

TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI
UNII EUROPEJSKIEJ

SPRAWOZDANIE ROCZNE 2019

DZIAŁALNOŚĆ SĄDOWNICZA

TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI
UNII EUROPEJSKIEJ

SPRAWOZDANIE ROCZNE 2019

DZIAŁALNOŚĆ SĄDOWNICZA

Przegląd działalności sądowniczej Trybunału Sprawiedliwości oraz Sądu Unii Europejskiej

Luksemburg 2020

Trybunał Sprawiedliwości
L-2925 Luksemburg
Tel. +352 4303-1

Sąd
L-2925 Luksemburg
Tel. +352 4303-1

Trybunał w Internecie: curia.europa.eu

Printed by Court of Justice of the European Union in Luxembourg

Tekst ukończono w lutym 2020 r.

Ani instytucja, ani żadna osoba działająca w jej imieniu nie ponoszą odpowiedzialności za sposób wykorzystania podanych informacji.

Luksemburg: Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej / Dyrekcja ds. Komunikacji – Wydział Publikacji
i Mediów Elektronicznych 2020

© Unia Europejska, 2020

Zdjęcia© Unia Europejska, 2019-2020

Powielanie jest dozwolone pod warunkiem podania źródła.

Wykorzystywanie lub powielanie zdjęć lub innych dokumentów, do których Unia Europejska nie posiada praw autorskich, bez uzyskania zgody posiadaczy praw autorskich jest zabronione.

Print	QD-AP-20-001-PL-C	ISBN 978-92-829-3365-7	ISSN 2467-0928	DOI 10.2862/01220
PDF	QD-AP-20-001-PL-N	ISBN 978-92-829-3345-9	ISSN 2467-1150	DOI 10.2862/70427

Spis treści

<i>Przedmowa Koena Lenaerts, prezesa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej</i>	10
--	----

Rozdział I | Trybunał Sprawiedliwości

A Rozwój i działalność Trybunału Sprawiedliwości w 2019 r.	13
B Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości w 2019 r.	16
I. Prawa podstawowe	16
1. Prawo dostępu do bezstronnego sądu i rzetelnego procesu sądowego	16
2. Zasada ne bis in idem	22
3. Wolność religii	22
II. Obywatelstwo Unii	23
1. Dyskryminacja ze względu na przynależność państwową	23
2. Utrata obywatelstwa europejskiego wskutek utraty obywatelstwa państwa członkowskiego	25
3. Pochodne prawo pobytu obywateli państwa trzeciego będących członkami rodziny obywatela Unii	26
III. Postanowienia instytucjonalne	29
1. Immunitety członków Parlamentu Europejskiego	29
2. Europejska inicjatywa obywatelska	30
IV. Prawo Unii i prawo krajowe	32
V. Postanowienia regulujące postępowanie przed Trybunałem	35
1. Kwestie ogólne	35
1.1. Skargi o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego	35
1.2. Skargi o stwierdzenie odpowiedzialności pozaumownej Unii	38
2. Spory o charakterze gospodarczym, monetarnym i bankowym	39
VI. Rolnictwo i rybołówstwo	44
VII. Swoboda przepływu	48
1. Swobodny przepływ towarów	48
2. Swobodny przepływ pracowników	50
3. Swoboda przedsiębiorczości	53
4. Swoboda świadczenia usług	56
5. Swobodny przepływ kapitału	58

VIII. Kontrole graniczne, azyl i imigracja	62
1. Polityka azylowa	62
1.1. Status uchodźcy	62
1.2. Rozpatrywanie wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej	66
1.3. Decyzje nakazujące powrót	74
2. Polityka imigracyjna	75
IX. Współpraca wymiarów sprawiedliwości w sprawach karnych	77
X. Transport	84
XI. Konkurencja	87
1. Artykuł 101 TFUE	87
2. Artykuł 102 TFUE	89
3. Pomoc państwa	91
XII. Przepisy podatkowe	95
XIII. Zbliżanie ustawodawstw	97
1. Prawa autorskie	97
2. Własność przemysłowa	103
3. Telekomunikacja	108
4. Zamówienia publiczne	110
5. Środki spożywcze	111
6. Ubezpieczenie komunikacyjne	115
7. Kontrola nabywania i posiadania broni	116
XIV. Internet i handel elektroniczny	119
1. Ochrona danych osobowych	119
2. Handel elektroniczny	123
XV. Polityka społeczna	125
1. Równość traktowania w zakresie zatrudnienia i zabezpieczenia społecznego	125
2. Organizacja czasu pracy	130
3. Prawo do corocznego płatnego urlopu	131
4. Ochrona pracowników na wypadek niewypłacalności pracodawcy	133
5. Delegowanie pracowników	134

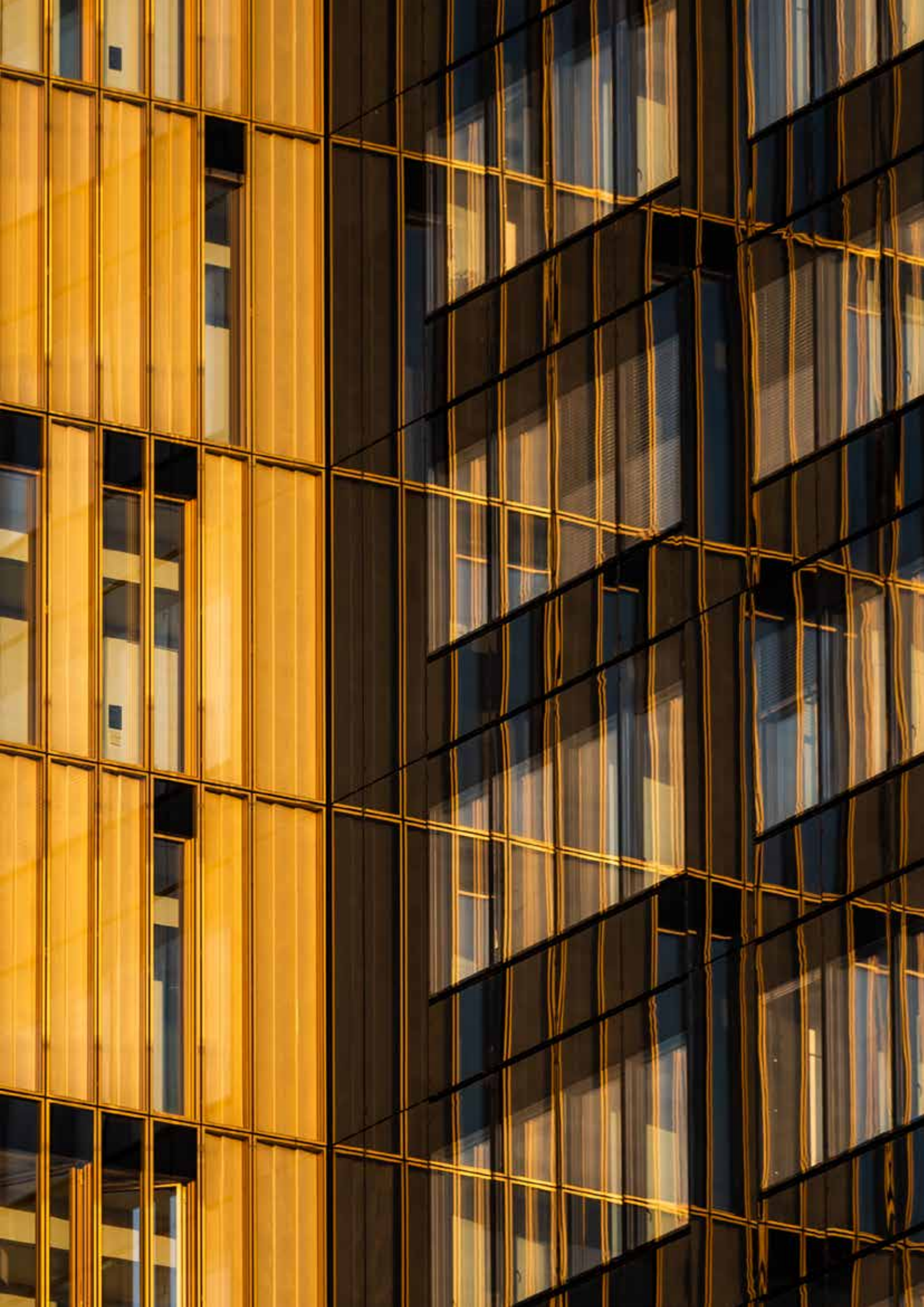
XVI. Zdrowie publiczne	135
XVII. Ochrona konsumentów	137
XVIII. Środowisko naturalne	141
1. Zasada ostrożności	141
2. Ochrona wód przed zanieczyszczeniami azotanami	143
3. Dyrektywa siedliskowa	144
4. Ocena skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne	145
5. Energia ze źródeł odnawialnych	147
XIX. Energia	148
XX. Kraje i terytoria zamorskie	149
XXI. Umowy międzynarodowe	151
XXII. Europejska służba publiczna	153
C Działalność sekretariatu Trybunału Sprawiedliwości w 2019 r.	158
I. Nowe sprawy	158
II. Sprawy zakończone	160
III. Sprawy w toku	161
D Statystyki sądowe Trybunału Sprawiedliwości	162
E Skład Trybunału Sprawiedliwości	192

Rozdział II| Sąd

A Działalność Sądu w 2019 r.	199
B Orzecznictwo Sądu w 2019 r.	201
Wiceprezes Sądu Savvas Papasavvas	201
Trendy orzecznicze	201
I. Postępowanie sądowe	203
1. Pojęcie aktu zaskarżalnego	203
2. Legitymacja procesowa	206
3. Termin do wniesienia skargi	209
4. Pomoc prawna	211
II. Prawo instytucjonalne	212
III. Reguły konkurencji mające zastosowanie do przedsiębiorstw	215
1. Rozwój orzecznictwa w dziedzinie art. 101 TFUE	215
2. Rozwój orzecznictwa w dziedzinie koncentracji	221
IV. Pomoc państwa	222
1. Dopuszczalność	222
2. Pojęcie pomocy państwa	224
a. Istnienie korzyści gospodarczej	224
b. Możliwość przypisania – użycie zasobów państwowych	225
3. Krajowe środki podatkowe	227
a. Środki na rzecz krajowych portów	227
b. Opodatkowanie spółek należących do grupy wielonarodowej	230
4. Dotacje inwestycyjne dla przedsiębiorstw transportu publicznego	235
5. Zastosowanie ratione temporis przepisów dotyczących pomocy państwa	237
V. Własność intelektualna	238
1. Znak towarowy Unii Europejskiej	238
a. Bezwzględne podstawy odmowy rejestracji	238
b. Względne podstawy odmowy rejestracji	242
c. Kwestie proceduralne	245
2. Wzory	245
3. Odmiany roślin	246

VI. Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa – środki ograniczające	247
1. Walka z terroryzmem	247
2. Ukraina	249
VII. Spójność gospodarcza, społeczna i terytorialna	251
VIII. Ochrona zdrowia	252
IX. Energia	253
X. Produkty chemiczne (REACH)	255
XI. Dumping	257
XII. Dostęp do dokumentów instytucji	262
1. Pojęcie informacji dotyczących emisji do środowiska	262
2. Wyjątek dotyczący ochrony dokumentów przeznaczonych do użytku wewnętrznego	263
3. Zakres ogólnego domniemania poufności dokumentów związanych z postępowaniami w zakresie kontroli pomocy państwa	264
XIII. Służba publiczna	265
1. Rozwiązanie umowy	265
2. Automatyczne przeniesienie na emeryturę	267
3. Ubezpieczenie społeczne	267
4. Urzędnicy sygnalizujący nadużycia	268
5. Bezpieczeństwo pracowników w służbie Unii	269
XIV. Sprawy o odszkodowanie	271
XV. Wnioski o zastosowanie środków tymczasowych	275
C Działalność sekretariatu Sądu w 2019 r.	279
I. Wkład w działalność sądową	280
a. Prowadzenie akt spraw	280
b. Wspieranie spójności	282
c. Działania zapobiegawcze związane z ryzykiem brexitu bez umowy	283

II. Działania w ramach trzeciego etapu reformy	284
a. Działania związane z odejściem i objęciem stanowisk dotyczącymi bezprecedensowej liczby sędziów	284
b. Rozwiązania organizacyjne dla Sądu	285
III. Inne formy wspierania instytucji	286
IV. Prace administracyjne	287
D Statystyki sądowe Sądu	290
E Skład Sądu	316

Koen Lenaerts

Prezes Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej

W roku 2019 obchodziliśmy kilka rocznic.

Dziesiątą rocznicę traktatu z Lizbony, który między innymi zmienił nazwy Trybunału i Sądu oraz proces mianowania ich członków, wprowadził szereg nowych elementów do procedur sądowych i nadał Kartę praw podstawowych Unii Europejskiej status prawa pierwotnego.

Piętnastą rocznicę „wielkiego rozszerzenia” Unii Europejskiej, będącego wynikiem zakończenia podziału kontynentu europejskiego, którego symbolem był upadek muru berlińskiego w dniu 9 listopada 1989 roku.

Ponadto trzydziestą rocznicę utworzenia Sądu, obchodzono we wrześniu 2019 r. na konferencji, która stała się okazją, aby przyjrzeć się ponownie, jak bardzo sąd ten przyczynił się do rozwoju prawa Unii, oraz aby zastanowić się nad wyzwaniami, jakie czekają Sąd w szczególności w związku z realizacją trzeciego i ostatniego etapu reformy struktury sądowej Unii.

Inny powód do radości: uroczyste otwarcie trzeciej wieży, w dniu 19 września 2019 r., w obecności Jego Królewskiej Wysokości Wielkiego Księcia Luksemburga, przewodniczącego Izby Deputowanych i premiera Luksemburga, a także wielu osobistości. Wydarzenie to oznaczało zakończenie piątej rozbudowy Pałacu i umożliwiło 750 kolegom powrót do głównej siedziby instytucji. Wieża ta stała się czymś więcej niż tylko budynkiem, symbolizuje bowiem skupienie wszystkich pracowników instytucji pod jednym dachem po raz pierwszy od dwudziestu lat, co z pewnością poprawi efektywność i koleżeńskie relacje w pracy.

Jednakże rok 2019 był dla Unii Europejskiej również rokiem burzliwym. *Brexit*, alarmująca sytuacja klimatyczna, kryzys migracyjny, obawy związane z poszanowaniem wartości wolności, demokracji i praworządności...: tyle kwestii, które wymagają właściwych odpowiedzi, w zgodzie z celami projektu europejskiego, i które mają – lub będą miały w dłuższej perspektywie – bezpośredni wpływ na sprawy wnoszone do Trybunału i Sądu.

W tym kontekście bardziej niż kiedykolwiek musimy zmobilizować się i połączyć wysiłki na rzecz nieustraszonego propagowania Unii prawa i uświadomienia wszystkim zalet konstrukcji europejskiej i podstawowych wartości leżących u jej podstaw.

Z tej perspektywy z zadowoleniem odnotowuję rosnący sukces takich inicjatyw, jak Dzień Otwarty instytucji, którego przygotowanie wymaga co roku współpracy wielu członków personelu, cieszy mnie także rozbudowa strony internetowej instytucji, na której można obecnie znaleźć, we wszystkich dostępnych językach, również wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożone w Trybunale od dnia 1 lipca 2018 r.

Na płaszczyźnie instytucjonalnej rok 2019 zaznaczył się odejściem pięciu członków Trybunału i przybyciem czterech członków. W dniu 9 czerwca 2019 r. zmarł Yves Both, rzecznik generalny. Pozostawił nam intelektualną spuściznę w szczególności w materii prawa karnego Unii. Pragnę w tym miejscu złożyć hołd jego pamięci.

Sąd pożegnał się z ośmioma ze swoich członków i powitał czternastu nowych członków, co było łącznym rezultatem mającego miejsce co trzy lata częściowego odnowienia składu sędziowskiego oraz realizacji trzeciego etapu reformy struktury sądowniczej, która miała na celu zwiększenie liczby sędziów Sądu do dwóch na państwo członkowskie. We wrześniu 2019 r. sędzia Marc Jaeger przekazał przewodnictwo w Sądzie sędziemu Marcowi van der Woude-owi. Korzystając z okazji, jaką jest ta przedmowa, chciałbym wyrazić moje głębokie uznanie dla ustępującego prezesa Sądu z powodu niesłabnącego i nieustającego przez dwanaście lat poświęcenia na rzecz instytucji.

Pod względem statystycznym rok 2019 był wyjątkowy z dwóch powodów. Podczas gdy ogólna liczba spraw zakończonych przez oba sądy w 2019 r. jest zbliżona do historycznego poziomu z poprzedzającego roku (1739 spraw w porównaniu z 1769 w 2018 r.), Trybunał ze swej strony rozstrzygnął rekordową liczbę spraw, a mianowicie 865 (w porównaniu z 760 w 2018 r.). Ogólna liczba spraw wniesionych do obu sądów osiągnęła nienotowany dotychczas poziom, mianowicie 1905 spraw (w porównaniu do 1683 spraw w 2018 r. i 1656 w 2017 r.) Zmiana ta jest szczególnie spektakularna w przypadku Trybunału, który w 2019 r. zarejestrował 966 nowych spraw (w porównaniu z 849 w 2018 r. i 739 w 2017 r.). Wynika ona z bardzo wyraźnego wzrostu liczby spraw prejudycjalnych (641 spraw wobec 568 w 2018 r.), ale także ze znacznego wzrostu liczby odwołań od orzeczeń Sądu (266 odwołań wobec 199 w 2018 r.), co w znacznej mierze wiąże się ze wzrostem wydajności Sądu w 2018 r.

W tym kontekście należy z zadowoleniem przyjąć wejście w życie w dniu 1 maja 2019 r. mechanizmu wstępnego przyjmowania odwołań do rozpoznania, co powinno przyczynić się do odciążenia Trybunału w niektórych dziedzinach, tak aby mógł on jeszcze bardziej skoncentrować się na swoim podstawowym zadaniu, jakim jest wykładnia prawa Unii w trybie prejudycjalnym.

Niniejsze sprawozdanie przedstawia czytelnikowi opis zmian i działalność instytucji w roku 2019. Podobnie jak w latach poprzednich znaczna część niniejszego sprawozdania jest poświęcona przeglądowi podstawowych kierunków rozwoju orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości i Sądu. Analizę uzupełniają i ilustrują opatrzone krótkim wprowadzeniem statystyki poszczególnych sądów.

Chciałbym skorzystać z tej okazji, by gorąco podziękować moim Kolegom i całemu Personelowi instytucji za znakomitą pracę, którą wykonali w omawianym roku.

Rozdział I **Trybunał Sprawiedliwości**

A | Rozwój i działalność Trybunału Sprawiedliwości w 2019 r.

Prezes **Koen Lenaerts**

Rozdział pierwszy przedstawia skrótowo działalność Trybunału Sprawiedliwości w roku 2019. Część pierwsza (A) zawiera przegląd zmian w Trybunale w ubiegłym roku oraz jego działalności sędziowskiej. W części drugiej (B) zostały przedstawione, jak co roku, główne kierunki rozwoju orzecznictwa w poszczególnych dziedzinach. W częściach trzeciej i czwartej opisano szczegółowo działalność sekretariatu w omawianym okresie (C), jak również dane statystyczne dotyczące minionego roku sądowego (D), a w części piątej podano skład Trybunału w tym samym roku (E).

1.1. W roku 2019 opuściło Trybunał czterech jego członków: Maria Berger (sędzia Trybunału w latach 2009–2019), Egils Levits (sędzia Trybunału w latach 2004–2019) w następstwie wyboru na stanowisko prezydenta Republiki Łotewskiej, Allan Rosas (sędzia Trybunału w latach 2002–2019, a w latach 2004–2009 prezes izby złożonej z pięciu sędziów) oraz Carl-Gustav Fernlund (sędzia Trybunału w latach 2011–2019). W tym roku zmarł również Yves Bot (rzecznik generalny w latach 2006–2019).

W tym samym roku Nils Wahl (Szwecja, rzecznik generalny w latach 2012–2019), Andreas Kumin (Austria) i Niilo Jääskinen (Finlandia, rzecznik generalny w latach 2009–2015) objęli stanowiska sędziów, a Priit Pikamäe (Estonia) – rzecznika generalnego.

1.2. Z punktu widzenia funkcjonowania instytucji w roku 2019 zakończono niemal trzeci etap reformy struktury sędziowskiej Unii wynikającej z rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2015/2422 z dnia 16 grudnia 2015 r. zmieniającego Protokół nr 3 w sprawie statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (Dz.U. 2015, L 341, s. 14).

Pierwszy etap tej reformy, który wszedł w życie w grudniu 2015 r., przewidywał objęcie stanowisk przez dwunastu dodatkowych sędziów Sądu. Został on prawie zakończony, do jego sfinalizowania brakuje mianowania jednego sędziego.

Drugi etap, który nastąpił we wrześniu 2016 r., polegał na rozwiązaniu Sądu do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej i przeniesieniu jego właściwości na Sąd. Jednocześnie przewidywał on mianowanie siedmiu dodatkowych sędziów Sądu, w liczbie odpowiadającej liczbie sędziów wchodzących w skład Sądu do spraw Służby Publicznej. Ten drugi etap jest w pełni zakończony od października 2017 r.

Trzeci i ostatni etap reformy, który w zamierzeniu organów prawodawczych Unii miał zbiec się w czasie z częściowym odnowieniem składu Sądu we wrześniu 2019 r., powinien doprowadzić do zwiększenia liczby sędziów w tym sądzie, tak aby zasiadało w nim po dwóch sędziów z każdego państwa członkowskiego. To właśnie w tym kontekście siedmiu nowych sędziów objęło swoje stanowiska na uroczystym posiedzeniu w dniu 26 września 2019 r.

1.3. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2019/629 z dnia 17 kwietnia 2019 r. (Dz.U. 2019, L 111, s. 1) wprowadziło z dniem 1 maja 2019 r. dwie istotne zmiany do statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Pierwsza zmiana była uzasadniona trudnościami, jakie napotykał Sąd w ramach wnoszonych przez państwa członkowskie skarg o stwierdzenie nieważności aktów Komisji, które dotyczą niewykonania wyroku wydanego przez Trybunał na podstawie art. 260 ust. 2 lub 3 TFUE, w przypadku gdy Komisja i zainteresowane państwo członkowskie nie zgadzają się co do tego, czy środki podjęte przez to państwo członkowskie w celu zastosowania

się do wyroku Trybunału są właściwe. Z tego powodu sprawy dotyczące zapłaty ryczałtu lub okresowej kary pieniężnej nałożonych na państwo członkowskie na podstawie tych postanowień TFUE są odtąd zastrzeżone wyłącznie dla Trybunału.

Druga zmiana, związana ze znacznym wzrostem w ostatnich latach liczby wnoszonych do Trybunału odwołań od orzeczeń Sądu, polegała na wprowadzeniu mechanizmu wstępnego przyjmowania do rozpoznania odwołań w sprawach, które były już dwukrotnie rozpatrywane, najpierw przez niezależną izbę odwoławczą (organ lub jednostkę organizacyjną Unii takie jak Urząd Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej, Wspólnotowy Urząd Ochrony Odmian Roślin, Europejska Agencja Chemikaliów czy Europejska Agencja Bezpieczeństwa Lotniczego), a następnie przez Sąd. Mechanizm ten pozwala obecnie Trybunałowi w takich przypadkach przyjąć odwołanie do rozpoznania, w całości lub w części, tylko w przypadku, gdy odwołanie podnosi kwestię mającą znaczenie dla jedności, spójności lub rozwoju prawa Unii.

1.4. Trybunał przyjął, za zgodą Rady, szereg zmian do swojego regulaminu postępowania (Dz.U. 2019, L 316, s. 103). Niektóre z tych zmian mają na celu uwzględnienie zdobytego doświadczenia w celu wyjaśnienia zakresu niektórych przepisów regulaminu postępowania przed Trybunałem lub, w stosownych przypadkach, ich uzupełnienia lub uproszczenia. Inne uwzględniają niedawne zmiany związane w szczególności ze sposobem wyznaczania pierwszego rzecznika generalnego lub nowym kontekstem regulacyjnym mającym zastosowanie do ochrony danych osobowych w Unii Europejskiej, który wymagał dostosowania dotychczasowych zasad doręczania i publikacji dokumentów procesowych.

We wrześniu 2019 r. Trybunał przyjął również nową wersję Zaleceń dla sądów krajowych dotyczących składania wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym (Dz.U. 2019, C 380, s. 1). Zalecenia te przypominają podstawowe cechy procedury prejudycjalnej oraz elementy, które powinny wziąć pod uwagę sądy krajowe przed wystąpieniem do Trybunału, a jednocześnie dostarczają tym sądom praktycznych wskazówek co do formy i treści wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym. Ponieważ wnioski te są doręczane, po dokonaniu ich przekładu, wszystkim podmiotom, o których mowa w art. 23 Protokołu w sprawie statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, i ponieważ orzeczenia Trybunału wydane w trybie prejudycjalnym są co do zasady publikowane we wszystkich językach urzędowych Unii Europejskiej, w zaleceniach tych zwrócono szczególną uwagę na sposób prezentacji tych wniosków, a w szczególności na ochronę danych osobowych. W kontaktach z Trybunałem zachęca się również sądy państw członkowskich do pełnego wykorzystania potencjału, jaki oferuje aplikacja e-Curia, która umożliwia natychmiastowe i bezpieczne składanie i doręczanie dokumentów procesowych.

Wreszcie, w grudniu 2019 r. Trybunał zatwierdził szereg zmian do swo ABlich praktycznych instrukcji dla stron dotyczących spraw wnoszonych do Trybunału (Dz.U. 2020, L 42 I, s.1). Zmiany te zawierają uściślenia dotyczące postępowania z wnioskami o zachowanie poufności w kontekście odwołań, sposobów przekazywania pism procesowych oraz przebiegu rozpraw. Odzwierciedlają one również ostatnie zmiany, takie jak wejście w życie w dniu 1 maja 2019 r. wyżej wspomnianego mechanizmu wstępnego przyjmowania do rozpoznania niektórych kategorii odwołań lub zwrócenie przez sąd większej uwagi na ochronę danych osobowych.

2. Ze statystycznego punktu widzenia – i bez uszczerbku dla bardziej szczegółowych uwag zawartych w części C niniejszego rozdziału sprawozdania rocznego – lektura danych za miniony rok pozwala dostrzec specyficzne tendencje.

Pierwsza tendencja, która jest bardzo wyraźna, dotyczy liczby wnoszonych spraw. 966 nowych spraw wniesionych do Trybunału w 2019 r. oznacza bowiem zarejestrowanie przez Trybunał największej liczby spraw w jego historii i stanowi wzrost o prawie 14% w porównaniu z liczbą spraw wniesionych w 2018 r. (849), który był już pod tym względem rokiem rekordowym. Podobnie jak w dwóch poprzednich latach, za wzrost ten odpowiadają głównie wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym (641 nowych spraw prejudycjalnych w porównaniu z 568 w 2018 r.), ale Trybunał odnotował również wyraźny wzrost liczby odwołań, odwołań od

postanowień w przedmiocie środka tymczasowego oraz odwołań dotyczących interwencji (266 spraw w porównaniu ze 199 w 2018 r.), w odróżnieniu od skarg bezpośrednich, których liczba spadła w 2019 r. (41 spraw).

Drugą uderzającą cechą tych statystyk jest liczba spraw zakończonych przez Trybunał, co również odzwierciedla niezwykle intensywną działalność Trybunału. I tak w 2019 r. Trybunał rozstrzygnął 865 spraw, w porównaniu z 760 w 2018 r. Uwagę czytelnika przeglądającego dane statystyczne za miniony rok przyciągnie przede wszystkim wciąż wysoki udział spraw rozpatrywanych przez wielką izbę Trybunału (82 sprawy zakończone przez ten skład w 2019 r.), ale również rosnący udział spraw zakończonych przez izby złożone z trzech sędziów, których liczba w 2019 r. nieznacznie przekroczyła liczbę spraw zakończonych przez izby złożone z pięciu sędziów (351 spraw wobec 343).

Na koniec należy zauważyć, że pomimo wzrostu liczby nowych spraw średni czas rozpatrywania spraw w 2019 r. pozostał na bardzo zadowalającym poziomie – 15,5 miesiąca w przypadku spraw prejudycjalnych i 11,1 miesiąca w przypadku odwołań. Rezultat ten został osiągnięty w szczególności dzięki częstszemu wydawaniu postanowień na podstawie art. 53, 99, 181 lub 182 regulaminu postępowania, ale również dzięki wdrożeniu nowego mechanizmu przyjmowania odwołań do rozpoznania, skutkującego bardzo szybkim rozstrzygnięciem o odmowie przyjęcia odwołania do rozpoznania, jeżeli wnoszący nie wykazał, że podnosi ono kwestię mającą znaczenie dla jedności, spójności lub rozwoju prawa Unii.

B | Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości w 2019 r.

I. Prawa podstawowe

W 2019 r. Trybunał wielokrotnie orzekał w przedmiocie praw podstawowych w porządku prawnym Unii. W niniejszym sprawozdaniu wskazano kilka orzeczeń wydanych w tej dziedzinie¹. Orzeczenia przedstawione w tej części przyniosły istotne uściślenia co do zakresu niektórych praw i zasad zapisanych w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „kartą”), takich jak prawo dostępu do bezstronnego sądu i zasada *ne bis in idem*².

1. Prawo dostępu do bezstronnego sądu i rzetelnego procesu sądowego

W trzech wyrokach Trybunał wypowiedział się w przedmiocie skutków reform sądowych w Polsce w odniesieniu do prawa dostępu do bezstronnego sądu, prawa do rzetelnego procesu sądowego oraz zasady niezawisłości sędziowskiej.

W wyroku *Komisja/Polska (niezależność Sądu Najwyższego)* (C-619/18, [EU:C:2019:531](#)) ogłoszonym w dniu 24 czerwca 2019 r., Trybunał w składzie wielkiej izby uwzględnił skargę o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego wniesioną przez Komisję przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej, która to skarga zmierzała do stwierdzenia, że z jednej strony poprzez zastosowanie przepisów wprowadzających obniżenie wieku

1] Przytoczono następujące wyroki: z dnia 26 marca 2019 r., *SM (Dziecko umieszczone w algierskiej kafali)* (C-129/18, [EU:C:2019:248](#)), przedstawiony w części II, „Obywatelstwo Unii”; wyrok z dnia 19 grudnia 2019 r., *Junqueras Vies* (C-502/19, [EU:C:2019:1115](#)), przedstawiony w części III, „Postanowienia instytucjonalne”; wyrok z dnia 5 listopada 2019 r., *EBC i in./Trasta Komerbanka i in.* (C-663/17 P, C-665/17 P i C-669/17 P, [EU:C:2019:923](#)), przedstawiony w części V, „Postanowienia regulujące postępowanie przed Trybunałem”; wyrok z dnia 21 maja 2019 r., *Komisja/Węgry (użytkowanie gruntów rolnych)* (C-235/17, [EU:C:2019:432](#)), przedstawiony w części VII, „Swoboda przepływu”; wyroki: z dnia 19 marca 2019 r., *Ibrahim i in.* (C-297/17, C-318/17, C-319/17 i C-438/17, [EU:C:2019:219](#)); z dnia 19 marca 2019 r., *Jawo* (C-163/17, [EU:C:2019:218](#)); z dnia 2 kwietnia 2019 r., *H. i R.* (C-582/17 i C-583/17, [EU:C:2019:280](#)); z dnia 14 maja 2019 r., *M i in. (Cofnięcie statusu uchodźcy)* (C-391/16, C-77/17 i C-78/17, [EU:C:2019:403](#)); z dnia 23 maja 2019 r., *Bilali* (C-720/17, [EU:C:2019:448](#)); z dnia 29 lipca 2019 r., *Torubarov* (C-556/17, [EU:C:2019:626](#)); z dnia 12 listopada 2019 r., *Haqbin* (C-233/18, [EU:C:2019:956](#)); a także z dnia 12 grudnia 2019 r., *Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal (łącznie rodzin – siostra uchodźcy)* (C-519/18, [EU:C:2019:1070](#)), przedstawione w części VIII, „Kontrola graniczna, azyl i imigracja”; wyroki: z dnia 27 maja 2019 r., *OG i PI (prokuratury w Lubece i w Zwickau)* (C-508/18 i C-82/19 PPU, [EU:C:2019:456](#)); z dnia 27 maja 2019 r., *PF (prokurator generalny Litwy)* (C-509/18, [EU:C:2019:457](#)); a także z dnia 15 października 2019 r., *Dorobantu* (C-128/18, [EU:C:2019:857](#)), przedstawione w części IX, „Współpraca wymiarów sprawiedliwości w sprawach karnych: europejski nakaz aresztowania”; wyrok z dnia 29 lipca 2019 r., *Bayerische Motoren Werke i Freistaat Sachsen/Komisja* (C-654/17 P, [EU:C:2019:634](#)), przedstawione w części XI, „Konkurencja”; wyroki: z dnia 29 lipca 2019 r., *Funke Medien NRW* (C-469/17, [EU:C:2019:623](#)); z dnia 29 lipca 2019 r., *Pelham i in.* (C-476/17, [EU:C:2019:624](#)); a także z dnia 29 lipca 2019 r., *Spiegel Online* (C-516/17, [EU:C:2019:625](#)), przedstawione w części XIII „Zbliżenie ustawodawstw”; wyroki: z dnia 24 września 2019 r., *Google (zakres terytorialny prawa do usunięcia linków)* (C-507/17, [EU:C:2019:772](#)), a także z dnia 24 września 2019 r., *GC i in. (Usunięcie linków do danych wrażliwych)* (C-136/17, [EU:C:2019:773](#)), przedstawione w części XIV, „Internet i handel elektroniczny”; wyroki: z dnia 22 stycznia 2019 r., *Cresco Investigation* (C-193/17, [EU:C:2019:43](#)); z dnia 14 maja 2019 r., *CCOO* (C-55/18, [EU:C:2019:402](#)); z dnia 19 listopada 2019 r., *TSN i AKT* (C-609/17 i C-610/17, [EU:C:2019:981](#)); a także z dnia 20 czerwca 2019 r., *Hakelbracht i in.* (C-404/18, [EU:C:2019:523](#)), przedstawione w części XV, „Polityka społeczna”. Przytoczono również opinię 1/17 z dnia 30 kwietnia 2019 r., *umowa CETA UE-Kanada* ([EU:C:2019:341](#)), przedstawioną w części XXI, „Umowy międzynarodowe”.

2] Ponadto Trybunał wielokrotnie wypowiadał się w przedmiocie zasady niedyskryminacji w rozumieniu dyrektywy Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiającej ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy (Dz.U. 2000, L 303, s. 16) oraz dyrektywy 2006/54/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie wprowadzenia w życie zasady równości szans oraz równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zatrudnienia i pracy (Dz.U. 2006, L 204, s. 23). Orzecznictwo to zostało przedstawione w części XV.1, „Równość traktowania w zakresie zatrudnienia i zabezpieczenia społecznego”.

przejścia w stan spoczynku sędziów Sądu Najwyższego do urzędujących sędziów powołanych do tego sądu przed dniem 3 kwietnia 2018 r. oraz z drugiej strony poprzez przyznanie Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej dyskrecjonalnego prawa do przedłużenia czynnej służby sędziów owego sądu po ukończeniu przez nich nowo określonego wieku przejścia w stan spoczynku to państwo członkowskie uchybiło zobowiązaniom, które na nim ciążyą na mocy art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE.

Komisja zarzuciła Rzeczypospolitej Polskiej, że w drodze tych przepisów naruszyła zasadę niezawisłości sędziowskiej, a w szczególności zasadę ich nieusuwalności, i w ten sposób uchybiła ona zobowiązaniom wypływającym dla państw członkowskich z przywołanego postanowienia.

W wyroku Trybunał zajął najpierw stanowisko w przedmiocie zastosowania i zakresu art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE. W tym względzie przypomniał, że powyższe postanowienie nakłada na wszystkie państwa członkowskie obowiązek ustanowienia środków niezbędnych do zapewnienia skutecznej ochrony prawnej, w rozumieniu art. 47 karty, w dziedzinach objętych prawem Unii. W szczególności każde państwo członkowskie powinno na podstawie art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE zapewnić, by organy, które należą – jako „sąd” w rozumieniu prawa Unii – do systemu środków odwoławczych w dziedzinach objętych prawem Unii i które w konsekwencji mogą w określonych wypadkach orzekać o kwestiach związanych ze stosowaniem lub z wykładnią tego prawa, odpowiadały wymogom skutecznej ochrony sądowej, co w tym wypadku powinno odnosić się także do Sądu Najwyższego. Dla zagwarantowania, by sąd ten mógł sam zapewniać tego rodzaju ochronę, kluczowe jest zachowanie przez niego niezależności, co potwierdza art. 47 akapit drugi karty. Wymóg niezawisłości sędziowskiej, stanowiącej integralny element sądenia, wchodzi w zakres istoty prawa do skutecznej ochrony sądowej oraz prawa podstawowego do rzetelnego procesu sądowego, które to prawo ma fundamentalne znaczenie jako gwarancja ochrony wszystkich praw, jakie podmioty prawa wywodzą z prawa Unii, oraz zachowania wartości wspólnych państwom członkowskim określonych w art. 2 TUE, w szczególności wartości państwa prawa.

Następnie Trybunał wyjaśnił zakres tego wymogu. W tej kwestii Trybunał wskazał, że gwarancje niezawisłości i bezstronności wymagają istnienia zasad, w szczególności co do składu danych organów, powoływania ich członków, okresu trwania ich kadencji oraz powodów ich wyłączenia lub odwołania, pozwalających wykluczyć, w przekonaniu podmiotów prawa, wszelką uzasadnioną wątpliwość co do niezależności tych organów od czynników zewnętrznych oraz neutralności względem ścierających się przed nimi interesów. W szczególności ta konieczna wolność sędziów od wszelkiego rodzaju ingerencji lub nacisków z zewnątrz wymaga określonych gwarancji, takich jak nieusuwalność, chroniących osoby, którym powierzono zadanie sądenia. Zasada nieusuwalności wymaga w szczególności, by sędziowie mogli sprawować urząd do momentu ukończenia obowiązkowego wieku przejścia w stan spoczynku lub upływu kadencji sprawowania danej funkcji, jeżeli ma ona charakter czasowy. Mimo że zasada ta nie ma charakteru absolutnego, wyjątki od niej mogą – przy zachowaniu zasady proporcjonalności – występować wyłącznie pod warunkiem, że uzasadniają je nadrzędne i prawnie uzasadnione względy.

W niniejszej sprawie Trybunał stwierdził, że zaskarżona reforma prowadzi do przedwczesnego zaprzestania wykonywania orzeczniczych obowiązków przez urzędujących sędziów Sądu Najwyższego i że w związku z tym może być ona dopuszczalna jedynie wtedy, gdy jest usprawiedliwiona prawnie uzasadnionym celem i jest względem tego celu proporcjonalna, oraz pod warunkiem że nie daje podstaw do powstania w przekonaniu podmiotów prawa uzasadnionych wątpliwości tego rodzaju, co te wspomniane powyżej. Trybunał stwierdził jednak, że zastosowanie przepisów przewidujących obniżenie wieku przejścia w stan spoczynku sędziów

Sądu Najwyższego do urzędujących sędziów tego sądu nie jest usprawiedliwione prawnie uzasadnionym celem. W rezultacie orzekł, że zastosowanie to narusza zasadę nieusuwalności sędziów, która jest nieodłącznie związana z ich niezawisłością.

Wreszcie Trybunał odniósł się do uprawnień dyskrejonalnych przyznanych Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej przez nową ustawę o Sądzie Najwyższym w zakresie przedłużenia czynnej służby sędziów tego sądu po osiągnięciu przez nich nowo ustalonego na mocy tej ustawy wieku przejścia w stan spoczynku. Trybunał zauważył, że chociaż wyłącznie państwa członkowskie są władne decydować, czy dopuszczają – czy też nie – takie przedłużenie czynnej służby po ukończeniu zwykłego wieku przejścia w stan spoczynku, to nie zmienia to faktu, że w przypadku gdy opowiedzą się one za takim mechanizmem, są zobowiązane do zapewnienia, że warunki i szczegółowe zasady, jakim podlega takie przedłużenie, nie będą naruszać zasady niezawisłości sędziowskiej. W tym względzie okoliczność, że organowi takiemu jak Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej przysługuje prawo decydowania o wyrażeniu lub odmowie zgody na takie ewentualne przedłużenie, nie jest oczywiście sama w sobie wystarczająca do tego, by uznać, że doszło do naruszenia wspomnianej powyżej zasady. Niemniej jednak należy upewnić się, że materialne warunki oraz zasady proceduralne wydania takich decyzji są sformułowane w sposób nieprowadzący do powstania w przekonaniu podmiotów prawa uzasadnionych wątpliwości co do niezależności danych sędziów. Do tego celu nieodzowne jest w szczególności, ażeby wspomniane warunki i zasady zostały ustanowione w taki sposób, by owi sędziowie zostali zabezpieczeni przed ewentualną pokusą poddania się ingerencji lub naciskom z zewnątrz mogącym zagrozić ich niezawisłości. Tego rodzaju zasady powinny zatem w szczególności pozwolić na wykluczenie nie tylko wszelkiego wpływu z zewnątrz w postaci zaleceń, ale również bardziej pośrednich form oddziaływania, które mogą zaważyć na rozstrzygnięciach danych sędziów.

W odniesieniu do nowej ustawy o Sądzie Najwyższym Trybunał zauważył, że ustawa ta przewiduje, iż przedłużenie okresu czynnej służby sędziów tego sądu będzie odtąd uzależnione od decyzji Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o charakterze dyskrejonalnym, która to decyzja nie musi zawierać uzasadnienia i nie może być przedmiotem zaskarżenia do sądu. Co się tyczy tego, że według tej ustawy Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej przed podjęciem decyzji zasięga opinii Krajowej Rady Sądownictwa Trybunał podkreślił, że interwencja takiego organu w kontekście procesu przedłużenia służby czynnej sędziego po ukończeniu przez niego zwykłego wieku przejścia w stan spoczynku może co do zasady przyczynić się do obiektywizacji tego procesu. Może tak być jednak wyłącznie pod warunkiem, że zostaną spełnione określone warunki, w szczególności że sam ten organ będzie niezależny od władzy ustawodawczej i wykonawczej oraz od organu, któremu ma przedstawić swoją opinię, a także, że taka opinia będzie wydawana na podstawie obiektywnych i istotnych kryteriów, a ponadto będzie należycie uzasadniona, tak by mogła w sposób obiektywny być pomocna dla tego organu przy podejmowaniu przez niego decyzji. W sprawie tej Trybunał uznał za wystarczające stwierdzenie, że wydawane przez Krajową Radę Sądownictwa opinie, w szczególności ze względu na to, iż nie zawierają uzasadnienia, nie mogą w obiektywny sposób być pomocne dla Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej przy wykonywaniu przez niego uprawnień przyznanych mu na mocy nowej ustawy o Sądzie Najwyższym, skutkiem czego uprawnienia te mogą budzić, między innymi w przekonaniu podmiotów prawa, uzasadnione wątpliwości co do niezależności danych sędziów od czynników zewnętrznych oraz ich neutralności względem ścierających się przed nimi interesów. W wyroku **Komisja/Polska (niezależność sądów powszechnych)** (C-192/18, [EU:C:2019:924](#)), ogłoszonym w dniu 5 listopada 2019 r., Trybunał w składzie wielkiej izby uwzględnił skargę o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego wniesioną przez Komisję przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej i stwierdził, że to państwo członkowskie uchybiło zobowiązaniom ciążącym na nim na mocy prawa Unii z jednej strony poprzez wprowadzenie odmiennego wieku przejścia w stan spoczynku dla kobiet i mężczyzn zajmujących w Polsce stanowiska sędziów i prokuratorów, z drugiej zaś strony

poprzez obniżenie wieku przejścia w stan spoczynku mającego zastosowanie do sędziów sądów powszechnych, z jednoczesnym przyznaniem Ministrowi Sprawiedliwości uprawnienia do decydowania o przedłużeniu okresu czynnej służby tych sędziów.

Na podstawie polskiej ustawy z dnia 12 lipca 2017 r. obniżono wiek przejścia w stan spoczynku sędziów sądów powszechnych i prokuratorów oraz wiek wcześniejszego przejścia w stan spoczynku przez sędziów Sądu Najwyższego do 60 lat w przypadku kobiet i 65 lat w przypadku mężczyzn, przy czym wcześniej obowiązującym wiekiem dla obu płci był wiek 67 lat. Ponadto ustawą tą przyznano Ministrowi Sprawiedliwości uprawnienie do przedłużenia okresu czynnej służby sędziów sądów powszechnych po ukończeniu przez nich tego nowego, zależnego od płci wieku przejścia w stan spoczynku. Uznawszy, że przepisy te są niezgodne z prawem Unii³, Komisja wniosła do Trybunału Sprawiedliwości skargę o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego.

Co się tyczy, w pierwszej kolejności, opartych na płci różnic ustanowionych w ten sposób przez wskazaną ustawę w odniesieniu do wieku przejścia sędziów w stan spoczynku, wskazał on przede wszystkim, że systemy uposażenia w stanie spoczynku, do którego pobierania uprawnieni są wspomniani sędziowie, wchodzą w zakres art. 157 TFUE, zgodnie z którym każde państwo członkowskie zapewnia stosowanie zasady równości wynagrodzeń dla pracowników płci żeńskiej i męskiej za taką samą pracę. Rozpatrywane w tej sprawie systemy przejścia w stan spoczynku wchodzą również w zakres stosowania przepisów dyrektywy 2006/54⁴ (zwanej dalej „dyrektywą o równości płci”) poświęconych równemu traktowaniu w ramach systemów zabezpieczenia społecznego pracowników. Następnie Trybunał orzekł, że na mocy tej samej ustawy wprowadzono warunki o charakterze bezpośrednio dyskryminującym ze względu na płeć, w szczególności jeżeli chodzi o moment, w którym uprawnione osoby mogą skorzystać z rzeczywistego dostępu do korzyści przewidzianych w tych systemach. Wreszcie Trybunał odrzucił argument Rzeczypospolitej Polskiej, że przewidziane w ten sposób różnice między sędziami płci żeńskiej i męskiej w zakresie wieku przejścia w stan spoczynku stanowią środek pozytywnej dyskryminacji. Różnice te nie są bowiem w stanie zrekomensować ograniczeń, z jakimi spotykają się urzędniczki w trakcie swojej kariery zawodowej, w taki sposób, by pomóc tym kobietom w życiu zawodowym i zaradzić problemom, z którymi mogą się one borykać w trakcie swojej kariery. Trybunał stwierdził zatem, że sporne przepisy naruszają art. 157 TFUE oraz dyrektywę o równości płci.

W drugiej kolejności Trybunał poddał ocenie środek polegający na przyznaniu Ministrowi Sprawiedliwości uprawnienia do decydowania o dalszym zajmowaniu stanowiska sędziego w sądach powszechnych po ukończeniu nowego, obniżonego wieku przejścia w stan spoczynku. Opierając się w szczególności na zasadach przedstawionych w wyroku z dnia 24 czerwca 2019 r., **Komisja/Polska (niezależność Sądu Najwyższego)**⁵, Trybunał orzekł przede wszystkim, że art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE ma zastosowanie z tego powodu, że polskie sądy powszechne mogą orzekać o kwestiach związanych z prawem Unii. Sądy te powinny zatem spełniać wymogi wynikające ze skutecznej ochrony sądowej. Dla zagwarantowania, by sądy te mogły same zapewniać tę ochronę, kluczowe jest zaś zachowanie niezależności przez nie same.

W tym względzie Trybunał zauważył, że fakt, iż organ taki jak Minister Sprawiedliwości jest uprawniony do decydowania o dalszym zajmowaniu stanowiska sędziego po ukończeniu zwykłego wieku przejścia w stan spoczynku, nie jest sam w sobie wystarczający do stwierdzenia, że doszło do naruszenia zasady niezawisłości.

3| Artykuł 157 TFUE, art. 5 lit. a) i art. 9 ust. 1 lit. f) dyrektywy 2006/54/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie wprowadzenia w życie zasady równości szans oraz równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zatrudnienia i pracy (Dz.U. 2006, L 204, s. 23) oraz art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 karty.

4| Dyrektywa 2006/54/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie wprowadzenia w życie zasady równości szans oraz równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zatrudnienia i pracy (Dz.U. 2006, L 204, s. 23).

5| Wyrok Trybunału z dnia 24 czerwca 2019 r., **Komisja/Polska (niezależność Sądu Najwyższego)** (C-619/18, [EU:C:2019:531](#)).

Trybunał stwierdził jednak, że materialne warunki oraz zasady proceduralne związane z tym uprawnieniem decyzyjnym mogą budzić uzasadnione wątpliwości co do niezależności danych sędziów od czynników zewnętrznych oraz ich neutralności. Z jednej strony bowiem kryteria, na podstawie których Minister Sprawiedliwości wydaje swoją decyzję, są zbyt niejasne i nieweryfikowalne, a sama ta decyzja nie musi zawierać uzasadnienia i nie może być przedmiotem zaskarżenia przed sądem. Z drugiej strony długość okresu, w którym sędziowie mogą pozostawać w oczekiwaniu na decyzję Ministra Sprawiedliwości, będzie zależeć od uznania samego Ministra.

Trybunał wskazał również, że połączenie środka w postaci obniżenia zwykłego wieku przejścia w stan spoczynku sędziów sądów powszechnych ze środkiem polegającym na przyznaniu Ministrowi Sprawiedliwości uprawnienia do decydowania o dalszym zajmowaniu przez tych sędziów stanowiska sędziego, po ukończeniu ustanowionego w ten sposób nowego wieku, w okresie dziesięciu lat w przypadku sędziów będących kobietami i pięciu lat w przypadku sędziów będących mężczyznami, narusza zasadę nieusuwalności sędziów. Połączenie tych środków może bowiem wywołać w przekonaniu jednostek uzasadnione wątpliwości co do tego, czy celem nowego systemu nie było w rzeczywistości umożliwienie Ministrowi Sprawiedliwości odsunięcia, po osiągnięciu nowo ustalonego zwykłego wieku przejścia w stan spoczynku, niektórych sędziów przy jednoczesnym utrzymaniu na stanowisku innych sędziów. Ponadto, zważywszy na to, że wydanie decyzji przez Ministra Sprawiedliwości nie jest obwarowane żadnym terminem, a dany sędzia pozostaje na stanowisku do czasu wydania takiej decyzji, ewentualna odmowna decyzja Ministra Sprawiedliwości może zostać ogłoszona już po tym, jak taki sędzia pozostał w służbie czynnej po ukończeniu nowego wieku przejścia w stan spoczynku.

W wyroku **A.K. i in. (niezależność Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego)** (C-585/18, C-624/18 i C-625/18, [EU:C:2019:982](#)), ogłoszonym w dniu 19 listopada 2019 r. w ramach postępowania w trybie przyspieszonym, Trybunał w składzie wielkiej izby orzekł, że *zagwarantowane w art. 47 karty oraz potwierdzone, w dziedzinie zwalczania dyskryminacji, przez dyrektywę 2000/78⁶ (zwaną dalej „dyrektywą antydyskryminacyjną”) prawo do skutecznego środka prawnego sprzeciwia się temu, by spory dotyczące stosowania prawa Unii mogły należeć do wyłącznej właściwości organu niestanowiącego niezawisłego i bezstronnego sądu.*

W sprawach zawisłych przed sądem odsyłającym trzech polskich sędziów (Naczelnego Sądu Administracyjnego i Sądu Najwyższego) powołało się między innymi na naruszenie zakazu dyskryminacji ze względu na wiek w dziedzinie zatrudnienia z powodu wcześniejszego przeniesienia ich w stan spoczynku, o którym zdecydowano zgodnie z nową ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym. Chociaż od czasu ostatniej nowelizacji ustawa ta nie dotyczy już sędziów, którzy – podobnie jak powodowie i odwołujący się w postępowaniach głównych – w chwili wejścia w życie tej ustawy zasiadali już w Sądzie Najwyższym, a w związku z tym pozostali na stanowisku sędziego lub zostali przywrócenii do pełnienia swoich funkcji, sąd odsyłający uznał, że wciąż jest zobowiązany rozstrzygnąć kwestię o charakterze proceduralnym. W istocie, chociaż rozpatrywany tu rodzaj spraw wchodzi zazwyczaj w zakres właściwości nowo utworzonej w ramach Sądu Najwyższego Izby Dyscyplinarnej, to sąd odsyłający docieka, czy ze względu na wątpliwości co do niezależności tego organu, nie powinien on odstąpić od stosowania przepisów prawa krajowego dotyczących właściwości i w danym wypadku sam rozpoznać te sprawy co do istoty.

6] Dyrektywa Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiająca ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy (Dz.U. 2000, L 303, s. 16).

Po stwierdzeniu, że zarówno art. 47 karty, jak i art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE mają zastosowanie w tej sprawie, Trybunał wyróżnił, opierając się ponownie na zasadach określonych w wyroku z dnia 24 czerwca 2019 r., **Komisja/Polska (niezależność Sądu Najwyższego)**⁷, konkretne czynniki, które powinny zostać zbadane przez sąd odsyłający w celu umożliwienia mu dokonania oceny, czy Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego daje wystarczające gwarancje niezależności.

W tej kwestii wskazał on po pierwsze, że sam fakt, iż sędziowie Izby Dyscyplinarnej są powoływani przez Prezydenta RP, nie może powodować ich zależności od władzy politycznej ani budzić wątpliwości co do ich bezstronności, jeżeli po powołaniu osoby te nie podlegają żadnej presji i nie otrzymują zaleceń podczas wykonywania swoich obowiązków. Ponadto uprzednia interwencja Krajowej Rady Sądownictwa, odpowiedzialnej za przedkładanie wniosków z rekomendacją do powołania na stanowisko sędziego, może w sposób obiektywny określić ramy uznania, jakim dysponuje Prezydent RP, pod warunkiem jednak, że sam ten organ będzie wystarczająco niezależny od władzy ustawodawczej i wykonawczej oraz od Prezydenta RP. W tej kwestii Trybunał wyjaśnił, że należy mieć na uwadze aspekty zarówno faktyczne, jak i prawne, dotyczące zarazem okoliczności, w jakich nowi członkowie polskiej Krajowej Rady Sądownictwa zostali wybrani, oraz sposobu, w jaki organ ten konkretnie wypełnia wyznaczone mu zadanie stania na straży niezależności sądów i niezawisłości sędziów. Trybunał wskazał również, że należy sprawdzić zakres kontroli sądowej, jaką są objęte wnioski Krajowej Rady Sądownictwa, jako że same decyzje Prezydenta RP dotyczące powoływania sędziów nie podlegają takiej kontroli.

Po drugie, Trybunał wyróżnił inne czynniki, bardziej bezpośrednio charakteryzujące Izbę Dyscyplinarną. Wskazał on między innymi, że w szczególnym kontekście wynikającym z szeroko kontestowanego przyjęcia przepisów nowej ustawy o Sądzie Najwyższym, które zostały uznane za niezgodne z prawem Unii w wyroku z dnia 24 czerwca 2019 r., **Komisja/Polska (niezależność Sądu Najwyższego)** (C-619/18, [EU:C:2019:531](#)), okoliczności, że Izbie Dyscyplinarnej przyznano wyłączną właściwość w sprawach dotyczących przejścia w stan spoczynku sędziów Sądu Najwyższego w następstwie tej ustawy, że w jej skład mogą wchodzić wyłącznie nowo powołani sędziowie oraz że wydaje się ona posiadać szczególnie wysoki stopień autonomii w ramach Sądu Najwyższego, stanowią istotne czynniki oceny.

Trybunał uściślił, że o ile pojedynczo każdy z badanych czynników niekoniecznie musi podawać w wątpliwość niezależność tego organu, o tyle analiza wszystkich tych czynników łącznie może prowadzić do innych wniosków. Podkreślił on, że zadaniem sądu odsyłającego jest ustalenie, przy wzięciu pod uwagę wszystkich istotnych elementów, którymi dysponuje, czy mogą one prowadzić do braku przejawiania przez nową Izbę Dyscyplinarną Sądu Najwyższego oznak niezawisłości lub bezstronności, co mogłoby podważyć zaufanie, jakie sądownictwo powinno budzić w jednostkach w społeczeństwie demokratycznym.

W takim wypadku zasada pierwszeństwa prawa Unii zobowiązuje sąd odsyłający do odstąpienia od stosowania przepisu prawa krajowego zastrzegającego dla Izby Dyscyplinarnej właściwość do rozpoznania sporów dotyczących przejścia w stan spoczynku sędziów Sądu Najwyższego, ażeby spory te mogły zostać rozpatrzone przez sąd, który spełnia wymogi niezawisłości i bezstronności i który byłby właściwy w danej dziedzinie, gdyby ów przepis nie stał temu na przeszkodzie.

7] Wyrok Trybunału z dnia 24 czerwca 2019 r., **Komisja/Polska (niezależność Sądu Najwyższego)** (C-619/18, [EU:C:2019:531](#)).

2. Zasada ne bis in idem

W wydanym w dniu 3 kwietnia 2019 r. wyroku **Powszechny Zakład Ubezpieczeń na Życie** (C-617/17, [EU:C:2019:283](#)), Trybunał wydał w istocie rozstrzygnięcie w przedmiocie *wykładni wyrażonej w art. 50 karty zasady ne bis in idem*. Wyrok ten wpisuje się w ramy sporu, jaki powstał pomiędzy towarzystwem ubezpieczeniowym Powszechny Zakład Ubezpieczeń na Życie S.A. a polskim organem ochrony konkurencji w przedmiocie wydanej przez ten organ decyzji o nałożeniu na to towarzystwo, ze względu na nadużycie pozycji dominującej, dwóch grzywien – jednej za naruszenie krajowego prawa konkurencji, a drugiej za naruszenie prawa konkurencji Unii.

W tym kontekście Trybunał rozstrzygnął, że zasada ne bis in idem nie sprzeciwia się temu, aby krajowy organ ochrony konkurencji nałożył na przedsiębiorstwo, w ramach jednej i tej samej decyzji, dwie grzywny – jedną za naruszenie krajowego prawa konkurencji, a drugą za naruszenie art. 82 WE (obecnie art. 102 TFUE). W takiej sytuacji krajowy organ ochrony konkurencji winien niemniej jednak upewnić się, że te grzywny, rozpatrywane łącznie, są proporcjonalne do charakteru tego naruszenia.

W tym względzie Trybunał podkreślił, że z jego orzecznictwa wynika, iż zasada ta zmierza do zapobieżenia sytuacji, w której dane przedsiębiorstwo będzie ponownie karane lub ścigane, co wiąże się z założeniem, że we wcześniejszym, niepodlegającym już zaskarżeniu rozstrzygnięciu zostało ono ukarane lub uznane za nieponoszące odpowiedzialności.

Trybunał doszedł więc do wniosku, że zasada ne bis in idem nie znajduje zastosowania w sytuacji, w której krajowy organ ochrony konkurencji stosuje równolegle, zgodnie z art. 3 ust. 1 rozporządzenia nr 1/2003⁸, krajowe prawo konkurencji i reguły konkurencji Unii i, na mocy art. 5 tego rozporządzenia, karze przedsiębiorstwo, na które w ramach jednej i tej samej decyzji nakłada dwie grzywny: jedną za naruszenie tego prawa, a drugą za naruszenie tych reguł.

3. Wolność religii

Co się tyczy wolności religii, należy zasygnalizować wyrok z dnia 22 stycznia 2019 r., **Cresco Investigation** (C-193/17, [EU:C:2019:43](#)), wydany przez Trybunał w składzie wielkiej izby, dotyczący zgodności z art. 21 karty oraz z dyrektywą antydyskryminacyjną ustawodawstwa austriackiego przyznającego odpłatny dzień wolny od pracy – Wielki Piątek oraz, w razie pracy w tym dniu, „dodatek za dzień wolny od pracy” tylko pracownikom należącym do niektórych Kościołów chrześcijańskich⁹. Ponadto w wydanym w dniu 26 lutego 2019 r. wyroku **Œuvre d'assistance aux bêtes d'abattoirs** (C-497/17, [EU:C:2019:137](#)) wielka izba Trybunału zbadała, czy logo

8] Rozporządzenie Rady (WE) nr 1/2003 z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. 81 i 82 traktatu (Dz.U. 2003, L 1, s. 1).

9] Wyrok ten został przedstawiony w rubryce XV.1, „Równość traktowania w zakresie zatrudnienia i zabezpieczenia społecznego”.

produkcji ekologicznej Unii Europejskiej może być umieszczane na produktach pochodzących od zwierząt poddanych – na podstawie derogacyjnego przepisu rozporządzenia nr 1099/2009¹⁰ mającego na celu zapewnienie poszanowania wolności religii – ubojowi rytualnemu bez uprzedniego ogłuszenia¹¹.

II. Obywatelstwo Unii

Trybunał wydał szereg wyroków w dziedzinie obywatelstwa Unii, w tym wyrok dotyczący dyskryminacji ze względu na przynależność państwową¹², wyrok dotyczący utraty obywatelstwa europejskiego wskutek utraty obywatelstwa państwa członkowskiego oraz dwa wyroki dotyczące pochodnego prawa pobytu obywateli państwa trzeciego będących członkami rodziny obywatela Unii.

1. Dyskryminacja ze względu na przynależność państwową

W wydanym w dniu 13 czerwca 2019 r. wyroku **TopFit i Biffi** (C-22/18, [EU:C:2019:497](#)) Trybunał dokonał wykładni art. 18, 21 i 165 TFUE w ramach sporu między lekkoatletą amatorem mającym obywatelstwo włoskie a krajową niemiecką federacją lekkiej atletyki, dotyczącego *warunków uczestnictwa obywateli pozostałych państw członkowskich w niemieckich mistrzostwach dla sportowców amatorów w kategorii seniorów*.

Według Trybunału postanowienia te stoją na przeszkodzie uregulowaniu krajowej federacji sportowej, zgodnie z którym obywatel innego państwa członkowskiego Unii – zamieszkujący od wielu lat na terytorium państwa członkowskiego, w którym ma siedzibę ta federacja i w którym uczestniczy on w biegach amatorskich w kategorii seniorów – nie może uczestniczyć w mistrzostwach krajowych w danej dyscyplinie na takich samych zasadach jak obywatele tego państwa lub też może w nich uczestniczyć jedynie „poza klasyfikacją” lub „bez klasyfikacji”, pozbawiony dostępu do finału i możliwości zdobycia tytułu mistrza krajowego, chyba że uregulowanie to jest uzasadnione obiektywnymi względami proporcjonalnymi do zamierzonego słusznego celu, co powinien ustalić sąd krajowy.

Trybunał stwierdził przede wszystkim, że w społeczeństwie przyjmującego państwa członkowskiego obywatel Unii taki jak rozpatrywany lekkoatleta amator, który skorzystał z prawa do swobodnego przemieszczania się, może zgodnie z prawem powołać się na art. 18 i 21 TFUE w kontekście zawodów w sporcie amatorskim. W tym względzie Trybunał wskazał w szczególności na wynikającą z art. 165 TFUE rolę sportu jako czynnika integracji w społeczeństwie przyjmującego państwa członkowskiego.

10| Rozporządzenie Rady (WE) nr 1099/2009 z dnia 24 września 2009 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas ich uśmiercania (Dz.U. 2009, L 303, s. 1).

11| Wyrok ten został przedstawiony w części VI, „Rolnictwo i rybołówstwo”.

12| W tym względzie należy również zwrócić uwagę na wyrok **Austria/Niemcy** (C-591/17, [EU:C:2019:504](#)), wydany w dniu 18 czerwca 2019 r., w którym Trybunał wypowiedział się w przedmiocie opłaty za użytkowanie infrastruktury dla pojazdów samochodowych osobowych oraz zwolnienia dla właścicieli pojazdów zarejestrowanych w Niemczech. Ponieważ ciężar ekonomiczny tą opłatą *de facto* spoczywał jedynie na właścicielach i kierowcach pojazdów zarejestrowanych w państwie członkowskim innym niż Niemcy, Trybunał orzekł, że opłata ta prowadziła do odmiennego traktowania ze względu na przynależność państwową. Wyrok ten został przedstawiony w części VII.1, „Swobodny przepływ towarów”.

Następnie Trybunał stwierdził, że reguły krajowej federacji sportowej, regulujące dostęp obywateli Unii do zawodów sportowych, podlegają zasadom określonym w traktacie, w szczególności w art. 18 i 21 TFUE. W tym względzie Trybunał przypomniał, że przewidziane w traktacie poszanowanie swobód podstawowych i zakaz dyskryminacji ze względu na przynależność państwową dotyczą także regulacji o charakterze niepublicznym mających na celu uregulowanie w sposób zbiorowy pracy najemnej i świadczenia usług. Zasada ta ma także zastosowanie, gdy grupa lub organizacja wykonuje określone uprawnienie w odniesieniu do jednostek i może postawić warunki utrudniające tym jednostkom wykonywanie swobód podstawowych zagwarantowanych w traktacie.

Wreszcie Trybunał stwierdził odmienne traktowanie w niniejszej sprawie, mogące skutkować ustanowieniem ograniczenia swobodnego przemieszczania się rozpatrywanego lekkoatlety amatora w rozumieniu art. 21 TFUE, ponieważ – nawet jeśli spełnia on przesłanki dotyczące wymaganych osiągnięć sportowych oraz od przynajmniej roku ma prawo uczestniczenia w zawodach sportowych z ramienia klubu stowarzyszonego z krajową federacją lekkiej atletyki – można, ze względu na jego obywatelstwo, odmówić mu uczestnictwa w krajowych mistrzostwach amatorskich w biegach na krótkich dystansach w kategorii seniorów lub dopuścić go do uczestniczenia w nich jedynie częściowo. Trybunał dodał, że uregulowanie federacji sportowej może także skutkować tym, że lekkoatleci będący obywatelami państwa członkowskiego innego niż Republika Federalna Niemiec będą wspierani przez kluby sportowe, do których należą, w mniejszym zakresie niż lekkoatleci będący obywatelami krajowymi, ponieważ kluby te będą miały mniejszy interes w inwestowaniu w lekkoatletę, który nie może uczestniczyć w mistrzostwach krajowych, w związku z czym lekkoatleci będący obywatelami pozostałych państw członkowskich mogliby w mniejszym zakresie integrować się z klubem sportowym, do którego należą, a w konsekwencji – ze społeczeństwem państwa członkowskiego ich miejsca zamieszkania.

Według Trybunału ograniczenie swobodnego przepływu obywateli Unii może zaś być uzasadnione jedynie wtedy, gdy jest oparte na obiektywnych względach i proporcjonalne do słusznego celu realizowanego przez dane uregulowanie, co powinien ustalić sąd krajowy. Jest prawdą, że słuszne wydaje się zastrzeżenie przyznania tytułu mistrza krajowego w określonej dyscyplinie sportowej obywatelowi danego kraju, ponieważ ów element krajowy może być uznany za cechę charakterystyczną tytułu mistrza krajowego. Jednakże istotne jest, by ograniczenia wynikające z realizacji wspomnianego celu były zgodne z zasadą proporcjonalności, ponieważ wspomniany cel nie uzasadnia wszelkiego ograniczenia uczestnictwa osób niebędących obywatelami w mistrzostwach krajowych. To do sądu krajowego należy rozpatrzenie, czy istnieje ewentualne uzasadnienie, przy uwzględnieniu celu wynikającego z art. 21 ust. 1 TFUE w związku z art. 165 TFUE, polegającego na szerszym otwarciu zawodów i integracji rezydentów, przede wszystkim długoterminowych, w przyjmującym państwie członkowskim. W każdym razie całkowite niedopuszczenie lekkoatlety niebędącego obywatelem do mistrzostw krajowych ze względu na jego obywatelstwo wydaje się nieproporcjonalne, gdy istnieje mechanizm dotyczący uczestnictwa takiego lekkoatlety w takich mistrzostwach, przynajmniej w kwalifikacjach lub poza klasyfikacją.

2. Utrata obywatelstwa europejskiego wskutek utraty obywatelstwa państwa członkowskiego

W dniu 12 marca 2019 r., w wyroku *Tjebbes i in.* (C-221/17, [EU:C:2019:189](#)), Trybunał zajął się zagadnieniem, czy utrata z mocy prawa obywatelstwa państwa członkowskiego prowadząca do utraty obywatelstwa Unii jest zgodna z art. 20 TFUE w świetle art. 7 i 24 karty. W sprawie w postępowaniu głównym niderlandzki minister spraw zagranicznych odmówił rozpoznania wniosków o wydanie paszportu obywateli niderlandzkich posiadających także obywatelstwo państwa trzeciego, uzasadniając swoją decyzję tym, że osoby te, w tym małoletni, utraciły obywatelstwo niderlandzkie z mocy prawa. Podstawę dla udzielonej przez niderlandzkiego ministra odmowy stanowiły przepisy dotyczące obywatelstwa niderlandzkiego, na podstawie których pełnoletni traci to obywatelstwo, jeżeli posiada także obywatelstwo innego państwa i w trakcie nieprzerwanego okresu dziesięciu lat ma swoje główne miejsce zamieszkania poza Unią. Ponadto zgodnie z tymi przepisami małoletni traci generalnie obywatelstwo niderlandzkie w razie utraty tego obywatelstwa przez jego ojca lub jego matkę z powodu nieposiadania miejsca zamieszkania w Unii.

Trybunał orzekł, że prawo Unii co do zasady nie stoi na przeszkodzie temu, by państwo członkowskie przewidywało, ze względów interesu ogólnego, utratę obywatelstwa, nawet jeśli utrata ta powoduje w odniesieniu do zainteresowanej osoby utratę statusu obywatela Unii. Państwo członkowskie ma bowiem prawo uznać, że obywatelstwo stanowi wyraz rzeczywistego związku między państwem a jego obywatelami, a w konsekwencji powiązać brak lub zaprzestanie posiadania takiego rzeczywistego związku z utratą obywatelstwa. Podobnie państwo członkowskie ma prawo dbać o ochronę jednolitości obywatelstwa w obrębie rodziny, przewidując, że małoletni traci to obywatelstwo, jeżeli jeden z jego rodziców traci swoje.

Jednakże, aby uregulowania takie jak rozpatrywane przepisy niderlandzkie były zgodne z art. 20 TFUE odczytywanym w świetle art. 7 i 24 karty, powinny one umożliwiać właściwym organom krajowym, w tym w stosownym wypadku sądom krajowym, przeprowadzenie w sposób incydentalny oceny konsekwencji tej utraty z mocy prawa obywatelstwa odnośnego państwa członkowskiego i w danym wypadku doprowadzenie do odzyskania ex tunc obywatelstwa przez zainteresowane osoby przy okazji wystąpienia przez nie z wnioskiem o wydanie dokumentu podróży lub każdego innego dokumentu poświadczającego ich obywatelstwo.

W ramach tej oceny organy i sądy krajowe powinny zweryfikować, czy utrata obywatelstwa danego państwa członkowskiego, która powoduje utratę statusu obywatela Unii, jest zgodna z zasadą proporcjonalności ze względu na konsekwencje, jakie pociąga ona za sobą w odniesieniu do sytuacji zainteresowanej osoby i w danym wypadku członków jej rodziny w świetle prawa Unii. Takie badanie wymaga oceny indywidualnej sytuacji konkretnej osoby oraz jej rodziny celem ustalenia, czy utrata obywatelstwa danego państwa członkowskiego pociąga za sobą konsekwencje, które w świetle prawa Unii, a w szczególności w świetle prawa do poszanowania życia rodzinnego, wyrażonego w art. 7 karty, miałyby nieproporcjonalny – w stosunku do celu zamierzonego przez ustawodawcę krajowego – wpływ na normalny rozwój jej życia rodzinnego i zawodowego.

Co się tyczy okoliczności związanych z indywidualną sytuacją zainteresowanej osoby, które mogą mieć znaczenie przy takiej ocenie, Trybunał wymienił między innymi fakt, iż wskutek utraty z mocy prawa obywatelstwa i statusu obywatela Unii zainteresowana osoba zostałaby narażona na ograniczenia w korzystaniu z prawa do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, polegające w danym wypadku na szczególnych trudnościach w ponownym udaniu się do tego czy innego państwa członkowskiego celem utrzymania rzeczywistych i regularnych związków z członkami swojej rodziny, wykonywania tam swojej działalności zawodowej lub podejmowania kroków koniecznych do wykonywania takiej działalności. Istotne znaczenie mają również, po pierwsze, fakt, że zainteresowana osoba nie mogłaby zrzec się obywatelstwa państwa trzeciego, oraz po drugie, poważne ryzyko znacznego pogorszenia jej

bezpieczeństwa lub swobody przemieszczania się, na które byłaby narażona zainteresowana osoba ze względu na brak możliwości korzystania przez nią na terytorium państwa trzeciego, gdzie ta osoba zamieszkuje, z ochrony konsularnej na podstawie art. 20 ust. 2 lit. c) TFUE.

Ponadto, co się tyczy małoletnich, właściwe organy powinny wziąć pod uwagę ewentualne istnienie okoliczności, z których wynika, że utrata obywatelstwa danego państwa członkowskiego przez danego małoletniego nie odpowiada – z uwagi na konsekwencje, jakie pociąga dla niego za sobą ta utrata w świetle prawa Unii – najlepszemu interesowi dziecka, chronionemu w art. 24 karty.

3. Pochodne prawo pobytu obywateli państwa trzeciego będących członkami rodziny obywatela Unii

W wydanym w dniu 26 marca 2019 r. wyroku **SM (dziecko umieszczone w algierskiej kafali)** (C-129/18, [EU:C:2019:248](#)) Trybunał w składzie wielkiej izby wypowiedział się w kwestii, czy osoba małoletnia pozostająca pod opieką obywateli Unii w ramach algierskiego systemu kafali jest objęta zakresem pojęcia „bezpośredniego zstępnego” obywatela Unii w rozumieniu art. 2 pkt 2 lit. c) dyrektywy 2004/38¹³. Dwoje małżonków będących obywatelami francuskimi mieszkającymi w Zjednoczonym Królestwie zwróciło się do organów brytyjskich o wydanie zezwolenia na wjazd dla dziecka przysposobionego, na rzecz małoletniej Algierki, nad którą opieka została im powierzona w Algierii w ramach kafali. Ta instytucja prawa rodzinnego, wspólna dla niektórych państw tradycji islamskiej, przewiduje zapewnienie dziecku utrzymania, edukacji i ochrony przez jedną lub kilka osób dorosłych oraz jego umieszczenie pod stałą opieką prawną. Organy brytyjskie odmówiły wydania wspomnianego zezwolenia.

Trybunał podkreślił w pierwszej kolejności, że o ile pojęcie „bezpośredniego zstępnego” obywatela Unii w rozumieniu art. 2 pkt 2 lit. c) dyrektywy 2004/38 dotyczy przede wszystkim istnienia biologicznej więzi pokrewieństwa, o tyle – biorąc pod uwagę wymóg dokonywania szerokiej wykładni tego pojęcia, który wynika z celu tej dyrektywy, jakim jest ułatwienie i wzmocnienie swobody przemieszczania się i pobytu obywateli Unii – należy je rozumieć również w ten sposób, że obejmuje ono także dziecko przysposobione przez tego obywatela Unii, jeśli zostanie wykazane, że przysposobienie tworzy więź pokrewieństwa prawnego pomiędzy danym dzieckiem a danym obywatelem Unii. Trybunał orzekł natomiast, że ponieważ algierski system kafali nie tworzy więzi pokrewieństwa między dzieckiem a jego opiekunem, dziecka umieszczonego pod opieką prawną obywatela Unii w ramach tego systemu nie można uznać za „bezpośredniego zstępnego” obywatela Unii w rozumieniu art. 2 pkt 2 lit. c) tej dyrektywy.

Trybunał jednak stwierdził, że takie dziecko jest objęte zakresem pojęcia „innego członka rodziny”, o którym mowa w art. 3 ust. 2 akapit pierwszy lit. a) tej dyrektywy. Pojęcie to może bowiem obejmować sytuację dziecka, które zostało umieszczone pod opieką prawną obywateli Unii, taką jak algierska kafala, i którego utrzymanie, edukację i ochronę zapewniają wspomniani obywatele na mocy zobowiązania podjętego na podstawie prawa państwa pochodzenia dziecka.

W tym względzie Trybunał wyjaśnił następnie obowiązki spoczywające na organach krajowych na mocy tego przepisu. I tak stwierdził on, że zgodnie z tym art. 3 ust. 2 akapit pierwszy lit. a) dyrektywy 2004/38 w związku z art. 7 i art. 24 ust. 2 karty do państw członkowskich należy ułatwianie wjazdu i pobytu takiego dziecka jako

13| Dyrektywa 2004/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, zmieniająca rozporządzenie (EWG) nr 1612/68 i uchylająca dyrektywy 64/221/EWG, 68/360/EWG, 72/194/EWG, 73/148/EWG, 75/34/EWG, 75/35/EWG, 90/364/EWG, 90/365/EWG i 93/96/EWG (Dz.U. 2004, L 158, s. 77).

innego członka rodziny obywatela Unii poprzez przeprowadzenie zrównoważonej i racjonalnej oceny wszystkich aktualnych i stosownych okoliczności danego przypadku, przy uwzględnieniu różnych wchodzących w grę interesów, w szczególności najlepszego interesu danego dziecka. W ramach tej oceny należy również wziąć pod uwagę ewentualne indywidualne i konkretne ryzyko, że dane dziecko może być ofiarą nadużycia, wykorzystania lub handlu ludźmi, przy czym ryzyka takiego nie można jednak domniemywać w świetle samego faktu, że procedura umieszczenia w algierskim systemie *kafali* opiera się na ocenie zdolności osoby dorosłej do sprawowania opieki oraz interesu dziecka, która to ocena jest mniej szczegółowa niż procedura przeprowadzana w przyjmującym państwie członkowskim do potrzeb przysposobienia lub umieszczenia dziecka poza rodziną.

Na koniec Trybunał stwierdził, że w przypadku gdyby po przeprowadzeniu tej oceny zostało ustalone, że dziecko i jego opiekun, obywatel Unii, prowadzą prawdziwe życie rodzinne i że to dziecko jest zależne od swojego opiekuna, wymogi związane z prawem podstawowym do poszanowania życia rodzinnego, w związku z obowiązkiem uwzględnienia najlepszego interesu dziecka, przemawiają co do zasady za przyznaniem wspomnianemu dziecku prawa wjazdu i pobytu, aby umożliwić mu życie ze swym opiekunem w przyjmującym państwie członkowskim tego ostatniego.

W wyroku **Chenchooliah** (C-94/18, [EU:C:2019:693](#)), wydanym w dniu 10 września 2019 r., Trybunał w składzie wielkiej izby dokonał wykładni art. 15 dyrektywy 2004/38, który stanowi w szczególności, że *niektóre procedury przewidziane w rozdziale VI wspomnianej dyrektywy, zatytułowanym „Ograniczenia w prawie wjazdu i prawie pobytu uzasadnione względami porządku publicznego, bezpieczeństwa publicznego lub zdrowia publicznego”¹⁴*, stosuje się analogicznie do wszystkich decyzji ograniczających swobodne przemieszczanie się obywateli Unii Europejskiej i członków ich rodziny, uzasadnionych względami innymi niż względy porządku publicznego, bezpieczeństwa publicznego lub zdrowia publicznego. Trybunał orzekł, że przepis ten ma zastosowanie do decyzji o wydaleniu wydanej wobec obywatela państwa trzeciego z uwagi na to, że obywatelowi temu nie przysługuje już prawo pobytu na podstawie tej dyrektywy w sytuacji, w której obywatel ten zawarł związek małżeński z obywatelem Unii w chwili, gdy ten obywatel Unii korzystał ze swobody przemieszczania się, udając się do przyjmującego państwa członkowskiego i przebywając w nim ze wspomnianym obywatelem państwa trzeciego, a następnie powrócił do państwa członkowskiego, którego ma obywatelstwo. Trybunał dodał, że oznacza to, iż zastosowanie niektórych zabezpieczeń ustanowionych w dyrektywie w odniesieniu do decyzji ograniczających swobodę przemieszczania się obywatela Unii lub członków jego rodziny uzasadnionych względami porządku publicznego, bezpieczeństwa publicznego lub zdrowia publicznego¹⁵ jest wymagane przy wydawaniu decyzji o wydaleniu, takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym, w której kontekście nie można w żadnym przypadku nałożyć zakazu wjazdu.

Wyrok ten został wydany w ramach sporu pomiędzy obywatelką Mauritiusu, przebywającą w Irlandii, a Minister for Justice and Equality (ministrem sprawiedliwości i równości, Irlandia) w przedmiocie decyzji o deportacji wydanej względem niej na mocy art. 3 irlandzkiej ustawy o imigracji z 1999 r. w następstwie powrotu jej małżonka będącego obywatelem Unii do państwa członkowskiego, którego obywatelstwo posiada i w którym odbywa karę pozbawienia wolności, mianowicie Portugalii. Decyzja o deportacji została na mocy prawa krajowego z urzędu połączona z zakazem wjazdu na terytorium na czas nieokreślony.

14| Mianowicie procedury przewidziane w art. 30 i 31.

15| Mianowicie odpowiednie zabezpieczenia ustanowione w art. 30 i 31.

Trybunał najpierw stwierdził, że w sytuacji gdy obywatel Unii powrócił do państwa członkowskiego, którego jest obywatelem, a zatem nie korzysta już w przyjmującym państwie członkowskim z prawa do swobodnego przemieszczania się na mocy prawa Unii, obywatelowi państwa trzeciego będącemu małżonkiem tego obywatela Unii nie przysługuje już status „beneficjenta” w rozumieniu tej dyrektywy¹⁶, w razie gdy pozostaje on w przyjmującym państwie członkowskim i nie przebywa już ze swoim małżonkiem.

Następnie Trybunał orzekł, że nawet jeśli utrata tego statusu skutkuje tym, że zainteresowany obywatel państwa trzeciego nie korzysta już z prawa do przemieszczania się i prawa pobytu na terytorium przyjmującego państwa członkowskiego, które przez pewien czas mu przysługiwały, ponieważ nie spełnia on już warunków, którym podlegają te prawa, utrata ta nie oznacza jednak, że dyrektywa 2004/38 nie ma już zastosowania do wydania przez przyjmujące państwo członkowskie decyzji o wydaleniu tego obywatela państwa trzeciego z takiego powodu. Artykuł 15 dyrektywy 2004/38¹⁷, ujęty w rozdziale III tej dyrektywy, zatytułowanym „Prawo pobytu”, przewiduje bowiem regulację mającą zastosowanie, gdy tymczasowe prawo pobytu na podstawie tej dyrektywy ustaje, w szczególności wówczas, gdy obywatel Unii lub członek jego rodziny, który w przeszłości korzystał z prawa pobytu przez okres nieprzekraczający trzech miesięcy lub przez okres przekraczający trzy miesiące, nie spełnia już przesłanek odnośnego prawa pobytu i może zatem co do zasady zostać wydalony przez przyjmujące państwo członkowskie.

W tej kwestii Trybunał zauważył, że art. 15 dyrektywy 2004/38 odnosi się wyłącznie do analogicznego stosowania niektórych przepisów rozdziału VI tej dyrektywy, dotyczących w szczególności notyfikacji decyzji oraz możliwości odwołania się na drodze sądowej¹⁸. Natomiast pozostałe przepisy wspomnianego rozdziału VI nie mają zastosowania w ramach wydawania decyzji na podstawie art. 15 omawianej dyrektywy. Te pozostałe przepisy mają bowiem zastosowanie wyłącznie wtedy, gdy zainteresowana osoba wywodzi w danym momencie z tej dyrektywy prawo pobytu w przyjmującym państwie członkowskim, które to prawo ma charakter albo tymczasowy, albo stały.

Wreszcie Trybunał dodał, że zgodnie z art. 15 ust. 3 dyrektywy 2004/38 w kontekście decyzji o wydaleniu, która mogła zostać wydana w sprawie rozpatrywanej w postępowaniu głównym, nie można było w żadnym przypadku nałożyć zakazu wjazdu¹⁹.

¹⁶| Artykuł 3 ust. 1.

¹⁷| Artykuł 15.

¹⁸| Artykuły 30 i 31.

¹⁹| Artykuł 15 ust. 3.

III. Postanowienia instytucjonalne

W tej części należy wspomnieć o dwóch wyrokach²⁰: jeden dotyczący immunitetów członków Parlamentu Europejskiego, a drugi dotyczący europejskiej inicjatywy obywatelskiej.

1. Immunitety członków Parlamentu Europejskiego

W orzeczeniu prejudycjalnym **Junqueras Vies** (C-502/19, [EU:C:2019:1115](#)), wydanym w dniu 19 grudnia 2019 r., Trybunał w składzie wielkiej izby uściślił *podmiotowy, czasowy i przedmiotowy zakres immunitetów przyznanych członkom Parlamentu Europejskiego*²¹.

W sprawie tej Trybunał Supremo (sąd najwyższy, Hiszpania) zwrócił się do Trybunału z kilkoma pytaniami dotyczącymi wykładni art. 9 protokołu. Pytania te zostały przedłożone w kontekście złożonego przez polityka wybranego do Parlamentu Europejskiego w wyborach z dnia 26 maja 2019 r. odwołania od postanowienia odmawiającego mu nadzwyczajnego zezwolenia na opuszczenie aresztu. Został on tymczasowo aresztowany przed tymi wyborami w prowadzonym przeciwko niemu postępowaniu karnym z powodu jego udziału w organizowaniu referendum w sprawie samostanowienia, przeprowadzonego w Katalonii w dniu 1 października 2017 r. Wystąpił on o wyżej wspomniane zezwolenie, by móc dopełnić formalności wymaganej prawem hiszpańskim w następstwie ogłoszenia wyników wyborów, mianowicie formalności polegającej na złożeniu przed centralną komisją wyborczą ślubowania wierności hiszpańskiej konstytucji, następnie zaś udać się do Parlamentu Europejskiego w celu wzięcia udziału w sesji inauguracyjnej nowej kadencji. Po skierowaniu do Trybunału pytań prejudycjalnych Trybunał Supremo, w dniu 14 października 2019 r., skazał zainteresowanego na karę trzynastu lat pozbawienia wolności, a także na karę pozbawienia praw publicznych w tym samym wymiarze.

Trybunał orzekł, po pierwsze, że osoba wybrana do Parlamentu Europejskiego uzyskuje status członka Parlamentu na podstawie faktu oficjalnego ogłoszenia wyników wyborów dokonanego przez państwa członkowskie i od tej chwili, w związku z czym korzysta z immunitetów gwarantowanych w art. 9 protokołu.

W tej kwestii Trybunał zauważył, że o ile procedura wyborcza i ogłoszenie wyników co do zasady, zgodnie z art. 8 i 12 aktu wyborczego z 1976 r.²², podlegają przepisom krajowym, o tyle wybór członków Parlamentu Europejskiego w powszechnych wyborach bezpośrednich, w głosowaniu wolnym i tajnym²³ stanowi wyraz konstytucyjnej zasady demokracji przedstawicielskiej, której zakres definiuje samo prawo Unii. I tak z traktatów oraz z aktu wyborczego z 1976 r. wynika, że status członka Parlamentu Europejskiego jest rezultatem samego

20| Na uwagę zasługują również dwa wyroki Trybunału wydane w dniu 26 marca 2019 r.: wyrok **Hiszpania/Parlament** (C-377/16, [EU:C:2019:249](#)) oraz wyrok **Komisja/Włochy** (C-621/16 P, [EU:C:2019:251](#)), dotyczące systemu językowego instytucji. Wyroki te zostały przedstawione w części XXII, „Europejska służba publiczna”.

21| Immunitety przewidziane w art. 343 TFUE i w art. 9 Protokołu (nr 7) w sprawie przywilejów i immunitetów Unii Europejskiej (Dz.U. 2012, C 326, s. 266) (zwanego dalej „protokołem”).

22| Akt dotyczący wyboru członków Parlamentu Europejskiego w powszechnych wyborach bezpośrednich dołączony do decyzji Rady 76/787/EWWiS, EWG, Euratom z dnia 20 września 1976 r. (Dz.U. 1976, L 278, s. 1), ostatnio zmieniony decyzją Rady 2002/772/WE, Euratom z dnia 25 czerwca i 23 września 2002 r. (Dz.U. 2002, L 283, s. 1).

23| Artykuł 14 ust. 3 TUE.

wyboru zainteresowanego i zostaje przez niego uzyskany na podstawie faktu oficjalnego ogłoszenia wyników przez państwa członkowskie. Ponadto z art. 343 TFUE wynika, że Unia, a zatem jej instytucje i ich członkowie, powinni korzystać z immunitetów niezbędnych do wykonywania ich zadań.

Po drugie, Trybunał orzekł, że osobom, które – jak O. Junqueras Vies – zostały wybrane do Parlamentu Europejskiego, od chwili ogłoszenia wyników przysługuje immunitet dotyczący podróży, związany z ich statusem członka i przewidziany w art. 9 akapit drugi protokołu. Celem tego immunitetu jest umożliwienie im w szczególności udania się na inauguracyjną sesję nowej kadencji Parlamentu Europejskiego i wzięcia w niej udziału. W odróżnieniu bowiem od immunitetu w okresie sesji, przewidzianego w akapicie pierwszym, który przysługuje im od otwarcia tej sesji i przez cały okres sesji Parlamentu Europejskiego, immunitet dotyczący podróży obejmuje również przemieszczanie się członków do miejsca posiedzenia Parlamentu Europejskiego, w tym na pierwsze posiedzenie.

W tej kwestii Trybunał przypomniał, że cele immunitetów przewidzianych w protokole polegają na zapewnieniu prawidłowego funkcjonowania i niezależności instytucji. W tym kontekście immunitet dotyczący podróży, o którym mowa w art. 9 akapit drugi protokołu, czyni skutecznym prawo do kandydowania gwarantowane w art. 39 ust. 2 karty poprzez umożliwienie każdemu członkowi, od chwili ogłoszenia jego wyboru i niezależnie od tego, czy dopełnił ewentualnych formalności przewidzianych w prawie krajowym, udziału w inauguracyjnej sesji Parlamentu Europejskiego, a utrudnianie jego przemieszczenia się nie jest możliwe.

Po trzecie i ostatnie, Trybunał orzekł, że korzystanie z immunitetu dotyczącego podróży gwarantowanego każdemu członkowi Parlamentu Europejskiego oznacza konieczność uchylecia każdego środka w postaci tymczasowego aresztowania, który mógł być zastosowany przed ogłoszeniem jego wyboru, w celu umożliwienia mu udania się na inauguracyjną sesję Parlamentu Europejskiego i wzięcia w niej udziału. W związku z tym, gdyby właściwy sąd krajowy uznał za konieczne utrzymanie takiego środka, powinien jak najszybciej zwrócić się do Parlamentu Europejskiego z wnioskiem o uchylenie tego immunitetu na podstawie art. 9 akapit trzeci tego protokołu.

2. Europejska inicjatywa obywatelska

W wyroku *Puppinck i in./Komisja* (C-418/18 P, [EU:C:2019:1113](#)) z dnia 19 grudnia 2019 r. Trybunał w składzie wielkiej izby, *oddalił wniesione przez organizatorów europejskiej inicjatywy obywatelskiej (EIO) zatytułowanej „Jeden z nas” odwołanie od wyroku Sądu²⁴, na mocy którego oddalono ich skargę o stwierdzenie nieważności komunikatu Komisji z dnia 28 maja 2014 r. w sprawie tej EIO²⁵.*

Zgodnie z Traktatem o Unii Europejskiej²⁶ i z rozporządzeniem nr 211/2011²⁷ obywatele Unii w liczbie nie mniejszej niż milion, pochodzący z co najmniej jednej czwartej państw członkowskich, mogą podjąć inicjatywę zwrócenia się do Komisji, w ramach jej uprawnień, o przedłożenie prawodawcy Unii wniosku o przyjęcie aktu

24| Wyrok Sądu z dnia 23 kwietnia 2018 r., *One of Us i in./Komisja* (T-561/14, [EU:T:2018:210](#)).

25| Komunikat Komisji COM(2014) 355 wersja ostateczna z dnia 28 maja 2014 r. w sprawie europejskiej inicjatywy obywatelskiej „Jeden z nas”.

26| Artykuł 11 ust. 4 TUE.

27| Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 211/2011 z dnia 16 lutego 2011 r. w sprawie inicjatywy obywatelskiej (Dz.U. 2011, L 65, s. 1; sprostowanie Dz.U. 2012, L 94, s. 49).

prawnego, jakiego wymaga stosowanie traktatów. Aby rozpocząć zbieranie wymaganej liczby podpisów, organizatorzy EIO powinni dokonać jej rejestracji w rejestrze Komisji, która bada w szczególności przedmiot tej inicjatywy i jej cele.

Patrick Grégor Puppinck oraz sześć innych osób tworzą komitet obywatelski europejskiej inicjatywy obywatelskiej, zatytułowanej „Jeden z nas”, która została zarejestrowana w Komisji w 2012 r.²⁸. Celem tej europejskiej inicjatywy europejskiej jest zakazanie i zakończenie finansowania przez Unię działań, które wiążą się z niszczeniem ludzkich embrionów (w szczególności w obszarach badań, pomocy na rzecz rozwoju i zdrowia publicznego), w tym bezpośredniego lub pośredniego finansowania aborcji. Po rejestracji europejska inicjatywa obywatelska „Jeden z nas” zebrała wymagany milion podpisów, a następnie została oficjalnie przedstawiona Komisji na początku 2014 r. W dniu 28 maja 2014 r. Komisja wskazała w swoim komunikacie, że nie zamierza podejmować żadnych działań w następstwie tej europejskiej inicjatywy obywatelskiej.

Organizatorzy EIO wnieśli wówczas skargę o stwierdzenie nieważności komunikatu Komisji do Sądu Unii Europejskiej, podnosząc w szczególności, że Komisja jest zobowiązana do przedłożenia projektu aktu prawnego Unii w odpowiedzi na zarejestrowaną EIO. Sąd utrzymał w mocy decyzję Komisji.

Rozpatrując odwołanie, Trybunał stwierdził najpierw, że zgodnie z art. 11 ust. 4 TUE celem EIO jest „zwrócenie się” do Komisji o przedłożenie odpowiedniego wniosku w celu stosowania traktatów, a nie zobowiązanie tej instytucji do podjęcia działań przewidzianych w EIO. Dodał, że z wielu przepisów rozporządzenia nr 211/2011 wynika, iż w przypadku otrzymania EIO Komisja przedstawia ewentualne działania, które zamierza podjąć, oraz powody ich podjęcia lub niepodjęcia, co potwierdza, że przedstawienie przez Komisję wniosku dotyczącego aktu prawnego Unii w następstwie EIO jest fakultatywne.

Trybunał przypomniał następnie, że uprawnienia w zakresie inicjatywy prawodawczej przyznane Komisji na mocy traktatów oznaczają, że to do tej instytucji należy decyzja o przedłożeniu wniosku dotyczącego aktu prawnego, chyba że jest ona do tego zobowiązana zgodnie z prawem Unii. To prawo inicjatywy prawodawczej Komisji stanowi jeden z wyrazów zasady równowagi instytucjonalnej, charakterystycznej dla struktury instytucjonalnej Unii. W myśl tej zasady każda instytucja wykonuje swoje kompetencje w poszanowaniu kompetencji pozostałych instytucji. W tym względzie Trybunał stwierdził, że zgodnie z rozporządzeniem nr 211/2011 celem EIO jest przyznanie obywatelom Unii prawa zwrócenia się do Komisji, porównywalnego z prawem, które posiadają na mocy, odpowiednio, art. 225 TFUE i art. 241 TFUE, Parlament Europejski i Rada, o przedłożenie wszelkich stosownych wniosków w celu stosowania traktatów. Tymczasem, skoro prawo przyznane w ten sposób Parlamentowi i Radzie nie ogranicza uprawnienia Komisji w zakresie inicjatywy prawodawczej, to samo powinno znajdować zastosowanie do EIO.

Trybunał podkreślił również, że fakt, iż Komisja nie jest zobowiązana do podejmowania działań w następstwie EIO, nie oznacza – wbrew temu, co utrzymują wnoszący odwołanie – że taka inicjatywa jest pozbawiona skuteczności. Z jednej bowiem strony mechanizm EIO stanowi jeden z instrumentów demokracji uczestniczącej, które wraz z przyjęciem traktatu z Lizbony uzupełniły system demokracji przedstawicielskiej, na którym opiera się funkcjonowanie Unii, a ich celem jest wspieranie uczestnictwa obywateli w procesie demokratycznym i promowanie dialogu między obywatelami a instytucjami Unii. Z drugiej strony EIO, która została zarejestrowana zgodnie z rozporządzeniem nr 211/2011 i która spełnia wszystkie procedury i warunki określone w tym rozporządzeniu, nakłada na Komisję szereg konkretnych obowiązków wymienionych w art. 10 i 11 tego rozporządzenia. Według Trybunału szczególna wartość dodana mechanizmu EIO nie polega wobec tego na

28| COM(2014) 355 wersja ostateczna.

pewności co do jego rezultatu, lecz na możliwościach i szansach, jakie stwarza on obywatelom Unii w zakresie wszczynania debaty politycznej w instytucjach Unii bez konieczności oczekiwania na uruchomienie procedury prawodawczej.

Ponadto Trybunał potwierdził stanowisko Sądu, zgodnie z którym komunikat w sprawie EIO, taki jak sporny komunikat, wchodzi w szeroki zakres uznania Komisji i w związku z tym powinien podlegać ograniczonej kontroli sądowej, w celu sprawdzenia w szczególności wystarczającego charakteru uzasadnienia i braku oczywistych błędów w ocenie.

W tym kontekście Trybunał Sprawiedliwości potwierdził w szczególności rozumowanie Sądu, zgodnie z którym Komisja, powołując się na publikację Światowej Organizacji Zdrowia, nie popełniła żadnego oczywistego błędu w ocenie, uznając, że finansowanie przez Unię pakietu bezpiecznych i skutecznych usług zdrowotnych, między innymi w dziedzinie aborcji, przyczyniło się do zmniejszenia liczby aborcji przeprowadzanych w warunkach niezapewniających bezpieczeństwa, a w konsekwencji do zmniejszenia ryzyka śmiertelności i choroby okołoporodowej matek.

IV. Prawo Unii i prawo krajowe

W wyroku **Deutsche Umwelthilfe** (C-752/18, [EU:C:2019:1114](#)), ogłoszonym w dniu 19 grudnia 2019 r., Trybunał w składzie wielkiej izby po raz pierwszy rozstrzygnął, czy sądy krajowe są uprawnione, czy wręcz zobowiązane, do orzeczenia aresztu dla celów egzekucji wobec urzędników organów krajowych uporczywie odmawiających zastosowania się do orzeczenia sądu nakazującego im wykonanie obowiązków ciążących na nich na mocy prawa Unii.

Sprawa trafiła do Trybunału w kontekście sporu pomiędzy Deutsche Umwelthilfe – niemiecką organizacją działającą na rzecz ochrony środowiska a Freistaat Bayern (krajem związkowym Bawaria, Niemcy) w przedmiocie uporczywej odmowy przyjęcia przez Freistaat Bayern – w ramach wdrażania dyrektywy 2008/50 w sprawie jakości powietrza²⁹ – środków niezbędnych w celu przestrzegania ustalonej wartości dopuszczalnej dla dwutlenku azotu w mieście Monachium. Zobowiązany mocą wyroku sądu po raz pierwszy w 2012 r. do zmiany planu działań w zakresie ochrony powietrza w mieście Monachium, następnie po raz kolejny w 2016 r. – tym razem pod rygorem grzywny – do wykonania ciążących na nim zobowiązań, między innymi poprzez wprowadzenie zakazu ruchu niektórych samochodów z silnikiem wysokoprężnym w różnych strefach miejskich – Freistaat Bayern odmówił wykonania orzeczonych wobec niego nakazów, a w konsekwencji w 2017 r. został skazany po raz trzeci na karę grzywny w wysokości 4000 EUR, którą zapłacił. Wobec faktu, że Freistaat Bayern nadal odmawiał zastosowania się do adresowanych do niego nakazów i deklarował publicznie, że nie będzie przestrzegał swoich zobowiązań, Deutsche Umwelthilfe wniosła kolejną skargę do sądu, żądając z jednej strony, wymierzenia nowo zasądzonej postanowieniem z dnia 28 stycznia 2018 r. kary grzywny w wysokości 4000 EUR, a z drugiej strony – orzeczenia aresztu dla celów egzekucji względem urzędników Freistaat Bayern (mianowicie jego ministra środowiska i ochrony konsumentów lub ewentualnie premiera), która została oddalona postanowieniem z tego samego dnia. Sąd odsyłający – Bayerischer Verwaltungsgerichtshof (bawarski wyższy sąd administracyjny), do którego wpłynęła sprawa z powództwa Freistaat Bayern, z jednej strony dokonał wymiaru kary grzywny, a z drugiej strony wydał postanowienie o skierowaniu do Trybunału wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w przedmiocie ewentualnego orzeczenia aresztu dla celów egzekucji. Stwierdziwszy, że skazywanie Freistaat Bayern na kary grzywny nie jest środkiem, który spowoduje

29| Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/50/WE z dnia 21 maja 2008 r. w sprawie jakości powietrza i czystszyego powietrza dla Europy (Dz.U. 2008, L 152, s. 1).

zmianę jego postępowania, ponieważ zapłata grzywien, księgowanych jako dochody tego kraju związkowego, nie wiąże się dla niego z żadnym uszczerbkiem majątkowym, a zastosowanie aresztu dla celów egzekucji jest wykluczone z wewnętrznych względów konstytucyjnych, sąd ten zwrócił się do Trybunału z pytaniem prejudycjalnym zmierzającym, co do zasady, do ustalenia, czy wykładni prawa Unii, w szczególności prawa do skutecznego środka prawnego, gwarantowanego art. 47 karty, należy dokonywać w taki sposób, że uprawnia ono lub zobowiązuje sądy krajowe do orzeczenia takiego środka.

Trybunał orzekł, że w okolicznościach, które charakteryzują się uporczywą odmową zastosowania się przez organ krajowy do orzeczenia sądu, nakazującego mu wykonanie jasnego, precyzyjnego i bezwarunkowego obowiązku wynikającego z prawa Unii, a w szczególności z dyrektywy 2008/50, na właściwym sądzie krajowym spoczywa obowiązek orzeczenia aresztu dla celów egzekucji względem urzędników Freistaat Bayern pod warunkiem, że zostaną spełnione dwie przesłanki. Po pierwsze, w wewnętrznym systemie prawnym musi istnieć wystarczająco dostępna, precyzyjna i przewidywalna w zakresie jej stosowania podstawa prawna do orzeczenia takiego środka. Po drugie, konieczne jest przestrzeganie zasady proporcjonalności.

W tym względzie Trybunał przypomniał na wstępie, że na państwach członkowskich ciąży obowiązek zapewnienia, że w procesie wdrażania prawa Unii będzie przestrzegane prawo do skutecznej ochrony sądowej, zagwarantowane art. 47 karty, a w dziedzinie ochrony środowiska – art. 9 ust. 4 konwencji z Aarhus³⁰. Prawo to jest istotne, tym bardziej że nieprzyjęcie środków wymaganych dyrektywą 2008/50 może zagrażać zdrowiu ludzi. Tymczasem ustawodawstwo krajowe, które doprowadza do sytuacji, w której orzeczenie sądu pozostaje bezskuteczne, narusza istotną treść tego prawa i pozbawia go wszelkiej skuteczności. W takiej sytuacji Trybunał przypomniał, że do sądu krajowego należy dokonanie wykładni prawa krajowego, która w miarę możliwości będzie zgodna z celami realizowanymi przez te przepisy, a w przeciwnym razie, odstąpienie od stosowania każdego przepisu krajowego sprzecznego z bezpośrednio skutecznym prawem Unii.

Jednocześnie Trybunał wskazał jednak, że przestrzeganie tego ostatniego obowiązku nie może prowadzić do naruszenia innego prawa podstawowego, jakim jest prawo do wolności, zagwarantowanego art. 6 karty, którego ograniczeniem jest areszt w celach egzekucji. Ponieważ prawo do skutecznej ochrony sądowej nie jest prawem bezwzględne i może podlegać ograniczeniom zgodnie z art. 52 ust. 1 karty, konieczne jest zachowanie równowagi między kolidującymi prawami podstawowymi. Aby spełnić przesłanki określone tym przepisem ustawa uprawniająca sąd do pozbawienia osoby jej wolności musi być wystarczająco dostępna, precyzyjna i przewidywalna w zakresie jej stosowania, tak aby uniknąć wszelkiego ryzyka arbitralności, czego ocena należy do sądu odsyłającego. Ponadto z uwagi na fakt, że orzeczenie aresztu dla celów egzekucji wiąże się z pozbawieniem wolności, zgodnie z wymogami wynikającymi z zasady proporcjonalności, może on zostać orzeczony jedynie wówczas, gdy nie są dostępne mniej restrykcyjne środki (takie jak w szczególności wysokie, powtarzające się często grzywny, których płatność nie zostanie ostatecznie zaliczona na poczet budżetu, z którego pochodzą) – czego zbadanie należy również do sądu odsyłającego. Jedynie w przypadku stwierdzenia, że ograniczenie prawa do wolności faktem orzeczenia aresztu dla celów egzekucji jest zgodne z tymi przesłankami, prawo Unii nie tylko zezwala, ale wręcz wymaga zastosowania takiego środka, przy czym należy jednocześnie uściślić, że Trybunał może stwierdzić naruszenie przepisów dyrektywy 2008/50 w ramach skargi o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego lub pociągnąć państwo do odpowiedzialności za wynikającą stąd szkodę.

30| Konwencja o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska, podpisana w Aarhus w dniu 25 czerwca 1998 r. i zatwierdzona w imieniu Wspólnoty Europejskiej decyzją Rady 2005/370/WE z dnia 17 lutego 2005 r. (Dz.U. 2005, L 124, s. 1).

W tej części należy również przypomnieć wyrok z dnia 3 października 2019 r., **Wasserleitungsverband Nördliches Burgenland i in.** (C-197/18, [EU:C:2019:824](#)), dotyczący możliwości powołania się przez osoby fizyczne i prawne, których bezpośrednio dotyczy zanieczyszczenie wód gruntowych, przed sądami krajowymi, na niektóre przepisy dyrektywy 91/676 dotyczące ochrony wód przed zanieczyszczeniami azotanami pochodzenia rolniczego³¹.

W dziedzinie konkurencji, w wyroku **Cogeco Communications** (C-637/17, [EU:C:2019:263](#)), dotyczącym zgodności z art. 102 TFUE przepisów regulujących przedawnienie w portugalskim prawie o odpowiedzialności pozaumownej w ramach dochodzenia roszczeń odszkodowawczych z tytułu naruszenia prawa konkurencji, Trybunał orzekł, że rzeczony artykuł i zasada skuteczności stoją na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, jeżeli taki termin może praktycznie uniemożliwić lub nadmiernie utrudnić korzystanie z prawa do wytaczania powództw o odszkodowanie opartych na ostatecznej decyzji stwierdzającej naruszenie unijnych reguł konkurencji³². Ponadto w wyroku **Otis Gesellschaft i in.** (C-435/18, [EU:C:2019:1069](#)) Trybunał orzekł, że art. 101 ust. 1 TFUE wywołuje bezpośrednie skutki w stosunkach między jednostkami i przyznaje w szczególności każdej osobie, która poniosła szkodę spowodowaną przez umowę lub zachowanie mogące ograniczyć lub zakłócić konkurencję, prawo do żądania naprawienia szkody, jeżeli istnieje związek przyczynowy między szkodą a naruszeniem reguł konkurencji³³.

31| Wyrok ten został przedstawiony w części XVIII.2, „Ochrona wód przed zanieczyszczeniami azotanami”.

32| Wyrok ten został przedstawiony w części XI.2, „Artykuł 102 TFUE”.

33| Wyrok ten został przedstawiony w części XI.1, „Artykuł 101 TFUE”.

V. Postanowienia regulujące postępowanie przed Trybunałem

W tej części należy najpierw wskazać dwa wyroki w sprawie stwierdzenia uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego w zakresie transpozycji dyrektywy, a także wyrok wydany w postępowaniu odwoławczym w ramach skargi o stwierdzenie odpowiedzialności pozaumownej Unii. Trzeba do nich dodać trzy wyroki wydane przez Trybunał w sporach o charakterze gospodarczym, monetarnym i bankowym³⁴.

1. Kwestie ogólne

1.1. Skargi o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego

W wyroku *Komisja/Belgia (art. 260 ust. 3 TFUE – sieci szerokopasmowe)* (C-543/17, [EU:C:2019:573](#)), ogłoszonym w dniu 8 lipca 2019 r. w składzie wielkiej izby, Trybunał po raz pierwszy zinterpretował i zastosował art. 260 ust. 3 TFUE³⁵. Trybunał uwzględnił bowiem skargę o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego wniesioną przez Komisję przeciwko Belgii i zobowiązał to państwo członkowskie do zapłaty okresowej kary pieniężnej w wysokości 5000 EUR dziennie, licząc od dnia ogłoszenia wyroku, ze względu na częściowy brak transpozycji dyrektywy 2014/61³⁶ w sprawie środków mających na celu zmniejszenie kosztów realizacji szybkich sieci łączności elektronicznej oraz, a fortiori, ze względu na niepoinformowanie Komisji o odpowiednich krajowych przepisach transponujących.

Państwa członkowskie powinny były dokonać transpozycji dyrektywy 2014/61 do prawa krajowego do dnia 1 stycznia 2016 r. i poinformować Komisję o przepisach przyjętych w tym zakresie.

W dniu 15 września 2017 r. Komisja wniosła do Trybunału Sprawiedliwości skargę o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego, uznając, że Belgia nie dokonała w wyznaczonym terminie pełnej transpozycji dyrektywy ani nie poinformowała o odpowiednich krajowych przepisach transponujących. Ponadto instytucja ta wniosła o zasądzenie od Belgii okresowej kary pieniężnej według stawki dziennej, od dnia ogłoszenia wyroku, ze względu na niedopełnienie obowiązku poinformowania o przepisach transponujących tę dyrektywę. Kwota okresowej kary pieniężnej, początkowo ustalona na 54 639 EUR, została obniżona do

34| Wyrok z dnia 29 lipca 2019 r., *Bayerische Motoren Werke i Freistaat Sachsen/Komisja* (C-654/17 P, [EU:C:2019:634](#)), wydany w dziedzinie pomocy państwa, w którym Trybunał potwierdził, że postanowienie Sądu o uwzględnieniu wniosku o dopuszczenie do sprawy w charakterze interwenienta nie może być przedmiotem odwołania głównego ani odwołania wzajemnego, również może zostać przywołany w tej części. Wyrok ten został przedstawiony w części XI.3, „Pomoc państwa”.

35| Artykuł 260 ust. 3 TFUE zezwala Trybunałowi na nałożenie na dane państwo członkowskie kary pieniężnej (kwoty ryczałtu lub okresowej kary pieniężnej) w wypadku niedopełnienia „obowiązku poinformowania [Komisji] o środkach podjętych w celu transpozycji dyrektywy” Unii.

36| Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/61/UE z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie środków mających na celu zmniejszenie kosztów realizacji szybkich sieci łączności elektronicznej (Dz.U. 2014, L 155, s. 1).

6071 EUR, ze względu na poczynione przez Belgię od czasu wniesienia skargi postępy w zakresie transpozycji dyrektywy. Komisja wyjaśniła bowiem, że luki istnieją nadal wyłącznie w odniesieniu do regionu stołecznego Brukseli.

W pierwszej kolejności Trybunał stwierdził, że w chwili upływu terminu wyznaczonego w uzasadnionej opinii, przedłużonego przez Komisję na wniosek Belgii, państwo to ani nie przyjęło krajowych przepisów transponujących dyrektywę 2014/61, ani nie powiadomiło tej instytucji o takich przepisach, w związku z czym uchybiło ono zobowiązaniom ciążącym na nim na mocy tej dyrektywy.

W drugiej kolejności, analizując zakres art. 260 ust. 3 TFUE, Trybunał przypomniał brzmienie i cel tego postanowienia wprowadzonego traktatem z Lizbony nie tylko dla stworzenia silniejszej zachęty dla państw członkowskich do transponowania dyrektyw w wyznaczonych terminach, ale także dla przyspieszenia procedury nakładania kar pieniężnych na państwa członkowskie, które nie wywiązują się z ciążącego na nich obowiązku informowania o krajowych przepisach transponujących dyrektywę.

Trybunał przyjął zatem wykładnię tego postanowienia, która ma dwójaki cel. Z jednej strony chodzi o zagwarantowanie prerogatyw, którymi dysponuje Komisja w celu zapewnienia skutecznego stosowania prawa Unii, oraz ochrony prawa do obrony i sytuacji procesowej, z których korzystają państwa członkowskie ze względu na stosowanie art. 258 TFUE³⁷ w związku z art. 260 ust. 2 TFUE³⁸. Z drugiej strony chodzi o umożliwienie Trybunałowi wykonywania jego funkcji sądowej polegającej na dokonaniu oceny, w ramach jednego postępowania, czy dane państwo członkowskie wypełniło swoje obowiązki w dziedzinie informowania, a w razie potrzeby na dokonaniu oceny powagi stwierdzonego w ten sposób uchybienia oraz na nałożeniu kary pieniężnej, którą uzna za najbardziej odpowiednią do okoliczności danej sprawy.

Trybunał doszedł zatem do wniosku, że „obowiązek poinformowania o środkach podjętych w celu transpozycji” w rozumieniu art. 260 ust. 3 TFUE należy rozumieć jako ciążący na państwach członkowskich obowiązek przekazania wystarczająco jasnych i precyzyjnych informacji o przepisach transponujących dyrektywę. W celu spełnienia obowiązku pewności prawa i zapewnienia transpozycji wszystkich przepisów tej dyrektywy na całym danym terytorium państwa członkowskie są zobowiązane do wskazania, w odniesieniu do każdego przepisu danej dyrektywy przepisu lub przepisów krajowych zapewniających jego transpozycję. Jeśli informacje te zostaną przekazane, to aby móc nałożyć na dane państwo członkowskie przewidzianą w tym postanowieniu karę pieniężną, Komisja powinna ustalić, że niektórych przepisów transponujących w oczywisty sposób brakuje lub nie obejmują one całego terytorium danego państwa członkowskiego. Natomiast w ramach postępowania wszczętego na podstawie art. 260 ust. 3 TFUE zadaniem Trybunału nie jest badanie, czy przepisy krajowe zgłoszone Komisji prawidłowo transponują daną dyrektywę.

Trybunał uznał, że postanowienie to ma zastosowanie w niniejszej sprawie, ponieważ Belgia częściowo uchybiła ciążącemu na niej obowiązkowi powiadomienia. Ponieważ według stanu na dzień badania okoliczności faktycznych przez Trybunał Belgia wciąż jeszcze nie przyjęła przepisów koniecznych do transponowania do

37| Artykuł 258 TFUE przewiduje procedurę wnoszenia przez Komisję skargi o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego.

38| Artykuł 260 ust. 2 TFUE przewiduje postępowanie w przypadku niezastosowania się przez państwo członkowskie do wyroku stwierdzającego uchybienie zobowiązaniom państwa członkowskiego. Trybunał może nałożyć karę pieniężną (ryczałt lub okresową karę pieniężną).

prawa krajowego, w odniesieniu do regionu stołecznego Brukseli, szeregu przepisów dyrektywy 2014/61³⁹, a także, a fortiori, nie poinformowała Komisji o takich przepisach transponujących, państwo to częściowo trwało w swoim uchybieniu.

W konsekwencji po stwierdzeniu, że nałożenie okresowej kary pieniężnej na Belgię stanowi środek finansowy odpowiedni do zapewnienia przestrzegania przez to państwo członkowskie obowiązków wynikających z dyrektywy 2014/61 i traktatów, Trybunał, korzystając z przysługujących mu uprawnień do swobodnej oceny, określił wagę i czas trwania rozpatrywanego naruszenia w celu ustalenia kwoty okresowej kary pieniężnej. Po przeprowadzeniu tej analizy Trybunał zobowiązał Belgię do zapłaty na rzecz Komisji, od dnia ogłoszenia wyroku do dnia zaprzestania przez to państwo członkowskie stwierdzonego naruszenia, okresowej kary pieniężnej w wysokości 5000 EUR dziennie.

W wyroku **Komisja/Irlandia (park wiatrowy w Derrybrien)** (C-261/18, [EU:C:2019:955](#)), ogłoszonym w dniu 12 listopada 2019 r., Trybunał w składzie wielkiej izby *zasądził od Irlandii kary pieniężne, tym razem na podstawie art. 260 ust. 2 TFUE, za niepodjęcie konkretnych działań w następstwie wyroku z dnia 3 lipca 2008 r., Komisja/Irlandia*⁴⁰, jako że Trybunał stwierdził w nim naruszenie przez Irlandię dyrektywy 85/337⁴¹ wynikające z budowy parku wiatrowego w Derrybrien (Irlandia) bez przeprowadzenia uprzedniej oceny oddziaływania na środowisko.

W następstwie ogłoszenia wyroku z 2008 r. Irlandia ustanowiła procedurę legalizacji, w ramach której zamierzała umożliwić operatorowi parku wiatrowego w Derrybrien spełnienie wymogów dyrektywy 85/337. Niemniej jednak ze względu na to, że operator parku wiatrowego nie poddał się wspomnianemu postępowaniu oraz że nie zostało ono wszczęte przez władze irlandzkie z urzędu, Komisja wniosła do Trybunału drugą skargę o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego.

Trybunał zbadał najpierw obowiązki ciążące na państwach członkowskich, w przypadku gdy na przedsięwzięcie udzielono zezwolenia z naruszeniem obowiązku przeprowadzenia uprzedniej oceny oddziaływania na środowisko przewidzianego w dyrektywie 85/337. Trybunał przypomniał, że zgodnie z zasadą lojalnej współpracy państwa członkowskie są zobowiązane do podjęcia wszelkich środków, które są niezbędne, by konwalidować zaniechanie przeprowadzenia oceny oddziaływania na środowisko. W szczególności są one zobowiązane do przeprowadzenia oceny oddziaływania tytułem legalizacji, i to również po oddaniu instalacji do użytku. Taka ocena musi uwzględniać nie tylko skutki danej instalacji w przyszłości, ale również skutki dla środowiska, które wystąpiły od czasu wybudowania tej instalacji. Może ona prowadzić do zmiany lub cofnięcia zezwoleń udzielonych z naruszeniem obowiązku przeprowadzenia uprzedniej oceny.

Tymczasem Irlandia, pomimo reformy ustawodawczej wprowadzającej procedurę legalizacji, nie przeprowadziła nowej oceny oddziaływania parku wiatrowego na środowisko, naruszając tym samym moc wiążącą wyroku z 2008 r.

Następnie Trybunał oddalił różne argumenty, które Irlandia przedstawiła na swoje usprawiedliwienie. Po pierwsze, Irlandia nie może powoływać się na przepisy krajowe ograniczające możliwości wszczęcia postępowania legalizacyjnego, które wprowadzono w celu zapewnienia wykonania wyroku z 2008 r. W tym kontekście Trybunał przypomniał, że władze krajowe są zobowiązane do konwalidacji zaniechania przeprowadzenia oceny oddziaływania oraz że zobowiązania wynikające z dyrektywy 85/337 wiążą również operatora parku wiatrowego, ponieważ jest on podmiotem kontrolowanym przez Irlandię. Po drugie, mimo że zezwolenia na

39| Mianowicie art. 2 ust. 7–9 i 11, art. 4 ust. 5 oraz art. 8 tej dyrektywy.

40| Wyrok z dnia 3 lipca 2008 r., **Komisja/Irlandia** (C-215/06, [EU:C:2008:380](#)).

41| Dyrektywa Rady 85/337/EWG z dnia 27 czerwca 1985 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne (Dz.U. 1985, L 175, s. 40).

budowę parku wiatrowego w Derrybrien stały się ostateczne, Irlandia nie może powoływać się na pewność prawa i uzasadnione oczekiwania po stronie operatora parku wiatrowego w odniesieniu do praw nabytych w celu uniknięcia konsekwencji wynikających z obiektywnego ustalenia nieprzestrzegania dyrektywy 85/337. W tym względzie Trybunał podkreślił, że przedsięwzięć, w odniesieniu do których wydano zezwolenie niepodlegające już bezpośredniemu zaskarżeniu, nie można uznać po prostu za dozwolone przez prawo w kontekście obowiązku przeprowadzenia oceny oddziaływania na środowisko.

Mając na uwadze wagę i czas trwania uchybienia, jako że od wydania wyroku z 2008 r. upłynęło ponad jedenaście lat i nie podjęto środków niezbędnych w celu zastosowania się do tego wyroku, a także uwzględniając zdolność płatniczą Irlandii, Trybunał zasądził od tego państwa członkowskiego zapłatę na rzecz Komisji Europejskiej ryczałtu w wysokości 5 000 000 EUR oraz okresowej kary pieniężnej w wysokości 15 000 EUR dziennie, licząc od dnia ogłoszenia tego wyroku do dnia wykonania wyroku z 2008 r.

1.2. Skargi o stwierdzenie odpowiedzialności pozaumownej Unii

Wyrokiem z dnia 10 września 2019 r., *HTTS/Rada* (C-123/18 P, [EU:C:2019:694](#)), Trybunał, orzekający w składzie wielkiej izby, uwzględnił odwołanie wniesione przez spółkę HTTS Hanseatic Trade Trust & Shipping GmbH (zwaną dalej „wnoszącą odwołanie”) od wyroku Sądu z dnia 13 grudnia 2017 r., *HTTS/Rada* (T-692/15, [EU:T:2017:890](#), zwany dalej „zaskarżonym wyrokiem”). We wspomnianym wyroku Sąd oddalił żądanie naprawienia szkody, jaką wnosząca odwołanie miała ponieść w związku z umieszczeniem jej nazwy, na mocy dwóch rozporządzeń Rady⁴², w wykazach osób i podmiotów objętych wymierzonym w Iran środkiem ograniczającym w postaci zamrożenia środków finansowych i zasobów gospodarczych (zwanym dalej „spornymi wykazami”). W odróżnieniu od Sądu Trybunał orzekł, że Rada nie mogła, w celu wykazania, iż nie naruszyła prawa Unii mogącego spowodować powstanie odpowiedzialności pozaumownej Unii, oprzeć się na okolicznościach, które nie zostały uwzględnione przy umieszczaniu nazwy wnoszącej odwołanie w tych wykazach.

Wnosząca odwołanie jest spółką prawa niemieckiego prowadzącą działalność agenta morskiego i zarządcy technicznego statków. Sprawa dotycząca sporu, jaki wnosząca odwołanie toczy z Radą, jest jedną z wielu spraw dotyczących środków ograniczających, przyjętych w ramach walki z rozprzestrzenianiem broni jądrowej w Iranie i podjętych wobec towarzystwa żeglownego oraz niektórych osób fizycznych i prawnych z nim związanych, w tym wobec niej. Pierwotne umieszczenie nazwy wnoszącej odwołanie w spornych wykazach, które miało miejsce w lipcu 2010 r., nie zostało zaskarżone. Jeśli chodzi o drugie umieszczenie, które nastąpiło w październiku 2010 r., to Sąd stwierdził jego nieważność (wyrok z dnia 7 grudnia 2011 r., *HTTS/Rada*, T-562/10, [EU:T:2011:716](#)). Mimo to w zaskarżonym wyroku Sąd oddalił jej wniosek o naprawienie szkód, jakie miała ponieść w związku z tym umieszczeniem.

W niniejszej sprawie Trybunał orzekł, że w zaskarżonym wyroku Sąd kilkakrotnie naruszył prawo. Trybunał podkreślił w szczególności, że przesłanka powstania odpowiedzialności pozaumownej Unii dotycząca istnienia wystarczająco istotnego naruszenia normy prawa Unii wymaga wyważenia – zwłaszcza w dziedzinie środków ograniczających – ochrony jednostek przed bezprawnymi działaniami instytucji i zakresu uznania, którym instytucje winny dysponować, aby ich działania nie były paraliżowane. Mając to na względzie, Trybunał stwierdził, że w ramach skargi o odszkodowanie, tak jak w przypadku innych skarg, niezgodność z prawem aktu lub zachowania mogąca spowodować powstanie odpowiedzialności pozaumownej Unii, powinna być oceniana w oparciu o okoliczności prawne i faktyczne istniejące w chwili wydania tego aktu lub w chwili, gdy

42| Rozporządzenie wykonawcze Rady (UE) nr 668/2010 z dnia 26 lipca 2010 r. w sprawie wdrożenia art. 7 ust. 2 rozporządzenia (WE) nr 423/2007 dotyczącego środków ograniczających wobec Iranu (Dz.U. 2010, L 195, s. 25); rozporządzenie Rady (UE) nr 961/2010 z dnia 25 października 2010 r. w sprawie środków ograniczających wobec Iranu i uchylające rozporządzenie nr 423/2007 (Dz.U. 2010, L 281, s. 1; sprostowania: Dz.U. 2011, L 164, s. 22; Dz.U. 2012, L 31, s. 7).

miało miejsce to zachowanie. W ocenie Trybunału istnienie wystarczająco istotnego naruszenia normy prawa Unii siłą rzeczy musi być oceniane w zależności od okoliczności, w jakich instytucja działała w tej określonej chwili. Wobec tego w celu zakwestionowania istnienia takiego wystarczająco istotnego naruszenia instytucja może powoływać się tylko na okoliczności, które uwzględniła w chwili wydawania danego aktu.

W rezultacie Trybunał uchylił wyrok Sądu i przekazał mu sprawę do ponownego rozpoznania w celu przeprowadzenia ponownej oceny ewentualnego istnienia wystarczająco istotnego naruszenia normy prawa Unii z pominięciem okoliczności, które nie zostały uwzględnione przez Radę w kontekście podejmowania decyzji o umieszczeniu nazwy HTTS w spornych wykazach, a na które powołała się ona w ramach skargi o odszkodowanie.

2. Spory o charakterze gospodarczym, monetarnym i bankowym

W wydanym w dniu 26 lutego 2019 r. wyroku **Rimšēvičs i EBC/Łotwa** (C-202/18 i C-238/18, [EU:C:2019:139](#)) wielka izba Trybunału uwzględniła dwie skargi wniesione na podstawie art. 14.2 akapit drugi Protokołu w sprawie statutu Europejskiego Systemu Banków Centralnych i Europejskiego Banku Centralnego (zwanego dalej „statutem ESBC i EBC”). Skargi te, pierwsze wniesione na tej podstawie, zostały skierowane przez EBC i I. Rimšēviča przeciwko decyzji, w drodze której I. Rimšēvičs, będąc podejrzanym o to, że pełniąc obowiązki prezesa banku centralnego Łotwy, ubiegał się o łapówkę i przyjął ją, został zawieszony przez Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (urząd ds. zapobiegania i zwalczania korupcji, Łotwa) w obowiązkach służbowych prezesa tego banku.

Republika Łotewska podniosła przede wszystkim, że Trybunał nie jest właściwy do rozpoznania tych skarg, wskazując, iż jedynymi aktami, które mogą stanowić przedmiot takiej skargi, są decyzje kończące ostatecznie stosunek prawny i instytucjonalny łączący prezesa krajowego banku centralnego z tym bankiem. Trybunał podkreślił w tym względzie realizowany za pomocą art. 14.2 statutu ESBC i EBC cel polegający na zapewnieniu niezależności prezesów krajowych banków centralnych. Gdyby można było podjąć nieuzasadnioną decyzję o zwolnieniu prezesów krajowych banków centralnych z urzędu, ich niezależność zostałaby poważnie zagrożona, podobnie jak, co za tym idzie, niezależność samego EBC. Nałożony na prezesa krajowego banku centralnego czasowy zakaz pełnienia przezeń obowiązków służbowych może zaś stanowić środek służący wywieraniu na niego nacisku. Z jednej strony taki zakaz może mieć szczególną wagę w przypadku prezesa, na którego został nałożony, w sytuacji gdy został ustanowiony na czas nieokreślony. Z drugiej strony, ze względu na swój czasowy charakter, zakaz ten może stanowić skuteczny środek nacisku, tym bardziej że może on zostać uchylony w każdej chwili, nie tylko w zależności od wyników dochodzenia, ale również w zależności od zachowania prezesa, na którego został nałożony. Trybunał uznał się więc za właściwy do rozpoznania skargi skierowanej przeciwko środkowi takiemu jak czasowy zakaz pełnienia obowiązków służbowych przez prezesa krajowego banku centralnego.

Następnie, jeśli chodzi o charakter skargi przewidzianej w art. 14.2 akapit drugi statutu ESBC i EBC, Trybunał zakwalifikował ją jako skargę o stwierdzenie nieważności decyzji o zwolnieniu prezesa krajowego banku centralnego z urzędu. Trybunał zauważył w tym względzie między innymi, że podobnie jak ma to miejsce w przypadku skargi przewidzianej w art. 263 TFUE, skarga przewidziana w art. 14.2 akapit drugi statutu ESBC i EBC może zostać wniesiona przez jednostkę, w tym przypadku zwolnionego z urzędu prezesa, na skierowaną do niego decyzję, a obie te skargi wnoszą się w tym samym dwumiesięcznym terminie.

Niewątpliwie tenże art. 14.2 akapit drugi ustanawia odstępstwo od przewidzianego w traktatach, a w szczególności w art. 263 TFUE, ogólnego podziału kompetencji pomiędzy sądy krajowe i sądy Unii, ponieważ skarga wniesiona na podstawie tego artykułu może dotyczyć jedynie aktów prawa Unii. Odstępstwo to można jednak wyjaśnić szczególnym kontekstem instytucjonalnym, w który wpisuje się ESBC. System ten stanowi bowiem w prawie

Unii oryginalną konstrukcję prawną, która zrzesza i koordynuje ścisłą współpracę instytucji krajowych, czyli krajowych banków centralnych i instytucji Unii, czyli EBC, i w której ramach panują inne relacje pomiędzy unijnym porządkiem prawnym i porządkami krajowymi, jak również mniej wyraźne ich rozróżnienie. W art. 14.2 statutu ESBC i EBC wyraźnie widać konsekwencje zastosowania tego zamierzonego przez autorów traktatów i bardzo w przypadku ESBC zintegrowanego systemu, a w szczególności – podwójną rolę pełnioną przez prezesa krajowego banku centralnego, który jest niewątpliwie organem władzy krajowej, lecz działającym w ramach ESBC, i jednocześnie zasiada, jeśli jest prezesem banku centralnego państwa członkowskiego, którego walutą jest euro, w głównym organie zarządzającym EBC. To ze względu na ten mieszany status oraz w celu zapewnienia funkcjonalnej niezależności prezesów krajowych banków centralnych wydana przez organ władzy krajowej decyzja o zwolnieniu któregoś z tych prezesów z urzędu może zostać zaskarżona do Trybunału.

W odniesieniu zaś do istoty sprawy Trybunał z góry wyjaśnił, że jego zadanie nie polega na zastąpieniu sądów krajowych właściwych do wydania rozstrzygnięcia w przedmiocie odpowiedzialności karnej podejrzanego prezesa czy też ingerowaniu w prowadzone przeciwko niemu dochodzenie. Natomiast to do Trybunału należy sprawdzenie, w ramach uprawnień przyznanych mu w art. 14.2 akapit drugi statutu ESBC i EBC, czy nałożony na prezesa czasowy zakaz pełnienia przezeń obowiązków służbowych został ustanowiony ze względu na to, iż istnieją wystarczające przesłanki świadczące o dopuszczeniu się przezeń poważnego uchybienia mogącego uzasadniać przyjęcie takiego środka. W omawianej sprawie Trybunał stwierdził, że biorąc pod uwagę przedstawione przez Republikę Łotewską dowody, to państwo członkowskie nie wykazało, iż zwolnienie I. Rimšēviča z urzędu zostało oparte na takich przesłankach, i co za tym idzie, stwierdził nieważność zaskarżonej decyzji.

W wyroku **EBC i in./Trasta Komercbanka i in.** (C-663/17 P, C-665/17 P i C-669/17 P, [EU:C:2019:923](#)) z dnia 5 listopada 2019 r. Trybunał w składzie wielkiej izby *uchylił postanowienie Sądu* ⁴³, w którym ten, po pierwsze, orzekł, że spółka skarżąca w pierwszej instancji (zwana dalej „spółką skarżącą”) nie jest już reprezentowana przez adwokata posiadającego należycie udzielone pełnomocnictwo w rozumieniu regulaminu postępowania⁴⁴, w związku z czym umorzył postępowanie w przedmiocie wniesionej przez nią skargi o stwierdzenie nieważności decyzji Europejskiego Banku Centralnego (EBC) w sprawie cofnięcia jej zezwolenia⁴⁵, a po drugie, oddalił w części zarzut niedopuszczalności podniesiony przez EBC w zakresie, w jakim dotyczył skargi wniesionej przez pozostałych skarżących w pierwszej instancji, kilku akcjonariuszy tej spółki.

Spółka skarżąca, Trasta Komercbanka, jest łotewską instytucją kredytową świadczącą usługi finansowe na podstawie zezwolenia udzielonego jej przez komisję rynku finansowego i kapitałowego (zwaną dalej „FKTK”). Po otrzymaniu propozycji FKTK dotyczącej cofnięcia spółce skarżącej zezwolenia i otrzymaniu uwag tej ostatniej, EBC przyjął w dniu 3 marca 2016 r. sporną decyzję⁴⁶. W dniu 14 marca 2016 r., na wniosek FKTK, właściwy sąd łotewski nakazał otwarcie postępowania likwidacyjnego wobec Trasta Komercbanka i wyznaczył likwidatora. Wyrokiem, od którego nie przysługiwało odwołanie, sąd ten oddalił również wniosek tej instytucji

43] Postanowienie z dnia 12 września 2017 r., **Fursin i in./EBC** (T-247/16, niepublikowane, [EU:T:2017:623](#)).

44] Artykuł 51 § 3 regulaminu postępowania przed Sądem stanowi, że adwokaci lub radcowie prawni są zobowiązani złożyć w sekretariacie pełnomocnictwo udzielone przez stronę, którą reprezentują, jeżeli jest ona osobą prawną prawa prywatnego.

45] Decyzja Europejskiego Banku Centralnego ECB/SSM/2016 – 529900WIP0INFDAWTJ81/1 WOANCA-2016–0005 z dnia 3 marca 2016 r. w sprawie cofnięcia zezwolenia udzielonego Trasta Komercbanka. Zezwolenie to ma postać licencji bankowej. Termin „zezwolenie” stosowany jest w rozporządzeniu Rady (UE) nr 1024/2013 z dnia 15 października 2013 r. powierzającym Europejskiemu Bankowi Centralnemu szczególne zadania w odniesieniu do polityki związanej z nadzorem ostrożnościowym nad instytucjami kredytowymi (Dz.U. 2013, L 287, s. 63).

46] Sporna decyzja została przyjęta na podstawie art. 4 ust. 1 lit. a) i art. 14 ust. 5 rozporządzenia nr 1024/2013.

kredytowej o utrzymanie uprawnień jej zarządu do reprezentowania jej w celu wystąpienia do EBC⁴⁷ z wnioskiem o przegląd oraz zaskarżenia spornej decyzji do sądu Unii. W dniu 17 marca 2016 r. w dzienniku urzędowym Republiki Łotewskiej opublikowano zawiadomienie o wszczęciu postępowania likwidacyjnego wobec spółki skarżącej oraz o zastąpieniu zarządu tej instytucji kredytowej likwidatorem. W tym samym dniu likwidator wydał decyzję o odwołaniu wszystkich pełnomocnictw udzielonych przez spółkę skarżącą. W dniu 21 marca 2016 r. notariusz opublikował w dzienniku urzędowym zawiadomienie o odwołaniu wszystkich pełnomocnictw udzielonych przed dniem 17 marca 2016 r. Po tym, jak wniosek o przegląd spornej decyzji został odrzucony, skarżąca spółka i kilku jej akcjonariuszy wniosli w dniu 13 maja 2016 r. do Sądu skargę o stwierdzenie nieważności spornej decyzji. EBC podniósł zarzut niedopuszczalności tej skargi.

W odniesieniu do odwołania w sprawie C-669/17 P w zakresie, w jakim odwołanie to zostało wniesione przez spółkę skarżącą, Trybunał orzekł, iż Sąd naruszył prawo, uznając, że zastosowanie prawa łotewskiego nie prowadziło do naruszenia prawa tej spółki do skutecznej ochrony sądowej, oraz dochodząc do wniosku, że adwokat, który wniósł do niego skargę w imieniu spółki skarżącej, nie ma już pełnomocnictwa należycie udzielonego w imieniu tej spółki przez upoważnioną do tego osobę, gdyż wydane mu pierwotnie pełnomocnictwo procesowe zostało odwołane przez jej likwidatora. W tym względzie Trybunał podkreślił powiązania istniejące pomiędzy FKTK a likwidatorem, oparte na zaufaniu, oraz rolę, jaką FKTK odegrał w wydaniu spornej decyzji. Te okoliczności, wraz z uprawnieniem FKTK do wystąpienia o odwołanie likwidatora w razie utraty przez niego jej zaufania, skutkują tym, że likwidator działa w sytuacji konfliktu interesów i że odpowiedzialność za ewentualne odwołanie pełnomocnictwa udzielonego adwokatowi spółki skarżącej do celów wniesienia skargi do sądu Unii na tę decyzję nie może zostać powierzona wspomnianemu likwidatorowi bez naruszenia prawa tej spółki do skutecznej ochrony sądowej w rozumieniu art. 47 karty. Ponieważ odwołanie wniesione przez spółkę skarżącą było dopuszczalne i zasadne, Trybunał postanowił przekazać sprawę Sądowi, aby rozpoznał co do istoty skargę wniesioną przez Trasta Komerbanka.

W odniesieniu do odwołań w sprawach C-663/17 P i C-665/17 P, wniesionych odpowiednio przez EBC i Komisję, Trybunał orzekł, że Sąd naruszył prawo, uznając, iż sporna decyzja dotyczy bezpośrednio akcjonariuszy spółki skarżącej. Po pierwsze bowiem, obierając błędne kryterium, oparte na „sile oddziaływania” skutków spornej decyzji, Sąd nie dokonał, co powinien był uczynić, ustalenia, czy decyzja ta mogła mieć bezpośrednie skutki dla sytuacji prawnej akcjonariuszy spółki skarżącej. Po drugie, Sąd niesłusznie wziął pod uwagę skutki gospodarcze, a nie skutki prawne spornej decyzji dla sytuacji akcjonariuszy tej spółki. Sporna decyzja nie miała zaś bezpośredniego wpływu na prawo akcjonariuszy do otrzymywania dywidend i uczestniczenia w zarządzaniu spółką skarżącą jako spółką utworzoną na podstawie prawa łotewskiego, ponieważ postawienie Trasta Komerbanka w stan likwidacji wynikało z orzeczenia sądu wydanego na podstawie przepisu prawa łotewskiego, którego nie było w przepisach prawa Unii. W związku z tym Trybunał uznał, że sporna decyzja nie dotyczy bezpośrednio akcjonariuszy spółki skarżącej w rozumieniu art. 263 akapit czwarty TFUE, a zatem zarzut niedopuszczalności EBC w zakresie, w jakim dotyczył skargi wniesionej przez tych akcjonariuszy, należało uwzględnić i w konsekwencji odrzucić tę skargę jako niedopuszczalną.

W wyroku *Iccrea Banca* (C-414/18, [EU:C:2019:1036](#)), wydanym w dniu 3 grudnia 2019 r., Trybunał w składzie wielkiej izby podkreślił wyłączną kompetencję sądów Unii w przedmiocie oceny zgodności z prawem decyzji Jednolitej Rady ds. Restrukturyzacji i Uporządkowanej Likwidacji (SRB), a także aktów przygotowawczych do tych decyzji wydanych przez krajowy organ ds. restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji dotyczących składek należnych od banku stojącego na czele sieci instytucji kredytowych na rzecz jednolitego funduszu restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji (SRF). Ponadto Trybunał stwierdził, że sąd krajowy nie mógł stwierdzić nieważności decyzji krajowej doręczającej decyzję SRB w oparciu o popełniony przez nią błąd. Trybunał uznał również, że zobowiązania pomiędzy podmiotami grupy spółdzielczych banków kredytowych,

47| O radzie tej mowa jest w art. 24 rozporządzenia nr 1024/2013.

takiej jak grupa, którą Iccrea Banca tworzy z bankami spółdzielczymi, na rzecz których świadczy on różne usługi bez sprawowania nad nimi kontroli, nie są wyłączone z obliczania składek na rzecz krajowych funduszy restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji.

Iccrea Banca, bank stojący na czele sieci instytucji kredytowych, zwany „bankiem drugiego poziomu”, świadczy na rzecz spółdzielczych banków kredytowych we Włoszech różne usługi oraz działa jako główny organ finansowy systemu banków spółdzielczych. W związku z tą ostatnią funkcją oferuje on w szczególności rzeczonym bankom szereg usług obejmujących strukturalny dostęp do finansowania skolateralizowanego w EBC oraz na rynku. W kilku kolejnych decyzjach bank Włoch zwrócił się do Iccrea Banca o uiszczenie zwyczajnych, nadzwyczajnych i dodatkowych składek na rzecz włoskiego krajowego funduszu restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji za lata 2015 i 2016. Bank Włoch zażądał również od Iccrea Banca zapłaty składki ex ante na rzecz SRF za rok 2016. Składka ta została ustalona w decyzjach SRB w oparciu o dane przekazane jej przez bank Włoch.

Iccrea Banca zaskarżył te decyzje banku Włoch do Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (regionalnego sądu administracyjnego dla Lacjum, Włochy), kwestionując sposoby obliczania zażądanych składek. Podniósł on w szczególności, że błąd w obliczeniach przez SRB składki ex ante na rzecz SRF jest wynikiem działania banku Włoch, gdyż ten ostatni, przekazując dane SRB, nie odnotował szczególnego charakteru zintegrowanego systemu, w jakim działał Iccrea Banca. Tribunale amministrativo regionale per il Lazio zwrócił się do Trybunału o dokonanie wykładni przepisów prawa Unii w tej dziedzinie.

W odniesieniu, w pierwszej kolejności, do działania podjętego przez bank Włoch na etapie poprzedzającym wydanie decyzji SRB w przedmiocie obliczenia składek ex ante na rzecz SRF Trybunał przypomniał przede wszystkim, że Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej ma wyłączną właściwość do kontrolowania zgodności z prawem aktów wydanych przez organy lub jednostki organizacyjne Unii, do których należy SRB. Trybunał wyjaśnił następnie, że jeśli chodzi o obliczenie składek ex ante na rzecz SRF, SRB sama wykonuje ostateczne uprawnienia decyzyjne, a krajowe organy ds. restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji ograniczają się do udzielenia SRB wsparcia operacyjnego. W konsekwencji jedynie sąd Unii ma kompetencję do oceny, w ramach kontroli zgodności z prawem decyzji SRB określającej wysokość indywidualnej składki ex ante na rzecz SRF należnej od danej instytucji, czy akt przyjęty przez krajowy organ ds. restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji w ramach przygotowań do wydania takiej decyzji nie zawiera wad mogących mieć wpływ na tę decyzję SRB, a wszelka kontrola tego aktu przez sąd krajowy jest wykluczona. Rozwiązanie to zostało zainspirowane wnioskami płynącymi z wyroku z dnia 19 grudnia 2018 r., **Berlusconi i Fininvest** (C-219/17, [EU:C:2018:1023](#)).

Prawo Unii sprzeciwia się w związku z tym temu, aby Tribunale amministrativo regionale per il Lazio wypowiedział się w przedmiocie zgodności z prawem działania banku Włoch na etapie postępowania, który poprzedza przyjęcie decyzji przez SRB dotyczących obliczania składek ex ante na rzecz SRF za rok 2016.

W drugiej kolejności, jeśli chodzi o etap następujący po wydaniu decyzji SRB, doręczonych Iccrea Banca przez bank Włoch, Trybunał orzekł, że krajowe organy ds. restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji nie są uprawnione do ponownego zbadania obliczeń dokonanych przez SRB w celu zmiany wysokości tych składek, a zatem nie mogą one, po wydaniu decyzji przez SRB, ponownie rozważać w tym celu ekspozycji danej instytucji na ryzyko. Ponadto, zdaniem Trybunału, gdyby sąd krajowy mógł stwierdzić nieważność doręczenia przez krajowy organ ds. restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji decyzji SRB dotyczącej obliczenia składki ex ante należnej od danej instytucji na rzecz SRF, opierając się na błędnym charakterze oceny w zakresie ekspozycji tej instytucji na ryzyko będącej podstawą takiego obliczenia, to podważyłby on ocenę dokonaną przez SRB i uniemożliwiłby ostatecznie wykonanie tej decyzji SRB. Trybunał orzekł również, że decyzje SRB

dotyczyły Iccrea Banca bezpośrednio i indywidualnie, ale ponieważ bank ten nie wniósł skargi o stwierdzenie nieważności tych decyzji do Sądu Unii, lub też wniósł ją z opóźnieniem⁴⁸, nie może on w sposób incydentalny, w ramach skargi na te decyzje wniesionej do sądu krajowego, powoływać się na nieważność tychże decyzji.

W świetle tych ustaleń dotyczących właściwości Tribunale amministrativo regionale per il Lazio, Trybunał orzekł, że tenże sąd nie mógł przedłożyć Trybunałowi pytania prejudycjalnego dotyczącego decyzji banku Włoch, na mocy których zażądano od Iccrea Banca zapłaty składek na rzecz włoskiego krajowego funduszu restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji.

W trzeciej kolejności, co się tyczy tych samych decyzji, Trybunał dokonał wykładni art. 103 ust. 2 dyrektywy 2014/59 ustanawiającej ramy na potrzeby prowadzenia działań naprawczych oraz restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji w odniesieniu do instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych⁴⁹, a także art. 5 ust. 1 lit. a) i f) rozporządzenia delegowanego 2015/63 w odniesieniu do składek ex ante wnoszonych na rzecz mechanizmów finansowania restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji⁵⁰. W tej kwestii Trybunał orzekł, że zobowiązania wynikające z transakcji między bankiem drugiego poziomu a członkami zespołu, jaki tworzy on z bankami spółdzielczymi, na rzecz których świadczy różne usługi bez sprawowania nad nimi kontroli, które to zobowiązania nie obejmują kredytów przyznanych na zasadach niekonkurencyjnych i w sposób nienastawiony na zysk w celu wspierania celów polityki publicznej rządu centralnego lub samorządu regionalnego danego państwa członkowskiego, nie są wyłączone z obliczania składek na rzecz krajowego funduszu restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji.

48| Zobacz postanowienie Sądu z dnia 19 listopada 2018 r., *Iccrea Banca/Komisja i SRB* (T-494/17, [EU:T:2018:804](#)).

49| Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/59/UE z dnia 15 maja 2014 r. ustanawiająca ramy na potrzeby prowadzenia działań naprawczych oraz restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji w odniesieniu do instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych oraz zmieniająca dyrektywę Rady 82/891/EWG i dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/24/WE, 2002/47/WE, 2004/25/WE, 2005/56/WE, 2007/36/WE, 2011/35/UE, 2012/30/UE i 2013/36/UE oraz rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1093/2010 i (UE) nr 648/2012 (Dz.U. 2014, L 173, s. 190).

50| Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2015/63 z dnia 21 października 2014 r. uzupełniające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/59/UE w odniesieniu do składek ex ante wnoszonych na rzecz mechanizmów finansowania restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji (Dz.U. 2015, L 11, s. 44).

VI. Rolnictwo i rybołówstwo

W tej dziedzinie na uwagę zasługują trzy wyroki⁵¹: jeden na temat zasad wprowadzania do obrotu mięsa wołowego posiadającego certyfikat „halal”, pochodzącego ze zwierząt poddanych ubojowi bez ogłuszenia, drugi dotyczący wspólnej organizacji rynków produktów rolnych, oraz trzeci dotyczący obowiązków państw członkowskich w przypadku wniosku o dotację z Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego (EFMR).

W wyroku *Œuvre d'assistance aux bêtes d'abattoirs* (C-497/17, [EU:C:2019:137](#)), wydanym w dniu 26 lutego 2019 r., wielka izba Trybunału zbadała, czy *logo produkcji ekologicznej Unii Europejskiej przewidziane w rozporządzeniach nr 834/2007⁵² i nr 889/2008⁵³ może być umieszczane na produktach pochodzących od zwierząt poddanych ubojowi rytualnemu bez uprzedniego ogłuszenia*. Kwestia ta została podniesiona w kontekście oddalenia przez władze francuskie wniosku francuskiego stowarzyszenia Œuvre d'assistance aux bêtes d'abattoirs zmierzającego w szczególności do zakazania reklamy i wprowadzania do obrotu określonych produktów z mięsa wołowego posiadających certyfikat „halal” i noszących oznaczenie „rolnictwo ekologiczne”. Stowarzyszenie to uznało, że takie oznaczenie nie może być umieszczane na mięsie zwierząt poddanych ubojowi bez ogłuszenia, ponieważ taka metoda uboju nie spełnia wymogu przestrzegania „wysokich standardów dotyczących dobrostanu zwierząt” ustanowionego w rozporządzeniu nr 834/2007.

W tym kontekście Trybunał orzekł, że rozporządzenie nr 834/2007, a w szczególności jego art. 3 i art. 14 ust. 1 lit. b) ppkt (viii), odczytywane w świetle art. 13 TFUE, należy interpretować w ten sposób, że nie zezwala ono na umieszczanie logo produkcji ekologicznej Unii Europejskiej na produktach pochodzących od zwierząt poddanych ubojowi rytualnemu bez uprzedniego ogłuszenia, przeprowadzanemu w warunkach określonych w rozporządzeniu nr 1099/2009⁵⁴, w szczególności w jego art. 4 ust. 4.

Jak wynika bowiem z motywów 1 i 10 oraz z wyżej wymienionych przepisów rozporządzenia nr 834/2007, metoda produkcji ekologicznej musi bowiem charakteryzować się przestrzeganiem wysokich standardów dotyczących dobrostanu zwierząt, w tym podczas uboju. Ponadto, mając na uwadze cel rozporządzenia nr 834/2007, jakim jest utrzymanie i uzasadnienie zaufania konsumentów w stosunku do produktów oznaczonych jako ekologiczne, ważne jest zapewnienie konsumentom pewności, że produkty opatrzone logo produkcji ekologicznej Unii Europejskiej zostały rzeczywiście wytworzone zgodnie z najwyższymi standardami, w szczególności w dziedzinie dobrostanu zwierząt.

51| Warto zwrócić uwagę na czwarty wyrok, z dnia 1 października 2019 r., *Blaise i in.* (C-616/17, [EU:C:2019:800](#)), w którym Trybunał wypowiedział się w przedmiocie prawa Unii dotyczącego wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin. Wyrok ten został przedstawiony w części XVIII.1 „Zasada ostrożności”.

52| Rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylające rozporządzenie (EWG) nr 2092/91 (Dz.U. 2007, L 189, s. 1).

53| Rozporządzenie Komisji (WE) nr 889/2008 z dnia 5 września 2008 r. ustanawiające szczegółowe zasady wdrażania rozporządzenia (WE) nr 834/2007 (Dz.U. 2008, L 250, s. 1), zmienione rozporządzeniem (UE) nr 271/2010 z dnia 24 marca 2010 r. (Dz.U. 2010, L 84, s. 19).

54| Rozporządzenie Rady (WE) nr 1099/2009 z dnia 24 września 2009 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas ich uśmiercania (Dz.U. 2009, L 303, s. 1).

Chociaż żaden przepis rozporządzenia nr 834/2007 ani rozporządzenia nr 889/2008 nie określa wyraźnie metody czy metod uboju zwierząt umożliwiających zminimalizowanie cierpienia zwierząt, to jednak rozporządzenie nr 834/2007 nie może być interpretowane niezależnie od rozporządzenia nr 1099/2009, które przede wszystkim ma na celu ochronę dobrostanu zwierząt podczas ich uśmiercania, zgodnie z art. 13 TFUE.

W tym względzie art. 4 ust. 1 rozporządzenia nr 1099/2009, interpretowany w związku z motywem 20 tego rozporządzenia, ustanawia zasadę, w myśl której przed uśmierceniem zwierzę powinno zostać ogłuszone, a nawet podnosi tę zasadę do rangi obowiązku. Chociaż prawdą jest, że art. 4 ust. 4 rozporządzenia nr 1099/2009, interpretowany w związku z motywem 18 tego rozporządzenia, dopuszcza praktykę uboju rytualnego, w ramach której zwierzę może zostać uśmiercone bez uprzedniego ogłuszenia, to jednak ta forma uboju, która została w Unii dopuszczona jedynie w drodze odstępstwa i jedynie w celu zapewnienia poszanowania wolności wyznania, nie jest w stanie złagodzić wszelkiego bólu, niepokoju lub cierpienia zwierzęcia tak skutecznie, jak ubój poprzedzony ogłuszeniem. Te szczególne metody uboju wymagane przez obrzędy religijne nie są równoważne – z punktu widzenia zagwarantowania wysokiego poziomu dobrostanu zwierząt w chwili ich uśmiercania – z metodą uboju, której stosowanie nakazano co do zasady w art. 4 ust. 1 tego ostatniego rozporządzenia. W związku z tym umieszczanie logo produkcji ekologicznej Unii Europejskiej na produktach pochodzących od zwierząt poddanych ubojowi bez ogłuszenia nie jest dopuszczalne.

Wyrokiem z dnia 13 listopada 2019 r., *Lietuvos Respublikos Seimo narių grupė* (C-2/18, [EU:C:2019:962](#)) Trybunał orzekł, że *rozporządzenie nr 1308/2013 ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych⁵⁵, nie sprzeciwia się uregulowaniu krajowemu, które w celu zwalczania nieuczciwych praktyk handlowych zakazuje podmiotom skupującym mleko surowe płacić różną cenę zakupu producentom, których należy uznać za należących do tej samej grupy pod względem sprzedawanej dziennej ilości mleka surowego o tym samym składzie i jakości oraz dostarczanego na tych samych warunkach, o ile uregulowanie to jest odpowiednie dla zapewnienia realizacji zamierzonego celu i nie wykracza poza to, co jest konieczne do jego osiągnięcia. Dla tych samych celów zwalczania nieuczciwych praktyk handlowych Trybunał wyjaśnił również, że państwa członkowskie mogą przyjąć uregulowanie krajowe, które zakazuje podmiotowi skupującemu mleko surowe obniżania bez uzasadnienia ceny uzgodnionej z producentem i uzależnia każde obniżenie ceny o ponad 3% od uzyskania zezwolenia właściwego organu krajowego.*

Spór w postępowaniu głównym wpisuje się w ramy wszczętego przez grupę parlamentarzystów litewskich postępowania w sprawie kontroli zgodności z konstytucją ustawy o zakazie nieuczciwych praktyk ze strony litewskich podmiotów gospodarczych skupujących i sprzedających mleko surowe. Ustawa ta przewidywała, poza przepisami dotyczącymi obu wyżej wymienionych zakazów, podział sprzedawców mleka surowego na dziesięć grup utworzonych w oparciu o dzienną ilość sprzedawanego mleka surowego. Ustawa nakładała również na zainteresowane podmioty gospodarcze wymóg sporządzenia pisemnej umowy, jak przewiduje art. 148 ust. 1 rozporządzenia nr 1308/2013, w przypadku gdy skupowały mleko surowe. Wszystkie te środki miały na celu przede wszystkim zwalczanie nieuczciwych praktyk handlowych stosowanych przez podmioty skupujące mleko surowe wobec strony uważanej za słabszą, a mianowicie producenta mleka, biorąc pod uwagę szczególne cechy sektora. Sąd odsyłający rozważał, czy oba wspomniane zakazy są zgodne z zasadą swobody negocjacji ustanowioną w art. 148 ust. 4 rozporządzenia nr 1308/2013.

Trybunał przypomniał przede wszystkim, że wspólna polityka rolna należy zgodnie z art. 4 ust. 2 lit. d) TFUE do kompetencji dzielonej między Unią i państwami członkowskimi, wobec czego państwa członkowskie dysponują kompetencją prawodawczą umożliwiającą im wykonywanie ich kompetencji w zakresie, w jakim

55] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007 (Dz.U. 2013, L 347, s. 671), zmienione rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/2393 z dnia 13 grudnia 2017 r. (Dz.U. 2017, L 350, s. 15).

Unia nie wykonała swojej. W tej kwestii podkreślił on, że ustanowienie wspólnej organizacji rynków nie stoi na przeszkodzie temu, aby państwa członkowskie stosowały zasady krajowe, które realizują inny cel interesu ogólnego niż cele wyznaczane przez tę organizację, nawet jeżeli zasady te mogą mieć wpływ na funkcjonowanie wspólnego rynku w danym sektorze. Wyjaśnił on w tym względzie, że przyjmując rozporządzenie nr 1308/2013, a w szczególności art. 148 tego rozporządzenia, Unia nie wykonała w sposób wyczerpujący swoich kompetencji w dziedzinie stosunków umownych pomiędzy stronami umowy dostawy mleka surowego i że odniesienia do pewnych nieuczciwych praktyk handlowych zawarte w tym rozporządzeniu nie pozwalają na ustalenie, że cel zwalczania nieuczciwych praktyk handlowych jest objęty tym rozporządzeniem. Ponadto zdaniem Trybunału interpretowanie tego artykułu w ten sposób, że zakazuje on państwu członkowskiemu przyjęcia wszelkich środków mających na celu zwalczanie nieuczciwych praktyk w sektorze mleka, byłoby sprzeczne z celem realizowanym przez rozporządzenie nr 1308/2013, polegającym na zapewnieniu rentownego rozwoju produkcji i odpowiedniego poziomu życia producentom mleka, zgodnie z celami wspólnej polityki rolnej, jak i celem polegającym na zapewnieniu utrzymania skutecznej konkurencji na rynkach produktów rolnych. Trybunał uznał zatem kompetencję uzupełniającą państw członkowskich do przyjęcia środków w dziedzinie zwalczania nieuczciwych praktyk handlowych, w wyniku których zostaje uregulowany proces swobodnego negocjowania cen, nawet jeżeli środki te mają wpływ na zasadę swobodnego negocjowania ceny należnej za dostawę mleka surowego przewidzianą w art. 148 rozporządzenia nr 1308/2013.

Uściślił jednak, że takie środki muszą być proporcjonalne do celu, który realizują. W niniejszej sprawie Trybunał orzekł, że sporne uregulowanie litewskie może zapobiec ryzyku, iż strona umowy uważana za słabszą – a mianowicie producent mleka – będzie zmuszona do zaakceptowania nieuzasadnionych obniżek cen, a tym samym zwalczać ewentualne nieuczciwe praktyki handlowe, oraz że mając na uwadze cele wspólnej polityki rolnej, a także prawidłowe funkcjonowanie wspólnej organizacji danego rynku, uregulowanie to nie wykracza poza to, co jest konieczne do osiągnięcia zamierzonych przezeń celów, co jednak powinien zweryfikować sąd odsyłający.

W wyroku **Coöperatieve Producentenorganisatie en Beheersgroep Texel** (C-386/18, [EU:C:2019:1122](#)), wydanym w dniu 19 grudnia 2019 r., Trybunał doprecyzował treść zobowiązań państw członkowskich względem przedłożenia wniosku o przyznanie dotacji z Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego (EFMR) przez organizację producentów sektora rybołówstwa (zwaną dalej „organizacją producentów”), złożonego, zanim to państwo członkowskie przewidziało możliwości rozpatrzenia takiego wniosku i po opracowaniu i realizacji przez tę organizację planu produkcji i obrotu.

W omawianej sprawie PO Texel, organizacja producentów, skierowała w dniu 19 maja 2015 r. do władz niderlandzkich wniosek o przyznanie dotacji, aby zakwalifikować się do otrzymania wsparcia finansowego przewidzianego przez EFMR z tytułu wydatków poniesionych na opracowanie i realizację planu produkcji i obrotu w 2014 r. Mimo że w dniu 25 lutego 2015 r. Komisja zatwierdziła przedstawiony przez Królestwo Niderlandów program operacyjny na okres od 1 stycznia 2014 r. do 31 grudnia 2020 r., dopiero w dniu 25 sierpnia 2016 r. państwo to przewidziało możliwość składania wniosków o dotacje. Wniosek o dotację PO Texel został zatem odrzucony z uwagi na fakt, że w dniu jego złożenia Królestwo Niderlandów nie przewidziało jeszcze możliwości przedstawienia takiego wniosku, co więcej, PO Texel złożyła ten wniosek dopiero po zrealizowaniu planu dołączonego do wniosku. Rozpatrujący spór administracyjny sąd apelacyjny do spraw gospodarczych (Niderlandy) zwrócił się do Trybunału z pytaniem o zobowiązania państw członkowskich wobec przedłożenia takiego wniosku o dotację.

Po pierwsze, Trybunał podkreślił konieczność dostarczenia organizacjom producentów wsparcia finansowego niezbędnego, aby umożliwić im odgrywanie ważniejszej roli w realizacji celów, którym służy ostatnia reforma w dziedzinie wspólnej polityki rybołówstwa, która weszła w życie w dniu 1 stycznia 2014 r.⁵⁶ Trybunał stwierdził następnie, że wyrażając się w sposób wiążący w art. 66 ust. 1 rozporządzenia nr 508/2014⁵⁷ (zwanego dalej „rozporządzeniem EFMR”), iż EFMR „wspiera” opracowywanie i realizację planów produkcji i obrotu, prawodawca Unii zamierzał nałożyć na państwa członkowskie obowiązek podjęcia niezbędnych środków w celu zapewnienia organizacjom producentów możliwości korzystania ze wsparcia z EFMR zarówno na cele opracowywania, jak i realizacji takich planów produkcji i obrotu. Aby wypełnić ten obowiązek, państwa członkowskie są zobowiązane przewidzieć w ich wewnętrznym porządku prawnym, że organizacje producentów mogą składać wnioski o dotacje w ramach EFMR oraz przyjąć środki wykonawcze dotyczące kwalifikowalności wydatków, a w szczególności kryteriów ustalania daty początkowej kwalifikowalności wydatków i metody obliczania kwoty, jaką należy przyznać każdej z tych organizacji.

W tym względzie, biorąc pod uwagę fakt, że dopiero w dniu 25 sierpnia 2016 r. Królestwo Niderlandów przewidziało taką możliwość w swoim wewnętrznym porządku prawnym, Trybunał uznał, że beczynność, którą wykazały organy niderlandzkie, nie może wpisywać się w ramy przyznanego państwom członkowskim zakresu swobodnego uznania w odniesieniu do realizacji ich odpowiednich programów operacyjnych. W konsekwencji Trybunał orzekł, że art. 66 ust. 1 rozporządzenia EFMR należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie temu, by państwo członkowskie odmówiło nadania biegu wnioskowi o przyznanie dotacji złożonemu przez organizację producentów w związku z wydatkami poniesionymi przez nią na opracowanie i realizację planu produkcji i obrotu, na tej podstawie, że w dniu złożenia wniosku państwo to nie przewidywało jeszcze w swoim wewnętrznym porządku prawnym możliwości rozpatrzenia takiego wniosku.

Po drugie, w odniesieniu do kwestii, czy art. 66 ust. 1 rozporządzenia EFMR tworzy bezpośrednio po stronie organizacji producentów prawo do wsparcia finansowego, Trybunał przypomniał, że przepis rozporządzenia Unii może stanowić źródło uprawnień, na które jednostki mogą powoływać się przed sądem, tylko wówczas, gdy przepis ten jest jasny, precyzyjny i bezwarunkowy. Biorąc pod uwagę warunkowy charakter art. 66 rozporządzenia EFMR, przepis ten należy interpretować w ten sposób, że nie ustanawia on bezpośrednio prawa do wsparcia finansowego w ramach EFMR.

Po trzecie, w odniesieniu do wykładni art. 65 ust. 6 rozporządzenia nr 1303/2013⁵⁸ (zwanego dalej „rozporządzeniem CSC”), przewidującej brak możliwości korzystania ze wsparcia finansowego, w przypadku gdy operacja została całkowicie zrealizowana przed złożeniem wniosku o finansowanie, Trybunał stwierdził, że przygotowanie i wdrożenie planów produkcji i obrotu należy uznać nie za szereg odosobnionych działań, które zostały osobno wprowadzone w życie, lecz za jedno działanie ciągłe, z którym są związane ciągłe koszty operacyjne. W związku z tym przygotowywania i wdrożenia takiego planu nie można uznać za „całkowicie

56| Prawodawca Unii podkreślił tę konieczność w motywie 7 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1379/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. w sprawie wspólnej organizacji rynków w sektorze produktów rybołówstwa i akwakultury, zmieniającego rozporządzenia Rady (WE) nr 1184/2006 i (WE) nr 1224/2009 oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 104/2000 (Dz.U. 2013, L 354, s. 1).

57| Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 508/2014 z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenia Rady (WE) nr 2328/2003, (WE) nr 861/2006, (WE) nr 1198/2006 i (WE) nr 791/2007 oraz rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1255/2011 (Dz.U. 2014, L 149, s. 1).

58| Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz.U. 2013, L 347, s. 320).

wprowadzone w życie” przed końcem okresu programowania kończącego się w dniu 31 grudnia 2020 r. W konsekwencji Trybunał orzekł, że art. 65 ust. 6 rozporządzenia CSC należy interpretować w ten sposób, że nie stoi on na przeszkodzie przyznaniu w ramach EFMR wsparcia finansowego w celu przygotowania i wdrożenia planu produkcji i obrotu, w przypadku gdy wniosek o dotację został złożony już po przygotowaniu i wdrożeniu tego planu.

VII. Swoboda przepływu

1. Swobodny przepływ towarów

W wydanym w dniu 18 czerwca 2019 r. wyroku **Austria/Niemcy** (C-591/17, [EU:C:2019:504](#)) wielka izba Trybunału, rozpoznając skargę o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego wniesioną przez Republikę Austrii na podstawie art. 259 TFUE, stwierdziła *naruszenie przez Republikę Federalną Niemiec art. 18, 34, 56 i 92 TFUE wynikające z wprowadzenia opłaty za użytkowanie infrastruktury dla pojazdów samochodowych osobowych oraz ze zwolnienia, w wysokości co najmniej równej tej opłacie, z podatku od pojazdów samochodowych dla właścicieli pojazdów zarejestrowanych w Niemczech*. Na poparcie swojej skargi Republika Austrii podniosła cztery zarzuty. Zarzuty pierwszy i drugi dotyczyły naruszenia art. 18 TFUE wynikającego, po pierwsze, z łącznego skutku opłaty za użytkowanie infrastruktury i zwolnienia z podatku od pojazdów samochodowych dla pojazdów zarejestrowanych w Niemczech, a po drugie, z ukształtowania i stosowania opłaty za użytkowanie infrastruktury. Zarzut trzeci dotyczył naruszenia art. 34 i 56 TFUE łącznie przez środki kwestionowane w zarzutach pierwszym i drugim. Zarzut czwarty dotyczył naruszenia art. 92 TFUE przez łączny skutek opłaty z tytułu użytkowania infrastruktury i zwolnienia z podatku od pojazdów samochodowych dla pojazdów zarejestrowanych w Niemczech.

W ramach zarzutu pierwszego, dotyczącego naruszenia art. 18 TFUE wynikającego z łącznego skutku spornych środków krajowych, Trybunał, po stwierdzeniu istnienia związku – pod względem zarówno czasowym, jak i materialnym – między spornymi środkami krajowymi, uzasadniającego wspólną ocenę na podstawie prawa Unii, przede wszystkim stwierdził istnienie odmiennego traktowania ze względu na przynależność państwową. W tym aspekcie Trybunał zauważył z pewnością, w odniesieniu do poboru spornej opłaty, że wszyscy użytkownicy autostrad niemieckich podlegają opłacie za użytkowanie infrastruktury, niezależnie od miejsca rejestracji ich pojazdów. Jednakże właściciele pojazdów zarejestrowanych w Niemczech korzystają ze zwolnienia z podatku od pojazdów samochodowych w wysokości co najmniej równej kwocie opłaty, którą musieli uiścić, w związku z czym obciążenie ekonomiczne tą opłatą *de facto* spoczywa jedynie na właścicielach i kierowcach pojazdów zarejestrowanych w państwie członkowskim innym niż Niemcy. Okazuje się zatem, że ze względu na połączenie spornych środków krajowych ci ostatni, którzy korzystają z autostrad niemieckich, są traktowani w sposób mniej korzystny niż właściciele pojazdów zarejestrowanych w Niemczech w zakresie użytkowania tych autostrad, nawet jeśli znajdują się oni w sytuacjach porównywalnych pod względem tego użytkowania. Według Trybunału owa różnica prowadzi do tego samego rezultatu, co odmienne traktowanie ze względu na przynależność państwową.

Trybunał przypomniał, że ustanawiając opłaty od pojazdów samochodowych, państwa członkowskie muszą przestrzegać w szczególności zasady równego traktowania, tak aby szczegółowe zasady stosowania tych opłat nie stanowiły środka dyskryminacji.

Co prawda państwa członkowskie mogą, na mocy przysługującego im swobodnego wyboru określenia sposobów finansowania infrastruktury publicznej, zmieniać system finansowania infrastruktury drogowej, pod warunkiem jednak, że zmiana ta jest zgodna z prawem Unii, w tym z zasadą zakazu dyskryminacji zapisaną w art. 18 akapit pierwszy TFUE. Trybunał stwierdził jednak, że rozpatrywany w niniejszej sprawie mechanizm wyrównawczy w drodze zwolnienia jest dyskryminujący względem właścicieli i kierowców pojazdów zarejestrowanych w państwach członkowskich innych niż Niemcy, ponieważ Republika Federalna Niemiec nie była w stanie wykazać, że ów mechanizm spełnia ustanowiony przez to państwo członkowskie cel przejścia z systemu finansowania infrastruktury podatkiem na system finansowania przez wszystkich użytkowników, bowiem wprowadzone przez to państwo członkowskie obniżenie podatku od pojazdów samochodowych w rzeczywistości skutkuje zwolnieniem z opłaty za użytkowanie infrastruktury na korzyść właścicieli pojazdów zarejestrowanych w Niemczech.

W odniesieniu do zarzutu drugiego, dotyczącego naruszenia art. 18 TFUE wynikającego z ukształtowania i stosowania opłaty infrastrukturalnej, Trybunał zauważył, że okoliczność, iż elementy konstytutywne niektórych naruszeń, takie jak niepełne wniesienie opłaty lub nieprawidłowe dostarczenie informacji, mogą zostać stwierdzone wyłącznie względem właścicieli i kierowców pojazdów zarejestrowanych w państwach członkowskich innych niż Niemcy, nie wspiera twierdzenia Republiki Austrii, zgodnie z którym przepisy te dotyczą w większości tych ostatnich. Trybunał stwierdził ponadto, że cel polegający na zapewnieniu zapłaty grzywnien wymierzonych sprawcom wykroczeń korzystającym z pojazdu zarejestrowanego w państwie członkowskim innym niż Niemcy, któremu służy możliwość wymagania od nich wpłaty zabezpieczenia, uzasadnia wynikającą z tego różnicę w traktowaniu pomiędzy tymi sprawcami i sprawcami korzystającymi z pojazdu zarejestrowanego w Niemczech, a ów środek jest proporcjonalny do tego celu.

W odniesieniu do zarzutu trzeciego, dotyczącego naruszenia art. 34 i 56 TFUE, Trybunał orzekł, że sporne środki krajowe mogą utrudniać dostęp do rynku niemieckiego produktom pochodzącym z innych państw członkowskich. Opłata za użytkowanie infrastruktury, której podlegają w rzeczywistości jedynie pojazdy przewożące te produkty, może bowiem zwiększyć koszty transportu, a w związku z tym cenę tych produktów, wpływając w ten sposób na ich konkurencyjność.

Trybunał zauważył również, że sporne środki krajowe mogą utrudniać dostęp usługodawców i usługobiorców pochodzących z państwa członkowskiego innego niż Niemcy do rynku niemieckiego. Opłata za użytkowanie infrastruktury może bowiem, ze względu na zwolnienie z podatku od pojazdów samochodowych zawarte w spornych środkach krajowych, albo zwiększyć koszt usług świadczonych w Niemczech przez tych usługodawców, albo zwiększyć koszt, jaki dla tych usługobiorców stanowi fakt udania się do tego państwa członkowskiego celem skorzystania tam z usługi.

Wreszcie, w odniesieniu do zarzutu czwartego, dotyczącego naruszenia art. 92 TFUE, Trybunał podkreślił, że rekompensując w całości nowe obciążenie, jakim jest opłata za użytkowanie infrastruktury, wymagana od wszystkich przewoźników, poprzez zwolnienie z podatku od pojazdów samochodowych w kwocie co najmniej równej pobranej opłacie, z czego korzystają przewoźnicy niemieccy, z wyłączeniem przewoźników zagranicznych, sporne środki krajowe skutkują niekorzystną zmianą sytuacji przewoźników zagranicznych w stosunku do sytuacji przewoźników niemieckich. Sporne środki krajowe zostały zatem uznane za sprzeczne z art. 92 TFUE.

W tej części należy również wspomnieć o wyroku z dnia 18 września 2019 r., **VIPA** (C-222/18, [EU:C:2019:751](#)), w którym Trybunał orzekł, że państwo członkowskie może zakazać aptece wydawania produktów leczniczych wymagających recepty lekarskiej na podstawie formularza zamówienia wystawionego przez pracownika służby zdrowia uprawnionego do przepisywania produktów leczniczych i wykonującego działalność w innym państwie członkowskim, jeżeli takie formularze zamówienia nie zawierają nazwiska danego pacjenta⁵⁹.

2. Swobodny przepływ pracowników

W wydanym w dniu 11 kwietnia 2019 r. wyroku **Tarola** (C-483/17, [EU:C:2019:309](#)) Trybunał, dokonując wykładni dyrektywy 2004/38 w sprawie prawa obywateli Unii do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich⁶⁰, orzekł, że obywatel państwa członkowskiego, który wykonał swoje prawo do swobodnego przemieszczania się i uzyskał w innym państwie członkowskim status pracownika ze względu na działalność, jaką wykonywał tam przez okres dwóch tygodni, na podstawie innej niż umowa o pracę na czas określony, przed pozostawaniem na niezamierzonym bezrobociu, zachowuje status pracownika przez dodatkowy okres co najmniej sześciu miesięcy. Powinien on jednak jeszcze zarejestrować się jako bezrobotny w właściwym urzędzie pracy.

Spór w postępowaniu głównym dotyczy obywatela Rumunii, który pracował w Irlandii przez szereg krótkich okresów, a w szczególności przez okres dwóch tygodni w lipcu 2014 r. Następnie N. Tarola złożył do ministra opieki społecznej wniosek o zasiłek dla bezrobotnych (jobseeker's allowance). Minister oddalił ten wniosek ze względu na to, że w istocie zainteresowany nie wykazał, że ma zwykłe miejsce zamieszkania w Irlandii, wskazując, że krótki okres pracy wykonywanej w lipcu 2014 r. nie może podważyć tego stwierdzenia. Przed sądami irlandzkimi zainteresowany twierdził, że na mocy dyrektywy 2004/38 miał prawo do pobytu w Irlandii jako pracownik przez okres sześciu miesięcy po zakończeniu zatrudnienia w lipcu 2014 r.

W dyrektywie tej⁶¹ przewidziano, że każdy obywatel Unii ma prawo pobytu na terytorium państwa członkowskiego innego niż państwo, którego jest obywatelem, przez okres przekraczający trzy miesiące, jeśli posiada status pracownika w przyjmującym państwie członkowskim. Ponadto zagwarantowano w niej każdemu tymczasowo niezatrudnionemu obywatelowi Unii utrzymanie statusu pracownika i, w konsekwencji, prawa pobytu w przyjmującym państwie członkowskim w określonych okolicznościach, w szczególności gdy pozostaje on bez pracy w sposób niezamierzony. Skarżący w postępowaniu głównym powołał się dokładniej na przepis rzeczony dyrektywy, w którym przewidziano utrzymanie statusu pracownika „po okresie niezamierzonego bezrobocia przez pierwsze dwanaście miesięcy”⁶².

Trybunał wyjaśnił znaczenie tego przepisu, podkreślając, że ma on zastosowanie, gdy obywatel Unii pozostaje bez pracy ze względów niezależnych od jego woli przed upływem rocznego okresu wykonywania działalności. Jest tak w szczególności we wszystkich sytuacjach, w których pracownik był zmuszony do zaprzestania wykonywania działalności w przyjmującym państwie członkowskim przed upływem roku, bez względu na

59| Wyrok ten został przedstawiony w części XVI, „Zdrowie publiczne.”

60| Dyrektywa 2004/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, zmieniająca rozporządzenie (EWG) nr 1612/68 i uchylająca dyrektywy 64/221/EWG, 68/360/EWG, 72/194/EWG, 73/148/EWG, 75/34/EWG, 75/35/EWG, 90/364/EWG, 90/365/EWG i 93/96/EWG (Dz.U. 2004, L 158, s. 77 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 5, t. 5, s. 46).

61| Artykuł 7 ust. 1 lit. a) dyrektywy 2004/38.

62| Artykuł 7 ust. 3 lit. c) dyrektywy 2004/38.

charakter wykonywanej działalności oraz rodzaj umowy o pracę zawartej w tym celu, czyli bez względu na to, czy zawarł umowę na czas określony przekraczający rok, umowę na czas nieokreślony lub umowę jakiegokolwiek innego rodzaju.

Co więcej, zachowanie statusu pracownika na mocy wspomnianego przepisu zakłada, po pierwsze, że dany obywatel przed okresem niezamierzonego bezrobocia faktycznie miał status pracownika, oraz po drugie, że zarejestrował się jako bezrobotny w odpowiednim urzędzie pracy. Ponadto zachowuje on ten status jedynie przez okres, który może określić przyjmujące państwo członkowskie, pod warunkiem że nie jest on krótszy niż sześć miesięcy.

Wreszcie Trybunał wskazał, że na mocy dyrektywy 2004/38⁶³ każdy obywatel Unii, który przebywa na terytorium przyjmującego państwa członkowskiego, korzysta z równego traktowania w porównaniu z obywatelami tego państwa członkowskiego w dziedzinach stosowania Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. A zatem gdy prawo krajowe wyłącza z możliwości korzystania z prawa do świadczeń socjalnych osoby, które wykonywały pracę jedynie przez krótki okres, wyłączenie to stosuje się w taki sam sposób do pracowników przybyłych z innych państw członkowskich. Co się tyczy sprawy rozpatrywanej w postępowaniu głównym, Trybunał pozostawił sądowi odsyłającemu zadanie ustalenia, czy zgodnie z prawem krajowym i zasadą równego traktowania skarżący w postępowaniu głównym ma prawo do żądanego zasiłku dla bezrobotnych.

W wydanym w dniu 10 października 2019 r. wyroku **Krah** (C-703/17, [EU:C:2019:850](#)) Trybunał orzekł, że *uregulowanie uniwersytetu państwa członkowskiego, w którym dla celów określenia grupy zaszerogowania płacowego starszych wykładowców podoktorskich tego uniwersytetu ograniczono uwzględnienie okresów wcześniejszego równoważnego zatrudnienia ukończonych przez tych wykładowców w innym państwie członkowskim, stanowi przeszkodę dla swobody przepływu pracowników zagwarantowanej na mocy art. 45 TFUE*. Natomiast art. 45 TFUE i art. 7 ust. 1 rozporządzenia nr 492/2011 w sprawie swobodnego przepływu pracowników⁶⁴ nie stoją na przeszkodzie takiemu uregulowaniu, gdy wcześniejsze zatrudnienie w tym innym państwie członkowskim nie jest równoważne, lecz jest po prostu użyteczne dla wykonywania zadań na stanowisku starszego wykładowcy podoktorskiego na tym uniwersytecie.

W sprawie toczącej się przed sądem odsyłającym obywatelka niemiecka, posiadająca doktorat z historii, pracowała przez pięć lat jako wykładowca na uniwersytecie w Monachium. Od końca 2000 r. pracowała ona na uniwersytecie wiedeńskim, najpierw jako wykładowca, następnie jako starszy wykładowca i, od dnia 1 października 2010 r., jako starszy wykładowca podoktorski. Decyzją z dnia 8 listopada 2011 r. uniwersytet wiedeński postanowił, dla celów określenia grupy zaszerogowania płacowego starszych wykładowców podoktorskich, uwzględnić okresy wcześniejszego istotnego zatrudnienia w całkowitej wysokości maksymalnie czterech lat, bez rozróżnienia między okresami ukończonymi na pozostałych uniwersytetach w Austrii i okresami ukończonymi za granicą. To czteroletnie ograniczenie nie ma natomiast zastosowania do doświadczenia zawodowego uzyskanego na uniwersytecie wiedeńskim w charakterze starszego wykładowcy podoktorskiego. Zgodnie z tą decyzją określenie grupy zaszerogowania płacowego skarżącej zostało dokonane na podstawie wcześniejszego czteroletniego doświadczenia zawodowego.

Rozpatrując zgodność decyzji z dnia 8 listopada 2011 r. z zasadą niedyskryminacji ze względu na przynależność państwową, Trybunał stwierdził przede wszystkim, że decyzja ta nie skutkuje ani dyskryminacją bezpośrednią ze względu na przynależność państwową, ani dyskryminacją pośrednią w odniesieniu do pracowników

⁶³ | Artykuł 24 ust. 1 dyrektywy 2004/38.

⁶⁴ | Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 492/2011 z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie swobodnego przepływu pracowników wewnątrz Unii Europejskiej (Dz.U. 2011, L 141, s. 1). Artykuł 7 ust. 1 tego rozporządzenia stanowi konkretne wyrażenie zasady niedyskryminacji ustanowionej w art. 45 ust. 2 TFUE w szczególnej dziedzinie zatrudnienia i pracy.

będących obywatelami pozostałych państw członkowskich. Trybunał wskazał jednak, że stanowi ona przeszkodę dla swobody przepływu pracowników zagwarantowanej na mocy art. 45 ust. 1 TFUE, ponieważ może ona uczynić mniej atrakcyjnym korzystanie z tej swobody.

Tytułem wstępu Trybunał wskazał, że w decyzji z dnia 8 listopada 2011 r. uwzględniono istotne wcześniejsze zatrudnienie w całkowitej wysokości maksymalnie czterech lat. Pojęcie to obejmuje nie tylko zatrudnienie równoważne, a nawet identyczne, z zajmowaniem stanowiska starszego wykładowcy podoktorskiego na uniwersytecie wiedeńskim, lecz także wszelki inny rodzaj zatrudnienia, które jest po prostu użyteczne dla wykonywania zadań na wspomnianym stanowisku.

Trybunał orzekł, że ograniczenie do czterech lat uwzględnianego okresu wcześniejszego równoważnego zatrudnienia stanowi przeszkodę dla swobody przepływu. Ograniczenie to może bowiem zniechęcać starszego wykładowcę podoktorskiego, który uzyskał równoważne doświadczenie zawodowe przekraczające ten okres, do opuszczenia państwa członkowskiego jego pochodzenia i ubiegania się o zatrudnienie na uniwersytecie wiedeńskim. Do takiego starszego wykładowcy miałyby bowiem zastosowanie mniej korzystne warunki płacowe niż warunki mające zastosowanie do starszych wykładowców podoktorskich, którzy zajmowali takie samo stanowisko w okresach zatrudnienia o takiej samej długości na uniwersytecie wiedeńskim.

Natomiast, jeśli chodzi o nieuwzględnienie w całości doświadczenia, które jest po prostu użyteczne, Trybunał stwierdził brak przeszkody dla swobody przepływu pracowników, ponieważ nieuwzględnienie tego doświadczenia nie może wywołać zniechęcających skutków dla swobodnego przepływu.

Wreszcie, co się tyczy uzasadnienia przeszkody dla swobody przepływu wynikającej z częściowego uwzględnienia równoważnego doświadczenia zawodowego, Trybunał przypomniał, że nagradzanie zdobytego doświadczenia, które umożliwia pracownikowi lepsze wykonywanie powierzonych mu obowiązków, stanowi słuszny cel polityki wynagradzania. Niemniej, w świetle konkretnych okoliczności sprawy rozpatrywanej w postępowaniu głównym, decyzja z dnia 8 listopada 2011 r. nie wydawała się gwarantować realizacji tego celu, w związku z czym Trybunał uznał ją za sprzeczną z art. 45 TFUE.

W wyroku **Generálny riaditeľ Sociálnej poisťovne Bratislava** (C-447/18, [EU:C:2019:1098](#)), wydanym w dniu 18 grudnia 2019 r., Trybunał orzekł, że art. 7 ust. 2 rozporządzenia nr 492/2011 w sprawie swobodnego przepływu pracowników, stanowiący, iż *pracownik będący obywatelem państwa członkowskiego korzysta na terytorium innych państw członkowskich z tych samych przywilejów socjalnych, z jakich korzystają pracownicy krajowi*, stoi na przeszkodzie przepisom państwa członkowskiego, które uzależniają przyznanie dodatku wypłacanego niektórym czołowym sportowcom, którzy reprezentowali to państwo członkowskie lub jego poprzedników prawnych w międzynarodowych zawodach sportowych, od warunku, że wnioskodawca musi być obywatelem tego państwa członkowskiego.

W rozpatrywanej sprawie obywatelowi czeskiemu (który wybrał to obywatelstwo w momencie rozwiązywania Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej) zamieszkującemu na terytorium dzisiejszej Słowacji, który zdobył medale złoty i srebrny na Mistrzostwach Europy i Świata w hokeju na lodzie jako członek reprezentacji narodowej Czechosłowackiej Republiki Socjalistycznej, odmówiono przyznania dodatku ustanowionego dla niektórych czołowych sportowców, którzy reprezentowali Słowację, z tego powodu, że nie posiadał on obywatelstwa słowackiego. W momencie przystąpienia Republiki Słowackiej i Republiki Czeskiej do Unii Europejskiej zainteresowany był również zatrudniony w szkole podstawowej i kontynuował tę pracę po przystąpieniu.

W pierwszej kolejności Trybunał stwierdził, że rozpatrywany dodatek nie wchodzi w zakres stosowania rozporządzenia nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego⁶⁵. Zdaniem Trybunału dodatek bowiem nie wchodzi w zakres pojęcia „świadczenia z tytułu starości” w rozumieniu art. 3 ust. 1 tego rozporządzenia, określającego działy zabezpieczenia społecznego, do których rzeczzone rozporządzenie znajduje zastosowanie. W tym względzie Trybunał zauważył, że zasadniczym celem tego dodatku jest nagradzanie jego beneficjentów za wyczyny, jakich dokonali w dziedzinie sportu, reprezentując swój kraj, co wyjaśnia, z jednej strony, dlaczego jest bezpośrednio finansowany przez państwo, spoza źródeł finansowania krajowego systemu zabezpieczenia społecznego i niezależnie od składek płaconych przez jego beneficjentów, a z drugiej strony dlaczego jest on wypłacany jedynie bardzo ograniczonej liczbie sportowców. Ponadto Trybunał dodał, że wypłata tego dodatku nie jest uzależniona od prawa beneficjenta do pobierania takiej emerytury, lecz jedynie od złożenia przez niego stosownego wniosku.

Następnie, po uściśleniu, że dany pracownik, mimo iż nie zmienił miejsca zamieszkania, znalazł się, w związku z przystąpieniem do Unii państwa, którego jest obywatelem, i państwa, na którego terytorium ustanowił miejsce swego zamieszkania, w sytuacji pracownika migrującego, Trybunał orzekł, że dodatek rozpatrywany w tej sprawie wchodzi w zakres pojęcia „przywileju socjalnego” w rozumieniu art. 7 ust. 2 rozporządzenia nr 492/2011. W tym kontekście Trybunał wskazał, że możliwość nagradzania pracownika migrującego, na takich samych zasadach jak pracowników będących obywatelami przyjmującego państwa członkowskiego, za wyjątkowe osiągnięcia sportowe w reprezentowaniu tego państwa członkowskiego lub jego poprzedników prawnych może przyczynić się do integracji tego pracownika w środowisku tego państwa członkowskiego, a tym samym do osiągnięcia celu, jakim jest swobodny przepływ pracowników. Trybunał podkreślił, że skutkiem rozpatrywanego w postępowaniu głównym dodatku jest nie tylko zapewnienie beneficjentom bezpieczeństwa finansowego mającego na celu, w szczególności, zrekompensowanie braku pełnej integracji na rynku pracy w latach poświęconych uprawianiu sportu na wysokim poziomie, ale również i przede wszystkim przyznanie im szczególnego prestiżu społecznego ze względu na wyniki sportowe, jakie osiągnęli w kontekście takiej reprezentacji.

Trybunał orzekł zatem, że państwo członkowskie, które przyznaje taki dodatek swoim pracownikom krajowym, nie może odmówić go pracownikom będącym obywatelami innych państw członkowskich, nie dopuszczając się przy tym dyskryminacji ze względu na przynależność państwową.

3. Swoboda przedsiębiorczości

W wyrokach **Memira Holding** (C-607/17, [EU:C:2019:510](#)) i **Holmen** (C-608/17, [EU:C:2019:511](#)), wydanych w dniu 19 czerwca 2019 r., Trybunał uściślił stanowisko przedstawione w wyroku wielkiej izby z dnia 13 grudnia 2005 r., **Marks & Spencer** (C-446/03, [EU:C:2005:763](#)). Do Trybunału zwrócono się o wykładnię art. 49 *TFUE* w związku z art. 54 *TFUE* w ramach dwóch postępowań dotyczących możliwości odliczenia przez spółkę dominującą z siedzibą w danym państwie członkowskim z tytułu podatku od osób prawnych strat poniesionych przez spółki zależne lub spółki pośrednio zależne z siedzibą w innych państwach członkowskich.

Rozpatrywane szwedzkie uregulowanie podatkowe przewidywało dwa systemy, jeden dla tak zwanego „kwalifikowanego” łączenia spółek oraz drugi dla wewnątrzgrupowych transferów finansowych, umożliwiające jednej spółce uwzględnienie strat poniesionych przez inne spółki. W obydwu sprawach szwedzkie spółki dominujące zwróciły się o interpretację do Skatterättsnämnden (komisji prawa podatkowego) w celu ustalenia konsekwencji podatkowych zaprzestania działalności wykonywanej przez ich niebędące rezydentami spółki

⁶⁵ Rozporządzenie (WE) nr 883/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. 2004, L 166, s. 1; sprostowanie Dz.U. 2013, L 188, s. 10).

zależne. W sprawie *Memira Holding* chodziło o rozwiązanie spółki zależnej bez likwidacji, podczas gdy w sprawie *Holmen* chodziło albo o likwidację spółki zależnej, albo o przejęcie odwrotne spółki zależnej przez spółkę pośrednio zależną, po czym miała nastąpić likwidacja nowego powstałego w wyniku połączenia podmiotu.

W tym zakresie „kwalifikowany” system łączenia uzależnia prawo do odliczenia strat od opodatkowania w Szwecji spółki zależnej, która wykazała dane straty. System transferów wewnątrzgrupowych wymaga z kolei, aby spółka zależna ponosząca straty była bezpośrednio posiadana przez spółkę dominującą. Interpretacje te były przedmiotem skargi do Högsta förvaltningsdomstolen (naczelnego sądu administracyjnego, Szwecja), który to sąd wystąpił do Trybunału z pytaniami prejudycjalnymi, odnosząc się do wyroku A⁶⁶, stojąc na stanowisku, że nie wyjaśnia on tego, czy prawo do odliczenia „ostatecznych strat” w rozumieniu wyroku *Marks & Spencer*⁶⁷, zakłada, że spółka zależna należy bezpośrednio do spółki dominującej, oraz czy w celu oceny ostatecznego charakteru strat spółki zależnej należy uwzględnić oferowane przez uregulowanie państwa siedziby spółki zależnej pozostałym podmiotom prawnym możliwości uwzględnienia strat, a w przypadku odpowiedzi twierdzącej, jak należy uwzględnić owo uregulowanie.

W sprawie *Memira Holding* skarżąca spółka posiadała przynoszącą straty spółkę w Niemczech, która w chwili zaprzestania działalności wykazywała w bilansie jedynie długi i pewne aktywa płynne. Spółka ta miała zamiar przejąć wspomnianą spółkę zależną w drodze transgranicznego połączenia, co oznaczałoby rozwiązanie owej spółki bez likwidacji i zakończenie w ten sposób wszelkiej działalności skarżącej spółki w Niemczech. Tymczasem prawo niemieckie wyklucza przeniesienie takich strat na spółkę podlegającą opodatkowaniu w Niemczech w przypadku takiego połączenia.

Trybunał przypomniał, że na podstawie orzecznictwa sporne ograniczenie może być oczywiście uzasadnione. Niemniej jednak byłoby ono nieproporcjonalne, w przypadku gdyby strata była ostateczna oraz niebędąca rezydentem spółka zależna wyczerpała możliwości jej uwzględnienia w państwie swojej siedziby. W tym względzie Trybunał wyjaśnił, że sporne straty nie będą mogły zostać zakwalifikowane jako „ostateczne”, jeżeli nadal istnieje możliwość ich gospodarczego uwzględnienia poprzez przeniesienie ich na osobę trzecią. Tak więc Trybunał wyjaśnił, że nie można wykluczyć, iż osoba trzecia może uwzględnić podatkowo straty spółki zależnej w państwie siedziby tej spółki poprzez zawarcie w cenie zbycia spółki zależnej wartości korzyści podatkowej, jaką stanowi możliwość odliczenia strat w przyszłości. Tym samym w braku wykazania przez skarżącą spółkę, że taka możliwość jest wykluczona, sama okoliczność, iż prawo wspomnianego państwa nie pozwala na przeniesienie strat w przypadku połączenia, nie jest sama w sobie wystarczająca dla uznania strat spółki zależnej za ostateczne.

W sprawie *Holmen*, spółka skarżąca posiadała w Hiszpanii kilka spółek pośrednio zależnych, z których jedna poniosła znaczne straty i zamierzała zakończyć działalność w Hiszpanii. Owych strat nie można było odliczyć ani w Hiszpanii z powodu prawnej niemożliwości przeniesienia strat likwidowanej spółki w roku likwidacji, ani w Szwecji z powodu warunku bezpośredniego posiadania spółki zależnej wykazującej ostateczne straty. Trybunał przypomniał, że warunek, który prowadzi do wykluczenia transgranicznej ulgi grupowej w niektórych przypadkach, może być uzasadniony nadrzędnymi względami interesu ogólnego określonymi w wyroku *Marks & Spencer*, jednakże warunek ten powinien być właściwy dla zagwarantowania realizacji zamierzonych celów i nie powinien wychodzić poza to, co jest konieczne do ich osiągnięcia. W tym zakresie Trybunał rozróżnia dwa przypadki.

66| Wyrok Trybunału z dnia 21 lutego 2013 r., *A* (C-123/11, [EU:C:2013:84](#)).

67| Wyrok Trybunału z dnia 13 grudnia 2005 r., *Marks & Spencer* (C-446/03, [EU:C:2005:763](#)).

Pierwszy z nich dotyczy sytuacji, w której spółka lub spółki zależne znajdujące się pomiędzy spółką dominującą ubiegającą się o skorzystanie z grupowej ulgi podatkowej i spółką pośrednio zależną ponoszącą straty (tzw. spółki występujące w strukturze grupy w roli łącznika), które mogą być uznane za ostateczne, nie mają siedziby w tym samym państwie członkowskim. W tym wypadku nie można wykluczyć, że grupa może wybrać państwo członkowskie, w którym wykorzysta ostateczne straty, optując albo za państwem siedziby nadrzędnej spółki dominującej, albo za państwem siedziby którejkolwiek spółki zależnej występującej w strukturze grupy w roli łącznika. Taka możliwość wyboru umożliwiałaby strategię optymalizacji stawek opodatkowania grupy, która mogłaby podważyć zrównoważony rozdział władztwa podatkowego pomiędzy państwami członkowskimi oraz narazić je na ryzyko wielokrotnego odliczania strat.

Drugi przypadek dotyczy sytuacji, gdy spółka lub spółki zależne znajdujące się pomiędzy spółką dominującą ubiegającą się o skorzystanie z grupowej ulgi podatkowej a spółką pośrednio zależną ponoszącą straty, które mogą być uznane za ostateczne, mają siedzibę w tym samym państwie członkowskim. W tych okolicznościach ryzyko optymalizacji stawki opodatkowania grupy poprzez wybór państwa członkowskiego odliczenia strat oraz ryzyko wielokrotnego ich uwzględnienia w kilku państwach członkowskich mają taki sam charakter, jak ryzyko stwierdzone przez Trybunał w wyroku *Marks & Spencer*. Nieproporcjonalne byłoby zatem ustanowienie przez państwo członkowskie warunku bezpośredniego posiadania, takiego jak omawiane w postępowaniu głównym, jeżeli zostały spełnione warunki ustanowione w pkt 55 tego wyroku⁶⁸.

W wydanym w dniu 19 grudnia 2019 r. wyroku **Comune di Bernareggio** (C-465/18, [EU:C:2019:1125](#)) Trybunał orzekł, że art. 49 TFUE, który gwarantuje swobodę przedsiębiorczości, stoi na przeszkodzie środkowi krajowemu, który przyznaje bezwarunkowe prawo pierwokupu na rzecz farmaceutów zatrudnionych przez aptekę gminną w przypadku zbycia tej apteki w drodze przetargu.

W 2014 r. włoska gmina Bernareggio opublikowała ogłoszenie o przetargu na sprzedaż apteki gminnej. Oferta złożona przez dwóch oferentów okazała się najkorzystniejsza pod względem ekonomicznym, w związku z czym oferenci ci zostali tymczasowo wyłonieni. Przedmiot przetargu przyznano jednak farmaceucie zatrudnionemu przez gminne przedsiębiorstwo zarządzające aptekami w Vimercate (Włochy). Farmaceuta ten, chociaż nie uczestniczył w procedurze przetargowej, skorzystał z pierwszeństwa wynikającego z przepisu prawa włoskiego, na mocy którego w przypadku przeniesienia własności apteki gminnej farmaceuci w niej zatrudnieni mają prawo pierwokupu. Dwóch wspomnianych wyżej oferentów wniosło wówczas do sądów włoskich skargę o stwierdzenie nieważności decyzji o rozstrzygnięciu przetargu.

Trybunał najpierw zaznaczył, że bezwarunkowe prawo pierwokupu, przyznane farmaceutom zatrudnionym przez aptekę gminną w przypadku zbycia tej apteki w drodze przetargu, przyznaje korzyść wszystkim farmaceutom zatrudnionym przez aptekę gminną i ma na celu zniechęcenie w ten sposób farmaceutów pochodzących z innych państw członkowskich do nabycia stałego zakładu, w którym mieliby prowadzić działalność zawodową na terytorium Włoch, a nawet uniemożliwienie im tego nabycia. W konsekwencji Trybunał stwierdził, że takie prawo pierwokupu stanowi ograniczenie zagwarantowanej w art. 49 TFUE swobody przedsiębiorczości.

68] Punkt 55 wyroku *Marks & Spencer* jest zredagowany następująco: „Trybunał ocenia, że stanowiący ograniczenie przepis rozważany w sprawie przed sądem krajowym wykracza poza to, co jest niezbędne dla osiągnięcia istoty zamierzonych celów, w sytuacji gdy: spółka zależna niebędąca rezydentem wyczerpała możliwości uwzględnienia strat poniesionych w państwie, w którym jest rezydentem, w danym roku podatkowym w drodze wniosku o udzielenie ulgi, jak również w poprzednich latach podatkowych, w razie potrzeby poprzez przekazania tych strat osobie trzeciej lub pokrycie tych strat dochodami uzyskanymi przez spółkę zależną w poprzednich latach podatkowych; oraz nie ma możliwości uwzględnienia strat zagranicznej spółki zależnej w państwie, w którym jest ona rezydentem, w kolejnych latach podatkowych przez nią samą bądź przez osobę trzecią, w szczególności w przypadku zbycia spółki zależnej na rzecz tej osoby trzeciej”.

Następnie Trybunał zbadał, czy istnieje uzasadnienie tego ograniczenia. W odniesieniu do celu, do którego dąży rozpatrywane w postępowaniu głównym prawo pierwokupu, Trybunał stwierdził, że zmierza ono do zapewnienia lepszego zarządzania usługami farmaceutycznymi, po pierwsze, poprzez zagwarantowanie ciągłości stosunku pracy zatrudnionych farmaceutów, a po drugie, poprzez spożytkowanie posiadanego przez tych ostatnich doświadczenia w zakresie zarządzania. Tego rodzaju cel w zakresie, w jakim łączy się on z wyraźnie określonym w art. 52 ust. 1 TFUE celem ochrony zdrowia publicznego, może uzasadniać ograniczenie swobody przedsiębiorczości.

Trybunał jednak orzekł, że takie bezwarunkowe prawo pierwokupu, przy założeniu, że rzeczywiście dąży do celu związanego z ochroną zdrowia publicznego, nie jest właściwe do zagwarantowania realizacji tego celu. W pierwszej kolejności, jeśli chodzi o cel polegający na ciągłości stosunku pracy zatrudnionych farmaceutów, Trybunał zauważył, że nie jest on właściwy do zagwarantowania realizacji celu ochrony zdrowia publicznego. W drugiej kolejności, co się tyczy spożytkowania zdobytego przez farmaceutów doświadczenia w zakresie zarządzania, Trybunał zauważa, że rozpatrywane w sprawie w postępowaniu głównym prawo pierwokupu nie opiera się na żadnej konkretnej ocenie faktycznie nabytego doświadczenia, jakości świadczonej usługi, ani też obowiązków konkretnie wykonywanych w ramach apteki gminnej, a zatem nie jest właściwe do osiągnięcia zamierzonego celu. Ponadto Trybunał podkreślił, że w każdym razie to prawo pierwokupu wykracza poza to, co jest konieczne do osiągnięcia celu polegającego na spożytkowaniu doświadczenia zawodowego. Taki cel można bowiem osiągnąć za pomocą mniej ograniczających środków, takich jak przyznanie dodatkowych punktów w ramach postępowania przetargowego na rzecz oferentów, którzy przedstawiają dowód posiadania doświadczenia w zakresie zarządzania apteką.

4. Swoboda świadczenia usług

W wyroku **Komisja/Niemcy** (C-377/17, [EU:C:2019:562](#)), wydanym w dniu 4 lipca 2019 r., Trybunał orzekł, że *Republika Federalna Niemiec uchybiła zobowiązaniom, które na niej ciąży na mocy dyrektywy 2006/123⁶⁹, utrzymując obowiązkowe taryfy za usługi planowania świadczone przez architektów i inżynierów.*

Sprawa dotyczyła przepisów niemieckich ustanawiających system minimalnych i maksymalnych stawek opłat za usługi planowania architektów i inżynierów. Zdaniem Republiki Federalnej Niemiec minimalne stawki opłat służyły w szczególności osiągnięciu celu w postaci jakości tych usług oraz ochrony konsumentów, podczas gdy maksymalne stawki miały na celu zagwarantowanie tej ochrony poprzez zapewnienie przejrzystości honorariów i uniemożliwienie nadmiernie wysokich stawek.

Zdaniem Trybunału rozpatrywane stawki opłat są objęte zakresem stosowania dyrektywy 2006/123 zobowiązującej państwa członkowskie do zbadania, czy ich system prawny przewiduje wymogi, które uzależniają wykonywanie działalności od stosowania przez usługodawcę obowiązkowych stawek minimalnych lub maksymalnych⁷⁰. Aby wymogi te były zgodne z celami tej dyrektywy, muszą być one niedyskryminacyjne, konieczne i proporcjonalne do realizacji nadrzędnych względów interesu ogólnego⁷¹.

69| Dyrektywa 2006/123/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. dotycząca usług na rynku wewnętrznym (Dz.U. 2006, L 376, s. 36).

70| Artykuł 15 ust. 2 lit. g) dyrektywy 2006/123.

71| Artykuł 15 ust. 3 dyrektywy 2006/123.

Ponieważ cele powołane przez Republikę Federalną Niemiec zostały uznane przez orzecznictwo Trybunału za nadrzędne względy interesu ogólnego, Trybunał dokonał analizy zdolności do osiągnięcia celów i proporcjonalności niemieckiego systemu taryfowego.

Po pierwsze, odnośnie do stawek minimalnych Trybunał przede wszystkim stwierdził w świetle wyroku z dnia 5 grudnia 2006 r., **Cipolla i in.** (C-94/04 i C-202/04), że istnienie stawek minimalnych za usługi planistyczne co do zasady może przyczynić się, w świetle charakterystyki rynku niemieckiego, do osiągnięcia celów zagwarantowania wysokiego poziomu jakości tych usług. Biorąc bowiem pod uwagę, po pierwsze, bardzo dużą liczbę podmiotów działających na rynku usług planistycznych, oraz, po drugie, dużą asymetrię informacji pomiędzy podmiotami świadczącymi usługi planowania i konsumentami charakteryzującą ten rynek, może istnieć ryzyko, że podmioty te konkurują ze sobą, co z kolei może się przekładać na oferowanie świadczeń po obniżonych cenach, a nawet skutkować wyeliminowaniem podmiotów oferujących usługi wysokiej jakości w drodze selekcji negatywnej. W tym kontekście narzucenie stawek minimalnych może przyczynić się do ograniczenia tego ryzyka, uniemożliwiając, aby świadczenie usług było oferowane po cenach niewystarczających dla zapewnienia w długim okresie ich jakości.

Jednakże Trybunał orzekł następnie, że stawki minimalne nie są właściwe, aby zapewnić osiągnięcie zamierzonych celów. Zdaniem Trybunału okoliczność, że usługi planistyczne nie są zastrzeżone dla niektórych zawodów, które podlegają obowiązkowemu nadzorowi na podstawie przepisów prawnych regulujących dany zawód, wprowadza niespójność w ustawodawstwie niemieckim z punktu widzenia celu polegającego na zachowaniu wysokiego poziomu jakości. W istocie stawki minimalne nie mogą być właściwe do osiągnięcia takiego celu, jeżeli świadczenie usług, które im podlegają, nie jest związane z minimalnymi gwarancjami zapewniającymi jakość tych świadczeń.

Po drugie, w odniesieniu do stawek maksymalnych Trybunał zauważył, że chociaż takie taryfy mogą przyczynić się do ochrony konsumentów, to Republika Federalna Niemiec nie wykazała, w jaki sposób udostępnienie klientom wytycznych dotyczących cen w odniesieniu do różnych kategorii usług jako środka mniej wiążącego nie wystarcza do osiągnięcia tego celu w sposób właściwy. Wynika stąd, że wymóg dotyczący ustalania maksymalnej stawki opłat nie może być uznany za proporcjonalny do tego celu.

W wyroku z dnia 4 lipca 2019 r., **Baltic Media Alliance** (C-622/17, [EU:C:2019:566](#)), Trybunał orzekł, że *środek nakładający, ze względów porządku publicznego, obowiązek rozpowszechniania lub retransmitowania kanału telewizyjnego pochodzącego z innego państwa członkowskiego jedynie w ramach pakietów płatnych nie jest objęty art. 3 dyrektywy 2010/13*⁷². Przepis ten zobowiązuje państwa członkowskie do zapewnienia swobody odbioru i do niestwarzania przeszkód dla rozpowszechniania i retransmisji na ich terytorium programów telewizyjnych pochodzących z innych państw członkowskich z przyczyn wchodzących w zakres dziedzin podlegających koordynacji na mocy tej dyrektywy, wśród których znajdują się środki przeciwko nawoływaniu do nienawiści, przewidziane w art. 6 tej dyrektywy.

NTV Mir Lithuania jest kanałem skierowanym do odbiorców litewskich, którego zasadnicza część programów jest w języku rosyjskim. Litewska komisja ds. radia i telewizji wydała decyzję nakładającą na dostawców usług medialnych obowiązek rozpowszechniania lub retransmitowania tego kanału na terytorium litewskim, przez dwanaście miesięcy, jedynie w ramach pakietów płatnych. Decyzja ta została podjęta ze względu na to, że jedna z audycji rozpowszechnianych na kanale NTV Mir Lithuania zawierała fałszywe informacje, które nawoływały do wrogości i do nienawiści opartych na narodowości w stosunku do krajów bałtyckich. Baltic Media Alliance, spółka zarejestrowana w Zjednoczonym Królestwie i posiadająca brytyjską licencję na

72| Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/13/UE z dnia 10 marca 2010 r. w sprawie koordynacji niektórych przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących świadczenia audiowizualnych usług medialnych (dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych) (Dz.U. 2010, L 95, s. 1).

rozpowszechnianie NTV Mir Lithuania, uznała, że decyzja ta została wydana z naruszeniem dyrektywy 2010/13, ponieważ stwarza przeszkody dla retransmisji kanału telewizyjnego pochodzącego z innego państwa członkowskiego.

Co się tyczy zakazu stwarzania przeszkód dla retransmisji przewidzianego w art. 3 dyrektywy 2010/13, Trybunał zauważył przede wszystkim, opierając się na kontekście, celach i genezie tego zakazu, że określenie „przeszkoda” ma w kontekście tej dyrektywy szczególny sens, węższy niż pojęcie ograniczenia przewidziane w art. 56 TFUE. Termin ten nie obejmuje wszelkiego ograniczania przez państwo członkowskie będące odbiorcą programu swobody odbioru i retransmisji. Tak więc co do zasady dyrektywa 2010/13 nie sprzeciwia się stosowaniu przepisów krajowych, które w sposób ogólny mają na celu ochronę interesu ogólnego, pod warunkiem że nie ustanawiają one powtórnej kontroli programów występującej obok kontroli będącej obowiązkiem państwa członkowskiego, z którego programy są nadawane.

Uściślając swoje wcześniejsze orzecznictwo⁷³, Trybunał orzekł następnie, że środek krajowy, który – w sposób ogólny – ma na celu zapewnienie porządku publicznego i określa zasady rozpowszechniania kanału telewizyjnego na rzecz konsumentów w państwie członkowskim będącym odbiorcą programu, nie stanowi ograniczenia w rozumieniu art. 3 dyrektywy 2010/13, o ile takie zasady nie stoją na przeszkodzie ściśle rozumianej retransmisji tego kanału. Środek taki nie ustanawia bowiem powtórnej kontroli przekazu.

W świetle tych ustaleń Trybunał stwierdził, że środek taki jak będący przedmiotem postępowania głównego nie jest objęty art. 3 dyrektywy 2010/13. W istocie, po pierwsze, rozpatrywana decyzja służy osiągnięciu celu leżącego w interesie ogólnym, ponieważ stanowi element walki z rozpowszechnianiem informacji dyskredytujących państwo litewskie i ma chronić bezpieczeństwo litewskiej przestrzeni informacyjnej, a także zagwarantować i zachować interes publiczny polegający na prawie do bycia prawidłowo informowanym. Po drugie, nie stoi ona na przeszkodzie ściśle rozumianej retransmisji na terytorium litewskim przekazów telewizyjnych pochodzących z innego państwa członkowskiego, ponieważ przedmiotowy kanał telewizyjny może nadal być legalnie rozpowszechniany na tym terytorium, a litewscy konsumenci nadal mogą go oglądać, o ile zaabonują płatny pakiet.

W dziedzinie swobody świadczenia usług należy jeszcze wspomnieć o wyroku z dnia 19 grudnia 2019 r., **Dobersberger** (C-16/18, [EU:C:2019:1110](#)), dotyczącym przedsiębiorstwa z siedzibą w jednym z państw członkowskich, które świadczy serwis w wagonach międzynarodowych⁷⁴.

5. Swobodny przepływ kapitału

W wyroku **X (spółka pośrednia mająca siedzibę w państwie trzecim)** (C-135/17, [EU:C:2019:136](#)), wydanym w dniu 26 lutego 2019 r., wielka izba Trybunału orzekła, że art. 63 *ust. 1 TFUE dotyczący swobodnego przepływu kapitału* nie stoi na przeszkodzie uregulowaniom państwa członkowskiego, zgodnie z którymi dochody, których spółka z siedzibą w państwie trzecim nie uzyskała w ramach własnej działalności, takie jak „dochody pośrednie mające charakter inwestycji kapitałowych” w rozumieniu tych uregulowań, zostają włączone, proporcjonalnie do posiadanych udziałów, do podstawy opodatkowania podatnika będącego rezydentem tego państwa członkowskiego, jeżeli ów podatnik posiada co najmniej 1% udziałów w rzeczony spółce i jeżeli dochody te są objęte w tym państwie trzecim niższą stawką opodatkowania niż stawka obowiązująca w danym państwie członkowskim, chyba że istnieją ramy prawne przewidujące w szczególności zobowiązania umowne

73| Wyrok z dnia 22 września 2011 r., **Mesopotamia Broadcast i Roj TV** (C-244/10 i C-245/10, [EU:C:2011:607](#)).

74| Wyrok ten został przedstawiony w części XV.5, „Delegowanie pracowników”.

upoważniające krajowe organy podatkowe tego państwa członkowskiego do skontrolowania w stosownym przypadku prawdziwości informacji dotyczących tej spółki, przekazanych w celu wykazania, że udział wspomnianego podatnika w owej spółce nie stanowi sztucznego rozwiązania.

Wskazawszy, że owe uregulowania mają zastosowanie wyłącznie do sytuacji transgranicznych, Trybunał uznał przede wszystkim, iż rzeczone uregulowania mogą zniechęcać inwestorów podlegających nieograniczonemu obowiązkowi podatkowemu w danym państwie członkowskim do dokonywania inwestycji w spółkach mających siedzibę w niektórych państwach trzecich i że w związku z tym stanowią ograniczenie w swobodnym przepływie kapitału, które co do zasady jest zakazane przez art. 63 ust. 1 TFUE.

Następnie Trybunał zbadał, czy omawiane ograniczenie można uzasadnić w świetle art. 65 TFUE, zgodnie z którym różnica w traktowaniu pod względem podatkowym może zostać uznana za zgodną ze swobodnym przepływem kapitału, jeśli dotyczy sytuacji, które nie są obiektywnie porównywalne. W tym względzie Trybunał wskazał, że uregulowania rozpatrywane w postępowaniu głównym mają na celu zrównanie – tak dalece jak to możliwe – sytuacji spółek będących rezydentami, które zainwestowały kapitał w spółkę mającą siedzibę w państwie trzecim z „niskim” poziomem opodatkowania, z sytuacją spółek będących rezydentami, które zainwestowały swój kapitał w inną spółkę mającą siedzibę w danym państwie członkowskim, w szczególności po to, by zneutralizować ewentualne korzyści podatkowe, jakie te pierwsze spółki mogłyby czerpać z lokowania kapitału w państwie trzecim, z którego to powodu omawiane odmienne traktowanie nie jest uzasadnione obiektywnie istniejącą różnicą sytuacji.

W tej sytuacji Trybunał zbadał, czy różnicę w traktowaniu pod względem podatkowym można uzasadnić nadrzędnymi względami interesu ogólnego. Wskazawszy, że omawiane uregulowania mają na celu przeciwdziałanie oszustwom podatkowym i unikaniu opodatkowania, Trybunał orzekł, że owe uregulowania są odpowiednie do zapewnienia realizacji tego celu. Przewidując włączenie dochodów spółki mającej siedzibę w państwie trzecim stosującym „niski” poziom opodatkowania do podstawy opodatkowania spółki podlegającej nieograniczonemu obowiązkowi podatkowemu w danym państwie członkowskim, uregulowania będące przedmiotem postępowania głównego są bowiem w stanie zneutralizować skutki ewentualnego sztucznego transferu dochodów do takiego państwa trzeciego.

Jednakże zdaniem Trybunału uregulowania te – w zakresie, w jakim domniemywają istnienia sztucznych zachowań jedynie na tej podstawie, że są spełnione przesłanki określone przez te uregulowania, i nie przyznają danemu podatnikowi żadnej możliwości obalenia tego domniemania – wykraczają zasadniczo poza to, co jest konieczne do osiągnięcia zamierzonego przez nie celu.

Podkreśliwszy jednak, że uregulowania będące przedmiotem postępowania głównego nie dotyczą państw członkowskich, ale państw trzecich, Trybunał stwierdził, że istnienie spoczywającego na państwie członkowskim obowiązku umożliwienia podatnikowi przedstawienia dowodów wskazujących na ewentualne względy handlowe jego udziału w spółce z siedzibą w państwie trzecim należy oceniać na podstawie tego, czy dostępne są środki administracyjne i regulacyjne pozwalające w stosownych przypadkach na dokonanie kontroli prawdziwości tych dowodów. W konsekwencji do sądu krajowego należy zbadanie, czy istnieją w szczególności zobowiązania umowne między danym państwem członkowskim a danym państwem trzecim, ustanawiające ramy prawne współpracy i mechanizmy wymiany informacji między odnośnymi organami krajowymi, które rzeczywiście upoważniają organy podatkowe państwa członkowskiego do zweryfikowania w stosownym przypadku prawdziwości informacji dotyczących spółki z siedzibą w państwie trzecim, przekazanych w celu wykazania, że udział wspomnianego podatnika w tej spółce nie stanowi sztucznego rozwiązania.

Sąd odsyłający zwrócił się również do Trybunału z pytaniami wstępnymi dotyczącymi zakresu stosowania klauzuli *standstill* przewidzianej w art. 64 ust. 1 TFUE, zgodnie z którym państwo członkowskie może stosować w relacjach z państwami trzecimi ograniczenia w przepływie kapitału dotyczące w szczególności inwestycji bezpośrednich, nawet jeżeli owe ograniczenia są niezgodne z zasadą swobodnego przepływu kapitału,

o której mowa w art. 63 ust. 1 TFUE, pod warunkiem że istniały one już w dniu 31 grudnia 1993 r. W sprawie w postępowaniu głównym uregulowania podatkowe leżące u podstaw ograniczenia rozpatrywanego w postępowaniu głównym istotnie zmieniono po dniu 31 grudnia 1993 r. wskutek przyjęcia ustawy, która weszła w życie, lecz została zastąpiona – zanim jeszcze zaczęto ją stosować w praktyce – przez uregulowania identyczne w swej istocie z uregulowaniami, które obowiązywały w dniu 31 grudnia 1993 r. Trybunał orzekł, że w takim przypadku zakaz zawarty w art. 63 ust. 1 TFUE ma zastosowanie, chyba że stosowanie tej zmiany odroczone na podstawie prawa krajowego, tak że pomimo jej wejścia w życie nie obowiązywała ona w zakresie transgranicznego przepływu kapitału, o którym mowa w art. 64 ust. 1 TFUE, co powinien zbadać sąd odsyłający.

W wyroku **Komisja/Węgry (użytkowanie gruntów rolnych)** (C-235/17, [EU:C:2019:432](#)), wydanym w dniu 21 maja 2019 r. wielka izba Trybunału orzekła, że Węgry uchybiły zobowiązaniom ciążącym na nich na mocy art. 63 TFUE w związku z art. 17 karty poprzez zniesienie *ex lege* praw użytkowania gruntów rolnych i leśnych położonych na Węgrzech w zakresie, w jakim prawa te posiadają bezpośrednio lub pośrednio obywatele innych państw członkowskich.

W 2013 r. Węgry przyjęły ustawę (zwaną dalej „ustawą z 2013 r.”), na mocy której prawa użytkowania gruntów rolnych i leśnych nabyte wcześniej przez osoby prawne lub osoby fizyczne, które nie mogą wykazać bliskiej więzi rodzinnej z właścicielem takich gruntów, miały zostać zniesione *ex lege*, bez zapewnienia systemu odszkodowań dla tych osób. Na poparcie tej ustawy Węgry podniosły, że przedmiotowe umowy użytkowania obchodziły zakaz nabywania własności gruntów rolnych obowiązujący przed przystąpieniem Węgier do Unii i że naruszyły one ponadto obowiązujące w tym czasie krajowe przepisy dotyczące kontroli dewizowej, w związku z czym były one nieważne ab initio już przed przystąpieniem. Państwo to przywołało również różne cele polityki rolnej, a mianowicie zapewnienie, by produkcyjne grunty rolne były posiadane wyłącznie przez osoby fizyczne, które je uprawiają, a nie w celach spekulacyjnych, zapobieganie rozdrobnieniu gruntów oraz utrzymanie populacji wiejskiej i zrównoważonego rolnictwa, a także tworzenie gospodarstw rolnych o rentownej wielkości i konkurencyjnych.

Uznawszy, że nie jest konieczne badanie ustawy z 2013 r. w świetle art. 49 TFUE, Trybunał stwierdził, że przewidując wygaśnięcie *ex lege* praw użytkowania gruntów rolnych przez osoby, które nie mogą wykazać bliskiej więzi rodzinnej z właścicielem takich gruntów, wśród których znajduje się wielu obywateli państw członkowskich innych niż Węgry, ustawa ta ogranicza ze względu na sam swój przedmiot i już tylko z tego powodu prawo zainteresowanych osób do swobodnego przepływu kapitału zagwarantowanego przez art. 63 TFUE. To uregulowanie krajowe pozbawia je bowiem zarówno możliwości dalszego korzystania z prawa użytkowania, jak i możliwości ewentualnego zbycia tego prawa. Uregulowanie to może poza tym zniechęcać osoby niebędące rezydentami do dokonywania inwestycji na Węgrzech w przyszłości.

W tych okolicznościach Trybunał uznał za konieczne zbadanie, czy ograniczenie to można uzasadnić nadrzędnymi względami interesu ogólnego lub względami wymienionymi w art. 65 TFUE oraz czy jest ono zgodne z zasadą proporcjonalności, w szczególności poprzez dążenie do osiągnięcia wskazanych celów w sposób spójny i systematyczny.

W tym kontekście Trybunał przypomniał również, że prawa podstawowe zagwarantowane w karcie mają być stosowane we wszystkich sytuacjach regulowanych prawem Unii, a zatem muszą być przestrzegane, gdy przepisy krajowe wchodzą w zakres stosowania tego prawa. Sytuacja taka ma miejsce w szczególności, gdy przepisy krajowe mogą stanowić przeszkodę dla jednej lub szeregu swobód podstawowych zagwarantowanych traktatem FUE i gdy dane państwo członkowskie powołuje się na względy wymienione w art. 65 TFUE lub nadrzędne względy interesu ogólnego uznane w prawie Unii dla uzasadnienia takiej przeszkody. W takiej sytuacji odnośne przepisy krajowe mogą być zgodnie z utrwalonym orzecznictwem objęte przewidzianymi wyjątkami wyłącznie wtedy, gdy są zgodne z prawami podstawowymi, nad których przestrzeganiem czuwa Trybunał. W tym względzie korzystanie przez państwo członkowskie z wyjątków przewidzianych w prawie Unii w celu uzasadnienia ograniczenia podstawowej swobody zagwarantowanej traktatem należy zatem uznać za „stosowanie prawa Unii” w rozumieniu art. 51 ust. 1 karty.

W związku z tym Trybunał zbadał zgodność ustawy z 2013 r. z prawem Unii w świetle zarówno wyjątków przewidzianych w traktatach i orzecznictwie Trybunału, jak i praw podstawowych zagwarantowanych w karcie, w tym prawa własności zapisanego w jej art. 17, którego naruszenie zarzuciła Komisja w omawianej sprawie.

W odniesieniu do art. 17 karty Trybunał wyjaśnił, po pierwsze, że ochrona przyznana w ust. 1 tego artykułu dotyczy praw o charakterze majątkowym, z których w świetle danego porządku prawnego wynika ustalona sytuacja prawna pozwalająca na samodzielne korzystanie z tych praw przez ich posiadacza i z korzyścią dla niego. Zdaniem Trybunału jest oczywiste, że prawa użytkowania nieruchomości, takie jak rozpatrywane w niniejszej sprawie, mają wartość majątkową i przyznają posiadaczowi ustaloną sytuację prawną, nawet wtedy, gdyby możliwość przeniesienia tych praw była ograniczona lub wyłączona na mocy mającego zastosowanie prawa krajowego. Nabyciu w drodze umownej takich praw użytkowania gruntów rolnych towarzyszy bowiem co do zasady zapłata ceny. Prawa te umożliwiają ich posiadaczom korzystanie z takich gruntów, w szczególności do celów gospodarczych, a nawet – w razie potrzeby – wydzierżawianie ich osobom trzecim i są w związku z tym objęte zakresem zastosowania art. 17 ust. 1 karty praw podstawowych.

Po drugie, Trybunał orzekł, że prawa użytkowania, które zostały zniesione ustawą z 2013 r., należy uznać za „nabyte zgodnie z prawem” w rozumieniu tego postanowienia karty. Prawa te zostały bowiem ustanowione w okresie, gdy ich ustanawianie nie było zakazane przez obowiązujące przepisy krajowe, a Węgry nie wykazały, by prawa te były nieważne z powodu naruszenia obowiązującego wówczas uregulowania krajowego w dziedzinie kontroli dewizowej. Ponadto te same prawa były przedmiotem systematycznych wpisów w księgach wieczystych dokonywanych przez właściwe organy krajowe, a ich istnienie zostało potwierdzone ustawą przyjętą w 2012 r.

Po trzecie, Trybunał orzekł, że ustawa z 2013 r. nie prowadzi do ograniczeń dotyczących używania rzeczy, lecz do pozbawienia własności w rozumieniu art. 17 ust. 1 karty, pomimo że rozpatrywane prawa użytkowania nie są nabywane przez organ władzy publicznej, ale że ich wygaśnięcie skutkuje przywróceniem pełnej własności danych gruntów na rzecz właścicieli.

Na zakończenie tej analizy Trybunał wskazał jednak, że wykonywanie praw zagwarantowanych w karcie może zostać ograniczone, pod warunkiem że takie ograniczenie jest przewidziane ustawą, szanuje istotę tych praw oraz że w zgodności z zasadą proporcjonalności jest konieczne i rzeczywiście odpowiada celom interesu ogólnego uznanym przez Unię lub potrzebom ochrony praw i wolności innych osób. Lektura art. 17 ust. 1 karty w związku z jej art. 52 ust. 1 prowadzi do uznania, że w przypadku gdy dla uzasadnienia pozbawienia własności powołano się na wzgląd użyteczności publicznej, poszanowanie zasady proporcjonalności przewidzianej w art. 52 ust. 1 karty należy zapewnić właśnie w odniesieniu do tej przyczyny oraz objętych nią celów interesu ogólnego. Lektura taka oznacza poza tym, że w przypadku braku takiego względu użyteczności publicznej uzasadniającego pozbawienie własności lub – przy założeniu, że taki wzgląd użyteczności publicznej został wykazany – w braku spełnienia warunków ustanowionych w art. 17 ust. 1 zdanie drugie karty prawo własności zagwarantowane tym postanowieniem zostałoby naruszone.

W tym względzie, o ile Trybunał przyznał, iż uregulowania krajowe mogą ograniczać swobodny przepływ kapitału ze względu na cele takie jak te, które przywołały Węgry na poparcie ustawy z 2013 r., o tyle orzekł on, że z powodu braku dowodów nie można uznać, iż ustawa z 2013 r. rzeczywiście zmierza do osiągnięcia tych celów ani że jest właściwa dla zagwarantowania ich realizacji. Trybunał dodał, że ustawa ta wykracza w każdym wypadku poza to, co jest konieczne do ich osiągnięcia. Z tych samych powodów Trybunał stwierdził brak względów użyteczności publicznej, które mogłyby uzasadniać pozbawienie własności wynikające ze zniesienia rozpatrywanych praw użytkowania.

W odniesieniu do tego pozbawienia własności Trybunał dodał, że w każdym wypadku ustawa z 2013 r. nie spełnia wymogu wypłaty słusznego odszkodowania we właściwym terminie, przewidzianego w art. 17 ust. 1 zdanie drugie karty. Ustawa ta nie zawiera bowiem żadnego przepisu przewidującego odszkodowanie dla posiadaczy prawa użytkowania, którzy zostali go pozbawieni, a zwykle odesłanie, przedstawione przez Węgry,

do ogólnych przepisów prawa cywilnego nie może spełniać tego wymogu. W tym przypadku takie odesłanie nakładałoby na posiadaczy praw użytkowania ciężar uzyskania w drodze postępowań, które mogą okazać się długie i kosztowne, ewentualnych odszkodowań, które mogłyby im być należne od właściciela gruntów. Takie przepisy prawa cywilnego nie pozwalają określić w sposób łatwy i wystarczająco precyzyjny lub przewidywalny, czy w wyniku takich postępowań będzie można rzeczywiście uzyskać odszkodowania, ani w danym wypadku na ustalenie, jaki będzie ich charakter i wysokość.

VIII. Kontrole graniczne, azyl i imigracja

1. Polityka azylowa

W kontekście kryzysu migracyjnego w Europie trwającego w Europie od kilku lat i towarzyszącego mu przybycia dużej liczby osób ubiegających się o udzielenie w Unii ochrony międzynarodowej Trybunał rozpoznaje wiele spraw dotyczących polityki azylowej Unii. W tym względzie wspomnieć wypada o ośmiu wyrokach: dwa wyroki dotyczą statusu uchodźcy, pięć wyroków dotyczy rozpatrywania wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej, a ostatni wyrok dotyczy decyzji nakazujących powrót.

1.1. Status uchodźcy

W wydanym w dniu 14 maja 2019 r. wyroku **M i in. (cofnięcie statusu uchodźcy)** (C-391/16, C-77/17 i C-78/17, [EU:C:2019:403](#)) wielka izba Trybunału wypowiedziała się na temat *ważności art. 14 ust. 4–6 dyrektywy 2011/95⁷⁵ (zwanej dalej „dyrektywą w sprawie kwalifikowania”), który określa sytuacje, w jakich państwa członkowskie mogą cofnąć status uchodźcy lub odmówić jego nadania, w świetle art. 78 ust. 1 TFUE i art. 18 karty, które to postanowienia odnoszą się do Konwencji genewskiej dotyczącej statusu uchodźców (zwanej dalej „konwencją genewską”)⁷⁶*. Wyrok ten został wydany w kontekście trzech sporów pomiędzy obywatelami państw trzecich a odpowiednimi właściwymi organami krajowymi dotyczących bądź cofnięcia statusu uchodźcy bądź odmowy nadania tego statusu przez te organy, na tej podstawie, że zostali oni skazani za szczególnie poważne przestępstwa oraz stanowią zagrożenie dla bezpieczeństwa lub społeczności danego państwa członkowskiego. W szczególności Trybunał orzekł w kwestii, czy art. 14 ust. 4–6 tej dyrektywy skutkuje pozbawieniem takich obywateli państw trzecich, którzy spełniają materialne przesłanki przewidziane w art. 2 lit. d) wspomnianej dyrektywy, przymiotu „uchodźcy” i czy w związku z tym narusza on art. 1 konwencji genewskiej.

Trybunał najpierw uznał, że jest właściwy do orzekania w przedmiocie trzech wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym. Stwierdził, że mimo iż Unia nie jest umawiającą się stroną konwencji genewskiej, art. 78 ust. 1 TFUE oraz art. 18 karty nakładają jednak na nią obowiązek przestrzegania postanowień tej

75] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/95/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony (Dz.U. 2011, L 337, s. 9).

76] Konwencja dotycząca statusu uchodźcy, podpisana w Genewie w dniu 28 lipca 1951 r. [*Recueil des traités des Nations unies*, vol. 189, s. 137, nr 2545 (1954)], która weszła w życie w dniu 22 kwietnia 1954 r. i została uzupełniona i zmieniona Protokołem dotyczącym statusu uchodźców, zawartym w Nowym Jorku w dniu 31 stycznia 1967 r., który wszedł w życie w dniu 4 października 1967 r.

konwencji, w związku z czym dyrektywa w sprawie kwalifikowania powinna, na mocy tych postanowień prawa pierwotnego, być zgodna ze wspomnianą konwencją, a Trybunał jest właściwy do zbadania ważności art. 14 ust. 4–6 tej dyrektywy w świetle wspomnianych postanowień prawa pierwotnego.

Następnie Trybunał orzekł, że przepisy art. 14 ust. 4–6 wspomnianej dyrektywy należy interpretować w taki sposób, by zapewnić przestrzeganie minimalnego poziomu ochrony przewidzianego w konwencji genewskiej, jak tego wymagają art. 78 ust. 1 TFUE oraz art. 18 karty, i w konsekwencji stwierdził, że przepisy te są ważne.

W tym zakresie Trybunał wyjaśnił w pierwszej kolejności, że o ile dyrektywa w sprawie kwalifikowania ustanawia system normatywny obejmujący pojęcia i kryteria wspólne dla państw członkowskich i, co za tym idzie, właściwe dla Unii, o tyle jest ona oparta na konwencji genewskiej i ma w szczególności na celu zapewnienie, aby był w pełni przestrzegany art. 1 tej konwencji. Zatem definicja „uchodźcy” zawarta w art. 2 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania powtarza co do zasady definicję znajdującą się w art. 1 sekcji A konwencji genewskiej. „Status uchodźcy” w rozumieniu art. 2 lit. e) tej dyrektywy odpowiada z kolei formalnemu uznaniu przymiotu „uchodźcy”, które ma charakter deklaratoryjny, a nie konstytutywny, co zgodnie z art. 13 wspomnianej dyrektywy oznacza, że obywatel państwa trzeciego lub bezpaństwowiec spełniający przesłanki materialne zawarte w rozdziale III tej dyrektywy jest z tego już jedynie względu uchodźcą w rozumieniu art. 2 lit. d) wspomnianej dyrektywy i art. 1 sekcji A wspomnianej konwencji, a państwa członkowskie nie dysponują uprawnieniami dyskrecyjnymi w tym względzie. Trybunał ponadto stwierdził, że nadanie statusu uchodźcy powoduje, że dany uchodźca jest, na mocy art. 2 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania, beneficjentem ochrony międzynarodowej w rozumieniu tej dyrektywy, a tym samym posiada on wszystkie prawa i korzyści przewidziane w rozdziale VII wspomnianej dyrektywy, który zawiera zarówno prawa równorzędne do praw określonych w konwencji genewskiej, jak i prawa zapewniające wyższy poziom ochrony, które nie mają odpowiedników w tej konwencji. Uwzględniając te różne elementy, Trybunał orzekł, że posiadanie przymiotu „uchodźcy” w rozumieniu art. 2 lit. d) dyrektywy w sprawie kwalifikowania i art. 1 sekcji A wspomnianej konwencji nie zależy od formalnego uznania tego przymiotu poprzez nadanie „statusu uchodźcy” w rozumieniu art. 2 lit. e) tej dyrektywy w związku z jej art. 13.

W drugiej kolejności, po stwierdzeniu, że prawo Unii przewiduje, w odniesieniu do uchodźców znajdujących się w jednej z sytuacji określonych w art. 14 ust. 4 i 5 dyrektywy w sprawie kwalifikowania, ochronę szerszą niż ochrona zapewniana przez konwencję genewską, Trybunał orzekł, że art. 14 ust. 4 i 5 nie można interpretować w ten sposób, iż w ramach systemu ustanowionego przez tę dyrektywę cofnięcie statusu uchodźcy lub odmowa jego nadania skutkuje tym, że dany obywatel państwa trzeciego lub bezpaństwowiec, który spełnia przesłanki określone w art. 2 lit. d) wspomnianej dyrektywy w związku z przepisami jej rozdziału III, przestaje być uważany za uchodźcę w rozumieniu wspomnianego art. 2 lit. d) i art. 1 sekcji A konwencji genewskiej. Okoliczność, że dana osoba jest objęta jedną z sytuacji, o których mowa w art. 14 ust. 4 i 5 tej dyrektywy, nie oznacza jednak, że przestaje ona spełniać przesłanki materialne, od których zależy posiadanie przymiotu uchodźcy, dotyczące istnienia uzasadnionej obawy przed prześladowaniem w jej państwie pochodzenia. W takim przypadku osoba ta siłą rzeczy zostaje pozbawiona wspomnianego statusu i nie dysponuje zatem lub już nie dysponuje wszystkimi prawami i korzyściami określonymi w rozdziale VII dyrektywy w sprawie kwalifikowania. Jednakże, jak wyraźnie przewiduje art. 14 ust. 6 tej dyrektywy, osoba ta korzysta lub nadal korzysta z pewnych praw przewidzianych w konwencji genewskiej, co potwierdza, że uważa się ją lub nadal uważa się ją za uchodźcę w rozumieniu art. 1 sekcji A konwencji genewskiej, mimo cofnięcia statusu uchodźcy lub odmowy jego nadania.

W odniesieniu do tego wspomnianego art. 14 ust. 6 Trybunał orzekł w ostatniej kolejności, że przepis ten nakłada na państwo członkowskie, które korzysta z możliwości przewidzianych w art. 14 ust. 4 i 5 dyrektywy w sprawie kwalifikowania, obowiązek przyznania danemu uchodźcy, znajdującemu się na terytorium wspomnianego państwa członkowskiego, co najmniej praw zapisanych w konwencji genewskiej, do których wyraźnie odwołuje się rzeczony art. 14 ust. 6, a także praw przewidzianych w tej konwencji, z których korzystanie nie wymaga legalnego zamieszkiwania. Ponadto Trybunał podkreślił, że tego ostatniego przepisu

nie można w żadnym razie interpretować w ten sposób, by mógł on zachęcać państwa członkowskie do obejścia ich zobowiązań międzynarodowych wynikających ze wspomnianej konwencji, ograniczając prawa, które osoby te wywodzą z tej konwencji. Trybunał dodał, że stosowanie art. 14 ust. 4–6 tej dyrektywy pozostaje bez uszczerbku dla obowiązku przestrzegania przez dane państwo członkowskie odpowiednich postanowień karty.

Kończąc swój wywód, Trybunał podkreślił, że podczas gdy pod rządami konwencji genewskiej osoby objęte jedną z sytuacji opisanych w art. 14 ust. 4 i 5 dyrektywy w sprawie kwalifikowania podlegają na mocy art. 33 ust. 2 tej konwencji odesłaniu lub wydaleniu do ich państwa pochodzenia, nawet gdyby ich życiu lub wolności zagrażało niebezpieczeństwo, takie osoby nie mogą jednak, na mocy tej dyrektywy, zostać odesłane, gdyby odesłanie to prowadziło do powstania ryzyka naruszenia ich praw podstawowych zapisanych w art. 4 i art. 19 ust. 2 karty. Wobec osób tych można oczywiście wydać w danym państwie członkowskim decyzję o cofnięciu statusu uchodźcy w rozumieniu art. 2 lit. e) wspomnianej dyrektywy lub decyzję o odmowie nadania tego statusu, jednakże wydanie takich decyzji nie może mieć wpływu na posiadanie przez nie przymiotu uchodźcy, w przypadku gdy spełniają one materialne przesłanki, by uważać je za uchodźców w rozumieniu art. 2 lit. d) tej dyrektywy w związku z przepisami jej rozdziału III, a zatem także art. 1 sekcji A konwencji genewskiej.

W wyroku **Bilali** (C-720/17, [EU:C:2019:448](#)), wydanym w dniu 23 maja 2019 r., Trybunał orzekł, że art. 19 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania w związku z jej art. 16 należy interpretować w ten sposób, że państwo członkowskie powinno cofnąć status ochrony uzupełniającej, gdy nadało ono ten status – choć przesłanki jego nadania nie były spełnione – opierając się na ustaleniach faktycznych, które okazały się następnie błędne, mimo że zainteresowanej osobie nie można zarzucić wprowadzenia przy tej okazji owego państwa członkowskiego w błąd.

W niniejszym przypadku status ochrony uzupełniającej oraz zezwolenie na pobyt na czas określony, które zostały przyznane zainteresowanemu, zostały następnie cofnięte z urzędu z uwagi na to, że po pierwsze, przy ustalaniu jego zakładanej narodowości popełniono błąd, a po drugie, nigdy nie groziło mu, w przypadku odesłania do jego państwa pochodzenia lub państwa miejsca zwykłego pobytu, rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy w rozumieniu art. 15 dyrektywy w sprawie kwalifikowania.

W tym kontekście Trybunał zauważył najpierw, że z pewnością art. 19 ust. 3 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania przewiduje utratę statusu ochrony uzupełniającej tylko wtedy, gdy zainteresowany zniekształcił lub pominął fakty, co zdecydowało o nadaniu mu takiego statusu. Ponadto żaden inny przepis nie przewiduje wyrażnie, że wspomniany status powinien lub może zostać cofnięty, gdy dana decyzja o jego nadaniu została wydana na podstawie błędnych danych bez zniekształcenia lub pominięcia faktów ze strony zainteresowanego.

Jednakże Trybunał wskazał również, iż nie jest też wyrażnie wykluczone, by status ten można było utracić, gdy przyjmujące państwo członkowskie zdało sobie sprawę, że nadało ten status na podstawie błędnych danych, za które nie można przypisać zainteresowanemu odpowiedzialności. W tym względzie Trybunał wskazał, po pierwsze, że sytuacja osoby, która uzyskała status ochrony uzupełniającej na podstawie błędnych danych, nie spełniając nigdy przesłanek jego uzyskania, nie wykazuje żadnego związku z racją bytu międzynarodowej ochrony. W konsekwencji utrata statusu ochrony uzupełniającej w takich okolicznościach jest zgodna z celem i ogólną systematyką dyrektywy w sprawie kwalifikowania, a w szczególności z jej art. 18, który przewiduje nadanie statusu ochrony uzupełniającej wyłącznie osobom spełniającym wspomniane przesłanki. Jeżeli bowiem zainteresowane państwo członkowskie nie mogło zgodnie z prawem nadać tego statusu, to tym bardziej musi być zobowiązane do jego cofnięcia w razie wykrycia błędu.

Po drugie, Trybunał podkreślił, że art. 19 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania przewiduje, iż w odniesieniu do wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonych, jak w rozpatrywanej sprawie, po wejściu w życie dyrektywy 2004/83⁷⁷, państwa członkowskie powinny cofnąć status ochrony uzupełniającej, pozbawić tego statusu lub odmówić przedłużenia ważności tego statusu, jeśli obywatel państwa trzeciego lub bezpaństwowiec przestał kwalifikować się do otrzymywania ochrony uzupełniającej zgodnie z art. 16 dyrektywy w sprawie kwalifikowania, czyli jeżeli okoliczności będące podstawą otrzymania statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej przestały istnieć lub uległy zmianie w takim stopniu, że ochrona nie jest już konieczna. W tym względzie zmiana stanu wiedzy przyjmującego państwa członkowskiego co do osobistej sytuacji zainteresowanego może, w taki sam sposób jak zmiana okoliczności faktycznych w państwie trzecim, skutkować tym, że pierwotna obawa doznania przez niego poważnej krzywdy nie wydaje się już zasadna, pod warunkiem że ta zmiana stanu wiedzy jest wystarczająco istotna i trwała w odniesieniu do kwestii, czy zainteresowany spełnia przesłanki nadania statusu ochrony uzupełniającej. Z tego względu, gdy przyjmujące państwo członkowskie dysponuje nowymi informacjami, które świadczą o tym, że wbrew jego pierwotnej – opartej na błędnych danych – ocenie sytuacji obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca, któremu udzieliło ono ochrony uzupełniającej, temu obywatelowi lub bezpaństwowcowi nigdy nie groziła poważna krzywda, owo państwo członkowskie powinno dojść do wniosku, że okoliczności leżące u źródeł nadania statusu ochrony uzupełniającej uległy zmianie w taki sposób, że utrzymanie tego statusu nie jest już uzasadnione. Ponadto okoliczność, że błędu popełnionego przez przyjmujące państwo członkowskie nie można przypisać zainteresowanemu, nie może zmienić ustalenia, że ten ostatni w rzeczywistości nigdy nie spełniał przesłanek uzasadniających nadanie statusu osoby potrzebującej ochrony uzupełniającej.

Zdaniem Trybunału taką wykładnię dyrektywy w sprawie kwalifikowania potwierdza konwencja genewska, jako że wymogi wynikające z tej konwencji powinny być brane pod uwagę przy dokonywaniu wykładni art. 19 tej dyrektywy. W tych ramach Trybunał wskazał, że dokumenty pochodzące z Urzędu Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców (UNHCR) nabierają szczególnego znaczenia w świetle roli powierzonej UNHCR konwencją genewską. Chociaż zaś żaden przepis tej konwencji nie przewiduje wyraźnie utraty statusu uchodźcy, gdy okazuje się później, że status ten nigdy nie powinien być zostać przyznany, UNHCR uważa jednak, że w takim przypadku decyzję o nadaniu statusu uchodźcy należy co do zasady uchylić.

Poza tym Trybunał uściślił, że utrata statusu ochrony uzupełniającej na mocy art. 19 ust. 1 dyrektywy w sprawie kwalifikowania nie ma wpływu na odrębną kwestię, jaką jest ustalenie, czy zainteresowana osoba traci wszelkie prawo pobytu w danym państwie członkowskim i czy może zostać wydalona do państwa pochodzenia. Otóż, po pierwsze, w przeciwieństwie do utraty wspomnianego statusu na podstawie art. 19 ust. 3 lit. b) dyrektywy w sprawie kwalifikowania, utrata tegoż statusu na mocy art. 19 ust. 1 tej dyrektywy nie należy ani do przypadków, w których państwa członkowskie powinny odmówić zgodnie z art. 4 ust. 1a dyrektywy 2003/109⁷⁸ przyznania statusu rezydenta długoterminowego beneficjentom ochrony międzynarodowej, ani do przypadków, w których na mocy art. 9 ust. 3a tej ostatniej dyrektywy państwa członkowskie mogą cofnąć wspomnianym beneficjentom status rezydenta długoterminowego. Po drugie, dyrektywa w sprawie kwalifikowania uznaje, że przyjmujące państwa członkowskie mogą na podstawie swego prawa krajowego przyznawać ochronę krajową, obejmującą uprawnienia pozwalające na przebywanie na terytorium danego państwa członkowskiego osobom, którym nie przysługuje status beneficjenta ochrony uzupełniającej.

77| Dyrektywa Rady 2004/83/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie minimalnych norm dla kwalifikacji i statusu obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako uchodźców lub jako osób, które z innych względów potrzebują międzynarodowej ochrony oraz zawartości przyznawanej ochrony (Dz.U. 2004, L 304, s. 12).

78| Dyrektywa Rady 2003/109/WE z dnia 25 listopada 2003 r. dotycząca statusu obywateli państw trzecich będących rezydentami długoterminowymi (Dz.U. 2004, L 16, s. 44).

Trybunał dodał ponadto, że w tych ramach dane państwo członkowskie jest zobowiązane w szczególności do przestrzegania prawa podstawowego do poszanowania życia prywatnego i życia rodzinnego zainteresowanej osoby, które jest zagwarantowane przez art. 7 karty. Okoliczność istotną w tym względzie stanowi fakt, że w przeciwieństwie do osoby znajdującej się w sytuacji przewidzianej w art. 19 ust. 3 dyrektywy w sprawie kwalifikowania osoba, której status beneficjenta ochrony uzupełniającej cofnięto na podstawie art. 19 ust. 1 wspomnianej dyrektywy w związku z jej art. 16, nie wprowadziła rozmyślnie w błąd właściwego organu krajowego przy nadawaniu tego statusu.

1.2. Rozpatrywanie wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej

Wydane przez Trybunał wyroki z zakresu rozpatrywania wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej, które zostały ujęte w tym sprawozdaniu, dotyczą szczegółowych zasad rozpatrywania, oceny i ponownej oceny takich wniosków, ich dopuszczalności, warunków przekazywania wnioskodawców do państwa członkowskiego odpowiedzialnego za to rozpatrzenie oraz ustalenia tego państwa członkowskiego, a także sankcji, jakie mogą zostać zastosowane wobec osoby ubiegającej się o ochronę międzynarodową dopuszczającej się agresywnego zachowania.

W wydanym w dniu 19 marca 2019 r. wyroku *Jawo* (C-163/17, [EU:C:2019:218](#)) wielka izba Trybunału wypowiedziała się, w świetle rozporządzenia nr 604/2013⁷⁹ (zwanego dalej „rozporządzeniem Dublin III”) oraz karty, w kwestii tego, *w jakich okolicznościach można stwierdzić, że osoba ubiegająca się o udzielenie ochrony międzynarodowej uciekła, a w związku z tym termin na jej przekazanie do państwa członkowskiego w pierwszej kolejności odpowiedzialnego za rozpatrzenie jej wniosku może zostać przedłużony, a także w kwestii zgodności z prawem takiego przekazania, w sytuacji gdy istnieje ryzyko, że po zakończeniu procedury azylowej zainteresowany zostanie poddany nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu ze względu na warunki życia beneficjentów ochrony międzynarodowej we wspomnianym państwie członkowskim.*

W niniejszym przypadku obywatel gambijski przekroczył granicę Unii Europejskiej we Włoszech, gdzie złożył wniosek o azyl, a następnie udał się do Niemiec, gdzie złożył kolejny wniosek. Organy niemieckie zwróciły się do organów włoskich o wtórne przejęcie zainteresowanego, odrzuciły jego wniosek o udzielenie azylu i nakazały jego wydalenie do Włoch. Pierwsza próba przekazania nie powiodła się ze względu na nieobecność wnioskodawcy w przydzielonym mu ośrodku zakwaterowania. Organy niemieckie, uznawszy więc, że zainteresowany uciekł, poinformowały organy włoskie o braku możliwości przekazania i przedłużeniu terminu, zgodnie z art. 29 ust. 2 rozporządzenia Dublin III. Artykuł ten przewiduje, że termin na przekazanie wynosi sześć miesięcy, ale może on zostać przedłużony maksymalnie do 18 miesięcy w przypadku, gdy wnioskodawca uciekł. Następnie zainteresowany wskazał, że udał się z wizytą do przyjaciela i nie wiedział, że konieczne jest powiadamianie o nieobecnościach. Jednocześnie złożył on skargę na decyzję o przekazaniu, a po oddaleniu tej skargi wniósł apelację do sądu odsyłającego. W apelacji podniósł, że ponieważ nie uciekł, to organy niemieckie nie miały prawa przedłużyć terminu na przekazanie go do Włoch. Powołał się on również na istnienie we Włoszech nieprawidłowości systemowych w dziedzinie azylu, które stoją na przeszkodzie przekazaniu go do tego państwa.

W pierwszej kolejności Trybunał wyjaśnił, że pojęcie „ucieczki” w rozumieniu art. 29 ust. 2 rozporządzenia Dublin III wiąże się w szczególności z istnieniem elementu umyślności, w związku z czym przepis ten ma co do zasady zastosowanie tylko w przypadku, gdy wnioskodawca celowo wymyka się organom krajowym w celu udaremnienia jego przekazania. Trybunał dodał jednak, że w celu zapewnienia skutecznego funkcjonowania

79| Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 604/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca (Dz.U. 2013, L 180, s. 31).

rozporządzenia Dublin III i uwzględnienia poważnych trudności, jakie mogą napotkać właściwe organy w celu udowodnienia zamiaru wnioskodawcy, można domniemywać, że wnioskodawca uciekł, wówczas gdy przekazania nie można przeprowadzić z tego powodu, iż opuścił on przydzielone mu miejsce zamieszkania, przy czym nie poinformował o tym organów krajowych ani nie zwrócił się do nich w stosownym przypadku o uprzednie zezwolenie. Jednakże domniemanie to znajduje zastosowanie tylko wtedy, gdy wnioskodawca został należycie poinformowany o ciążyących na nim w tym zakresie obowiązkach, zgodnie z art. 5 dyrektywy 2013/33⁸⁰ (zwanej dalej „dyrektywą o przyjmowaniu”). Poza tym wnioskodawca powinien zachować możliwość wykazania, że fakt, iż nie powiadomił właściwych organów o swej nieobecności, jest uzasadniony ważnymi względami, a nie zamiarem wymknięcia się tym organom.

W drugiej kolejności Trybunał stwierdził, że zgodnie z tym, co orzekł już w wyroku *Shiri*⁸¹, wnioskodawca może podnosić w skardze na decyzję o przekazaniu, że ponieważ nie uciekł, to przewidziany w art. 29 ust. 1 i 2 rozporządzenia Dublin III sześciomiesięczny termin upłynął.

W trzeciej kolejności, w odniesieniu do zasad przedłużenia terminu na przekazanie, Trybunał stwierdził, że między wnioskującym państwem członkowskim a odpowiedzialnym państwem członkowskim nie były konieczne żadne wcześniejsze uzgodnienia. Tak więc w celu przedłużenia tego terminu do maksymalnie 18 miesięcy wystarczy, aby pierwsze państwo członkowskie poinformowało drugie, przed upływem sześciomiesięcznego terminu, że wnioskodawca uciekł, i wskazało nowy termin na przekazanie.

W czwartej i ostatniej kolejności Trybunał zbadał kwestię, czy art. 4 karty stoi na przeszkodzie przekazaniu osoby ubiegającej się o udzielenie ochrony międzynarodowej, w przypadku gdy warunki życia beneficjentów takiej ochrony w państwie członkowskim, które jest w pierwszej kolejności odpowiedzialne za rozpatrzenie jego wniosku, mogą stanowić niehumanitarne lub poniżające traktowanie.

Na wstępie Trybunał wyjaśnił, że kwestia ta wchodzi w zakres stosowania prawa Unii. Następnie podkreślił, że w kontekście wspólnego europejskiego systemu azylowego, a w szczególności rozporządzenia Dublin III, opartego na zasadzie wzajemnego zaufania, należy domniemywać, że traktowanie wnioskodawców jest zgodne z przysługującymi im prawami podstawowymi. Jednakże, jak Trybunał orzekł już w wyroku *N.S. i in.*⁸², co zostało skodyfikowane w art. 3 ust. 2 rozporządzenia Dublin III, nie można wykluczyć, że wnioskodawca może, ze względu w szczególności na nieprawidłowości systemowe, ogólne lub dotyczące niektórych grup osób w państwie członkowskim, do którego planowane jest przekazanie, zostać poddany niehumanitarnej lub poniżającej traktowaniu w tym państwie członkowskim, co wówczas stoi na przeszkodzie wspomnianemu przekazaniu. W tym zakresie, chociaż art. 3 ust. 2 rozporządzenia Dublin III przewiduje jedynie sytuację leżącą u podstaw wyroku *N.S. i in.*, w którym niebezpieczeństwo takiego traktowania wynikało z nieprawidłowości systemowych w toku procedury azylowej, to jednak przekazanie jest wykluczone w przypadku, gdy istnieją poważne i uzasadnione podstawy, by sądzić, że takie niebezpieczeństwo istnieje czy to w trakcie przekazywania, w toku procedury azylowej, czy też po jej zakończeniu.

Trybunał wskazał wreszcie, że sąd krajowy rozpoznający skargę na decyzję o przekazaniu powinien zbadać rzeczywisty charakter podnoszonych nieprawidłowości na podstawie obiektywnych, wiarygodnych, dokładnych i należycie zaktualizowanych danych oraz w świetle gwarantowanego prawem Unii standardu ochrony praw podstawowych. Te nieprawidłowości powinny osiągnąć szczególnie wysoki próg dolegliwości. Jeśli chodzi o warunki życia beneficjentów ochrony międzynarodowej, próg ten zostałby osiągnięty, gdyby obojętność

80| Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/33/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową (Dz.U. 2013, L 180, s. 96).

81| Wyrok Trybunału z dnia 25 października 2017 r., *Shiri* (C-201/16, [EU:C:2017:805](#)).

82| Wyrok Trybunału z dnia 21 grudnia 2011 r., *N.S. i in.* (C-411/10 i C-493/10, [EU:C:2011:865](#)).

organów krajowych skutkowało tym, że dana osoba znalazłaby się, niezależnie od jej woli i osobistych wyborów, w sytuacji skrajnej deprywacji materialnej, która nie pozwalałaby jej na zaspokojenie podstawowych potrzeb oraz która szkodziłaby jej zdrowiu fizycznemu lub psychicznemu albo naruszałaby jej godność ludzką. Natomiast okoliczność, że formy solidarności rodzinnej, do jakich odwołują się obywatele danego państwa członkowskiego, aby sprostać niedociągnięciom w systemie zabezpieczenia społecznego, są zasadniczo niedostępne dla beneficjentów ochrony międzynarodowej, nie wystarczy, by stwierdzić, że wnioskodawca znalazłby się, w przypadku przekazania do tego państwa członkowskiego, w takiej sytuacji. Podobnie istnienie braków we wdrażaniu programów integracji tych beneficjentów jest niewystarczające, aby uzasadnić takie stwierdzenie. W każdym razie sam fakt, że ochrona socjalna lub warunki życia są korzystniejsze we wnioskującym państwie członkowskim niż w państwie członkowskim w pierwszej kolejności odpowiedzialnym za rozpatrzenie wniosku, nie wystarczy, by stwierdzić istnienie niebezpieczeństwa nieludzkiego lub poniżającego traktowania w tym drugim państwie członkowskim.

W wydanym w dniu 19 marca 2019 r. wyroku *Ibrahim i in.* (C-297/17, C-318/17, C-319/17 i C-438/17, [EU:C:2019:219](#)) wielka izba Trybunału dostarczyła wyjaśnień na temat dodatkowej podstawy niedopuszczalności wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej, określonej w art. 33 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2013/32⁸³ (zwanej dalej „dyrektywą proceduralną”). Przepis ten rozszerza przewidzianą poprzednio w dyrektywie 2005/85⁸⁴ możliwość odrzucenia wniosku jako niedopuszczalnego w przypadku uprzedniego przyznania przez inne państwo statusu uchodźcy poprzez umożliwienie takiego odrzucenia także w przypadku udzielenia ochrony uzupełniającej. W sprawach w postępowaniu głównym ochrona ta została udzielona kilku obywatelom państw trzecich, odpowiednio, w Polsce i w Bułgarii. Następnie osoby te przybyły do Niemiec, gdzie złożyły w latach 2012 i 2013 wnioski o udzielenie azylu. Organy niemieckie zwróciły się bezskutecznie do właściwych organów polskich i bułgarskich z wnioskami o wtórne przejęcie wspomnianych osób, po czym odrzuciły wnioski o udzielenie azylu, bez rozpatrzenia ich co do istoty sprawy, co zainteresowani podważyli przed sądem.

W tym kontekście Trybunał wypowiedział się najpierw na temat zakresu stosowania *ratione temporis* dyrektywy proceduralnej. W tym względzie zawarte w jej art. 52 akapit pierwszy przepisy przejściowe przewidują, po pierwsze, że transponujące tę dyrektywę przepisy krajowe znajdują zastosowanie do wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonych „po dniu 20 lipca 2015 r. lub wcześniej”, a po drugie, że wnioski złożone „przed dniem 20 lipca 2015 r.” są regulowane przepisami krajowymi przyjętymi zgodnie z dyrektywą 2005/85. Trybunał stwierdził, że mimo rozżewu między tymi dwoma przepisami państwo członkowskie może przewidzieć natychmiastowe stosowanie przepisu krajowego transponującego dodatkową podstawę niedopuszczalności w odniesieniu do wniosków o udzielenie azylu, w sprawie których nie wydano jeszcze ostatecznych decyzji, a które zostały złożone przed dniem 20 lipca 2015 r. oraz przed wejściem w życie tego przepisu prawa krajowego. Ze względów pewności prawa oraz równości wobec prawa jest jednak konieczne, aby wnioski złożone w tym samym okresie w tym państwie członkowskim rozpatrywano w sposób przewidywalny i jednolity. Natomiast Trybunał wskazał, że takie natychmiastowe stosowanie jest niedopuszczalne, w przypadku gdy zarówno wniosek o udzielenie azylu, jak i wniosek o wtórne przejęcie złożono przed wejściem w życie dyrektywy proceduralnej. W takiej bowiem sytuacji, rozpatrywanej w jednej ze spraw w postępowaniach

83| Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/32/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wspólnych procedur udzielania i cofania ochrony międzynarodowej (Dz.U. 2013, L 180, s. 60).

84| Dyrektywa Rady 2005/85/WE z dnia 1 grudnia 2005 r. w sprawie ustanowienia minimalnych norm dotyczących procedur nadawania i cofania statusu uchodźcy w państwach członkowskich (Dz.U. 2005, L 326, s. 13).

głównych, wniosek o udzielenie azylu i wniosek o wtórne przejście objęte są jeszcze w pełni, zgodnie z art. 49 rozporządzenia Dublin III zakresem stosowania rozporządzenia nr 343/2003⁸⁵, podczas gdy art. 33 dyrektywy proceduralnej dotyczy wyłącznie sytuacji objętych zakresem stosowania rozporządzenia Dublin III.

Następnie Trybunał orzekł, że w przypadku gdy obywatelowi państwa trzeciego udzielono ochrony uzupełniającej, a następnie obywatel ten złożył wniosek o udzielenie azylu w innym państwie członkowskim, państwo to może wspomniany wniosek odrzucić jako niedopuszczalny, przy czym nie musi ani nie może w pierwszej kolejności odwołać się do przewidzianych w rozporządzeniu Dublin III procedur przejścia lub wtórnego przejścia. Wreszcie Trybunał zbadał warunki, w jakich państwo członkowskie mogłoby zostać pozbawione – na mocy karty – możliwości przewidzianej w art. 33 ust. 2 lit. a) dyrektywy proceduralnej. W tej kwestii, odwołując się do wydanego w tym samym dniu wyroku *Jawo*⁸⁶, Trybunał stwierdził, że w przypadku gdy wnioskodawca jest narażony w państwie członkowskim na niebezpieczeństwo nieludzkiego i poniżającego traktowania sprzecznego z art. 4 karty, okoliczność ta stoi na przeszkodzie jego przekazaniu do tego państwa członkowskiego, niezależnie od tego, czy to niebezpieczeństwo powstanie w trakcie jego przekazywania, w toku procedury azylowej, czy też po jej zakończeniu. Analogicznie Trybunał orzekł, że państwo członkowskie nie może skorzystać z dodatkowej podstawy niedopuszczalności, w przypadku gdy przewidywalne warunki życia, jakie czekałyby wnioskodawcę w państwie członkowskim, które udzieliło mu ochrony uzupełniającej, narażałyby go, jako beneficjenta tej ochrony, na poważne niebezpieczeństwo nieludzkiego lub poniżającego traktowania. Rozpatrywane nieprawidłowości powinny jednak osiągnąć szczególnie wysoki próg dolegliwości, charakteryzujący się narażeniem danej osoby na sytuację skrajnej deprywacji materialnej.

W tym względzie naruszenia dyrektywy w sprawie kwalifikowania, które nie prowadzą do naruszenia art. 4 karty, są niewystarczające. Podobnie okoliczność, że w państwie członkowskim, które przyznało osobie zainteresowanej ochronę uzupełniającą, beneficjenci takiej ochrony nie otrzymują żadnych świadczeń na pokrycie kosztów utrzymania lub otrzymują je w znacznie ograniczonym zakresie w porównaniu do innych państw członkowskich, jednakże pod tym względem nie są traktowani inaczej niż obywatele owego państwa członkowskiego, nie może prowadzić do stwierdzenia naruszenia tego art. 4, chyba że wnioskodawca znajduje się, ze względu na właściwy mu szczególny stopień narażenia, niezależnie od jego woli oraz osobistych wyborów, w sytuacji skrajnej deprywacji materialnej.

Ponadto Trybunał wyjaśnił, że w przypadku gdy państwo członkowskie, które udzieliło ochrony uzupełniającej, systematycznie odmawia, bez rzeczywistego rozpatrzenia, przyznania statusu uchodźcy wnioskodawcom, którzy spełniają warunki przewidziane w dyrektywie w sprawie kwalifikowania, traktowania wnioskodawców nie można uznać za zgodne ze zobowiązaniami wynikającymi z art. 18 karty, dotyczącego prawa do azylu. Jednakże to do tego państwa członkowskiego należy przejście procedury mającej na celu uzyskanie statusu uchodźcy, jako że państwo członkowskie, w którym został złożony nowy wniosek, może z kolei odrzucić go na podstawie art. 33 ust. 2 lit. a) dyrektywy proceduralnej odczytywanego w świetle zasady wzajemnego zaufania.

W wyroku *H. i R.* (C-582/17 i C-583/17, [EU:C:2019:280](#)), wydanym w dniu 2 kwietnia 2019 r., wielka izba Trybunału badała zagadnienie, czy przed wystąpieniem z wnioskiem o wtórne przejście osoby ubiegającej się o udzielenie ochrony międzynarodowej właściwe organy państwa członkowskiego mają obowiązek ustalenia państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie jej wniosku, w szczególności na podstawie kryterium odpowiedzialności przewidzianego w art. 9 rozporządzenia Dublin III. Artykuł ten stanowi, że jeżeli członek

⁸⁵ Rozporządzenie Rady (WE) nr 343/2003 z dnia 18 lutego 2003 r. ustanawiające kryteria i mechanizmy określania państwa członkowskiego właściwego dla rozpatrywania wniosku o azyl wniesionego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego (Dz.U. 2003, L 50, s. 1).

⁸⁶ Wyrok Trybunału z dnia 19 marca 2019 r., *Jawo* (C-163/17, [EU:C:2019:218](#)).

rodziny wnioskodawcy uzyskał zezwolenie na pobyt w jednym z państw członkowskich jako beneficjent ochrony międzynarodowej, to właśnie państwo członkowskie jest odpowiedzialne za rozpatrzenie wniosku. W omawianej sprawie organy niderlandzkie zwróciły się do organów niemieckich z wnioskiem o wtórne przejście dwóch obywaterek Syrii, które pierwszy wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej złożyły w Niemczech, a następnie opuściły to państwo i złożyły nowy wniosek w Niderlandach. Zainteresowane powołały się na okoliczność, że ich małżonkowie, będący beneficjentami ochrony międzynarodowej, przebywają w Niderlandach, lecz organy niderlandzkie odmówiły uwzględnienia tych twierdzeń, a tym samym rozpatrzenia ich wniosków, wskazując, że w ramach procedury wtórnego przejścia wnioskodawca nie może powoływać się na art. 9 rozporządzenia Dublin III.

W tym kontekście Trybunał przypominał, że procedura wtórnego przejścia ma zastosowanie do osób, o których mowa w art. 20 ust. 5 lub w art. 18 ust. 1 lit. b)–d) rozporządzenia Dublin III, a następnie stwierdził, że sytuacja, gdy obywatel państwa trzeciego składa wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej w pierwszym państwie członkowskim, a następnie opuszcza to państwo i składa nowy wniosek w drugim państwie członkowskim, wchodzi w zakres stosowania tej procedury niezależnie od tego, czy wniosek złożony w pierwszym państwie członkowskim został wycofany lub czy w tym państwie członkowskim rozpoczęto jego rozpatrywanie zgodnie z dyrektywą proceduralną.

Trybunał następnie podkreślił, że o ile okoliczność, czy decyzja o przekazaniu została wydana w wyniku procedury przejścia czy wtórnego przejścia, nie ma wpływu na zakres prawa do skutecznego środka prawnego przeciwko takiej decyzji, gwarantowanego w art. 27 ust. 1 rozporządzenia Dublin III, o tyle te dwie procedury podlegają odmiennym reżimom, a różnica ta ma wpływ na to, na które przepisy tego rozporządzenia można powołać się na poparcie takiego środka. W ramach procedury przejścia postępowanie w sprawie ustalenia państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej na podstawie kryteriów określonych w rozdziale III rozporządzenia Dublin III ma podstawowe znaczenie i państwo członkowskie, w którym taki wniosek został złożony, może skierować do innego państwa członkowskiego wniosek o przejście tylko wówczas, gdy uważa ono, że to inne państwo jest odpowiedzialne za rozpatrzenie tego wniosku. Natomiast w ramach procedury wtórnego przejścia te kryteria odpowiedzialności nie mają znaczenia, ponieważ istotne jest jedynie, by państwo członkowskie, do którego został skierowany wniosek, spełniało przesłanki przewidziane w art. 20 ust. 5 (mianowicie, by było to państwo, do którego wniosek został skierowany po raz pierwszy i w którym trwa postępowanie w sprawie ustalenia państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie tego wniosku) lub w art. 18 ust. 1 lit. b)–d) rozporządzenia Dublin III (mianowicie, by było to państwo, do którego został skierowany pierwszy wniosek i które w wyniku postępowania w sprawie ustalenia odpowiedzialnego państwa członkowskiego uznało, że to ono jest odpowiedzialne za rozpatrzenie tego wniosku).

Trybunał dodał, że brak znaczenia kryteriów odpowiedzialności ustanowionych w rozdziale III rozporządzenia Dublin III w postępowaniu w sprawie wtórnego przejścia znajduje potwierdzenie w fakcie, że podczas gdy art. 22 tego rozporządzenia przedstawia szczegółowo sposób stosowania tych kryteriów w postępowaniu w sprawie przejścia, art. 25 rzeczonego rozporządzenia, dotyczący procedury wtórnego przejścia, nie zawiera żadnego podobnego przepisu i zobowiązuje jedynie państwo członkowskie, do którego został skierowany wniosek, do przeprowadzenia niezbędnych czynności sprawdzających w celu wydania decyzji w sprawie wniosku o wtórne przejście.

Trybunał podkreślił ponadto, że interpretacji odwrotnej, zgodnie z którą taki wniosek może być złożony tylko wówczas, gdy państwo, do którego został skierowany wniosek, może zostać wskazane jako odpowiedzialne państwo członkowskie na podstawie kryteriów wymienionych w rozdziale III rozporządzenia Dublin III, przeczy ogólna systematyka tego rozporządzenia, którego celem było ustanowienie dwóch autonomicznych procedur (mianowicie procedury przejścia i procedury wtórnego przejścia) mających zastosowanie do różnych sytuacji i uregulowanych różnymi przepisami. Taka odwrotna interpretacja mogłaby również zagrozić realizacji celu rozporządzenia Dublin III polegającego na zapobieganiu wtórnym przepływom osób ubiegających się o ochronę

międzynarodową, ponieważ oznaczałaby, że właściwe organy państwa członkowskiego, w którym został złożony drugi wniosek, mogłyby w istocie kontrolować konkluzję, do której w wyniku postępowania w sprawie ustalenia państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrywanie wniosku doszły właściwe organy pierwszego państwa członkowskiego w odniesieniu do własnej odpowiedzialności. Interpretacja taka mogłaby ponadto prowadzić do naruszenia podstawowej zasady rozporządzenia Dublin III, wyrażonej w jego art. 3 ust. 1, zgodnie z którą wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej powinien być rozpatrywany przez jedno państwo członkowskie.

Podsumowując, Trybunał stwierdził, że na kryteria odpowiedzialności wymienione w rozdziale III rozporządzenia Dublin III nie można powoływać się na poparcie skargi na decyzję w sprawie przekazania do innego państwa wydaną w ramach procedury wtórnego przejścia.

Jednakże, ponieważ kryteria odpowiedzialności wymienione w art. 8–10 rozporządzenia Dublin III mają na celu przyczynianie się do ochrony najlepszego interesu dziecka oraz życia rodzinnego zainteresowanych osób, w sytuacji gdy zainteresowana osoba przekazała właściwemu organowi drugiego państwa członkowskiego materiały wykazujące w sposób oczywisty, że na podstawie kryterium zawartego w art. 9 rozporządzenia Dublin III to państwo członkowskie należy uważać za państwo odpowiedzialne, rzeczne państwo członkowskie powinno, zgodnie z zasadą lojalnej współpracy, w sytuacji objętej zakresem art. 20 ust. 5 rozporządzenia Dublin III (to znaczy wówczas, gdy postępowanie w sprawie ustalenia odpowiedzialnego państwa członkowskiego nie zostało jeszcze w pierwszym państwie członkowskim zakończone) uznać własną odpowiedzialność. W takiej sytuacji zatem obywatel państwa trzeciego może w drodze wyjątku powołać się na to kryterium w ramach skargi na wydaną wobec niego decyzję o przekazaniu.

W wyroku z dnia 29 lipca 2019 r., **Torubarov** (C-556/17, [EU:C:2019:626](#)), Trybunał, orzekający w składzie wielkiej izby, dokonał interpretacji przepisu dyrektywy proceduralnej określającego zakres prawa do skutecznego środka prawnego, który powinien przysługiwać osobom ubiegającym się o udzielenie ochrony międzynarodowej (statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej), w szczególności od decyzji oddalających ich wnioski⁸⁷. Trybunał stanął na stanowisku, że w sytuacji gdy po pełnym rozpatrzeniu ex nunc wszystkich istotnych okoliczności faktycznych i prawnych przedstawionych przez osobę ubiegającą się o udzielenie ochrony międzynarodowej sąd stwierdził, iż na podstawie kryteriów przewidzianych w dyrektywie w sprawie kwalifikowania wspomniany wnioskodawca powinien uzyskać taką ochronę z powodu, na który powołał się w uzasadnieniu swojego wniosku, lecz następnie organ administracyjny lub organ quasi-sądowy wydał decyzję o przeciwnej treści, bez wskazania, że ujawniły się nowe okoliczności wymagające przeprowadzenia nowej oceny potrzeby zapewnienia wnioskodawcy ochrony międzynarodowej, sąd ten powinien zmienić decyzję niezgodną z jego wcześniejszym wyrokiem i zastąpić ją własnym rozstrzygnięciem w sprawie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej, w razie potrzeby odstępując od stosowania przepisów krajowych, które zakazują mu takiego działania.

W niniejszym wypadku sąd odsyłający już po raz trzeci w tej samej sprawie zajmuje się złożonym przez obywatela rosyjskiego, wobec którego w państwie pochodzenia toczy się postępowanie karne, wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej na Węgrzech wskutek jego obaw przed prześladowaniem w Rosji z powodu przekonań politycznych lub przed doznaniem tam poważnej krzywdy. Węgierski organ odpowiedzialny za rozpatrzenie tego wniosku już trzy razy go oddalił, mimo że sąd odsyłający dwukrotnie stwierdził nieważność jego decyzji oddalających oraz, w ramach drugiej skargi zainteresowanego, po przeprowadzeniu oceny wszystkich informacji zawartych w aktach sprawy, uznał wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej za zasadny. W tych okolicznościach w trzeciej skardze zainteresowany zwrócił się do sądu odsyłającego o wydanie

87| Artykuł 46 ust. 3.

decyzji w przedmiocie przysługującej mu ochrony międzynarodowej w miejsce spornych decyzji. Jednakże na mocy ustawy z 2015 r. o zarządzaniu masową imigracją sądom odebrano kompetencję do zmieniania decyzji administracyjnych dotyczących udzielania ochrony międzynarodowej.

Opierając się na wyroku *Alheto*⁸⁸, Trybunał przypomniał najpierw, że dyrektywa proceduralna nie ma na celu ujednolicenia norm proceduralnych, które mają być stosowane w państwach członkowskich w kontekście wydawania nowej decyzji dotyczącej wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej po stwierdzeniu nieważności pierwotnej decyzji oddalającej taki wniosek. Jednakże z celu, jaki realizuje ta dyrektywa, którym jest zapewnienie niezwłocznego rozpatrywania tego rodzaju wniosków, z obowiązku zagwarantowania skuteczności rozpatrywanego przepisu tej dyrektywy, oraz z wynikającej z art. 47 karty konieczności zagwarantowania skutecznego środka prawnego, wynika, że państwa członkowskie powinny ukształtować swoje prawo krajowe w taki sposób, by w następstwie stwierdzenia nieważności takiej pierwotnej decyzji i zwrotu sprawy organowi *quasi*-sądowemu lub administracyjnemu odpowiedzialnemu za rozpatrzenie tego wniosku nowa decyzja została wydana szybko i była zgodna z oceną zawartą w wyroku stwierdzającym nieważność.

Trybunał podkreślił w szczególności, że poprzez wprowadzenie przepisu, iż sąd właściwy do orzekania w przedmiocie skargi na decyzję oddalającą wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej jest w danym wypadku zobowiązany do zbadania „potrzeby zapewnienia [wnioskodawcy] ochrony międzynarodowej”, prawodawca Unii zmierzał do przyznania temu sądowi, jeżeli ów uzna, że dysponuje wszystkimi informacjami na temat okoliczności faktycznych i prawnych, które są niezbędne w tym zakresie, uprawnienia do wiążącego rozstrzygnięcia, w ramach pełnego rozpatrzenia *ex nunc*, czyli kompletnej i zaktualizowanej oceny tych okoliczności, czy wspomniany wnioskodawca spełnia przewidziane w dyrektywie w sprawie kwalifikowania przesłanki uzyskania ochrony międzynarodowej. W takim wypadku, jeżeli sąd uzyska przekonanie, że wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej należy uwzględnić, i stwierdzi nieważność decyzji właściwego organu oddalającej ten wniosek, a następnie postanawia zwrócić sprawę temu organowi do ponownego rozpatrzenia, to ów organ nie dysponuje już, z wyjątkiem zaistnienia okoliczności faktycznych lub prawnych, które obiektywnie wymagają przeprowadzenia nowej zaktualizowanej oceny, uprawnieniami dyskrecyjnymi w zakresie decyzji o przyznaniu żądanej ochrony lub odmowie jej przyznania w oparciu o te same powody, które zostały przedstawione temu sądowi.

Z tego względu ustawodawstwo krajowe prowadzące do sytuacji, w której sąd krajowy nie ma środków pozwalających mu na wyegzekwowanie jego wyroku, może w rzeczywistości pozbawić osobę ubiegającą się o udzielenie ochrony międzynarodowej skutecznego środka prawnego, co powoduje, że ostateczne i wiążące orzeczenie sądu może pozostać bezskuteczne.

W wydanym w dniu 12 listopada 2019 r. wyroku *Haqbin* (C-233/18, [EU:C:2019:956](#)), wielka izba Trybunału wypowiedziała się *po raz pierwszy w przedmiocie przyznanego państwow członkowskiemu w art. 20 ust. 4 dyrektywy o przyjmowaniu prawa do określenia sankcji mających zastosowanie, w sytuacji gdy wnioskodawca ubiegający się o ochronę międzynarodową okaże się winny poważnego naruszenia reguł obowiązujących w ośrodku dla cudzoziemców, do którego został przyjęty, oraz szczególnie agresywnego zachowania*. Trybunał orzekł, że przepis ten, analizowany w świetle art. 1 karty, nie pozwala w takich wypadkach państwow członkowskiemu na nakładanie sankcji polegających na cofnięciu, nawet czasowo, świadczeń materialnych w ramach przyjmowania związanych z zakwaterowaniem, wyżywieniem lub odzieżą.

88| Wyrok Trybunału z dnia 25 lipca 2018 r., *Alheto* (C-585/16, [EU:C:2018:584](#)).

Zubair Haqbin jest obywatelem Afganistanu i przybył do Belgii jako małoletni bez opieki. Po złożeniu wniosku o udzielenie mu ochrony międzynarodowej został przyjęty do ośrodka dla uchodźców. W tym ośrodku uczestniczył w bójce między mieszkańcami o różnym pochodzeniu etnicznym. W następstwie tych wydarzeń dyrektor ośrodka dla uchodźców zdecydował pozbawić go na okres 15 dni pomocy materialnej w ośrodku recepcyjnym. Przez ten okres Z. Haqbin, jak sam twierdzi, spędzał noce w jednym z parków w Brukseli oraz u przyjaciół.

W tych okolicznościach sąd odsyłający, rozpatrując apelację Z. Haqbina od wyroku sądu pierwszej instancji oddalającego jego skargę na decyzję o usunięciu z ośrodka, zwrócił się do Trybunału z pytaniem, czy organy belgijskie mogą cofnąć lub ograniczyć świadczenia materialne w ramach przyjmowania wnioskodawcy ubiegającego się o ochronę międzynarodową znajdującemu się w sytuacji takiej jak Z. Haqbin. Ponadto, w świetle szczególnej sytuacji Z. Haqbina, pojawiła się kwestia, na jakich warunkach taka sankcja może zostać wymierzona na małoletniego bez opieki.

Trybunał najpierw uściślił, że sankcje, o których mowa w art. 20 ust. 4 dyrektywy o przyjmowaniu, co do zasady mogą dotyczyć świadczeń materialnych w ramach przyjmowania. Jednak sankcje takie, zgodnie z art. 20 ust. 5 tej samej dyrektywy, powinny być obiektywne, bezstronne, uzasadnione i proporcjonalne do konkretnej sytuacji wnioskodawcy, a także, w każdych okolicznościach, pozostawić mu dostęp do godnego poziomu życia.

Tymczasem cofnięcie, nawet czasowo, świadczeń materialnych w ramach przyjmowania związanych z zakwaterowaniem, wyżywieniem lub odzieżą byłoby nie do pogodzenia z obowiązkiem zapewnienia wnioskodawcy godnego poziomu życia. Sankcja taka pozbawiłaby go bowiem możliwości zaspokojenia najbardziej podstawowych potrzeb. Ponadto naruszałaby ona zasadę proporcjonalności.

Trybunał dodał, że państwa członkowskie mają obowiązek zagwarantowania godnego poziomu życia w sposób trwały i bez przerwy oraz że organy odpowiedzialne za przyjmowanie wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową powinny zapewnić, w sposób kontrolowany i na ich własną odpowiedzialność, dostęp do świadczeń w ramach przyjmowania właściwych do zapewnienia takiego poziomu życia. Nie mogą zatem zadowolić się, jak zamierzały właściwe organy belgijskie, wręceniem relegowanemu wnioskodawcy wykazu prywatnych ośrodków dla osób bezdomnych, które mogłyby go przyjąć.

Jeżeli chodzi o sankcję polegającą na ograniczeniu świadczeń materialnych w ramach przyjmowania, taką jak cofnięcie lub ograniczenie dziennej diety, Trybunał uściślił, że to właściwe organy powinny w każdych okolicznościach zapewnić, że w świetle konkretnej sytuacji wnioskodawcy oraz w świetle wszystkich okoliczności sprawy taka sankcja jest zgodna z zasadą proporcjonalności i nie narusza godności ludzkiej wnioskodawcy. W tej kwestii Trybunał przypomniał, że w wypadkach wskazanych w art. 20 ust. 4 dyrektywy o przyjmowaniu państwa członkowskie mogą przewidzieć sankcje inne niż te, które dotyczą świadczeń materialnych w ramach przyjmowania, takie jak umieszczenie wnioskodawcy w odseparowanej części ośrodka dla uchodźców bądź przeniesienie go do innego ośrodka dla uchodźców. Ponadto właściwe organy mogą zdecydować – z poszanowaniem warunków wymienionych w tej dyrektywie – o zatrzymaniu wnioskodawcy.

Jeżeli wnioskodawca jest małoletnim bez opieki, a zatem osobą szczególnej troski w rozumieniu dyrektywy o przyjmowaniu, organy krajowe, gdy stosują sankcje na podstawie art. 20 ust. 4 tej dyrektywy, powinny dokładniej uwzględnić konkretną sytuację małoletniego oraz zasadę proporcjonalności. Sankcje te, w świetle między innymi art. 24 karty, powinny być stosowane ze szczególnym uwzględnieniem nadrzędnego interesu dziecka. Dyrektywa o przyjmowaniu nie stoi zresztą na przeszkodzie temu, by organy państwa członkowskiego zadecydowały o powierzeniu małoletniego służbom lub organom sądowym właściwym w sprawach ochrony małoletnich.

1.3. Decyzje nakazujące powrót

W wyroku **Arib i in.** (C-444/17, [EU:C:2019:220](#)), wydanym w dniu 19 marca 2019 r., Trybunał w składzie wielkiej izby wypowiedział się w przedmiocie wykładni art. 2 ust. 2 lit. a) dyrektywy 2008/115⁸⁹ (zwanej dalej „dyrektywą powrotową”), który to przepis pozwala państwom członkowskim, w obu sytuacjach, o których mowa w tym przepisie, na dalsze stosowanie uproszczonych krajowych procedur powrotów na ich granicach zewnętrznych, bez konieczności przechodzenia wszystkich etapów proceduralnych wskazanych w owej dyrektywie, tak aby sprawnie móc wydalać obywateli państw trzecich ujętych w związku z przekraczaniem takiej granicy. Trybunał orzekł, że przepis ten w związku z art. 32 rozporządzenia 2016/399⁹⁰ nie ma zastosowania do sytuacji obywatela państwa trzeciego zatrzymanego w bezpośrednim sąsiedztwie granicy wewnętrznej danego państwa członkowskiego i nielegalnie przebywającego na terytorium tego państwa, nawet gdy to państwo członkowskie przywróciło na podstawie art. 25 tego rozporządzenia kontrolę graniczną na tej granicy ze względu na zaistnienie poważnego zagrożenia dla porządku publicznego lub bezpieczeństwa wewnętrznego rzeczonoego państwa członkowskiego.

Stwierdziwszy, iż art. 2 ust. 2 lit. a) dyrektywy powrotowej nie pozwala państwom członkowskim na wyłączenie nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich z zakresu stosowania owej dyrektywy ze względu na ich nielegalny wjazd przez granicę wewnętrzną, Trybunał zbadał, czy okoliczność, że państwo członkowskie przywróciło na podstawie art. 25 rozporządzenia 2016/399 kontrolę graniczną na swoich granicach wewnętrznych, może spowodować objęcie art. 2 ust. 2 lit. a) dyrektywy powrotowej sytuacji obywatela państwa trzeciego przebywającego nielegalnie na terytorium tego państwa członkowskiego i zatrzymanego w pobliżu takiej granicy wewnętrznej.

W tym względzie Trybunał podkreślił, po pierwsze, że przewidziany w wyżej wskazanym przepisie tej dyrektywy wyjątek – jako odstępstwo od stosowania dyrektywy powrotowej – podlega wykładni ścisłej. Tymczasem zgodnie z samym brzmieniem tego przepisu, pozbawionym jakiejkolwiek dwuznaczności w tym zakresie, dotyczy on sytuacji obywatela państwa trzeciego znajdującego się na „zewnętrznej granicy” państwa członkowskiego lub w bezpośrednim sąsiedztwie takiej granicy. W przepisie tym nie znajduje się również żadna wzmianka, że z taką sytuacją można zrównać sytuację obywatela państwa trzeciego przebywającego na granicy wewnętrznej, na której kontrole graniczne zostały przywrócone na podstawie art. 25 rozporządzenia 2016/399, lub w bezpośrednim sąsiedztwie takiej granicy wewnętrznej, mimo że w dniu przyjęcia rzeczonoego dyrektywy art. 23 i 28 rozporządzenia nr 562/2006⁹¹ przewidywały już w pierwszej kolejności, że państwa członkowskie mogą wprowadzić, w drodze wyjątku, kontrolę na ich granicach wewnętrznych w przypadku poważnego zagrożenia dla ich porządku publicznego lub bezpieczeństwa wewnętrznego, a w drugiej kolejności, że w takim przypadku stosowne przepisy tego rozporządzenia dotyczące granic zewnętrznych znajdują zastosowanie odpowiednio.

Co się tyczy, po drugie, celu realizowanego przez art. 2 ust. 2 lit. a) dyrektywy powrotowej, Trybunał orzekł, że w świetle owego celu nie należy rozróżniać sytuacji obywatela państwa trzeciego nielegalnie przebywającego w danym państwie członkowskim i zatrzymanego w bezpośrednim sąsiedztwie granicy wewnętrznej w zależności od tego, czy przywrócono kontrole graniczne na rzeczonoego granicy, czy też nie, ponieważ samo

89| Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich (Dz.U. 2008, L 348, s. 98).

90| Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/399 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie unijnego kodeksu zasad regulujących przepływ osób przez granice (kodeks graniczny Schengen) (Dz.U. 2016, L 77, s. 1).

91| Rozporządzenie (WE) nr 562/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 marca 2006 r. ustanawiające wspólnotowy kodeks zasad regulujących przepływ osób przez granice (kodeks graniczny Schengen) (Dz.U. 2006, L 105, s. 1).

przywrócenie kontroli granicznych na granicach wewnętrznych państwa członkowskiego nie skutkuje tym, że obywatel państwa trzeciego, przebywający nielegalnie w tym państwie członkowskim i zatrzymany w związku z przekroczeniem tej granicy lub w bezpośrednim sąsiedztwie z nią, może zostać wydany z terytorium strefy Schengen poprzez niezwłoczne zabranie go z powrotem na granicę zewnętrzną, szybciej lub łatwiej, niż gdyby został on zatrzymany w trakcie kontroli policyjnej w rozumieniu art. 23 lit. a) rozporządzenia 2016/399 w tym samym miejscu, a kontrola na wskazanych granicach nie zostałaby przywrócona.

Po trzecie, Trybunał zauważył, że konieczność dokonania ścisłej wykładni zakresu stosowania art. 2 ust. 2 lit. a) dyrektywy powrotowej znajduje również potwierdzenie w analizie kontekstu, w jaki wpisuje się ten przepis, i w szczególności w wykładni systemowej rozporządzenia 2016/399. Otóż zgodnie z art. 2 tego rozporządzenia pojęcia „granic wewnętrznych” i „granic zewnętrznych” wzajemnie się wykluczają, a art. 32 rzeczono rozporządzenia ogranicza się do ustanowienia, że w przypadku przywrócenia przez dane państwo członkowskie kontroli granicznej na granicach wewnętrznych odpowiednio stosuje się jedynie stosowne przepisy owego rozporządzenia dotyczące granic zewnętrznych. Natomiast ów art. 32 nie przewiduje, że w takim przypadku zastosowanie ma art. 2 ust. 2 lit. a) dyrektywy powrotowej.

2. Polityka imigracyjna

W wyroku z dnia 3 października 2019 r., **X (rezydenci długoterminowi – stałe, regularne i wystarczające środki)** (C-302/18, [EU:C:2019:830](#)), Trybunał dokonał wykładni dyrektywy 2003/109 w zakresie, w jakim przewidziano w niej, że państwa członkowskie wymagają od obywatela państwa trzeciego ubiegającego się o uzyskanie statusu rezydenta długoterminowego udowodnienia, iż w odniesieniu do siebie i do członków rodziny pozostających na jego utrzymaniu posiada on stałe i regularne środki wystarczające do zaspokojenia jego potrzeb i potrzeb członków jego rodziny bez korzystania z systemu pomocy społecznej przyjmującego państwa członkowskiego⁹². Trybunał orzekł, że *pojęcie „środków” nie odnosi się wyłącznie do własnych środków osoby ubiegającej się o uzyskanie statusu rezydenta długoterminowego, ale może też obejmować środki udostępnione jej przez osobę trzecią, pod warunkiem, że w świetle indywidualnej sytuacji danego wnioskodawcy środki te można uznać za stałe, regularne i wystarczające.*

Wyrok zapadł w kontekście sporu między X, obywatelem kameruńskim, a Belgische Staat (państwem belgijskim), dotyczącego oddalenia wniosku X o wydanie zezwolenia na osiedlenie się i uzyskanie statusu rezydenta długoterminowego. W uzasadnieniu wniosku X powołał się na środki swojego brata oraz przedłożył jego pisemne zobowiązanie do dbania o to, by X, jak również członkowie jego rodziny pozostający na jego utrzymaniu, dysponowali stałymi, regularnymi i wystarczającymi środkami utrzymania. Wniosek został oddalony ze względu na to, że X nie posiadał własnych środków, przy czym okoliczność, że pozostaje na utrzymaniu brata, nie świadczyła o posiadaniu przez niego stałych i regularnych dochodów.

Stwierdziwszy, że pojęcie „środków”, użyte w tym przepisie, jest autonomicznym pojęciem prawa Unii, Trybunał wskazał, że samo brzmienie tego przepisu nie pozwala na określenie rodzaju ani pochodzenia rozpatrywanych środków. Niektóre wersje językowe dyrektywy posługują się pojęciem oznaczającym „środki”, inne zaś pojęciem równoważnym z pojęciem „dochodów”. Trybunał dokonał w związku z tym wykładni opartej zarówno na celu tej dyrektywy, jak i na kontekście, w który wpisuje się rozpatrywany przepis, co w szczególności doprowadziło go do wniosku, że co do zasady rzeczona dyrektywa nie pozwala na ustanowienie dodatkowych wymogów dotyczących pochodzenia rozpatrywanych środków.

92| Artykuł 5 ust. 1 lit. a).

Trybunał orzekł następnie, że z badania treści, celu i kontekstu rozpatrywanego przepisu dyrektywy 2003/109, w świetle porównywalnych przepisów dyrektyw 2004/38⁹³ i 2003/86⁹⁴, wynika, że pochodzenie środków, o których mowa w tym przepisie, nie jest rozstrzygającym kryterium dla potrzeb oceny przez dane państwo członkowskie, czy owe środki są stałe, regularne i wystarczające. Otóż mimo odmiennego zakresu uwarunkowań dotyczących „środków” przewidzianych w dyrektywach 2003/109 i 2004/38, uwarunkowania te można interpretować analogicznie w ten sposób, że nie wykluczają możliwości wskazania przez zainteresowanego środków pochodzących od osoby trzeciej będącej członkiem jego rodziny. Z dyrektywy 2003/86 wynika ponadto, że to nie pochodzenie środków ma rozstrzygające znaczenie, lecz ich trwałość i wystarczający charakter, oceniany w świetle indywidualnej sytuacji zainteresowanego.

Trybunał dodał wreszcie, że właściwy organ krajowy jest uprawniony do oceny, czy środki pochodzące od osób trzecich lub członka rodziny wnioskodawcy można uznać za stałe, regularne i wystarczające. W tym względzie może on uwzględnić prawnie wiążące zobowiązanie takiej osoby trzeciej lub członka rodziny do zapewnienia wnioskodawcy środków utrzymania, więzi rodzinne między wnioskodawcą a członkiem lub członkami rodziny wyrażającymi gotowość do jego utrzymywania, jak również rodzaj i stały charakter ich środków.

W wydanym w dniu 12 grudnia 2019 r. wyroku *Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal (łączenie rodzin – siostra uchodźcy)* (C-519/18, [EU:C:2019:1070](#)) Trybunał orzekł, że *do celów zezwolenia na łączenie rodziny obejmujące siostrę uchodźcy państwo członkowskie może wymagać, aby ze względu na jej stan zdrowia nie była ona w stanie zaspokoić własnych potrzeb*. Ten brak możliwości zaspokojenia własnych potrzeb należy jednak oceniać z uwzględnieniem szczególnej sytuacji, w jakiej znajdują się uchodźcy, i po przeprowadzeniu zindywidualizowanego badania. Ponadto na takie łączenie rodziny można zezwolić tylko wtedy, gdy zostanie wykazane, w ten sam sposób, że uchodźca rzeczywiście zapewnia wsparcie materialne danej osoby lub że uchodźca okazuje się członkiem rodziny w największym stopniu zdolnym do zapewnienia takiego wsparcia.

W sprawie w postępowaniu głównym siostra obywatela Iranu, który otrzymał status uchodźcy na Węgrzech, złożyła wniosek o wydanie zezwolenia na pobyt w ramach łączenia rodziny. Mimo że zainteresowana cierpiała na depresję wymagającą regularnej opieki lekarskiej, jej wniosek został oddalony w szczególności na tej podstawie, że nie wykazała ona, iż ze względu na stan zdrowia nie może zaspokoić własnych potrzeb, czego wymagało uregulowanie węgierskie.

Zapytany o zgodność tego uregulowania z dyrektywą 2003/86, Trybunał najpierw zauważył, że w odniesieniu do uchodźców przewidziano korzystniejsze wymagania dotyczące wykonywania prawa do łączenia rodziny. W szczególności państwa członkowskie mogą zdecydować o przyznaniu tego prawa członkom rodziny uchodźcy, takim jak bracia i siostry, którzy nie są wyraźnie wymienieni w dyrektywie 2003/86 jako członkowie rodziny, którym należy lub można przyznać takie prawo do łączenia rodziny. Trybunał podkreślił zatem szeroki zakres uznania, jakim dysponują państwa członkowskie, zarówno przy podejmowaniu decyzji o wprowadzeniu w życie tego rozszerzenia podmiotowego zakresu stosowania tej dyrektywy, jak i przy określaniu członków rodziny objętych tym rozszerzeniem.

Ów zakres uznania jest jednak ograniczony obowiązkiem upewnienia się, czy dany członek rodziny jest „na utrzymaniu” uchodźcy. Trybunał wskazał w tej kwestii, że sens, jaki należy nadać temu wyrażeniu przewidzianemu w dyrektywie 2003/86 warunkowi, powinien być przedmiotem autonomicznej i jednolitej wykładni w ramach

93| Dyrektywa 2004/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, zmieniająca rozporządzenie (EWG) nr 1612/68 i uchylająca dyrektywy 64/221/EWG, 68/360/EWG, 72/194/EWG, 73/148/EWG, 75/34/EWG, 75/35/EWG, 90/364/EWG, 90/365/EWG i 93/96/EWG (Dz.U. 2004, L 158, s. 77).

94| Dyrektywa Rady 2003/86/WE z dnia 22 września 2003 r. w sprawie prawa do łączenia rodzin (Dz.U. 2003, L 251, s. 12).

Unii. W tym względzie należy wziąć pod uwagę wyjaśnienia już przedstawione przez Trybunał w odniesieniu do porównywalnego warunku w ramach dyrektywy 2004/38, z uwzględnieniem szczególnej sytuacji uchodźców. Tak więc nie można wymagać systematycznie od uchodźcy, aby w momencie składania wniosku o łączenie rodziny zapewniał wsparcie materialne członkowi rodziny. Uchodźca ten bowiem mógł nie mieć materialnej możliwości przesłania niezbędnych środków lub mógł obawiać się sprowadzenia zagrożenia dla bezpieczeństwa jego rodziny poprzez skontaktowanie się z nią. Ponadto, zdaniem Trybunału, aby członek rodziny uchodźcy został uznany za osobę pozostającą na jego utrzymaniu, powinny zostać spełnione dwa warunki. Po pierwsze, ze względu na swoją sytuację ekonomiczną i socjalną członek rodziny powinien nie być w stanie zaspokoić swoich podstawowych potrzeb w dniu złożenia wniosku o dołączenie do uchodźcy. Po drugie, należy wykazać, że uchodźca rzeczywiście zapewnia mu wsparcie materialne lub że, biorąc pod uwagę wszystkie istotne okoliczności, takie jak stopień pokrewieństwa danego członka rodziny z uchodźcą, charakter i siłę innych więzi rodzinnych oraz wiek i sytuację ekonomiczną innych jego krewnych, uchodźca okazuje się członkiem rodziny w największym stopniu zdolnym do zapewnienia tego wsparcia materialnego.

Trybunał stwierdził również, że z uwagi na przysługujący w tym względzie państwom członkowskim zakres uznania mogą one ustanowić dodatkowe wymogi dotyczące charakteru stosunku zależności istniejącej pomiędzy uchodźcą a rozpatrywanymi członkami jego rodziny. Mogą one w szczególności wymagać, aby wspomniani członkowie rodziny byli na utrzymaniu uchodźcy z pewnych konkretnych względów, takich jak stan zdrowia. Taka możliwość jest jednak ograniczona dwoma względami. Po pierwsze, takie uregulowanie krajowe powinno być zgodne zarówno z prawami podstawowymi gwarantowanymi w karcie, jak i z zasadą proporcjonalności. Po drugie, właściwe organy krajowe są zobowiązane do przeprowadzenia zindywidualizowanego badania wniosku o łączenie rodziny oraz warunku, zgodnie z którym członek rodziny powinien być na utrzymaniu uchodźcy, biorąc pod uwagę całokształt istotnych okoliczności. Ponadto organy te powinny wziąć pod uwagę fakt, że zakres potrzeb może się znacznie różnić w zależności od osoby, a także szczególną sytuację uchodźców, w tym trudności, na jakie napotykają oni przy uzyskiwaniu dowodów w ich państwie pochodzenia.

IX. Współpraca wymiarów sprawiedliwości w sprawach karnych

Co się tyczy współpracy wymiarów sprawiedliwości w sprawach karnych, na uwagę zasługuje osiem wyroków dotyczących europejskiego nakazu aresztowania, z których cztery zostały wydane w pilnym trybie prejudycjalnym (PPU). Pięć wyroków dotyczy w szczególności pojęcia „wydającego nakaz organu sądowego” w rozumieniu decyzji ramowej 2002/584/WSiSW⁹⁵ w sprawie europejskiego nakazu aresztowania.

W sprawach połączonych, w których w dniu 27 maja 2019 r. został wydany wyrok **OG i PI (prokuratury w Lubece i Zwickau)** (C-508/18 i C-82/19 PPU, [EU:C:2019:456](#)), Trybunał w składzie wielkiej izby orzekł, że *pojęcie „wydającego nakaz organu sądowego” w rozumieniu art. 6 ust. 1 decyzji ramowej w sprawie europejskiego nakazu aresztowania, czyli organu właściwego do wydania europejskiego nakazu aresztowania, nie obejmuje prokuratur państwa członkowskiego, które w ramach podejmowania decyzji w sprawie wydania takiego nakazu aresztowania są narażone na ryzyko podlegania, bezpośrednio lub pośrednio, indywidualnym poleceniom lub instrukcjom ze strony organu władzy wykonawczej, takiego jak minister sprawiedliwości*. Natomiast w wyroku **PF (prokurator generalny Litwy)** (C-509/18, [EU:C:2019:457](#)), wydanym także w składzie wielkiej izby w tym

95| Decyzja ramowa Rady 2002/584/WSiSW z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi (Dz.U. 2002, L 190, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 9, t. 6, s. 34).

samym dniu, Trybunał orzekł, że *to samo pojęcie obejmuje prokuratora generalnego państwa członkowskiego, który, chociaż pod względem strukturalnym jest niezależny od władzy sądowniczej, jest właściwy w zakresie prowadzenia postępowania karnego i którego status w tym państwie członkowskim zapewnia mu gwarancję niezależności od władzy wykonawczej w ramach wydawania europejskiego nakazu aresztowania.*

Przedmiotem tych różnych spraw było wykonanie w Irlandii europejskich nakazów aresztowania wydanych przez prokuratury niemieckie w celu przeprowadzenia postępowań karnych wszczętych odpowiednio przeciwko obywatelowi litewskiemu (sprawa OG) oraz przeciwko obywatelowi rumuńskiemu (sprawa PI), a także europejskiego nakazu aresztowania wydanego przez prokuratora generalnego Litwy w celu przeprowadzenia postępowania karnego przeciwko obywatelowi litewskiemu (sprawa PF).

W każdym z tych wyroków Trybunał najpierw przypomniał, że pojęcie „organu sądowego” w rozumieniu art. 6 ust. 1 decyzji ramowej w sprawie europejskiego nakazu aresztowania wymaga autonomicznej wykładni i że pojęcie to nie oznacza tylko sędziów lub sądów państwa członkowskiego, lecz należy je rozumieć w ten sposób, że obejmuje ono, szerzej, organy uczestniczące w wymiarze sprawiedliwości w sprawach karnych tego państwa członkowskiego, w odróżnieniu w szczególności od ministerstw lub służb policji, które należą do władzy wykonawczej. W związku z tym pojęcie to może obejmować organy państwa członkowskiego, które, chociaż niekoniecznie muszą być sądami lub sędziami, uczestniczą w wymiarze sprawiedliwości w sprawach karnych tego państwa członkowskiego. W tym zakresie, ponieważ europejski nakaz aresztowania ułatwia swobodny przepływ wydanych w toku postępowania karnego orzeczeń sądowych, organy, które zgodnie z prawem krajowym są właściwe w zakresie wydawania takich orzeczeń, są objęte zakresem stosowania decyzji ramowej w sprawie europejskiego nakazu aresztowania. W konsekwencji organ taki jak prokuratura lub prokurator, który w ramach postępowania karnego dysponuje uprawnieniami w zakresie ścigania w odniesieniu do osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa w celu postawienia jej przed sądem, należy uznać za organ uczestniczący w wymiarze sprawiedliwości danego państwa członkowskiego, co zdaniem Trybunału ma miejsce, odpowiednio, w przypadku prokuratur w Niemczech (sprawy OG i PI) oraz w przypadku prokuratora generalnego Litwy (sprawa PF).

Następnie Trybunał przypomniał, że system europejskiego nakazu aresztowania obejmuje dwupoziomą ochronę praw procesowych i praw podstawowych, z których powinna korzystać osoba, której dotyczy nakaz. Do ochrony sądowej przewidzianej na poziomie pierwszym, czyli podczas wydawania decyzji krajowej, takiej jak krajowy nakaz aresztowania, dochodzi ochrona, jaką należy zapewnić na drugim poziomie, czyli podczas wydawania europejskiego nakazu aresztowania. W odniesieniu do środka, który, tak jak europejski nakaz aresztowania, może naruszać zapisane w art. 6 karty prawo do wolności danej osoby, ochrona ta wymaga, aby decyzja spełniająca wymogi związane ze skuteczną ochroną sądową została wydana przynajmniej na jednym z dwóch poziomów wspomnianej ochrony.

Wynika z tego, że w przypadku gdy prawo wydającego nakaz państwa członkowskiego przyznaje uprawnienie do wydania europejskiego nakazu aresztowania organowi, który, chociaż uczestniczy w wymiarze sprawiedliwości tego państwa członkowskiego, nie jest jednak sędzią ani sądem, decyzja krajowa, taka jak krajowy nakaz aresztowania, na której opiera się europejski nakaz aresztowania, powinna ze swej strony spełniać te wymogi. Według Trybunału takie rozwiązanie pozwala na zagwarantowanie wykonującemu nakaz organowi sądowemu, że decyzja o wydaniu europejskiego nakazu aresztowania do celów przeprowadzenia postępowania karnego jest oparta na postępowaniu krajowym podlegającym kontroli sądowej oraz że osoba, wobec której wydano ten krajowy nakaz aresztowania, korzystała ze wszystkich gwarancji właściwych dla wydania tego rodzaju decyzji.

Drugi poziom ochrony oznacza z kolei, że organ sądowy właściwy, zgodnie z prawem krajowym, do wydania europejskiego nakazu aresztowania kontroluje w szczególności przestrzeganie warunków wymaganych do jego wydania i bada, czy w świetle szczególnych okoliczności danego przypadku wydanie wspomnianego nakazu ma charakter proporcjonalny. Poza tym wydający nakaz organ sądowy powinien móc dostarczyć

wykonującemu nakaz organowi sądowemu zapewnienie, że w świetle gwarancji przewidzianych przez porządek prawny wydającego nakaz państwa członkowskiego działa on w sposób niezależny przy wykonywaniu swoich obowiązków związanych z wydaniem europejskiego nakazu aresztowania. W szczególności niezależność ta wymaga, aby istniały przepisy ustawowe i organizacyjne gwarantujące, by wydający nakaz organ sądowy nie był narażony, w ramach podejmowania decyzji o wydaniu takiego nakazu aresztowania, na jakiekolwiek ryzyko podlegania w szczególności indywidualnym instrukcjom ze strony władzy wykonawczej. Wreszcie, jeżeli prawo wydającego nakaz państwa członkowskiego przyznaje uprawnienie do wydania europejskiego nakazu aresztowania organowi, który, chociaż uczestniczy w wymiarze sprawiedliwości tego państwa członkowskiego, to jednak sam nie jest sądem, decyzja o wydaniu takiego nakazu aresztowania, a w szczególności proporcjonalny charakter takiej decyzji, powinna podlegać we wspomnianym państwie członkowskim zaskarżeniu, które w pełni spełnia wymogi wynikające ze skutecznej ochrony sądowej.

W wyrokach *Parquet général du Grand-Duché de Luxembourg i Openbaar Ministerie (prokuratorzy w Lyonie i Tours)* (C-566/19 PPU i C-626/19 PPU, [EU:C:2019:1077](#)), *Openbaar Ministerie (prokuratura w Szwecji)* (C-625/19 PPU, [EU:C:2019:1078](#)) i *Openbaar Ministerie (prokurator królewski w Brukseli)* (C-627/19 PPU, [EU:C:2019:1079](#)), wydanych w dniu 12 grudnia 2019 r. w pilnym trybie prejudycjalnym, Trybunał uzupełnił swoje niedawne orzecznictwo⁹⁶ dotyczące decyzji ramowej w sprawie europejskiego nakazu aresztowania poprzez sprecyzowanie wymogu niezależności „wydającego [europejski] nakaz [aresztowania] organu sądowego” oraz wymogu skutecznej ochrony sądowej, którą należy zapewnić osobom objętym takim nakazem.

W sprawach w postępowaniach głównych europejskie nakazy aresztowania zostały wydane przez prokuratury francuskie (sprawy C-566/19 PPU i C-626/19 PPU), szwedzką (sprawa C-625/19 PPU) i belgijską (sprawa C-627/19 PPU), w trzech pierwszych sprawach w celu przeprowadzenia postępowania karnego, a w ostatnim przypadku w celu wykonania kary. Pojawiła się kwestia wykonania tych europejskich nakazów aresztowania, która zależała w szczególności od uznania tych różnych prokuratur za „wydające nakaz organy sądowe”

W pierwszej kolejności Trybunał zbadał, czy status prokuratury francuskiej zapewnia jej gwarancję niezależności wystarczającą do wydawania europejskich nakazów aresztowania, i orzekł, że tak jest.

Trybunał wskazał, że zgodnie z przedstawionymi mu informacjami urzędnicy prokuratury francuskiej dysponują uprawnieniem do oceny w sposób niezależny, w szczególności od władzy wykonawczej, konieczności wydania europejskiego nakazu aresztowania i jego proporcjonalnego charakteru oraz wykonują to uprawnienie w sposób obiektywny, przy uwzględnieniu wszystkich dowodów obciążających i odciażających. Ich niezależności nie podważa okoliczność, że są oni odpowiedzialni za prowadzenie postępowania z oskarżenia publicznego, ani okoliczność, że minister sprawiedliwości może kierować do nich ogólne instrukcje z zakresu polityki karnej, ani też okoliczność, że podlegają oni kierownictwu i kontroli ze strony ich przełożonych będących także członkami prokuratury, a zatem są oni zobowiązani do wykonywania instrukcji tych ostatnich.

Następnie Trybunał sprecyzował wymóg ustanowiony w jego niedawnym orzecznictwie, zgodnie z którym decyzja o wydaniu europejskiego nakazu aresztowania powinna, w przypadku gdy jest podejmowana przez organ, który uczestniczy w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości, lecz nie jest sądem, móc podlegać w wydającym nakaz państwie członkowskim kontroli sądowej spełniającej wymogi skutecznej ochrony sądowej.

96| Zobacz w szczególności wyroki: z dnia 27 maja 2019 r., *OG i PI (prokuratury w Lubeca i w Zwickau)* (C-508/18 i C-82/19 PPU, [EU:C:2019:456](#)); z dnia 27 maja 2019 r., *PF (prokurator generalny Litwy)* (C-509/18, [EU:C:2019:457](#)); a także z dnia 9 października 2019 r., *NJ (prokuratura w Wiedniu)* (C-489/19 PPU, [EU:C:2019:849](#)).

W pierwszej kolejności Trybunał podkreślił, że istnienie takiego środka zaskarżenia do sądu nie stanowi warunku uznania organu za „wydający nakaz organ sądowy” w rozumieniu decyzji ramowej w sprawie europejskiego nakazu aresztowania.

W drugiej kolejności Trybunał wskazał, że do państw członkowskich należy zapewnienie, aby ich porządki prawne gwarantowały w skuteczny sposób wymagany poziom ochrony sądowej za pomocą przepisów postępowania, które wdrażają i które mogą różnić się od siebie w zależności od systemu. Ustanowienie odrębnego prawa do wniesienia środka zaskarżenia od decyzji o wydaniu europejskiego nakazu aresztowania stanowi zatem tylko jedną z możliwości. I tak Trybunał orzekł, że wymogi związane ze skuteczną ochroną sądową, z której powinna korzystać osoba objęta europejskim nakazem aresztowania wydanym przez organ inny niż sąd w celu przeprowadzenia postępowania karnego, są spełnione, jeżeli warunki wydania tego nakazu, a w szczególności jego charakter proporcjonalny, są przedmiotem kontroli sądowej w wydającym nakaz państwie członkowskim.

W omawianych sprawach systemy francuski i szwedzki spełniają te wymogi, ponieważ zgodnie z krajowymi przepisami proceduralnymi proporcjonalny charakter decyzji prokuratury o wydaniu europejskiego nakazu aresztowania może być przedmiotem uprzedniej, a nawet prawie równoczesnej z przyjęciem tej decyzji, kontroli sądowej, jak również późniejszej kontroli sądowej. W szczególności ocenę tego proporcjonalnego charakteru przeprowadza między innymi, uprzednio, sąd, który wydaje orzeczenie krajowe mogące służyć następnie za podstawę wydania europejskiego nakazu aresztowania.

W przypadku gdy europejski nakaz aresztowania został wydany przez prokuraturę nie w celu przeprowadzenia postępowania karnego, lecz w celu wykonania kary pozbawienia wolności orzeczonej prawomocnym wyrokiem, Trybunał uznał, że wymogi wynikające ze skutecznej ochrony sądowej również nie prowadzą do konieczności ustanowienia odrębnego środka zaskarżenia decyzji prokuratury. Okoliczność, że system belgijski nie przewiduje takiego środka zaskarżenia, nie oznacza zatem, że nie spełnia on tych wymogów. W tym względzie Trybunał podkreślił, że w przypadku gdy europejski nakaz aresztowania ma na celu wykonanie kary, kontrola sądowa jest przeprowadzona poprzez podlegający wykonaniu wyrok, na którym opiera się ów nakaz aresztowania. Wykonujący nakaz organ sądowy może bowiem domniemywać, że decyzja o wydaniu takiego nakazu aresztowania została podjęta po przeprowadzeniu postępowania sądowego, w którym osoba, której dotyczy nakaz, korzystała z gwarancji dotyczących ochrony jej praw podstawowych. Ponadto proporcjonalność owego nakazu aresztowania wynika również z wydanego wyroku skazującego, ponieważ decyzja ramowa w sprawie europejskiego nakazu aresztowania przewiduje, że ten wyrok skazujący powinien orzekać karę lub środek zabezpieczający o wymiarze co najmniej czterech miesięcy.

W wyroku z dnia 24 czerwca 2019 r. **Popławski** (C-573/17, [EU:C:2019:530](#)) Trybunał w składzie wielkiej izby rozpatrywał *zagadnienie, czy organ sądowy wykonujący europejski nakaz aresztowania jest zobowiązany, w oparciu o zasadę pierwszeństwa prawa Unii, do odstąpienia od stosowania przepisów sprzecznych z decyzją ramową*. Dostarczył on ponadto wyjaśnień dotyczących *skutków prawnych oświadczenia złożonego przez państwo członkowskie na podstawie art. 28 ust. 2 decyzji ramowej 2008/909⁹⁷, po przyjęciu tej decyzji*. Zgodnie z tym przepisem państwo członkowskie „może przy przyjęciu niniejszej decyzji ramowej przez Radę złożyć oświadczenie, w którym stwierdzi, że w przypadkach, w których prawomocny wyrok [podlegający wykonaniu] został wydany przed datą przez nie określoną, będzie ono jako państwo wydające i wykonujące nadal stosowało istniejące instrumenty prawne dotyczące przekazywania osób skazanych mające zastosowanie przed dniem 5 grudnia 2011 r. [...]”.

97| Decyzja ramowa Rady 2008/909/WSiSW z dnia 27 listopada 2008 r. o stosowaniu zasady wzajemnego uznawania do wyroków skazujących na karę pozbawienia wolności lub inny środek polegający na pozbawieniu wolności – w celu wykonania tych wyroków w Unii Europejskiej (Dz.U. 2008, L 327, s. 27).

Spór w postępowaniu głównym dotyczył postępowania dotyczącego wykonania w Niderlandach europejskiego nakazu aresztowania wydanego przez sąd polski przeciwko obywatelowi polskiemu zamieszkałemu w Niderlandach w celu wykonania w Polsce kary pozbawienia wolności. W październiku 2015 r., w ramach wykonania europejskiego nakazu aresztowania, sąd odsyłający zwrócił się z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, na który Trybunał udzielił odpowiedzi w wyroku z dnia 29 czerwca 2017 r., *Popławski*⁹⁸. W wyroku tym Trybunał orzekł, że art. 4 pkt 6 decyzji ramowej w sprawie europejskiego nakazu aresztowania, ustanawiający jedną z fakultatywnych podstaw odmowy wykonania europejskiego nakazu aresztowania, należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie ustawodawstwu państwa członkowskiego wprowadzającemu w życie ten przepis, które – w przypadku gdy o przekazanie cudzoziemca, który posiada zezwolenie na pobyt na czas nieokreślony na terytorium tego państwa członkowskiego, zwraca się inne państwo członkowskie do celów wykonania kary pozbawienia wolności wymierzonej temu cudzoziemcowi na mocy prawomocnego wyroku – po pierwsze, nie dopuszcza takiego przekazania, a po drugie, ogranicza się do ustanowienia wobec organów sądowych pierwszego państwa członkowskiego obowiązku powiadomienia organów sądowych drugiego państwa członkowskiego o gotowości przejęcia wykonania tego wyroku, przy czym w dniu odmowy przekazania nie zapewniono rzeczywistego przejęcia wykonania tego wyroku, a w przypadku gdyby takie przejęcie okazało się następnie niemożliwe, taka odmowa nie mogłaby zostać podważona.

W drugim wyroku *Popławski* Trybunał orzekł w pierwszej kolejności, odnosząc się w szczególności do brzmienia art. 28 ust. 2 decyzji ramowej 2008/909 i jej ogólnej systematyki, że oświadczenie złożone przez państwo członkowskie na podstawie tego przepisu po dacie przyjęcia tej decyzji ramowej nie może wywoływać skutków prawnych.

Następnie przypomniał on zakres ciążącego na sądzie krajowym obowiązku wynikającego z zasady pierwszeństwa prawa Unii w sytuacji, w której przepis jego prawa krajowego jest sprzeczny z przepisami prawa Unii, które podobnie jak decyzja ramowa w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i decyzja ramowa 2008/909 są pozbawione bezpośredniej skuteczności. W takiej sytuacji sąd ten nie jest zobowiązany odstąpić – jedynie na podstawie prawa Unii – od stosowania przepisu prawa krajowego sprzecznego z danym przepisem prawa Unii.

Trybunał przypomniał jednak również, że o ile decyzje ramowe nie mogą wywoływać bezpośrednich skutków, o tyle ich wiążący charakter powoduje jednak powstanie po stronie organów krajowych obowiązku wykładni zgodnej prawa krajowego od dnia upływu terminu transpozycji tych decyzji ramowych, pod warunkiem że wykładnia ta nie stanowi wykładni contra legem i że jest zgodna z ogólnymi zasadami prawa, w szczególności z zasadami pewności prawa i niedziałania prawa wstecz. W odniesieniu do obowiązku dokonywania wykładni prawa niderlandzkiego w sposób zgodny z decyzją ramową w sprawie europejskiego nakazu aresztowania Trybunał przypomniał, że w poprzednim wyroku z dnia 29 czerwca 2017 r., *Popławski* stwierdził on, iż ciążący na sądzie krajowym obowiązek zapewnienia pełnej skuteczności tej decyzji ramowej nakłada na państwo niderlandzkie obowiązek wykonania rozpatrywanego europejskiego nakazu aresztowania, a w przypadku odmowy – obowiązek zapewnienia skutecznego wykonania kary orzeczonej w Polsce wobec D.A. Popławskiego.

W drugiej kolejności Trybunał uściślił ponadto wykładnię, jaką należy przyjąć w odniesieniu do art. 4 pkt 6 decyzji ramowej w sprawie europejskiego nakazu aresztowania. W tym względzie, co się tyczy, po pierwsze, nałożonego w tym przepisie na wykonujące nakaz państwo członkowskie obowiązku polegającego na zapewnieniu, w przypadku odmowy wykonania europejskiego nakazu aresztowania, rzeczywistego przejęcia wykonania kary pozbawienia wolności orzeczonej wobec osoby, której nakaz dotyczy, to obowiązek ten zakłada prawdziwe zobowiązanie się przez to państwo do zapewnienia wykonania tej kary. Nie można tym

98| Wyrok Trybunału z dnia 29 czerwca 2017 r., *Popławski* (C-579/15, [EU:C:2017:503](#)).

samym uznać, że sama okoliczność, iż państwo to deklaruje „swoją gotowość” do zapewnienia wykonania rzeczony kary, uzasadnia taką odmowę. W konsekwencji każda odmowa wykonania europejskiego nakazu aresztowania musi zostać poprzedzona zweryfikowaniem przez wykonujący nakaz organ sądowy możliwości rzeczywistego wykonania kary zgodnie z jego prawem krajowym. W takich okolicznościach wyłącznie do sądu odsyłającego należy ocena, czy w niniejszej sprawie prawo niderlandzkie można interpretować – nie dokonując przy tym wykładni *contra legem* – w ten sposób, że decyzję ramową w sprawie europejskiego nakazu aresztowania można utożsamić z taką podstawą prawną w konwencji do celów stosowania spornego przepisu krajowego. W tym względzie Trybunał przypomniał, że sąd odsyłający w postępowaniu głównym nie może skutecznie twierdzić, iż nie interpretuje rzeczony przepis krajowy zgodnie z prawem Unii tylko ze względu na fakt, że w przypadku odmowy przekazania minister nadał temu przepisowi wykładnię, która jest niezgodna z tym ostatnim prawem. W konsekwencji, jeżeli sąd odsyłający dojdzie do wniosku, że decyzję ramową w sprawie europejskiego nakazu aresztowania można utożsamić, zgodnie z uznanymi w prawie niderlandzkim metodami wykładni, z konwencją, do celów stosowania spornego przepisu krajowego, sąd ten będzie zobowiązany zastosować interpretowany w ten sposób wspomniany przepis w ramach sporu w postępowaniu głównym, nie biorąc pod uwagę tego, że minister sprzeciwia się takiej wykładni.

Po drugie, w odniesieniu do możliwości korzystania przez wykonujący nakaz organ sądowy, w ramach wprowadzenia w życie podstawy fakultatywnej odmowy wykonania europejskiego nakazu aresztowania, o której mowa w tym przepisie, ze swobodnego uznania, przewidzianego w art. 4 pkt 6 decyzji ramowej w sprawie europejskiego nakazu aresztowania, Trybunał przypomniał, że organ ten powinien uwzględnić cel, do jakiego zmierza ustanowiona w tym zakresie podstawa fakultatywnej odmowy wykonania, który polega na umożliwieniu wykonującemu nakaz organowi sądowemu przypisania szczególnej wagi zwiększeniu szans resocjalizacji osoby, której dotyczy wnioski, po wykonaniu kary, na którą osoba ta była skazana. Z przyznanej wykonującemu nakaz organowi sądowemu możliwości odmówienia na podstawie rzeczony przepis przekazania osoby, której dotyczy nakaz, można skorzystać zatem wyłącznie wtedy, gdy ten organ sądowy – po zweryfikowaniu, po pierwsze, czy osoba ta przebywa w wykonującym nakaz państwie członkowskim, jest jego obywatelem lub ma w nim miejsce zamieszkania, a po drugie, czy kara pozbawienia wolności orzeczona w wydającym nakaz państwie członkowskim wobec tej osoby może zostać rzeczywiście wykonana w wykonującym nakaz państwie członkowskim – stwierdzi, że istnieje uzasadniony interes w tym, by kara orzeczona w wydającym nakaz państwie członkowskim została wykonana na terytorium wykonującego nakaz państwa członkowskiego. W związku z tym do sądu odsyłającego należy w pierwszym rzędzie dokonanie w możliwie największym zakresie wykładni zgodnej prawa krajowego, umożliwiającej osiągnięcie rezultatu zgodnego z celem wyznaczonym w decyzji ramowej w sprawie europejskiego nakazu aresztowania. Gdyby okazało się to niemożliwe, wspomniany sąd powinien przynajmniej przyjąć wykładnię swojego prawa krajowego umożliwiającą mu osiągnięcie rozwiązania, które nie będzie sprzeczne z celem wyznaczonym w tej decyzji ramowej i które umożliwi zatem uniknięcie bezkarności D.A. Popławskiego. Stałoby się tak, gdyby sąd ten dokonał wykładni wspomnianego prawa krajowego w ten sposób, iż odmowa wykonania europejskiego nakazu aresztowania jest możliwa tylko wówczas, gdy zostanie zapewnione, że kara pozbawienia wolności, na którą został skazany D.A. Popławski, zostanie rzeczywiście wykonana w Niderlandach, i to nawet jeśli odmowa ta następuje w sposób automatyczny.

W wydanym w dniu 15 października 2019 r. wyroku **Dorobantu** (C-128/18, [EU:C:2019:857](#)) Trybunał, orzekający w składzie wielkiej izby, dokonał wykładni w świetle zakazu tortur i niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, o którym mowa w art. 4 karty, *przepisu decyzji ramowej w sprawie europejskiego nakazu aresztowania*⁹⁹, *który przewiduje, że ten instrument nie może prowadzić do zmiany obowiązku poszanowania praw podstawowych i podstawowych zasad prawa uznanych w art. 6 Traktatu o Unii Europejskiej*.

99| Artykuł 1 ust. 3 decyzji ramowej w sprawie europejskiego nakazu aresztowania.

Spór w postępowaniu głównym dotyczył wykonania w Niemczech europejskiego nakazu aresztowania wydanego przez sąd rumuński wobec obywatela rumuńskiego. Sąd niemiecki, jako organ wykonujący ten europejski nakaz aresztowania, zastanawiał się nad kryteriami, jakie należy przyjąć w celu dokonania oceny, czy warunki, w jakich obywatel ten byłby pozbawiony wolności w przypadku przekazania go organom rumuńskim, spełniają wymogi wynikające z art. 4 karty. Sprawa ta pozwoliła Trybunałowi na doprecyzowanie orzecznictwa wynikającego w szczególności z jego wyroków w sprawach *Aranyosi i Căldăraru*¹⁰⁰ i *Generalstaatsanwaltschaft (warunki pozbawienia wolności na Węgrzech)*¹⁰¹.

W pierwszej kolejności Trybunał wypowiedział się w przedmiocie intensywności i zakresu kontroli przez wykonujący nakaz organ sądowy warunków pozbawienia wolności w wydającym nakaz państwie członkowskim. W tym względzie Trybunał orzekł, że w przypadku gdy organ ten dysponuje obiektywnymi, wiarygodnymi, dokładnymi i należycie zaktualizowanymi danymi świadczącymi o istnieniu systemowych lub ogólnych nieprawidłowości w zakresie warunków pozbawienia wolności w zakładach karnych wydającego nakaz państwa członkowskiego, powinien on, w celu dokonania oceny, czy istnieją poważne i sprawdzone podstawy, by sądzić, że po przekazaniu do tego państwa członkowskiego osoba, przeciwko której wydano europejski nakaz aresztowania, będzie narażona na rzeczywiste niebezpieczeństwo poddania jej nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu, uwzględnić wszystkie istotne aspekty bytowe warunków pozbawienia wolności w zakładzie karnym, w którym konkretnie przewidywane jest osadzenie tej osoby. Biorąc pod uwagę bezwzględny zakaz nieludzkiego lub poniżającego traktowania, ocena ta nie ogranicza się do sprawdzenia, czy nie występują oczywiste niedostatki.

Ponadto, biorąc pod uwagę, po pierwsze, konkretny i dokładny charakter takiej kontroli, a po drugie, terminy, które zostały mu wyznaczone w decyzji ramowej, wykonujący nakaz organ sądowy nie może przeprowadzić badania warunków pozbawienia wolności istniejących we wszystkich zakładach karnych wydającego nakaz państwa członkowskiego, w których dana osoba mogłaby zostać osadzona. W celu przeprowadzenia kontroli warunków pozbawienia wolności panujących w zakładzie karnym, w którym konkretnie jest przewidziane osadzenie tej osoby, powinien on zwrócić się do wydającego nakaz organu sądowego o informacje, które uważa za niezbędne, i zasadniczo, w braku konkretnych dowodów pozwalających na stwierdzenie, że warunki pozbawienia wolności naruszają art. 4 karty, powinien polegać na zapewnieniach udzielonych przez ten ostatni organ.

Pośród aspektów bytowych, które wykonujący nakaz organ sądowy powinien zbadać, znajduje się dostępna dla osoby pozbawionej wolności przestrzeń osobista w celi tego zakładu, warunki sanitarne oraz zakres swobody poruszania się osoby pozbawionej wolności wewnątrz zakładu.

W drugiej kolejności, co się tyczy w szczególności dostępnej dla osoby pozbawionej wolności przestrzeni osobistej, Trybunał stwierdził, że wykonujący nakaz organ sądowy powinien, przy obecnym braku minimalnych norm w tym zakresie w prawie Unii, uwzględnić minimalne wymogi wynikające z art. 3 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (EKPC)¹⁰², ponieważ zapisane w tym postanowieniu prawo odpowiada prawu zagwarantowanemu przez art. 4 karty. Odwołując się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Trybunał stwierdził w szczególności, że okoliczność, iż przestrzeń osobista, którą dysponuje osoba pozbawiona wolności, jest mniejsza niż 3 m² w celi zbiorowej, stwarza silne domniemanie naruszenia art. 3 EKPC, które może być obalone jedynie wtedy, gdy ograniczenia tej przestrzeni osobistej są krótkotrwałe, sporadyczne i nieznaczne, jeżeli towarzyszy im wystarczająca swoboda poruszania się poza

100| Wyrok Trybunału z dnia 5 kwietnia 2016 r., *Aranyosi i Căldăraru* (C-404/15 i C-659/15 PPU, [EU:C:2016:198](#)).

101| Wyrok Trybunału z dnia 25 lipca 2018 r., *Generalstaatsanwaltschaft (warunki pozbawienia wolności na Węgrzech)* (C-220/18 PPU, [EU:C:2018:589](#)).

102| Konwencja podpisana w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r.

cełą i odpowiednie zajęcia poza cełą oraz jeżeli zakład, w którym osadzona jest dana osoba, zapewnia w sposób ogólny godziwe warunki pozbawienia wolności. Trybunał wyjaśnił ponadto, że o ile do celów obliczenia tej dostępnej przestrzeni nie należy brać pod uwagę przestrzeni zajmowanej przez urządzenia sanitarne, o tyle obliczenie to powinno uwzględniać przestrzeń zajmowaną przez meble, przy czym osoby pozbawione wolności powinny jednak zachować możliwość normalnego poruszania się po celi.

W trzeciej kolejności Trybunał orzekł, że przy przeprowadzaniu całościowej oceny warunków przewidywanego osadzenia osoby, przeciwko której wydano europejski nakaz aresztowania, wykonujący nakaz organ sądowy może uwzględnić istnienie środków kontroli, w szczególności środków kontroli sądowej *a posteriori* warunków pozbawienia wolności w wydającym nakaz państwie członkowskim. Jednakże organ ten nie może wykluczyć istnienia rzeczywistego niebezpieczeństwa nieludzkiego lub poniżającego traktowania wyłącznie na tej podstawie, że dana osoba dysponuje w tym państwie członkowskim środkiem prawnym umożliwiającym jej zakwestionowanie zastosowanych wobec niej warunków pozbawienia wolności lub że w tym państwie członkowskim istnieją środki ustawodawcze lub strukturalne mające na celu wzmocnienie kontroli warunków pozbawienia wolności.

Wreszcie, w czwartej kolejności Trybunał orzekł, że stwierdzenie przez wykonujący nakaz organ sądowy istnienia poważnych i sprawdzonych podstaw, aby sądzić, że osoba, której dotyczy europejski nakaz aresztowania, po jej przekazaniu do wydającego nakaz państwa członkowskiego będzie narażona na niebezpieczeństwo nieludzkiego lub poniżającego traktowania ze względu na warunki pozbawienia wolności panujące w zakładzie karnym, w którym konkretnie jest przewidywane jej osadzenie, nie może być dla celów wydania rozstrzygnięcia w sprawie takiego przekazania kompensowane względami związanymi ze skutecznością współpracy wymiarów sprawiedliwości w sprawach karnych ani z zasadami wzajemnego zaufania i uznawania. Bezwzględny charakter zakazu nieludzkiego lub poniżającego traktowania stoi na przeszkodzie ograniczeniu w jakikolwiek sposób przez wskazane względy prawa podstawowego do tego, by nie być poddanym takiemu traktowaniu. W związku z tym konieczność zapewnienia, by dana osoba nie została poddana żadnemu nieludzkemu lub poniżającemu traktowaniu, uzasadnia, w drodze wyjątku, ograniczenie zasad wzajemnego zaufania i uznawania.

X. Transport

W tej części warto wspomnieć o dwóch wyrokach. Pierwszy z nich dotyczy wykładni pojęcia „nadzwyczajnej okoliczności” w rozumieniu rozporządzenia nr 261/2004 w sprawie odszkodowania i pomocy dla pasażerów w przypadku odmowy przyjęcia na pokład albo odwołania lub dużego opóźnienia lotów. Drugi wyrok dotyczy wykładni pojęcia „umowy przewozu” w rozumieniu rozporządzenia nr 1371/2007 dotyczącego praw i obowiązków pasażerów w ruchu kolejowym.

W wyroku **Germanwings** (C-501/17, [EU:C:2019:288](#)), wydanym w dniu 4 kwietnia 2019 r., Trybunał *dokonał wykładni pojęcia „nadzwyczajnej okoliczności” w rozumieniu rozporządzenia nr 261/2004*¹⁰³, uznając, że taką okoliczność stanowi uszkodzenie opony statku powietrznego przez śrubę leżącą na pasie startowym lub pasie do lądowania. Jednakże w przypadku opóźnienia lotu o trzy godziny lub więcej przy przylocie w związku z tą okolicznością przewoźnik lotniczy jest jednak zobowiązany do wypłacenia odszkodowania pasażerom, jeżeli nie zastosował wszystkich dostępnych mu środków w celu ograniczenia dużego opóźnienia owego lotu.

¹⁰³ | Rozporządzenie (WE) nr 261/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lutego 2004 r. ustanawiające wspólne zasady odszkodowania i pomocy dla pasażerów w przypadku odmowy przyjęcia na pokład albo odwołania lub dużego opóźnienia lotów, uchylające rozporządzenie (EWG) nr 295/91 (Dz.U. 2004, L 46, s. 1).

Spór w postępowaniu przed sądem krajowym toczy się między pasażerem a przewoźnikiem lotniczym Germanwings i dotyczy odmowy wypłaty odszkodowania przez tego przewoźnika na rzecz owego pasażera, którego lot został znacznie opóźniony. Przewoźnik lotniczy odmówił uwzględnienia wniosku o odszkodowanie na tej podstawie, że opóźnienie omawianego lotu było spowodowane uszkodzeniem opony statku powietrznego przez śrubę leżącą na pasie startowym lub pasie do lądowania, którą to okoliczność należało zakwalifikować jako „nadzwyczajną”¹⁰⁴ w rozumieniu rozporządzenia nr 261/2004 i zwalniającą go z obowiązku wypłaty odszkodowania na podstawie tego rozporządzenia¹⁰⁵.

Sąd krajowy, rozpatrując sprawę, zmierzał do ustalenia, czy rozpatrywane uszkodzenie stanowi „nadzwyczajną okoliczność” w rozumieniu rozporządzenia nr 261/2004.

Przed wszystkim Trybunał stwierdził, że przewoźnik lotniczy nie jest zobowiązany do wypłaty pasażerom odszkodowania, jeżeli może dowieść, że odwołanie lub opóźnienie lotu wynoszące co najmniej trzy godziny w chwili lądowania jest spowodowane zaistnieniem „nadzwyczajnych okoliczności”, których nie można było uniknąć pomimo podjęcia wszelkich racjonalnych środków, i – w przypadku wystąpienia tego rodzaju okoliczności – że podjął dostosowane do sytuacji środki, przy użyciu wszystkich zasobów ludzkich i materiałowych oraz środków finansowych, jakimi dysponował, w celu uniknięcia odwołania lub znacznego opóźnienia danego lotu, przy czym nie można wymagać od niego poświęceń niemożliwych do przyjęcia z punktu widzenia możliwości jego przedsiębiorstwa w danym momencie.

Trybunał przypomniał, że zdarzenia mogą być uznane za „nadzwyczajne okoliczności” w rozumieniu rozporządzenia nr 261/2004, jeżeli ze względu na swój charakter lub swoje źródło nie wpisują się w ramy normalnego wykonywania działalności danego przewoźnika lotniczego i nie pozwalają mu na skuteczne panowanie nad nimi.

Trybunał orzekł, że nawet jeśli przewoźnicy lotniczy mają regularnie do czynienia z uszkodzeniami opon samolotów, to nie można uznać, że wadliwość opony wynikająca wyłącznie ze zderzenia z ciałem obcym znajdującym się na pasie lotniska wpisuje się, ze względu na swój charakter lub źródło, w ramy normalnego wykonywania działalności danego przewoźnika lotniczego. Ponadto okoliczność ta pozostaje poza zakresem jego skutecznego panowania i w związku z tym należy ją zakwalifikować jako „okoliczność nadzwyczajną” w rozumieniu rozporządzenia nr 261/2004.

Jednakże w celu zwolnienia z obowiązku wypłaty odszkodowania na podstawie rozporządzenia nr 261/2004 do przewoźnika lotniczego należy wykazanie, że użył on wszelkich środków, jakimi dysponował, w celu uniknięcia sytuacji, w której wymiana opony uszkodzonej przez ciało obce znajdujące się na pasie lotniska doprowadziłaby do dużego opóźnienia lotu, co podlega weryfikacji przez sąd odsyłający. W tym względzie Trybunał wskazał w odniesieniu do uszkodzeń opon, że przewoźnicy lotniczy mogą dysponować na lotniskach, które obsługują, umowami o dokonanie wymian ich opon, co zapewnia im pierwszeństwo przy tej wymianie. W wydanym w dniu 7 listopada 2019 r. wyroku **Kanyeba i in.** (od C-349/18 do C-351/18, [EU:C:2019:936](#)) Trybunał zajął się, z jednej strony, *wykładnią pojęcia „umowy przewozu” w rozumieniu art. 3 pkt 8 rozporządzenia nr 1371/2007*

104| Artykuł 5 ust. 3 rozporządzenia nr 261/2004.

105| Artykuł 5 ust. 1 i art. 7 rozporządzenia nr 261/2004.

dotyczącego praw i obowiązków pasażerów w ruchu kolejowym¹⁰⁶, oraz z drugiej strony, uprawnieniami sądu krajowego, w wypadku stwierdzenia przez niego nieuczciwego charakteru warunku umownego w rozumieniu dyrektywy 93/13 w sprawie nieuczciwych warunków¹⁰⁷.

Wyrok ten wpisuje się w ramy trzech sporów między (państwową spółką kolei belgijskich, zwaną dalej „NMBS”) a trzema pasażerami w przedmiocie dodatków do taryfy żądanych od tych ostatnich za podróżowanie bez biletu. W następstwie bowiem odmowy przez wspomnianych podróżnych uregulowania ich sytuacji poprzez uiszczenie niezwłocznie ceny biletu powiększonej o ryczałtową kwotę, SNCB pozwała te osoby do sądu o zapłatę kwot należnych z tytułu tych naruszeń obowiązujących warunków przewozu spółki. W tym kontekście SNCB podnosiła, że stosunek między nią a wspomnianymi podróżnymi ma charakter nie umowny, lecz administracyjny, ponieważ ci ostatni nie nabyli biletu. Sąd odsyłający, przed którym toczą się te spory, zwrócił się do Trybunału z pytaniami dotyczącymi, po pierwsze, charakteru stosunku prawnego istniejącego pomiędzy spółką przewozową a podróżnym korzystającym z usług tej spółki bez biletu, oraz, z drugiej strony, kwestii, czy od dopłat, których żądała SNCB, należy odstąpić na podstawie ochrony przyznanej takiemu podróżnemu przez przepisy dotyczące nieuczciwych warunków umownych.

W pierwszej kolejności Trybunał uściślił pojęcie „umowy transportu [przewozu]” w rozumieniu art. 3 pkt 8 rozporządzenia nr 1371/2007. W świetle brzmienia tego przepisu przede wszystkim zauważył on, że taka umowa pociąga za sobą zasadniczo obowiązek świadczenia na rzecz podróżnego co najmniej jednej usługi transportowej oraz obowiązek podróżnego zapłaty za tę usługę lub usługi, chyba że usługa przewozu jest świadczona nieodpłatnie. Wynika z tego, że z jednej strony pozostawiając swobodny dostęp do pociągu, a z drugiej strony wchodząc do pociągu w celu odbycia trasy, zarówno przedsiębiorstwo kolejowe, jak i podróżny wyrażają zgodną wolę o wstąpieniu w stosunek umowny, w związku z czym co do zasady zostają spełnione przesłanki konieczne dla ustalenia istnienia umowy przewozu. Następnie Trybunał zbadał kontekst, w jaki wpisuje się ten przepis, i stwierdził, że w świetle tej treści i kontekstu pojęcie „umowy przewozu” jest niezależne od posiadania przez podróżnego biletu i że w konsekwencji obejmuje ono sytuację, w której pasażer wsiada na pokład swobodnie dostępnego pociągu w celu odbycia podróży bez zakupu biletu. Wreszcie Trybunał podkreślił, że byłoby sprzeczne z celem rozporządzenia nr 1371/2007, który sprowadza się do ochrony pasażerów w ruchu kolejowym, uznanie, iż taki podróżny, z tego tylko powodu, że nie posiada biletu w momencie wejścia na pokład pociągu, nie może być uznany za stronę stosunku umownego z przedsiębiorstwem kolejowym, które pozostawiło pociągi do swobodnego dostępu, zważywszy, że w takim kontekście pasażer ten mógłby, w przypadku wystąpienia okoliczności, za które nie można mu przypisać odpowiedzialności, być pozbawiony praw, które rozporządzenie to wiąże z zawarciem umowy przewozu. Ponadto Trybunał dodał, że w przypadku braku przepisów w tym zakresie w rozporządzeniu nr 1371/2007, taka wykładnia pojęcia „umowy transportu [przewozu]” w rozumieniu art. 3 pkt 8 tego rozporządzenia pozostaje bez uszczerbku dla ważności tej umowy lub konsekwencji, jakie mogą być związane z niewypełnieniem zobowiązań umownych przez jedną ze stron, które nadal podlegają właściwemu prawu krajowemu.

W drugiej kolejności Trybunał przypomniał na wstępie, że zgodnie z art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 warunki umowy odzwierciedlające w szczególności bezwzględnie obowiązujące przepisy ustawowe lub wykonawcze nie podlegają przepisom tej dyrektywy i że do sądu krajowego należy sprawdzenie, czy przedmiotowy warunek jest objęty tym wyłączeniem z zakresu stosowania tej dyrektywy. Opierając się jednak na hipotezie, że klauzula ta jest objęta zakresem stosowania, Trybunał zajął się uprawnieniami sądu krajowego¹⁰⁸ w wypadku

¹⁰⁶ Rozporządzenie (WE) nr 1371/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. dotyczące praw i obowiązków pasażerów w ruchu kolejowym (Dz.U. 2007, L 315, s. 14).

¹⁰⁷ Dyrektywa Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29).

¹⁰⁸ Wynikające z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13.

stwierdzenia nieuczciwego charakteru warunku umownego w rozumieniu dyrektywy 93/13. I tak, jeśli chodzi o klauzulę karną przewidzianą w umowie zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, Trybunał orzekł, po pierwsze, że art. 6 ust. 1 tej dyrektywy sprzeciwia się temu, aby sąd krajowy, który stwierdza nieuczciwy charakter takiego warunku dotyczącego kary umownej, zmniejszył kwotę kary nałożonej wskutek tego warunku na tego konsumenta. Po drugie, Trybunał orzekł, że przepis ten sprzeciwia się również temu, aby sąd krajowy zastąpił taką klauzulę, na podstawie przepisu prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym, zgodnie z zasadami jego prawa umów, chyba że dana umowa nie może nadal istnieć w przypadku usunięcia nieuczciwego warunku, a rozwiązanie umowy jako całości naraża konsumenta na szczególnie szkodliwe skutki.

W tej części należy jeszcze wspomnieć, że w wyroku **Austria/Niemcy** (C-591/17) Trybunał wypowiedział się w przedmiocie wprowadzenia przez Niemcy opłaty za korzystanie z autostrad oraz zwolnienia jedynie w odniesieniu do pojazdów zarejestrowanych w Niemczech. Wyrok ten został przedstawiony powyżej w części VII.1, „Swobodny przepływ towarów”.

XI. Konkurencja

1. Artykuł 101 TFUE

W wyroku **Skanska Industrial Solutions i in.** (C-724/17, [EU:C:2019:204](#)), wydanym w dniu 14 marca 2019 r. Trybunał rozpatrzył wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w przedmiocie postanowień traktatowych dotyczących porozumień, decyzji i uzgodnionych praktyk, rozstrzygając, że w sytuacji, w której wszystkie akcje spółek uczestniczących w kartelu zostały nabyte przez inne spółki, które rozwiązały spółki, których akcje nabyły, i kontynuowały ich działalność gospodarczą, te spółki przejmujące mogą zostać pociągnięte do odpowiedzialności za spowodowaną przez ten kartel szkodę.

Rozpatrywany w niniejszym przypadku kartel został wprowadzony w życie w Finlandii w latach 1994–2002. Opierał się on na porozumieniach dotyczących podziału rynku, cen i składania ofert kosztorysowych, obejmował całe to państwo członkowskie i mógł również wywierać wpływ na handel między państwami członkowskimi. W latach 2000 i 2003 pozwane spółki nabyły wszystkie akcje pewnych uczestniczących w kartelu spółek, które następnie zostały rozwiązane w ramach dobrowolnych postępowań likwidacyjnych. W wydanym w dniu 29 września 2009 r. wyroku naczelny sąd administracyjny Finlandii skazał uczestniczące w kartelu spółki za naruszenia krajowej ustawy o zwalczaniu ograniczeń w konkurencji oraz postanowień traktatowych dotyczących porozumień, decyzji i uzgodnionych praktyk. Na podstawie tego wyroku fińskie miasto Vantaa zamierzało uzyskać odszkodowanie od spółek przejmujących tytułem naprawienia szkody spowodowanej przez kartel. Odmówiono mu jednak tego odszkodowania ze względu na to, że zgodnie z określonymi w prawie fińskim zasadami odpowiedzialności cywilnej ponosi ją jedynie podmiot będący sprawcą szkody.

Zadając pytania prejudycjalne pierwsze i drugie, sąd odsyłający zmierzał w istocie do ustalenia, czy dotyczące porozumień, decyzji i uzgodnionych praktyk postanowienia traktatowe należy interpretować w ten sposób, że w sytuacji takiej jak ta rozpatrywana w postępowaniu głównym spółki przejmujące mogą zostać pociągnięte do odpowiedzialności za szkodę spowodowaną przez kartel.

Trybunał rozstrzygnął, że kwestia ustalenia tego, który podmiot ma obowiązek naprawienia szkody spowodowanej przez kartel, została uregulowana bezpośrednio w prawie Unii. Ze względu na to, że odpowiedzialność za szkodę wynikającą z naruszenia reguł konkurencji Unii ma charakter osobisty, do odpowiedzialności za nie należy pociągnąć przedsiębiorstwo, które dopuściło się naruszenia tych reguł. Podmiotami zobowiązanymi do naprawienia szkody spowodowanej zakazanymi przez art. 101 TFUE porozumieniami czy też praktykami są przedsiębiorstwa w rozumieniu tego postanowienia, które uczestniczyły w tych porozumieniach czy też praktykach.

Pojęcie „przedsiębiorstwa” w rozumieniu art. 101 TFUE obejmuje zaś każdy podmiot prowadzący działalność gospodarczą, niezależnie od jego statusu prawnego oraz sposobu finansowania, i oznacza jednostkę gospodarczą, nawet jeśli z prawnego punktu widzenia jednostka ta składa się z kilku osób fizycznych lub prawnych.

W sytuacji więc, gdy podmiot, który dopuścił się naruszenia unijnych reguł konkurencji, podlega zmianom prawnym lub organizacyjnym, skutkiem tych zmian nie musi wcale być utworzenie nowego przedsiębiorstwa, które jest zwolnione z odpowiedzialności za sprzeczne z tymi regułami działania poprzedniego podmiotu, jeżeli stary i nowy podmiot są z gospodarczego punktu widzenia tożsame. Gdyby bowiem przedsiębiorstwa odpowiedzialne za szkodę spowodowaną takim naruszeniem mogły unikać sankcji poprzez samą tylko zmianę tożsamości w drodze restrukturyzacji, zbycia lub innych zmian prawnych czy organizacyjnych, zagrożone byłoby zarówno osiągnięcie realizowanego przez ten system celu, jak i skuteczność (effet utile) tych reguł.

W tej sprawie należy uznać, że istnieje ciągłość gospodarcza pomiędzy z jednej strony spółkami przejmującymi a z drugiej strony spółkami, które uczestniczyły w danym kartelu. Spółki przejmujące przejęły więc ich odpowiedzialność z tytułu spowodowanej przez ten kartel szkody.

W orzeczeniu prejudycjalnym **Otis Gesellschaft i in.** (C-435/18, [EU:C:2019:1069](#)), wydanym w dniu 12 grudnia 2019 r., Trybunał poczynił istotne uściślenia odnośnie do związku między przepisami prawa Unii a przepisami prawa krajowego regulującymi roszczenia o naprawienie szkód wyrządzonych przez kartel, orzekając, iż art. 101 TFUE należy interpretować w ten sposób, że podmiot publiczny, który przyznawał pożyczki preferencyjne nabywcom towarów objętych kartelem, może żądać naprawienia szkody spowodowanej przez kartel.

Sprawa zawisła przed Oberster Gerichtshof (sądem najwyższym, Austria) była następstwem powództwa o odszkodowanie wytoczonego w szczególności przez Land Oberösterreich (zwany dalej „skarżącym”) przeciwko pięciu spółkom prowadzącym działalność na rynku instalacji i konserwacji wind oraz schodów ruchomych, w stosunku do których to przedsiębiorstw uprzednio wykazano udział w antykonkurencyjnym zachowaniu. Skarżący nie poniósł szkody jako nabywca towarów, których dotyczył kartel. Zwiększenie kosztów budowy spowodowane przez kartel doprowadziło natomiast do przyznania subwencji w formie pożyczek preferencyjnych przeznaczonych na finansowanie projektów budowlanych znajdujących się pod wpływem działania tego kartelu w kwocie wyższej niż w przypadku braku tego kartelu, pozbawiając skarżącego możliwości wykorzystania tej różnicy na inne, bardziej dochodowe cele. Tymczasem zdaniem Oberster Gerichtshof zasady obowiązujące w prawie krajowym w odniesieniu do naprawienia szkody o charakterze czysto majątkowym ograniczają naprawienie szkody jedynie do samych szkód, którym naruszona norma miała na celu zapobiec, tak że byłoby możliwe wykluczenie naprawienia szkód poniesionych przez osoby, które nie działają ani jako dostawcy, ani jako nabywcy na rynku objętym kartelem.

Zapytany przez Oberster Gerichtshof o zgodność takiego ograniczenia z art. 101 TFUE, Trybunał przede wszystkim przypomniał, że art. 101 ust. 1 TFUE wywołuje bezpośrednie skutki w stosunkach między jednostkami i przyznaje w szczególności każdej osobie, która poniosła szkodę spowodowaną przez umowę lub zachowanie mogące ograniczyć lub zakłócić konkurencję, prawo do żądania naprawienia szkody, jeżeli istnieje związek przyczynowy między szkodą a naruszeniem reguł konkurencji. Ponadto Trybunał wskazał również, że przepisy krajowe dotyczące sposobów wykonania tego prawa do odszkodowania nie powinny naruszać skutecznego stosowania art. 101 TFUE.

Trybunał stwierdził, że skuteczna ochrona przed szkodliwymi konsekwencjami naruszenia reguł konkurencji Unii zostałaby poważnie zagrożona, gdyby prawo do naprawienia szkody spowodowanej przez kartel było od początku ograniczone do dostawców i nabywców rynku objętego kartelem. Tymczasem w sprawie w postępowaniu głównym ograniczenie przewidziane w prawie krajowym w odniesieniu do szkody podlegającej naprawieniu skutkuje właśnie wykluczeniem możliwości naprawienia szkody utrzymywanej przez skarżącego z powodu braku posiadania statusu dostawcy lub nabywcy na rynku, którego dotyczył kartel. W tym względzie Trybunał uściślił, iż pod rygorem, że uczestnicy kartelu nie są zobowiązani do naprawienia wszystkich szkód, jakie mogli spowodować, nie jest konieczne, aby szkoda poniesiona przez daną osobę wykazywała szczególny związek z celem ochrony realizowanym przez art. 101 TFUE.

Zdaniem Trybunału art. 101 TFUE oznacza zatem, że każda osoba, która nie działa jako dostawca lub nabywca na rynku objętym kartelem, ale która przyznała dotacje w formie pożyczek preferencyjnych na rzecz nabywców produktów oferowanych na tym rynku, może wystąpić z żądaniem naprawienia poniesionej przez nią szkody z uwagi na fakt, że skoro kwota tych dotacji była wyższa niż w wypadku braku istnienia kartelu, podmioty te nie były w stanie wykorzystać tej różnicy na inne, bardziej dochodowe cele. Trybunał wyjaśnił wreszcie, że do sądu krajowego należy ustalenie, czy skarżący miał możliwość dokonania bardziej dochodowych inwestycji i czy skarżący wykazał istnienie związku przyczynowego między tą szkodą a przedmiotowym kartelem.

2. Artykuł 102 TFUE

W dziedzinie pozycji dominującej należy zasygnalizować wyrok w sprawie przepisów regulujących dochodzenie roszczeń odszkodowawczych za naruszenia prawa konkurencji.

W wyroku **Cogeco Communications** (C-637/17, [EU:C:2019:263](#)), wydanym w dniu 28 marca 2019 r., Trybunał orzekł w przedmiocie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym odnoszącego się do dyrektywy 2014/104¹⁰⁹ w sprawie niektórych przepisów regulujących dochodzenie roszczeń odszkodowawczych z tytułu naruszenia prawa konkurencji państw członkowskich i Unii Europejskiej, objęte przepisami prawa krajowego, do art. 102 TFUE oraz do zasad równoważności i skuteczności.

Spór w postępowaniu głównym dotyczył powództwa o naprawienie szkody, którą miała ponieść Cogeco Communications Inc. w wyniku praktyk antykonkurencyjnych, których miała się dopuścić Sport TV Portugal SA. Powództwo zostało wniesione w dniu 27 lutego 2015 r. po wydaniu przez organ ochrony konkurencji decyzji o ukaraniu Sport TV Portugal grzywną za nadużycie pozycji dominującej na rynku kanałów telewizji sportowej premium w latach 2006–2011.

¹⁰⁹ | Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/104/UE z dnia 26 listopada 2014 r. w sprawie niektórych przepisów regulujących dochodzenie roszczeń odszkodowawczych z tytułu naruszenia prawa konkurencji państw członkowskich i Unii Europejskiej, objęte przepisami prawa krajowego (Dz.U. 2014, L 349, s. 1).

Portugalskie prawo odpowiedzialności pozaumownej, mające zastosowanie w postępowaniu głównym, przewiduje jednak trzyletni okres przedawnienia, który według Sport TV Portugal rozpoczął bieg w chwili, gdy Cogeco Communications dysponowała wszystkimi informacjami niezbędnymi do oceny, czy miała prawo do odszkodowania, wobec czego powództwo w tej sprawie uległo przedawnieniu. Tymczasem, o ile dyrektywa 2014/104 zawiera w szczególności przepisy dotyczące terminów przedawnienia w przypadku powództw o odszkodowanie z tytułu naruszenia reguł konkurencji, o tyle do dnia wytoczenia powództwa nie została jednak jeszcze transponowana do portugalskiego porządku prawnego. Ponieważ rozstrzygnięcie sporu zależy zatem od stosowania dyrektywy 2014/104, sąd odsyłający zwrócił się z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w tym przedmiocie.

Co się tyczy zastosowania *ratione temporis* dyrektywy 2014/104, Trybunał orzekł, że w przypadku gdy państwa członkowskie postanowiły, iż przepisy ich krajowego porządku prawnego transponujące przepisy proceduralne owej dyrektywy nie mają zastosowania do powództw o odszkodowanie wniesionych przed dniem wejścia w życie tych przepisów krajowych, powództwa wniesione po dniu 26 grudnia 2014 r., ale przed datą upływu terminu transpozycji wspomnianej dyrektywy, są regulowane wyłącznie przez krajowe przepisy proceduralne, które obowiązywały już przed transpozycją wspomnianej dyrektywy. Ma to zastosowanie a fortiori do przepisów krajowych przyjętych przez państwa członkowskie na podstawie art. 21 dyrektywy 2014/104, aby zastosować się do jej przepisów materialnych, gdyż jak wynika z art. 22 ust. 1 owej dyrektywy, te przepisy krajowe nie powinny być stosowane z mocą wsteczną. W tych okolicznościach Trybunał orzekł, że wykładni dyrektywy 2014/104 należy dokonywać w ten sposób, że nie ma ona zastosowania do sporu w postępowaniu głównym.

Zatem, wobec braku unijnego uregulowania powództw o odszkodowanie za naruszenie prawa konkurencji, do krajowego porządku prawnego każdego z państw członkowskich należy określenie procedur dochodzenia odszkodowania za szkody wynikające z nadużycia pozycji dominującej, w tym procedur dotyczących terminów przedawnienia, pod warunkiem przestrzegania zasad równoważności i skuteczności. Reguły te nie mogą mieć niekorzystnego wpływu na skuteczne stosowanie art. 102 TFUE.

W tym względzie należy mieć na uwadze specyfikę spraw z zakresu prawa konkurencji, a w szczególności okoliczność, że wytaczanie powództw o odszkodowanie z tytułu naruszenia prawa konkurencji Unii wymaga co do zasady przeprowadzania złożonej analizy stanu faktycznego i sytuacji ekonomicznej.

Zastosowawszy zasadę skuteczności, Trybunał uznał, że jeśli termin przedawnienia, który zaczyna bieg przed zakończeniem postępowań, w wyniku których zostaje wydana ostateczna decyzja przez krajowy organ ochrony konkurencji lub instancję odwoławczą, jest zbyt krótki w stosunku do czasu trwania tych postępowań i nie może być przerywany ani zawieszany w toku takich postępowań, nie można wykluczyć, że ów termin przedawnienia upłynie, zanim jeszcze wspomniane postępowania zostaną zakończone. Zatem takie opóźnienie może praktycznie uniemożliwić lub nadmiernie utrudnić korzystanie z prawa do wytaczania powództw o odszkodowanie opartych na ostatecznej decyzji stwierdzającej naruszenie unijnych reguł konkurencji. Trybunał orzekł zatem, że art. 102 TFUE oraz zasadę skuteczności należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwiają się one uregulowaniu krajowemu, które z jednej strony przewiduje, iż termin przedawnienia w odniesieniu do powództw o odszkodowanie wynosi trzy lata i rozpoczyna bieg w dniu, w którym poszkodowany dowiedział się o swoim prawie do odszkodowania, nawet jeśli osoba odpowiedzialna za naruszenie nie jest znana, a z drugiej strony nie przewiduje możliwości zawieszenia lub przerwania biegu tego terminu w toku postępowania prowadzonego przed krajowym organem ochrony konkurencji.

Warto również zwrócić uwagę na inny wyrok, wydany w sprawie **Powszechny Zakład Ubezpieczeń na Życie** (C-617/17), dotyczący wykładni zasady *ne bis in idem* w kontekście postępowań wszczętych zarówno na gruncie prawa krajowego, jak i prawa Unii z tytułu naruszenia prawa konkurencji. Wyrok ten został przedstawiony w części I.2 „Zasada *ne bis in idem*”.

3. Pomoc państwa

W dziedzinie pomocy państwa warto zwrócić uwagę na trzy wyroki. Pierwszy z nich dotyczy środków przyjętych przez Niemcy na rzecz producentów energii elektrycznej wytwarzanej ze źródeł odnawialnych, drugi dotyczy projektów regionalnej pomocy inwestycyjnej na rzecz dużych projektów, zaś trzeci – środków przyjętych przez państwo i wdrożonych w celu zaradzenia trudnościom finansowym doświadczanym przez przedsiębiorstwo publiczne z sektora kolejowego.

W wyroku **Niemcy/Komisja** (C-405/16 P, [EU:C:2019:268](#)), ogłoszonym w dniu 28 marca 2019 r., Trybunał uwzględnił, po pierwsze, odwołanie wniesione przez Niemcy od wyroku Sądu z dnia 10 maja 2016 r., **Niemcy/Komisja** (T-47/15, [EU:T:2016:281](#)), w którym Sąd oddalił jako bezzasadną skargę o stwierdzenie nieważności decyzji Komisji (UE) 2015/1585 z dnia 25 listopada 2014 r.¹¹⁰, a po drugie, stwierdził nieważność spornej decyzji. Trybunał, w przeciwieństwie do Komisji i Sądu, orzekł, że *środki przyjęte przez Niemcy na rzecz producentów energii elektrycznej wytwarzanej ze źródeł odnawialnych i gazowych kopalni (zwanej dalej „energiją elektryczną EEG”)*¹¹¹ *nie mogą zostać uznane za pomoc państwa, gdyż nie obejmują zasobów państwowych*.

EEG z 2012 r., której celem było zapewnienie producentom energii elektrycznej EEG ceny wyższej od ceny rynkowej, obejmowała w szczególności spoczywający na wszystkich operatorach sieci obowiązek zakupu energii elektrycznej EEG według stawek ustalonych w ustawie oraz sprzedaży na rynku za pośrednictwem giełdy energii elektrycznej. Jeżeli uzyskana cena nie pozwalała im na pokrycie ciężaru finansowego zakupu po cenach określonych w ustawie, wówczas mechanizm nazywany „dopłatą EEG” umożliwiaił im wprowadzenie wymogu od dostawców zaopatrujących odbiorców końcowych, aby przekazywali im różnicę w zależności od sprzedanej ilości. Dostawcy ci mieli natomiast możliwość, lecz nie obowiązek przerzucenia dopłaty EEG na klientów końcowych.

Komisja uznała w spornej decyzji w szczególności, że przyjęte w ten sposób środki, które były niezgodne z prawem w zakresie, w jakim nie zostały jej zgłoszone¹¹², stanowiły pomoc państwa, lecz były one jednak zgodne z rynkiem wewnętrznym, z zastrzeżeniem wykonania przez Niemcy zobowiązania. W swoim wyroku Sąd orzekł w szczególności, że Komisja słusznie uznała, iż EEG z 2012 r. wiązała się z wykorzystaniem zasobów państwowych. Zdaniem Sądu mechanizmy EEG z 2012 r. miały bowiem przede wszystkim na celu wprowadzenie w życie polityki publicznego wsparcia producentów energii elektrycznej EEG. Ponadto środki generowane przez dopłatę EEG, które pozostawały pod dominującym wpływem ze strony władz publicznych i były zrównane

110| Decyzja Komisji (UE) 2015/1585 z dnia 25 listopada 2014 r. w sprawie systemu pomocy SA.33995 (2013/C) (ex 2013/NN) [wdrożonej przez Niemcy w celu wspierania energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych i odbiorców energochłonnych] (Dz.U. 2015, L 250, s. 122, zwana dalej „sporną decyzją”).

111| Gesetz zur Neuregelung des Rechtsrahmens für die Förderung der Stromerzeugung aus erneuerbaren Energien (ustawa w sprawie nowego określenia ram prawnych promowania energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych) (BGBl. 2011 I, s. 1634, zwana dalej „EEG z 2012 r.”). Ustawę tę stosowano jedynie w okresie od 1 stycznia 2012 r. do 31 lipca 2014 r., a następnie zastąpiono ją EEG z 2014 r., zatwierdzoną decyzją Komisji z dnia 27 lipca 2014 r.

112| Artykuł 108 ust. 3 TFUE.

z podatkiem, pociągałyby za sobą zasoby państwowe. Wreszcie podmioty powołane do zarządzania tym mechanizmem nie działały na ich własny rachunek i w sposób swobodny, lecz jako podmioty administrujące pomocą przyznaną w drodze środków państwowych.

W sprawie tej Trybunał uznał, że zarówno Sąd w zaskarżonym wyroku, jak i Komisja w spornej decyzji dopuściły się naruszenia prawa, uznając, iż sporne środki pociągały za sobą wykorzystanie zasobów państwowych.

W tym względzie Trybunał stwierdził przede wszystkim, że skoro ustawa EEG z 2012 r. nie nakłada obowiązku przerzucenia dopłaty EEG na klientów końcowych, Sąd nie mógł uznać, że była ona „zbliżona z punktu widzenia skutków do podatku obciążającego zużycie”. Trybunał następnie stwierdził, że nie wykazano, iż państwo posiadało uprawnienie do rozporządzania środkami finansowymi generowanymi przez dopłatę EEG, ani że sprawowało ono kontrolę publiczną nad podmiotami odpowiedzialnymi za zarządzanie tymi środkami. Z jednej strony bowiem Sąd ograniczył się do wykazania, że władze publiczne wywierały dominujący wpływ na fundusze wygenerowane z dopłaty, bez wyciągania wniosku, że państwo było w stanie dysponować tymi środkami, to znaczy decydować o przeznaczeniu innym niż przewidziane przez EEG z 2012 r. Z drugiej strony, o ile okoliczności ustalone przez Sąd pozwalały z pewnością przyjąć, że władze publiczne sprawowały kontrolę nad prawidłowym wykonaniem EEG z 2012 r., o tyle nie pozwalały one jednak na stwierdzenie istnienia publicznej kontroli środków generowanych przez dopłatę EEG.

Z tych samych względów Trybunał orzekł, że Komisja nie wykazała, iż korzyści przewidziane w EEG z 2012 r. obejmowały zasoby państwowe i w związku z tym stanowiły pomoc państwa, a w konsekwencji stwierdził nieważność spornej decyzji.

W wyroku z dnia 29 lipca 2019 r., ***Bayerische Motoren Werke i Freistaat Sachsen/Komisja*** (C-654/17 P, [EU:C:2019:634](#)), Trybunał, utrzymując w mocy wyrok, od którego wniesiono odwołanie¹¹³, wyjaśnił *procedurę i kryteria oceny zgodności z rynkiem wewnętrznym projektów regionalnej pomocy inwestycyjnej na rzecz dużych projektów*. Trybunał, oddalając odwołanie wzajemne Komisji, potwierdził ponadto, że *postanowienie, na mocy którego Sąd uwzględnia wniosek o dopuszczenie do sprawy w charakterze interwenienta, nie może być przedmiotem odwołania głównego ani odwołania wzajemnego*.

W dniu 30 listopada 2010 r. Republika Federalna Niemiec zgłosiła, na podstawie art. 6 ust. 2 rozporządzenia nr 800/2008¹¹⁴, pomoc w kwocie 49 mln EUR, jaką zamierza przyznać na budowę w Lipsku (Niemcy) zakładu produkcyjnego w celu produkcji pojazdów elektrycznych przez Bayerische Motoren Werke AG (zwaną dalej „BMW”). W następstwie formalnego postępowania wyjaśniającego wszczętego na mocy art. 108 ust. 2 TFUE Komisja przyjęła decyzję stwierdzającą, że zgłoszona pomoc jest zgodna z rynkiem wewnętrznym tylko wtedy, gdy jej wysokość jest ograniczona do kwoty 17 mln EUR (po cenach z 2009 r.), a pozostała część jest niezgodna z rynkiem wewnętrznym. Skarga BMW o stwierdzenie nieważności tej decyzji została oddalona mocą wyroku zaskarżonego w drodze odwołania.

W następstwie złożonego przez BMW odwołania głównego Komisja wniosła odwołanie wzajemne, którego celem było stwierdzenie nieważności postanowienia Sądu, mocą którego uwzględnił on wniosek Freistaat Sachsen o dopuszczenie do sprawy w charakterze interwenienta na poparcie żądań BMW¹¹⁵. Trybunał odrzucił jednak to odwołanie wzajemne jako niedopuszczalne ze względu na to, że prawo Unii nie zawiera żadnej

113| Wyrok z dnia 12 września 2017 r., ***Bayerische Motoren Werke/Komisja*** (T-671/14, [EU:T:2017:599](#)).

114| Rozporządzenie Komisji (WE) nr 800/2008 z dnia 6 sierpnia 2008 r. uznające niektóre rodzaje pomocy za zgodne ze wspólnym rynkiem w zastosowaniu art. [107 i 108 TFUE] (ogólne rozporządzenie w sprawie wyłączeń blokowych) (Dz.U. 2008, L 214, s. 3).

115| Postanowienie prezesa piątej izby Sądu z dnia 11 maja 2015 r., ***Bayerische Motoren Werke/Komisja*** (T-671/14, niepublikowane, [EU:T:2015:322](#)).

podstawy prawnej przyznającej stronie prawo do wniesienia do Trybunału odwołania od orzeczenia, w którym Sąd dopuścił wniosek o dopuszczenie do sprawy w charakterze interwenienta. W tym kontekście Trybunał przypomniał również, że prawo Unii, w szczególności art. 47 karty, interpretowany w świetle gwarancji zawartych w art. 18 i art. 19 ust. 2 karty, nie wymaga istnienia dwuinstancyjnego postępowania sądowego. Istotne jest bowiem jedynie wniesienie skargi do sądu. Zasada skutecznej ochrony sądowej przyznaje zatem osobie fizycznej prawo dostępu do sądu, a nie do kilku instancji sądowych. Tymczasem w omawianej sprawie Komisja mogła przedstawić swoje argumenty dotyczące dopuszczalności wniosku o dopuszczenie do sprawy w charakterze interwenienta w ramach postępowania przed Sądem.

Odnosnie do istoty sprawy, a w szczególności do oceny zgodności pomocy zgłoszonej przez Republikę Federalną Niemiec z rynkiem wewnętrznym, Trybunał stwierdził następnie, że pomoc przekracza odpowiedni próg powodujący obowiązek indywidualnego zgłoszenia przewidziany w art. 6 ust. 2 rozporządzenia nr 800/2008, który wynosił 22,5 mln EUR, a zatem wyłącznie z tego powodu taka pomoc, która nie wchodzi w zakres stosowania tego rozporządzenia, jest wyłączona ze zwolnienia z obowiązku indywidualnego zgłoszenia przewidzianego w szczególności w art. 3 i art. 13 ust. 1 tego rozporządzenia. W tym względzie Trybunał uściślił ponadto, że pomoc przekraczającą wspomniany próg powodujący obowiązek zgłoszenia indywidualnego należy oceniać w odniesieniu do całej jej kwoty, w tym w odniesieniu do tej części, która nie przekracza tego progu, jako nową pomoc w rozumieniu art. 1 lit. c) rozporządzenia nr 659/1999¹¹⁶, w ramach indywidualnego badania zgodnie z art. 107 ust. 3 TFUE. W szczególności Trybunał wskazał w tym względzie, że tej części pomocy nie można uznać za dozwoloną na mocy rozporządzenia nr 800/2008 jako pomoc zgodną z rynkiem wewnętrznym. Poza faktem, że rozporządzenie to nie przewiduje konkretnej oceny zgodności szczególnych środków pomocy w świetle określonych w nim warunków, próg powodujący obowiązek zgłoszenia indywidualnego przewidziany w art. 6 ust. 2 rozporządzenia ma charakter czysto proceduralny. Przeprowadzona przez Komisję ocena zgodności pomocy z rynkiem wewnętrznym w ramach oceny indywidualnej prawdopodobnie również nie ulegnie zmianie w żaden sposób w zależności od tego, czy pomoc zostanie udzielona w świetle warunków określonych w rozporządzeniu nr 800/2008, czy też warunków określonych w komunikacie Komisji z 2009 r. w sprawie kryteriów dotyczących szczegółowej oceny pomocy regionalnej dla dużych projektów inwestycyjnych¹¹⁷, pod groźbą naruszenia art. 107 ust. 3 TFUE, który stanowi podstawę prawną zarówno rozporządzenia nr 800/2008, jak i komunikatu z 2009 r.

Przypominając o wyłącznej kompetencji Komisji w zakresie oceny, na mocy art. 107 ust. 3 TFUE, zgodności środków pomocy z rynkiem wewnętrznym, Trybunał podkreślił również, że rozporządzenie nr 800/2008 nie ma wpływu na tę wyłączną kompetencję. Komisja pozostaje zatem jedynym uprawnionym podmiotem do uznania pomocy przyznanej na mocy tego rozporządzenia za zgodną z rynkiem wewnętrznym na mocy rzeczowego przepisu, niezależnie od tego, czy kwota tej pomocy przekracza próg powodujący obowiązek zgłoszenia indywidualnego, o którym mowa w art. 6 ust. 2 wspomnianego rozporządzenia.

W wydanym w trybie prejudycjalnym wyroku z dnia 19 grudnia 2019 r., *Arriva Italia i in.* (C-385/18, [EU:C:2019:1121](#)), Trybunał udzielił wskazówek w przedmiocie *stosowania norm prawa Unii dotyczących pomocy państwa do środków przyjętych przez państwo i wdrożonych w celu zaradzenia trudnościom finansowym doświadczanym przez przedsiębiorstwo publiczne z sektora kolejowego*.

Sprawa zawisła przed Consiglio di Stato (radą stanu, Włochy) dotyczy dwóch środków przyjętych przez państwo włoskie w latach 2015–2016 w reakcji na trudności finansowe publicznego operatora lokalnej infrastruktury kolejowej, który świadczył również usługi przewozu pasażerów. Środki te polegały, po pierwsze,

116| Rozporządzenie Rady (WE) nr 659/1999 z dnia 22 marca 1999 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania art. [108 TFUE] (Dz.U. 1999, L 83, s. 1).

117| Dz.U. 2009, C 223, s. 3.

na zatwierdzeniu dotacji budżetowej w wysokości 70 mln EUR, mającej na celu zaspokojenie potrzeb finansowych tego operatora (zwanej dalej „środkiem finansowym”), a po drugie, na przeniesieniu do publicznej grupy przedsiębiorstw eksploatującej krajową infrastrukturę kolejową i świadczącej usługi w zakresie przewozu pasażerów objętego wcześniej wyłącznie przez państwo kapitału operatora znajdującego się w trudnej sytuacji, bez wzajemnego świadczenia finansowego ani procedury przetargowej, ale w zamian za nałożenia na tę publiczną grupę przedsiębiorstw zobowiązania do zaradzenia nierównowadze aktywów wskazanego operatora (zwanym dalej „środkiem polegającym na przeniesieniu kapitału zakładowego”).

Do Consiglio di Stato zwrócono się o rozstrzygnięcie w przedmiocie zasadności orzeczenia oddalającego wniesioną przez różne przedsiębiorstwa kolejowe skargę na dekret ministerialny przewidujący środek polegający na przeniesieniu kapitału zakładowego. Skarżący podnieśli zarzut niezgodności z prawem tego dekretu ze względu na brak uprzedniego zgłoszenia Komisji dwóch wskazanych środków jako pomocy państwa.

Trybunał – zapytany przez Consiglio di Stato o zastosowanie kryteriów kwalifikacji środków jako pomocy państwa w rozumieniu art. 107 ust. 1 TFUE – przypomniał w odniesieniu do środka finansowego, że należy stwierdzić, iż doszło do wykorzystania zasobów państwowych, jeżeli beneficjent danego środka uzyskał prawo do skorzystania z określonej kwoty, a rzeczywiste przeniesienie owych zasobów nie jest w tej kwestii wymagane. Zdaniem Trybunału dokonanie stosownych ustaleń należy do sądu odsyłającego. Ponadto Trybunał stwierdził, że selektywność przyznanej w ten sposób korzyści można było wykluczyć wyłącznie poprzez udowodnienie, że państwo włoskie działało w charakterze akcjonariusza przedsiębiorstwa znajdującego się w trudnej sytuacji, po dokonaniu należytej oceny rentowności środka finansowego. Trybunał orzekł wreszcie, że utrzymanie się na rynku będącej beneficjentem spółki, które stało się możliwe dzięki przyjęciu środka finansowego, wystarcza do stwierdzenia, że istnieje ryzyko zakłócenia konkurencji, nawet jeśli działalność prowadzona przez będącą beneficjentem spółkę nie była wcześniej otwarta na konkurencję.

Co się tyczy w drugiej kolejności kwalifikacji, jaką należy przyjąć w odniesieniu do środka polegającego na przeniesieniu kapitału zakładowego, Trybunał stwierdził, że w świetle jego konkretnych cech nie można wykluczyć, iż ów środek może przysporzyć korzyści albo przedsiębiorstwu publicznemu zbywającemu udział, albo przedsiębiorstwu znajdującemu się w trudnej sytuacji, a nawet obu przedsiębiorstwom. Trybunał wyjaśnił, że przestrzeganie zasad prawa własności, o których mowa w art. 345 TFUE, nie wyłącza systemów własności publicznej, a tym samym zmian takich jak te, które wynikają z rozpatrywanego środka, z zakresu zastosowania reguł dotyczących pomocy państwa. W odniesieniu do kwestii, czy przeniesienie kapitału zakładowego stanowiło selektywną korzyść, Trybunał stwierdził, że przed przystąpieniem do tej transakcji państwo włoskie nie dokonało oceny jej rentowności. I tak z przedłożonych Trybunałowi akt sprawy nie wynikało, że w świetle kryterium inwestora prywatnego będące beneficjentem przedsiębiorstwo publiczne mogłoby uzyskać taką samą jak korzyść przysporzona mu przy użyciu zasobów państwowych w okolicznościach odpowiadających normalnym warunkom rynkowym. Trybunał pozostawił jednak sądowi odsyłającemu dokonanie niezbędnych ustaleń.

Trybunał odniósł się wreszcie do konsekwencji, jakie należy wyciągnąć z przyjęcia kwalifikacji pomocy państwa, które były przedmiotem drugiego pytania Consiglio di Stato. W tym względzie Trybunał przypomniał, że w przypadku gdyby rozpatrywane środki należało uznać za pomoc państwa, do sądu odsyłającego należałoby wyciągnięcie wszystkich konsekwencji wynikających z braku uprzedniego zgłoszenia tych środków Komisji z naruszeniem art. 108 ust. 3 TFUE, a tym samym ich niezgodności z prawem.

XII. Przepisy podatkowe

W wyrokach **N Luxembourg 1 i in.** (sprawy połączone C-115/16, C-118/16, C-119/16 i C-299/16, [EU:C:2019:134](#)) oraz **T Danmark i Y Denmark** (C-116/16 i C-117/16, [EU:C:2019:135](#)), wydanych w dniu 26 lutego 2019 r., Trybunał Sprawiedliwości wypowiedział się zasadniczo w przedmiocie *wykładni zasady ogólnej prawa Unii, zgodnie z którą podmioty prawa nie mogą powoływać się na przepisy prawa Unii w sposób noszący znamiona oszustwa lub nadużycia*, a także wykładni pojęcia „właściciela”, po pierwsze, odsetek lub należności licencyjnych i, po drugie, dywidend w rozumieniu, odpowiednio, dyrektywy 2003/49¹¹⁸ i dyrektywy 90/435¹¹⁹, zmienionej dyrektywą 2003/123¹²⁰.

W tych sprawach zwrócono się do Trybunału o zbadanie zakresu zakazu nadużywania prawa w odniesieniu do zwolnienia podatkowego przewidzianego przez te dwie dyrektywy w zakresie podatku u źródła, dotyczącego transgranicznych płatności dywidend lub odsetek pomiędzy powiązаныmi spółkami mającymi siedzibę w różnych państwach członkowskich. W tym względzie należy zasygnalizować, że aby skorzystać z systemu zwolnienia, podmiot otrzymujący dywidendy lub odsetki powinien spełniać określone warunki, w tym być „właścicielem” rzeczonych płatności. Natomiast spory w postępowaniach głównych dotyczyły kwestii, w jaki sposób traktować płatności dokonane w ramach grupy spółek, gdy spółka wypłacająca wprawdzie wypłaca dywidendy lub odsetki na rzecz jednej lub kilku spółek formalnie spełniających warunki wymagane przez właściwe dyrektywy, ale te ostatnie przekazują otrzymane kwoty w całości lub prawie w całości na rzecz właściciela, który nie jest jednak objęty systemem zwolnienia, ponieważ ma siedzibę lub miejsce zamieszkania poza terytorium Unii.

W czasie, w którym zaistniały okoliczności faktyczne rozpatrywane w postępowaniach głównych, Dania nie przyjęła szczegółowych przepisów dokonujących transpozycji i mających na celu zwalczanie nadużyć prawa, lecz wyłącznie przepisy dokonujące transpozycji zasad zwolnienia przewidzianych w omawianych dyrektywach. Te zasady krajowe przewidywały, że podatku u źródła nie należy stosować w odniesieniu do transgranicznych płatności pomiędzy spółkami spełniającymi warunki przewidziane w rzeczonych dyrektywach. Niemniej w sprawach w postępowaniach głównych duński organ podatkowy odmówił zastosowania tego zwolnienia z podatku od rozpatrywanych dywidend lub odsetek. Organ ów podniósł, że spółki, które mają siedzibę w innych państwach członkowskich niż Dania i które otrzymały odsetki lub dywidendy pochodzące od spółek duńskich, nie są w rzeczywistości właścicielami owych płatności w rozumieniu dyrektyw 2003/49 i 90/435. W związku z tym ów organ podatkowy zobowiązał duńskie spółki wypłacające do pobrania podatku u źródła. Spory prawne dotyczące tych opodatkowań zrodziły różne pytania co do pojęcia „właściciela”, konieczności istnienia w prawie krajowym podstawy prawnej odmowy skorzystania ze zwolnienia ze względu na nadużycie prawa oraz, jeżeli taka podstawa prawna istnieje, co do elementów konstytutywnych ewentualnego nadużycia prawa i sposobów na ich udowodnienie.

W odniesieniu do pojęcia „właściciela” użytego w szczególności w dyrektywie 2003/49 Trybunał orzekł, odwołując się nie tylko do celu tej dyrektywy, ale także do komentarza do modelowej konwencji podatkowej OECD o unikaniu podwójnego opodatkowania w zakresie podatków od dochodu i majątku, że pojęcie to

118| Dyrektywa Rady 2003/49/WE z dnia 3 czerwca 2003 r. w sprawie wspólnego systemu opodatkowania stosowanego do odsetek oraz należności licencyjnych między powiązаныmi spółkami różnych państw członkowskich (Dz.U. 2003, L 157, s. 49).

119| Dyrektywa Rady 90/435/EWG z dnia 23 lipca 1990 r. w sprawie wspólnego systemu opodatkowania stosowanego w przypadku spółek dominujących i spółek zależnych różnych państw członkowskich (Dz.U. 1990, L 225, s. 6).

120| Dyrektywa Rady 2003/123/WE z dnia 22 grudnia 2003 r. zmieniająca dyrektywę 90/435/EWG w sprawie wspólnego systemu opodatkowania stosowanego w przypadku spółek dominujących i spółek zależnych różnych państw członkowskich (Dz.U. 2003, L 7, s. 41).

oznacza nie tyle formalnie zidentyfikowanego odbiorcę, ile podmiot, który korzysta pod względem ekonomicznym z otrzymanych odsetek, a zatem dysponuje uprawnieniem do swobodnego decydowania o ich przeznaczeniu. Chociaż dyrektywa 90/435 nie odnosi się formalnie do pojęcia „właściciela”, Trybunał orzekł jednak, że zwolnienie z podatku u źródła przewidziane w tej dyrektywie jest również zastrzeżone dla właścicieli dywidend mających siedzibę w państwie członkowskim Unii.

Następnie w odniesieniu do kwestii, na jakich warunkach można odmówić możliwości skorzystania z rozpatrywanych zwolnień ze względu na stwierdzenie nadużycia prawa, Trybunał przypomniał, że w prawie Unii istnieje ogólna zasada prawa, która obowiązuje podmioty prawa i zgodnie z którą podmioty te nie mogą powoływać się na przepisy prawa Unii w sposób noszący znamiona oszustwa lub nadużycia. Państwo członkowskie musi zatem odmówić możliwości skorzystania z tych przepisów, na które powołano się nie po to, aby realizować ich cele, lecz aby uzyskać korzyści z prawa Unii, jeżeli przesłanki uzyskania tej korzyści są spełnione jedynie formalnie, a zastosowanie rzeczonych przepisów byłoby niespójne z ich celami.

Uznając, że rozpatrywane transakcje, względem których duński organ podatkowy twierdzi, iż stanowią nadużycie prawa, a zatem mogą okazać się niezgodne z celem realizowanym przez omawiane dyrektywy, wchodzą w zakres stosowania prawa Unii, Trybunał wyjaśnił, że umożliwienie tworzenia struktur finansowych, których jedynym celem jest uzyskanie korzyści podatkowych wynikających z zastosowania dyrektywy 2003/49 lub dyrektywy 90/435, nie jest zgodne z takimi celami. Zastosowaniu tej zasady ogólnej nie stoi na przeszkodzie prawo do korzystania z konkurencji podatkowej pomiędzy państwami członkowskimi na skutek braku harmonizacji podatków dochodowych. Oczywiście poszukiwanie jak najkorzystniejszego systemu podatkowego nie może, samo w sobie, uzasadniać ogólnego domniemania popełnienia oszustwa lub nadużycia finansowego. Niemniej nie można przyznać prawa lub korzyści wynikających z prawa Unii, gdy dana transakcja jest całkowicie sztuczna pod względem ekonomicznym i ma na celu uniknięcie stosowania przepisów danego państwa członkowskiego. W tym względzie władze i sądy krajowe muszą odmówić możliwości skorzystania z praw przewidzianych w omawianych dyrektywach, na które powołano się w sposób noszący znamiona oszustwa lub nadużycia, a brak przepisów krajowych lub postanowień umownych mających na celu zapobieganie nadużyciom nie ma wpływu na ów obowiązek odmowy.

Trybunał uznał, że w przypadku praktyk stanowiących oszustwo lub nadużycie władze i sądy krajowe powinny – zgodnie z ogólną zasadą zakazującą takich praktyk – odmówić podatnikowi możliwości skorzystania z przewidzianego w dyrektywach 2003/49 i 90/435 zwolnienia z podatku u źródła z tytułu odsetek lub dywidend wypłaconych spółce dominującej przez jej spółkę zależną, i to nawet w braku przepisów prawa krajowego lub postanowień umownych przewidujących taką odmowę.

Trybunał zbadał również, jakie są elementy konstytutywne nadużycia prawa i w jaki sposób można wykazać te elementy. Odwołując się do utrwalonego orzecznictwa, Trybunał stwierdził, że dowód na nadużycie wymaga z jednej strony zaistnienia ogółu obiektywnych okoliczności, a z drugiej strony – wystąpienia subiektywnego elementu w postaci woli uzyskania korzyści wynikającej z uregulowania Unii poprzez sztuczne stworzenie warunków wymaganych dla jej uzyskania. Za sztuczną konstrukcję można też uznać grupę spółek, która nie została utworzona ze względów odzwierciedlających rzeczywistość ekonomiczną, której struktura jest czysto formalna i której głównym celem lub jednym z głównych celów jest uzyskanie korzyści podatkowej sprzecznej z przedmiotem lub celem mającego zastosowanie prawa podatkowego. Tak jest w szczególności, w przypadku gdy dzięki podmiotowi pośredniczącemu wprowadzonemu do struktury grupy pomiędzy spółką wypłacającą odsetki lub dywidendy a spółką z grupy, która jest ich właścicielem, unika się zapłaty podatku od owych odsetek lub dywidend. Taką przesłankę wskazującą na istnienie konstrukcji mającej na celu nienależne skorzystanie ze zwolnienia przewidzianego w art. 1 ust. 1 dyrektywy 2003/49 oraz w art. 5 dyrektywy 90/435

stanowi okoliczność, że rzeczony odsetki lub dywidendy są wypłacane dalej, w całości lub prawie w całości i w bardzo krótkim czasie po ich otrzymaniu, przez spółkę, która je otrzymuje, na rzecz podmiotów niespełniających przesłanek do zastosowania dyrektywy 2003/49 lub dyrektywy 90/435.

Wreszcie Trybunał zbadał przepisy dotyczące ciężaru dowodu wystąpienia nadużycia prawa. W tym zakresie w wyroku dotyczącym dyrektywy 2003/49 Trybunał stwierdził, że z rzeczony dyrektywy wynika, iż państwo członkowskie źródła może wymagać od spółki, która otrzymała odsetki, wykazania, iż jest ich właścicielem. W tym względzie nic nie stoi na przeszkodzie temu, aby dane organy podatkowe zażądały od podatnika takich dowodów, jakie uznają za konieczne dla konkretnego ustalenia podatków i opłat, a w razie potrzeby – aby odmówiły objętego wnioskiem zwolnienia, jeżeli dowody te nie zostaną dostarczone. W wyroku dotyczącym dyrektywy 90/435 Trybunał wyjaśnił, że owa dyrektywa nie zawiera przepisów dotyczących ciężaru dowodu wystąpienia nadużycia prawa. Niemniej Trybunał uznał, że do organu podatkowego państwa członkowskiego źródła, który to organ ze względu na istnienie praktyki stanowiącej nadużycie zamierza odmówić zwolnienia przewidzianego w dyrektywie 90/435, należy wykazanie istnienia elementów konstytutywnych takiej praktyki. O ile organ taki nie musi identyfikować właściciela odsetek lub dywidend, o tyle należy do niego wykazanie, że domniemany właściciel jest jedynie spółką pośredniczącą, za pomocą której dokonano nadużycia prawa.

W tej części należy również zasygnalizować wyrok z dnia 26 lutego 2019 r., *X (spółka pośrednia mająca siedzibę w państwie trzecim)* (C-135/17, [EU:C:2019:136](#)), dotyczący przepisów państwa członkowskiego mających na celu włączenie, pod pewnymi warunkami, do podstawy opodatkowania podatnika będącego rezydentem tego państwa członkowskiego dochodów, których spółka z siedzibą w państwie trzecim nie uzyskała w ramach własnej działalności¹²¹, a także wyroki z dnia 19 czerwca 2019 r., *Memira Holding* (C-607/17, [EU:C:2019:510](#)) i *Holmen* (C-608/17, [EU:C:2019:511](#)), dotyczący możliwości odliczenia przez spółkę dominującą z tytułu podatku od osób prawnych strat poniesionych przez spółki zależne z siedzibą w innych państwach członkowskich¹²².

XIII. Zbliżanie ustawodawstw

1. Prawa autorskie

W dziedzinie praw autorskich na uwagę zasługują trzy wyroki wydane w tym samym dniu przez wielką izbę Trybunału. Dwa pierwsze dotyczą wyłącznych praw autorów do zwielokrotniania i do publicznego udostępniania ich utworów, w szczególności w Internecie, a także wyjątków i ograniczeń w odniesieniu do tych praw. Trzeci wyrok dotyczy wyłącznych praw producentów fonogramów do zwielokrotniania i rozpowszechniania ich fonogramów, a także wyjątków i ograniczeń w odniesieniu do tych praw. Czwarty wyrok dotyczy kwestii, czy dostarczanie publiczności książki elektronicznej poprzez pobranie, dla celów stałego użytku, mieści się w pojęciu „publicznego udostępniania”, w rozumieniu dyrektywy 2001/29¹²³ (zwanej dalej „dyrektywą o prawach autorskich”).

121| Wyrok ten został przedstawiony w części VII.5, „Swobodny przepływ towarów”.

122| Wyroki te zostały przedstawione w części VII.3, „Swoboda przedsiębiorczości”.

123| Dyrektywa 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.U. 2001, L 167, s. 10).

W wyroku z dnia 29 lipca 2019 r., **Funke Medien NRW** (C-469/17, [EU:C:2019:623](#)), Trybunał, orzekający w składzie wielkiej izby, dokonał wykładni *wyłącznych praw autorów do zwielokrotniania i do publicznego udostępniania ich utworów, a także wyjątków i ograniczeń dotyczących tych praw, przewidzianych w dyrektywie o prawach autorskich, w kontekście publikacji na portalu internetowym dziennika zaklasyfikowanych jako zastrzeżone raportów o sytuacji wojskowej, sporządzanych przez państwo członkowskie.*

Spór w postępowaniu głównym toczył się pomiędzy spółką Funke Medien, która prowadzi portal internetowy niemieckiego dziennika *Westdeutsche Allgemeine Zeitung*, a Republiką Federalną Niemiec w przedmiocie publikacji przez Funke Medien pewnych „zaklasyfikowanych jako zastrzeżone” raportów o sytuacji wojskowej, sporządzonych przez rząd niemiecki. Republika Federalna Niemiec, uznawszy, że Funke Medien naruszyła w związku z tym jej prawa autorskie do tych raportów, wytoczyła przeciwko tej spółce powództwo o zaniechanie, które zostało uwzględnione przez sąd krajowy. Wyrok sądu krajowego został następnie utrzymany w mocy przez wyższy sąd krajowy. We wniesionej do Bundesgerichtshof (federalnego trybunału sprawiedliwości, Niemcy) *skardze rewizyjnej*, będącego sądem odsyłającym, Funke Medien podtrzymała żądanie oddalenia powództwa o zaniechanie.

Na wstępie Trybunał przypomniał, że raporty o sytuacji wojskowej mogą być chronione prawem autorskim jedynie pod warunkiem, że raporty te stanowią twórczość intelektualną ich autora, odzwierciedlającą jego osobowość i wyrażającą się w swobodnych i twórczych wyborach dokonywanych przez niego w trakcie sporządzania wspomnianych raportów. Do sądu krajowego należy zbadanie w każdym konkretnym przypadku, czy warunek ten został spełniony.

Odpowiadając najpierw na pytanie, czy przepisy dyrektywy o prawach autorskich pozostawiają państwom członkowskim zakres swobody przy dokonywaniu ich transpozycji do prawa krajowego, Trybunał stwierdził, że przepisy przewidujące wyłączne prawa autorów do zwielokrotniania¹²⁴ i do publicznego udostępniania ich utworów¹²⁵ stanowią środki pełnej harmonizacji materialnej treści praw, o których w nich mowa. Natomiast Trybunał orzekł, że przepisy dyrektywy o prawach autorskich pozwalające na odstępstwo od wspomnianych praw w odniesieniu do sprawozdań z aktualnych wydarzeń i cytowania¹²⁶ nie stanowią środków pełnej harmonizacji zakresu wyjątków lub ograniczeń w nich zawartych. Jednakże państwa członkowskie powinny korzystać z zakresu swobody we wprowadzaniu w życie tych przepisów w granicach ustanowionych przez prawo Unii w celu utrzymania właściwej równowagi między z jednej strony interesem podmiotów praw autorskich, jaki mają one w ochronie ich prawa własności intelektualnej¹²⁷, zagwarantowanej w karcie, a z drugiej strony prawami i interesami użytkowników utworów i przedmiotów objętych ochroną – w szczególności ich wolności wypowiedzi i informacji¹²⁸, również gwarantowanej w karcie, a także interesem ogólnym.

Następnie, w odniesieniu do wolności wypowiedzi i informacji, Trybunał wyjaśnił, że nie może ona uzasadniać, poza wyjątkami i ograniczeniami przewidzianymi w dyrektywie o prawach autorskich¹²⁹, odstępstwa od wyłącznych praw autorów do zwielokrotniania i publicznego udostępniania ich utworów, innego niż odstępstwo przewidziane we wspomnianej dyrektywie. W tym względzie Trybunał przypomniał, że wykaz wyjątków i ograniczeń przewidzianych w dyrektywie o prawach autorskich ma charakter wyczerpujący.

124| Artykuł 2 lit. a) dyrektywy o prawach autorskich.

125| Artykuł 3 ust. 1 dyrektywy o prawach autorskich.

126| Artykuł 5 ust. 3 lit. c) przypadek drugi i lit. d) dyrektywy o prawach autorskich.

127| Artykuł 17 ust. 2 karty.

128| Artykuł 11 karty.

129| Artykuł 5 ust. 2 i 3 dyrektywy o prawach autorskich.

Wreszcie według Trybunału w ramach wyważenia, jakiego sąd krajowy powinien w świetle wszystkich okoliczności konkretnej sprawy dokonać pomiędzy z jednej strony prawami wyłącznymi autorów do zwielokrotniania i do publicznego udostępniania ich utworów, a z drugiej strony prawami użytkowników przedmiotów objętych ochroną, o których mowa w ustanawiających odstępstwa przepisach dyrektywy o prawach autorskich dotyczących sprawozdań z aktualnych wydarzeń i cytowania, powinien on oprzeć się na wykładni tych przepisów, która, uwzględniając ich brzmienie i zachowując ich skuteczność (*effet utile*), jest w pełni zgodna z zagwarantowanymi w karcie prawami podstawowymi.

W wyroku z dnia 29 lipca 2019 r., **Spiegel Online** (C-516/17, [EU:C:2019:625](#)), Trybunał, orzekający w składzie wielkiej izby, dokonał wykładni *wyłącznych praw autorów do zwielokrotniania i do publicznego udostępniania ich utworów, a także wyjątków i ograniczeń dotyczących tych praw, przewidzianych w dyrektywie o prawach autorskich, w kontekście publikacji na internetowej stronie informacyjnej manuskryptu oraz artykułu opublikowanego w zbiorze tekstów, publicznie dostępnych do pobrania za pośrednictwem hiperłączy*.

Spór w postępowaniu głównym toczył się pomiędzy spółką Spiegel Online, która prowadzi internetowy portal informacyjny o tej samej nazwie, a Volkerem Beckiem, który był członkiem Bundestagu (parlamentu federalnego, Niemcy) w przedmiocie publikacji przez Spiegel Online na jej stronie internetowej manuskryptu V. Becka i artykułu opublikowanego przez niego w zbiorze tekstów. Volker Beck podważył przed sądem krajowym udostępnienie pełnych tekstów tego manuskryptu i tego artykułu na stronie internetowej Spiegel Online, które to działanie uważa za naruszenie prawa autorskiego. Sąd ten uwzględnił żądania V. Becka. Spiegel Online, której apelacja została oddalona, wniosła *skargę rewizyjną* do sądu odsyłającego.

Odpowiadając na pytanie, czy przepisy dyrektywy o prawach autorskich pozwalające na odstępstwo od wyłącznych praw autora w odniesieniu do sprawozdań z aktualnych wydarzeń¹³⁰ i cytowania¹³¹ pozostawiają państwom członkowskim pewien zakres swobody przy ich transpozycji do prawa krajowego, Trybunał stwierdził, że przepisy te nie stanowią środków pełnej harmonizacji. Jednakże państwa członkowskie powinny korzystać z zakresu swobody we wprowadzaniu w życie tych przepisów w granicach ustanowionych przez prawo Unii, w celu utrzymania właściwej równowagi między z jednej strony interesem podmiotów praw autorskich, jaki one mają w ochronie ich prawa własności intelektualnej¹³², zagwarantowanej w karcie, a z drugiej strony prawami i interesami użytkowników utworów i przedmiotów objętych ochroną, w szczególności ich wolności wypowiedzi i informacji¹³³, również gwarantowanej w karcie, a także interesem ogólnym.

W odniesieniu do wolności wypowiedzi i informacji Trybunał wyjaśnił, że nie może ona uzasadniać, poza wyjątkami i ograniczeniami przewidzianymi w dyrektywie o prawach autorskich¹³⁴, odstępstwa od wyłącznych praw autorów do zwielokrotniania i publicznego udostępniania ich utworów, innego niż odstępstwo przewidziane we wspomnianej dyrektywie. W tym względzie Trybunał przypomniał, że wykaz wyjątków i ograniczeń przewidzianych w tej dyrektywie ma charakter wyczerpujący.

130| Artykuł 5 ust. 3 lit. c) przypadku drugi dyrektywy o prawach autorskich.

131| Artykuł 5 ust. 3 lit. d) dyrektywy o prawach autorskich.

132| Artykuł 17 ust. 2 karty.

133| Artykuł 11 karty.

134| Artykuł 5 ust. 2 i 3 dyrektywy o prawach autorskich.

Ponadto według Trybunału w ramach wyważenia, jakiego sąd krajowy powinien w świetle wszystkich okoliczności konkretnej sprawy dokonać pomiędzy z jednej strony prawami wyłącznymi autorów do zwielokrotniania¹³⁵ i do publicznego udostępniania ich utworów¹³⁶, a z drugiej strony prawami użytkowników przedmiotów objętych ochroną, o których mowa w ustanawiających odstępstwa przepisach dyrektywy 2001/29 dotyczących sprawozdań z aktualnych wydarzeń i cytowania, powinien on oprzeć się na wykładni tych przepisów, która, uwzględniając ich brzmienie i zachowując ich skuteczność (*effet utile*), jest w pełni zgodna z zagwarantowanymi w karcie prawami podstawowymi.

Analizując w pierwszej kolejności ustanawiający odstępstwo przepis dyrektywy o prawach autorskich dotyczący sprawozdań z aktualnych wydarzeń, Trybunał stwierdził, że stoi on na przeszkodzie przepisowi krajowemu, który ogranicza stosowanie wyjątku lub ograniczenia przewidzianego w tym przepisie do przypadków, w których uprzednie ubieganie się o udzielenie zezwolenia na wykorzystanie utworu objętego ochroną do celów sporządzenia sprawozdania z aktualnych wydarzeń nie jest w rozsądny sposób możliwe. Zaistnienie aktualnego wydarzenia bowiem wymaga co do zasady, w szczególności w ramach społeczeństwa informacyjnego, aby informacja dotycząca tego wydarzenia mogła zostać przekazana szybko, co jest trudne do pogodzenia z wymogiem uzyskania uprzedniego zezwolenia autora, który to wymóg mógłby utrudniać, a nawet uniemożliwiać publiczne udostępnienie istotnych informacji we właściwym czasie.

Badając w drugiej kolejności ustanawiający odstępstwo przepis dyrektywy o prawach autorskich dotyczący cytowania, Trybunał orzekł, po pierwsze, że pojęcie „cytowania”, o którym mowa w tym przepisie, obejmuje odesłanie za pomocą hiperłącza do pliku dostępnego w sposób niezależny od głównego tekstu. W tym kontekście Trybunał przypomniał swoje orzecznictwo, zgodnie z którym hiperłącza przyczyniają się do prawidłowego funkcjonowania Internetu, które ma szczególne znaczenie dla zagwarantowanej w karcie wolności wypowiedzi i informacji, jak również do wymiany opinii i informacji w tej sieci, charakteryzującej się dostępnością ogromnej ilości informacji. Po drugie, Trybunał orzekł, że utwór został już zgodnie z prawem podany do publicznej wiadomości, jeżeli w tej konkretnej postaci został już wcześniej opublikowany za zezwoleniem podmiotu praw autorskich lub też na podstawie niedobrowolnej licencji lub zezwolenia ustawowego. Do sądu krajowego należy osąd, czy utwór został podany do publicznej wiadomości zgodnie z prawem, w świetle konkretnego przypadku, który sąd ten rozpatruje, i z uwzględnieniem wszelkich okoliczności danej sprawy.

W wyroku z dnia 29 lipca 2019 r., **Pelham i in.** (C-476/17, [EU:C:2019:624](#)), Trybunał, orzekający w składzie wielkiej izby, dokonał wykładni *wyłącznych praw producentów fonogramów do zwielokrotniania i rozpowszechniania ich fonogramów, a także wyjątków i ograniczeń dotyczących tych praw, przewidzianych w dyrektywie o prawach autorskich oraz w dyrektywie 2006/115¹³⁷, w kontekście pobrania próbki dźwiękowej (sampling) utworu muzycznego w celu jej wykorzystania do stworzenia nowego utworu muzycznego.*

Ralf Hütter i Florian Schneider-Esleben (zwani dalej „Hütter i in.”) są członkami zespołu muzycznego „Kraftwerk”. W 1977 r. zespół ten opublikował fonogram zawierający utwór muzyczny „Metall auf Metall”. Moses Pelham i Martin Haas są kompozytorami utworu muzycznego „Nur mir”, który ukazał się na fonogramach wyprodukowanych w 1997 r. przez spółkę Pelham. Hütter i in. twierdzili, że Pelham skopiowała, w postaci cyfrowej, trwającą w przybliżeniu dwie sekundy próbkę (sample) sekwencji rytmicznej utworu muzycznego

135| Artykuł 2 lit. a) dyrektywy o prawach autorskich.

136| Artykuł 3 ust. 1 dyrektywy o prawach autorskich.

137| Dyrektywa 2006/115/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. w sprawie prawa najmu i użyczenia oraz niektórych praw pokrewnych prawu autorskiemu w zakresie własności intelektualnej (Dz.U. 2006, L 376, s. 28).

„Metall auf Metall” i włączyła tę próbkę w postaci kolejnych powtórzeń do utworu muzycznego „Nur mir”. Hütter i in. uznali, że Pelham naruszyła w ten sposób prawo pokrewne prawu autorskiemu, które przysługuje im jako producentowi fonogramów.

W tym kontekście Trybunał najpierw stwierdził, że zwielokrotnianie przez użytkownika próbki dźwiękowej, nawet bardzo krótkiej, fonogramu powinno w zasadzie zostać uznane za zwielokrotnienie „w części” tego fonogramu, które objęte jest zakresem przewidzianego w dyrektywie o prawach autorskich prawa wyłącznego producenta takiego fonogramu.

Trybunał przypomniał jednak, że zapisane w karcie prawo własności intelektualnej¹³⁸ należy wyważyć z innymi zagwarantowanymi w karcie prawami podstawowymi, wśród których znajduje się wolność sztuki¹³⁹, która w zakresie, w jakim jest objęta wolnością wypowiedzi¹⁴⁰, pozwala uczestniczyć w publicznej wymianie informacji i idei kulturowych, politycznych i społecznych wszelkiego rodzaju. W związku z powyższym Trybunał orzekł, że w świetle karty przyznane producentowi fonogramów wyłączne prawo do zezwalania na zwielokrotnianie lub zakazywania zwielokrotniania jego fonogramu¹⁴¹ pozwala mu na sprzeciwienie się wykorzystaniu przez osobę trzecią próbki dźwiękowej, nawet bardzo krótkiej, pobranej z jego fonogramu w celu włączenia tej próbki do innego fonogramu, chyba że próbka ta jest włączona do nowego utworu *w postaci zmienionej i nierozpoznawalnej dla ucha*.

Następnie w odniesieniu do tego prawa wyłącznego Trybunał wyjaśnił również, że art. 2 lit. c) dyrektywy o prawach autorskich stanowi środek pełnej harmonizacji materialnej treści prawa, o którym mowa w tym przepisie. Wyłączne prawo do zwielokrotniania, z którego korzystają producenci fonogramów w Unii, zostało bowiem zdefiniowane we wspomnianej dyrektywie w sposób jednoznaczny. Nie ustanowiono też wobec tego prawa żadnej przesłanki ani nie uzależniono go, w zakresie jego wykonania lub skutków, od wydania jakiegokolwiek aktu.

Poza tym, w odniesieniu do przyznanego producentowi fonogramów wyłącznego prawa do udostępniania jego fonogramów, w tym ich „kopii”¹⁴², Trybunał orzekł, że pojęcie „kopii”, używane także w konwencji genewskiej¹⁴³, z którą wykładnia powinna być spójna, należy interpretować w ten sposób, że w zakres tego pojęcia nie wchodzi fonogram, który zawiera próbki muzyczne przeniesione z innego fonogramu, lecz nie obejmuje całości lub istotnej części tego fonogramu.

Ponadto, rozpatrując kwestię możliwości odstępstwa od wyłącznego prawa producentów fonogramów do zwielokrotniania ich fonogramów, Trybunał orzekł, że państwo członkowskie nie może ustanowić w swoim prawie krajowym wyjątku lub ograniczenia w odniesieniu do tego prawa innego niż wyjątki lub ograniczenia przewidziane w dyrektywie o prawach autorskich¹⁴⁴. W tym względzie Trybunał przypomniał, że wykaz wyjątków i ograniczeń przewidzianych w tej dyrektywie ma charakter wyczerpujący.

138| Artykuł 17 ust. 2 karty.

139| Artykuł 13 karty.

140| Artykuł 11 karty.

141| Artykuł 2 lit. c) dyrektywy o prawach autorskich.

142| Artykuł 9 ust. 1 lit. b) dyrektywy 2006/115.

143| Konwencja o ochronie producentów nagrań fonograficznych przed nieupoważnionym powielaniem ich nagrań fonograficznych, podpisana w Genewie w dniu 29 października 1971 r., art. 1 lit. c) i art. 2.

144| Artykuł 5 dyrektywy o prawach autorskich.

W odniesieniu wreszcie do pojęcia „cytowania”, o którym mowa w dyrektywie o prawach autorskich¹⁴⁵, Trybunał stwierdził, że nie obejmuje ono sytuacji, w której niemożliwe jest zidentyfikowanie danego utworu poprzez rozpatrywany cytat. Jednakże w przypadku gdy twórca nowego utworu muzycznego wykorzystuje próbkę dźwiękową (*sample*) pobraną z fonogramu, która pozwala przeciętnemu słuchaczowi na rozpoznanie utworu, z którego próbka ta została pobrana, wykorzystanie tej próbki dźwiękowej może, w zależności od okoliczności danego przypadku, stanowić „cytowanie” w rozumieniu dyrektywy o prawach autorskich w świetle art. 13 karty, o ile wspomniane wykorzystanie ma na celu nawiązanie dialogu z utworem, z którego próbka została pobrana, oraz o ile są spełnione przesłanki przewidziane w dyrektywie o prawach autorskich.

Wyrokiem **Nederlands Uitgeversverbond i Groep Algemene Uitgevers** (C-263/18, [EU:C:2019:1111](#)), ogłoszonym w dniu 19 grudnia 2019 r., wielka izba Trybunału orzekła, że *dostarczanie publiczności książki elektronicznej poprzez pobranie, dla celów stałego użytku, mieści się w pojęciu „publicznego udostępniania”, w rozumieniu dyrektywy o prawach autorskich.*

Nederlands Uitgeversverbond (zwane dalej „NUV”) i Groep Algemene Uitgevers (zwane dalej „GAU”), dwa stowarzyszenia, których celem jest obrona interesów niderlandzkich wydawców, zwróciły się do rechtbank Den Haag (sądu w Hadze, Niderlandy) o zakazanie między innymi spółce Tom Kabinet podawania książek elektronicznych do wiadomości członków „klubu czytelniczego” utworzonego przez nią w witrynie internetowej lub zwielokrotniania tych książek. NUV i GAU podnoszą, że działalność ta narusza prawa autorskie ich członków do tych książek elektronicznych. Oferując do sprzedaży w ramach tego klubu „używane” książki elektroniczne, Tom Kabinet dokonuje ich zdaniem niedozwolonego publicznego udostępnienia tych książek. Tom Kabinet twierdzi natomiast, że taka działalność jest objęta prawem do rozpowszechniania, które zgodnie ze wspomnianą dyrektywą podlega zasadzie wyczerpania, jeżeli dany przedmiot – w niniejszej sprawie książki elektroniczne – został sprzedany na terytorium Unii przez podmiot praw autorskich lub za jego zezwoleniem. Zdaniem tej spółki zasada ta oznacza, że w następstwie sprzedaży rozpatrywanych książek NUV i GAU nie dysponują już wyłącznym prawem do zezwalania na ich publiczne rozpowszechnianie lub do zabrania takiego rozpowszechniania.

Trybunał stwierdził, że dostarczanie książek elektronicznych, poprzez pobranie, dla celów stałego użytku nie wchodzi w zakres prawa do „publicznego rozpowszechniania” z art. 4 ust. 1 dyrektywy o prawach autorskich, lecz prawa do „publicznego udostępniania” z art. 3 ust. 1 tej dyrektywy, dla którego wyczerpanie jest wyłączone na podstawie ust. 3 tego artykułu.

Na poparcie tego stwierdzenia Trybunał w szczególności wywiódł z Traktatu Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (WIPO) o prawie autorskim, leżącego u podstaw tej dyrektywy, a także z prac przygotowawczych do niej, że zamiarem prawodawcy Unii było zastrzeżenie tej zasady wyczerpania dla rozpowszechniania przedmiotów materialnych, takich jak książki na nośniku materialnym. Natomiast zastosowanie tej zasady wyczerpania do książek elektronicznych grozi naruszeniem interesu podmiotów praw autorskich w otrzymaniu za utwory odpowiedniego wynagrodzenia w znacznie większym stopniu niż w przypadku książek na nośniku materialnym, ponieważ zdematerializowane kopie cyfrowe książek elektronicznych nie pogarszają się wraz z używaniem, a zatem stanowią doskonałe substytuty nowych kopii.

Jeżeli chodzi dokładniej o pojęcie „publicznego udostępniania”, Trybunał wskazał, że należy je rozumieć szeroko, w ten sposób, że obejmuje ono każde udostępnianie utworu odbiorcom nieznajdującym się w miejscu, z którego udostępnianie pochodzi, a zatem każdą transmisję lub retransmisję tego rodzaju, drogą przewodową lub bezprzewodową. Pojęcie to łączy dwa kumulatywne elementy, mianowicie musi mieć miejsce czynność udostępniania utworu, a utwór musi zostać udostępniony publiczności.

145| Artykuł 5 ust. 3 lit. d) dyrektywy o prawach autorskich.

Jeżeli chodzi o pierwszy element, to z uzasadnienia wniosku w sprawie dyrektywy o prawach autorskich wynika, że „czynnością decydującą jest czynność polegająca na podaniu utworu do publicznej wiadomości, a zatem oferowanie go na witrynie publicznie dostępnej, która to czynność poprzedza rzeczywistą transmisję na żądanie” oraz że „[n]ie ma znaczenia, czy ktoś rzeczywiście pobrał ten utwór”. Tak więc zdaniem Trybunału fakt podania przedmiotowych utworów do wiadomości każdej osobie, która zarejestruje się w witrynie internetowej klubu czytelniczego, należy uważać za „udostępnianie” utworu, i nie jest konieczne, by osoba ta skorzystała z tej możliwości, rzeczywiście pobierając książkę elektroniczną z tej witryny internetowej.

Co się tyczy drugiego elementu, to należy uwzględnić nie tylko liczbę osób, które mogą mieć dostęp do tego samego utworu równocześnie, ale też ile spośród nich może mieć dostęp do tego utworu kolejno po sobie. W omawianej sprawie zdaniem Trybunału liczba osób, które – równocześnie lub kolejno – mogą mieć dostęp do tego samego utworu za pośrednictwem platformy klubu czytelniczego, jest znaczna. W związku z tym, z zastrzeżeniem dokonania przez sąd odsyłający ustaleń uwzględniających wszystkie istotne elementy, rozpatrywany utwór należy uważać za publicznie udostępniony.

Trybunał orzekł już zresztą, że uznanie, iż doszło do „publicznego udostępniania”, wymaga, aby utwór chroniony został udostępniony w oparciu o szczególną technologię, inną niż dotychczas używane, lub – w wypadku niespełnienia powyższej przesłanki – wśród nowej publiczności, czyli publiczności, której podmiot praw autorskich dotychczas nie brał pod uwagę, zezwalając na pierwotne publiczne udostępnienie utworu. W niniejszej sprawie, ponieważ podaniu do wiadomości książki elektronicznej towarzyszy generalnie licencja na używanie uprawniająca tylko do odczytania przez użytkownika, który pobrał daną książkę elektroniczną, tejże książki przy użyciu własnego sprzętu, należy uznać, że udostępnianie takie jak dokonywane przez Tom Kabinet jest udostępnianiem publiczności, której podmiot praw autorskich nie brał dotychczas pod uwagę, a zatem nowej publiczności.

2. Własność przemysłowa

W dziedzinie unijnego prawa znaków towarowych należy wspomnieć o czterech wyrokach. Pierwszy wyrok dotyczy zakresu terytorialnego jurysdykcji sądów państw członkowskich w odniesieniu do naruszeń i ważności znaków towarowych. W drugim wyroku Trybunał uściślił pojęcie „złej wiary” w chwili dokonania zgłoszenia unijnego znaku towarowego. W trzecim wyroku udzielono wyjaśnień co do przysługującego Urzędowi Unii Europejskiej ds. Własności Intelktualnej (EUIPO) uprawnienia do uchylecia własnych decyzji dotkniętych zawinionym przez ten urząd oczywistym błędem proceduralnym. Wreszcie czwarty i ostatni wyrok dotyczy rzeczywistego używania wspólnego unijnego znaku towarowego.

W wyroku **AMS Neve i in.** (C-172/18, [EU:C:2019:674](#)), wydanym w dniu 5 września 2019 r. w ramach wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, Trybunał przedstawił *wyjaśnienia dotyczące zakresu pojęcia „terytorium [państwa członkowskiego, w którym] miało miejsce naruszenie”, o którym mowa w art. 97 ust. 5 rozporządzenia nr 207/2009¹⁴⁶ w sprawie znaku towarowego Unii Europejskiej (zwanego dalej „rozporządzeniem w sprawie znaku towarowego”), regulującym zakres terytorialny jurysdykcji sądów państw członkowskich w odniesieniu do naruszeń i ważności znaków towarowych.* Spór w postępowaniu głównym dotyczy powództwa o stwierdzenie naruszenia unijnego znaku towarowego wytoczonego przeciwko osobie trzeciej, która używała oznaczenia identycznego z tym znakiem towarowym lub do niego podobnego w reklamach i ofertach sprzedaży zamieszczonych na stronie internetowej lub w portalach społecznościowych. Wspomniane powództwo zostało wytoczone przed sądem Zjednoczonego Królestwa, który uznał, że nie ma jurysdykcji do jego

146| Rozporządzenie Rady (WE) nr 207/2009 z dnia 26 lutego 2009 r. w sprawie znaku towarowego Unii Europejskiej (Dz.U. 2009, L 78, s. 1).

rozpoznania, gdyż jego zdaniem sądem mającym jurysdykcję jest sąd miejsca, w którym osoba trzecia podjęła decyzję o reklamowaniu lub oferowaniu do sprzedaży tych towarów na tej stronie lub w tych portalach i podjęła działania w celu realizacji tej decyzji.

Trybunał stwierdził najpierw, że okoliczność, iż powód ma możliwość wyboru właściwego sądu na podstawie art. 97 ust. 1 rozporządzenia w sprawie znaku towarowego, według miejsca zamieszkania pozwanego, albo na podstawie art. 97 ust. 5 tego rozporządzenia, według miejsca, w którym miało miejsce naruszenie, nie może być rozumiana w ten sposób, że powód może w stosunku do tych samych naruszeń łączyć powództwa oparte na ust. 1 i 5 tego artykułu. Okoliczność ta jest jedynie wyrazem alternatywnego charakteru jurysdykcji określonej w tymże ust. 5 w stosunku do jurysdykcji określonych w innych ustępach tego artykułu. Poprzez ustanowienie takiej alternatywnej jurysdykcji prawodawca daje właścicielowi unijnego znaku towarowego możliwość wytaczania powództw ukierunkowanych na naruszenia popełnione na terytorium tylko jednego państwa członkowskiego. Jeżeli kilka powództw o stwierdzenie naruszenia między tymi samymi stronami dotyczy używania tego samego oznaczenia, ale nie dotyczy tego samego terytorium, to powództwa te nie mają tego samego przedmiotu, wobec czego nie są objęte zasadami litispendencji. Nie ma zatem możliwości, aby sądy różnych państw członkowskich, do których zwrócono się w takich okolicznościach, mogły wydawać „sprzeczne orzeczenia” w rozumieniu motywu 17 rozporządzenia w sprawie znaku towarowego, ponieważ powództwa wniesione przez powoda dotyczą różnych terytoriów.

Trybunał stwierdził następnie, że sąd właściwy w sprawach znaków towarowych wewnątrz Unii, do którego wniesiono powództwo o stwierdzenie naruszenia na podstawie art. 97 ust. 5 rozporządzenia w sprawie znaku towarowego, musi – badając swoją jurysdykcję do orzekania w przedmiocie istnienia naruszenia na terytorium państwa członkowskiego, w którym ma siedzibę – upewnić się, że czyny zarzucane pozwanemu zostały popełnione na tym terytorium. Jeżeli owe czyny polegają na reklamowaniu i oferowaniu do sprzedaży drogą elektroniczną towarów oznaczonych oznaczeniem identycznym z unijnym znakiem towarowym lub do niego podobnym bez zgody właściciela tego znaku, należy uznać, że takie czyny zostały popełnione na terytorium, na którym znajdują się konsumenci lub profesjonaliści będący adresatami tych reklam lub ofert sprzedaży, bez względu na fakt, że pozwany ma siedzibę na terytorium innego państwa członkowskiego, że serwer serwisu internetowego, z którego korzysta, znajduje się na terytorium innego państwa członkowskiego, czy też że reklamowane lub oferowane towary znajdują się na terytorium innego państwa członkowskiego. Należy jednakże uniknąć sytuacji, w której osoba naruszająca unijny znak towarowy mogłaby sprzeciwić się zastosowaniu tego artykułu, naruszając w ten sposób skuteczność (effet utile) tego przepisu, wskutek powołania się na miejsce udostępnienia przez nią w Internecie swoich reklam i ofert w celu wyłączenia jurysdykcji sądów innych niż sądy tego miejsca i miejsca jej siedziby. Zdaniem Trybunału, gdyby sformułowanie „państwo członkowskie, w którym miało miejsce naruszenie”, należało interpretować w ten sposób, że odnosi się ono do państwa członkowskiego, w którym autor tych czynności handlowych utworzył swoją stronę internetową i rozpoczął wyświetlanie swoich reklam i ofert sprzedaży, wystarczyłoby, aby osoby naruszające znaki towarowe mające siedzibę na terytorium Unii, prowadzące działalność w formie elektronicznej i pragnące pozbawić właścicieli podrobionych unijnych znaków towarowych możliwości korzystania z alternatywnej jurysdykcji, połączyły terytorium, na którym umieściły dane treści w Internecie, z terytorium, na którym mieści się ich siedziba. Dodatkowo poznanie przez powoda miejsca, w którym pozwany podjął decyzje i skorzystał ze środków technicznych w celu rozpoczęcia wyświetlania treści w Internecie, może okazać się wyjątkowo trudne, a wręcz niemożliwe.

W rezultacie należy uznać, że czyny takie jak rozpatrywane w postępowaniu głównym są „popelniane” na terytorium, na którym nadano im ich charakter reklamowy bądź charakter oferty sprzedaży, co oznacza rzeczywiste udostępnienie treści handlowej konsumentom i profesjonalistom, do których jest ona kierowana. Kwestia, czy owe reklamy i oferty doprowadziły do nabycia towarów pozwanego, jest bez znaczenia.

W wyroku **Koton Mağazacılık Tekstil Sanayi ve Ticaret/EUIPO** (C-104/18 P, [EU:C:2019:724](#)), wydanym w dniu 12 września 2019 r., Trybunał uchylił wyrok Sądu¹⁴⁷ i uściślił pojęcie „złej wiary” w chwili dokonania zgłoszenia unijnego znaku towarowego.

Nadal Esteban i Koton Maerts azacilik Tekstil Sanayi ve Ticaret, przedsiębiorstwo będące właścicielem graficznych znaków towarowych KOTON, utrzymywali relacje gospodarcze do 2004 r. W dniu 25 kwietnia 2011 r. J. Nadal Esteban dokonał zgłoszenia oznaczenia graficznego STYLO & KOTON jako unijnego znaku towarowego dla towarów i usług należących do klas 25, 35 i 39 w rozumieniu porozumienia nicejskiego¹⁴⁸. Po częściowym uwzględnieniu sprzeciwu złożonego przez Koton Mağazacılık Tekstil Sanayi ve Ticaret, opartego na jej znakach towarowych KOTON zarejestrowanych dla towarów i usług należących do klas 18, 25 i 35, znak towarowy STYLO & KOTON został zarejestrowany dla usług należących do klasy 39. Koton Mağazacılık Tekstil Sanayi ve Ticaret złożyła wówczas wniosek o unieważnienie prawa do znaku na podstawie art. 52 ust. 1 lit. b) rozporządzenia o znaku towarowym, zgodnie z którym istnienie złej wiary zgłaszającego w chwili dokonania zgłoszenia znaku towarowego stanowi bezwzględłą podstawę unieważnienia.

Sąd, utrzymując w mocy decyzję o oddaleniu wniosku o unieważnienie prawa do znaku przyjętą przez Urząd Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej (EUIPO), stwierdził, że nie działano w złej wierze, ponieważ nie ma ani identyczności, ani podobieństwa między towarami lub usługami, dla których zarejestrowano znak towarowy. Rozpatrując odwołanie, Trybunał wyjaśnił pojęcie „złej wiary”.

Przed wszystkim Trybunał uściślił, że podczas gdy, zgodnie z jego zwykłym rozumieniem w języku ogólnym, pojęcie „złej wiary” zakłada istnienie nieuczciwego stanu duchowego lub zamiaru, pojęcie to należy ponadto rozumieć w kontekście prawa znaków towarowych, jakim jest obrót handlowy. Reguły dotyczące unijnego znaku towarowego mają zaś w szczególności na celu przyczynienie się do ustanowienia systemu niezakłóconej konkurencji w Unii, w którego ramach każde z przedsiębiorstw, aby móc przywiązać do siebie klientów dzięki wysokiej jakości swych towarów lub usług, powinno mieć możliwość rejestrowania w charakterze znaków towarowych oznaczeń umożliwiających konsumentowi – bez ryzyka wprowadzenia w błąd – odróżnienie tych towarów lub usług od towarów lub usług pochodzących z innych przedsiębiorstw. W konsekwencji Trybunał stwierdził, że należy unieważnić prawo do znaku ze względu na istnienie złej wiary, gdy z istotnych i spójnych poszlak wynika, że właściciel unijnego znaku towarowego dokonał zgłoszenia tego znaku towarowego nie w celu konkurowania w sposób uczciwy, lecz z zamiarem naruszenia, w sposób niezgodny z uczciwymi obyczajami, interesów osób trzecich lub z zamiarem uzyskania, nawet bez odniesienia się do konkretnej osoby trzeciej, wyłącznego prawa w celach innych niż cele związane z funkcjami znaku towarowego, w szczególności z podstawową funkcją wskazywania pochodzenia.

Następnie Trybunał orzekł, że z wyroku z dnia 11 czerwca 2009 r., **Chocoladefabriken Lindt & Sprüngli** (C-529/07, [EU:C:2009:361](#)), nie wynika, że istnienie złej wiary można stwierdzić jedynie w sytuacji, w której miało miejsce używanie na rynku wewnętrznym oznaczenia identycznego lub podobnego dla towarów identycznych lub podobnych, które to oznaczenie można pomylić z oznaczeniem, dla którego dokonano zgłoszenia. Mogą bowiem zaistnieć wypadki, w których zgłoszenie znaku towarowego można uznać za

147| Wyrok Sądu z dnia 30 listopada 2017 r., **Koton Mağazacılık Tekstil Sanayi ve Ticaret/EUIPO – Nadal Esteban (STYLO & KOTON)** (T-687/16, niepublikowany, [EU:T:2017:853](#)).

148| Porozumienie nicejskie dotyczące międzynarodowej klasyfikacji towarów i usług dla celów rejestracji znaków z dnia 15 czerwca 1957 r., ze zmianami.

dokonane w złej wierze niezależnie od nieistnienia, w chwili dokonania tego zgłoszenia, używania przez osobę trzecią na rynku wewnętrznym oznaczenia identycznego lub podobnego dla towarów identycznych lub podobnych. W wypadku żądania unieważnienia prawa do znaku na podstawie art. 52 ust. 1 lit. b) rozporządzenia o znaku towarowym nie wymaga się, by podmiot żądający tego unieważnienia był właścicielem wcześniejszego znaku towarowego oznaczającego identyczne lub podobne towary lub usługi. Ponadto w wypadkach, gdy okazuje się, że w chwili dokonania zgłoszenia spornego znaku towarowego osoba trzecia używała, przynajmniej w jednym państwie członkowskim, oznaczenia identycznego ze spornym znakiem towarowym lub podobnego do tego znaku, istnienie prawdopodobieństwa wprowadzenia w błąd w odczuciu odbiorców nie musi koniecznie zostać wykazane. W braku istnienia prawdopodobieństwa wprowadzenia w błąd w wypadku oznaczenia używanego przez osobę trzecią i spornego znaku towarowego lub też w braku używania przez osobę trzecią oznaczenia identycznego ze spornym znakiem towarowym lub podobnego do niego inne okoliczności faktyczne mogą w danym wypadku stanowić istotne i spójne poszlaki wykazujące istnienie złej wiary zgłaszającego.

Wreszcie Trybunał stwierdził, że Sąd w ramach całościowej oceny nie uwzględnił wszystkich istotnych okoliczności faktycznych istniejących *w momencie dokonania zgłoszenia*, chociaż to ten moment był rozstrzygający. Ze względu na to bowiem, że zażądano unieważnienia prawa do znaku towarowego w całości, żądanie unieważnienia należało rozpatrzyć z uwzględnieniem zamiaru J. Estebana w chwili, w której dokonał on zgłoszenia wspomnianego znaku towarowego. W konsekwencji Trybunał uchylił zaskarżony wyrok.

W wyroku **Repower/EUIPO** (C-281/18 P, [EU:C:2019:916](#)), wydanym w dniu 31 października 2019 r., Trybunał oddalił odwołanie od wyroku Sądu¹⁴⁹ i udzielił *wyjaśnień co do przysługującego Urzędowi Unii Europejskiej ds. Własności Intelktualnej (EUIPO) uprawnienia do uchylenia jego decyzji dotkniętych zawinionym przez niego oczywistym błędem proceduralnym*.

W niniejszej sprawie skarżąca spółka, Repower, zarejestrowała w EUIPO słowny znak towarowy REPOWER. Na wniosek interwenienta, repowermap.org, Wydział Unieważnień EUIPO uwzględnił częściowo wniosek o unieważnienie prawa do tego znaku towarowego w odniesieniu do niektórych towarów i usług. Odwołanie od tej decyzji zostało oddalone przez izbę odwoławczą EUIPO. Po wniesieniu przez interwenienta do Sądu skargi o stwierdzenie nieważności, Izba Odwoławcza, na mocy nowej decyzji, uchyliła swoją decyzję o oddaleniu tego odwołania z tym uzasadnieniem, że decyzja ta była dotknięta wadą w postaci niewystarczającego charakteru uzasadnienia, a tym samym „oczywistym błędem proceduralnym” w rozumieniu art. 80 ust. 1 rozporządzenia w sprawie znaku towarowego.

Orzekając w przedmiocie skargi wniesionej przez Repower od tej decyzji uchylającej, Sąd stwierdził, że EUIPO nie mogło oprzeć wspomnianej decyzji na art. 80 ust. 1 rozporządzenia w sprawie znaku towarowego, ponieważ brak uzasadnienia nie stanowi „oczywistego błędu proceduralnego” w rozumieniu tego przepisu¹⁵⁰. Sąd uznał jednak, że podstawę decyzji uchylającej mogła stanowić ogólna zasada prawna zezwalająca na cofnięcie aktów administracyjnych niezgodnych z prawem. Stwierdziwszy, że ten błąd dotyczący wyboru podstawy prawnej nie uzasadnia stwierdzenia nieważności decyzji uchylającej, Sąd oddalił skargę Repower.

149| Wyrok z dnia 21 lutego 2018 r., **Repower/EUIPO – repowermap.org (REPOWER)** (T-727/16, [EU:T:2018:88](#)).

150| Artykuł 80 ust. 1 zdanie pierwsze rozporządzenia w sprawie znaku towarowego przewiduje, że w przypadku gdy EUIPO dokonał wpisu do rejestru lub podjął decyzję dotkniętą oczywistym błędem proceduralnym zawinionym przez EUIPO, unieważnia on wpis lub uchyli tę decyzję.

W celu dokonania wykładni pojęcia „oczywistego błędu proceduralnego” w rozumieniu art. 80 ust. 1 rozporządzenia w sprawie znaku towarowego Trybunał przypominał, że należy brać pod uwagę nie tylko brzmienie tego pojęcia, lecz także kontekst, w który się ono wpisuje, oraz cele uregulowania, którego część stanowi.

W tym względzie Trybunał stwierdził, że z systematyki rozporządzenia w sprawie znaku towarowego wynika, iż błędy proceduralne, o których mowa w art. 80 ust. 1 tego rozporządzenia, odnoszą się w szczególności do przepisów proceduralnych przewidzianych w tym rozporządzeniu, takich jak obowiązek uzasadnienia. Wykładnia ta jest poparta celem, którego realizacji służy art. 80 ust. 1 tego rozporządzenia, a który polega na nałożeniu na EUIPO obowiązku uchylenia decyzji dotkniętych oczywistym błędem proceduralnym w celach zapewnienia dobrej administracji oraz ekonomiki procesowej. Wspomniana wykładnia odzwierciedla również utrwalone orzecznictwo Trybunału, zgodnie z którym obowiązek uzasadnienia stanowi istotny wymóg proceduralny, który należy odróżnić od kwestii zasadności uzasadnienia, wchodzącej w zakres materialnej zgodności z prawem spornego aktu.

W konsekwencji Trybunał orzekł, w odróżnieniu od Sądu, że każde naruszenie obowiązku uzasadnienia, takie jak brak lub niewystarczający charakter uzasadnienia, stanowi błąd proceduralny w rozumieniu art. 80 ust. 1 rozporządzenia w sprawie znaku towarowego, który powinien prowadzić do uchylenia przez EUIPO dotkniętej nim decyzji, o ile taki błąd ma oczywisty charakter.

Wynika stąd, że przywołany przepis znajdował zastosowanie w niniejszej sprawie i że Sąd naruszył prawo. Niemniej jednak Trybunał stwierdził, że to naruszenie prawa nie może prowadzić do uchylenia zaskarżonego wyroku, ponieważ sentencja tego wyroku, oddalająca skargę Repowera na decyzję uchylającą, jest zasadna w świetle innych względów.

Wyrokiem **Der Grüne Punkt/EUIPO** (C-143/19 P, [EU:C:2019:1076](#)), wydanym w dniu 12 grudnia 2019 r., Trybunał *uchylił zaskarżony wyrok Sądu*¹⁵¹ z powodu naruszenia prawa przy stosowaniu pojęcia „rzeczywistego używania” w odniesieniu do unijnego znaku wspólnego.

W rozpatrywanej sprawie wnosząca odwołanie, Der Grüne Punkt, uzyskała rejestrację graficznego wspólnego znaku towarowego przedstawiającego okrąg z dwoma strzałkami, odnoszącego się do systemu zbiórki i odzysku odpadów opakowaniowych. W następstwie wniosku o stwierdzenie wygaśnięcia prawa do znaku Urząd Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej (EUIPO) częściowo uwzględnił ten wniosek z tym uzasadnieniem, że wspomniany znak towarowy nie był rzeczywiście używany w odniesieniu do wszystkich towarów, dla których został zarejestrowany, z wyjątkiem towarów będących opakowaniami.

Wniesiona przez wnoszącą odwołanie skarga o stwierdzenie nieważności decyzji Izby Odwoławczej EUIPO została oddalona przez Sąd.

W uzasadnieniu odwołania wnosząca je podniosła, że Sąd błędnie zinterpretował pojęcie „rzeczywistego używania” w rozumieniu art. 15 ust. 1 rozporządzenia w sprawie znaku towarowego i nie uwzględnił należycie cech charakterystycznych znaków wspólnych, określonych w art. 66 tego rozporządzenia.

Na wstępie Trybunał przypominał, że podstawową funkcją znaku wspólnego jest odróżnienie towarów lub usług członków organizacji, która jest jego właścicielem, od towarów lub usług innych przedsiębiorstw. Tym samym, w odróżnieniu od indywidualnego znaku towarowego, funkcja wspólnego znaku towarowego nie polega na wskazaniu konsumentowi „identyfikacji pochodzenia” towarów lub usług, dla których znak taki został zarejestrowany. W tym względzie Trybunał zauważył, że art. 66 rozporządzenia w sprawie znaku

151| Wyrok z dnia 12 grudnia 2018 r., **Der Grüne Punkt/EUIPO – Halston Properties (Przedstawienie okręgu z dwoma strzałkami)** (T-253/17, [EU:T:2018:909](#)).

towarowego nie wymaga w żadnym razie, aby wytwórcy, producenci, usługodawcy lub handlowcy powiązani z organizacją będącą właścicielem znaku wspólnego byli częścią tej samej grupy przedsiębiorstw, które wytwarzają lub dostarczają towary lub usługi pod wyłączną kontrolą. Ponadto Trybunał stwierdził, że znaki wspólne, podobnie jak indywidualne znaki towarowe, są częścią obrotu handlowego. Używanie ich musi zatem, aby można je było zakwalifikować jako „rzeczywiste” w rozumieniu art. 15 ust. 1 rozporządzenia w sprawie znaku towarowego, faktycznie wpisywać się w cel zainteresowanych przedsiębiorstw polegający na wykreowaniu lub zachowaniu rynku zbytu dla ich towarów i usług.

Następnie Trybunał stwierdził, że ze znaku wspólnego korzysta się zgodnie z jego podstawową funkcją, gdy używanie to umożliwia konsumentowi zrozumienie, że dane towary lub dane usługi pochodzą z przedsiębiorstw będących członkami organizacji będącej właścicielem znaku towarowego, a tym samym umożliwia mu odróżnienie tych towarów lub usług od towarów lub usług pochodzących z przedsiębiorstw, które nie są członkami tej organizacji. W rozpatrywanej sprawie Trybunał stwierdził, że z ustaleń poczynionych przez Sąd wynika, iż znak wspólny był używany zgodnie z jego podstawową funkcją, w świetle tego, że producent lub dystrybutor spornych towarów stanowił część systemu umowy licencyjnej wnoszącej odwołanie.

Wreszcie Trybunał wskazał, że rzeczywisty charakter używania rozpatrywanego znaku towarowego należy badać poprzez dokonanie oceny w szczególności sposobów korzystania ze znaku uznawanych w danym sektorze gospodarczym za uzasadnione z punktu widzenia zachowania lub wykreowania udziałów w rynku dla towarów lub usług chronionych danym znakiem towarowym, charakteru tych towarów lub usług, cech danego rynku oraz zasięgu i częstotliwości używania znaku. W tym względzie Trybunał stwierdził, że Sąd nie zastosował tych kryteriów w niniejszym przypadku. Trybunał stwierdził w szczególności, że do Sądu należało zbadać, czy należycie wykazane w rozpatrywanej sprawie używanie, a mianowicie umieszczanie danego znaku towarowego na opakowaniach towarów przedsiębiorstw należących do lokalnego systemu zbiórki i przetwarzania ekologicznego odpadów opakowaniowych, jest uznawane w danych sektorach gospodarki za uzasadnione w celu zachowania lub wykreowania udziałów w rynku dla towarów. Zdaniem Trybunału nie można wykluczyć, że umieszczenie przez producenta lub dystrybutora na opakowaniu towarów konsumpcji bieżącej informacji o przynależności do takiego systemu recyklingu może mieć wpływ na decyzje zakupowe konsumentów, a tym samym przyczynić się do zachowania lub wykreowania udziałów w rynku tych towarów.

Stwierdzając, że Sąd naruszył prawo przy stosowaniu pojęcia „rzeczywistego używania”, Trybunał uchylił zaskarżony wyrok oraz stwierdził nieważność decyzji Izby Odwoławczej EUIPO.

3. Telekomunikacja

W tej dziedzinie należy w szczególności zwrócić uwagę na dwa wyroki. Pierwszym z nich jest wyrok z dnia 1 października 2019 r. **Planet49** (C-673/17, [EU:C:2019:801](#)), dotyczący zgody użytkownika strony internetowej na przechowywanie informacji lub dostęp do informacji za pośrednictwem plików cookie. Wyrok ten został przedstawiony w części XIV.1 „Ochrona danych osobowych”.

Drugim jest wyrok **AW i in. (połączenia z numerem 112)** (C-417/18, [EU:C:2019:671](#)), ogłoszony w dniu 5 września 2019 r., w którym Trybunał orzekł, że państwa członkowskie mają obowiązek zapewnienia, aby przedsiębiorstwa telekomunikacyjne udostępniały nieodpłatnie organowi zajmującemu się połączeniami alarmowymi z numerem 112 informacje o lokalizacji osoby wykonującej połączenie, z zastrzeżeniem warunku technicznej wykonalności, w tym także w sytuacji, gdy połączenie wykonywane jest z telefonu komórkowego niewyposażonego w kartę SIM.

Ponadto informacje te powinny być wystarczająco niezawodne i dokładne, aby służby ratunkowe mogły podjąć interwencję. Trybunał określił wreszcie przesłanki powstania odpowiedzialności państwa w przypadku naruszenia prawa Unii.

Nastolatka w wieku 17 lat została uprowadzona na przedmieściach Panevėžys (Litwa), a następnie zgwałcona i spalona żywcem w bagażniku samochodu. Gdy pozostawała ona zamknięta w bagażniku około dziesięciu razy łączyła się z litewskim centrum powiadamiania ratunkowego, wywołując jednolity europejski numer alarmowy „112” w celu wezwania pomocy. Jednakże urządzenia centrum powiadamiania ratunkowego nie wyświetlały numeru telefonu komórkowego, z którego wykonywano połączenia, co uniemożliwiło pracownikom centrum jego zlokalizowanie. Nie dało się ustalić, czy telefon komórkowy, którym posługiwała się ofiara, był wyposażony w kartę SIM, ani dlaczego jej numer nie był widoczny dla centrum powiadamiania ratunkowego.

Bliscy ofiary wnieśli skargę zmierzającą do zasądzenia od państwa litewskiego zadośćuczynienia za doznaną krzywdę. Zarzucają oni Republice Litewskiej, że nie zapewniła prawidłowo praktycznego wdrożenia art. 26 ust. 5 dyrektywy 2002/22¹⁵², który zobowiązuje państwa członkowskie do zapewnienia, aby właściwe przedsiębiorstwa udostępniały nieodpłatnie organowi zajmującemu się połączeniami alarmowymi informacje dotyczące lokalizacji osoby wykonującej połączenie, gdy tylko nawiązane zostanie połączenie z tym organem.

Rozpatrujący sprawę sąd administracyjny w Wilnie (Litwa) zwrócił się do Trybunału z pytaniami prejudycjalnymi dotyczącymi zakresu tego obowiązku przekazywania informacji o lokalizacji osoby wykonującej połączenie z numerem 112.

Na wstępie Trybunał wyjaśnił, że obowiązek przewidziany w art. 26 ust. 5 dyrektywy 2002/22 ma zastosowanie do państw członkowskich, z zastrzeżeniem warunku wykonalności technicznej, w tym także w sytuacji, gdy połączenie jest wykonywane z telefonu komórkowego niewyposażonego w kartę SIM.

Następnie Trybunał podkreślił, że art. 26 ust. 5 zdanie ostatnie dyrektywy 2002/22 przyznaje państwom członkowskim pewien zakres uznania przy określaniu kryteriów dotyczących dokładności i niezawodności informacji o lokalizacji osoby wykonującej połączenie z numerem 112. Jednakże określone przez państwa członkowskie kryteria powinny zapewniać, w granicach wykonalności technicznej, na tyle niezawodną i dokładną lokalizację pozycji osoby wykonującej połączenie, na ile jest to niezbędne dla umożliwienia służbom ratunkowym udzielenia tej osobie skutecznej pomocy. Jako że taka ocena ma wybitnie techniczny charakter i jest ściśle związana ze specyfiką krajowej sieci telekomunikacji komórkowej, to do sądu odsyłającego należy jej przeprowadzenie.

Wreszcie, co się tyczy przesłanek, jakie winny zostać spełnione, aby powstała odpowiedzialność państwa za szkody wyrządzone wskutek naruszenia prawa Unii, Trybunał stwierdził, że jedną z tych przesłanek jest z pewnością przesłanka istnienia bezpośredniego związku przyczynowego pomiędzy naruszeniem tego prawa a szkodą poniesioną przez jednostki. Jednakże to w ramach przepisów prawa krajowego odnoszących się do kwestii odpowiedzialności państwo to jest zobowiązane do usunięcia skutków wyrządzonej szkody, przy założeniu, że warunki określone przez ustawodawstwo krajowe w dziedzinie naprawiania szkód nie mogą być mniej korzystne niż warunki dotyczące podobnych roszczeń o charakterze wewnętrznym. Wynika stąd, że w sytuacji gdy zgodnie z prawem wewnętrznym państwa członkowskiego istnienie pośredniego związku przyczynowego między naruszeniem prawa, którego dopuściły się władze krajowe, a szkodą poniesioną przez jednostkę uznaje się za wystarczające do powstania odpowiedzialności państwa, tego rodzaju pośredni

152| Dyrektywa 2002/22/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 7 marca 2002 r. w sprawie usługi powszechnej i związanych z sieciami i usługami łączności elektronicznej praw użytkowników (dyrektywa o usłudze powszechnej) (Dz.U. L 108, s. 51 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 13, t. 29, s. 367), zmieniona dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/136/WE z dnia 25 listopada 2009 r. (Dz.U. 2009, L 337, s. 11).

związek przyczynowy między przypisywanym temu państwu członkowskiemu naruszeniem prawa Unii a szkodą poniesioną przez jednostkę należy również uznać za wystarczający, w myśl zasady równoważności, do przypisania temu państwu członkowskiemu odpowiedzialności za naruszenie prawa Unii.

4. Zamówienia publiczne

W wyroku **Telecom Italia** (C-697/17, [EU:C:2019:599](#)), ogłoszonym w dniu 11 lipca 2019 r., Trybunał doprecyzował, w ramach przetargu ograniczonego na udzielenie zamówienia publicznego na dostawy i roboty budowlane, uregulowanego dyrektywą 2014/24¹⁵³, warunki, na jakich wykonawcy zostają dopuszczeni do przedstawienia oferty. W tym kontekście Trybunał uznał, że ze względu na przewidziany w tej dyrektywie wymóg dotyczący tożsamości prawnej i materialnej wykonawców wybranych w ramach preselekcji z wykonawcami, którzy złożą ofertę, wybrany w ramach preselekcji kandydat, który zobowiązuje się do przejęcia drugiego kandydata wybranego w ramach preselekcji na podstawie umowy o połączeniu zawartej w okresie pomiędzy etapem preselekcji a etapem przedstawienia ofert i wykonanej po etapie przedstawienia ofert, może przedstawić ofertę.

W maju 2016 r. spółka Infratel ogłosiła, w imieniu włoskiego ministerstwa rozwoju gospodarczego, przetarg ograniczony w celu udzielenia zamówienia publicznego na budowę i utrzymanie publicznej ultraszerokopasmowej sieci pasywnej oraz zarządzanie nią w niektórych regionach Włoch. W ramach tej procedury dotyczącej przydzielenia pięciu części zamówienia wnioski o dopuszczenie do udziału w niej zostały złożone przez spółkę Telecom Italia, a także między innymi przez spółki Metroweb Sviluppo i OpEn Fiber. Metroweb Sviluppo, pomimo że został wybrany w ramach preselekcji, nie złożył ostatecznie oferty.

W styczniu 2017 r. Infratel opublikował listę dopuszczonych oferentów oraz tymczasową klasyfikację wybranych oferentów. Zgodnie z tą klasyfikacją OpEn Fiber zajmował pierwsze miejsce w odniesieniu do każdej z pięciu części przetargu, podczas gdy Telecom Italia zajmował zawsze drugie miejsce, poza częścią nr 4, gdzie zajmował miejsce trzecie. Telecom Italia, nieusatisfakcjonowany wynikami omawianego postępowania w pierwszej kolejności wniósł o udzielenie dostępu do dokumentów związanych ze wspomnianym przetargiem. Z dokumentów tych wynika zasadniczo, że między etapem preselekcji a ostatecznym terminem składania ofert Metroweb Sviluppo został przejęty przez OpEn Fiber, a Komisja Europejska nie sprzeciwiła się temu. W drugiej kolejności Telecom Italia zaskarżył do włoskich sądów udzielenie zamówienia w odniesieniu do pięciu części, na jakie podzielony był przetarg ograniczony.

Przypominając przede wszystkim, że zgodnie z art. 28 ust. 2 zdanie pierwsze dyrektywy 2014/24 oferty mogą składać tylko wykonawcy zaproszeni przez instytucję zamawiającą po dokonaniu przez nią oceny dostarczonych informacji, Trybunał zaznaczył, iż przepis ten zakłada, że wykonawcy wybrani w ramach preselekcji oraz wykonawcy, którzy składają oferty, powinni być prawnie i materialnie tożsami. Ta zasada została przewidziana w odniesieniu do procedury ograniczonej, która dzieli się na kilka etapów, w szczególności w odniesieniu do etapu preselekcji i etapu składania ofert. Trybunał zauważył jednak, że przepis ten nie zawiera zasad dotyczących ewentualnych zmian, jakie nastąpiły w strukturze lub w sytuacji ekonomicznej i technicznej kandydata wybranego w ramach preselekcji.

¹⁵³ | Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/24/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie zamówień publicznych, uchylająca dyrektywę 2004/18/WE (Dz.U. 2014, L 94, s. 65).

W tym względzie Trybunał przypomniał, że w analogicznym kontekście dyrektywy 2004/17¹⁵⁴ zbadał on kwestię wpływu takich zmian w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego w trybie procedury negocjacyjnej *MT Højgaard i Züblin*¹⁵⁵. Tak więc Trybunał orzekł, że w postępowaniu prowadzonym w trybie procedury negocjacyjnej, w przypadku rozwiązania wybranej w preselekcji grupy jako takiej, w której skład wchodzi dwaj wykonawcy, jeden z nich może zastąpić tę grupę i kontynuować owo postępowanie bez naruszenia zasady równego traktowania. Jednakże należy wykazać, że wykonawca ten sam spełnia wymogi określone początkowo przez instytucję zamawiającą (kryterium pierwsze) i że jego dalszy udział w tym postępowaniu nie wiąże się z pogorszeniem sytuacji konkurencyjnej innych oferentów (kryterium drugie).

Jeśli chodzi o przestrzeganie w niniejszej sprawie kryterium pierwszego, Trybunał stwierdził, że spółka OpEn Fiber wciąż spełnia wymogi początkowo określone przez instytucję zamawiającą, ponieważ jej zdolność materialna zwiększyła się z powodu przejęcia Metroweb Sviluppo.

Co się tyczy drugiego kryterium, przejęcie takie jak przejęcie Metroweb Sviluppo powinno zdaniem Trybunału odbywać się z poszanowaniem uregulowań Unii, w szczególności rozporządzenia nr 139/2004¹⁵⁶. W tym względzie Trybunał zauważył, że Komisja postanowiła w dniu 15 grudnia 2016 r. na podstawie wspomnianego rozporządzenia nie zgłaszać sprzeciwu wobec połączenia OpEn Fiber z Metroweb Sviluppo. W tym kontekście Trybunał podkreślił, że przepisy prawa Unii odrębne od przepisów regulujących zamówienia publiczne mają na celu w szczególności zapewnienie, by operacje połączenia, takie jak będąca przedmiotem postępowania głównego, nie zagrażały istnieniu wolnej i niezakłóconej konkurencji na rynku wewnętrznym. Zatem w zakresie, w jakim zachowanie podmiotu gospodarczego czyni zadość tym szczególnym zasadom, nie można uznać, że jego udział w takiej transakcji może jako taki wiązać się z pogorszeniem sytuacji konkurencyjnej innych oferentów z tego tylko względu, że jednostka powstała w wyniku połączenia będzie korzystać ze zwiększonej zdolności ekonomicznej i technicznej.

5. Środki spożywcze

W wydanym w dniu 12 listopada 2019 r. wyroku *Organisation juive européenne i Vignoble Psagot* (C-363/18, [EU:C:2019:954](#)), dotyczącym wykładni rozporządzenia (UE) nr 1169/2011¹⁵⁷, Trybunał w składzie wielkiej izby orzekł, że *na środkach spożywczych pochodzących z terytoriów okupowanych przez Państwo Izrael należy umieszczać nie tylko oznaczenie ich terytorium pochodzenia, lecz również, w przypadku gdy pochodzą one z miejscowości stanowiącej lub stanowiących osiedle izraelskie znajdujące się na tym terytorium, informację o takim właśnie pochodzeniu*.

154| Dyrektywa 2004/17/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 31 marca 2004 r. koordynująca procedury udzielania zamówień przez podmioty działające w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i usług pocztowych (Dz.U. 2004, L 134, s. 1). Dyrektywa ta już nie obowiązuje.

155| Wyrok z dnia 24 maja 2016 r., *MT Højgaard i Züblin* (C-396/14, [EU:C:2016:347](#)).

156| Rozporządzenie Rady (WE) nr 139/2004 z dnia 20 stycznia 2004 r. w sprawie kontroli koncentracji przedsiębiorstw (Dz.U. 2004, L 24, s. 1).

157| Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1169/2011 z dnia 25 października 2011 r. w sprawie przekazywania konsumentom informacji na temat żywności, zmiany rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1924/2006 i (WE) nr 1925/2006 oraz uchylenia dyrektywy Komisji 87/250/EWG, dyrektywy Rady 90/496/EWG, dyrektywy Komisji 1999/10/WE, dyrektywy 2000/13/WE Parlamentu Europejskiego i Rady, dyrektyw Komisji 2002/67/WE i 2008/5/WE oraz rozporządzenia Komisji (WE) nr 608/2004 (Dz.U. 2011, L 304, s. 18).

Przedmiotem zawisłego w postępowaniu głównym sporu między Organisation juive européenne i Vignoble Psagot Ltd a ministre de l'Économie et des Finances [francuskim ministrem gospodarki i finansów] jest zgodność z prawem [ministerialnej] opinii w sprawie oznaczania pochodzenia towarów z terytoriów okupowanych przez Państwo Izrael od czerwca 1967 r., ustanawiającej wymóg umieszczania na tych środkach spożywczych takich oznaczeń. Opinia ta została wydana po opublikowaniu przez Komisję Europejską zawiadomienia interpretującego w sprawie oznaczania pochodzenia towarów z tych terytoriów¹⁵⁸.

W pierwszej kolejności Trybunał zauważył, że kraj lub miejsce pochodzenia środka spożywczego musi, zgodnie z art. 9 i 26 rozporządzenia nr 1169/2011, być oznaczone w sytuacji, gdy pominięcie takiego oznaczenia może wprowadzać konsumentów w błąd, dając im do zrozumienia, iż ten środek spożywczy pochodzi z kraju lub miejsca innego niż jego rzeczywisty kraj lub rzeczywiste miejsce pochodzenia. Ponadto zauważył on, że, w przypadku gdy na tym środku spożywczym zostało umieszczone oznaczenie jego pochodzenia, nie może ono wprowadzać w błąd.

W drugiej kolejności Trybunał doprecyzował zarówno wykładnię pojęcia „kraj pochodzenia”¹⁵⁹, jak i pojęć „kraj” oraz „terytorium” w rozumieniu rozporządzenia nr 1169/2011. W tym względzie wskazał on, że pojęcie to zostało zdefiniowane w art. 2 ust. 3 tego rozporządzenia poprzez odesłanie do unijnego kodeksu celnego¹⁶⁰, zgodnie z brzmieniem którego towary całkowicie uzyskane w danym kraju lub na danym terytorium czy też poddane w nim ostatniemu istotnemu przetworzeniu lub obróbce są uznawane za pochodzące z tego „kraj” lub „terytorium”¹⁶¹.

W odniesieniu do terminu „kraj”, wielokrotnie stosowanego w traktacie UE i traktacie TFUE jako synonim terminu „państwo”, Trybunał wskazał, że, w celu zapewnienia spójnej interpretacji prawa Unii, terminowi temu należy nadać takie samo znaczenie w unijnym kodeksie celnym, i, co za tym idzie, w rozporządzeniu nr 1169/2011. Pojęcie „państwa” oznacza suwerenny podmiot, który w ramach swoich granic geograficznych sprawuje pełnię uprawnień przyznanych takim podmiotom przez prawo międzynarodowe. W odniesieniu do terminu „terytorium” Trybunał zauważył, że z samego już brzmienia unijnego kodeksu celnego¹⁶² wynika, iż odnosi się on do podmiotów innych niż „kraje”, a zatem – innych niż „państwa”. W tym kontekście umieszczenie na środkach spożywczych oznaczenia, zgodnie z którym Państwo Izrael jest ich „krajem pochodzenia”, choć środki te rzeczywiście pochodzą z jednego z terytoriów mających swój własny status międzynarodowy, odmienny od statusu tego państwa, które są przez nie okupowane i podlegają jego ograniczonej jurysdykcji jako mocarstwa okupacyjnego w rozumieniu międzynarodowego prawa humanitarnego, może wprowadzać konsumentów w błąd. Trybunał rozstrzygnął więc, że oznaczenie terytorium pochodzenia środków spożywczych takich jak te rozpatrywane jest obowiązkowe, w rozumieniu rozporządzenia nr 1169/2011, w celu uniknięcia wprowadzenia konsumentów w błąd co do faktu, że Państwo Izrael jest obecne na tych terytoriach jako władza okupacyjna, a nie – jako suwerenny podmiot.

158| Zawiadomienie interpretujące Komisji Europejskiej w sprawie oznaczania pochodzenia towarów z terytoriów okupowanych przez Izrael od czerwca 1967 r. (Dz.U. 2015, C 375, s. 4).

159| Artykuł 9 ust. 1 lit. i) oraz art. 26 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 1169/2011.

160| Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 952/2013 z dnia 9 października 2013 r. ustanawiające unijny kodeks celny (Dz.U. 2013, L 269, s. 1).

161| Artykuł 60 rozporządzenia nr 952/2013.

162| Artykuł 60 rozporządzenia nr 952/2013.

W trzeciej i ostatniej kolejności, w odniesieniu do pojęcia „miejsca pochodzenia”¹⁶³ Trybunał wskazał, że należy rozumieć je jako odnoszące się do wszystkich poszczególnych obszarów geograficznych w obrębie danego kraju lub terytorium pochodzenia środka spożywczego, z wyjątkiem adresu producenta. Tak więc oznaczenie, zgodnie z którym dany środek spożywczy pochodzi z „osiedla izraelskiego” znajdującego się na jednym z „terytoriów okupowanych przez Państwo Izrael”, można uznać za oznaczenie „miejsca pochodzenia”, pod warunkiem że w danym przypadku odnosi się on do geograficznie określonego miejsca.

Ponadto, w odniesieniu do kwestii, czy oznaczenie „osiedle izraelskie” jako wskazanie miejsca pochodzenia jest obowiązkowe, Trybunał przede wszystkim podkreślił, że osiedla zakładane na niektórych okupowanych przez Państwo Izrael terytoriach charakteryzują się tym, że ucieleśniają politykę przesiedlania ludności prowadzoną przez to państwo poza jego terytorium, z naruszeniem zasad ogólnego międzynarodowego prawa humanitarnego¹⁶⁴. Trybunał następnie rozstrzygnął, że pominięcie tego oznaczenia, wskutek którego oznaczone byłoby jedynie terytorium pochodzenia, może wprowadzić konsumentów w błąd. Nie mogą oni bowiem, w braku jakichkolwiek informacji mogących wyjaśnić im tę kwestię, wiedzieć, że dany środek spożywczy pochodzi z miejscowości lub grupy miejscowości stanowiących osiedle założone na jednym z tych terytoriów z naruszeniem przepisów międzynarodowego prawa humanitarnego. Trybunał zauważył zaś, że, zgodnie z przepisami rozporządzenia nr 1169/2011¹⁶⁵, dzięki udzielanym im informacjom konsumenci powinni mieć możliwość podjęcia świadomej decyzji, ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań nie tylko natury zdrowotnej, ekonomicznej, środowiskowej czy społecznej, lecz również względów etycznych czy też mających związek z poszanowaniem prawa międzynarodowego. Trybunał podkreślił w tym zakresie, że takie względy mogą wpływać na podejmowane przez konsumentów decyzje.

W wyroku **Exportslachterij J. Gosschalk i in.** (C-477/18 i C-478/18, [EU:C:2019:1126](#)), ogłoszonym w dniu 19 grudnia 2019 r. Trybunał miał sposobność rozwinięcia orzecznictwa dotyczącego opłat należnych od ubojni z tytułu weterynaryjnych kontroli urzędowych przeprowadzonych przez właściwe organy. Udzielając odpowiedzi na pytania dotyczące wykładni rozporządzenia nr 882/2004¹⁶⁶, Trybunał orzekł z jednej strony, że *organy te mają prawo obciążyć ubojnie wynagrodzeniami oraz kosztami związanymi z zatrudnieniem personelu, który nie przeprowadza konkretnie kontroli, proporcjonalnie do czasu, jaki jest obiektywnie wymagany od pracowników administracyjnych na wykonanie czynności nierozdzielnie związanych z przeprowadzeniem kontroli*. Z drugiej strony Trybunał uznał, że władze mają, pod pewnymi warunkami, możliwość naliczania opłat za zarezerwowany u właściwego organu przez ubojnię czas, który jednak nie został faktycznie przepracowany, nawet jeśli kontrole te miały zostać przeprowadzone przez „wynajętych” lekarzy weterynarii, którzy nie są wynagradzani za nieprzepracowany czas kontroli.

W postępowaniu głównym kilka niderlandzkich ubojni zakwestionowało faktury wystawione przez władze niderlandzkie w odniesieniu do inspekcji weterynaryjnych przeprowadzonych w ich zakładach. Inspekcje takie są przeprowadzane przez lekarzy weterynarii i pracowników pomocniczych zatrudnionych przez właściwy organ lub przez pracowników „wynajętych” od spółki prywatnej. W praktyce ubojnia występuje do organu

163| Artykuł 9 ust. 1 lit. i) oraz art. 26 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 1169/2011.

164| Artykuł 49 akapit szósty Konwencji genewskiej o ochronie osób cywilnych w czasie wojny, zawartej w dniu 12 sierpnia 1949 r.

165| Motywy 3 i 4 oraz art. 3 ust. 1 rozporządzenia nr 1169/2011.

166| Rozporządzenie (WE) nr 882/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie kontroli urzędowych przeprowadzanych w celu sprawdzenia zgodności z prawem paszowym i żywnościowym oraz regułami dotyczącymi zdrowia zwierząt i dobrostanu zwierząt (Dz.U. 2004, L 165, s. 1).

z wnioskiem określającym wymaganą liczbę kontrolerów oraz czas niezbędny do przeprowadzenia kontroli. Jeżeli czynności w zakresie inspekcji zostają zakończone wcześniej niż przewidziano, ubojnia pozostaje zobowiązana do uiszczenia opłaty za zgłoszony, lecz nie przepracowany czas kontroli.

Zdaniem ubojni taki nieprzepracowany czas nie powinien być uwzględniany w fakturach, podobnie jak wynagrodzenia i koszty związane z zatrudnieniem pracowników administracyjnych i pomocniczych organu nie powinny być zawierane w opłatach, którymi są one obciążane. Ubojnie kwestionowały także stawki opłat stosowane w odniesieniu do czynności „wynajętych” lekarzy weterynarii, którzy są wynagradzani przez organ na innych zasadach. Sąd odsyłający miał wreszcie wątpliwości co do zasadności uwzględniania w opłatach kosztów utworzenia funduszu na rzecz spółki prywatnej dostarczającej pracowników pomocniczych, jako że fundusz ten służy pokrywaniu kosztów związanych z zatrudnieniem personelu w wypadku wystąpienia kryzysu zdrowotnego, co ma umożliwić wznowienie pracy niezwłocznie po zażegnaniu kryzysu.

Większość tych kwestii ma związek ze zgodnością przepisów niderlandzkich z określonym w rozporządzeniu nr 882/2004 wymogiem, aby opłaty mogły być pobierane jedynie w celu sfinansowania kosztów, które rzeczywiście zostały spowodowane kontrolami urzędowymi i poniesione przez właściwy organ¹⁶⁷. W tym kontekście Trybunał przypomniał najpierw, że wymóg skuteczności kontroli urzędowych jest głównym przedmiotem troski prawodawcy Unii. W świetle powyższego wymogu skuteczności stwierdził on w pierwszej kolejności, że personel administracyjny i pomocniczy również przyczynia się do skuteczności kontroli. Zwalnia on bowiem urzędowych lekarzy weterynarii z logistycznej organizacji czynności w zakresie inspekcji oraz przyczynia się do monitorowania kontroli. Wynagrodzenia i koszty związane z zatrudnieniem tego personelu mogą zatem być brane pod uwagę przy obliczaniu opłat, lecz jedynie proporcjonalnie do czasu pracy, jaki jest potrzebny do wykonania czynności nierozdzielnie związanych z przeprowadzaniem kontroli urzędowych.

W drugiej kolejności Trybunał orzekł, że uwzględnianie w fakturach czasu kontroli, które nie zostały rzeczywiście przeprowadzone, jest dozwolone, w sytuacji gdy brak pobierania tych opłat mógłby wpłynąć na skuteczność systemu kontroli. Jednakże ubojnie powinny mieć możliwość poinformowania właściwego organu o swej woli skrócenia czasu trwania kontroli w stosunku do czasu pierwotnie przewidzianego, o ile wola ta zostaje wyrażona w rozsądnym terminie przewidzianym w tym celu przez wspomniany organ.

Trybunał dodał, że uwzględnianie w fakturach czasu nieprzeprowadzonych kontroli jest uzależnione od spełnienia dodatkowych warunków, w sytuacji gdy inspekcja jest przeprowadzana przez „wynajętych” lekarzy weterynarii, którzy nie otrzymują wynagrodzenia za czas kontroli, którego nie przepracowali. W takim przypadku organ może co najwyżej uwzględnić w fakturze należność odpowiadającą kwocie opłaty pomniejszonej o koszty wynagrodzenia „wynajętych” lekarzy weterynarii. Uzyskane w ten sposób saldo powinno ponadto rzeczywiście odpowiadać przewidzianym w rozporządzeniu kosztom ogólnym.

Ponadto, co się tyczy ogólnie uwzględniania wynagrodzeń „wynajętych” lekarzy weterynarii, którzy są wynagradzani mniej korzystnie niż lekarze weterynarii zatrudnieni przez właściwy organ, Trybunał uściślił, że opłaty ryczałtowe, które są co do zasady dozwolone na podstawie rozporządzenia nr 882/2004 mogą również być stosowane, gdy kontrole są przeprowadzane przez „wynajętych” lekarzy weterynarii. Jednakże opłaty te nie mogą generalnie przekraczać kosztów ponoszonych przez organ. Tak więc, jeśli organ stwierdzi, że w danym okresie osiągnął zysk, to powinien on obniżyć opłaty ryczałtowe należne za kolejny okres.

Trybunał wykluczył wreszcie możliwość uwzględnienia przy obliczaniu opłat kosztów utworzenia funduszu na rzecz spółki prywatnej, do której właściwy organ zwraca się o zatrudnienie pracowników pomocniczych. Opłaty mogą bowiem pokrywać jedynie koszty wynikające rzeczywiście z prowadzenia kontroli w przedsiębiorstwach sektora spożywczego.

¹⁶⁷ Artykuł 27 ust. 1 i art. 27 ust. 4 lit. a) rozporządzenia nr 882/2004.

6. Ubezpieczenie komunikacyjne

W wyroku *Línea Directa Aseguradora* (C-100/18, [EU:C:2019:517](#)), ogłoszonym w dniu 20 czerwca 2019 r., Trybunał dokonał wykładni pojęcia „ruchu pojazdów” w rozumieniu dyrektywy 2009/103¹⁶⁸ w sprawie ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych, uznając, że pojęciem tym jest objęta sytuacja, w której pojazd zaparkowany w prywatnym garażu nieruchomości od ponad 24 godzin zapalił się, powodując pożar, który znajduje swe źródło w instalacji elektrycznej tego pojazdu i który spowodował szkody w tej nieruchomości.

W sierpniu 2013 r. pojazd zaparkowany od ponad 24 godzin w prywatnym garażu zapalił się i spowodował szkody. Pożar miał swoje źródło w instalacji elektrycznej pojazdu. Właściciel pojazdu zawarł umowę ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych ze spółką Línea Directa. Nieruchomość była ubezpieczona w spółce Segurcaixa, która wypłaciła spółce będącej właścicielem tej nieruchomości odszkodowanie w wysokości 44 704,34 EUR tytułem naprawienia wyrządzonej szkody.

W marcu 2014 r. Segurcaixa wniosła powództwo przeciwko Línea Directa, domagając się nakazania tej spółce zwrotu wypłaconego odszkodowania ze względu na to, że zdarzenie wyrządzające szkodę miało swoje źródło w objętej ubezpieczeniem komunikacyjnym pojeździe „okoliczności związanej z ruchem pojazdu” w rozumieniu prawa hiszpańskiego. Roszczenie spółki Segurcaixa zostało oddalone w pierwszej instancji. W postępowaniu apelacyjnym spółka Línea Directa została zobowiązana do zapłaty odszkodowania dochodzonego przez spółkę Segurcaixa. Spółka Línea Directa wniosła skargę kasacyjną do Tribunal Supremo (sądu najwyższego, Hiszpania). Mając wątpliwości co do tego, jaką należy przyjąć wykładnię pojęcia „ruchu pojazdów” zawartego w dyrektywie 2009/103, sąd ten postanowił zwrócić się do Trybunału z kilkoma pytaniami prejudycjalnymi.

W pierwszej kolejności Trybunał przede wszystkim przypomniał, że pojęcie „ruchu pojazdów” w rozumieniu tej dyrektywy¹⁶⁹ stanowi autonomiczne pojęcie prawa Unii, którego wykładnia nie może być pozostawiona ocenie każdego państwa członkowskiego. Podkreślił on również, że cel ochrony ofiar wypadków spowodowanych przez pojazdy był stale realizowany i umacniany przez prawodawcę Unii.

W świetle swojego orzecznictwa¹⁷⁰ Trybunał przypomniał, że pojęcie „ruchu pojazdów” nie jest ograniczone do sytuacji w ruchu drogowym i że pojęcie to obejmuje każde użytkowanie pojazdu, które jest zgodne z jego normalną funkcją, w szczególności każde korzystanie z pojazdu jako środka transportu. W tym kontekście Trybunał zauważył, po pierwsze, że fakt, iż pojazd uczestniczący w wypadku był w chwili jego zaistnienia unieruchomiony, sam w sobie nie wyklucza, że korzystanie z tego pojazdu w tej chwili może być objęte jego funkcją środka transportu. Podobnie kwestia, czy silnik danego pojazdu był uruchomiony w trakcie zaistnienia wypadku, nie ma również decydującego znaczenia. Po drugie, żaden z przepisów dyrektywy 2009/103 nie

168| Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/103/WE z dnia 16 września 2009 r. w sprawie ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych i egzekwowania obowiązku ubezpieczenia od takiej odpowiedzialności (Dz.U. 2009, L 263, s. 11)

169| Artykuł 3 akapit pierwszy dyrektywy 2009/103 przewiduje, że z zastrzeżeniem art. 5 tej dyrektywy każde państwo członkowskie podejmuje wszelkie stosowne środki w celu zapewnienia objęcia ubezpieczeniem odpowiedzialności cywilnej odnoszącej się do ruchu pojazdów normalnie przebywających na jego terytorium.

170| Zobacz w szczególności wyroki: z dnia 20 grudnia 2017 r., *Núñez Torreiro* (C-334/16, [EU:C:2017:1007](#)); z dnia 15 listopada 2018 r., *BTA Baltic Insurance Company* (C-648/17, [EU:C:2018:917](#)).

ogranicza zakresu obowiązku ubezpieczenia i ochrony, jaka na podstawie tego obowiązku powinna zostać przyznana ofiarom wypadków spowodowanych przez pojazdy mechaniczne, do przypadków używania tych pojazdów na określonym terenie lub określonych drogach.

Trybunał wywiódł stąd w konsekwencji, że pojęcie „ruchu pojazdów” w rozumieniu dyrektywy 2009/103 nie zależy od cech terenu, na którym pojazd ten jest używany, a w szczególności od tego, czy w chwili wypadku dany pojazd jest unieruchomiony i znajduje się na parkingu. W tych okolicznościach Trybunał uznał, że zaparkowanie i okres unieruchomienia pojazdu są naturalnymi i koniecznymi etapami, które stanowią integralną część korzystania z tego pojazdu jako ze środka transportu. Tym samym pojazd jest używany zgodnie z jego funkcją środka transportu zasadniczo również w trakcie jego zaparkowania pomiędzy jednym i drugim przemieszczeniem.

W niniejszej sprawie Trybunał uznał, że zaparkowanie pojazdu w prywatnym garażu stanowi jeden ze sposobów korzystania z tego pojazdu, który jest zgodny z jego funkcją środka transportu, przy czym wniosku tego nie podważa fakt, że wspomniany pojazd był zaparkowany od ponad 24 godzin w tym garażu.

Wreszcie, co się tyczy okoliczności, iż wypadek omawiany w postępowaniu głównym wynika z pożaru spowodowanego przez instalację elektryczną pojazdu, Trybunał stwierdził, że ponieważ pojazd ten, który jest źródłem tego wypadku, odpowiada definicji „pojazdu” w rozumieniu dyrektywy 2009/103¹⁷¹, nie należy wyróżniać wśród części wspomnianego pojazdu tej części, która jest źródłem zdarzenia wywołującego szkodę, ani ustalać funkcji, jaką zapewnia owa część.

7. Kontrola nabywania i posiadania broni

W wyroku **Republika Czeska/Parlament i Rada** (C-482/17, [EU:C:2019:1035](#)), ogłoszonym w dniu 3 grudnia 2019 r., Trybunał *oddalił skargę o stwierdzenie nieważności w całości lub w części dyrektywy 2017/853*¹⁷² (zwanej dalej „zaskarżoną dyrektywą”), którą Parlament Europejski i Rada zmieniły dyrektywę Rady 91/477/EWG w sprawie kontroli nabywania i posiadania broni¹⁷³ (zwaną dalej „dyrektywą o broni palnej”). Trybunał orzekł, że przyjęte przez Parlament Europejski i Radę w zaskarżonej dyrektywie środki nie naruszają zasad przyznania, proporcjonalności, pewności prawa, ochrony uzasadnionych oczekiwań i niedyskryminacji, powoływanych przez Republikę Czeską na poparcie skargi.

W celu zniesienia kontroli granicznych na obszarze Schengen dyrektywa o broni palnej ustanowiła zharmonizowane minimalne ramy dotyczące posiadania i nabywania broni palnej oraz jej transferu między państwami członkowskimi. W tym celu w omawianej dyrektywie ustanowiono przepisy dotyczące warunków nabywania i posiadania poszczególnych kategorii broni palnej, a jednocześnie zapisano, kierując się nadrzędnymi względami bezpieczeństwa publicznego, że nabywanie niektórych rodzajów broni palnej powinno być zakazane.

¹⁷¹ | Artykuł 1 pkt 1 dyrektywy 2009/103.

¹⁷² | Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/853 z dnia 17 maja 2017 r. zmieniająca dyrektywę Rady 91/477/EWG w sprawie kontroli nabywania i posiadania broni (Dz.U. 2017, L 137, s. 22).

¹⁷³ | Dyrektywa Rady 91/477/EWG z dnia 18 czerwca 1991 r. w sprawie kontroli nabywania i posiadania broni (Dz.U. 1991, L 256, s. 51).

W następstwie pewnych aktów terrorystycznych Parlament Europejski i Rada przyjęły w 2017 r. zaskarżoną dyrektywę w celu wprowadzenia bardziej rygorystycznych przepisów w odniesieniu do najniebezpieczniejszych rodzajów broni palnej, broni pozbawionej cech użytkowych oraz broni samopowtarzalnej. Jednocześnie ta dyrektywa zmierza do ułatwienia swobodnego przepływu niektórych rodzajów broni, w szczególności poprzez harmonizację przepisów dotyczących oznakowania.

W odniesieniu do samoczynnej broni palnej przerabianej na broń samopowtarzalną, która jest zasadniczo zakazana, zaskarżona dyrektywa zawiera wyłączenie, którego przesłanki spełnia jedynie Szwajcaria, państwo należące do obszaru Schengen, do którego ma zastosowanie dyrektywa o broni palnej. Chodzi w szczególności o przesłankę dotyczącą istnienia systemu wojskowego opartego na poborze powszechnym, w którym przez ostatnich 50 lat obowiązywał system transferu wojskowej broni palnej na rzecz osób opuszczających armię.

Republika Czeska wniosła do Trybunału Sprawiedliwości skargę zmierzającą do całkowitego lub częściowego stwierdzenia nieważności zaskarżonej dyrektywy. W postępowaniu tym Republikę Czeską poparły Węgry i Polska, natomiast Francja i Komisja Europejska poparły Parlament Europejski i Radę.

W odniesieniu do podnoszonego naruszenia zasady przyznania Trybunał przede wszystkim przypomniał, że nawet gdy akt wydany na podstawie art. 114 TFUE, taki jak dyrektywa o broni palnej, doprowadził już do usunięcia wszelkich przeszkód w wymianie handlowej w harmonizowanej przez siebie dziedzinie, prawodawca Unii nie może zostać pozbawiony możliwości dostosowania tego aktu, na podstawie tegoż postanowienia, do wszelkich zmian okoliczności, z uwagi na ciężące na nim zadanie dbałości o ochronę zapisanych w traktatach interesów ogólnych. Do takich interesów ogólnych należą walka z terroryzmem międzynarodowym i z poważną przestępczością oraz zachowanie bezpieczeństwa publicznego.

Ponadto Trybunał wskazał, że w odniesieniu do uregulowania zmieniającego istniejące przepisy należy uwzględnić, w celu określenia jego podstawy prawnej, istniejące przepisy, które ono zmienia, a w szczególności ich cel i treść. Badanie aktu zmieniającego w oderwaniu mogłoby bowiem prowadzić do takiego paradoksalnego rezultatu, że chociaż na podstawie art. 114 TFUE nie można by przyjąć tego aktu, to prawodawca Unii mógłby osiągnąć ten sam efekt normatywny poprzez uchylenie aktu pierwotnego i przekształcenie go w całości na podstawie tegoż postanowienia w nowy akt. Trybunał stwierdził zatem, że podstawę prawną, na której należało przyjąć zaskarżoną dyrektywę, należało określić, biorąc pod uwagę zarówno kontekst, który stanowi dyrektywa o broni palnej, jak i uregulowania wynikające ze zmian wprowadzonych do niej przez zaskarżoną dyrektywę.

Wreszcie, przeprowadziwszy porównanie celu i treści dyrektywy o broni palnej i zaskarżonej dyrektywy, Trybunał stwierdził, że obie dyrektywy zmierzają do zapewnienia zbliżenia przepisów państw członkowskich w zakresie swobodnego przepływu broni palnej do użytku cywilnego, stwarzając jednocześnie ramy tej swobody poprzez zabezpieczenia o charakterze ochronnym dostosowane do charakteru tego rodzaju produktów, oraz że zaskarżona dyrektywa ogranicza się w tym względzie do wyregulowania równowagi ustanowionej przez dyrektywę o broni palnej między tymi dwoma celami, aby ją dostosować do zmiany okoliczności.

Trybunał przypomniał w tej kwestii, że harmonizacja aspektów związanych z bezpieczeństwem towarów jest jednym z zasadniczych elementów służących zapewnieniu właściwego funkcjonowania rynku wewnętrznego, ponieważ rozbieżne przepisy w tej dziedzinie mogą stwarzać bariery w handlu. Ponieważ zaś specyfika broni

palnej polega na tym, że jest ona niebezpieczna nie tylko dla użytkownika, lecz także dla ogółu ludności, Trybunał podkreślił, że względy bezpieczeństwa publicznego są niezbędnym elementem uregulowań dotyczących nabywania i posiadania tych towarów.

W tych okolicznościach Trybunał orzekł, że prawodawca Unii nie przekroczył zakresu uznania przyznanego mu przez art. 114 TFUE, wydając zaskarżoną dyrektywę na podstawie tego postanowienia.

W odniesieniu do podnoszonego naruszenia zasady proporcjonalności Trybunał zbadał, czy porozumienie międzyinstytucjonalne w sprawie lepszego stanowienia prawa¹⁷⁴ formalnie zobowiązało Komisję do sporządzenia analizy skutków środków, które miały zostać przyjęte w drodze zaskarżonej dyrektywy, aby umożliwić ocenę proporcjonalności tychże środków. W tym względzie Trybunał wskazał, że sporządzenie oceny skutków jest etapem procesu legislacyjnego, który z zasady powinien mieć miejsce, jeżeli inicjatywa prawodawcza może mieć znaczące skutki gospodarcze, środowiskowe lub społeczne. Jednak obowiązek przeprowadzenia takiej analizy w każdych okolicznościach nie wynika z treści tego porozumienia.

Tym samym pominięcia oceny skutków nie można uznać za naruszenie zasady proporcjonalności, jeżeli prawodawca Unii znajdzie się w szczególnej sytuacji wymagającej zaniechania jej sporządzenia, pod warunkiem jednak, że dysponuje on wystarczającymi danymi, aby ocenić proporcjonalność zamierzonego środka.

W dalszej części wyroku Trybunał stwierdził, że prawodawca Unii dysponował licznymi analizami i zaleceniami obejmującymi ogół tematów przywołanych w argumentacji Republiki Czeskiej oraz że wbrew twierdzeniom tego państwa członkowskiego krytykowane środki nie były, w świetle tych analiz i zaleceń, oczywiście niewłaściwe w stosunku do celów polegających na zapewnieniu bezpieczeństwa publicznego obywateli Unii i ułatwieniu funkcjonowania rynku wewnętrznego broni palnej do użytku cywilnego.

Trybunał orzekł w konsekwencji, że w tym przypadku instytucje Unii nie przekroczyły szerokiego zakresu uznania przysługującego im, gdy są zmuszone dokonywać takich złożonych ocen natury politycznej, gospodarczej lub społecznej. Wreszcie Trybunał odrzucił też argumenty Republiki Czeskiej skierowane konkretnie przeciwko niektórym przepisom zaskarżonej dyrektywy, które to państwo członkowskie uważało za niezgodne z zasadami proporcjonalności, pewności prawa i ochrony uzasadnionych oczekiwań określonych kategorii właścicieli lub posiadaczy broni potencjalnie podlegającej surowszym przepisom na podstawie zaskarżonej dyrektywy, a także z zasadą niedyskryminacji.

W odniesieniu do tej ostatniej zasady Trybunał orzekł w szczególności, że wyłączenie, którym została objęta Szwajcaria, uwzględnia zarazem kulturę i tradycje tego państwa, jak i fakt, że ze względu na te tradycje państwo to ma doświadczenie i udowodnioną zdolność do śledzenia i monitorowania danych osób i broni, pozwalające domniemywać, że cele bezpieczeństwa publicznego, do których zmierza zaskarżona dyrektywa, zostaną osiągnięte pomimo tego odstępstwa. Skoro zaś żadne państwo członkowskie Unii Europejskiej nie wydaje się znajdować w sytuacji porównywalnej z sytuacją Szwajcarii, dyskryminacja nie ma tu miejsca.

174| Porozumienie międzyinstytucjonalne pomiędzy Parlamentem Europejskim, Radą Unii Europejskiej a Komisją Europejską w sprawie lepszego stanowienia prawa z dnia 13 kwietnia 2016 r. (Dz.U. 2016, L 123, s. 1).

XIV. Internet i handel elektroniczny

W tej części godne uwagi są różne wyroki, w tym trzy w dziedzinie ochrony danych osobowych i jeden w dziedzinie handlu elektronicznego. Ponadto dwa wyroki: *Funke Medien NRW* (C-469/17) i *Spiegel Online* (C-516/17), oba wydane w dniu 29 lipca 2019 r., dotyczą ochrony wyłącznych praw autorów w przypadku zwielokrotniania i publicznego udostępniania ich utworów w Internecie. Te ostatnie wyroki zostały przedstawione w części XIII.1 „Prawa autorskie”.

1. Ochrona danych osobowych

W dziedzinie ochrony danych osobowych Trybunał wydał w składzie wielkiej izby trzy szczególnie ważne wyroki. W dwóch wyrokach Trybunał uściślił, po pierwsze, obowiązki operatora wyszukiwarki internetowej w kontekście usuwania linków do danych wrażliwych, a po drugie, zakres terytorialny prawa do usunięcia linków. Trzeci wyrok dotyczy zgody użytkownika strony internetowej na przechowywanie informacji lub dostęp do informacji za pośrednictwem plików cookies.

W wyroku z dnia 24 września 2019 r., **GC i in. (usunięcie linków do danych wrażliwych)** (C-136/17, [EU:C:2019:773](#)) Trybunał, orzekający w składzie wielkiej izby, uściślił obowiązki operatora wyszukiwarki w ramach żądania usunięcia linków dotyczących danych wrażliwych.

Spółka Google odmówiła uwzględnienia żądań, wniesionych przez cztery osoby, usunięcia z wyświetlanej w wyszukiwarce listy wyników wyszukiwania mającego za punkt wyjścia ich imiona i nazwiska, różnego rodzaju linków kierujących do prowadzonych przez osoby trzecie stron internetowych, w szczególności do artykułów prasowych. W następstwie skarg wniesionych przez te cztery osoby Commission nationale de l’informatique et des libertés (krajowa komisja ds. informatyki i swobód, CNIL, Francja) odmówiła wezwania spółki Google do żadanego usunięcia linków. Rozpatrująca sprawę Conseil d’État (rada stanu, Francja) zwróciła się do Trybunału o wyjaśnienie obowiązków spoczywających na operatorze wyszukiwarki przy rozpatrywaniu żądania usunięcia linków na podstawie dyrektywy 95/46¹⁷⁵.

Po pierwsze, Trybunał przypomniał, że przetwarzanie danych osobowych ujawniających pochodzenie rasowe lub etniczne, poglądy polityczne, przekonania religijne lub filozoficzne, przynależność do związków zawodowych, jak również przetwarzanie danych dotyczących zdrowia i życia seksualnego jest zakazane¹⁷⁶, z zastrzeżeniem pewnych wyjątków i odstępstw. Jeśli chodzi o przetwarzanie danych dotyczących przestępstw (czynów zabronionych), wyroków skazujących lub środków bezpieczeństwa, to może ono zasadniczo odbywać się jedynie pod kontrolą władz publicznych lub też wówczas, gdy w prawie krajowym ustanowiono odpowiednie i określone zabezpieczenia¹⁷⁷.

175| Dyrektywa 95/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 1995 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych i swobodnego przepływu tych danych (Dz.U. 1995, L 281, s. 31). Dyrektywa ta została uchylona, ze skutkiem od dnia 25 maja 2018 r., rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólnym rozporządzeniem o ochronie danych) (Dz.U. 2016, L 119, s. 1).

176| Artykuł 8 ust. 1 dyrektywy 95/46 oraz art. 9 ust. 1 rozporządzenia 2016/679.

177| Artykuł 8 ust. 5 dyrektywy 95/46 oraz art. 10 rozporządzenia 2016/679.

Trybunał orzekł, że zakaz oraz ograniczenia przetwarzania tych szczególnych kategorii danych mają zastosowanie do operatora wyszukiwarki, podobnie jak do każdego innego administratora danych osobowych. Celem tych zakazów i ograniczeń jest bowiem zapewnienie zwiększonej ochrony przed takim przetwarzaniem, które ze względu na szczególną wrażliwość tych danych może stanowić szczególnie poważną ingerencję w prawa podstawowe do poszanowania życia prywatnego i ochrony danych osobowych¹⁷⁸.

Jednakże operator wyszukiwarki odpowiada nie za to, że dane osobowe znajdują się na stronie internetowej opublikowanej przez osobę trzecią, lecz za odsyłanie do tej strony. W tych okolicznościach zakaz oraz ograniczenia przetwarzania danych wrażliwych mają zastosowanie do tego operatora, ale tylko w zakresie dotyczącym wspomnianego odsyłania do stron internetowych, w rezultacie kontroli przeprowadzanej pod nadzorem właściwych organów krajowych po wniesieniu żądania przez osobę, której dane dotyczą.

Po drugie, Trybunał stwierdził, że gdy do operatora skierowano żądanie usunięcia linków dotyczące danych wrażliwych, operator ten jest zasadniczo zobowiązany, z zastrzeżeniem pewnych wyjątków, do uwzględnienia takiego żądania. Jeśli chodzi o wspomniane wyjątki, operator może w szczególności odmówić uwzględnienia takiego żądania, jeżeli stwierdzi, że linki prowadzą do danych w sposób oczywisty upublicznionych przez osobę, której dane dotyczą¹⁷⁹, pod warunkiem że odesłanie do takich linków spełnia pozostałe warunki zgodności przetwarzania danych osobowych z prawem, chyba że osoba ta ma prawo sprzeciwić się wspomnianemu odesłaniu z przyczyn związanych z jej szczególną sytuacją¹⁸⁰.

W każdym wypadku, operator wyszukiwarki, do którego skierowano żądanie usunięcia linków, musi sprawdzić, czy umieszczenie linku do danej strony internetowej, na której zostały opublikowane dane wrażliwe, na liście wyświetlanej w wyniku wyszukiwania mającego za punkt wyjścia imię i nazwisko tej osoby, jest ściśle niezbędne do ochrony prawa do wolności informacji przysługującego internautom¹⁸¹ potencjalnie zainteresowanym uzyskaniem dostępu do tej strony internetowej dzięki takiemu wyszukiwaniu. W tym względzie Trybunał podkreślił, że choć prawa do poszanowania życia prywatnego i ochrony danych osobowych są co do zasady nadrzędne wobec prawa do wolności informacji przysługującego internautom, to jednak równowaga ta może, w szczególnych przypadkach, zależeć od charakteru rozpatrywanych informacji i od tego, jak istotne są one dla prywatności osoby, której dane dotyczą, oraz od publicznego interesu w dysponowaniu tą informacją, który to z kolei interes może być uzależniony w szczególności od roli odgrywanej przez tę osobę w życiu publicznym.

Po trzecie, Trybunał orzekł, że w ramach żądania usunięcia linków do stron internetowych, na których są opublikowane informacje dotyczące postępowania sądowego w sprawie karnej prowadzonej przeciwko osobie, której dane dotyczą, a informacje te odnoszą się do wcześniejszego etapu takiego postępowania i nie odpowiadają już aktualnej sytuacji, do operatora wyszukiwarki należy dokonanie oceny tego, czy, biorąc pod uwagę wszystkie okoliczności sprawy, osoba ta jest uprawniona do tego, by rozpatrywane informacje nie były już aktualnie związane z jej imieniem i nazwiskiem za pomocą wyświetlanej listy wyników wyszukiwania mającego za punkt wyjścia to imię i nazwisko. Jednakże, nawet jeśli operator wyszukiwarki stwierdzi, że tak nie jest ze względu na fakt, że umieszczenie danego linku jest ściśle niezbędne do pogodzenia prawa do poszanowania życia prywatnego i ochrony danych osobowych osoby, której dane dotyczą, z prawem do wolności informacji przysługującym potencjalnie zainteresowanym internautom, operator ten jest zobowiązany, najpóźniej w momencie skierowania żądania usunięcia linków, do uporządkowania listy wyników w taki

178| Prawa do poszanowania życia prywatnego i ochrony danych osobowych są zagwarantowane w art. 7 i 8 karty.

179| Artykuł 8 ust. 2 lit. e) dyrektywy 95/46 i art. 9 ust. 2 lit. e) rozporządzenia 2016/679.

180| Artykuł 14 akapit pierwszy lit. a) dyrektywy 95/46 i art. 21 ust. 1 rozporządzenia 2016/679.

181| Prawo do wolności wypowiedzi i informacji zostało zapisane w art. 11 karty.

sposób, aby wynikający z niej dla internauty ogólny obraz odzwierciedlał aktualną sytuację prawną, co wymaga w szczególności, aby linki do stron internetowych zawierających informacje na ten temat znajdowały się na pierwszym miejscu na tej liście.

W wyroku z dnia 24 września 2019 r., **Google (zakres terytorialny prawa do usunięcia linków)** (C-507/17, [EU:C:2019:772](#)), Trybunał, orzekający w składzie wielkiej izby, stwierdził, że *operator wyszukiwarki jest co do zasady zobowiązany do usunięcia linków wyłącznie z tych wersji obsługiwanej przez niego wyszukiwarki, które odpowiadają wszystkim państwom członkowskim*.

Commission nationale de l'informatique et des libertés (krajowa komisja ds. informatyki i swobód, CNIL, Francja) wezwała spółkę Google, w związku z uwzględnieniem przez tę spółkę wniosku o usunięcie linków, do usunięcia z listy wyników wyświetlanej po przeprowadzeniu wyszukiwania mającego za punkt wyjścia imię i nazwisko danej osoby, linków prowadzących do stron internetowych zawierających dane osobowe dotyczące wskazanej osoby, w odniesieniu do wszystkich rozszerzeń nazwy domeny w tej wyszukiwarce. W obliczu odmowy zastosowania się przez Google do tego wezwania CNIL nałożyła na nią karę w wysokości 100 000 EUR. Conseil d'État (rada stanu, Francja), do której spółka Google wniosła skargę, zwróciła się do Trybunału z wnioskiem o ustalenie zakresu terytorialnego ciążącego na operatorze wyszukiwarki internetowej obowiązku wprowadzenia w życie prawa do usunięcia linków w myśl przepisów dyrektywy 95/46.

Przed wszystkim Trybunał przypomniał, że osoby fizyczne mogą, na podstawie prawa Unii, powoływać się przeciwko operatorowi wyszukiwarki internetowej, który na terytorium Unii ma swój zakład lub kilka zakładów, na przysługujące im prawo do usunięcia linków, niezależnie od tego, czy przetwarzanie danych osobowych (w tym wypadku zamieszczanie linków odsyłających do stron internetowych, na których znajdują się dane osobowe dotyczące osoby, która powołuje się na to prawo), ma miejsce na terenie Unii czy poza nią¹⁸².

Co się tyczy zakresu prawa do usunięcia linków, Trybunał uznał, że operator wyszukiwarki internetowej jest zobowiązany do usunięcia linków nie ze wszystkich wersji swej wyszukiwarki, ale z tych jej wersji, które odpowiadają wszystkim państwom członkowskim. Trybunał wskazał w tym względzie, że o ile usunięcie wszystkich istniejących linków pozwoliłoby – zważywszy na charakterystyczne cechy Internetu i wyszukiwarek internetowych – na pełne urzeczywistnienie celu prawodawcy Unii, jakim jest zapewnienie wysokiego poziomu ochrony danych osobowych w całej Unii, o tyle z prawa Unii¹⁸³ nie wynika wcale, że dążąc do osiągnięcia tego celu prawodawca postanowił nadać prawu do usunięcia linków zakres, który wykraczałby poza terytorium państw członkowskich. W szczególności, podczas gdy w prawie Unii ustanowiono mechanizmy współpracy między organami nadzorczymi państw członkowskich umożliwiające wypracowanie wspólnej decyzji, opartej na osiągnięciu równowagi między prawem do ochrony życia prywatnego i danych osobowych z jednej strony a interesem publicznym różnych państw członkowskich w dostępie do informacji z drugiej strony, tego rodzaju mechanizmy nie są obecnie przewidziane w odniesieniu do usuwania linków poza Unią.

Na obecnym etapie rozwoju prawa Unii operator wyszukiwarki internetowej ma obowiązek zastosować się do żądania usunięcia linków nie tylko w odniesieniu do wersji wyszukiwarki odpowiadającej państwu członkowskiemu, w którym ma miejsce zamieszkania beneficjent prawa do usunięcia linków, lecz w odniesieniu do wersji wyszukiwarki odpowiadających wszystkim państwom członkowskim, w szczególności w celu zapewnienia spójnego i wysokiego poziomu ochrony w całej Unii. Ponadto operator taki powinien w razie konieczności podjąć wystarczająco skuteczne środki w celu uniemożliwienia internautom z terenu Unii uzyskiwania dostępu, w stosownym wypadku za pomocą wersji wyszukiwarki odpowiadającej państwu

¹⁸²| Artykuł 4 ust. 1 lit. a) dyrektywy 95/46 i art. 3 ust. 1 rozporządzenia nr 2016/679.

¹⁸³| Artykuł 12 lit. b) i art. 14 akapit pierwszy lit. a) dyrektywy 95/46; art. 17 ust. 1 rozporządzenia nr 2016/679.

trzeciemu, do linków podlegających usunięciu, a przynajmniej w celu poważnego zniechęcenia ich do uzyskiwania dostępu do takich linków, zaś do sądu krajowego należy ustalenie, czy środki zastosowane przez operatora spełniają ten wymóg.

Trybunał podkreślił wreszcie, że o ile prawo Unii nie zobowiązuje operatora wyszukiwarki internetowej do usunięcia linków ze wszystkich wersji jego wyszukiwarki, o tyle nie zakazuje również, aby to uczynił. W związku z tym organ nadzorczy lub organ sądowy państwa członkowskiego zachowuje kompetencje w zakresie wypracowania, w świetle krajowych standardów ochrony praw podstawowych, równowagi między prawem danej osoby do poszanowania jej życia prywatnego oraz do ochrony jej danych osobowych z jednej strony, a prawem do wolności informacji z drugiej strony, zaś po wyważeniu tych praw – wezwania w stosownym wypadku operatora wyszukiwarki internetowej do usunięcia linków ze wszystkich wersji owej wyszukiwarki.

W wyroku z dnia 1 października 2019 r., **Planet49** (C-673/17, [EU:C:2019:801](#)) Trybunał w składzie wielkiej izby orzekł, że zgoda na przechowywanie informacji lub dostęp do informacji za pośrednictwem plików cookie zainstalowanych w urządzeniach końcowych użytkownika strony internetowej nie jest ważna, jeżeli jest ona efektem umieszczenia na stronie domyślnie zaznaczonego okienka wyboru, i to niezależnie od tego, czy owe informacje stanowią dane osobowe. Ponadto Trybunał orzekł, że *usługodawca musi poinformować użytkownika strony internetowej o tym, jaki jest okres funkcjonowania plików cookie oraz czy osoby trzecie mogą uzyskać dostęp do takich plików*.

Spór w postępowaniu głównym dotyczył organizacji przez spółkę Planet49 loterii promocyjnej na stronie internetowej [www.dein-macbook.de](#). Aby wziąć w niej udział, internauci musieli podać swe imię, nazwisko i adres na stronie internetowej, na której zamieszczono okienka wyboru. Okienko wyboru umożliwiające instalację plików cookie zostało zaznaczone domyślnie. Bundesgerichtshof (federalny trybunał sprawiedliwości, Niemcy), rozpatrujący skargę wniesioną przez niemiecki związek organizacji konsumenckich, powziął wątpliwości co do ważności uzyskania zgody użytkowników za pomocą domyślnie zaznaczonego okienka wyboru oraz co do zakresu obowiązku informacyjnego ciążącego na usługodawcy.

Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczył zasadniczo wykładni pojęcia zgody w rozumieniu dyrektywy o prywatności i łączności elektronicznej¹⁸⁴ w związku z dyrektywą 95/46¹⁸⁵, jak również ogólnym rozporządzeniem o ochronie danych¹⁸⁶.

Po pierwsze, Trybunał zaznaczył, że art. 2 lit. h) dyrektywy 95/46, do którego odsyła art. 2 lit. f) dyrektywy o prywatności i łączności elektronicznej, definiuje zgodę jako „konkretne i świadome, dobrowolne wskazanie przez osobę, której dane dotyczą na to, że wyraża przyzwolenie na przetwarzanie odnoszących się do niej danych osobowych”. Trybunał wskazał, że wymóg „wskazania” woli osoby, której dane dotyczą, wyraźnie sugeruje zachowanie czynne, a nie bierne. Zgoda udzielona za pomocą zaznaczonego domyślnie okienka wyboru nie oznacza jednak czynnego zachowania użytkownika strony internetowej. Ponadto geneza art. 5 ust. 3 dyrektywy o prywatności i łączności elektronicznej, który to przepis przewiduje, od chwili jego zmiany dyrektywą 2009/136, że użytkownik musi „wyrazić zgodę” na zainstalowanie plików cookie, sugeruje, że zgoda użytkownika nie może być dłużej domniemana i musi wynikać z jego czynnego zachowania. Wreszcie czynną

¹⁸⁴ Artykuł 2 lit. f) i art. 5 ust. 3 dyrektywy 2002/58/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 lipca 2002 r. dotyczącej przetwarzania danych osobowych i ochrony prywatności w sektorze łączności elektronicznej (dyrektywy o prywatności i łączności elektronicznej) (Dz.U. 2002, L 201, s. 37), zmienionej dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/136/WE z dnia 25 listopada 2009 r. (Dz.U. 2009, L 337, s. 11).

¹⁸⁵ Artykuł 2 lit. h).

¹⁸⁶ Artykuł 6 ust. 1 lit. a) rozporządzenia 2016/679.

zgodę przewiduje obecnie ogólne rozporządzenie o ochronie danych¹⁸⁷, którego art. 4 pkt 11 wymaga w szczególności wyrażenia woli w formie „wyraźnego aktu potwierdzającego” i którego motyw 32 wyraźnie wyklucza wyrażenie zgody poprzez „milczenie, okienka domyślnie zaznaczone lub niepodjęcie działania”.

Trybunał orzekł zatem, że zgoda nie jest ważna, jeżeli przechowywanie informacji lub dostęp do informacji już przechowywanych w urządzeniu końcowym użytkownika strony internetowej zostały zaakceptowane za pomocą domyślnie zaznaczonego okienka wyboru, którego zaznaczenie użytkownik ten musi usunąć, aby odmówić udzielenia zgody. Dodał on, że okoliczność, iż użytkownik aktywuje przycisk uczestnictwa w loterii promocyjnej, o której mowa w tej sprawie, nie może być wystarczająca do uznania, że dany użytkownik skutecznie wyraził zgodę na zainstalowanie plików cookie.

Po drugie, Trybunał stwierdził, że art. 5 ust. 3 dyrektywy o prywatności i łączności elektronicznej ma na celu ochronę użytkownika przed każdą ingerencją w sferę prywatną bez względu na to, czy ingerencja ta obejmuje dane osobowe. W związku z tym pojęcie zgody nie powinno być interpretowane w różny sposób w zależności od tego, czy informacje przechowywane lub udostępniane w urządzeniu końcowym użytkownika strony internetowej stanowią dane osobowe.

Po trzecie, Trybunał zauważył, że ten sam przepis wymaga, aby użytkownik wyrażał zgodę, po otrzymaniu jasnych i wyczerpujących informacji, w szczególności o celach przetwarzania. Jasne i wyczerpujące informacje powinny umożliwiać użytkownikowi łatwe ustalenie konsekwencji zgody, której może udzielić, oraz gwarantować, że zgoda ta zostanie udzielona przy pełnej znajomości stanu rzeczy. W tym względzie Trybunał uznał, że wskazanie okresu funkcjonowania plików cookie oraz określenie, czy osoby trzecie mogą uzyskać dostęp do takich plików, są to elementy jasnych i wyczerpujących informacji, jakie powinny zostać udzielone użytkownikowi strony internetowej przez usługodawcę.

2. Handel elektroniczny

W wyroku z dnia 19 grudnia 2019 r., **Airbnb Ireland** (C-390/18, [EU:C:2019:1112](#)), wielka izba Trybunału Sprawiedliwości orzekła, po pierwsze, że *usługę pośrednictwa, która polega na umożliwieniu, za wynagrodzeniem, nawiązania za pośrednictwem platformy elektronicznej kontaktu pomiędzy potencjalnymi najemcami a wynajmującymi (będącymi bądź niebędącymi przedsiębiorcami) oferującymi usługę krótkoterminowego zakwaterowania, czemu towarzyszy świadczenie również szeregu usług dodatkowych względem owej usługi pośrednictwa, należy zakwalifikować jako „usługę społeczeństwa informacyjnego” objętą zakresem stosowania dyrektywy 2000/31 o handlu elektronicznym*¹⁸⁸. Po drugie, Trybunał orzekł, że jednostka może w ramach postępowania karnego obejmującego powództwo adhezyjne sprzeciwić się stosowaniu wobec niej przepisów państwa członkowskiego ograniczających swobodny przepływ usługi społeczeństwa informacyjnego, świadczonej przez nią z innego państwa członkowskiego, jeżeli wspomniane przepisy nie zostały notyfikowane zgodnie z art. 3 ust. 4 lit. b) tiret drugie rzeczonyj dyrektywy.

Spór w postępowaniu głównym wpisuje się w ramy postępowania karnego wszczętego we Francji w następstwie skargi wniesionej przeciwko Airbnb Ireland przez Association pour un hébergement et un tourisme professionnel (stowarzyszenie na rzecz zakwaterowania i turystyki zawodowej), której wniesieniu towarzyszyło wytoczenie powództwa adhezyjnego. Airbnb Ireland jest spółką prawa irlandzkiego, zarządzającą platformą elektroniczną

¹⁸⁷ | Artykuł 6 ust. 1 lit. a) rozporządzenia 2016/679.

¹⁸⁸ | Dyrektywa 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego (dyrektywa o handlu elektronicznym) (Dz.U. 2000, L 178, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 13, t. 25, s. 399).

umożliwiająca, za wynagrodzeniem, nawiązywanie m.in. we Francji, kontaktu między, z jednej strony, wynajmującymi (będącymi bądź niebędącymi przedsiębiorcami) oferującymi usługę krótkoterminowego zakwaterowania, a, z drugiej strony, osobami poszukującymi tego rodzaju zakwaterowania. Ponadto Airbnb Ireland oferuje owym wynajmującym świadczenie usług dodatkowych, takich jak udostępnienie formularza określającego treść ich oferty, usługa w zakresie ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej, narzędzie umożliwiające oszacowanie ceny najmu oraz usługi płatnicze towarzyszące świadczeniu rzeczonych usług.

Na poparcie swojej skargi przeciwko Airbnb Ireland skarżące stowarzyszenie twierdziło, że Airbnb Ireland nie ogranicza się do umożliwienia nawiązania dwóm stronom kontaktu za pośrednictwem platformy o tej samej nazwie, lecz wykonuje działalność pośrednika w obrocie nieruchomościami, mimo iż nie posiada licencji zawodowej, naruszając w ten sposób tzw. ustawę Hougueta znajdującą we Francji zastosowanie do działalności zawodowej w sektorze nieruchomości. Ze swojej strony Airbnb Ireland podnosiła, że dyrektywa 2000/31 stoi w każdym razie na przeszkodzie temu uregulowaniu.

Zapytany, w pierwszej kolejności, o kwalifikację usługi pośrednictwa świadczonej przez Airbnb Ireland, Trybunał przypomniał, odwołując się do wyroku *Asociación Profesional Elite Taxi*¹⁸⁹, że jeżeli usługa pośrednictwa spełnia przesłanki określone w art. 1 ust. 1 lit. b) dyrektywy 2015/1535¹⁹⁰, do którego odsyła art. 2 lit. a) dyrektywy 2000/31, to znaczy jest świadczona za wynagrodzeniem, na odległość, drogą elektroniczną i na indywidualne żądanie odbiorcy usług, stanowi ona co do zasady „usługę społeczeństwa informacyjnego”, odrębną od świadczonej później usługi, do której się odnosi. Nie jest tak natomiast, jeżeli okaże się, że ta usługa pośrednictwa stanowi integralną część złożonej usługi, której głównym elementem jest usługa objęta inną kwalifikacją prawną.

W omawianej sprawie Trybunał uznał, że usługa pośrednictwa, taka jak świadczona przez Airbnb Ireland, spełnia te przesłanki, przy czym charakter powiązań istniejących pomiędzy usługą pośrednictwa a świadczeniem usługi zakwaterowania nie uzasadnia wykluczenia możliwości uznania owej usługi pośrednictwa za „usługę społeczeństwa informacyjnego” a w konsekwencji zastosowania do niej dyrektywy 2000/31.

W celu podkreślenia możliwości oddzielenia takiej usługi pośrednictwa od usług zakwaterowania, do których się ona odnosi, Trybunał stwierdził po pierwsze, że jej celem jest nie tyle natychmiastowe wykonanie usługi zakwaterowania, ale raczej zapewnienie narzędzia umożliwiającego zaprezentowanie i wyszukiwanie przeznaczonych na wynajem miejsc zakwaterowania, ułatwiającego zawieranie przyszłych umów najmu. Tego typu usługi nie można zatem uznać za zwykły dodatek do złożonej usługi zakwaterowania. Po drugie, Trybunał podkreślił, że usługa pośrednictwa taka jak świadczona przez Airbnb Ireland nie jest w żaden sposób niezbędna dla świadczenia usług zakwaterowania, ponieważ najemcy i wynajmujący dysponują w tym celu wieloma innymi kanałami, z których niektóre funkcjonują od dłuższego czasu. Po trzecie, Trybunał stwierdził wreszcie, że z akt sprawy przedstawionych Trybunałowi nie wynikało, by Airbnb Ireland ustalała kwotę czynszu żadaną przez wynajmujących korzystających z jej platformy lub ustalała granice owej kwoty.

Trybunał wyjaśnił także, że inne usługi proponowane przez Airbnb Ireland nie pozwalają na podważenie tego stwierdzenia, ponieważ owe różne usługi mają jedynie charakter dodatkowy względem świadczonej przez tę spółkę usługi pośrednictwa. Ponadto wskazał on, że w odróżnieniu od usług pośrednictwa, o których mowa w wyrokach *Asociación Profesional Elite Taxi* i *Uber France*¹⁹¹, ani ta usługa pośrednictwa, ani usługi dodatkowe proponowane przez Airbnb Ireland nie pozwalają na ustalenie, że spółka ta miała decydujący

189| Wyrok z dnia 20 grudnia 2017 r., *Asociación Profesional Elite Taxi* (C-434/15, [EU:C:2017:981](#)), pkt 40.

190| Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/1535 z dnia 9 września 2015 r. ustanawiająca procedurę udzielania informacji w dziedzinie przepisów technicznych oraz zasad dotyczących usług społeczeństwa informacyjnego (Dz.U. 2015, L 241, s. 1).

191| Wyrok Trybunału z dnia 10 kwietnia 2018 r., *Uber France* (C-320/16, [EU:C:2018:221](#)).

wpływ na warunki świadczenia usług zakwaterowania, do których odnosi się świadczona przez nią usługa pośrednictwa, w odniesieniu zarówno do ustalenia wysokości żądanych czynszów, jak i do wyboru wynajmujących czy nieruchomości oferowanych do wynajęcia na jej platformie.

W drugiej kolejności Trybunał zbadał, czy w postępowaniu głównym Airbnb Ireland może sprzeciwić się stosowaniu wobec niej ustawy ograniczającej swobodny przepływ usług społeczeństwa informacyjnego świadczonych przez podmiot z innego państwa członkowskiego, takiej jak ustawa Hugueta, ze względu na to, że ustawa ta nie została notyfikowana przez Francję zgodnie z art. 3 ust. 4 lit. b) tiret drugie dyrektywy 2000/31. W tym względzie należy na wstępie zauważyć, że fakt, iż ustawa ta obowiązywała przed wejściem w życie dyrektywy 2000/31, nie może skutkować zwolnieniem Republiki Francuskiej z obowiązku notyfikacji. Następnie, opierając się na rozumowaniu przyjętym w wyroku *CIA Security International*¹⁹², Trybunał uznał, że wspomniany obowiązek, który stanowi istotny wymóg proceduralny, powinien zostać uznany za mający skutek bezpośredni. Na tej podstawie Trybunał stwierdził, że niewywiązanie się przez państwo członkowskie z obowiązku notyfikowania takiego środka może być powoływane przez jednostkę nie tylko w ramach toczącego się przeciwko jednostce postępowania karnego, lecz również w ramach adhezyjnego powództwa odszkodowawczego wytoczonego przeciwko niej przez inną poszkodowaną jednostkę.

XV. Polityka społeczna

W dziedzinie polityki społecznej warto zwrócić uwagę na kilka wyroków. Dotyczą one zarówno zasady równego traktowania w zakresie zatrudnienia i zabezpieczenia społecznego, jak i organizacji czasu pracy, prawa do corocznego płatnego urlopu czy ochrony pracowników na wypadek niewypłacalności pracodawcy.

1. Równość traktowania w zakresie zatrudnienia i zabezpieczenia społecznego

Na uwagę zasługują cztery wyroki, które z różnych względów odnoszą się do odmiennego traktowania ze względu na płeć lub orientację seksualną, a także na religię. W piątym wyroku, wydanym w sprawie ***Komisja/Polska (niezależność sądów powszechnych)*** (C-192/18, [EU:C:2019:924](#)), ogłoszonym w dniu 5 listopada 2019 r., Trybunał uwzględnił skargę o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego wniesioną przez Komisję przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej i stwierdził, że to państwo członkowskie uchybiło zobowiązaniom ciążącym na nim na mocy prawa Unii z jednej strony poprzez wprowadzenie odmiennego wieku przejścia w stan spoczynku dla kobiet i mężczyzn zajmujących w Polsce stanowiska sędziów i prokuratorów, z drugiej zaś strony poprzez obniżenie wieku przejścia w stan spoczynku mającego zastosowanie do sędziów sądów powszechnych, z jednoczesnym przyznaniem Ministrowi Sprawiedliwości uprawnienia do decydowania o przedłużeniu okresu czynnej służby tych sędziów¹⁹³.

¹⁹² Wyrok z dnia 30 kwietnia 1996 r., *CIA Security International* (C-194/94, [EU:C:1996:172](#)).

¹⁹³ Wyrok ten został przedstawiony w części I.1 „Prawo dostępu do bezstronnego sądu oraz do rzetelnego procesu sądowego”.

W wyroku **E.B.** (C-258/17, [EU:C:2019:17](#)), wydanym w dniu 15 stycznia 2019 r., wielka izba Trybunału wypowiedziała się w przedmiocie *stosowania dyrektywy 2000/78*¹⁹⁴ (zwanej dalej „dyrektywą antydyskryminacyjną”) w *stosunku do decyzji dyscyplinarnej wydanej w 1975 r., nakazującej wcześniejsze przeniesienie na emeryturę urzędnika z obniżeniem o 25% wysokości pobieranego przez niego świadczenia emerytalnego*. Ta kara dyscyplinarna została wymierzona austriackiemu funkcjonariuszowi policji w związku z uznaniem go winnym przestępstwa usiłowania doprowadzenia do homoseksualnego czynu nierządnego wobec młodych osób. W 2009 r. wspomniana osoba złożyła w urzędzie ds. emerytur wnioski mające na celu w szczególności podważenie skutków prawnych wspomnianej decyzji dyscyplinarnej. Rozpatrujący tę sprawę sąd odsyłający stwierdził, że podważana decyzja dyscyplinarna opierała się na odmiennym traktowaniu ze względu na orientację seksualną, ponieważ kara przewidziana przez przepisy krajowe obowiązujące w czasie wystąpienia okoliczności faktycznych rozpatrywanej sprawy byłaby znacznie łagodniejsza, gdyby przestępstwo seksualne, za które wymierzono karę, nie miało charakteru homoseksualnego męskiego. W związku z tym sąd ten postanowił zwrócić się do Trybunału z pytaniami dotyczącymi możliwości zastosowania przepisów dyrektywy antydyskryminacyjnej w sprawie takiej jak rozpatrywana w postępowaniu głównym oraz obowiązków ciążących w stosownym przypadku na sądzie krajowym na mocy tej dyrektywy.

Trybunał orzekł przede wszystkim, że sytuacja taka jak ta, która powstała w związku z wcześniejszym przeniesieniem na emeryturę byłego funkcjonariusza policji, jest objęta przedmiotowym zakresem stosowania dyrektywy antydyskryminacyjnej, pod warunkiem że świadczenie emerytalne wypłacane temu byłemu funkcjonariuszowi mieści się w zakresie pojęcia „wynagrodzenia” w rozumieniu art. 157 TFUE. W związku z tym do sądu odsyłającego należy ustalenie, czy świadczenie to jest w świetle prawa krajowego uznawane za wynagrodzenie, które jest w dalszym ciągu wypłacane w ramach stosunku służbowego trwającego po przyznaniu danemu urzędnikowi uprawnienia do świadczeń emerytalnych.

W odniesieniu do możliwości zastosowania dyrektywy antydyskryminacyjnej *ratione temporis* Trybunał następnie przypomniał, że nowy przepis stosuje się nie do sytuacji prawnych powstałych i ostatecznie zakończonych pod rządami dawnej ustawy, ale wyłącznie do przyszłych skutków tych sytuacji oraz do nowych sytuacji prawnych. Wynika stąd, że chociaż kara dyscyplinarna, która polegała na wcześniejszym przeniesieniu funkcjonariusza policji na emeryturę, mimo iż opiera się na odmiennym traktowaniu ze względu na orientację seksualną i prowadzi do dyskryminacji bezpośredniej w rozumieniu art. 2 ust. 2 lit. a) dyrektywy antydyskryminacyjnej, to nie może ona już zostać podważona na podstawie tej dyrektywy, ponieważ stała się ostateczna przed upływem terminu na jej transpozycję i wyczerpała już wszystkie swoje skutki przed jej wejściem w życie. Stosowanie dyrektywy antydyskryminacyjnej od dnia upływu terminu na jej transpozycję nakłada natomiast na sąd krajowy obowiązek ponownego zbadania, w odniesieniu do okresu rozpoczynającego się tą datą, kary dyscyplinarnej polegającej na obniżeniu o 25% wysokości świadczenia wypłacanego okresowo byłemu urzędnikowi, w celu określenia kwoty świadczenia, jaką pobierałby w przypadku braku jakiegokolwiek formy dyskryminacji ze względu na orientację seksualną.

W wyroku **Cresco Investigation** (C-193/17, [EU:C:2019:43](#)), wydanym w dniu 22 stycznia 2019 r., wielka izba Trybunału orzekła, że *ustawodawstwo austriackie przyznające w Wielki Piątek odpłatny dzień wolny od pracy oraz, w razie pracy w tym dniu, „dodatek za dzień wolny od pracy” tylko pracownikom należącym do niektórych Kościołów chrześcijańskich, jest niezgodne z art. 21 karty, na który można się powoływać w ramach sporów między jednostkami, a także z dyrektywą antydyskryminacyjną*.

194| Dyrektywa Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiająca ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy (Dz.U. 2000, L 303, s. 16).

Sprawa rozpatrywana w postępowaniu głównym dotyczyła sporu pomiędzy agencją prywatnych detektywów a jednym z jej pracowników, który pracował w Wielki Piątek, lecz nie otrzymał „dodatku za dzień wolny od pracy”, zastrzeżonego na mocy prawa krajowego jedynie dla członków niektórych Kościołów. Uznając, że został ofiarą dyskryminacji ze względu na religię, pracownik ten wniósł o wypłacenie mu przez pracodawcę takiego dodatku. Rozpoznający tę sprawę sąd odsyłający postanowił zwrócić się do Trybunału z pytaniem o zgodność ustawodawstwa austriackiego z art. 21 karty oraz z dyrektywą antydyskryminacyjną.

W pierwszej kolejności Trybunał orzekł, że ustawodawstwo to wprowadza bezpośrednią dyskryminację ze względu na religię w rozumieniu art. 2 ust. 2 lit. a) dyrektywy antydyskryminacyjnej. Wprowadzone przez przepisy krajowe odmienne traktowanie jest bowiem bezpośrednio oparte na religii pracowników. Ponadto dotyczy ono kategorii pracowników znajdujących się w porównywalnych sytuacjach. Przyznanie zarówno odpłatnego dnia wolnego od pracy w Wielki Piątek, jak i dodatku za dzień wolny od pracy pracownikom będącym członkami któregoś ze wskazanych Kościołów zależy bowiem wyłącznie od formalnej przynależności tych pracowników do danego Kościoła. I tak, po pierwsze, tacy pracownicy mogą dysponować według własnego uznania tym dniem wolnym od pracy, na przykład dla celów odpoczynku i rekreacji, podczas gdy pozostałym pracownikom pragnącym dysponować okresem odpoczynku lub rekreacji w Wielki Piątek nie przysługuje odpowiedni dzień wolny od pracy. Po drugie, pracownicy należący do odnośnych Kościołów są uprawnieni do dodatku za dzień wolny od pracy, jeśli pracowali w Wielki Piątek, choć nawet nie odczuwali obowiązku lub potrzeby obchodzenia tego święta religijnego. Ich sytuacja nie różni się w tym względzie od sytuacji pozostałych pracowników, którzy pracowali w tenże dzień, nie będąc uprawnionymi do takiego dodatku.

W drugiej kolejności Trybunał, zauważając, że cel rozpatrywanego ustawodawstwa austriackiego – mianowicie uwzględnienie szczególnego znaczenia Wielkiego Piątku dla członków odnośnych Kościołów – jest objęty ochroną wolności religii, wykluczył, by dyskryminacja bezpośrednia, którą ono wprowadza, mogła być uzasadniona na podstawie art. 2 ust. 5 dyrektywy antydyskryminacyjnej lub art. 7 ust. 1 wspomnianej dyrektywy. W prawie austriackim możliwość obchodzenia przez pracowników nienależących do Kościołów chrześcijańskich wskazanych w rozpatrywanym ustawodawstwie święta religijnego nieprzypadającego w dzień wolny od pracy jest bowiem uwzględniona nie przez przyznanie dodatkowego dnia wolnego od pracy, lecz za pomocą obowiązku dbałości pracodawców o dobro ich pracowników, w ramach którego ci ostatni mają możliwość uzyskania w stosownym przypadku prawa do powstrzymania się od pracy na czas konieczny do odprawienia pewnych obrzędów religijnych. Wynika stąd, że rozpatrywane ustawodawstwo nie jest konieczne do ochrony wolności religii w rozumieniu art. 2 ust. 5 tej dyrektywy. Z tego samego powodu nie można też uznać, że ustawodawstwo to zawiera szczególne środki mające rekompensować – przy poszanowaniu zasady proporcjonalności oraz, tak dalece, jak to możliwe, zasady równości – niedogodność w prowadzonym przez zainteresowanych pracowników życiu zawodowym w rozumieniu art. 7 ust. 1 dyrektywy antydyskryminacyjnej.

Co się tyczy wdrożenia w sprawie rozpatrywanej w postępowaniu głównym wynikającego z prawa Unii zakazu dyskryminacji ze względu na religię, Trybunał potwierdził, że nie można powoływać się na dyrektywę antydyskryminacyjną w sporze między jednostkami w celu wyłączenia stosowania uregulowania państwa członkowskiego, gdy – jak w niniejszym przypadku – wykładni tego uregulowania nie można dokonać zgodnie z tą dyrektywą. Jednakże dyrektywa ta sama nie ustanawia zasady równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy, mającej swoje źródło w różnych instrumentach międzynarodowych i we wspólnych tradycjach konstytucyjnych państw członkowskich. Ponadto jako jedna z ogólnych zasad prawa Unii zakaz wszelkiej dyskryminacji ze względu na religię lub przekonania jest normą o charakterze bezwzględnie wiążącym i jest wyrażony w art. 21 ust. 1 karty.

Z tego względu zakaz ten samoistnie przyznaje jednostkom prawo, na które mogą się one bezpośrednio powoływać w prowadzonym z inną jednostką sporze dotyczącym jednej z dziedzin objętych prawem Unii. Sąd krajowy jest zatem obowiązany do zapewnienia ochrony prawnej wynikającej z tego artykułu, tak aby

zagwarantować jego pełną skuteczność. Powinien on odstąpić od stosowania wszelkich dyskryminujących przepisów krajowych, bez konieczności żądania uprzedniego uchylenia tych przepisów przez ustawodawcę lub oczekiwania na takie uchYLENIE.

Trybunał stwierdził zatem, że dopóki ustawodawca austriacki nie przyjmie środków przywracających równość traktowania, dopóty pracownicy powinni na mocy art. 21 karty zapewnić pracownikom nienależącym do żadnego z Kościołów wskazanych w rozpatrywanych przepisach krajowych traktowanie identyczne z traktowaniem zastrzeżonym przez te przepisy dla pracowników będących członkami któregoś ze wspomnianych Kościołów.

W wyroku **Hakelbracht i in.** (C-404/18, [EU:C:2019:523](#)), wydanym w dniu 20 czerwca 2019 r., Trybunał wypowiedział się w przedmiocie zakresu ochrony przewidzianej w art. 24 dyrektywy 2006/54¹⁹⁵ (zwanej dalej „dyrektywą o równości płci”) przeciwko represjom pracowników poszkodowanych przez ich pracodawcę z powodu wsparcia udzielanego przez nich osobie, która była dyskryminowana ze względu na płeć, a w szczególności w przedmiocie możliwości ograniczenia przez państwo członkowskie tej ochrony wyłącznie do oficjalnych świadków.

Wyrok został wydany w kontekście sporu między pracownicą a jej byłym pracodawcą, w ramach którego dochodziła ona odszkodowania w związku ze zwolnieniem jej z pracy, które nastąpiło dziewięć miesięcy po tym, jak sprzeciwiła się decyzji pracodawcy o odmowie zatrudnienia odpowiedniej kandydatki ze względu na jej ciążę. Pracownicy zarzucono, że jej działania – a mianowicie poinformowanie zainteresowanej, że jej kandydatura została odrzucona z powodu ciąży – doprowadziły do złożenia przez nią skargi do instytutu równego traktowania kobiet i mężczyzn.

Trybunał orzekł, iż art. 24 dyrektywy o równości płci stoi na przeszkodzie przepisom prawa krajowego, zgodnie z którymi w sytuacji złożenia skargi przez osobę uważającą się za ofiarę dyskryminacji ze względu na płeć pracownik, który opowiedział się po jej stronie, jest chroniony przed represjami ze strony pracodawcy tylko wtedy, gdy występuje jako świadek w ramach rozpatrywania tej skargi, a jego zeznania odpowiadają wymogom formalnym przewidzianym w tych przepisach.

W tym względzie Trybunał wskazał najpierw, że kategoria pracowników mogących korzystać z przewidzianej w tych przepisach ochrony jest szeroka, ponieważ jego brzmienie nie zawęża jej zakresu do pracowników, którzy złożyli skargę, lub do ich przedstawicieli, ani też do osób spełniających określone wymogi formalne, które uzależniają przyznanie im określonego statusu takiego jak status świadka.

Następnie, odnosząc się do celu dyrektywy o równości płci, Trybunał podkreślił, że procedury sądowe lub administracyjne mające zapewnić przestrzeganie przewidzianych w niej obowiązków muszą, w myśl art. 17 tej dyrektywy, być dostępne dla wszystkich osób, które uważają się za pokrzywdzone wskutek niestosowania wobec nich zasady równego traktowania. Zdaniem Trybunału ten ostatni przepis stanowi szczególny wyraz zasady skutecznej ochrony sądowej, potwierdzonej w art. 47 karty.

Trybunał wywiódł stąd, że skuteczność wymaganej przez dyrektywę o równości płci ochrony przed dyskryminacją ze względu na płeć nie byłaby zapewniona, gdyby nie obejmowała ona środków, które pracodawca mógłby podjąć w stosunku do pracowników, którzy w sposób formalny lub nieformalny podjęli się obrony chronionej osoby lub zeznawali na jej rzecz. Pracownicy ci mogliby bowiem zostać zniechęceni do interwencji na rzecz tej osoby z obawy przed utratą ochrony w razie niespełnienia pewnych wymogów formalnych, co mogłoby poważnie zagrozić realizacji celu realizowanego przez dyrektywę o równości płci poprzez ograniczenie możliwości wykrywania i eliminowania przypadków dyskryminacji ze względu na płeć.

¹⁹⁵ | Dyrektywa 2006/54/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie wprowadzenia w życie zasady równości szans oraz równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zatrudnienia i pracy (Dz.U. 2006, L 204, s. 23).

W wyroku **Safeway** (C-171/18, [EU:C:2019:839](#)), wydanym w dniu 7 października 2019 r., wielka izba Trybunału zbadała zgodność przewidzianej w art. 119 traktatu WE¹⁹⁶, zasady równości wynagrodzeń dla pracowników płci męskiej i żeńskiej ze środkiem mającym na celu wyeliminowanie dyskryminacji stwierdzonej przez Trybunał w jego wyroku z dnia 17 maja 1990 r., **Barber** (C-262/88, [EU:C:1990:209](#), „zwanym dalej wyrokiem Barber”). Dyskryminacja ta polegała na wprowadzeniu różnego w zależności od płci, a mianowicie wynoszącego 65 lat dla mężczyzn i 60 lat dla kobiet, powszechnego wieku emerytalnego (zwanego dalej „PWE”). W celu wyeliminowania tej dyskryminacji program emerytalny ujednolicił z mocą wsteczną PWE wszystkich swoich uczestników do 65 lat. Trybunał orzekł, że art. 119 traktatu WE stoi na przeszkodzie przyjęciu, w braku obiektywnego uzasadnienia, tego rodzaju środka ujednoliciającego, za okres między zawiadomieniem o tym środku a jego przyjęciem, nawet w sytuacji gdy taki sposób działania jest dozwolony przez prawo krajowe i przez akt założycielski tego programu emerytalnego.

Rozpatrywany w postępowaniu głównym program emerytalny został utworzony przez Safeway Ltd w 1978 r. jako fundusz powierniczy. W następstwie wydania wyroku Barber, Safeway i Safeway Pension Trustees Ltd, odpowiedzialna za zarządzanie tym programem emerytalnym ogłosiła we wrześniu i grudniu 1991 r., że PWE zostanie ujednolicony w odniesieniu do wszystkich ubezpieczonych na 65 lat ze skutkiem od dnia 1 grudnia 1991 r. Jednakże ten środek ujednoliciający został przyjęty formalnie dopiero w dniu 2 maja 1996 r. w drodze aktu powierniczego, ze skutkiem od dnia 1 grudnia 1991 r. W konsekwencji do sądów Zjednoczonego Królestwa wpłynęły sprawy dotyczące kwestii zgodności z prawem Unii tej zmiany PWE z mocą wsteczną.

W pierwszej kolejności Trybunał przypomniał, że konsekwencje, jakie należy wyciągnąć ze stwierdzenia dyskryminacji, o której mowa w wyroku Barber, różnią się w zależności od danych okresów zatrudnienia. Co się tyczy właściwych w omawianej sprawie okresów zatrudnienia, to znaczy okresów zatrudnienia między ogłoszeniem rzeczonego wyroku a przyjęciem w programie emerytalnym środków przywracających równe traktowanie, to osobom znajdującym się w mniej korzystnej sytuacji (w tym wypadku mężczyznom) należy przyznać te same korzyści, jakie przysługują osobom uprzywilejowanym (w tym wypadku kobietom).

W drugiej kolejności Trybunał wymienił wymogi, jakie powinny spełniać środki przyjęte w celu wyeliminowania dyskryminacji sprzecznej z art. 119 traktatu WE, aby można je było uznać za środki przywracające wymagane tym postanowieniem równe traktowanie. Z jednej strony środki te nie mogą, co do zasady, podlegać warunkom, które prowadziłyby, chociażby przejściowo do kontynuacji dyskryminacji. Z drugiej strony winny one przestrzegać zasady pewności prawa, w związku z czym wprowadzenie prostej praktyki, która nie wywołuje wiążących skutków prawnych dla zainteresowanych osób nie jest dozwolone. W konsekwencji Trybunał doszedł do wniosku, że w kontekście rozpatrywanego w postępowaniu głównym programu emerytalnego środki, które spełniały te wymogi zostały przyjęte dopiero w dniu 2 maja 1996 r. w drodze wydanego w tym dniu dokumentu powierniczego, a nie w drodze pisemnych zawiadomień skierowanych przez osoby odpowiedzialne za ten program do uczestników tego programu we wrześniu i w grudniu 1991 r.

W tych okolicznościach Trybunał orzekł, że przyzwolenie, by dany środek ujednolicił ze skutkiem wstecznym (w tym wypadku z dniem 1 grudnia 1991 r.) PWE z PWE osób znajdujących się wcześniej w mniej korzystnej sytuacji, to jest PWE wynoszącym 65 lat, byłoby sprzeczne nie tylko z celem poczynienia postępu w wyrównaniu warunków pracy, jaki wynika z preambuły traktatu WE i jego art. 117, lecz również z zasadą pewności prawa i z wymogami wynikającymi z orzecznictwa Trybunału dotyczącego zwłaszcza art. 119 traktatu WE.

Trybunał przypomniał jednak, że środki mające na celu wyeliminowanie dyskryminacji sprzecznej z prawem Unii mogą wyjątkowo zostać przyjęte ze skutkiem wstecznym, pod warunkiem że rzeczywiście odpowiadają nadrzędnemu względowi interesu ogólnego. Chociaż ryzyko poważnego naruszenia równowagi finansowej

¹⁹⁶ | Postanowienie traktatu obowiązujące w okresie zaistnienia okoliczności faktycznych będących przedmiotem postępowania głównego, które odpowiada obecnemu art. 157 TFUE.

danego programu emerytalnego może stanowić taki nadrzędny wzgląd interesu ogólnego, to jednak Trybunał wskazał, że to do sądu odsyłającego należy weryfikacja, czy rozpatrywany w postępowaniu głównym środek służył celowi uniknięcia tego rodzaju naruszenia.

2. Organizacja czasu pracy

W wyroku **CCOO** (C-55/18, [EU:C:2019:402](#)), wydanym w dniu 14 maja 2019 r., wielka izba Trybunału wypowiedziała się w przedmiocie *środków, jakie państwa członkowskie powinny przyjąć w celu zapewnienia poszanowania prawa pracowników do ograniczenia maksymalnego wymiaru czasu pracy oraz do okresów odpoczynku dobowego i tygodniowego, a w szczególności w kwestii, czy poszanowanie tego prawa wymaga wdrożenia systemu umożliwiającego pomiar dobowego czasu pracy świadczonej przez każdego pracownika*. Wyrok ten wpisuje się w ramy sporu pomiędzy związkiem zawodowym pracowników a pracodawcą, w którym to sporze wspomniany związek zawodowy dochodzi wydania wyroku stwierdzającego obowiązek ustanowienia przez pracodawcę systemu ewidencji dobowego czasu pracy świadczonej przez jego pracowników, umożliwiającego sprawdzenie przestrzegania, po pierwsze, ustalonych godzin pracy, a po drugie, obowiązku przekazywania przedstawicielom związków zawodowych informacji na temat godzin nadliczbowych przepracowanych w każdym miesiącu.

W tym kontekście Trybunał orzekł, że art. 3, 5 i 6 dyrektywy 2003/88¹⁹⁷ w związku z art. 31 ust. 2 karty, a także art. 4 ust. 1, art. 11 ust. 3 i art. 16 ust. 3 dyrektywy 89/391¹⁹⁸ stoją na przeszkodzie uregulowaniu, które według wykładni dokonanej przez sąd krajowy nie zobowiązuje pracodawców do ustanowienia systemu umożliwiającego pomiar dobowego czasu pracy świadczonej przez każdego pracownika.

W tym względzie Trybunał najpierw przypomniał, że przepisy dyrektywy 2003/88 uściślają prawo podstawowe każdego pracownika do ograniczenia maksymalnego wymiaru czasu pracy i do okresów odpoczynku dobowego i tygodniowego, wyraźnie zapisane w art. 31 ust. 2 karty, w związku z czym należy je interpretować w świetle tego ostatniego postanowienia.

Następnie, w odniesieniu w szczególności do wdrożenia systemu umożliwiającego pomiar dobowego czasu pracy świadczonej przez każdego pracownika, Trybunał stwierdził, że w braku takiego systemu nie można określić w sposób obiektywny i wiarygodny ani liczby przepracowanych w ten sposób przez pracownika godzin pracy, a także ich rozłożenia w czasie, ani liczby godzin przepracowanych poza podstawowym czasem pracy, jako godzin nadliczbowych. W tych okolicznościach jest nadmiernie utrudnione, jeśli w praktyce wręcz nie niemożliwe, dochodzenie przez pracowników poszanowania praw przyznanych im przez prawo Unii, aby faktycznie móc korzystać z ograniczenia tygodniowego wymiaru czasu pracy, a także minimalnych okresów odpoczynku dobowego i tygodniowego przewidzianych przez tę dyrektywę.

Obiektywne i wiarygodne określenie dobowej i tygodniowej liczby godzin pracy ma bowiem zasadnicze znaczenie dla ustalenia, po pierwsze, czy maksymalny tygodniowy wymiar czasu pracy zdefiniowany w art. 6 dyrektywy 2003/88 i obejmujący zgodnie z tym przepisem godziny nadliczbowe był przestrzegany w okresie rozliczeniowym, o którym mowa w art. 16 lit. b) lub w art. 19 tej dyrektywy, a po drugie, czy w każdym okresie 24 godzin w odniesieniu do odpoczynku dobowego lub w okresie rozliczeniowym, o którym mowa w art. 16 lit. a) tej dyrektywy, w odniesieniu do odpoczynku tygodniowego, przestrzegano minimalnych okresów odpoczynku dobowego i tygodniowego określonych w art. 3 i 5 wspomnianej dyrektywy.

¹⁹⁷ | Dyrektywa 2003/88/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 4 listopada 2003 r. dotycząca niektórych aspektów organizacji czasu pracy (Dz.U. 2003, L 299, s. 9).

¹⁹⁸ | Dyrektywa Rady 89/391/EWG z dnia 12 czerwca 1989 r. w sprawie wprowadzenia środków w celu poprawy bezpieczeństwa i zdrowia pracowników w miejscu pracy (Dz.U. 1989, L 183, s. 1)

Trybunał doszedł do wniosku, że ze względu na okoliczność, iż państwa członkowskie powinny podjąć wszelkie niezbędne środki w celu zagwarantowania przestrzegania minimalnych okresów odpoczynku i zapobieżenia jakimkolwiek przekroczeniu maksymalnego tygodniowego wymiaru czasu pracy w celu zapewnienia pełnej skuteczności dyrektywy 2003/88, uregulowanie krajowe, które nie przewiduje obowiązku korzystania z narzędzia umożliwiającego obiektywny i wiarygodny pomiar dobowej i tygodniowej liczby godzin, nie jest w stanie zagwarantować skuteczności (effet utile) praw przyznanych przez art. 31 ust. 2 karty i przez tę dyrektywę, ponieważ pozbawia ono zarówno pracodawców, jak i pracowników możliwości sprawdzenia, czy prawa te są przestrzegane, i może tym samym zagrozić realizacji celu wspomnianej dyrektywy, polegającego na zapewnieniu lepszej ochrony bezpieczeństwa i zdrowia pracowników.

Wreszcie Trybunał dodał, że okoliczność, iż pracownik może zgodnie z krajowymi przepisami proceduralnymi skorzystać z innych środków dowodowych, takich jak zeznania świadków, przedstawienie korespondencji elektronicznej lub sprawdzenie telefonów komórkowych lub komputerów, w celu dostarczenia poszlaki naruszenia rzeczonych praw i tym samym spowodowania przeniesienia ciężaru dowodu, jest w tym zakresie nieistotna. Takie środki dowodowe nie pozwalają bowiem wykazać w sposób obiektywny i wiarygodny dobowej i tygodniowej liczby godzin pracy przepracowanych przez pracownika. W szczególności w odniesieniu do dowodu z zeznań świadków Trybunał podkreślił słabszą pozycję pracownika w ramach stosunku pracy. Ponadto Trybunał orzekł także, że nie mogą stanowić alternatywy dla wspomnianego systemu, umożliwiającej pomiar dobowego czasu pracy świadczonej przez każdego pracownika, uprawnienia w zakresie ścigania wykroczeń i nakładania kar przyznane w ustawodawstwie krajowym organom kontrolnym, takim jak inspekcja pracy, ponieważ w braku takiego systemu organy te same są pozbawione skutecznego środka dostępu do obiektywnych i wiarygodnych danych dotyczących czasu pracy świadczonej przez pracowników w każdym przedsiębiorstwie, który to środek okazuje się być konieczny do wykonywania przez te organy zadań kontrolnych i, w stosownych przypadkach, do nałożenia kary.

Trybunał także wyjaśnił, że państwa członkowskie dysponują zakresem uznania przy określaniu konkretnych zasad wdrożenia takiego systemu, a w szczególności formy, jaką powinien on przybrać, z uwzględnieniem w razie potrzeby szczególnych cech danego sektora działalności, a nawet specyfiki niektórych przedsiębiorstw, w szczególności ich rozmiaru.

3. Prawo do corocznego płatnego urlopu

W wyroku **TSN et AKT** (sprawy połączone C-609/17 i C-610/17, [EU:C:2019:981](#)), wydanym w dniu 19 listopada 2019 r., Trybunał w składzie wielkiej izby orzekł, po pierwsze, że art. 7 ust. 1 dyrektywy 2003/88, który ustanawia prawo do corocznego płatnego urlopu w wymiarze co najmniej czterech tygodni, nie stoi na przeszkodzie przepisom krajowym i układom zbiorowym, które przewidują przyznanie prawa do corocznego płatnego urlopu w wymiarze przekraczającym ten minimalny okres, z jednoczesnym wyłączeniem możliwości przeniesienia tych dni urlopu z powodu choroby. Po drugie, Trybunał orzekł, że art. 31 ust. 2 karty, który przewiduje w szczególności prawo każdego pracownika do corocznego płatnego urlopu, nie ma zastosowania w przypadku takich przepisów krajowych i układów zbiorowych.

Każda ze spraw zawisłych przed sądem odsyłającym dotyczy pracownika, który na mocy układu zbiorowego pracy mającego zastosowanie do jego sektora działalności miał prawo do corocznego płatnego urlopu w wymiarze przekraczającym minimalny okres czterech tygodni przewidziany w dyrektywie 2003/88, czyli siedmiu (sprawa C-609/17) i pięciu tygodni (sprawa C-610/17). Pracownicy ci, którzy byli niezdolni do pracy z powodu choroby w okresie corocznego płatnego urlopu, zwrócili się do swych pracodawców z wnioskiem

o przeniesienie części corocznego urlopu, z której nie mogli skorzystać. Jednakże ich pracodawcy odmówili uwzględnienia tych wniosków, ponieważ dotyczyły one części prawa do corocznego płatnego urlopu wykraczającej poza minimalny okres czterech tygodni przewidziany w dyrektywie 2003/88.

W pierwszej kolejności, w odniesieniu do dyrektywy 2003/88, Trybunał przypominał, że nie stoi ona na przeszkodzie przepisom krajowym przyznającym prawo do corocznego płatnego urlopu w wymiarze wyższym niż cztery tygodnie przewidziane w art. 7 ust. 1 tej dyrektywy. Jednakże w takim przypadku prawo do corocznego płatnego urlopu w wymiarze wykraczającym poza ten minimalny okres jest regulowane nie na gruncie tej dyrektywy, lecz na gruncie prawa krajowego, w szczególności w odniesieniu do warunków przyznawania i wygaśnięcia tych dodatkowych dni urlopu. W konsekwencji państwa członkowskie mogą same zdecydować o takim prawie do przeniesienia wszystkich lub części dodatkowych dni urlopu, jeżeli pracownik znalazł się podczas corocznego urlopu w sytuacji niezdolności do pracy z powodu choroby, o ile prawo do corocznego płatnego urlopu, z którego pracownik rzeczywiście korzystał, pozostaje zawsze równe co najmniej minimalnemu okresowi czterech tygodni, gwarantowanemu przez dyrektywę 2003/88.

W drugiej kolejności, w odniesieniu do karty, której zakres stosowania został określony w jej art. 51 ust. 1, Trybunał przede wszystkim wskazał, że postanowienia karty mają zastosowanie do państw członkowskich wyłącznie w zakresie, w jakim stosują one prawo Unii. Tymczasem, przyjmując przepisy krajowe lub upoważniając do zawarcia układów zbiorowych, które przyznają prawa do corocznego płatnego urlopu w wymiarze przekraczającym minimalny okres czterech tygodni gwarantowany przez dyrektywę 2003/88 z jednoczesnym wyłączeniem możliwości przeniesienia tych dodatkowych dni ze względu na chorobę, państwo członkowskie nie stosuje tej dyrektywy w rozumieniu art. 51 ust. 1 karty, a w związku z tym karta ta, a w szczególności jej art. 31 ust. 2, nie znajduje zastosowania.

W tym względzie Trybunał podkreślił w szczególności, że dyrektywa 2003/88, która została przyjęta na podstawie art. 137 ust. 2 WE (obecnie art. 153 ust. 2 TFUE) ogranicza się do ustalenia minimalnych wymagań w zakresie bezpieczeństwa i ochrony zdrowia w odniesieniu do organizacji czasu pracy. Zgodnie z art. 153 ust. 4 TFUE takie minimalne wymagania nie mogą stanowić przeszkody dla państwa członkowskiego w utrzymywaniu lub ustanawianiu bardziej rygorystycznych środków ochronnych zgodnych z traktatami. Z tego wynika, że państwa członkowskie mogą swobodnie decydować, korzystając z zachowanych przez siebie kompetencji w dziedzinie polityki społecznej, o ustanawianiu takich norm, które są bardziej rygorystyczne od norm stanowiących przedmiot interwencji prawodawcy Unii, o ile nie podważają one spójności omawianej interwencji.

Trybunał stwierdził również, że w przypadku gdy państwa członkowskie przyznają prawo do corocznego płatnego urlopu w wymiarze przekraczającym minimalny okres czterech tygodni przewidziany w dyrektywie 2003/88 lub zezwalają partnerom społecznym na przyznanie takiego prawa do dodatkowych dni urlopu, to prawo to lub, alternatywnie, warunki ewentualnego przeniesienia dodatkowych dni urlopu w przypadku choroby przypadającej na okres urlopu wchodzi w zakres kompetencji zachowanych przez państwa członkowskie i nie są one regulowane przez tę dyrektywę. Jednak, w sytuacji gdy przepisy prawa Unii w danej dziedzinie nie regulują określonego aspektu i nie nakładają na państwa członkowskie żadnego szczególnego obowiązku w odniesieniu do danej sytuacji, wydany przez państwo członkowskie przepis krajowy regulujący taki aspekt sytuuje się poza zakresem stosowania karty.

4. Ochrona pracowników na wypadek niewypłacalności pracodawcy

Wyrokiem *Pensions-Sicherungs-Verein* (C-168/18, [EU:C:2019:1128](#)), wydanym w dniu 19 grudnia 2019 r., Trybunał, dokonując wykładni art. 8 dyrektywy 2008/94 w sprawie ochrony pracowników na wypadek niewypłacalności pracodawcy¹⁹⁹, orzekł, że obniżenie, z powodu niewypłacalności byłego pracodawcy, kwoty świadczeń emerytalnych z pracowniczego programu emerytalnego wypłacanych byłemu pracownikowi jest uważane za oczywiście nieproporcjonalne, jeżeli ten był pracownik już żyje lub będzie żył, wskutek tego obniżenia, poniżej progu zagrożenia ubóstwem. Nie inaczej jest zdaniem Trybunału wówczas, gdy pracownik ten otrzymuje przynajmniej połowę kwoty świadczeń wynikającej z jego uprawnień emerytalnych.

W sprawie zawisłej przed sądem odsyłającym obywatel Niemiec korzystał od grudnia 2000 r. z emerytury z pracowniczego programu emerytalnego, która obejmowała comiesięczny dodatek emerytalny oraz coroczny dodatek bożonarodzeniowy dla emerytów przyznawane bezpośrednio przez byłego pracodawcę, oraz emeryturę przyznaną przez niemiecką kasę emerytalną na podstawie składek tego byłego pracodawcy. W następstwie trudności ekonomicznych napotkanych przez rzeczoną kasę emerytalną w 2003 r. kwota wypłacanych świadczeń została za zgodą federalnego urzędu nadzoru nad usługami finansowymi obniżona. Były pracodawca wyrównywał to obniżenie do roku 2012, kiedy to wszczęto wobec niego postępowanie upadłościowe. Od tego czasu były pracownik nie otrzymuje już rzeczzonego wyrównania, ponieważ instytucja prawa prywatnego wyznaczona przez Niemcy jako instytucja gwarancyjna na wypadek niewypłacalności pracodawców w dziedzinie pracowniczych programów emerytalnych przejęła do wypłaty wyłącznie miesięczny dodatek emerytalny i coroczny dodatek bożonarodzeniowy, z wyłączeniem tego wyrównania.

Trybunał zauważył przede wszystkim, że sytuacja rozpatrywana w postępowaniu głównym dotyczyła byłego pracownika, którego był pracodawca jest niewypłacalny, oraz że w chwili zaistnienia tej niewypłacalności i z jej powodu zostały naruszone prawa nabyte tego byłego pracownika do świadczeń emerytalnych. Trybunał wywiódł stąd, że art. 8 dyrektywy ma zastosowanie w sytuacji takiej jak tu rozpatrywana.

Jeżeli chodzi następnie o kwestię, w jakich okolicznościach należy przyjąć, że obniżenie kwoty świadczeń z pracowniczego programu emerytalnego jest oczywiście nieproporcjonalne, co zobowiązywałoby państwa członkowskie do zagwarantowania pracownikom pewnego poziomu ochrony, Trybunał przypomniał, że przy transponowaniu art. 8 dyrektywy 2008/94 państwu członkowskiemu przysługuje szeroki zakres uznania i mają one jedynie obowiązek zapewnienia minimalnego poziomu ochrony wymaganego tym przepisem. Przypomniał w tej kwestii, że w wypadku niewypłacalności pracodawcy były pracownik powinien otrzymywać przynajmniej połowę świadczeń emerytalnych wynikających z praw nabytych, co jednak nie wyklucza, że nawet przy zachowaniu tej minimalnej gwarancji poniesione straty mogą w pewnych okolicznościach być postrzegane jako oczywiście nieproporcjonalne. W tej kwestii Trybunał uściślił, że obniżenie świadczeń emerytalnych byłemu pracownikowi należy uważać za oczywiście nieproporcjonalne, gdy znacznie pogarsza się zdolność zainteresowanego do zaspokojenia swoich potrzeb. Byłoby tak w sytuacji byłego pracownika, który już żyje lub będzie żył, wskutek tego obniżenia, poniżej progu zagrożenia ubóstwem określonego przez Eurostat dla danego państwa członkowskiego, które to państwo członkowskie jest wówczas zobowiązane do zagwarantowania rekompensaty w kwocie, która – niekoniecznie pokrywając całość poniesionych strat – będzie właściwa, by zaradzić ich oczywistej nieproporcjonalności.

Wreszcie Trybunał orzekł, że art. 8 dyrektywy 2008/94, zobowiązując państwa członkowskie do zagwarantowania minimalnego poziomu ochrony byłemu pracownikowi narażonemu na oczywiście nieproporcjonalne obniżenie świadczeń emerytalnych, wyraża jednoznaczny, precyzyjny i bezwarunkowy obowiązek, którego celem jest

¹⁹⁹ | Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/94/WE z dnia 22 października 2008 r. w sprawie ochrony pracowników na wypadek niewypłacalności pracodawcy (Dz.U. 2008, L 283, s. 36).

przyznanie uprawnień jednostkom. W konsekwencji możliwe jest powołanie się na ten przepis przeciwko instytucji prawa prywatnego, wyznaczonej przez dane państwo członkowskie jako instytucja gwarancyjna na wypadek niewypłacalności pracodawców w dziedzinie pracowniczych programów emerytalnych, jeżeli w świetle powierzonego jej zadania oraz warunków, w których je wykonuje, instytucję tę można traktować na równi z państwem, pod warunkiem że powierzone jej zadanie gwarancyjne rzeczywiście obejmuje rodzaje świadczeń emerytalnych, dla których poszukiwana jest ochrona minimalna przewidziana w tym przepisie.

5. Delegowanie pracowników

W wyroku **Dobersberger** (C-16/18, [EU:C:2019:1110](#)), ogłoszonym w dniu 19 grudnia 2019 r., Trybunał w składzie wielkiej izby orzekł, że *dyrektywa 96/71²⁰⁰ nie ma zastosowania do pracowników najemnych przedsiębiorstwa z siedzibą w państwie członkowskim, którzy świadczą serwis w wagonach, usługi sprzątania lub usługi polegające na zapewnianiu posiłków i napojów w pociągach międzynarodowych, przejeżdżających przez państwo członkowskie odnośnego przewoźnika kolejowego*, w sytuacji gdy ci pracownicy realizują znaczną część pracy związanej z tymi usługami na terytorium państwa członkowskiego siedziby ich przedsiębiorstwa i gdy na tymże terytorium rozpoczynają lub kończą służbę.

Michael Dobersberger prowadzi przedsiębiorstwo mające siedzibę na Węgrzech, które w ramach szeregu umów podwykonawstwa z udziałem spółek z siedzibą w Austrii i na Węgrzech zapewniało serwis w wagonach w niektórych międzynarodowych pociągach Österreichische Bundesbahnen (austriackich kolei federalnych). Pociągi te przejeżdżały przez Austrię, a ich stacją początkową lub końcową był Budapeszt (Węgry). Usługi te były świadczone przez pracowników zamieszkałych na Węgrzech, z których większość została oddana do dyspozycji przedsiębiorstwa przez inne węgierskie przedsiębiorstwo. Wszyscy pracownicy mieli ośrodki życia na Węgrzech, gdzie rozpoczynali i kończyli służbę. Ponadto w Budapeszcie odbierali żywność i napoje i tam też dokonywali ich załadunku do pociągów. Byli oni również zobowiązani do przeprowadzania kontroli stanu zapasów i obliczania obrotu w Budapeszcie.

W następstwie przeprowadzonej w Austrii kontroli na M. Dobersbergera nałożono sankcje administracyjne o charakterze karnym za naruszenie austriackich uregulowań prawa socjalnego dotyczących delegowania pracowników na terytorium tego państwa członkowskiego. Zdaniem władz austriackich pracownicy węgierscy byli delegowani na terytorium austriackie, w związku z czym M. Dobersberger powinien wywiązać się z określonych obowiązków administracyjnych. Powinien był on zatem, na tydzień przed rozpoczęciem pracy, zgłosić fakt korzystania z tych pracowników i móc okazać, w miejscu wykonywania pracy, ich umowy o pracę oraz określone dokumenty dotyczące wynagrodzeń wypłacanych wspomnianym pracownikom w języku niemieckim, jak również dokumenty dotyczące ich przynależności do systemu zabezpieczenia społecznego.

W tych okolicznościach pojawiło się pytanie, czy dyrektywa 96/71, którą transponują austriackie uregulowania prawa socjalnego, znajduje zastosowanie do świadczenia usług świadczonych w pociągu międzynarodowym przez pracowników przedsiębiorstwa z siedzibą w jednym z państw członkowskich w wykonaniu umowy zawartej z przewoźnikiem kolejowym mającym siedzibę w innym państwie członkowskim, w sytuacji gdy pociąg przejeżdża przez to drugie państwo członkowskie.

W tym względzie Trybunał stwierdził na wstępie, że serwis w wagonach, usługi sprzątania lub usługi polegające na zapewnianiu posiłków i napojów świadczone w pociągach nie są nierozłącznie związane z usługą pasażerskiego transportu kolejowego. W konsekwencji usługi te nie są objęte zakresem stosowania art. 90–100 TFUE,

200| Dyrektywa 96/71/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 grudnia 1996 r. dotycząca delegowania pracowników w ramach świadczenia usług (Dz.U. 1997, L 18, s. 1; sprostowanie Dz.U. 2007, L 310, s. 22).

dotyczących transportu, lecz art. 56–62 TFUE, z wyjątkiem art. 58 ust. 1 TFUE, dotyczących usług. Wynika stąd, że usługi te mogą być objęte zakresem dyrektywy 96/71, która została przyjęta na podstawie przepisów prawa pierwotnego dotyczących usług.

W celu ustalenia, czy omawiane usługi są objęte zakresem stosowania tej dyrektywy, Trybunał zbadał pojęcie „pracownika delegowanego” w rozumieniu tej dyrektywy. Orzekł on, że nie można uznać, iż pracownik jest delegowany na terytorium państwa członkowskiego, jeżeli wykonywanie przez niego pracy nie wykazuje wystarczającego związku z tym terytorium. Tymczasem pracownicy wykonujący znaczną część swojej pracy w państwie członkowskim, w którym ma siedzibę przedsiębiorstwo, które powierzyło im świadczenie usług w pociągach międzynarodowych i którzy rozpoczynają lub kończą służbę w tym państwie członkowskim, nie mają wystarczającego związku z terytorium państwa członkowskiego lub państw członkowskich, przez które przejeżdżają te pociągi, tak aby można było ich uznać za „delegowanych” w rozumieniu dyrektywy 96/71. Ich sytuacja nie jest zatem objęta zakresem tej dyrektywy.

Trybunał dodał, że bez znaczenia jest w tym względzie fakt, że świadczenie usług odbywa się, w ramach łańcucha podwykonawstwa, na podstawie umowy zawartej z przedsiębiorstwem mającym siedzibę w tym samym państwie członkowskim co przewoźnik kolejowy, które zawarło z tymże przewoźnikiem umowę. Nie ma również znaczenia to, że przedsiębiorstwo powierza to świadczenie usług nie swoim własnym pracownikom, lecz pracownikom udostępnionym mu przez przedsiębiorstwo mające siedzibę w tym samym co ono państwie członkowskim.

XVI. Zdrowie publiczne

W wyroku **VIPA** (C-222/18, [EU:C:2019:751](#)), wydanym w dniu 18 września 2019 r., Trybunał orzekł, że państwo członkowskie może *zakazać aptece wydawania produktów leczniczych wymagających recepty lekarskiej na podstawie formularza zamówienia wystawionego przez pracownika służby zdrowia uprawnionego do przepisywania produktów leczniczych i wykonującego działalność w innym państwie członkowskim, jeżeli takie formularze zamówienia nie zawierają nazwiska danego pacjenta*.

VIPA, spółka handlowa prawa węgierskiego prowadząca aptekę, wydawała produkty lecznicze wymagające recepty lekarskiej, przyjmując formularze zamówień wystawione przez spółkę medyczną z siedzibą w Zjednoczonym Królestwie i lekarza wykonującego działalność w Austrii, którzy nie posiadali zezwolenia na wykonywanie działalności w zakresie opieki zdrowotnej wydanego przez węgierski organ administracji ds. ochrony zdrowia. W rezultacie węgierski krajowy instytut farmacji i żywienia nałożył na VIPA grzywnę w wysokości 45 000 000 forintów węgierskich (HUF) (około 140 000 EUR), zakazał jej dalszego prowadzenia niezgodnej z prawem działalności polegającej na wydawaniu produktów leczniczych we wspomnianej aptece i cofnął jej zezwolenie na prowadzenie tej apteki.

Sąd administracyjny i pracy w Budapeszcie (Węgry), rozpatrujący skargę wniesioną przez VIPA, zwrócił się do Trybunału z pytaniem, czy przewidziany w art. 11 ust. 1 dyrektywy 2011/24²⁰¹ obowiązek uznawania recept wystawionych w innym państwie członkowskim ma zastosowanie do formularzy zamówienia niezawierających nazwiska pacjenta, dla którego przeznaczone są zamówione produkty lecznicze.

201 | Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/24/UE z dnia 9 marca 2011 r. w sprawie stosowania praw pacjentów w transgranicznej opiece zdrowotnej (Dz.U. 2011, L 88, s. 45).

Trybunał zauważył przede wszystkim, że art. 3 lit. k) dyrektywy 2011/24, który definiuje pojęcie „recepty”, nie uściśla, czy powinno być wymienione nazwisko danego pacjenta. Natomiast art. 11 ust. 1 tejże dyrektywy, we wszystkich wersjach językowych z wyjątkiem wersji węgierskiej i portugalskiej, w istocie odnosi się wyraźnie do recepty dotyczącej pacjenta wymienionego z nazwiska. Ponadto dyrektywa wykonawcza 2012/52²⁰², przewidując w art. 3 w związku z załącznikiem do tej dyrektywy wykonawczej, że recepty, o których mowa w art. 11 ust. 1 dyrektywy 2011/24, muszą zawierać dane identyfikacyjne pacjenta, stanowi, że obowiązek uznawania recept przewidziany we wspomnianym art. 11 ust. 1 nie ma zastosowania do formularzy zamówienia niezawierających nazwiska danego pacjenta.

Wykładnia ta znajduje potwierdzenie w celach realizowanych przez dyrektywę 2011/24, która przewiduje normy ułatwiające dostęp poszczególnych pacjentów do bezpiecznej transgranicznej opieki zdrowotnej o wysokiej jakości²⁰³. Formularze zamówienia, takie jak rozpatrywane w postępowaniu głównym, po pierwsze, nie pozwalają zaś na zagwarantowanie bezpieczeństwa i zdrowia pacjenta, któremu ten produkt leczniczy zostanie podany, a po drugie, mają na celu nie umożliwienie pacjentowi otrzymania produktów leczniczych, lecz umożliwienie pracownikowi służby zdrowia zaopatrywania się w nie. W konsekwencji Trybunał orzekł, że byłoby sprzeczne z celami dyrektywy 2011/24 uznanie, że formularze zamówienia niezawierające nazwiska danego pacjenta są objęte obowiązkiem uznawania recept przewidzianym w tej dyrektywie.

Ponadto Trybunał wskazał, że o ile rozpatrywane uregulowanie krajowe stanowi ograniczenie swobodnego przepływu towarów, zakazane na mocy art. 35 TFUE, o tyle takie ograniczenie może być uzasadnione, w szczególności na podstawie art. 36 TFUE, zwłaszcza ze względu na ochronę zdrowia i życia ludzi. W tym względzie Trybunał stwierdził, że rozpatrywane uregulowanie krajowe jest w stanie zapewnić, że z produktów leczniczych wymagających recepty będzie korzystać ludność państwa członkowskiego, w którym znajduje się apteka wydająca produkt leczniczy, przyczyniając się w ten sposób do zagwarantowania stałego, pewnego i należytej jakości zaopatrzenia ludności tego państwa członkowskiego w produkty lecznicze wymagające recepty. Gdyby bowiem za pośrednictwem formularzy zamówienia, takich jak rozpatrywane w postępowaniu głównym, był możliwy wywóz produktów leczniczych wymagających recepty w ilościach, które mogą okazać się znaczne, dla celów leczenia pacjentów na terytorium innego państwa członkowskiego, mogłoby to skutkować niewystarczającym zaopatrzeniem aptek, a w następstwie niewystarczającym zaspokojeniem potrzeb pacjentów danego państwa członkowskiego w zakresie produktów leczniczych wymagających recepty, z naruszeniem obowiązku przewidzianego w art. 81 akapit drugi dyrektywy 2001/83²⁰⁴.

Trybunał orzekł zatem, że art. 35 i 36 TFUE nie stoją na przeszkodzie rozpatrywanemu uregulowaniu krajowemu w zakresie, w jakim uregulowanie to jest uzasadnione celem ochrony zdrowia i życia ludzi, jest odpowiednie do osiągnięcia tego celu i nie wykracza poza to, co konieczne do jego osiągnięcia, czego sprawdzenie należy do sądu odsyłającego.

202| Dyrektywa wykonawcza Komisji 2012/52/UE z dnia 20 grudnia 2012 r. ustanawiająca środki ułatwiające uznawanie recept lekarskich wystawionych w innym państwie członkowskim (Dz.U. 2012, L 356, s. 68).

203| Artykuł 1 ust. 1 i 2 dyrektywy 2011/24 w związku z motywami 10 i 11 tej dyrektywy.

204| Dyrektywa 2001/83/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 6 listopada 2001 r. w sprawie wspólnotowego kodeksu odnoszącego się do produktów leczniczych stosowanych u ludzi (Dz.U. 2001, L 311, s. 67), zmieniona dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/62/UE z dnia 8 czerwca 2011 r. (Dz.U. 2011, L 174, s. 74). Artykuł 81 akapit drugi tej dyrektywy wymaga od posiadających pozwolenie na dopuszczenie do obrotu produktu leczniczego oraz dystrybutorów danego produktu leczniczego wprowadzanego do obrotu w państwie członkowskim, w granicach ich obowiązków, aby zapewnili oni właściwe i stałe dostawy danego produktu leczniczego dla aptek oraz dla osób upoważnionych do zaopatrywania w produkty lecznicze w taki sposób, by uwzględnione były potrzeby pacjentów w danym państwie członkowskim.

XVII. Ochrona konsumentów

W dziedzinie ochrony konsumentów warto zwrócić uwagę na cztery wyroki. Pierwszy wyrok dotyczy wykładni pojęć „konsumenta” i „przedsiębiorcy” w rozumieniu dyrektywy 93/13 w sprawie nieuczciwych warunków²⁰⁵ w ramach umowy pożyczki na zakup nieruchomości udzielonej przez spółkę jednemu z jej pracowników i jego małżonce. Dwa wyroki dotyczą kwestii częściowego utrzymania w mocy uznanego za nieuczciwy warunku umownego dotyczącego natychmiastowej wymagalności umowy kredytu hipotecznego oraz dalszego prowadzenia egzekucji wierzytelności zabezpieczonej hipoteką wszczętej w następstwie zastosowania tego warunku umownego. Czwarty i ostatni wyrok dotyczy w szczególności wykładni pojęć „konsumenta” i „niezamówionej dostawy towaru” w rozumieniu dyrektywy 2011/83 w sprawie praw konsumentów²⁰⁶ w kontekście przepisów krajowych dotyczących dostarczania energii ciepłej. Należy także zasygnalizować wyrok *Kanyeba i in.* (sprawy połączone od C-349/18 do C-351/18) dotyczący nieuczciwego charakteru warunku umownego w umowie przewozu²⁰⁷.

W wyroku *Pouvin i Dijoux* (C-590/17, [EU:C:2019:232](#)), wydanym w dniu 21 marca 2019 r., Trybunał wypowiedział się w przedmiocie wykładni pojęć „konsumenta” i „przedsiębiorcy”, zdefiniowanych w dyrektywie 93/13, w kontekście *żądania zapłaty pozostałych kwot należnych w ramach pożyczki na zakup nieruchomości, jakie spółka ta udzieliła swojemu pracownikowi i jego żonie w celu sfinansowania nabycia głównego miejsca zamieszkania.*

Jeden z warunków umowy pożyczki przewidywał jej rozwiązanie z mocy prawa, w sytuacji gdy pożyczkobiorca z jakiegokolwiek powodu przestanie być członkiem personelu tej spółki. W następstwie rezygnacji z pracy przez pracownika on i jego małżonka zaprzestali spłacania rat pożyczki. Na podstawie rzeczzonego warunku spółka wezwała pożyczkobiorców do zapłaty pozostałych kwot należnych z tytułu kapitału i odsetek oraz kary umownej.

Orzekający w tej sprawie sąd pierwszej instancji uznał za nieuczciwą klauzulę o rozwiązaniu umowy pożyczki z mocy prawa. Wyrok ten został następnie uchylony przez sąd apelacyjny, który stwierdził, że rozwiązanie spornej umowy z mocy prawa nastąpiło z dniem rezygnacji pracownika z pracy. Pracownik i jego małżonka wnieśli skargę kasacyjną, twierdząc, iż działali jako konsumenci, oraz powołując się na nieuczciwy charakter klauzuli, takiej jak w sprawie w postępowaniu głównym, przewidującej zakończenie umowy pożyczki z przyczyny, która ma charakter zewnętrzny względem ich umowy.

W odniesieniu, w pierwszej kolejności, do pojęcia „konsumenta”²⁰⁸ Trybunał orzekł, że w zakres tego pojęcia wchodzi pracownik przedsiębiorstwa i jego współmałżonek, którzy zawierają z tym przedsiębiorstwem umowę o kredyt, zasadniczo zastrzeżoną dla członków personelu rzeczzonego przedsiębiorstwa, przeznaczoną na sfinansowanie zakupu nieruchomości do celów prywatnych. Trybunał wyjaśnił, że okoliczność, iż osoba fizyczna zawiera ze swoim pracodawcą umowę inną niż umowa o pracę, jako taka nie stoi na przeszkodzie uznaniu tej osoby za „konsumenta” w rozumieniu dyrektywy 93/13. W odniesieniu do wyłączenia umów

205| Dyrektywa Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29).

206| Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z dnia 25 października 2011 r. w sprawie praw konsumentów, zmieniająca dyrektywę Rady 93/13/EWG i dyrektywę 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylająca dyrektywę Rady 85/577/EEG i dyrektywę 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz.U. 2011, L 304, s. 64), art. 27.

207| Wyrok ten został przedstawiony w części X, „Transport”.

208| Artykuł 2 lit. b) dyrektywy 93/13.

o pracę z zakresu zastosowania tej dyrektywy orzekł on, że umowy o kredyt na zakup nieruchomości udzielony przez pracodawcę pracownikowi i jego współmałżonkowi nie można zakwalifikować jako „umowy o pracę”, bowiem nie reguluje ona stosunku pracy ani nie dotyczy warunków zatrudnienia.

W drugiej kolejności, jeśli chodzi o pojęcie „przedsiębiorcy”²⁰⁹, Trybunał stwierdził, że w jego zakres wchodzi przedsiębiorstwo, które w ramach swojej działalności zawodowej zawiera z jednym ze swoich pracowników i jego współmałżonkiem umowę o kredyt, zasadniczo zastrzeżoną dla członków personelu rzeczzonego przedsiębiorstwa, nawet jeśli udzielanie kredytów nie stanowi jego głównej działalności. W tym zakresie Trybunał wyjaśnił, że nawet jeśli główna działalność takiego pracodawcy polega nie na oferowaniu instrumentów finansowych, lecz na dostawach energii, to pracodawca ten dysponuje informacjami i wiedzą fachową, zasobami ludzkimi i materialnymi, których osoba fizyczna, czyli druga strona umowy, nie posiada. Dodał również, że proponowanie zawarcia takiej umowy o kredyt swoim pracownikom poprzez oferowanie im w ten sposób korzyści w postaci możliwości nabycia nieruchomości ma na celu przyciągnięcie i utrzymanie wykwalifikowanej i kompetentnej siły roboczej wspierającej wykonywanie działalności zawodowej pracodawcy. W tym kontekście podkreślił, że istnienie lub brak ewentualnego bezpośredniego dochodu dla tego pracodawcy, przewidzianego w tej umowie, nie ma wpływu na uznanie rzeczzonego pracodawcy za „przedsiębiorcę” w rozumieniu dyrektywy 93/13. Trybunał podkreślił ponadto, że szeroka interpretacja pojęcia „przedsiębiorcy” przyczynia się do realizacji celu tej dyrektywy polegającego na ochronie konsumenta jako słabszej strony umowy zawartej z przedsiębiorcą i przywróceniu równowagi między stronami.

W wyroku z dnia 26 marca 2019 r. w sprawach połączonych **Abanca Corporación Bancaria** (C-70/17, [EU:C:2019:250](#)) i **Bankia** (C-179/17, [EU:C:2019:250](#)), Trybunał, orzekający w składzie wielkiej izby, wypowiedział się w przedmiocie *wykładni art. 6 i 7 dyrektywy 93/13*.

Powodami w zawisłych w postępowaniach głównych sporów byli konsumenci, którzy zawarli w Hiszpanii umowy kredytu hipotecznego zawierające warunek pozwalający postawić kredyt hipoteczny w stan natychmiastowej wymagalności, w szczególności w przypadku braku płatności chociażby jednej miesięcznej raty.

Sądy odsyłające zwróciły się do Trybunału w celu ustalenia, czy art. 6 i 7 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, po pierwsze, że w sytuacji gdy warunek umowny przewidujący natychmiastową wymagalność spłaty kredytu hipotecznego zostanie uznany za nieuczciwy, może on jednak zostać częściowo utrzymany w mocy poprzez usunięcie elementów przesądzających o jego nieuczciwym charakterze, i po drugie, że w przeciwnym razie postępowanie egzekucyjne wszczęte na podstawie tego postanowienia umownego może mimo wszystko być prowadzone dalej z tytułu uzupełniającego zastosowania przepisu prawa krajowego ze względu na to, że brak możliwości zastosowania tej procedury mógłby być sprzeczny z interesami konsumentów.

W tym względzie Trybunał orzekł, że art. 6 i 7 dyrektywy 93/13 należy interpretować przede wszystkim w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie temu, żeby uznany za nieuczciwy warunek umowny dotyczący natychmiastowej wymagalności kredytu hipotecznego został częściowo utrzymany w mocy poprzez usunięcie elementów przesądzających o jego nieuczciwym charakterze, w przypadku gdyby to usunięcie sprowadzało się do mającej wpływ na istotę tych warunków zmiany ich treści. Trybunał następnie rozstrzygnął, że te same przepisy nie sprzeciwiają się temu, aby sąd krajowy zarządził skutkiem nieważności takiego mającego nieuczciwy charakter warunku poprzez zastąpienie go przepisem, na którym został oparty ten warunek, w nowym brzmieniu, mającym zastosowanie w przypadku porozumienia stron, jeśli umowa kredytu hipotecznego nie może dalej obowiązywać w przypadku usunięcia tego mającego nieuczciwy charakter warunku, a stwierdzenie nieważności całej umowy narażałoby konsumentów na szczególnie niekorzystne konsekwencje.

209 | Artykuł 2 lit. c) dyrektywy 93/13.

W tym kontekście Trybunał przypomniał, że w przypadku stwierdzenia przez sąd krajowy nieważności nieuczciwego warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w taki sposób, iż niezgodny z tym artykułem jest przepis prawa krajowego dający sądowi krajowemu możliwość uzupełnienia tej umowy poprzez zmianę treści owego warunku. Gdyby bowiem sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w takich umowach, to takie uprawnienie mogłoby zagrażać realizacji długoterminowego celu ustanowionego w art. 7 dyrektywy 93/13. Uprawnienie to przyczyniałoby się bowiem do wyeliminowania zniechęcającego skutku wywieranego na przedsiębiorców poprzez sam brak stosowania takich nieuczciwych warunków wobec konsumentów, ponieważ nadal byłiby oni zachęceni do stosowania rzeczonych warunków, wiedząc, że nawet gdyby miały one być unieważnione, to jednak umowa mogłaby zostać uzupełniona w niezbędnym zakresie przez sąd krajowy, tak aby zagwarantować w ten sposób interes rzeczonych przedsiębiorców.

Jednakże, w sytuacji gdy umowa zawarta między przedsiębiorcą a konsumentem nie może dalej obowiązywać po usunięciu nieuczciwego warunku, art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 stoi na przeszkodzie temu, by sąd krajowy w zastosowaniu zasad rządzących prawem zobowiązań usunął nieuczciwy warunek poprzez zastąpienie go przepisem prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym w sytuacjach, w których unieważnienie nieuczciwego warunku zobowiązywałoby sąd do stwierdzenia nieważności danej umowy w całości, narażając przez to konsumenta na szczególnie niekorzystne, penalizujące go konsekwencje.

Takie zastąpienie jest w pełni uzasadnione w świetle celu dyrektywy 93/13. Jest ono bowiem zgodne z celem art. 6 ust. 1 tej dyrektywy, ponieważ przepis ten zmierza do zastąpienia ustanowionej w umowie równowagi formalnej między prawami i obowiązkami stron równowagą rzeczywistą, pozwalającą na przywrócenie równości tych stron bez konieczności unieważnienia wszystkich umów zawierających nieuczciwe warunki.

Natomiast gdyby zastąpienie nieuczciwego warunku przepisem prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym nie było dopuszczalne, i gdyby sąd był w ten sposób zobowiązany do unieważnienia danej umowy w całości, konsument mógłby zostać narażony na szczególnie niekorzystne konsekwencje, skutkiem czego osiągnięcie skutku odstraszającego wynikającego z unieważnienia umowy byłoby zagrożone. W przypadku umowy kredytu takie unieważnienie pociąga bowiem za sobą co do zasady takie same następstwa jak postawienie pozostałej do spłaty kwoty kredytu w stan natychmiastowej wymagalności, co może przekraczać możliwości finansowe konsumenta i z tego względu penalizuje raczej tego ostatniego niż kredytodawcę, który nie zostanie przez to zniechęcony do wprowadzania nieuczciwych warunków w proponowanych przez siebie umowach.

Z podobnych względów Trybunał orzekł, że w sytuacji, w której umowa pożyczki hipotecznej zawarta między przedsiębiorcą a konsumentem nie może dalej obowiązywać po usunięciu nieuczciwego warunku, którego brzmienie odzwierciedla obowiązujący przepis ustawowy mający zastosowanie w przypadku porozumienia stron, art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 nie sprzeciwia się też temu, aby sąd krajowy, w celu uniknięcia unieważnienia tej umowy, zastąpił ten warunek umowny tym stanowiącym punkt odniesienia przepisem ustawowym w nowym brzmieniu przyjętym już po zawarciu umowy, w sytuacji gdy stwierdzenie nieważności umowy narażałoby konsumenta na szczególnie niekorzystne konsekwencje.

Do sądów odsyłających należy sprawdzenie, w oparciu o normy prawa krajowego i przy zapewnieniu obiektywnego podejścia, czy usunięcie tych warunków umownych może skutkować tym, że te umowy kredytu hipotecznego nie mogą już dalej obowiązywać.

W takim wypadku to do sądów odsyłających będzie należało zbadanie, czy stwierdzenie nieważności rozpatrywanych w postępowaniach głównych umów kredytu hipotecznego naraża będących ich stronami konsumentów na szczególnie niekorzystne konsekwencje. W omawianej sprawie Trybunał wskazał, iż

z postanowień odsyłających wynikało, że takie stwierdzenie nieważności mogłoby w szczególności mieć wpływ na przewidziane w prawie krajowym przepisy proceduralne, na mocy których banki mogą odzyskać w majestacie prawa całą pozostałą kwotę kredytu należną od konsumentów.

W wyroku **EVN Bulgaria Toplofikatsia i Toplofikatsia Sofia** (C-708/17 i C-725/17, [EU:C:2019:1049](#))²¹⁰, wydanym w dniu 5 grudnia 2019 r., Trybunał orzekł, że *dyrektywa 2011/83 w sprawie praw konsumentów*²¹¹ i *dyrektywa 2005/29 dotycząca nieuczciwych praktyk handlowych*²¹² nie stoją na przeszkodzie przepisom krajowym zobowiązującym właścicieli mieszkania w budynku, w którym jest wspólnota mieszkaniowa, przyłączonym do sieci ciepłowniczej do uczestniczenia w kosztach zużycia energii cieplnej w częściach wspólnych i w instalacji wewnętrznej budynku, chociaż indywidualnie nie zamawiali dostarczania ogrzewania i nie używają go w swoich mieszkaniach. Trybunał orzekł również, że dyrektywy 2006/32²¹³ i 2012/27²¹⁴ w sprawie efektywności energetycznej nie stoją na przeszkodzie tym samym przepisom, na podstawie których rachunki dotyczące tego zużycia są obliczane, dla każdego właściciela mieszkania w budynku wspólnoty mieszkaniowej, proporcjonalnie do ogrzewanej objętości jego mieszkania.

Spory w postępowaniach głównych dotyczą dwóch powództw o zapłatę rachunków skierowanych do właścicieli nieruchomości w budynkach wspólnoty mieszkaniowej i dotyczących zużycia energii cieplnej w instalacji wewnętrznej i w częściach wspólnych tych budynków. Właściciele ci odmawiali uregulowania tych rachunków, podnosząc, że chociaż ich budynek jest obsługiwany przez sieć ciepłowniczą na mocy umowy dostawy zawartej między wspólnotą mieszkaniową i dostawcą energii cieplnej, to jednak nie wyrazili oni indywidualnej zgody na odbiór ogrzewania sieciowego i nie używają go w swoich mieszkaniach.

Trybunał zbadał najpierw wykładnię pojęcia „konsumenta” w rozumieniu dyrektywy 2011/83²¹⁵ i orzekł, że pojęcie to obejmuje, jako klientów dostawcy energii, właścicieli i posiadaczy prawa rzeczowego do korzystania z nieruchomości w budynku, w którym jest wspólnota mieszkaniowa, przyłączonym do sieci ciepłowniczej, jeżeli są oni osobami fizycznymi nieprowadzącymi działalności handlowej lub zawodowej. Trybunał stwierdził zatem, że umowy dostawy ogrzewania sieciowego będące przedmiotem postępowań głównych należą do kategorii umów zawartych pomiędzy przedsiębiorcami i konsumentami w rozumieniu art. 3 ust. 1 dyrektywy 2011/83.

Następnie Trybunał wyjaśnił pojęcie „niezamówionej dostawy” towaru w rozumieniu art. 27 dyrektywy 2011/83, stwierdzając, że zaopatrzenie w energię ciepłą instalacji wewnętrznej i, w konsekwencji, części wspólnych budynku, w którym jest wspólnota mieszkaniowa, dokonywane w następstwie podjętej przez wspólnotę mieszkaniową tego budynku uchwały o przyłączeniu go do sieci ciepłowniczej nie stanowi, zgodnie z prawem krajowym, niezamówionej dostawy ogrzewania sieciowego.

210| Wyrok ten dotyczy również dziedziny efektywności energetycznej. Zobacz część XIX, „Energia”.

211| Artykuł 27 dyrektywy 2011/83.

212| Dyrektywa 2005/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 maja 2005 r. dotycząca nieuczciwych praktyk handlowych stosowanych przez przedsiębiorstwa wobec konsumentów na rynku wewnętrznym oraz zmieniająca dyrektywę Rady 84/450/EWG, dyrektywy 97/7/WE, 98/27/WE i 2002/65/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz rozporządzenie (WE) nr 2006/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady („dyrektywa o nieuczciwych praktykach handlowych”) (Dz.U. 2005, L 149, s. 22), art. 5 ust. 1 i 5.

213| Dyrektywa 2006/32/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 kwietnia 2006 r. w sprawie efektywności końcowego wykorzystania energii i usług energetycznych oraz uchylająca dyrektywę Rady 93/76/EWG (Dz.U. 2006, L 114, s. 64), art. 13 ust. 2.

214| Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/27/UE z dnia 25 października 2012 r. w sprawie efektywności energetycznej, zmiany dyrektyw 2009/125/WE i 2010/30/UE oraz uchylecia dyrektyw 2004/8/WE i 2006/32/WE (Dz.U. 2012, L 315, s. 1), art. 10 ust. 1.

215| Artykuł 2 ust. 1 dyrektywy 2011/83.

Wreszcie Trybunał wypowiedział się w przedmiocie sposobu rozliczania zużycia energii cieplnej w budynkach wspólnot mieszkaniowych. W tej kwestii wskazał on, że zgodnie z dyrektywą 2006/32²¹⁶ państwa członkowskie zapewniają, by odbiorcy końcowi w dziedzinach, w szczególności, energii elektrycznej i ogrzewania sieciowego mogli uzyskać indywidualne liczniki, które dokładnie określają ich rzeczywiste zużycie, o ile jest to technicznie możliwe. Jednak zdaniem Trybunału trudno wyobrazić sobie możliwość pełnego zindywidualizowania rachunków dotyczących ogrzewania, w szczególności w odniesieniu do instalacji wewnętrznej i części wspólnych, zważywszy, że mieszkania w takim budynku nie są od siebie niezależne pod względem termicznym, ponieważ ciepło krąży między lokalami ogrzewanymi i tymi, które ogrzewa się słabiej lub których nie ogrzewa się wcale. W tych okolicznościach Trybunał orzekł, że z uwagi na szeroki margines swobody, jakim dysponują państwa członkowskie w zakresie metody obliczania zużycia energii cieplnej w budynkach, w których jest wspólnota mieszkaniowa, dyrektywy 2006/32 i 2012/27 nie stoją na przeszkodzie temu, aby obliczanie ciepła emitowanego przez instalację wewnętrzną takiego budynku było dokonywane proporcjonalnie do ogrzewanej objętości każdego mieszkania.

XVIII. Środowisko naturalne

W dziedzinie ochrony środowiska na uwagę zasługuje kilka wyroków. Pierwszy wyrok dotyczy stosowania zasady ostrożności w dziedzinie wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin. Drugi wyrok dotyczy możliwości powoływania się przed sądami krajowymi na dyrektywę 91/676 dotyczącą ochrony wód przed zanieczyszczeniami azotanami pochodzenia rolniczego. Należy również wspomnieć o trzech innych wyrokach²¹⁷, z których pierwszy dotyczy wykładni dyrektywy siedliskowej, a dwa pozostałe stosowania dyrektywy 85/337/EWG w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko.

1. Zasada ostrożności

W wyroku *Blaise i in.* (C-616/17, [EU:C:2019:800](#)), wydanym w dniu 1 października 2019 r., Trybunał w składzie wielkiej izby orzekł w przedmiocie ważności – w świetle zasady ostrożności – rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1107/2009 z dnia 21 października 2009 r. dotyczącego wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin²¹⁸. Z odesłaniem prejudycjalnym wystąpiono w ramach postępowania karnego wszczętego przeciwko M. Blaise’owi i dwudziestu innym oskarżonym w związku z niszczeniem, uszkodzeniem lub czynieniem niezdatną do użytku cudzej rzeczy w wyniku wspólnego działania. Osoby te przedostały się do sklepów znajdujących się w departamencie Ariège (Francja) i zniszczyły pojemniki herbicydów zawierające glifosat oraz rozbiły szklane gabloty. Aby uzasadnić swe działania mające na celu ostrzeżenie zainteresowanych sklepów i ich klientów przed zagrożeniami związanymi z wprowadzaniem do obrotu herbicydów zawierających

²¹⁶ | Artykuł 13 ust. 2 dyrektywy 2006/32.

²¹⁷ | Warto również zasygnalizować wyrok *Deutsche Umwelthilfe* (C-752/18), ogłoszony w dniu 19 grudnia 2019 r., w którym Trybunał wypowiedział się w przedmiocie zastosowania przez sądy krajowe środków egzekucyjnych w postaci aresztu w stosunku do kierownictwa władz krajowych uporczywie odmawiających zastosowania się do orzeczenia sądu nakazującego im wykonanie obowiązków ciążących na nich na mocy dyrektywy 2008/50 w sprawie jakości powietrza. Wyrok ten został przedstawiony w części IV, „Prawo Unii i prawo krajowe”.

²¹⁸ | Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1107/2009 z dnia 21 października 2009 r. dotyczące wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin i uchylające dyrektywy Rady 79/117/EWG i 91/414/EWG (Dz.U. 2009, L 309, s. 1).

glifosat, oskarżeni powołali się na zasadę ostrożności. Celem orzeczenia w przedmiocie zasadności tego argumentu sąd odsyłający uznał za konieczne wydanie orzeczenia w przedmiocie ważności rozporządzenia nr 1107/2009 w świetle owej zasady ostrożności i w związku z tym wystąpił w tej kwestii z pytaniem do Trybunału.

Precyzując zakres tej zasady, Trybunał w pierwszej kolejności wskazał, że prawodawca Unii powinien zastosować się do niej, gdy przyjmuje przepisy regulujące wprowadzanie środków ochrony roślin do obrotu. Ponieważ celem rozporządzenia nr 1107/2009 jest ustanowienie przepisów dotyczących udzielania zezwoleń na wprowadzanie środków ochrony roślin do obrotu i zatwierdzania zawartych w tych środkach substancji czynnych w celu wprowadzenia ich do obrotu, prawodawca Unii powinien ustanowić ramy normatywne umożliwiające właściwym organom przy podejmowaniu decyzji w sprawie takiego zezwolenia i zatwierdzenia, posiadanie wystarczających elementów umożliwiających dokonanie zadowalającej oceny ryzyka dla zdrowia wynikającego ze stosowania tych substancji czynnych i tych środków ochrony roślin. W tym względzie Trybunał zaznaczył, że ze względu na konieczność pogodzenia szeregu celów i zasad, jak również na złożony charakter stosowania w praktyce istotnych kryteriów, niezbędne jest ograniczenie zakresu kontroli sądowej do kwestii, czy prawodawca Unii dopuścił się oczywistego błędu w ocenie.

Następnie Sąd orzekł, że brak definicji pojęcia „substancji czynnej” w tym rozporządzeniu nie jest niezgodny z zasadą ostrożności. W chwili złożenia wniosku o udzielenie zezwolenia na wprowadzenie środka ochrony roślin do obrotu wnioskodawca jest bowiem zobowiązany do poinformowania o każdej substancji wchodzącej w skład tego środka, która spełnia kryteria określone w rozporządzeniu. Wnioskodawcy nie przysługuje zatem swoboda uznania w zakresie wyboru, który składnik wspomnianego środka należy uznać za substancję czynną. Otóż określając w powyższy sposób ciężące na wnioskodawcy obowiązki w zakresie identyfikacji substancji czynnych, prawodawca nie dopuścił się oczywistego błędu w ocenie.

Ponadto Trybunał uznał, że rozporządzenie jest zgodne z zasadą ostrożności w zakresie, w jakim uwzględniono w nim wpływ składników środka ochrony roślin w postaci kumulacji w organizmie. W procedurze zatwierdzania substancji czynnych i w procedurze udzielania zezwoleń na wprowadzenie środków ochrony roślin do obrotu przewidziano, że ocena wniosków obejmuje ocenę ewentualnego szkodliwego wpływu środka, w tym skutków interakcji między składnikami danego środka. Również w tej kwestii rozpatrywane rozporządzenie nie jest obarczone oczywistym błędem w ocenie.

Taki sam wniosek wysnuto w przedmiocie wiarygodności testów, badań i analiz uwzględnionych przy udzielaniu zezwolenia na wprowadzenie środka ochrony roślin do obrotu. Zdaniem Trybunału okoliczność, że testy, badania i analizy niezbędne dla procedur zatwierdzania substancji czynnej i udzielania zezwoleń na wprowadzanie środka ochrony roślin do obrotu są przedstawiane przez wnioskodawcę bez jakiegokolwiek niezależnej kontranalzy, nie powoduje naruszenia zasady ostrożności. W rozporządzeniu nałożono na wnioskodawcę w tym zakresie obowiązek przedstawienia dowodu na brak szkodliwości środków, uregulowano charakter przedstawianych testów i analiz i zobowiązano właściwe organy rozpatrujące wniosek do dokonania niezależnej, obiektywnej i przejrzystej oceny. W tym kontekście owe organy są bezwzględnie zobowiązane do uwzględnienia istotnych elementów innych niż przedstawione przez wnioskodawcę, a w szczególności najbardziej wiarygodnych, dostępnych danych naukowych oraz najświeższych wyników badań międzynarodowych, bez przyznawania we wszystkich przypadkach dominującej wagi badaniom przedstawionym przez wnioskodawcę. Wreszcie Trybunał sprecyzował, że rozporządzenie nie zwalnia wnioskodawcy od obowiązku przedstawienia testów

właściwości rakotwórczych i toksyczności dotyczących danego środka. Taki środek może bowiem uzyskać zezwolenie na wprowadzenie do obrotu wyłącznie w przypadku gdy właściwe władze wykluczą ryzyko natychmiastowego lub opóźnionego szkodliwego wpływu na zdrowie ludzi.

W konsekwencji nie wykazano istnienia żadnej okoliczności, która mogłaby wpłynąć na ważność rozporządzenia nr 1107/2009.

2. Ochrona wód przed zanieczyszczeniami azotanami

W wyroku *Wasserleitungsverband Nördliches Burgenland i in.* (C-197/18, [EU:C:2019:824](#)), ogłoszonym w dniu 3 października 2019 r., Trybunał orzekł po raz pierwszy, że osoby fizyczne i prawne, których bezpośrednio dotyczy zanieczyszczenie wód gruntowych, mogą powoływać się przed sądami krajowymi na niektóre przepisy dyrektywy 91/676 dotyczące ochrony wód przed zanieczyszczeniami azotanami pochodzenia rolniczego²¹⁹ (zwaną dalej „dyrektywą w sprawie azotanów”).

Wyrok ten wpisuje się w ramy sporu pomiędzy związkiem wodociągów północnego Burgenlandu (Austria), gminą austriacką będącą użytkownikiem gminnego ujęcia wody i mieszkańcem tej gminy będącym właścicielem studni przydomowej – po stronie skarżącej, a federalnym ministerstwem zrównoważonego rozwoju i turystyki. Skarżący podnosili fakt zanieczyszczenia wód gruntowych w ich regionie, w których zawartość azotanów regularnie przekracza próg 50 mg/l określony w dyrektywie w sprawie azotanów. W tym kontekście złożyli oni wnioski o przyjęcie środków umożliwiających obniżenie zawartości azotanów w tych wodach. Ministerstwo podważyło natomiast legitymację skarżących do domagania się tego rodzaju środków. W związku z tym zwrócono się do Trybunału o wyjaśnienie, czy osoby fizyczne i prawne, takie jak troje skarżących, mogą powoływać się na przepisy dyrektywy w sprawie azotanów w celu żądania przyjęcia lub zmiany przepisów krajowych przewidzianych tą dyrektywą w celu obniżenia stężenia azotanów w wodach gruntowych.

Trybunał przypomniał przede wszystkim, że w celu zachowania wiążącego charakteru dyrektyw i ich skuteczności prawo krajowe nie może co do zasady wykluczyć możliwości powoływania się przez jednostki na przepisy przewidziane w tych aktach prawa Unii. Osoby fizyczne lub prawne, których bezpośrednio dotyczy naruszenie przepisów dyrektywy, powinny przynajmniej mieć możliwość żądania od właściwych organów, w razie potrzeby na drodze sądowej, przestrzegania rozpatrywanych zobowiązań.

Następnie Trybunał stwierdził, że zawartość azotanów, która w wodach gruntowych przekracza lub może przekroczyć próg 50 mg/l przewidziany w dyrektywie w sprawie azotanów, jest sprzeczna z głównym celem tej dyrektywy. Dyrektywa ta dąży bowiem do umożliwienia jednostkom zgodnego z prawem korzystania z wód gruntowych. W razie nieprzestrzegania tego progu wody powinny zostać zakwalifikowane jako zanieczyszczone. Ryzyko przekroczenia progu 50 mg/l może utrudniać normalne korzystanie z wód i wymagać od właścicieli ujęć wodnych stosowania środków oczyszczania wody z substancji szkodliwych. Naruszenie głównego celu dyrektywy w sprawie azotanów dotyczy zatem tych osób bezpośrednio i powinny one mieć możliwość zwrócenia się do właściwych organów i sądów krajowych o nakazanie respektowania zobowiązań ciążących na państwach członkowskich na mocy tej dyrektywy.

Trybunał przypomniał w tym względzie, że gdy azotany pochodzenia rolniczego przyczyniają się w znaczący sposób do zanieczyszczenia wód, dyrektywa ta znajduje zastosowanie i zobowiązuje państwa członkowskie do wprowadzenia programów działania i do podjęcia wszelkich koniecznych środków w celu zmniejszenia

219| Dyrektywa Rady 91/676/EWG z dnia 12 grudnia 1991 r. dotycząca ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego (Dz.U. 1991, L 375, s. 1).

stężenia azotanów, tak aby uniknąć przekroczenia stężenia azotanów w wysokości 50 mg/l wody lub ryzyko takiego przekroczenia. W tym celu państwa członkowskie są również zobowiązane do ścisłej kontroli stanu wód w ramach programów monitorowania i za pośrednictwem wybranych stacji pomiarowych, z uwzględnieniem najlepszej dostępnej wiedzy naukowej i technicznej.

Nałożone na państwa członkowskie zobowiązanie przyjęcia środków niezbędnych do obniżenia zawartości azotanów w wodach gruntowych, o których mowa w dyrektywie w sprawie azotanów, jest jasne, precyzyjne i bezwarunkowe, a w konsekwencji jednostki mogą powoływać się na nie wobec państw członkowskich w sposób bezpośredni.

W świetle tych rozważań Trybunał orzekł zatem, że w przypadku gdy działalność rolnicza przyczynia się w znaczący sposób do zanieczyszczenia wód gruntowych, osoby fizyczne i prawne, których zgodne z prawem korzystanie wód jest utrudnione, powinny móc wymagać od organów krajowych zmiany istniejącego programu działania lub przyjęcia innych środków przewidzianych w dyrektywie w sprawie azotanów, dopóki zawartość azotanów w wodach gruntowych przekracza lub może przekroczyć – przy braku podjęcia takich środków – 50 mg/l.

3. Dyrektywa siedliskowa

W wyroku *Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola* (C-674/17, [EU:C:2019:851](#)), ogłoszonym w dniu 10 października 2019 r., dotyczącym *interpretacji dyrektywy Rady 92/43 z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory*²²⁰ (zwanej dalej „dyrektywą siedliskową”), druga izba Trybunału sprecyzowała przesłanki, których kumulatywne spełnienie warunkuje przyjęcie przez państwa członkowskie środków stanowiących odstępstwo od zakazu celowego zabijania osobników gatunków objętych ścisłą ochroną²²¹, w tym przypadku wilka (*canis lupus*).

Dwoma decyzjami z dnia 18 grudnia 2015 r. fiński urząd ds. dzikiej fauny zezwolił na odstrzał siedmiu wilków w regionie Sawonii Północnej w okresie od dnia 23 stycznia do dnia 21 lutego 2016 r. Głównym celem zezwolenia było zapobieżenie nielegalnemu odstrzałowi, czyli kłusownictwu. Najwyższy sąd administracyjny Finlandii, do którego wpłynęły skargi fińskiego stowarzyszenia ochrony środowiska na te decyzje, zwrócił się do Trybunału w istocie o ustalenie czy dyrektywa siedliskowa stoi na przeszkodzie wydaniu takich decyzji.

Trybunał udzielił odpowiedzi, zgodnie z którą dyrektywę siedliskową należy interpretować w ten sposób, że stoi ona na przeszkodzie wydaniu takich decyzji, jeżeli nie spełniają one kumulatywnie przewidzianych w niej przesłanek.

I tak, po pierwsze, tego rodzaju odstępstwa powinny określać w sposób jasny, precyzyjny i uzasadniony cele, jakie realizują, i wykazywać, w świetle ścisłych danych naukowych, że są odpowiednim środkiem do osiągnięcia tego celu. Trybunał orzekł w omawianej sprawie, że walka z kłusownictwem może zostać wskazana jako jeden z celów realizowanych dyrektywą, jednak zezwolenie powinno stwarzać realne szanse obniżenia liczby nielegalnych polowań, i to w takim stopniu, że wywierałoby to pozytywny wpływ na stan ochrony populacji wilków.

220| Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz.U. 1992, L 206, s. 7).

221| Artykuł 12 ust. 1 lit. a) dyrektywy siedliskowej przewiduje, że państwa członkowskie podejmą wymagane środki w celu ustanowienia systemu ścisłej ochrony gatunków zwierząt wymienionych w lit. a) załącznika IV w ich naturalnym zasięgu, zakazujące w szczególności jakichkolwiek form celowego chwytania lub zabijania okazów tych gatunków dziko występujących.

Po drugie, należy wykazać w sposób precyzyjny i odpowiedni, że zamierzony cel nie może zostać osiągnięty za pomocą innego zadowalającego rozwiązania. Trybunał wskazał w tej kwestii, że sam fakt istnienia nielegalnej działalności, takiej jak kłusownictwo, lub trudności, na jakie może napotkać jego kontrola, nie mogą stanowić wystarczającego dowodu w tym względzie. Przeciwnie, należy priorytetowo traktować ścisły i skuteczny nadzór nad tą nielegalną działalnością.

Po trzecie, art. 16 dyrektywy siedliskowej przypomina, że utrzymanie we właściwym stanie ochrony populacji danych gatunków w ich naturalnym zasięgu jest konieczną i wstępną przesłanką ustanowienia takich odstępstw. Powinny one zatem opierać się na kryteriach określonych w taki sposób, aby zapewnić długoterminowe zachowanie dynamiki i stabilności społecznej gatunku, którego dotyczą. Odstępstwa te powinny ponadto być przedmiotem oceny pod kątem wspomnianego stanu ochrony oraz wpływu, jaki mogą na niego wywierać. Dodatkowo państwa członkowskie, zgodnie z zasadą ostrożności powinny powstrzymać się od ustanawiania lub stosowania takich odstępstw, jeżeli brak jest pewności co do tego, czy odstępstwo takie nie będzie miało szkodliwego wpływu na zachowanie lub odtworzenie populacji gatunku zagrożonego wyginięciem we właściwym stanie ochrony.

Wreszcie, po czwarte, państwa członkowskie muszą spełnić szczególne przesłanki określone w art. 16 ust. 1 lit. e) dyrektywy siedliskowej. Powinny one, po pierwsze, ustalić ograniczoną i określoną liczbę osobników, które mogą być przedmiotem odstępstwa, w sposób pozwalający na uniknięcie wszelkiego ryzyka znaczącego negatywnego oddziaływania na strukturę danej populacji. Po drugie, winny one określić te osobniki w sposób wybiórczy i w ograniczonym stopniu, co może wymagać indywidualnego wskazania. Po trzecie, muszą czuwać nad tym, aby zarówno przyjęcie, jak i stosowanie tych odstępstw było poddane skutecznemu nadzorowi w stosownym czasie.

4. Ocena skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne

W tej części warto wspomnieć o dwóch wyrokach. W wyroku *Komisja/Irlandia (park wiatrowy w Derrybrien)* (C-261/18, [EU:C:2019:955](#)), wydanym w dniu 12 listopada 2019 r., Trybunał w składzie wielkiej izby zasądził od Irlandii kary pieniężne za niepodjęcie konkretnych działań w następstwie wyroku z dnia 3 lipca 2008 r., *Komisja/Irlandia*²²², jako że Trybunał stwierdził w nim naruszenie przez Irlandię dyrektywy 85/337²²³ w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne. Wyrok ten został przedstawiony w części V.1.1, „Skarga o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego”.

W wyroku *Inter-Environnement Wallonie i Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen* (C-411/17, [EU:C:2019:622](#)), wydanym w dniu 29 lipca 2019 r., Trybunał w składzie wielkiej izby wypowiedział się w przedmiocie *wykładni* dyrektywy 92/43 w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory oraz dyrektywy 2011/92 w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne²²⁴. Wyrok ten wpisuje się w ramy sporu pomiędzy dwoma stowarzyszeniami, Inter-Environnement Wallonie ASBL i Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen ASBL, których przedmiotem działalności jest ochrona

222| Wyrok Trybunału z dnia 3 lipca 2008 r., *Komisja/Irlandia* (C-215/06, [EU:C:2008:380](#)).

223| Dyrektywa Rady 85/337/EWG z dnia 27 czerwca 1985 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne (Dz.U. 1985, L 175, s. 40).

224| Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko (Dz.U. 2012, L 26, s. 1).

środowiska naturalnego i jakości życia, a Conseil des ministres (Belgia) w przedmiocie ustawy, w której Królestwo Belgii, po pierwsze, przewidziało wznowienie na okres niemal dziesięciu lat przemysłowej produkcji energii elektrycznej w zamkniętej elektrowni jądrowej, a po drugie, przesunęło o dziesięć lat pierwotnie przewidywany termin wyłączenia i zakończenia przemysłowej produkcji energii elektrycznej w działającej elektrowni jądrowej. Stowarzyszenia te zarzucają zasadniczo władzom belgijskim, że przyjęły tę ustawę, nie przestrzegając wymogów dotyczących przeprowadzenia uprzedniej oceny nałożonych przez wspomniane dyrektywy.

W tym kontekście Trybunał orzekł, że sporne środki dotyczące przedłużenia przemysłowej produkcji energii elektrycznej w elektrowni jądrowej stanowią „przedsięwzięcie” w rozumieniu dyrektyw 2011/92 i 92/43, ponieważ wiążą się z koniecznością przeprowadzenia szeroko zakrojonych prac zmieniających stan fizyczny omawianych miejsc. Przedsięwzięcie to powinno co do zasady podlegać ocenie oddziaływania na środowisko i na dane tereny chronione przed przyjęciem tych środków. Okoliczność, że wdrożenie tych ostatnich wymaga w odniesieniu do jednej z rozpatrywanych elektrowni przyjęcia późniejszych aktów, takich jak wydanie nowego indywidualnego zezwolenia na przemysłową produkcję energii elektrycznej, nie jest w tym względzie rozstrzygająca. Prace nierozdzielnie związane ze wspomnianymi środkami powinny również zostać poddane takiej ocenie przed przyjęciem tychże środków, jeżeli ich charakter i potencjalny wpływ na środowisko i na tereny chronione dają się na tym etapie w wystarczającym stopniu zidentyfikować.

Państwo członkowskie jest uprawnione do wyłączenia takiego przedsięwzięcia z oceny oddziaływania na środowisko na podstawie dyrektywy 2011/92 w celu zapewnienia bezpieczeństwa dostaw energii elektrycznej wyłącznie w przypadku, gdy wykaże w szczególności, że ryzyko dla bezpieczeństwa dostaw energii elektrycznej jest racjonalnie prawdopodobne, a dane przedsięwzięcie ma pilny charakter, który może uzasadniać brak takiej oceny. Ta możliwość wyłączenia pozostaje jednak bez uszczerbku dla obowiązku przeprowadzenia oceny oddziaływania na środowisko w odniesieniu do przedsięwzięć, które, tak jak to rozpatrywane w postępowaniu głównym, mają skutki transgraniczne.

Ponadto, o ile cel, jakim jest zapewnienie stałego bezpieczeństwa dostaw energii elektrycznej w państwie członkowskim, stanowi powód o charakterze zasadniczym wynikający z nadrzędnego interesu publicznego w rozumieniu dyrektywy 92/43 uzasadniający realizację przedsięwzięcia pomimo negatywnej oceny i w braku rozwiązań alternatywnych, o tyle jest jednak inaczej w przypadku, gdy teren chroniony, na który może mieć wpływ przedsięwzięcie, obejmuje typ siedliska przyrodniczego lub gatunek o znaczeniu priorytetowym. W takim przypadku jedynie konieczność uniknięcia rzeczywistego i poważnego zagrożenia polegającego na przerwaniu dostaw energii elektrycznej w danym państwie członkowskim może stanowić wzgląd bezpieczeństwa publicznego w rozumieniu tej dyrektywy i może stanowić takie uzasadnienie. Wreszcie Trybunał orzekł, że sąd krajowy może, o ile zezwala na to prawo krajowe, wyjątkowo utrzymać w mocy skutki środków, takich jak te rozpatrywane w postępowaniu głównym, które zostały przyjęte z naruszeniem obowiązków wynikających z dyrektywy 2011/92 i dyrektywy 92/43, jeżeli to utrzymanie w mocy jest uzasadnione nadrzędnymi względami związanymi z koniecznością uniknięcia rzeczywistego i poważnego zagrożenia polegającego na przerwaniu dostaw energii elektrycznej w danym państwie członkowskim, któremu nie można zaradzić za pomocą innych środków i rozwiązań alternatywnych, w szczególności w ramach rynku wewnętrznego. Wspomniane utrzymanie w mocy może obejmować jedynie okres ściśle niezbędny do usunięcia tej niezgodności z prawem.

5. Energia ze źródeł odnawialnych

W wyroku z dnia 24 października 2019 r., **Prato Nevoso Termo Energy** (C-212/18, [EU:C:2019:898](#)), Trybunał potwierdził, że włoskie przepisy regulujące wydawanie zezwoleń na stosowanie biopłynów uzyskanych w wyniku obróbki zużytych olejów roślinnych jako źródła zasilania elektrowni nie są co do zasady sprzeczne ani z dyrektywą 2008/98²²⁵ w sprawie odpadów, ani z dyrektywą 2009/28²²⁶ w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych.

W omawianej sprawie zarządzające elektrociepłownią przedsiębiorstwo Prato Nevoso Termo Energy Srl (zwane dalej „Prato Nevoso”) zwróciło się do prowincji Cuneo (Włochy) z wnioskiem o zezwolenie na zastąpienie metanu jako źródła zasilania swej elektrowni biopłynem, w tym przypadku olejem roślinnym pochodzącym ze zbierania i chemicznej obróbki zużytych olejów do smażenia. Właściwy organ krajowy oddalił ten wniosek na podstawie mającego zastosowanie ustawodawstwa włoskiego ze względu na to, że ów olej roślinny nie znajduje się w krajowym wykazie zawierającym kategorie paliw otrzymanych z biomasy, które mogą być stosowane w instalacji wytwarzającej emisje do atmosfery bez konieczności przestrzegania przepisów dotyczących odzyskiwania energii z odpadów. Włoskie przepisy powodują zatem, że biopłyn pochodzący z chemicznej obróbki zużytych olejów do smażenia należy uznać za odpad, a nie za paliwo. Sąd odsyłający, do którego Prato Nevoso wniosło skargę na tę decyzję oddalającą, zadał pytanie prejudycjalne, czy takie uregulowanie krajowe jest zgodne z przepisami wyżej wymienionych dyrektyw.

Opierając się w szczególności na wyroku z dnia 28 marca 2019 r., **Tallinna Vesi**²²⁷ Trybunał stwierdził, że dyrektywa 2008/98 w sprawie odpadów zasadniczo nie stoi na przeszkodzie temu, aby państwo członkowskie objęło stosowanie biopłynu pochodzącego z odpadów jako paliwa przepisami dotyczącymi odzyskiwania energii z odpadów z tego powodu, że nie należy on do żadnej z kategorii zawartych w krajowym wykazie paliw dopuszczonych do stosowania w instalacji wytwarzającej emisje do atmosfery. Zdaniem Trybunału stwierdzenia tego nie podważają przepisy dotyczące krajowych procedur wydawania zezwoleń przewidziane w dyrektywie 2009/28 w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych, ponieważ nie obejmują one procedur regulacyjnych w zakresie przyjmowania kryteriów utraty statusu odpadu.

Trybunał zaznaczył jednak, że w takim przypadku należy zbadać, czy władze krajowe były w stanie stwierdzić bez popełnienia oczywistego błędu w ocenie, że przedmiotowy biopłyn należy uznać za odpad. Odnosząc się do celów dyrektywy 2008/98 oraz do swej roli polegającej na dostarczeniu sądowi odsyłającemu wszelkich wskazówek użytecznych dla rozstrzygnięcia toczącego się przed nim sporu, Trybunał przypomniał, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 2008/98 przewiduje, iż niektóre rodzaje odpadów przestają być odpadami, jeżeli zostały poddane procesowi odzysku, w tym recyklingu, i spełniają szczególne kryteria, które zostaną określone przez państwa członkowskie zgodnie z kilkoma warunkami, wśród których figuruje „brak ogólnych niekorzystnych skutków dla środowiska lub zdrowia ludzkiego”. W świetle argumentów przedstawionych przez rząd włoski Trybunał zaznaczył, że istnienie pewnego stopnia niepewności naukowej w odniesieniu do zagrożeń dla środowiska związanych z utratą statusu odpadu przez substancję taką jak wspomniany biopłyn, może skłonić państwo członkowskie do podjęcia decyzji o niewpisaniu tej substancji do wykazu paliw dopuszczonych do stosowania w instalacji wytwarzającej emisje do atmosfery. Zgodnie bowiem z zasadą ostrożności ustanowioną

225| Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów oraz uchylająca niektóre dyrektywy (Dz.U. 2008, L 312, s. 3).

226| Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych, zmieniająca i w następstwie uchylająca dyrektywy 2001/77/WE oraz 2003/30/WE (Dz.U. 2009, L 140, s. 16), zmieniona dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/1513 z dnia 9 września 2015 r. (Dz.U. 2015, L 239, s. 1).

227| Wyrok Trybunału z dnia 28 marca 2019 r., **Tallinna Vesi** (C-60/18, [EU:C:2019:264](#)).

w art. 191 ust. 2 TFUE, jeżeli analiza najlepszych dostępnych danych naukowych pozostawia niepewność co do tego, czy stosowanie substancji powstającej w wyniku odzysku odpadów w konkretnych okolicznościach jest wolne od jakichkolwiek możliwych niekorzystnych skutków dla środowiska i zdrowia ludzkiego, państwo członkowskie musi powstrzymać się od ustanowienia kryteriów utraty statusu odpadu przez tę substancję lub możliwości wydania indywidualnej decyzji stwierdzającej tę utratę statusu.

XIX. Energia

W tej części warto wspomnieć o dwóch wyrokach. Pierwszy z nich to wyrok z dnia 5 grudnia 2019 r., **EVN Bulgaria Toplofikatsia i Toplofikatsia Sofia** (C-708/17 i C-725/17, [EU:C:2019:1049](#)), w którym Trybunał zajął się zgodnością z prawem Unii przepisów krajowych dotyczących dostarczania energii ciepłej²²⁸.

Drugim z nich jest wyrok **GRDF** (C-236/18, [EU:C:2019:1120](#)), wydany w dniu 19 grudnia 2019 r., w którym Trybunał wypowiedział się w przedmiocie *czasowego zakresu uprawnień decyzyjnych przyznanych krajowym organom regulacyjnym w ramach ich zadania rozstrzygania sporów na rynku gazu ziemnego na mocy art. 41 ust. 11 dyrektywy 2009/73 dotyczącej rynku wewnętrznego gazu ziemnego*²²⁹.

U podstaw tej sprawy leży spór pomiędzy dwoma dostawcami gazu ziemnego a spółką GRDF, będącą operatorem systemu dystrybucyjnego gazu ziemnego we Francji, dotyczący ważności klauzuli zawartej w ich umowach przesyłu gazu ziemnego w systemie dystrybucyjnym, zawartych w latach 2005 i 2008. Na mocy tej klauzuli dostawcy byli zobowiązani do pobierania, w ramach umów zawartych z odbiorcami końcowymi, kwot należnych z tytułu cen za usługi dystrybucji świadczone przez spółkę GRDF i do przekazania ich tej spółce, także w sytuacji, gdy odbiorcy końcowi ich nie zapłacili. W 2014 r. decyzją organu ds. rozstrzygania sporów komisji regulacji energetyki (zwanej dalej „CRE”) stwierdzono niezgodność tych umów z dyrektywą 2009/73 od chwili ich zawarcia. Decyzja ta została utrzymana w mocy w postępowaniu odwoławczym, w związku z czym spółka GRDF wniosła skargę do francuskiego Cour de cassation (sądu kasacyjnego), który postanowił zwrócić się do Trybunału z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w celu ustalenia, w istocie, czy dyrektywa 2009/73 stoi na przeszkodzie temu, by decyzja organu regulacyjnego wywierała skutki w odniesieniu do okresu sprzed powstania sporu między stronami.

Trybunał orzekł, że wspomniana dyrektywa nie stoi na przeszkodzie temu, aby organ regulacyjny działający jako organ rozstrzygający spory przyjął decyzję nakazującą operatorowi systemu dystrybucyjnego doprowadzenie do zgodności z prawem Unii umowy przesyłu gazu ziemnego zawartej z dostawcą w odniesieniu do całego okresu obowiązywania umowy, a zatem włącznie z okresem przed powstaniem sporu między stronami. W tym względzie Trybunał wskazał przede wszystkim, że art. 41 ust. 11 dyrektywy 2009/73 nie precyzuje, jakie są skutki temporalne decyzji organu regulacyjnego działającego jako organ rozstrzygający spory. Dokonując następnie wykładni owego przepisu w świetle celu i kontekstu dyrektywy 2009/73, Trybunał stwierdził, że na mocy art. 41 ust. 1 lit. b) tej dyrektywy organ regulacyjny ma za zadanie zapewnić przestrzeganie obowiązków ciążących na operatorach sieci, w tym obowiązek stosowania systemu dostępu stron trzecich do sieci w sposób obiektywny i bez dyskryminacji między użytkownikami sieci. Oznacza to obowiązek państw członkowskich polegający na czuwaniu nad tym, aby organ regulacyjny dysponował na mocy art. 41 ust. 10 dyrektywy 2009/73 uprawnieniem do wydawania wiążących decyzji w odniesieniu do przedsiębiorstw gazu

228| Wyrok ten został przedstawiony w części XVII, „Ochrona konsumentów”.

229| Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/73/WE z dnia 13 lipca 2009 r. w sprawie wspólnych zasad rynku wewnętrznego gazu ziemnego i uchylająca dyrektywę 2003/55/WE (Dz.U. 2009, L 211, s. 94).

ziemnego, nakładając na nie obowiązek zmiany w razie potrzeby warunków przyłączenia i dostępu do sieci, włączając ceny, tak aby były one proporcjonalne i stosowane w sposób niedyskryminacyjny. Tymczasem ograniczenie czasowego zakresu decyzji organu regulacyjnego działającego jako organ rozstrzygający spory do okresu po powstaniu sporu między stronami byłoby sprzeczne z celami dyrektywy 2009/73 i szkodliwe dla jej skuteczności (effet utile).

Trybunał orzekł ponadto, że takiej wykładni art. 41 ust. 11 dyrektywy 2009/73 nie podważa ani zasada pewności prawa, ani zasada ochrony uzasadnionych oczekiwań. Z jednej bowiem strony, o ile sąd krajowy może zostać wyjątkowo upoważniony, na warunkach określonych przez Trybunał, do utrzymania w mocy niektórych skutków krajowego aktu prawnego, którego nieważność została stwierdzona, o tyle sąd odsyłający nie wskazał w niniejszej sprawie konkretnych dowodów, które mogłyby wykazać szczególne ryzyko niepewności prawa. Z drugiej strony, o ile spółka GRDF podniosła, że rozpatrywane umowy przesyłu zostały wynegocjowane pod nadzorem i kontrolą CRE, o tyle nie wykazała ona, że CRE dostarczyła jej konkretnych zapewnień co do zgodności z prawem spornej klauzuli, czego ustalenie należy jednak do sądu odsyłającego.

XX. Kraje i terytoria zamorskie

W wyrokach *Komisja/Zjednoczone Królestwo* (C-391/17, [EU:C:2019:919](#)) i *Komisja/Niderlandy* (C-395/17, [EU:C:2019:918](#)), wydanych w dniu 31 października 2019 r., Trybunał orzekł, że *Zjednoczone Królestwo i Królestwo Niderlandów uchybiły zobowiązaniom ciążącym na nich na mocy art. 4 ust. 3 TUE*, ponieważ nie wyrównały utraty środków własnych wynikającej z nieprawidłowego, w świetle decyzji w sprawie stowarzyszenia krajów i terytoriów zamorskich z Europejską Wspólnotą Gospodarczą/Wspólnotą Europejską²³⁰ (zwanych dalej „decyzjami KTZ”), wystawienia, odpowiednio, przez organy Anguilli świadectw wywozowych EXP w odniesieniu do przywozu aluminium z tego KTZ w okresie 1999–2000 oraz przez organy Curaçao i Aruby świadectw przewozowych EUR.1 w odniesieniu do przywozu mleka w proszku i ryżu z Curaçao w okresie 1997/2000 oraz mączki i kaszy z Aruby w okresie 2002–2003.

Jeżeli chodzi o KTZ, państwa członkowskie uzgodniły, na mocy traktatu WE, że pozaeuropejskie kraje i terytoria utrzymujące szczególne stosunki z niektórymi państwami członkowskimi, w tym ze Zjednoczonym Królestwem Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej oraz z Królestwem Niderlandów, będą stowarzyszone z Unią. Na mocy traktatu rozpatrywane KTZ są objęte więc określonymi w nim szczególnymi zasadami stowarzyszenia. Te szczególne zasady polegają między innymi na tym, że towary przywożone z KTZ są przy wjeździe do państw członkowskich w całości zwolnione z należności celnych. Zwolnienie to jest sprecyzowane w omawianych decyzjach, zgodnie z którymi produkty pochodzące z KTZ, jak również, pod pewnymi warunkami, produkty niepochodzące z KTZ, ale będące przedmiotem swobodnego obrotu w KTZ i jako takie powrotnie wywożone do Unii są w przypadku przywozu do Unii wolne od należności celnych i opłat o skutku równoważnym. Z decyzji KTZ wynika ponadto, że zarówno państwa członkowskie, jak i właściwe organy KTZ wraz z Komisją uczestniczą w działaniach prowadzonych przez Unię w ramach tych decyzji.

Dowód przestrzegania przepisów dotyczących tego zwolnienia stanowi świadectwo wystawiane przez organy celne KTZ wywozu. Świadectwo to może zostać zweryfikowane po zwolnieniu towarów przez organy celne państwa przywozu. Powstałe w tym przedmiocie spory rozpatruje komitet pod przewodnictwem przedstawiciela Komisji, złożony z przedstawicieli państw członkowskich, bez udziału organów władz lokalnych KTZ wywozu.

230| Decyzja Rady 91/482/EWG z dnia 25 lipca 1991 r. w sprawie stowarzyszenia krajów i terytoriów zamorskich z Europejską Wspólnotą Gospodarczą (Dz.U. 1991, L 263, s. 1) oraz decyzja Rady 2001/822/WE z dnia 27 listopada 2001 r. w sprawie stowarzyszenia krajów i terytoriów zamorskich ze Wspólnotą Europejską („decyzja o stowarzyszeniu zamorskim”) (Dz.U. 2001, L 314, s. 1).

W sprawie C-391/17 spółka z siedzibą w Anguilli stworzyła w 1998 r. system przeładunkowy, w ramach którego dokonywano zgłoszenia celnego aluminium przywożonego z państw trzecich w Anguilli, a następnie było ono przewożone do Unii. Organy Anguilli wystawiły świadectwa wywozowe dla celów omawianego powrotnego wywozu, przyznając unijnym importerom dotację dla transportu.

W sprawie C-395/17 w latach 1997–2000 przywożono do Niemiec mleko w proszku i ryż z Curaçao. Ponadto w latach 2002 i 2003 do Niderlandów przywożono mączkę i kaszę z Aruby. Organy Curaçao i Aruby wystawiały dla tych produktów świadectwa przewozowe, choć nie spełniały one warunków wymaganych do uznania ich za produkty pochodzące z tych KTZ, objęte zwolnieniem z należności celnych i opłat o skutku równoważnym.

W obu tych sprawach przeprowadzono dochodzenia. W ich wyniku Komisja przyjęła decyzje, w których, stwierdziwszy nieprawidłowość zbadanych świadectw, uznała, iż należy odstąpić od retrospektywnego zaksięgowania należności celnych z tytułu przywozu za okazaniem tych świadectw. Na podstawie tych decyzji państwa członkowskie przywozu rozpatrywanych produktów z Anguilli, Curaçao i Aruby zaniechały księgowania tych należności po zwolnieniu towarów. Komisja zażądała wówczas od Zjednoczonego Królestwa i Królestwa Niderlandów wyrównania utraty środków własnych Unii wynikającej z wystawienia omawianych świadectw. Te państwa członkowskie odmówiły przyjęcia odpowiedzialności w tej kwestii, w związku z czym Komisja zdecydowała się wnieść przeciwko nim skargi o stwierdzenie uchybienia.

Trybunał zbadał te skargi pod kątem zasady lojalnej współpracy, zapisanej w art. 4 ust. 3 TUE.

Trybunał przypomniał po pierwsze, że na podstawie art. 198 akapit pierwszy TFUE oba te państwa członkowskie należą do państw utrzymujących szczególne stosunki z KTZ i że w czasie gdy wydawano rozpatrywane świadectwa, szczególne zasady stowarzyszenia były oparte na tych szczególnych stosunkach. Cechują się one tym, że omawiane KTZ nie stanowią niepodległych państw, lecz są zależne od państwa członkowskiego, które w szczególności zapewnia ich reprezentację na forum międzynarodowym. Zgodnie z tym artykułem szczególne zasady stowarzyszenia stosuje się tylko do krajów i terytoriów utrzymujących szczególne stosunki z danym państwem członkowskim, które wystąpiło o zastosowanie do nich szczególnych zasad stowarzyszenia.

Trybunał stwierdził następnie, że wystawianie spornych świadectw podlegało przepisom decyzji KTZ, a tym samym prawu Unii, a więc organy KTZ były zobowiązane do przestrzegania określonych w tych decyzjach wymogów. Określone w tych decyzjach procedury rozstrzygania sporów lub problemów powstałych w tym zakresie wskazują na kluczowe znaczenie, jakie dla zasad stowarzyszenia mają szczególne stosunki danego KTZ z państwem członkowskim, do którego przynależy. Te szczególne stosunki mogą zrodzić szczególną odpowiedzialność państwa członkowskiego w stosunku do Unii, gdy władze KTZ wydadzą świadectwa z naruszeniem tych decyzji. Trybunał uściślił, że preferencyjne i stanowiące odstępstwo uregulowania celne, którym podlegają rozpatrywane w obu sprawach produkty, sprawiają, że w omawianych sprawach państwa członkowskie powinny ze szczególną surowością przestrzegać ciążącego na nich obowiązku, mającego związek z zasadą lojalnej współpracy, by podjąć wszelkie kroki niezbędne do zapewnienia właściwego zasięgu i skuteczności prawu Unii. Trybunał doszedł na tej podstawie do wniosku, że oba omawiane państwa członkowskie są odpowiedzialne wobec Unii za wszelkie błędy swoich KTZ popełniane przy wystawianiu rozpatrywanych świadectw.

Wreszcie Trybunał wskazał, że w zakresie, w jakim takie wydanie świadectwa z naruszeniem decyzji KTZ uniemożliwia państwu członkowskiemu przywozu pobranie należności celnych, które powinno pobrać przy braku omawianych świadectw, związana z tym utrata środków własnych stanowi sprzeczną z prawem konsekwencję naruszenia prawa Unii. Konsekwencja ta nakłada na państwo członkowskie odpowiedzialne w stosunku do Unii za nieprawidłowe wystawienie świadectw obowiązek wyrównania tej straty. Obowiązek wyrównania straty stanowi jedynie szczególny wyraz wynikającego z zasady lojalnej współpracy obowiązku, polegającego na tym, że państwa członkowskie są zobowiązane podjąć wszelkie środki niezbędne do tego, by zaradzić naruszeniu prawa Unii i usunąć jego sprzeczne z prawem konsekwencje. Wysokość straty należy

powiększyć o odsetki za opóźnienie, naliczane od chwili, w której Komisja zażądała wyrównania strat, ponieważ wyrównanie samej kwoty należności celnych, które nie mogły zostać pobrane, nie jest wystarczające do usunięcia sprzecznych z prawem skutków nieprawidłowego wystawienia rozpatrywanych świadectw.

XXI. Umowy międzynarodowe

W opinii mającej za przedmiot **umowę CETA UE-Kanada** (opinia 1/17, [EU:C:2019:341](#)), wydanej w pełnym składzie w dniu 30 kwietnia 2019 r., Trybunał Sprawiedliwości uznał za *zgodną z pierwotnym prawem Unii Europejskiej sekcję F rozdziału 8 Kompleksowej umowy gospodarczo-handlowej (CETA) między Kanadą, z jednej strony, a Unią Europejską i jej państwami członkowskimi, z drugiej strony, dotyczącą ustanowienia mechanizmu rozstrzygania sporów inwestycyjnych między inwestorami a państwami* (zwanego dalej „mechanizmem ISDS”). Mechanizm ten przewiduje w szczególności utworzenie Trybunału oraz Trybunału Apelacyjnego, a w dalszej perspektywie czasowej Wielostronnego Trybunału Inwestycyjnego.

Trybunał przypomniał przede wszystkim, że umowa międzynarodowa może być zgodna z prawem Unii wyłącznie pod warunkiem, że nie narusza autonomii porządku prawnego Unii. Autonomia ta, istniejąca zarówno względem prawa państw członkowskich, jak i prawa międzynarodowego, wynika z zasadniczych cech Unii oraz jej prawa, a jej wyraz stanowi okoliczność, że Unia posiada własne ramy konstytucyjne.

Trybunał stwierdził na wstępie, że przewidywany mechanizm ISDS sytuuje się poza systemem sądowym Unii. Przewidziane przez CETA forum rozstrzygania sporów jest bowiem odrębne względem forum tworzonego przez sądy kanadyjskie, sądy Unii i sądy krajowe jej państw członkowskich. Z tego względu Trybunał Sprawiedliwości orzekł, że prawo Unii nie stoi na przeszkodzie temu, że CETA przewiduje utworzenie trybunałów, ani temu, że przyznaje im kompetencję do dokonywania wykładni i stosowania postanowień owej umowy. Natomiast trybunały te nie mogą zostać upoważnione do dokonywania wykładni lub stosowania przepisów prawa Unii innych niż CETA ani do wydawania orzeczeń, które mogłyby skutkować uniemożliwieniem instytucjom Unii funkcjonowania zgodnie z ustanowionymi dla niej ramami konstytucyjnymi.

W tej kwestii Trybunał wskazał po pierwsze, że CETA nie przyznaje przewidywanym trybunałom żadnych kompetencji do dokonywania wykładni i stosowania przepisów prawa Unii innych niż postanowienia analizowanej umowy. Jeżeli chodzi, po drugie, o brak wpływu na funkcjonowanie instytucji Unii zgodnie z jej ramami konstytucyjnymi, Trybunał Sprawiedliwości uznał, że kompetencja przewidywanych trybunałów godziłaby w autonomię porządku prawnego Unii, gdyby była skonstruowana w taki sposób, że wspomniane trybunały mogłyby – w ramach oceny podnoszonych w skardze ograniczeń swobody przedsiębiorczości – kwestionować poziom ochrony interesu publicznego, który to interes doprowadził do wprowadzenia takich ograniczeń przez Unię w stosunku do wszystkich podmiotów gospodarczych. Z CETA wynika, że kompetencje ocenne przewidywanych trybunałów nie sięgają tak daleko, by pozwolić tym organom na podważanie poziomu ochrony interesu publicznego określonego przez Unię w wyniku procesu demokratycznego. W związku z powyższym Trybunał Sprawiedliwości doszedł do wniosku, że sekcja F rozdziału 8 CETA nie narusza autonomii porządku prawnego Unii.

W kwestii zgodności mechanizmu ISDS z ogólną zasadą równego traktowania wniosek o wydanie opinii poruszył kwestię odmiennego traktowania, wynikającą z braku możliwości zakwestionowania przez inwestujące w Unii przedsiębiorstwa i osoby fizyczne z państw członkowskich, środków stosowanych przez Unię przed przewidywanymi przez CETA trybunałami, podczas gdy inwestujące w Unii a pochodzące z Kanady podmioty taką możliwością by dysponowały. W kwestii tej Trybunał Sprawiedliwości przypomniał, że zakres gwarantowanej przez art. 20 karty równości wobec prawa nie zawiera wyraźnego ograniczenia i w związku z tym równość wobec prawa ma zastosowanie we wszystkich sytuacjach regulowanych przez prawo Unii, takich jak sytuacje wchodzące w zakres stosowania zawartej przez Unię umowy międzynarodowej. Podmiotami tego prawa podstawowego są ponadto wszystkie te osoby, których sytuacja jest objęta zakresem prawa Unii, niezależnie od ich pochodzenia. W równości wobec prawa zakorzeniona jest również zasada równego traktowania, która wymaga, by porównywalne sytuacje nie były traktowane w różny sposób. Trybunał uznał jednak, że inwestujące w Unii przedsiębiorstwa i osoby fizyczne z Kanady nie znajdują się w sytuacji porównywalnej z inwestującymi w Unii przedsiębiorstwami i osobami fizycznymi pochodzącymi z państw członkowskich, mimo iż odmiennie traktowanie przywołane we wniosku o wydanie opinii nie stanowi dyskryminacji.

W odniesieniu do zgodności mechanizmu ISDS z prawem dostępu do niezawisłego sądu Trybunał przypomniał najpierw, że Unia jest zobowiązana do poszanowania ustanawiających to prawo przepisów art. 47 akapity drugi i trzeci karty. O ile Kanada nie jest co prawda związana gwarancjami udzielanymi przez kartę, o tyle Unia jednak jest i nie może zatem zawrzeć umowy, która ustanawia trybunały – właściwe do wydawania orzeczeń wiążących wobec Unii oraz do rozstrzygania sporów przedkładanych im przez podmioty prawa Unii – bez jednoczesnego zaoferowania rzeczonych gwarancji. Trybunał Sprawiedliwości zauważył następnie, że stworzenie takiego mechanizmu poza systemami sądowymi stron ma na celu zagwarantowanie zaufania inwestorów zagranicznych również do organu właściwego dla stwierdzenia naruszeń sekcji C i D rozdziału ósmego CETA, dokonywanych przez państwo przyjmujące inwestycje. Okazuje się zatem, że niezawisłość przewidywanych trybunałów i dostęp do tych trybunałów dla inwestorów zagranicznych są nierozdzielnie związane z celem swobodnego i uczciwego handlu sformułowanym w art. 3 ust. 5 TUE i realizowanym przez CETA. W kwestii dostępu do przewidywanych trybunałów Trybunał Sprawiedliwości zauważył, że wobec braku uregulowania mającego na celu zapewnienie przystępności finansowej owych trybunałów dla osób fizycznych oraz małych i średnich przedsiębiorstw istnieje ryzyko, że dostęp do mechanizmu ISDS jest w rzeczywistości zapewniony wyłącznie inwestorom dysponującym znacznymi środkami finansowymi. Trybunał stwierdził następnie, że CETA nie ustanawia żadnego zobowiązania, zgodnie z którym wymagany przez art. 47 karty system zapewniający dostęp do sądu miałby zostać ustanowiony wraz z powołaniem rzeczonych trybunałów. Tymczasem oświadczenie nr 36, współtworzące kontekst przyjęcia przez Radę decyzji upoważniającej do podpisania CETA w imieniu Unii, przewiduje, że Komisja i Rada zobowiązują się do zapewnienia dostępu do przewidywanych trybunałów dla małych i średnich przedsiębiorstw. Trybunał Sprawiedliwości uznał, że zobowiązanie to jest wystarczające, by stwierdzić zgodność CETA z wymogiem zapewnienia dostępu do sądu.

W końcu Trybunał Sprawiedliwości stwierdził, że CETA udziela dostatecznych gwarancji w odniesieniu do wymogu niezawisłości przewidywanych trybunałów, zarówno w jego aspekcie zewnętrznym, który zakłada, że przewidywane trybunały wykonują swoje funkcje w sposób całkowicie autonomiczny, jak i w jego aspekcie wewnętrznym, dotyczącym jednakowego dystansu członków trybunałów do stron sporu, oraz w kwestii braku jakiegokolwiek interesu osobistego członków trybunałów w rozstrzygnięciu przedłożonego im sporu.

XXII. Europejska służba publiczna

W wydanym w dniu 26 marca 2019 r. wyroku *Hiszpania/Parlament* (C-377/16, [EU:C:2019:249](#)) Trybunał w składzie wielkiej izby stwierdził nieważność, w ramach rozpatrywania skargi na podstawie art. 263 TFUE, zaproszenia do składania kandydatur przyjętego przez Parlament Europejski w celu zatrudnienia członków personelu kontraktowego mających objąć stanowisko kierowcy, w którym ograniczono wybór „języka 2” postępowania w sprawie naboru jedynie do języków angielskiego, francuskiego i niemieckiego oraz narzucono używanie tych ostatnich jako języków komunikacji dla celów tego postępowania.

W dniu 14 kwietnia 2016 r. Parlament Europejski ogłosił zaproszenie do składania kandydatur w celu utworzenia bazy danych kandydatów, którzy mogą zostać zatrudnieni w charakterze członków personelu kontraktowego w celu wykonywania funkcji kierowcy. Tytuł IV tego zaproszenia stanowił, że rozpatrywane zatrudnienie jest uzależnione od posiadania „zadowalającej znajomości [...] języka angielskiego, francuskiego lub niemieckiego” jako „języka 2”. Ograniczenie to odpowiada zdaniem Parlamentu interesowi służby wymagającemu „od nowo przyjętych pracowników natychmiastowej operacyjności i umiejętności skutecznego porozumiewania się w codziennej pracy”, ponieważ te trzy języki są najczęściej używane przez osoby zatrudnione w tej instytucji. Ponadto kandydaci mieli obowiązek składać kandydatury poprzez elektroniczny formularz zgłoszeniowy dostępny jedynie w tych trzech językach w witrynie internetowej Europejskiego Urzędu Doboru Kadr (EPSO).

Co się tyczy ograniczenia wyboru języków komunikacji między kandydatami a EPSO w ramach rozpatrywanego postępowania w sprawie naboru, Trybunał orzekł, że nie można wykluczyć, że kandydaci zostali pozbawieni możliwości używania wybranego przez nich języka urzędowego przy składaniu kandydatur, i w konsekwencji, że byli odmiennie traktowani ze względu na język. W tym kontekście Trybunał w szczególności przypomniał, że zgodnie z art. 2 rozporządzenia nr 1/58²³¹ dokumenty kierowane do instytucji przez osobę podlegającą jurysdykcji państwa członkowskiego są sporządzane w jednym z języków urzędowych wskazanych w art. 1 tego rozporządzenia, zgodnie z wyborem dokonany przez nadawcę. To prawo wyboru, spośród języków urzędowych Unii, języka, jaki będzie używany w komunikacji z instytucjami, ma charakter podstawowy jako istotny składnik poszanowania różnorodności językowej Unii, której znaczenie przypomniano w art. 3 ust. 3 akapit czwarty TUE, a także w art. 22 karty. Niemniej w szczególnych ramach postępowań w sprawie naboru dotyczących personelu Unii instytucje mogą przewidzieć ograniczenia dotyczące używania języków urzędowych, pod warunkiem że zgodnie z art. 1d ust. 6 Regulaminu pracowniczego urzędników Unii Europejskiej (zwanego dalej „regulaminem pracowniczym”), mającym zastosowanie do członków personelu kontraktowego na mocy art. 80 ust. 4 Warunków zatrudnienia innych pracowników (WZIP)²³², takie ograniczenia są oparte na obiektywnych i uzasadnionych podstawach oraz służą osiągnięciu zgodnego z prawem celu w ramach ogólnego interesu polityki kadrowej, a także są proporcjonalne do zamierzonego celu. Tymczasem w omawianej sprawie Parlament Europejski nie przedstawił żadnego względu mogącego wykazać istnienie takiego zgodnego z prawem celu związanego z interesem ogólnym, mogącego uzasadnić takie ograniczenie języków komunikacji jedynie do języków angielskiego, francuskiego i niemieckiego.

231| Rozporządzenie Rady nr 1 z dnia 15 kwietnia 1958 r. w sprawie określenia systemu językowego Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (Dz.U. 1958, L 7, s. 385), zmienione rozporządzeniem Rady (UE) nr 517/2013 z dnia 13 maja 2013 r. (Dz.U. 2013, L 158, s. 1).

232| Rozporządzenie Rady (EWG, Euratom, EWWiS) nr 259/68 z dnia 29 lutego 1968 r. ustanawiające regulamin pracowniczy urzędników Wspólnot Europejskich i warunki zatrudnienia innych pracowników Wspólnot oraz ustanawiające specjalne środki stosowane tymczasowo wobec urzędników Komisji (Dz.U. 1968, L 56, s. 1), zmienione rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 1023/2013 z dnia 22 października 2013 r. (Dz.U. 2013, L 287, s. 15).

Co się tyczy kwestii ograniczenia wyboru języka 2 jedynie do tych języków w ramach samego postępowania w sprawie naboru, Trybunał uznał, że kandydaci, których znajomość języków nie umożliwia im spełnienia wspomnianego wymogu, zostali pozbawieni możliwości uczestniczenia w tym postępowaniu, i to nawet jeśli dysponują oni wystarczającą znajomością – w świetle przesłanek określonych w art. 82 ust. 3 lit. e) WZIP – przynajmniej dwóch języków urzędowych Unii. Ograniczenie to może stanowić odmienne traktowanie ze względu na język. Mimo że interes służby może wymagać, przy realizacji zgodnego z prawem celu w ramach interesu ogólnego, by zatrudniane osoby dysponowały szczególną wiedzą językową, to do instytucji ustanawiającej ograniczenie systemu językowego w ramach danego postępowania w sprawie naboru i dysponującej w tym celu szerokimi uprawnieniami dyskrecyjnymi, należy bowiem ustalenie, czy takie ograniczenie odpowiada faktycznym potrzebom związanym z funkcjami, jakie mają być wykonywane, przy czym ograniczenie to powinno być proporcjonalne do tego interesu i opierać się na jasnych, obiektywnych i przewidywalnych kryteriach, umożliwiających kandydatom zrozumienie uzasadnienia tego ograniczenia, a sądom Unii kontrolę jego zgodności z prawem.

W omawianej sprawie Trybunał stwierdził, że uzasadnienie przedstawione w tytule IV zaproszenia do składania kandydatur nie wystarcza samo w sobie, aby wykazać, że wykonywanie funkcji kierowcy w Parlamencie Europejskim wymaga konkretnie znajomości jednego z trzech rozpatrywanych języków, z wyłączeniem pozostałych języków urzędowych Unii. Ponadto ze względu na to, że Parlament Europejski nie przyjął, zgodnie z art. 6 rozporządzenia nr 1/58, reguł wewnętrznych dotyczących szczegółowych warunków stosowania swojego systemu językowego, nie można twierdzić – bez uwzględnienia funkcji, jakie konkretnie mają wykonywać osoby zatrudnione – że te trzy języki są bezsprzecznie językami najbardziej użytecznymi dla celów wszelkich funkcji wykonywanych w tej instytucji. Co się tyczy okoliczności, że w opisie funkcji, jakie mają być wykonywane przez zatrudnionych kierowców, wskazano, że kierowcy ci będą zasadniczo wykonywać swe zadania w Brukseli, Luksemburgu i Strasburgu, czyli w trzech miastach znajdujących się w państwach członkowskich, których języki urzędowe obejmują język francuski lub niemiecki, Trybunał orzekł, że okoliczność ta nie wystarcza, aby uzasadnić rozpatrywane ograniczenie. Parlament nie wykazał bowiem w odniesieniu do każdego z języków pozostawionych do dyspozycji jako „język 2” na potrzeby postępowania w sprawie naboru, że ograniczenie to opiera się na obiektywnych i uzasadnionych podstawach w świetle funkcjonalnej charakterystyki stanowisk, jakie zostaną obsadzone, ani dlaczego z drugiej strony wybór ten nie mógł dotyczyć pozostałych języków urzędowych, które ewentualnie mogą być istotne dla takich stanowisk.

Wreszcie, co się tyczy skutków stwierdzenia nieważności zaproszenia do składania kandydatur, Trybunał stwierdził nieważność utworzonej w tym względzie bazy danych. Uznał on, że kandydaci wskazani w tej bazie danych nie korzystają z żadnej gwarancji zatrudnienia i, w konsekwencji, że sam wpis nazwisk kandydatów w rzecznej bazie danych nie może skutkować powstaniem uzasadnionych oczekiwań związanych z utrzymaniem w mocy skutków zaproszenia do składania kandydatur, którego nieważność stwierdzono. Natomiast stwierdzenie nieważności bazy danych nie ma wpływu na ewentualne już zawarte umowy o zatrudnienie.

Wyrokiem Komisja/Włochy (C-621/16 P, [EU:C:2019:251](#)), wydanym w dniu 26 marca 2019 r., wielka izba Trybunału utrzymała w mocy w postępowaniu odwoławczym wyrok Sądu²³³, który na podstawie art. 1d i 28 regulaminu pracowniczego, art. 1 ust. 2 załącznika III do tego regulaminu oraz art. 1 rozporządzenia Rady (EWG) nr 1/58 stwierdził nieważność dwóch ogłoszeń o konkursach otwartych Europejskiego Urzędu Doboru Kadr (EPSO) mających na celu sporządzenie list rezerwy kadrowej administratorów. W ogłoszeniach tych ograniczono wybór drugiego języka postępowania w sprawie naboru do języków angielskiego, francuskiego i niemieckiego oraz przewidziano używanie ich jako języków komunikacji z EPSO.

233| Wyrok Sądu z dnia 15 września 2016 r., *Włochy/Komisja* (T-353/14 i T-17/15, [EU:T:2016:495](#)).

W odniesieniu do kwestii dopuszczalności skarg w pierwszej instancji Trybunał przypomniał przede wszystkim, że skarga o stwierdzenie nieważności przysługuje w odniesieniu do wszystkich przyjętych przez instytucje Unii przepisów mających na celu wywołanie skutków prawnych, niezależnie od ich charakteru lub formy. Stwierdził on następnie, że Sąd słusznie uznał, mając na względzie charakter prawny spornych ogłoszeń o konkursach, że nie stanowią one aktów potwierdzających lub aktów czysto wykonawczych do przepisów ogólnych mających zastosowanie do konkursów otwartych, lecz że są to akty wywołujące „wiążące skutki prawne co do systemu językowego rozpatrywanych konkursów”, a w związku z tym stanowią akty podlegające zaskarżeniu. W tym względzie Trybunał wskazał, że organizacja konkursu jest uregulowana w ogłoszeniu określającym jego zasadnicze elementy, takie jak znajomość języków wymagana ze względu na szczególny charakter obsadzanych stanowisk, zgodnie z przepisami załącznika III do regulaminu pracowniczego. Ogłoszenie określa zatem „ramy normatywne” danego konkursu, stosownie do celu wyznaczonego przez organ powołujący, i z tej racji wywołuje wiążące skutki prawne. Ta ocena charakteru prawnego ogłoszeń o konkursach miała w niniejszym przypadku oparcie w brzmieniu przepisów ogólnych mających zastosowanie do konkursów otwartych, przyjętych przez EPSO, a także w brzmieniu samych spornych ogłoszeń o konkursach.

W drugiej kolejności, w odniesieniu do wykonywania i zasięgu sprawowanej przez Sąd kontroli sądowej, Trybunał przypomniał, że instytucje Unii muszą mieć szeroki zakres uznania w kwestii organizacji własnych służb, a w szczególności przy ustalaniu kryteriów umiejętności wymaganych na obsadzanych stanowiskach, zaś w świetle tych kryteriów i w interesie służby – warunków i zasad organizacji konkursów. Uprawnienie to musi jednak mieścić się w granicach art. 1d regulaminu pracowniczego urzędników, który zakazuje wszelkiej dyskryminacji ze względu na język i stanowi, że odmienne traktowanie ze względu na język wynikające z ograniczenia systemu językowego konkursu do zawężonej liczby języków urzędowych można dopuścić tylko wtedy, gdy takie ograniczenie jest obiektywnie uzasadnione i proporcjonalne w stosunku do rzeczywistych potrzeb służby. Ponadto wszelkie warunki odnoszące się do konkretnych umiejętności językowych muszą opierać się na jasnych, obiektywnych i możliwych do przewidzenia kryteriach, pozwalających kandydatom zrozumieć powody wprowadzenia tych warunków, a sądom Unii sprawować kontrolę nad ich zgodnością z prawem.

Jako że zgodność z prawem ograniczenia zależy od jego uzasadnionego i proporcjonalnego charakteru, Sąd słusznie przeprowadził w niniejszym przypadku badanie *in concreto* w szczególności kwestii, czy sporne ogłoszenia o konkursach, przepisy ogólne mające zastosowanie do konkursów otwartych oraz środki dowodowe przedstawione przez Komisję zawierały „konkretne wskazówki” pozwalające obiektywnie wykazać istnienie interesu służby, który mógłby uzasadniać ograniczenie wyboru drugiego języka konkursu. Zadaniem Sądu jest bowiem nie tylko sprawdzanie rzetelności dowodów, na które się powołano, ich wiarygodności i spójności, ale także kontrolowanie, czy dowody te stanowią zbiór istotnych danych, które należy wziąć pod uwagę w celu oceny złożonej sytuacji, i czy mogą one stanowić podstawę dla wyciągniętych z nich wniosków.

W trzeciej kolejności, w odniesieniu do ograniczenia wyboru języków komunikacji między kandydatami a EPSO, Trybunał orzekł, że przeprowadzone przez Sąd rozumowanie, zgodnie z którym rozporządzeniu nr 1/58 podlegają wszelkie ograniczenia języków urzędowych do celów komunikacji między EPSO a kandydatami startującymi w konkursach, było błędne. Trybunał uznał w tym względzie, że wprawdzie w wyroku *Włochy/Komisja* (C-566/10 P)²³⁴ rzeczywiście orzeczono, iż w braku w regulaminach instytucji, których dotyczyły rozpatrywane w tej sprawie ogłoszenia o konkursach, przepisów szczególnych mających zastosowanie do urzędników i pracowników, stosunki między instytucjami a ich urzędnikami i pracownikami nie są całkowicie wyłączone z zakresu stosowania rozporządzenia nr 1/58, jednak twierdzenie to nie dotyczy języków komunikacji między EPSO a kandydatami, lecz języków *publikacji* omawianych ogłoszeń o konkursach. W związku z tym, w zakresie procedur naboru pracowników Unii, odmienne traktowanie w odniesieniu do systemu językowego

234| Wyrok Trybunału z dnia 27 listopada 2012 r., *Włochy/Komisja* (C-566/10 P, [EU:C:2012:752](#)).

konkursów może być dozwolone na podstawie art. 1d ust. 6 regulaminu pracowniczego urzędników. Niemniej w niniejszym przypadku Trybunał orzekł, że Sąd słusznie uznał, iż argumenty przedstawione na poparcie wyboru języków komunikacji nie mogły uzasadniać, w rozumieniu art. 1d ust. 1 i 6 regulaminu pracowniczego, ograniczenia wyboru języków komunikacji z EPSO, ponieważ sporne ogłoszenia o konkursach nie wskazywały, na jakich dających się zweryfikować danych opierało się to ograniczenie, które powinno być proporcjonalne do rzeczywistych potrzeb służby.

Wyrokiem **HK/Komisja** (C-460/18 P, [EU:C:2019:1119](#)), wydanym w dniu 19 grudnia 2019 r., Trybunał uchylił wyrok Sądu z dnia 3 maja 2018 r., **HK/Komisja**²³⁵, i *wydając orzeczenie ostateczne w sprawie, oddalił zarówno skargę o stwierdzenie nieważności decyzji Komisji Europejskiej odmawiającej skarżącemu renty rodzinnej jako żyjącemu małżonkowi zmarłego urzędnika, jak i jego skargę o odszkodowanie za poniesioną szkodę majątkową i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę.*

Sprawa ta dotyczyła złożonego przez wnoszącego odwołanie wniosku o przyznanie renty rodzinnej jako żyjącemu małżonkowi urzędniczki Komisji Europejskiej zmarłej w dniu 11 kwietnia 2015 r., z którą pozostawał on w związku małżeńskim od dnia 9 maja 2014 r. Para żyła w konkubinacie już od 1994 r. Wnoszący odwołanie regularnie otrzymywał środki pieniężne od swej partnerki ze względu na problemy zdrowotne, które uniemożliwiały mu pracę lub kształcenie.

Trybunał w pierwszej kolejności uchylił wyrok Sądu oddalający skargę wnoszącego odwołanie ze względu na to, że Sąd naruszył ciążący na nim obowiązek uzasadnienia. W tym względzie Trybunał wskazał, że uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie przedstawia w sposób jasny i zrozumiały rozumowania Sądu w przedmiocie ustalenia osób uprawnionych do przyznania renty rodzinnej na podstawie art. 17 akapit pierwszy załącznika VIII do regulaminu pracowniczego, co miało znaczenie dla kwestii porównywalnego charakteru sytuacji zestawianych ze sobą dla celów badania zgodności tego przepisu regulaminu pracowniczego z ogólną zasadą niedyskryminacji.

Uznając, że stan postępowania pozwala na wydanie orzeczenia, Trybunał stwierdził następnie, że Komisja mogła słusznie odmówić przyznania wnoszącemu odwołanie renty rodzinnej ze względu na to, że nie spełnia on przewidzianego w art. 17 akapit pierwszy załącznika VIII do regulaminu pracowniczego warunku dotyczącego minimalnego rocznego okresu trwania małżeństwa ze zmarłym urzędnikiem.

Trybunał zauważył, że ani fakt, iż wspomniany przepis wyłącza ze swego zakresu stosowania konkubentów, ani fakt, że wprowadza wymóg takiego minimalnego okresu trwania małżeństwa, nie są w sposób oczywisty nieodpowiednie w kontekście celu renty rodzinnej i nie naruszają ogólnej zasady niedyskryminacji.

Zdaniem Trybunału prawo do renty rodzinnej nie jest związane z ewentualną zależnością finansową małżonka od zmarłego. Natomiast osoba będąca beneficjentem renty rodzinnej powinna była pozostawać w związku ze zmarłym urzędnikiem w ramach związku cywilnego, który powoduje powstanie szeregu praw i obowiązków między tymi osobami, takim jak małżeństwo lub, pod pewnymi warunkami, zarejestrowany związek partnerski niebędący małżeństwem.

Trybunał wskazał, że warunki te obejmują w szczególności fakt, że żyjący partner przedstawi dokument prawny wydany w państwie członkowskim lub przez właściwe władze państwa członkowskiego, potwierdzający status związku partnerskiego niebędącego małżeństwem, oraz fakt, że osoby te nie mogą zawrzeć cywilnego związku małżeńskiego.

235| T-574/16, niepublikowany, [EU:T:2018:252](#).

Trybunał uznał zatem, że ponieważ związek faktyczny, taki jak konkubinat, co do zasady nie podlega regulacji ustawowej, nie spełnia wymaganych warunków i że zatem w odniesieniu do renty rodzinnej konkubenci nie znajdują się w sytuacji porównywalnej z sytuacją osób pozostających w związku małżeńskim lub partnerów, którzy zawarli zarejestrowany związek partnerski spełniający warunki określone w celu przyznania wspomnianej renty.

Ponadto Trybunał orzekł, że w celu zwalczania nadużyć, czy wręcz oszustw, prawodawca Unii dysponuje zakresem uznania przy ustalaniu prawa do renty rodzinnej i że warunek, iż małżeństwo powinno trwać co najmniej jeden rok, aby żyjący małżonek mógł otrzymać rentę rodzinną, ma na celu upewnienie się co do rzeczywistego charakteru i stabilności związków między danymi osobami.

Trybunał stwierdził, że skargę o naprawienie poniesionej szkody majątkowej i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę również należy oddalić jako bezzasadną, ponieważ żądania wnoszącego odwołanie w tym zakresie są ściśle związane z żądaniami stwierdzenia nieważności, które zostały oddalone jako bezzasadne.

C | Działalność sekretariatu Trybunału Sprawiedliwości w 2019 r.

Marc-André Gaudissart, zastępca sekretarza

Choć zadania spoczywające na sekretariacie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej są liczne i zróżnicowane, ze względu zwłaszcza na jego szczególne miejsce w strukturze wielojęzycznej instytucji, jaką jest Trybunał, oraz ze względu na jego rolę łącznika między sądami państw członkowskich i przedstawicielami stron a gabinetami i służbami instytucji, to jednak podstawowym zadaniem pozostaje oczywiście zapewnienie sprawnego przebiegu postępowań sądowych oraz skrupulatne prowadzenie akt wnoszonych spraw, od momentu wprowadzenia pisma wszczynającego postępowanie do rejestru sekretariatu aż do czasu doręczenia stronom lub sądowi, który wystąpił z daną sprawą, orzeczenia kończącego postępowanie. Liczba nowych i zakończonych spraw w Trybunale Sprawiedliwości ma zatem bezpośredni wpływ na ilość pracy sekretariatu i jego zdolność do pokonywania wyzwań w wielorakich dziedzinach.

Ponieważ miniony rok po raz kolejny charakteryzował się bardzo intensywną działalnością, zarówno pod względem wnoszonych spraw, jak i spraw zakończonych, poniżej przedstawiono przede wszystkim przegląd głównych tendencji statystycznych, nie poświęcając zbyt wiele miejsca innym zadaniom podejmowanym przez sekretariat, mimo że pochłaniały one znaczną część jego zasobów w 2019 r., w szczególności te związane z przestrzeganiem wymogów prawnych dotyczących ochrony danych osobowych lub z pracami i planowaniem dotyczącymi wdrożenia zintegrowanego systemu zarządzania sprawami.

I. Nowe sprawy

Chociaż można by pomyśleć, że w 2018 r. osiągnięto szczyt możliwości, gdy w ciągu jednego roku wniesionych zostało aż 849 spraw, to statystyki po raz kolejny przekroczyły najśmielsze prognozy, gdyż w ubiegłym roku liczba nowych spraw znów wzrosła, o około 14%. **W 2019 r. do Trybunału Sprawiedliwości wniesiono aż 966 spraw.** Nigdy wcześniej do Trybunału nie wpłynęło ich tak wiele! Podobnie jak w poprzednich dwóch latach wzrost ten wynika w dużej mierze z dalszego wzrostu liczby odesłań prejudycjalnych – 641 wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, które stanowiły dwie trzecie wszystkich spraw wniesionych w 2019 r., było ich zaś... ponad dwukrotnie więcej niż dziesięć lat wcześniej (302 odwołania prejudycjalne w 2009 r.)! – ale także ze znacznego wzrostu liczby odwołań. Było w sumie 266 odwołań i odwołań w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji, które stanowiły ponad 27% spraw wniesionych w 2019 r. (w porównaniu z nieco ponad 23% w roku poprzedzającym). Wzrost ten wynika w znacznej mierze z dużej liczby orzeczeń wydanych przez Sąd w 2018 r., co po części związane jest ze zwiększeniem liczby jego członków.

Liczba skarg o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego znacznie spadła, ponieważ w 2019 r. wniesiono 35 takich spraw – w porównaniu z 57 w roku poprzednim – ale wyciąganie jakichkolwiek wniosków z tego faktu wydaje się przedwczesne, ponieważ spadek liczby takich skarg może być również spowodowany szczególnym kontekstem instytucjonalnym minionego roku, charakteryzującym się w szczególności wygaśnięciem mandatu „Komisji Junckera” i powołaniem nowej Komisji, która być może zechce przyjąć inne podejście w zakresie sporów sądowych. Wreszcie miniony rok odznaczył się wniesieniem skargi przez Trybunał Obrachunkowy na podstawie art. 286 ust. 6 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej

oraz przedłożeniem przez Parlament Europejski wniosku o wydanie opinii (1/19) na podstawie art. 218 ust. 11 TFUE, dotyczącego między innymi zgodności z traktatami przyjęcia przez Unię Konwencji o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej Rady Europy (konwencji stambulskiej).

Jeśli chodzi o wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, należy zauważyć, że w 2019 r. do Trybunału wystąpiły o nie sądy wszystkich bez wyjątku państw członkowskich. Podobnie jak w 2018 r., Niemcy, Włochy i Hiszpania znów znalazły się na czele rankingu „geograficznego” liczby odesłań prejudycjalnych w 2019 r. – w ubiegłym roku sądy tych państw członkowskich przedłożyły odpowiednio 114, 70 i 64 wnioski o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym – jednak szczególną uwagę zwraca liczba odesłań skierowanych przez sądy państw, które przystąpiły do Unii w 2004, 2007 lub 2013 r., a także stosunkowo duża liczba odesłań prejudycjalnych ze Zjednoczonego Królestwa (18), pomimo decyzji tego państwa członkowskiego o wystąpieniu z Unii Europejskiej.

Rumunia i Polska, z których wpłynęło odpowiednio 49 i 39 wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w 2019 r., zajęły czwarte i piąte miejsce w klasyfikacji geograficznej liczby odesłań prejudycjalnych – przed państwami założycielskimi, takimi jak Belgia, Francja lub Niderlandy (których sądy występowały do Trybunału, odpowiednio, 38, 32 i 28 razy w 2019 r.). Wzrosła również znacznie liczba wniosków z sądów: bułgarskich (24), chorwackich (10), łotewskich (12), słowackich (10) i słoweńskich (5). Okoliczność ta bezsprzecznie świadczy o żywotności dialogu prowadzonego przez Trybunał Sprawiedliwości z sądami wszystkich państw członkowskich, nawet jeśli pożywką dla tego dialogu stanowią czasem ciche obawy, gdyż niektóre kierowane do Trybunału pytania dotyczą spraw tak newralgicznych, jak poszanowanie w państwach członkowskich podstawowych norm i zasad praworządności, regulujących między innymi sposób powoływania sędziów lub wiek przechodzenia przez nich w stan spoczynku, istnienie niezależnych i bezstronnych procedur dyscyplinarnych czy przyznanie minimalnych gwarancji osobom ubiegającym się o azyl lub korzystającym z ochrony międzynarodowej.

Ponadto sprawy wnoszone do Trybunału w 2019 r. – czy to w trybie odesłań prejudycjalnych, czy skarg bezpośrednich, czy też odwołań – obejmowały bardzo szeroki zakres dziedzin, odzwierciedlając bogactwo i różnorodność zagadnień regulowanych przez prawo Unii, począwszy od obowiązku przyznania minimalnych okresów odpoczynku i równoważnego wynagrodzenia pracownikom płci męskiej i żeńskiej znajdującym się w porównywalnej sytuacji, a skończywszy na odszkodowaniach dla pasażerów linii lotniczych w przypadku odwołania lub nadmiernego opóźnienia lotu, a ponadto: konieczność zapewnienia ludności odpowiedniej informacji przy wprowadzaniu do obrotu pewnych środków ochrony roślin, albo konieczność zapewnienia, by konsumenci byli odpowiednio poinformowani o dokładnym składzie lub pochodzeniu geograficznym kupowanych przez nich środków spożywczych. Podobnie jak w 2018 r. trzy dziedziny zaprzętają szczególną uwagę: przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości (105 nowych spraw), podatki (74 sprawy) oraz własność intelektualna i przemysłowa (również 74 sprawy). Na początku 2019 r. złożono również dużą liczbę odwołań od wyroków wydanych przez Sąd w grudniu 2018 r. w dziedzinie pomocy państwa i konkurencji, co wyjaśnia szczególnie dużą liczbę nowych spraw w tych dwóch dziedzinach (odpowiednio 59 i 42 nowe sprawy).

Na koniec należy zauważyć, że ubiegły rok ponownie charakteryzował się znaczną liczbą wniosków o przyspieszenie rozpoznania spraw, ponieważ o zastosowanie trybu przyspieszonego wnioskowano aż w 58 sprawach (w porównaniu z 36 w 2018 r. i 31 w 2017 r.), a o zastosowanie pilnego trybu prejudycjalnego wnioskowano (lub je proponowano) w 20 sprawach (o 1 więcej niż w roku poprzednim i o 5 więcej niż w 2017 r.). Mimo że nie wszystkie z tych wniosków zostały uwzględnione, to wymagały one jednak od Trybunału zbadania

w krótkim czasie podnoszonych w każdej ze spraw okoliczności, w celu oceny, czy należy zastosować któryś z tych dwóch trybów postępowania. Badanie to doprowadziło w praktyce do zastosowania pilnego trybu prejudycjalnego w 11 sprawach oraz do objęcia 3 innych spraw trybem przyspieszonym.

II. Sprawy zakończone

Liczba wniesionych spraw była szczególnie wysoka w ubiegłym roku, na szczęście jednak wzrost ten ponownie skompensowała rekordowa liczba spraw zakończonych. **865 spraw rozstrzygniętych w 2019 r.** stanowi nowy rekord Trybunału, poprzedni padł rok wcześniej – w 2018 r. było to 760 zakończonych spraw. Oznacza to wzrost o około 14%!

Nie wdając się tutaj w szczegóły spraw zakończonych w 2019 r. i w ich treść – o czym będzie mowa w drugiej części niniejszego rozdziału, opisującej rozwój orzecznictwa – trzy elementy szczególnie zasługują na to, by zwrócić na nie uwagę przy przeglądaniu przedstawionych liczb i danych statystycznych.

Przede wszystkim postanowienia mają niewątpliwie wysoki udział w ogólnej liczbie spraw zamkniętych w 2019 r. Podczas gdy w 2018 r. Trybunał wydał około 218 postanowień, to w 2019 r. ich liczba we wszystkich kategoriach łącznie wyniosła 293. Przyczyna tego wzrostu jest dwojaka.

Po pierwsze, wzrost ten spowodowało szersze wykorzystanie wszystkich możliwości przewidzianych w regulaminie postępowania w celu rozstrzygnięcia w krótkim terminie wniesionych do Trybunału skarg, a w szczególności z art. 99 tego regulaminu, który umożliwia Trybunałowi szybkie udzielenie w drodze postanowienia z uzasadnieniem odpowiedzi na pytanie prejudycjalne, jeżeli jest ono identyczne z pytaniem, w którego przedmiocie Trybunał już orzekał, lub jeżeli odpowiedź taką można wywieść jednoznacznie z orzecznictwa, lub jeżeli nie pozostawia ona żadnych uzasadnionych wątpliwości (aż 57 spraw zostało zakończonych w 2019 r. na podstawie tego przepisu).

Po drugie, do wzrostu tego przyczyniło się również wejście w życie w dniu 1 maja 2019 r. rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2019/629 z dnia 17 kwietnia 2019 r.¹, które wprowadziło nowy mechanizm wstępnego przyjęcia niektórych kategorii odwołań do rozpoznania, co umożliwiło Trybunałowi przyjmowanie takich odwołań, w całości lub w części, tylko wtedy, gdy dotyczą one kwestii istotnej dla jednności, spójności lub rozwoju prawa Unii. Uznawszy, że warunek ten nie został spełniony – lub w każdym razie nie został poparty wystarczającą argumentacją wnoszących odwołanie – Trybunał wydał w 2019 r. liczne (27) postanowienia o nieprzyjęciu odwołania do rozpoznania, co zwiększyło liczbę postanowień kończących postępowanie.

W jednym przypadku zastosowano również, i to po raz pierwszy, art. 182 regulaminu postępowania, który pozwala Trybunałowi uznać odwołanie za oczywiście zasadne, jeżeli orzekał już w przedmiocie jednej lub wielu kwestii prawnych identycznych z kwestiami podniesionymi w zarzutach odwołania.

Jeśli chodzi o podział zakończonych spraw według składu orzekającego, warto wspomnieć o opinii (1/17) wydanej przez Trybunał w pełnym składzie w dniu 30 kwietnia 2019 r. w sprawie zgodności z prawem Unii mechanizmu rozstrzygania sporów między inwestorami a państwami (ICS) przewidzianego przez kompleksową umowę gospodarczo-handlową zawartą między Kanadą a Unią Europejską (CETA), jak również o dużym udziale orzeczeń wydanych przez wielką izbę Trybunału, która doprowadziła w 2019 r. do końca aż 82 sprawy.

1| Dz.U. L 111 z dnia 25 kwietnia 2019 r., s. 1.

Na uwagę zasługuje również rosnący udział decyzji wydawanych przez izbę złożoną z trzech sędziów. W 2019 r. izby Trybunału orzekające w składzie trzech sędziów zakończyły wyrokiem lub postanowieniem aż 351 spraw, w porównaniu z 251 sprawami w 2018 r. Ten znaczny wzrost, który nastąpił w warunkach znacznego obciążenia pracą, wynika po części z chęci szerszego korzystania przez Trybunał z tych składów orzekających, poprzez przydzielanie im spraw, które się do tego kwalifikują, w stosownych przypadkach w połączeniu z wydaniem w danej sprawie opinii, co wcześniej stanowiło raczej rzadkość w przypadku spraw przydzielanych do rozpoznania w takim składzie. Udział orzeczeń izb złożonych z pięciu sędziów w 2019 r. był nieco wyższy, ponieważ w ubiegłym roku składy te zakończyły 343 sprawy w porównaniu z 323 w roku poprzednim.

Wreszcie, w odniesieniu do czasu trwania postępowań, należy zauważyć, że ogólnie pozostał on niezmienny, a nawet zmniejszył się, pomimo znacznego wzrostu liczby spraw. W 2019 r. średni czas rozpoznania odesłań prejudycjalnych wynosił 15,5 miesiąca (i 3,7 miesiąca w przypadku pilnego trybu prejudycjalnego) w porównaniu z, odpowiednio, 16 miesiącami i 3,1 miesiąca w 2018 r., natomiast średni czas rozpatrywania skarg bezpośrednich i odwołań wynosił, odpowiednio, 19,1 miesiąca (w porównaniu z 18,8 miesiąca w 2018 r.) i 11,1 miesiąca (w porównaniu z 13,4 miesiąca). Jak już wskazano powyżej, wyniki te biorą się w dużej mierze z szerszego stosowania postanowień, w szczególności w dziedzinie własności intelektualnej i przemysłowej, gdzie duża liczba odwołań została odrzucona na podstawie art. 170a lub 170b regulaminu postępowania przed Trybunałem (nowy mechanizm wstępnego przyjęcia odwołań do rozpoznania) lub na podstawie art. 181.

III. Sprawy w toku

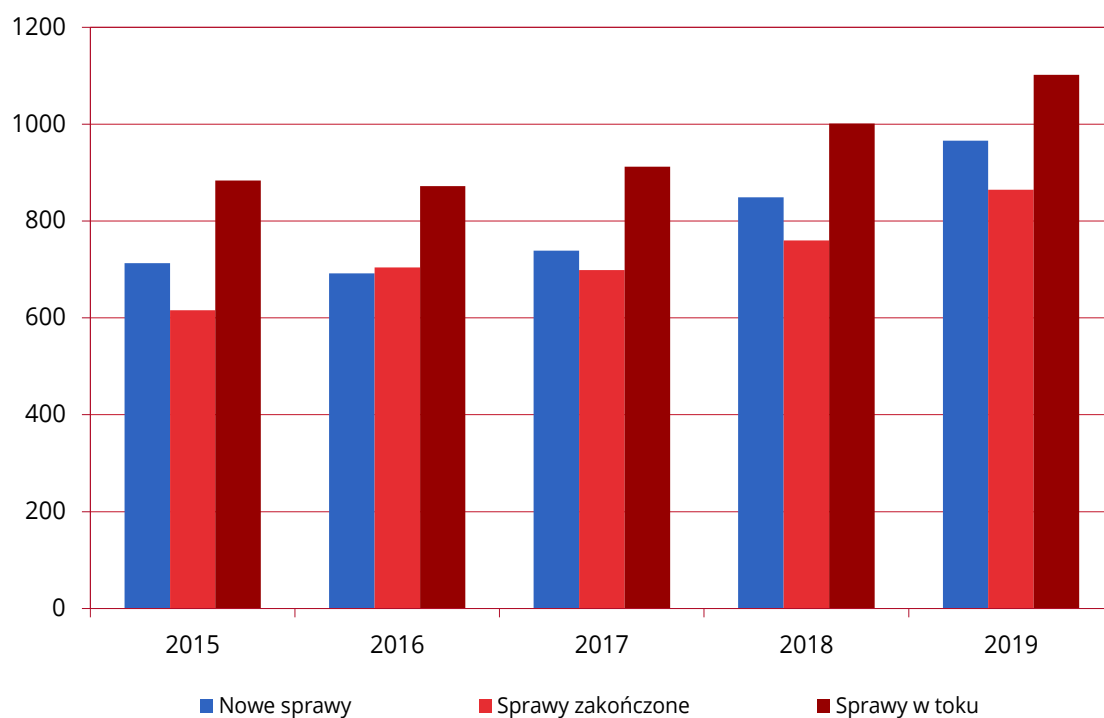
Logiczną konsekwencją wzrostu liczby spraw wniesionych w 2019 r., który przerósł wzrost liczby spraw zakończonych, choć i ten był znaczny, jest to, że w porównaniu z poprzednim rokiem wzrosła również liczba spraw w toku. **Na dzień 31 grudnia 2019 r.** wyniosła ona **1102 sprawy** (1013 spraw, jeśli uwzględnić sprawy połączone ze względu na ich powiązanie).

To w tym kontekście został ustanowiony w szczególności mechanizm wstępnego przyjmowania odwołań do rozpoznania, który wszedł w życie w dniu 1 maja 2019 r., a Trybunał wprowadził w zeszłym roku zmiany do regulaminu postępowania, Zaleceń dla sądów krajowych, dotyczących składania wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym oraz Praktycznych instrukcji dla stron dotyczących spraw wnoszonych do Trybunału. Zmiany te, których treść została przedstawiona w pierwszej części niniejszego rozdziału, mają na celu wyjaśnienie, uzupełnienie lub uproszczenie przepisów regulujących postępowanie przed Trybunałem oraz określenie ram jego relacji z sądami krajowymi i przedstawicielami stron. Powinny one umożliwić Trybunałowi opanowanie do pewnego stopnia wzrostu liczby wnoszonych do niego spraw, przy czym należy zastrzec, że w stosownym czasie, gdyby tendencja wzrostowa miała się utrzymać, może być rozważane przyjęcie innych środków w celu uproszczenia rozpoznania niektórych spraw lub bardziej równomiernego rozłożenia kompetencji między Trybunałem Sprawiedliwości a Sądem.

D | Statystyki sądowe Trybunału Sprawiedliwości

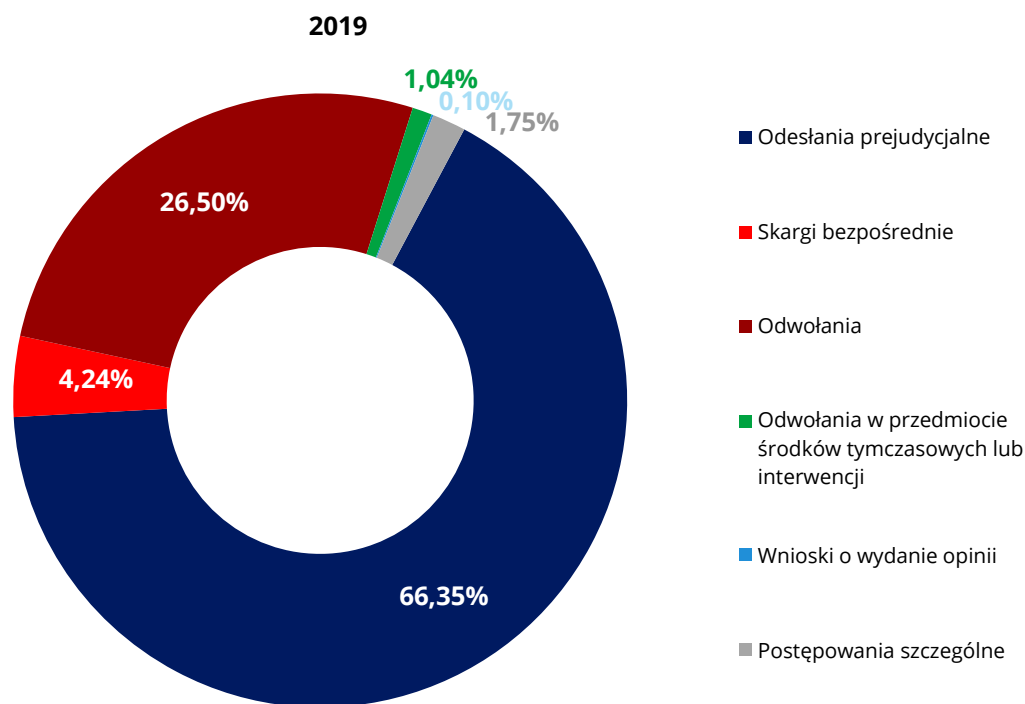
I. Ogólne zestawienie informacji o działalności Trybunału Sprawiedliwości – nowe sprawy, sprawy zakończone, sprawy w toku (2015–2019)	163
II. Nowe sprawy – rodzaje postępowań (2015–2019)	164
III. Nowe sprawy – przedmiot skargi (2015–2019)	165
IV. Nowe sprawy – przedmiot skargi (2019)	166
V. Nowe sprawy – odesłania prejudycjalne w podziale na państwa członkowskie (2015–2019)	167
VI. Nowe sprawy – skargi o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego (2015–2019)	168
VII. Sprawy zakończone – rodzaje postępowań (2015–2019)	169
VIII. Sprawy zakończone – wyroki, opinie, postanowienia (2019)	170
IX. Sprawy zakończone wyrokiem, opinią lub postanowieniem zawierającymi rozstrzygnięcie w sprawie – skład orzekający (2015–2019)	171
X. Sprawy zakończone wyrokiem, opinią lub postanowieniem zawierającymi rozstrzygnięcie w sprawie – przedmiot skargi (2015–2019)	172
XI. Sprawy zakończone wyrokiem, opinią lub postanowieniem zawierającymi rozstrzygnięcie w sprawie – przedmiot skargi (2019)	173
XII. Sprawy zakończone – wyroki w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego: rozstrzygnięcie (2015–2019)	174
XIII. Sprawy zakończone – odwołania: rozstrzygnięcie (2015–2019)	175
XIV. Sprawy zakończone – czas trwania postępowania w miesiącach (2015–2019)	176
XV. Sprawy w toku na dzień 31 grudnia – rodzaje postępowań (2015–2019)	177
XVI. Sprawy w toku na dzień 31 grudnia – skład orzekający (2015–2019)	178
XVII. Tryb przyspieszony (2015–2019)	179
XVIII. Różne – pilny tryb prejudycjalny (2015–2019)	180
XIX. Postępowania w przedmiocie środków tymczasowych (2015–2019)	181
XX. Odwołania, o których mowa w art. 58a statutu (2019)	182
XXI. Ogólna tendencja działalności orzeczniczej (1952–2019) – nowe sprawy i wyroki lub opinie	183
XXII. Ogólna tendencja działalności orzeczniczej (1952–2019) – nowe odesłania prejudycjalne przypadające na państwo członkowskie w danym roku	185
XXIII. Ogólna tendencja działalności orzeczniczej (1952–2019) – nowe odesłania prejudycjalne według państw członkowskich i sądów	187
XXIV. Ogólna tendencja działalności orzeczniczej (1952–2019) – nowe odesłania prejudycjalne według państw członkowskich i sądów	190
XXV. Działalność sekretariatu Trybunału Sprawiedliwości (2015–2019)	191

**I. Ogólne zestawienie informacji o działalności Trybunału Sprawiedliwości –
nowe sprawy, sprawy zakończone, sprawy w toku (2015–2019)**

	2015	2016	2017	2018	2019
Nowe sprawy	713	692	739	849	966
Sprawy zakończone	616	704	699	760	865
Sprawy w toku	884	872	912	1001	1102

II. Nowe sprawy – rodzaje postępowań (2015–2019)

	2015	2016	2017	2018	2019
Odesłania prejudycjalne	436	470	533	568	641
Skargi bezpośrednie	48	35	46	63	41
Odwołania	206	168	141	193	256
Odwołania w przedmiocie środków	9	7	6	6	10
Wnioski o wydanie opinii	3		1		1
Postępowania szczególne ¹	11	12	12	19	17
Łącznie	713	692	739	849	966
Wnioski o zastosowanie środków	2	3	3	6	6

1| Za postępowania szczególne przyjmuje się: pomoc prawną, ustalenie wysokości kosztów, sprostowanie, sprzeciw wobec wyroku zaocznego, powództwo osoby trzeciej przeciwko prawomocnemu orzeczeniu, wykładnię, wznowienie postępowania, rozpoznanie wniosku pierwszego rzecznika generalnego o poddanie orzeczenia Sądu szczególnej procedurze kontroli, postępowania w przedmiocie zajęcia, sprawy dotyczące immunitetu.

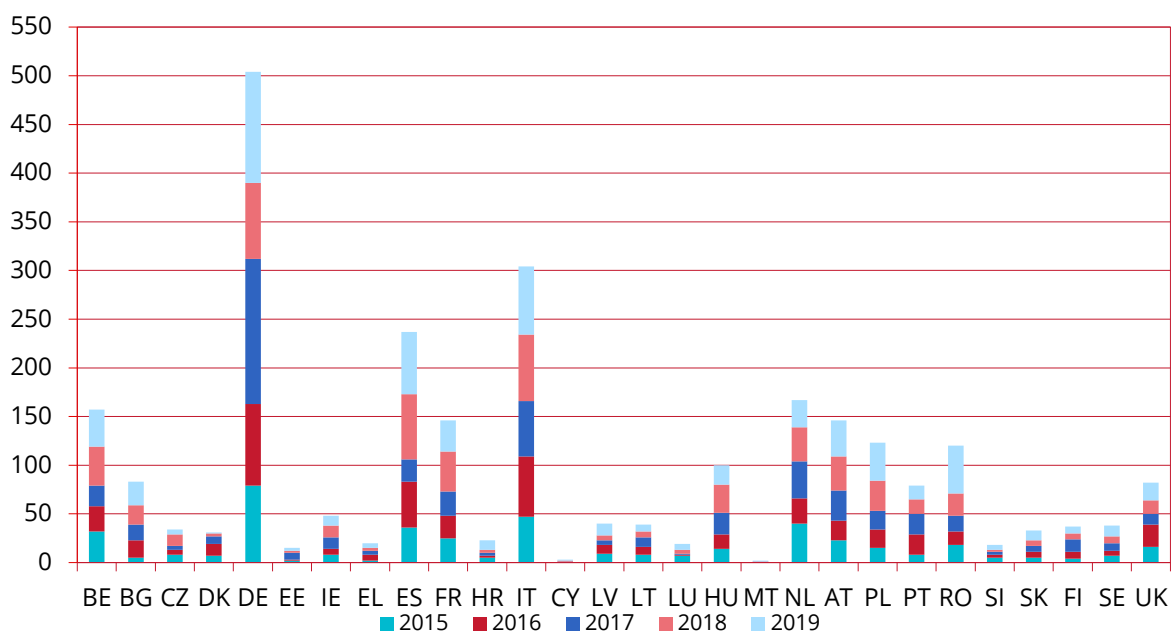
III. Nowe sprawy – przedmiot skargi (2015–2019)

	2015	2016	2017	2018	2019
Badania naukowe, rozwój technologii i przestrzeń kosmiczna	1	3	3	1	
Dostęp do dokumentów	7	6	1	10	5
Działania zewnętrzne Unii Europejskiej	3	4	3	4	4
Edukacja, kształcenie zawodowe, młodzież i sport			2		
Energia	1	3	2	12	6
Klauzula arbitrażowa			5	2	3
Konkurencja	40	35	8	25	42
Obywatelstwo Unii	6	7	8	6	8
Ochrona konsumentów	40	23	36	41	73
Podatki	49	70	55	71	73
Polityka gospodarcza i pieniężna	11	1	7	3	11
Polityka handlowa	15	20	8	5	10
Polityka przemysłowa	11	3	6	4	7
Polityka społeczna	32	33	43	46	41
Pomoc państwa	29	39	21	26	59
Prawo dotyczące przedsiębiorstw	1	7	1	2	3
Prawo instytucjonalne	24	22	26	34	38
Przepisy finansowe (budżet, ramy finansowe, środki własne, zwalczanie nadużyć finansowych...)	6	3	6	6	8
Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości	53	76	98	82	106
Przystąpienie nowych państw			1		
Rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i stosowane ograniczenia w zakresie chemikaliów (rozporządzenie REACH)	5	2	2	1	3
Rolnictwo	17	27	14	26	24
Spójność gospodarcza, społeczna i terytorialna	3		2		1
Stowarzyszenia z krajami i terytoriami zamorskimi	1				
Swoboda przedsiębiorczości	12	16	8	7	8
Swoboda świadczenia usług	24	15	18	37	12
Swobodny przepływ kapitału	6	4	12	9	6
Swobodny przepływ osób	15	28	16	19	41
Swobodny przepływ towarów	8	3	6	4	8
Środowisko	47	30	40	50	47
Transport	27	32	83	39	54
Unia celna i wspólna taryfa celna	29	13	14	14	18
Własność intelektualna i przemysłowa	88	66	73	92	74
Wspólna polityka rybołówstwa	1	3	1	1	1
Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa	12	7	6	7	19
Zabezpieczenie społeczne pracowników migrujących	7	10	7	14	2
Zamówienia publiczne	26	19	23	28	27
Zasady prawa Unii	13	11	12	29	33
Zbliżanie ustawodawstw	22	34	41	53	29
Zdrowie publiczne	10	1	1	4	6
Traktat FUE	702	676	719	814	910
Środki bezpieczeństwa				1	
Ochrona ludności				1	1
Traktat EWEA				2	1
Zasady prawa Unii				1	1
Traktat UE				1	1
Postępowanie	9	13	12	12	16
Prawo instytucjonalne				2	
Przywileje i immunitety	2	2		2	3
Regulamin pracowniczy urzędników		1	8	16	35
Różne	11	16	20	32	54
ŁĄCZNIE OGÓŁEM	713	692	739	849	966

IV. Nowe sprawy – przedmiot skargi (2019)

	Odesłania prejudycjalne	Skargi bezpośrednie	Odwolania	Odwolania w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji	Wnioski o wydanie opinii	Łącznie	Postępowania szczególne
Dostęp do dokumentów			4	1		5	
Działania zewnętrzne Unii Europejskiej	2		1		1	4	
Energia	4	1	1			6	
Klauzula arbitrażowa			3			3	
Konkurencja	12		27	3		42	
Obywatelstwo Unii	8					8	
Ochrona konsumentów	72		1			73	
Podatki	67	5		1		73	
Polityka gospodarcza i pieniężna	3		8			11	
Polityka handlowa	5		5			10	
Polityka przemysłowa	6	1				7	
Polityka społeczna	40		1			41	
Pomoc państwa	17	1	39	2		59	
Prawo dotyczące przedsiębiorstw	2		1			3	
Prawo instytucjonalne	2	4	30	1		38	1
Przepisy finansowe (budżet, ramy finansowe, środki własne, zwalczanie nadużyć finansowych...)	7	1				8	
Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości	103	3				106	
Rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i stosowane ograniczenia w zakresie chemikaliów (rozporządzenie REACH)			3			3	
Rolnictwo	14	1	8	1		24	
Spójność gospodarcza, społeczna i terytorialna			1			1	
Swoboda przedsiębiorczości	8					8	
Swoboda świadczenia usług	12					12	
Swobodny przepływ kapitału	5	1				6	
Swobodny przepływ osób	40	1				41	
Swobodny przepływ towarów	8					8	
Środowisko	30	12	5			47	
Transport	51	3				54	
Unia celna i wspólna taryfa celna	18					18	
Własność intelektualna i przemysłowa	15	1	58			74	
Wspólna polityka rybołówstwa		1				1	
Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa			19			19	
Zabezpieczenie społeczne pracowników migrujących	2					2	
Zamówienia publiczne	25	1	1			27	
Zasady prawa Unii	32	1				33	
Zbliżanie ustawodawstw	25	1	3			29	
Zdrowie publiczne	3		2	1		6	
Traktat FUE	638	39	221	10	1	910	1
Ochrona ludności		1				1	
Traktat EWEA		1				1	
Zasady prawa Unii	1					1	
Traktat UE	1					1	
Postępowanie			1			16	15
Przywileje i immunitety	1	1				3	1
Regulamin pracowniczy urzędników	1		34			35	
Różne	2	1	35			54	16
ŁĄCZNIE OGÓŁEM	641	41	256	10	1	966	17

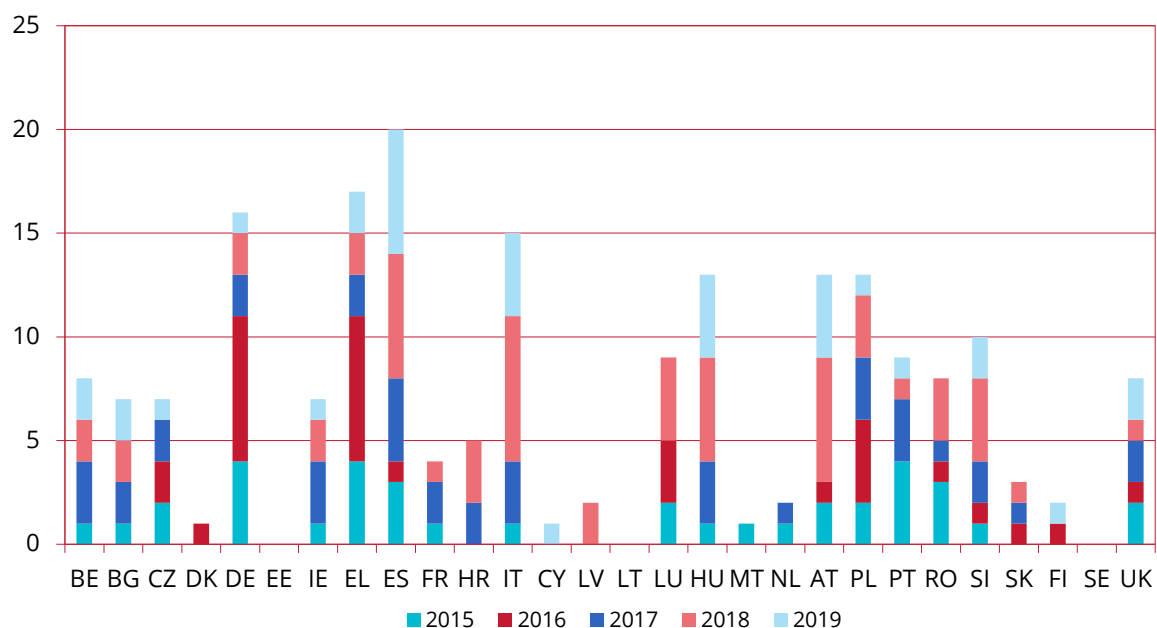
V. Nowe sprawy – odesłania prejudycjalne w podziale na państwa członkowskie (2015–2019)

	2015	2016	2017	2018	2019	Łącznie
Belgia	32	26	21	40	38	157
Bułgaria	5	18	16	20	24	83
Czechy	8	5	4	12	5	34
Dania	7	12	8	3	1	31
Niemcy	79	84	149	78	114	504
Estonia	2	1	7	2	3	15
Irlandia	8	6	12	12	10	48
Grecja	2	6	4	3	5	20
Hiszpania	36	47	23	67	64	237
Francja	25	23	25	41	32	146
Chorwacja	5	2	3	3	10	23
Włochy	47	62	57	68	70	304
Cypr				1	1	2
Łotwa	9	9	5	5	12	40
Litwa	8	8	10	6	7	39
Luksemburg	7	1	1	4	6	19
Węgry	14	15	22	29	20	100
Malta		1			1	2
Niderlandy	40	26	38	35	28	167
Austria	23	20	31	35	37	146
Polska	15	19	19	31	39	123
Portugalia	8	21	21	15	14	79
Rumunia	18	14	16	23	49	120
Słowenia	5	3	3	2	5	18
Słowacja	5	6	6	6	10	33
Finlandia	4	7	13	6	7	37
Szwecja	7	5	8	7	11	38
Zjednoczone Królestwo	16	23	11	14	18	82
Inne ¹	1					1
Łącznie	436	470	533	568	641	2648

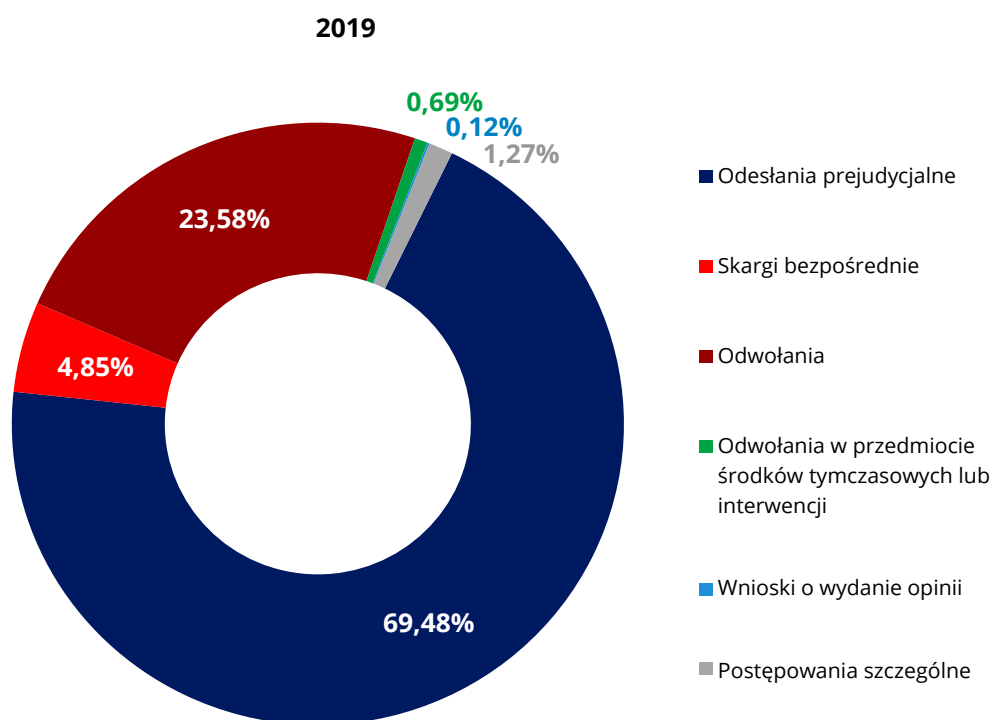
1| Sprawa C-169/15, *Montis Design* (Cour de justice Benelux / Benelux Gerechtshof).

VI. Nowe sprawy – skargi o stwierdzenie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego (2015–2019)

	2015	2016	2017	2018	2019	łącznie
Belgia	1		3	2	2	8
Bułgaria	1		2	2	2	7
Czechy	2	2	2		1	7
Dania		1				1
Niemcy	4	7	2	2	1	16
Estonia						
Irlandia	1		3	2	1	7
Grecja	4	7	2	2	2	17
Hiszpania	3	1	4	6	6	20
Francja	1		2	1		4
Chorwacja			2	3		5
Włochy	1		3	7	4	15
Cypr					1	1
Łotwa				2		2
Litwa						
Luksemburg	2	3		4		9
Węgry	1		3	5	4	13
Malta	1					1
Niderlandy	1		1			2
Austria	2	1		6	4	13
Polska	2	4	3	3	1	13
Portugalia	4		3	1	1	9
Rumunia	3	1	1	3		8
Słowenia	1	1	2	4	2	10
Słowacja		1	1	1		3
Finlandia		1			1	2
Szwecja						
Zjednoczone Królestwo	2	1	2	1	2	8
Łącznie	37	31	41	57	35	201

VII. Sprawy zakończone – rodzaje postępowań (2015–2019)¹

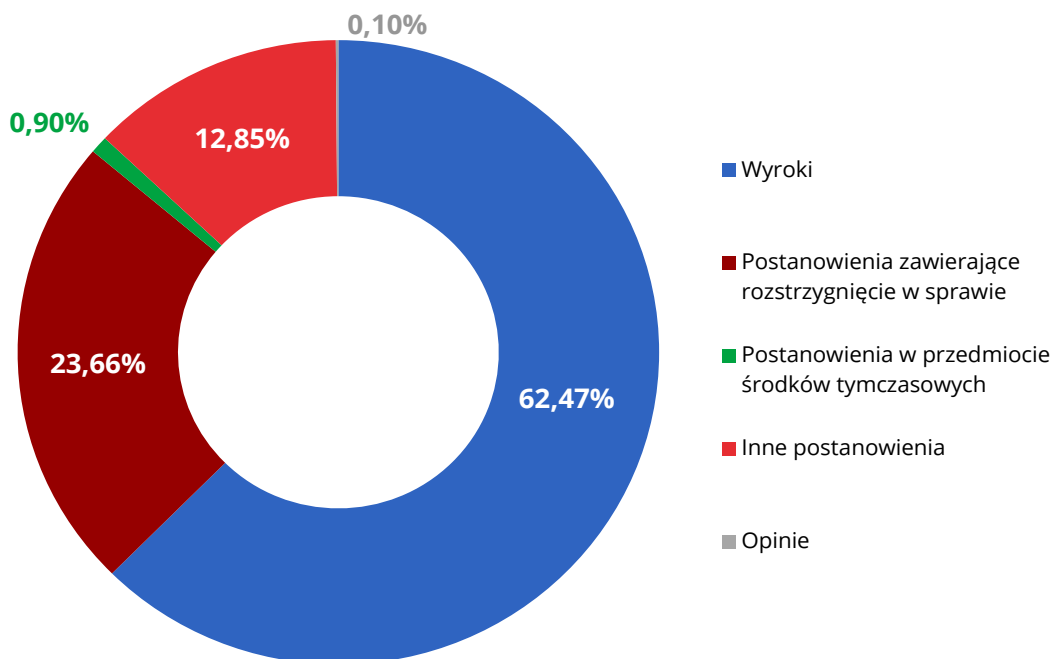

	2015	2016	2017	2018	2019
Odesłania prejudycjalne	404	453	447	520	601
Skargi bezpośrednie	70	49	37	60	42
Odwołania	127	182	194	155	204
Odwołania w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji	7	7	4	10	6
Wnioski o wydanie opinii	1		3		1
Postępowania szczególne ²	7	13	14	15	11
Łącznie	616	704	699	760	865

1| Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).

2| Za postępowania szczególne przyjmuje się: pomoc prawną, ustalenie wysokości kosztów, sprostowanie, sprzeciw wobec wyroku zaocznego, powództwo osoby trzeciej przeciwko prawomocnemu orzeczeniu, wykładnię, wznowienie postępowania, rozpoznanie wniosku pierwszego rzecznika generalnego o poddanie orzeczenia Sądu szczególnej procedurze kontroli, postępowania w przedmiocie zajęcia, sprawy dotyczące immunitetu.

VIII. Sprawy zakończone – wyroki, opinie, postanowienia (2019)¹

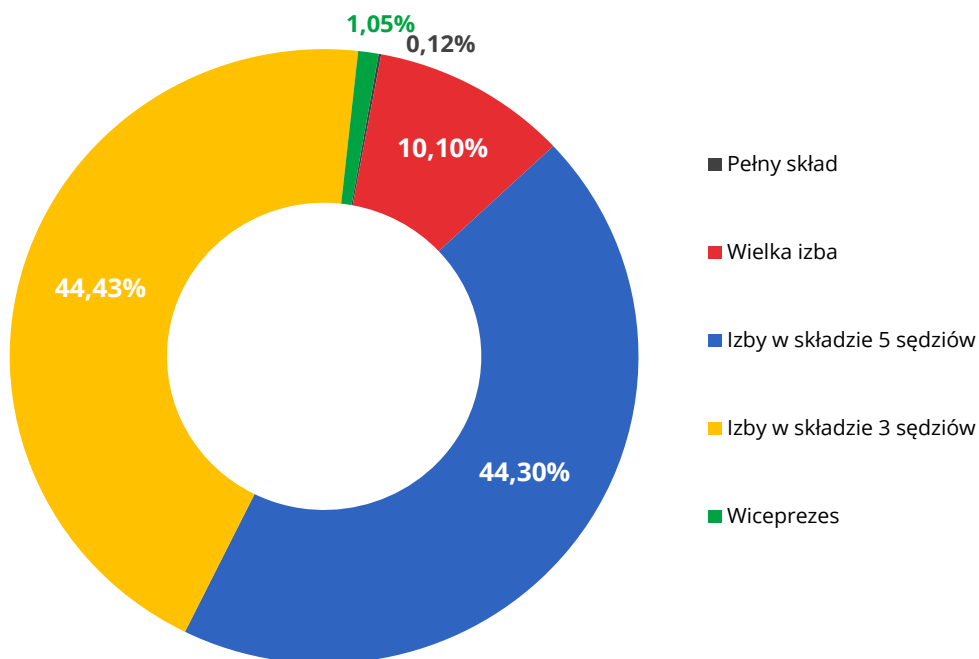

	Wyroki	Postanowienia zawierające rozstrzygnięcie w sprawie ²	Postanowienia w przedmiocie środków tymczasowych ³	Inne postanowienia ⁴	Opinie	Łącznie
Odesłania prejudycjalne	375	70		83		528
Skargi bezpośrednie	32			9		41
Odwołania	84	106	1	8		199
Odwołania w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji			6			6
Wnioski o wydanie opinii					1	1
Postępowania szczególne		10		1		11
Łącznie	491	186	7	101	1	786

- 1| Powyższe liczby (liczby netto) obejmują wszystkie sprawy, z uwzględnieniem połączeń ze względu na ich powiązanie (szereg spraw połączonych = jedna sprawa).
- 2| Postanowienia kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień o wykreśleniu, umorzeniu postępowania lub przekazaniu sprawy do Sądu.
- 3| Postanowienia wydane w następstwie wniosku na podstawie art. 278 TFUE, 279 TFUE lub 280 TFUE, lub też na podstawie analogicznych postanowień traktatu EWEA, lub w następstwie odwołania od postanowienia w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji.
- 4| Postanowienia kończące postępowanie w sprawie przez jej wykreślenie, umorzenie postępowania lub przekazanie sprawy do Sądu.

IX. Sprawy zakończone wyrokiem, opinią lub postanowieniem zawierającymi rozstrzygnięcie w sprawie – skład orzekający (2015–2019)¹

2019

	2015			2016			2017			2018			2019		
	Wyroki / opinie	Postanowienia ²	Łącznie	Wyroki / opinie	Postanowienia ²	Łącznie	Wyroki / opinie	Postanowienia ²	Łącznie	Wyroki / opinie	Postanowienia ²	Łącznie	Wyroki / opinie	Postanowienia ²	Łącznie
Pełny skład							1		1	1		1	1		1
Wielka izba	47		47	54		54	46		46	76		76	77		77
Izby w składzie 5 sędziów	298	20	318	280	20	300	312	10	322	300	15	315	317	21	338
Izby w składzie 3 sędziów	93	89	182	120	162	282	151	105	256	153	93	246	163	176	339
Wiceprezes		7	7		5	5		3	3		7	7		8	8
Łącznie	438	116	554	454	187	641	510	118	628	530	115	645	558	205	763

- 1| Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).
- 2| Postanowienia kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień o wykreśleniu, umorzeniu postępowania lub przekazaniu sprawy do Sądu.

X. Sprawy zakończone wyrokiem, opinią lub postanowieniem zawierającymi rozstrzygnięcie w sprawie – przedmiot skargi (2015–2019)¹

	2015	2016	2017	2018	2019
Badania naukowe, rozwój technologii i przestrzeń kosmiczna	1	3	2	3	1
Dostęp do dokumentów	3	4	9	2	5
Działania zewnętrzne Unii Europejskiej	1	5	1	3	4
Edukacja, kształcenie zawodowe, młodzież i sport	1		2		
Energia	2		2	1	9
Klauzula arbitrażowa				3	2
Konkurencja	23	30	53	12	20
Obywatelstwo Unii	4	8	5	10	7
Ochrona konsumentów	29	33	20	19	38
Podatki	55	41	62	58	68
Polityka gospodarcza i pieniężna	3	10	2	3	7
Polityka handlowa	4	14	14	6	11
Polityka przemysłowa	9	10	8	2	7
Polityka społeczna	30	23	26	42	36
Pomoc państwa	26	26	33	29	20
Prawo dotyczące przedsiębiorstw	1	1	4	1	1
Prawo instytucjonalne	27	20	27	28	28
Przepisy finansowe (budżet, ramy finansowe, środki własne, zwalczanie nadużyć finansowych...)	1	2	7	2	6
Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości	49	52	61	74	85
Przystąpienie nowych państw		1		1	
Rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i stosowane ograniczenia w zakresie chemikaliów (rozporządzenie REACH)	1	1	7	1	1
Rolnictwo	20	13	22	15	23
Sieci transeuropejskie		1			
Spójność gospodarcza, społeczna i terytorialna	4	2		1	
Swoboda przedsiębiorczości	17	27	10	13	5
Swoboda świadczenia usług	17	14	13	21	23
Swobodny przepływ kapitału	8	7	1	13	8
Swobodny przepływ osób	13	12	17	24	25
Swobodny przepływ towarów	9	5	2	6	2
Środowisko	27	53	27	33	50
Transport	9	20	17	38	25
Unia celna i wspólna taryfa celna	20	27	19	12	12
Własność intelektualna i przemysłowa	51	80	60	74	92
Wspólna polityka rybołówstwa	3	1	2	2	2
Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa	6	11	10	5	8
Zabezpieczenie społeczne pracowników migrujących	14	5	6	10	12
Zamówienia publiczne	14	31	15	22	20
Zasady prawa Unii	12	13	14	10	17
Zatrudnienie	1				
Zbliżanie ustawodawstw	24	16	29	28	44
Zdrowie publiczne	5	4	5		6
Traktat FUE	544	626	614	627	730
Ochrona ludności	1				1
Traktat EWEA	1				1
Zasady prawa Unii					1
Traktat UE					1
Postępowanie	4	14	13	10	11
Prawo instytucjonalne					2
Przywileje i immunitety	2	1		1	
Regulamin pracowniczy urzędników	3		1	7	18
Różne	9	15	14	18	31
ŁĄCZNIE OGÓŁEM	554	641	628	645	763

1| Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).

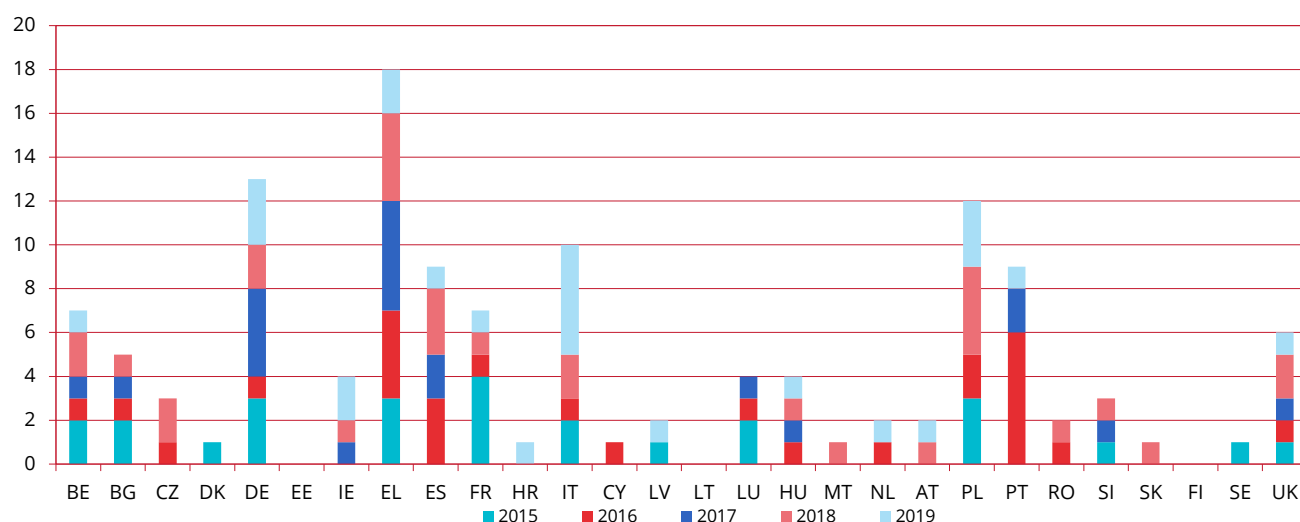
XI. Sprawy zakończone wyrokiem, opinią lub postanowieniem zawierającymi rozstrzygnięcie w sprawie – przedmiot skargi (2019)¹

	Wyroki / opinie	Postanowienia ²	Łącznie
Badania naukowe, rozwój technologii i przestrzeń kosmiczna	1		1
Dostęp do dokumentów	2	3	5
Działania zewnętrzne Unii Europejskiej	4		4
Energia	8	1	9
Klauzula arbitrażowa	2		2
Konkurencja	16	4	20
Obywatelstwo Unii	7		7
Ochrona konsumentów	29	9	38
Podatki	61	7	68
Polityka gospodarcza i pieniężna	7		7
Polityka handlowa	11		11
Polityka przemysłowa	7		7
Polityka społeczna	28	8	36
Pomoc państwa	12	8	20
Prawo dotyczące przedsiębiorstw		1	1
Prawo instytucjonalne	8	20	28
Przepisy finansowe (budżet, ramy finansowe, środki własne, zwalczanie nadużyć finansowych...)	6		6
Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości	73	12	85
Rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i stosowane ograniczenia w zakresie chemikaliów (rozporządzenie REACH)	1		1
Rolnictwo	19	4	23
Swoboda przedsiębiorczości	5		5
Swoboda świadczenia usług	18	5	23
Swobodny przepływ kapitału	4	4	8
Swobodny przepływ osób	16	9	25
Swobodny przepływ towarów	2		2
Środowisko	48	2	50
Transport	21	4	25
Unia celna i wspólna taryfa celna	12		12
Własność intelektualna i przemysłowa	31	61	92
Wspólna polityka rybołówstwa	2		2
Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa	7	1	8
Zabezpieczenie społeczne pracowników migrujących	11	1	12
Zamówienia publiczne	15	5	20
Zasady prawa Unii	10	7	17
Zbliżanie ustawodawstw	35	9	44
Zdrowie publiczne	6		6
Traktat FUE	545	185	730
Ochrona ludności	1		1
Traktat EWEA	1		1
Zasady prawa Unii	1		1
Traktat UE	1		1
Postępowanie		11	11
Prawo instytucjonalne	2		2
Regulamin pracowniczy urzędników	9	9	18
Różne	11	20	31
ŁĄCZNIE OGÓŁEM	558	205	763

1| Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).

2| Postanowienia kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień o wykreśleniu, umorzeniu postępowania lub przekazaniu sprawy do Sądu.

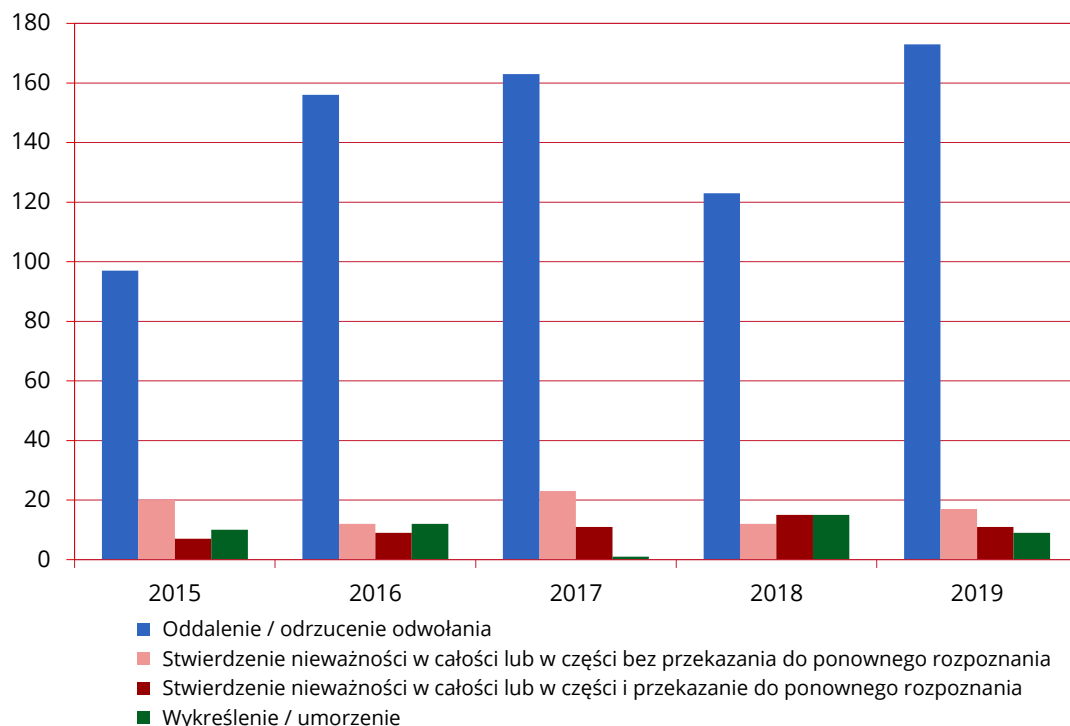
XII. Sprawy zakończone – wyroki w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego: rozstrzygnięcie (2015–2019)¹

	2015		2016		2017		2018		2019	
	Uwzględniona	Oddalona	Uwzględniona	Oddalona	Uwzględniona	Oddalona	Uwzględniona	Oddalona	Uwzględniona	Oddalona
Belgia	2		1		1		2		1	
Bułgaria	2		1		1		1			
Czechy			1				2			1
Dania	1							1		
Niemcy	3		1		4		2	1	3	
Estonia										
Irlandia		1			1		1		2	
Grecja	3		4		5		4		2	
Hiszpania			3		2		3		1	1
Francja	4		1				1		1	
Chorwacja									1	
Włochy	2		1				2		5	1
Cypr			1							
Łotwa	1								1	
Litwa										
Luksemburg	2		1		1					
Węgry			1		1		1		1	
Malta				1			1			
Niderlandy			1	1					1	
Austria				1			1	1	1	
Polska	3	1	2				4		3	
Portugalia			6		2				1	
Rumunia			1				1			
Słowenia	1				1		1			
Słowacja		2					1			
Finlandia										
Szwecja	1									
Zjednoczone Królestwo	1	1	1	1	1		2		1	
Łącznie	26	5	27	4	20		30	3	25	3

1| Powyższe liczby (liczby netto) obejmują wszystkie sprawy, z uwzględnieniem połączeń ze względu na ich powiązanie (szereg spraw połączonych = jedna sprawa).

XIII. Sprawy zakończone – odwołania: rozstrzygnięcie (2015–2019)^{1 2}
(wyroki i postanowienia zawierające rozstrzygnięcie w sprawie)

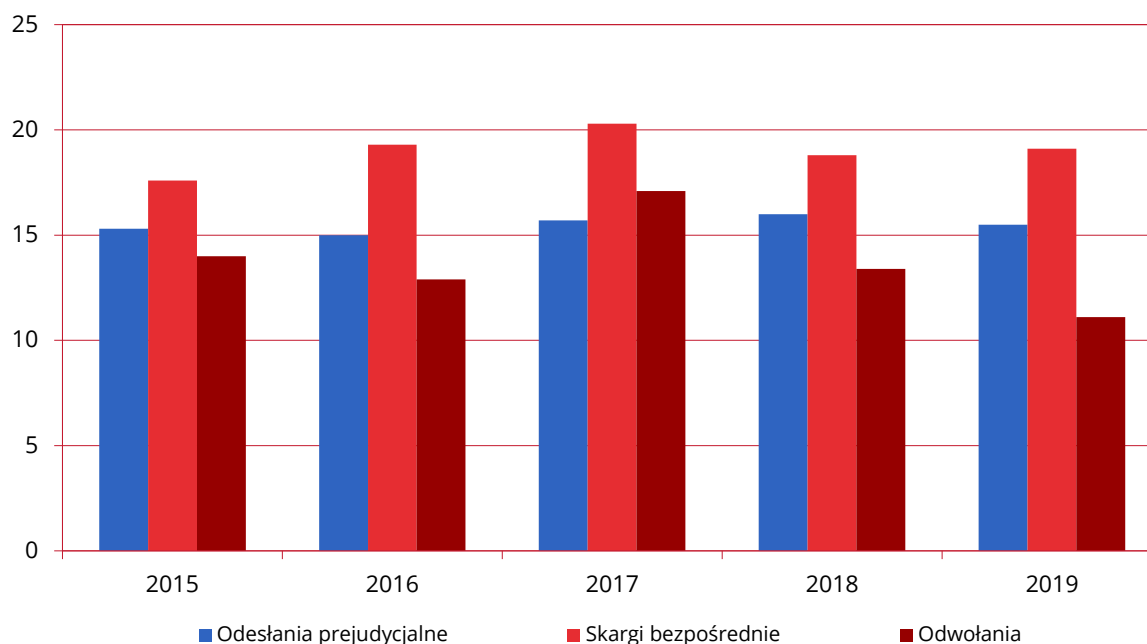

	2015			2016			2017			2018			2019		
	Wyroki	Postanowienia	Łącznie	Wyroki	Postanowienia	Łącznie	Wyroki	Postanowienia	Łącznie	Wyroki	Postanowienia	Łącznie	Wyroki	Postanowienia	Łącznie
Oddalenie / odrzucenie odwołania	37	60	97	63	93	156	103	60	163	59	64	123	63	110	173
Stwierdzenie nieważności w całości lub w części bez przekazania do ponownego rozpoznania	19	1	20	12		12	23		23	11	1	12	17		17
Stwierdzenie nieważności w całości lub w części i przekazanie do ponownego rozpoznania	6	1	7	9		9	11		11	14	1	15	9	2	11
Wykreślenie / umorzenie		10	10		12	12		1	1		15	15		9	9
Łącznie	62	72	134	84	105	189	137	61	198	84	81	165	89	121	210

1| Szczegółowe informacje na temat odwołań od orzeczeń Sądu zawierają statystyki sądowe Sądu.

2| Powyższe liczby (dane brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od ich połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa). Zaliczają się do nich również odwołania, o których mowa w art. 58a Protokołu w sprawie statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, które zostały uznane za niedopuszczalne lub nie zostały przyjęte do rozpoznania na podstawie art. 170a lub 170b regulaminu postępowania. Szczegółowe informacje na temat systemu ustanowionego w art. 58a statutu zawiera tabela XX sprawozdania.

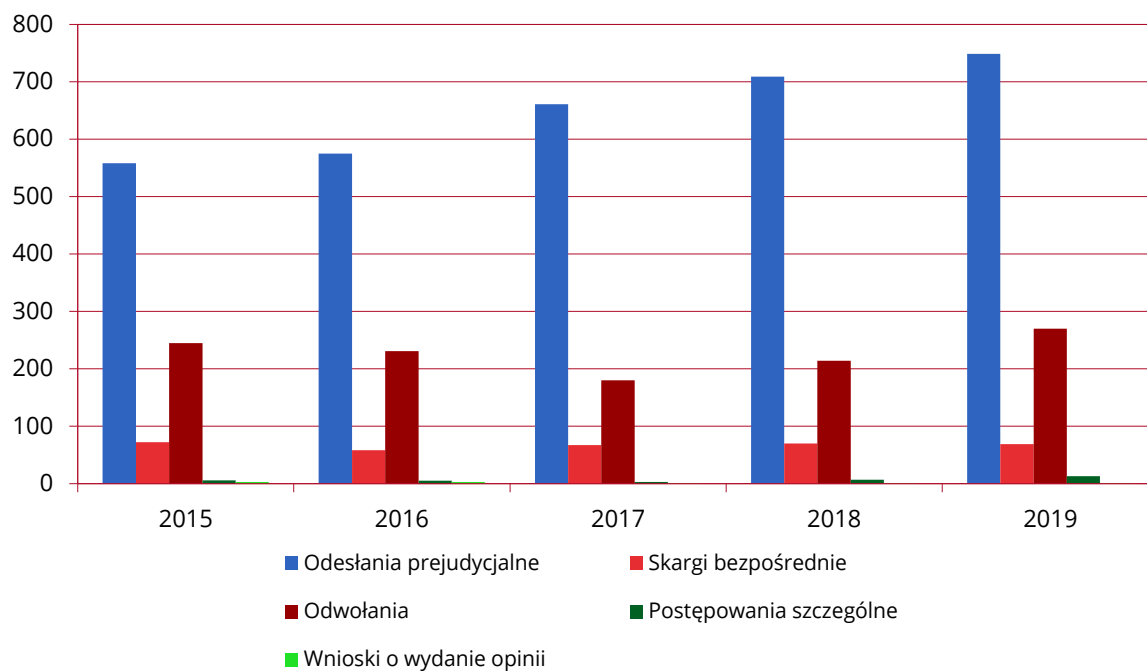
XIV. Sprawy zakończone – czas trwania postępowania w miesiącach (2015–2019)¹
(wyroki i postanowienia zawierające rozstrzygnięcie w sprawie)

	2015	2016	2017	2018	2019
Odesłania prejudycjalne	15,3	15	15,7	16	15,5
Pilny tryb prejudycjalny	1,9	2,7	2,9	3,1	3,7
Tryb przyspieszony	5,3	4	8,1	2,2	9,9
Skargi bezpośrednie	17,6	19,3	20,3	18,8	19,1
Tryb przyspieszony				9	10,3
Odwołania	14	12,9	17,1	13,4	11,1
Tryb przyspieszony		10,2			

1| Przy obliczaniu czasu trwania postępowania nie zostały uwzględnione: sprawy, w których zostały wydane wyroki wstępne lub w których zastosowano środki dowodowe, opinie, postępowania szczególne (tzn. pomoc prawna, ustalenie wysokości kosztów, sprostowanie, sprzeciw wobec wyroku zaocznego, powództwo osoby trzeciej przeciwko prawomocnemu orzeczeniu, wykładnia, wznowienie postępowania, rozpoznanie wniosku pierwszego rzecznika generalnego o poddanie orzeczenia Sądu szczególnej procedurze kontroli, postępowania w przedmiocie zajęcia, sprawy dotyczące immunitetu), sprawy, w których zostały wydane kończące postępowanie w sprawie postanowienia o wykreśleniu, umorzeniu lub przekazaniu sprawy do Sądu, postępowania w przedmiocie środków tymczasowych i odwołania w przedmiocie środków tymczasowych i interwencji.

XV. Sprawy w toku na dzień 31 grudnia – rodzaje postępowań (2015–2019)¹

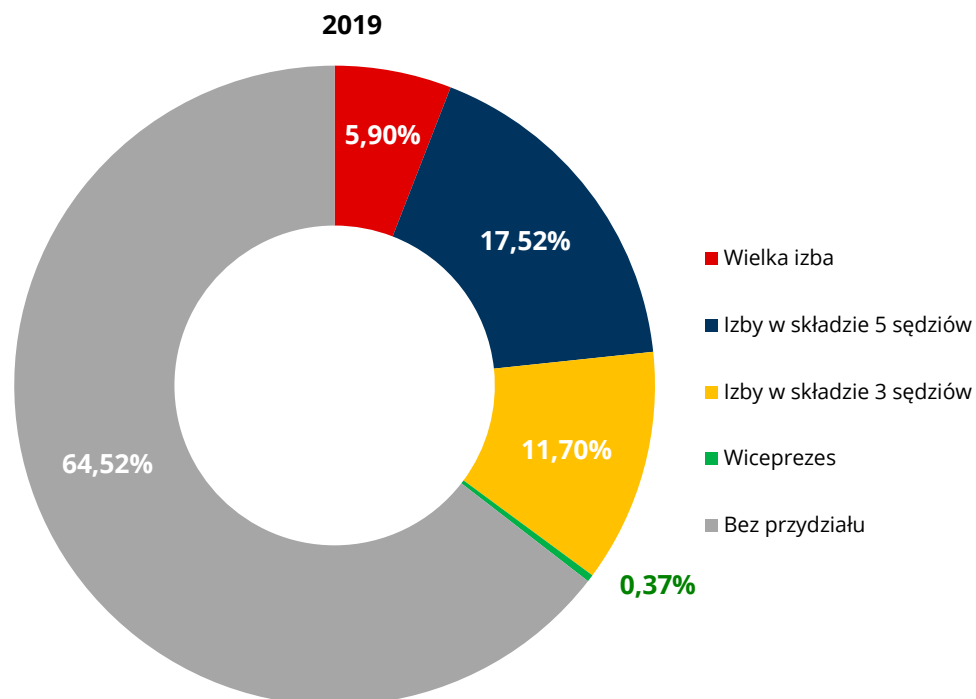

	2015	2016	2017	2018	2019
Odesłania prejudycjalne	558	575	661	709	749
Skargi bezpośrednie	72	58	67	70	69
Odwołania	245	231	180	214	270
Postępowania szczególne ²	6	5	3	7	13
Wnioski o wydanie opinii	3	3	1	1	1
Łącznie	884	872	912	1001	1102

1| Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).

2| Za postępowania szczególne przyjmuje się: pomoc prawną, ustalenie wysokości kosztów, sprostowanie, sprzeciw wobec wyroku zaocznego, powództwo osoby trzeciej przeciwko prawomocnemu orzeczeniu, wykładnię, wznowienie postępowania, rozpoznanie wniosku pierwszego rzecznika generalnego o poddanie orzeczenia Sądu szczególnej procedurze kontroli, postępowania w przedmiocie zajęcia, sprawy dotyczące immunitetu.

XVI. Sprawy w toku na dzień 31 grudnia – skład orzekający (2015–2019)¹

	2015	2016	2017	2018	2019
Pełny skład		1		1	
Wielka izba	38	40	76	68	65
Izby w składzie 5 sędziów	203	215	194	236	192
Izby w składzie 3 sędziów	54	75	76	77	130
Wiceprezes	2	2	4	1	4
Bez przydziału	587	539	562	618	711
Łącznie	884	872	912	1001	1102

1| Powyższe liczby (liczby brutto) obejmują wszystkie sprawy, niezależnie od połączeń ze względu na ich powiązanie (każda sprawa opatrzona osobnym numerem = jedna sprawa).

XVII. Tryb przyspieszony (2015–2019)

Wnioski o zastosowanie trybu przyspieszonego¹

	2015	2016	2017	2018	2019	Łącznie
Odesłania prejudycjalne	18	20	30	33	50	151
Skargi bezpośrednie			1	3	3	7
Odwołania		1		1	4	6
Postępowania szczególne					1	1
Łącznie	18	21	31	37	58	165

Wnioski o zastosowanie trybu przyspieszonego – rozstrzygnięcie²

	2015	2016	2017	2018	2019	Łącznie
Uwzględnione	1	4	4	9	3	21
Oddalenie	23	12	30	17	56	138
Nierozpatrzone ³		4	1	3	1	9
Oczekuje na orzeczenie	3	4		8	6	21
Łącznie	27	24	35	37	66	189

- 1| Podane w tabeli liczby wskazują liczbę wniosków złożonych w danym roku, niezależnie od tego, w którym roku została wniesiona sprawa, której wniosek dotyczy.
- 2| Podane w tabeli liczby wskazują liczbę wydanych w danym roku decyzji w przedmiocie wniosku o zastosowanie trybu przyspieszonego, niezależnie od tego, w którym roku wniosek został złożony.
- 3| Formalne orzeczenie w przedmiocie wniosku nie było konieczne ze względu na wykreślenie sprawy lub jej zakończenie w drodze wyroku lub postanowienia.

XVIII. Różne – pilny tryb prejudycjalny (2015–2019)

Wnioski o zastosowanie pilnego trybu prejudycjalnego¹

	2015	2016	2017	2018	2019	Łącznie
Współpraca sądowa w sprawach cywilnych	4		5	5		14
Współpraca sądowa w sprawach karnych	5	7	6	8	10	36
Współpraca policyjna					4	4
Granice, azyl i imigracja	2	5	4	5	5	21
Inne				1	1	2
Łącznie	11	12	15	19	20	77

Wnioski o zastosowanie pilnego trybu prejudycjalnego – rozstrzygnięcie²

	2015	2016	2017	2018	2019	Łącznie
Uwzględnione	5	9	4	12	11	41
Oddalenie	5	4	11	7	7	34
Oczekuje na orzeczenie	1				2	3
Łącznie	11	13	15	19	20	78

1| Podane w tabeli liczby wskazują liczbę wniosków złożonych w danym roku, niezależnie od tego, w którym roku została wniesiona sprawa, której wniosek dotyczy.

2| Podane w tabeli liczby wskazują liczbę wydanych w danym roku decyzji w przedmiocie wniosku o zastosowanie pilnego trybu prejudycjalnego, niezależnie od tego, w którym roku wniosek został złożony.

XIX. Postępowania w przedmiocie środków tymczasowych (2015–2019)

Wnioski o zastosowanie środków tymczasowych¹

	2015	2016	2017	2018	2019	Łącznie
Badania naukowe, rozwój technologii i przestrzeń kosmiczna		1				1
Konkurencja	2			1	3	6
Polityka przemysłowa			1			1
Pomoc państwa				2	1	3
Prawo instytucjonalne				2		2
Rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i stosowane ograniczenia w zakresie chemikaliów (rozporządzenie REACH)					1	1
Rolnictwo		1			1	2
Środowisko		1	1			2
Zamówienia publiczne			1			1
Zasady prawa Unii				1		1
Łącznie	2	3	3	6	6	20

Postępowania w sprawie zastosowania środków tymczasowych – rozstrzygnięcie²

	2015	2016	2017	2018	2019	Łącznie
Uwzględnione		2	1	5	1	9
Oddalenie		3		3	4	10
Oczekuje na orzeczenie	2		2		1	5
Łącznie	2	5	3	8	6	24

1| Podane w tabeli liczby wskazują liczbę wniosków złożonych w danym roku, niezależnie od tego, w którym roku została wniesiona sprawa, której wniosek dotyczy.

2| Podane w tabeli liczby wskazują liczbę wydanych w danym roku decyzji w przedmiocie wniosku o zastosowanie środków tymczasowych, niezależnie od tego, w którym roku wniosek został złożony.

XX. Odwołania, o których mowa w art. 58a statutu (2019)

Odwołania od orzeczenia Sądu dotyczącego decyzji niezależnej izby odwoławczej

	2019
Urząd Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej	36
Wspólnotowy Urząd Ochrony Odmian Roślin	2
Łącznie	38

Decyzje w sprawie przyjęcia odwołania do rozpoznania¹

	2019
Dopuszczenie do rozpoznania	
Brak dopuszczenia do rozpoznania	27
Niedopuszczalne	2
Nierozpatrzone	
Łącznie	29

1| Podane w tabeli liczby wskazują liczbę wniosków złożonych w danym roku, niezależnie od tego, w którym roku została wniesiona sprawa, której wniosek dotyczy.

**XXI. Ogólna tendencja działalności orzeczniczej (1952–2019) –
nowe sprawy i wyroki lub opinie**

Lata	Nowe sprawy ¹							Wyroki / opinie ²
	Odesłania prejudycjalne	Skargi bezpośrednie	Odwolania	Odwolania w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji	Wnioski o wydanie opinii	Łącznie	Wnioski o zastosowanie środków tymczasowych	
1953		4				4		
1954		10				10		2
1955		9				9	2	4
1956		11				11	2	6
1957		19				19	2	4
1958		43				43		10
1959		46			1	47	5	13
1960		22			1	23	2	18
1961	1	24			1	26	1	11
1962	5	30				35	2	20
1963	6	99				105	7	17
1964	6	49				55	4	31
1965	7	55				62	4	52
1966	1	30				31	2	24
1967	23	14				37		24
1968	9	24				33	1	27
1969	17	60				77	2	30
1970	32	47				79		64
1971	37	59				96	1	60
1972	40	42				82	2	61
1973	61	131				192	6	80
1974	39	63				102	8	63
1975	69	61			1	131	5	78
1976	75	51			1	127	6	88
1977	84	74				158	6	100
1978	123	146			1	270	7	97
1979	106	1218				1324	6	138
1980	99	180				279	14	132
1981	108	214				322	17	128
1982	129	217				346	16	185
1983	98	199				297	11	151
1984	129	183				312	17	165
1985	139	294				433	23	211
1986	91	238				329	23	174

>>>

- 1| Podane w tabeli liczby obejmują wszystkie nowe sprawy przed Trybunałem poza postępowaniami szczególnymi.
- 2| Podane w tej kolumnie liczby wskazują liczbę wyroków lub opinii wydanych przez Trybunał, z uwzględnieniem połączeń ze względu na powiązanie spraw (szereg spraw połączonych = jedna sprawa).

Lata	Nowe sprawy ¹							Wyroki / opinie ²
	Odesłania prejudycjalne	Skargi bezpośrednie	Odwolania	Odwolania w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji	Wnioski o wydanie opinii	Łącznie	Wnioski o zastosowanie środków tymczasowych	
1987	144	251				395	21	208
1988	179	193				372	17	238
1989	139	244				383	19	188
1990	141	221	15	1		378	12	193
1991	186	140	13	1	2	342	9	204
1992	162	251	24	1	2	440	5	210
1993	204	265	17			486	13	203
1994	203	125	12	1	3	344	4	188
1995	251	109	46	2		408	3	172
1996	256	132	25	3		416	4	193
1997	239	169	30	5		443	1	242
1998	264	147	66	4		481	2	254
1999	255	214	68	4		541	4	235
2000	224	197	66	13	2	502	4	273
2001	237	187	72	7		503	6	244
2002	216	204	46	4		470	1	269
2003	210	277	63	5	1	556	7	308
2004	249	219	52	6	1	527	3	375
2005	221	179	66	1		467	2	362
2006	251	201	80	3		535	1	351
2007	265	221	79	8		573	3	379
2008	288	210	77	8	1	584	3	333
2009	302	143	105	2	1	553	1	376
2010	385	136	97	6		624	3	370
2011	423	81	162	13		679	3	370
2012	404	73	136	3	1	617		357
2013	450	72	161	5	2	690	1	434
2014	428	74	111		1	614	3	416
2015	436	48	206	9	3	702	2	399
2016	470	35	168	7		680	3	412
2017	533	46	141	6	1	727	3	466
2018	568	63	193	6		830	6	462
2019	641	41	256	10	1	949	6	491
Łącznie	11 358	9134	2653	144	28	23 317	379	12 443

1| Podane w tabeli liczby obejmują wszystkie nowe sprawy przed Trybunałem poza postępowaniami szczególnymi.

2| Podane w tej kolumnie liczby wskazują liczbę wyroków lub opinii wydanych przez Trybunał, z uwzględnieniem połączeń ze względu na powiązanie spraw (szereg spraw połączonych = jedna sprawa).

**XXII. Ogólna tendencja działalności orzeczniczej (1952–2019) –
nowe odesłania prejudycjalne przypadające na państwo członkowskie w danym roku**

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Inne ¹	Łącznie
1961																			1											1
1962																			5											5
1963																			5											6
1964												2				1			4											6
1965					4					2									1											7
1966																			1											1
1967	5				11					3						1			3											23
1968	1				4					1		1							2											9
1969	4				11					1						1														17
1970	4				21					2		2							3											32
1971	1				18					6		5				1			6											37
1972	5				20					1		4							10											40
1973	8				37					4		5				1			6											61
1974	5				15					6		5							7											39
1975	7			1	26					15		14				1			4									1		69
1976	11				28					8		12							14								1			75
1977	16			1	30					14		7							9								5			84
1978	7			3	46					12		11							38								5			123
1979	13			1	33					18		19				1			11								8			106
1980	14			2	24					14		19							17								6			99
1981	12			1	41					17		11				4			17								5			108
1982	10			1	36					39		18							21								4			129
1983	9			4	36					15		7							19								6			98
1984	13			2	38					34		10							22								9			129
1985	13				40					45		11				6			14								8			139
1986	13			4	18			2	1	19		5				1			16								8			91
1987	15			5	32			17	1	36		5				3			19								9			144
1988	30			4	34				1	38		28				2			26								16			179
1989	13			2	47			1	2	28		10				1			18		1						14			139
1990	17			5	34			4	2	21		25				4			9		2						12			141
1991	19			2	54			2	3	29		36				2			17		3						14			186
1992	16			3	62			1	5	15		22				1			18		1						18			162

>>>

1| Sprawa **Campina Melkunie**, C-265/00 (Cour de justice Benelux / Benelux Gerichtshof).
Sprawa **Miles i in.**, C-196/09 (Rada ds. Zażeń Szkół Europejskich).
Sprawa **Montis Design**, C-169/15 (Cour de justice Benelux / Benelux Gerichtshof).

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Inne ¹	łącznie
1993	22			7	57		1	5	7	22		24				1			43			3						12		204
1994	19			4	44		2		13	36		46				1			13			1						24		203
1995	14			8	51		3	10	10	43		58				2			19	2		5					6	20		251
1996	30			4	66			4	6	24		70				2			10	6		6				3	4	21		256
1997	19			7	46		1	2	9	10		50				3			24	35	2	2				6	7	18		239
1998	12			7	49		3	5	55	16		39				2			21	16	7	7				2	6	24		264
1999	13			3	49		2	3	4	17		43				4			23	56	7	7				4	5	22		255
2000	15			3	47		2	3	5	12		50							12	31	8	8				5	4	26	1	224
2001	10			5	53		1	4	4	15		40				2			14	57	4	4				3	4	21		237
2002	18			8	59			7	3	8		37				4			12	31	3	3				7	5	14		216
2003	18			3	43		2	4	8	9		45				4			28	15	1	1				4	4	22		210
2004	24			4	50		1	18	8	21		48				1	2		28	12	1	1				4	5	22		249
2005	21		1	4	51		2	11	10	17		18				2	3		36	15	1	2				4	11	12		221
2006	17		3	3	77		1	14	17	24		34			1	1	4		20	12	2	3			1	5	2	10		251
2007	22	1	2	5	59	2	2	8	14	26		43			1		2		19	20	7	3	1			1	5	6	16	265
2008	24		1	6	71	2	1	9	17	12		39	1	3	3	4	6		34	25	4	1				4	7	14		288
2009	35	8	5	3	59	2		11	11	28		29	1	4	3		10	1	24	15	10	3	1	2	1	2	5	28	1	302
2010	37	9	3	10	71		4	6	22	33		49		3	2	9	6		24	15	8	10	17	1	5	6	6	29		385
2011	34	22	5	6	83	1	7	9	27	31		44		10	1	2	13		22	24	11	11	14	1	3	12	4	26		423
2012	28	15	7	8	68	5	6	1	16	15		65		5	2	8	18	1	44	23	6	14	13		9	3	8	16		404
2013	26	10	7	6	97	3	4	5	26	24		62	3	5	10		20		46	19	11	14	17	1	4	4	12	14		450
2014	23	13	6	10	87		5	4	41	20	1	52	2	7	6		23		30	18	14	8	28	4	3	8	3	12		428
2015	32	5	8	7	79	2	8	2	36	25	5	47		9	8	7	14		40	23	15	8	18	5	5	4	7	16	1	436
2016	26	18	5	12	84	1	6	6	47	23	2	62		9	8	1	15	1	26	20	19	21	14	3	6	7	5	23		470
2017	21	16	4	8	149	7	12	4	23	25	3	57		5	10	1	22		38	31	19	21	16	3	6	13	8	11		533
2018	40	20	12	3	78	2	12	3	67	41	3	68	1	5	6	4	29		35	35	31	15	23	2	6	6	7	14		568
2019	38	24	5	1	114	3	10	5	64	32	10	70	1	12	7	6	20	1	28	37	39	14	49	5	10	7	11	18		641
Łącznie	919	161	74	196	2641	30	125	190	591	1052	24	1583	9	77	68	102	207	4	1076	593	197	203	211	27	60	128	152	655	3	11 358

1] Sprawa *Campina Melkunie*, C-265/00 (Cour de justice Benelux / Benelux Gerichtshof).
 Sprawa *Miles i in.*, C-196/09 (Rada ds. Zażaleń Szkół Europejskich).
 Sprawa *Montis Design*, C-169/15 (Cour de justice Benelux / Benelux Gerichtshof).

**XXIII. Ogólna tendencja działalności orzeczniczej (1952–2019) –
nowe odesłania prejudycjalne według państw członkowskich i sądów**

			Łącznie
Belgia	Cour constitutionnelle	42	
	Cour de cassation	100	
	Conseil d'État	95	
	Inne sądy	682	919
Bułgaria	Върховен касационен съд	6	
	Върховен административен съд	24	
	Inne sądy	131	161
Czechy	Ústavní soud		
	Nejvyšší soud	10	
	Nejvyšší správní soud	33	
	Inne sądy	31	74
Dania	Højesteret	36	
	Inne sądy	160	196
Niemcy	Bundesverfassungsgericht	2	
	Bundesgerichtshof	248	
	Bundesverwaltungsgericht	149	
	Bundesfinanzhof	336	
	Bundesarbeitsgericht	44	
	Bundessozialgericht	77	
	Inne sądy	1785	2641
Estonia	Riigikohus	14	
	Inne sądy	16	30
Irlandia	Supreme Court	39	
	High Court	46	
	Inne sądy	40	125
Grecja	Άρειος Πάγος	13	
	Συμβούλιο της Επικρατείας	61	
	Inne sądy	116	190
Hiszpania	Tribunal Constitucional	1	
	Tribunal Supremo	107	
	Inne sądy	483	591
Francja	Conseil constitutionnel	1	
	Cour de cassation	140	
	Conseil d'État	149	
	Inne sądy	762	1052
Chorwacja	Ustavni sud		
	Vrhovni sud	1	
	Visoki upravni sud	1	
	Visoki prekršajni sud		
	Inne sądy	22	24

>>>

Włochy	Corte Costituzionale	4	
	Corte suprema di Cassazione	170	
	Consiglio di Stato	204	
	Inne sądy	1205	1583
Cypr	Ανώτατο Δικαστήριο	4	
	Inne sądy	5	9
Łotwa	Augstākā tiesa	21	
	Satversmes tiesa	2	
	Inne sądy	54	77
Litwa	Konstitucinis Teismas	2	
	Aukščiausiasis Teismas	23	
	Vyriausiasis administracinis teismas	25	
	Inne sądy	18	68
Luksemburg	Cour constitutionnelle	1	
	Cour de cassation	28	
	Cour administrative	33	
	Inne sądy	40	102
Węgry	Kúria	31	
	Fővárosi Ítéltábla	8	
	Szegedi Ítéltábla	4	
	Inne sądy	164	207
Malta	Qorti Kostituzzjonali		
	Qorti ta' l-Appel		
	Inne sądy	4	4
Niderlandy	Hoge Raad	301	
	Raad van State	131	
	Centrale Raad van Beroep	69	
	College van Beroep voor het Bedrijfsleven	166	
	Tariefcommissie	35	
	Inne sądy	374	1076
Austria	Verfassungsgerichtshof	5	
	Oberster Gerichtshof	137	
	Verwaltungsgerichtshof	111	
	Inne sądy	340	593
Polska	Trybunał Konstytucyjny	1	
	Sąd Najwyższy	29	
	Naczelny Sąd Administracyjny	53	
	Inne sądy	114	197
Portugalia	Supremo Tribunal de Justiça	16	
	Supremo Tribunal Administrativo	65	
	Inne sądy	122	203
Rumunia	Înalta Curte de Casație și Justiție	22	
	Curtea de Apel	102	
	Inne sądy	87	211

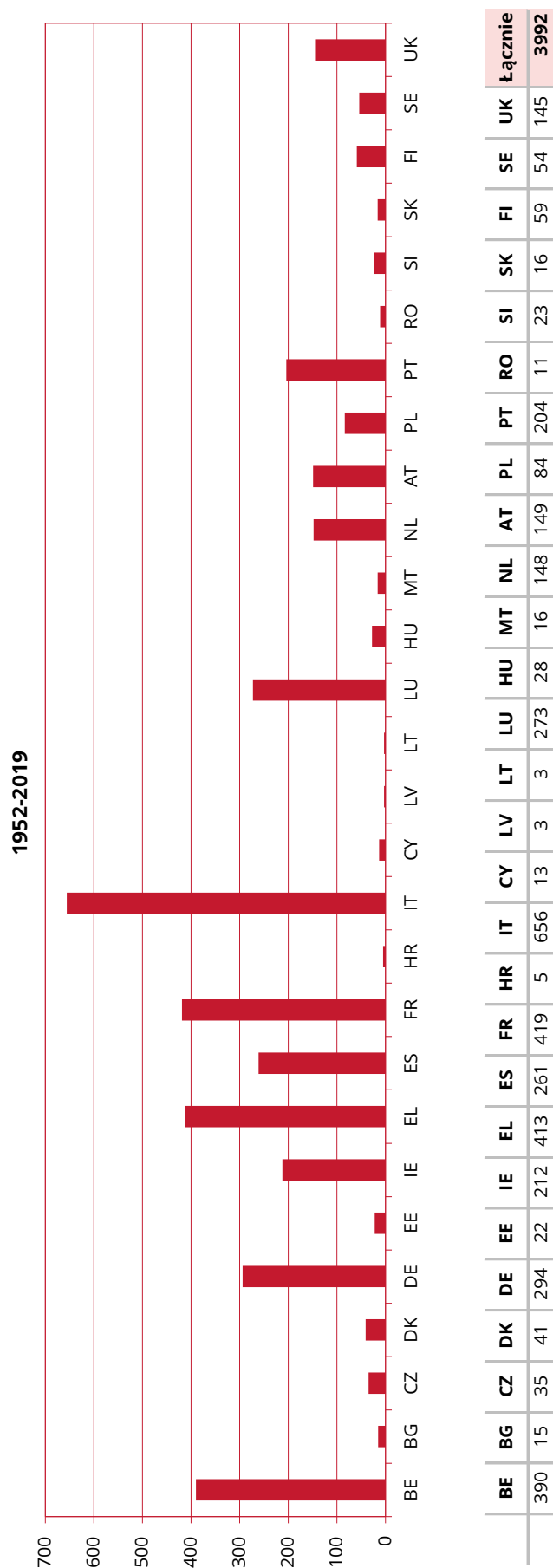
>>>

Słowenia	Ustavno sodišče	1	
	Vrhovno sodišče	19	
	Inne sądy	7	27
Słowacja	Ústavný súd	1	
	Najvyšší súd	22	
	Inne sądy	37	60
Finlandia	Korkein oikeus	26	
	Korkein hallinto-oikeus	63	
	Työtuomioistuin	5	
	Inne sądy	34	128
Szwecja	Högsta Domstolen	25	
	Högsta förvaltningsdomstolen	37	
	Marknadsdomstolen	5	
	Arbetsdomstolen	4	
	Inne sądy	81	152
Zjednoczone Królestwo	House of Lords	40	
	Supreme Court	18	
	Court of Appeal	94	
	Inne sądy	503	655
Inne	Cour de justice Benelux / Benelux Gerechtshof ¹	2	
	Rada ds. Zażaleń Szkół Europejskich ²	1	3
Łącznie			11 358

1| Sprawa *Campina Melkunie*, C-265/00.
Sprawa *Montis Design*, C-169/15.

2| Sprawa *Miles i in.*, C-196/09.

**XXIV. Ogólna tendencja działalności orzeczniczej (1952–2019) –
nowe odesłania prejudycjalne według państw członkowskich i sądów**

XXV. Działalność sekretariatu Trybunału Sprawiedliwości (2015–2019)

Rodzaj interwencji	2015	2016	2017	2018	2019
Dokumenty wpisane do rejestru sekretariatu	89 328	93 215	99 266	108 247	113 563
Pisma procesowe składane przez e-Curia (odsetek)	69%	75%	73%	75%	80%
Zwołane i zorganizowane rozprawy	256	270	263	295	270
Zwołane i zorganizowane posiedzenia, na których została przedstawiona opinia rzecznika generalnego	239	319	301	305	296
Wyroki, opinie i postanowienia kończące postępowanie w sprawie doręczone uczestnikom postępowania	570	645	654	684	785
Protokoły z rozprawy (wystąpienia stron, opinie, wyroki)	894	1001	1033	1062	1058
Komunikaty w Dz.U. dotyczące nowych spraw	639	660	679	695	818
Komunikaty w Dz.U. dotyczące spraw zakończonych	546	522	637	661	682

E | Skład Trybunału Sprawiedliwości

(Porządek pierwszeństwa na dzień 31 grudnia 2019 r.)

Pierwszy rzęd, od lewej

pierwszy rzecznik generalny M. Szpunar, prezesi izb: M. Vilaras i A. Arabadjiev, wiceprezes R. Silva de Lapuerta, prezes K. Lenaerts, prezesi izb: J.-C. Bonichot, A. Prechal, E. Regan i M. Safjan

Drugi rzęd, od lewej

sędzia M. Ilešič, rzecznik generalna J. Kokott, prezesi izb: L.S. Rossi, S. Rodin, P.G. Xuereb i I. Jarukaitis, sędziowie: E. Juhász i J. Malenovský

Trzeci rzęd, od lewej

sędziowie: F. Biltgen, D. Šváby, T. von Danwitz i L. Bay Larsen, rzecznik generalna E. Sharpston, sędziowie: C. Toader, C. Vajda i K. Jürimäe

Czwarty rzęd, od lewej

sędzia N.J. Piçarra, rzecznicy generalni: M. Bobek i M. Campos Sánchez-Bordona, sędzia C. Lycourgos, rzecznicy generalni H. Saugmandsgaard Øe, E. Tanchev i G. Hogan

Piąty rzęd, od lewej

sędzia N. Jääskinen, rzecznicy generalni: P. Pikamäe i G. Pitruzzella, sędziowie: A. Kumin i N. Wahl, sekretarz A. Calot Escobar

1. Zmiany w składzie Trybunału Sprawiedliwości w 2019 r.

Uroczyste posiedzenie w dniu 6 lutego 2019 r.

Decyzją przedstawicieli rządów państw członkowskich Unii Europejskiej z dnia 1 lutego 2019 r., na stanowisko rzecznika generalnego Trybunału Sprawiedliwości, na kadencję trwającą od 5 lutego 2019 r. do 6 października 2024 r., został powołany Priit Pikamäe, jako następca Nilsa Wahla.

Z okazji ustąpienia ze stanowiska i pożegnania Nilsa Wahla, a także z okazji objęcia stanowiska przez Priita Pikamäe, w dniu 6 lutego 2019 r. odbyło się uroczyste posiedzenie Trybunału Sprawiedliwości.

Uroczyste posiedzenie w dniu 20 marca 2019 r.

Decyzją przedstawicieli rządów państw członkowskich Unii Europejskiej z dnia 6 marca 2019 r. Andreas Kumin został mianowany sędzią Trybunału Sprawiedliwości na okres od 20 marca 2019 r. do 6 października 2024 r., jako następca Marii Berger.

Z okazji ustąpienia ze stanowiska i pożegnania Marii Berger, a także z okazji objęcia stanowiska przez Andreasa Kumina, w dniu 20 marca 2019 r. odbyło się uroczyste posiedzenie Trybunału Sprawiedliwości.

9 czerwca 2019 r.

Zmarł Yves Bot, rzecznik generalny Trybunału Sprawiedliwości od dnia 7 października 2006 r.

17 czerwca 2019 r.

W dniu 29 maja 2019 r. Egils Levits, sędzia Trybunału Sprawiedliwości od dnia 11 maja 2004 r., został wybrany przez parlament Republiki Łotewskiej na urząd prezydenta Republiki Łotewskiej. W związku z tym Egils Levits złożył rezygnację ze stanowiska sędziego Trybunału z dniem 17 czerwca 2019 r.

Uroczyste posiedzenie w dniu 7 października 2019 r.

Decyzją z dnia 1 lutego 2019 r. Niilo Jääskinen został mianowany sędzią Trybunału Sprawiedliwości na okres od 7 października 2019 r. do 6 października 2021 r. jako następca Allana Rosasa.

Ponadto decyzją z dnia 10 lipca 2019 r. Nils Wahl został mianowany sędzią Trybunału Sprawiedliwości na okres od 7 października 2019 r. do 6 października 2024 r. jako następca Carla Gustava Fernlunda.

Uroczyste posiedzenie z okazji ustąpienia ze stanowiska i pożegnania Allana Rosasa i Carla Gustava Fernlunda oraz złożenia ślubowania i objęcia stanowisk przez Niila Jääskinena i Nilsa Wahla odbyło się w Trybunale w dniu 7 października 2019 r.

2. Porządek pierwszeństwa

na dzień 31 grudnia 2019 r.

K. LENAERTS, prezes
R. SILVA de LAPUERTA, wiceprezes
J.-C. BONICHOT, prezes pierwszej izby
A. ARABADJIEV, prezes drugiej izby
A. PRECHAL, prezes trzeciej izby
M. VILARAS, prezes czwartej izby
E. REGAN, prezes piątej izby
M. SZPUNAR, pierwszy rzecznik generalny
M. SAFJAN, prezes szóstej izby
S. RODIN, prezes dziewiątej izby
P.G. XUEREB, prezes siódmej izby
L.S. ROSSI, prezes ósmej izby
I. JARUKAITIS, prezes dziesiątej izby
J. KOKOTT, rzecznik generalna
E. JUHÁSZ, sędzia
M. ILEŠIČ, sędzia
J. MALENOVSKÝ, sędzia
L. BAY LARSEN, sędzia
E. SHARPSTON, rzecznik generalna
T. von DANWITZ, sędzia
C. TOADER, sędzia
D. ŠVÁBY, sędzia
C. VAJDA, sędzia
F. BILTGEN, sędzia
K. JÜRIMÄE, sędzia
C. LYCOURGOS, sędzia
M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA, rzecznik generalny
H. Saugmandsgaard ØE, rzecznik generalny
M. BOBEK, rzecznik generalny
E. TANCHEV, rzecznik generalny
N. PIÇARRA, sędzia
G. HOGAN, rzecznik generalny
G. PITRUZZELLA, rzecznik generalny
P. PIKAMÄE, rzecznik generalny
A. KUMIN, sędzia
N. JÄÄSKINEN, sędzia
N. WAHL, sędzia

A. CALOT ESCOBAR, sekretarz

3. Dawni członkowie Trybunału Sprawiedliwości

(w kolejności objęcia stanowiska)

Sędziowie i rzecznicy generalni

Massimo PILOTTI, sędzia (1952–1958), prezes w latach 1952–1958 (†)
Petrus SERRARENS, sędzia (1952–1958) (†)
Otto RIESE, sędzia (1952–1963) (†)
Louis DELVAUX, sędzia (1952–1967) (†)
Jacques RUEFF, sędzia (1952–1959 i 1960–1962) (†)
Charles Léon HAMMES, sędzia (1952–1967), prezes w latach 1964–1967 (†)
Adrianus VAN KLEFFENS, sędzia (1952–1958) (†)
Maurice LAGRANGE, rzecznik generalny (1952–1964) (†)
Karl ROEMER, rzecznik generalny (1953–1973) (†)
Rino ROSSI, sędzia (1958–1964) (†)
Nicola CATALANO, sędzia (1958–1961) (†)
Andreas Matthias DONNER, sędzia (1958–1979), prezes w latach 1958–1964 (†)
Alberto TRABUCCHI, sędzia (1962–1972), następnie rzecznik generalny (1973–1976) (†)
Robert LECOURT, sędzia (1962–1976), prezes w latach 1967–1976 (†)
Walter STRAUSS, sędzia (1963–1970) (†)
Riccardo MONACO, sędzia (1964–1976) (†)
Joseph GAND, rzecznik generalny (1964–1970) (†)
Josse J. MERTENS de WILMARS, sędzia (1967–1984), prezes w latach 1980–1984 (†)
Pierre PESCATORE, sędzia (1967–1985) (†)
Hans KUTSCHER, sędzia (1970–1980), prezes w latach 1976–1980 (†)
Alain Louis DUTHEILLET DE LAMOTHE, rzecznik generalny (1970–1972) (†)
Henri MAYRAS, rzecznik generalny (1972–1981) (†)
M. Cearbhall Ó DÁLAIGH, sędzia (1973–1974) (†)
Max SØRENSEN, sędzia (1973–1979) (†)
Jean-Pierre WARNER, rzecznik generalny (1973–1981) (†)
Alexander J. MACKENZIE STUART, sędzia (1973–1988), prezes w latach 1984–1988 (†)
Gerhard REISCHL, rzecznik generalny (1973–1981) (†)
Aindrias O'KEEFFE, sędzia (1974–1985) (†)
Francesco CAPOTORTI, sędzia (1976), następnie rzecznik generalny (1976–1982) (†)
Giacinto BOSCO, sędzia (1976–1988) (†)
Adolphe TOUFFAIT, sędzia (1976–1982) (†)
Thijmen KOOPMANS, sędzia (1979–1990) (†)
Ole DUE, sędzia (1979–1994), prezes w latach 1988–1994 (†)
Ulrich EVERLING, sędzia (1980–1988) (†)
Alexandros CHLOROS, sędzia (1981–1982) (†)
Sir Gordon SLYNN, rzecznik generalny (1981–1988), następnie sędzia (1988–1992) (†)
Simone ROZÈS, rzecznik generalna (1981–1984)
Pieter VERLOREN van THEMAAT, rzecznik generalny (1981–1986) (†)
Fernand GRÉVISSE, sędzia (1981–1982 i 1988–1994) (†)
Kai BAHLMANN, sędzia (1982–1988) (†)
G. Federico MANCINI, rzecznik generalny (1982–1988), następnie sędzia (1988–1999) (†)
Yves GALMOT, sędzia (1982–1988) (†)

Constantinos KAKOURIS, sędzia (1983–1997) (†)
Carl Otto LENZ, rzecznik generalny (1984–1997)
Marco DARMON, rzecznik generalny (1984–1994) (†)
René JOLIET, sędzia (1984–1995) (†)
Thomas Francis O'HIGGINS, sędzia (1985–1991) (†)
Fernand SCHOCKWEILER, sędzia (1985–1996) (†)
Jean MISCHO, rzecznik generalny (1986–1991 i 1997–2003) (†)
José Carlos de CARVALHO MOITINHO de ALMEIDA, sędzia (1986–2000)
José Luís da CRUZ VILAÇA, rzecznik generalny (1986–1988), sędzia (2012–2018)
Gil Carlos RODRÍGUEZ IGLÉSÍAS, sędzia (1986–2003), prezes w latach 1994–2003 (†)
Manuel DIEZ de VELASCO, sędzia (1988–1994) (†)
Manfred ZULEEG, sędzia (1988–1994) (†)
Walter VAN GERVEN, rzecznik generalny (1988–1994) (†)
Francis Geoffrey JACOBS, rzecznik generalny (1988–2006)
Giuseppe TESAURO, rzecznik generalny (1988–1998)
Paul Joan George KAPTEYN, sędzia (1990–2000)
Claus Christian GULMANN, rzecznik generalny (1991–1994), następnie sędzia (1994–2006)
John L. MURRAY, sędzia (1991–1999)
David Alexander Ogilvy EDWARD, sędzia (1992–2004)
Antonio Mario LA PERGOLA, sędzia (1994 i 1999–2006), rzecznik generalny (1995–1999) (†)
Georges COSMAS, rzecznik generalny (1994–2000)
Jean-Pierre PUISSOCHET, sędzia (1994–2006)
Philippe LÉGER, rzecznik generalny (1994–2006)
Günter HIRSCH, sędzia (1994–2000)
Michael Bendik ELMER, rzecznik generalny (1994–1997)
Peter JANN, sędzia (1995–2009)
Hans RAGNEMALM, sędzia (1995–2000) (†)
Leif SEVÓN, sędzia (1995–2002)
Nial FENNELLY, rzecznik generalny (1995–2000)
Melchior WATHELET, sędzia (1995–2003), następnie rzecznik generalny (2012–2018)
Dámaso RUIZ-JARABO COLOMER, rzecznik generalny (1995–2009) (†)
Romain SCHINTGEN, sędzia (1996–2008)
Krateros IOANNOU, sędzia (1997–1999) (†)
Siegbert ALBER, rzecznik generalny (1997–2003)
Antonio SAGGIO, rzecznik generalny (1998–2000) (†)
Vassilios SKOURIS, sędzia (1999–2015), prezes w latach 2003–2015
Fidelma O'KELLY MACKEN, sędzia (1999–2004)
Ninon COLNERIC, sędzia (2000–2006)
Stig von BAHR, sędzia (2000–2006)
Antonio TIZZANO, rzecznik generalny (2000–2006), następnie sędzia (2006–2018), wiceprezes w latach 2015–2018
José Narciso da CUNHA RODRIGUES, sędzia (2000–2012)
Christiaan Willem Anton TIMMERMANS, sędzia (2000–2010)
Leendert A. GEELHOED, rzecznik generalny (2000–2006) (†)
Christine STIX-HACKL, rzecznik generalna (2000–2006) (†)
Allan ROSAS, sędzia (2002–2019)
Luís Miguel POIARES PESSOA MADURO, rzecznik generalny (2003–2009)
Konrad Hermann Theodor SCHIEMANN, sędzia (2004–2012)
Jerzy MAKARCZYK, sędzia (2004–2009)
Pranas KÜRIS, sędzia (2004–2010)

Georges ARESTIS, sędzia (2004–2014)
Anthony BORG BARTHET, sędzia (2004–2018)
Ján KLUČKA, sędzia (2004–2009)
Uno LÖHMUS, sędzia (2004–2013)
Egils LEVITS, sędzia (2004–2019)
Aindrias Ó CAOIMH, sędzia (2004–2015)
Paolo MENGOZZI, rzecznik generalny (2006–2018)
Pernilla LINDH, sędzia (2006–2011)
Yves BOT, rzecznik generalny (2006–2019) (†)
Ján MAZÁK, rzecznik generalny (2006–2012)
Verica TRSTENJAK, rzecznik generalna (2006–2012)
Jean-Jacques KASEL, sędzia (2008–2013)
Maria BERGER, sędzia (2009–2019)
Niilo JÄÄSKINEN, rzecznik generalny (2009–2015)
Pedro CRUZ VILLALÓN, rzecznik generalny (2009–2015)
Egidijus JARAŠIŪNAS, sędzia (2010–2018)
Carl Gustav FERNLUND, sędzia (2011–2019)
Nils WAHL, rzecznik generalny (2012–2019)

Prezesi

Massimo PILOTTI (1952–1958) (†)
Andreas Matthias DONNER (1958–1964) (†)
Charles Léon HAMMES (1964–1967) (†)
Robert LECOURT (1967–1976) (†)
Hans KUTSCHER (1976–1980) (†)
Josse J. MERTENS de WILMARS (1980–1984) (†)
Alexander John MACKENZIE STUART (1984–1988) (†)
Ole DUE (1988–1994) (†)
Gil Carlos RODRÍGUEZ IGLÉSÍAS (1994–2003) (†)
Vassilios SKOURIS (2003–2015)

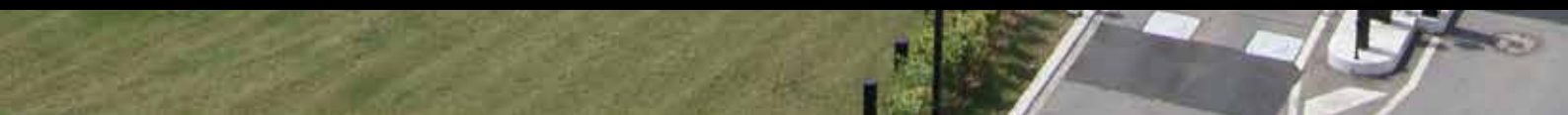
Sekretarze

Albert VAN HOUTTE (1953–1982) (†)
Paul HEIM (1982–1988)
Jean-Guy GIRAUD (1988–1994)
Roger GRASS (1994–2010)

Rozdział II

Sąd

A | Działalność Sądu w 2019 r.

Prezes Sądu, **Marc van der Woude**

Rok 2019 był pod wieloma względami szczególnie ważny dla Sądu.

Po pierwsze, w 2019 r. Sąd obchodził trzydziestolecie istnienia. Pierwsi członkowie Sądu, utworzonego decyzją Rady z dnia 24 października 1988 r., objęli bowiem stanowiska w dniu 25 września 1989 r. Aby uczcić tę rocznicę, Sąd zorganizował sympozjum zatytułowane „Sąd Unii Europejskiej w erze cyfrowej”, które skupiało się wokół dwóch tematów: „Dostępny wymiar sprawiedliwości” i „Skuteczny i wysokiej jakości wymiar sprawiedliwości”. Przy tej okazji Sąd zgromadził licznych przedstawicieli instytucji europejskich, krajowych i międzynarodowych, a także profesorów prawa, sędziów i prawników ze wszystkich państw członkowskich. Akta tego wysokiej jakości sympozjum są dostępne na stronie internetowej Curia.

Po drugie, w składzie Sądu zaszły istotne zmiany, zarówno z powodu jego częściowego odnowienia, jak i realizacji trzeciego etapu reformy struktury sądowniczej tej instytucji. Sąd przyjął najpierw sędzie R. Frendo w dniu 20 marca 2019 r. na miejsce sędziego P.G. Xuereba, który został powołany do Trybunału Sprawiedliwości w dniu 8 października 2018 r. Podczas uroczystości zorganizowanej w dniu 26 września 2019 r. Sąd złożył hołd ośmiu sędziom odchodzącym z tego sądu, a mianowicie sędzi I. Pelikánovej oraz sędziom G. Berardisowi, E. Bieliūnasowi, L. Calvowi-Sotelowi Ibáñezowi-Martínowi, A. Dittrichowi, E. Perillowi, M. Prekowi i I. Ulloi Rubiowi. Na uroczystym posiedzeniu, które odbyło się tego samego dnia, Sąd powitał czternastu nowych członków, a mianowicie sędzie: T. Perišin, O. Porchie, T.R. Pynnä, P. Škvařilová-Pelzl, M. Stancu i G. Steinfatt oraz sędziów: G. Hessego, J. Laitenbergera, R. Mastroianniego, J. Martína y Péreza de Nanclaresa, I. Nõmma, R. Norkusa, M. Sampola Pucurulla i L. Truchota. Na dzień 31 grudnia 2019 r. Sąd składał się z 52 członków.

Po trzecie, aby zrealizować trzeci etap reformy, Sąd przyjął szereg środków mających na celu zapewnienie, że orzeczenia wysokiej jakości będą zapadać w rozsądnym terminie. Pierwszy środek dotyczy liczby izb w Sądzie, która z powodu podwyższonej liczby sędziów musiała zostać zwiększona z dziewięciu do dziesięciu, przy czym każda izba liczy pięciu sędziów¹. Ponadto, aby wspierać wymianę między sędziami tych izb, sędziowie ci nie zasiadają już w dwóch konfiguracjach po trzech sędziów, którym przewodniczy ten sam prezes izby, lecz w sześciu konfiguracjach składu orzekającego według systemu rotacji.

Drugi środek, stosowany od dnia 30 września 2019 r., dotyczy wprowadzenia stopnia specjalizacji izb w dziedzinie własności intelektualnej i w dziedzinie służby publicznej. Tym samym zdecydowano, że sześć izb będzie się zajmować sprawami pierwszej kategorii, a cztery izby będą odpowiedzialne za sprawy drugiej kategorii. Pozostałe spory wszystkich kategorii będą nadal rozdzielane między wszystkie izby. Ponadto wszystkie sprawy, zarówno w dziedzinach będących przedmiotem specjalizacji, jak i w pozostałych dziedzinach, będą nadal przydzielane izmom według systemu rotacyjnego, który może uwzględniać obciążenie pracą i powiązania między sprawami. To ostatnie odstępstwo oznacza, że sprawy, które dotyczą tego samego zaskarżonego aktu lub w których została poruszona podobna problematyka, są co do zasady przydzielane tej samej izbie, a nawet temu samemu sędziemu sprawozdawcy.

1| W razie potrzeby w skład dwóch z tych izb będzie mogło wchodzić sześciu sędziów.

Trzeci środek dotyczy składu wielkiej izby, który został zmieniony, aby umożliwić sędziom niebędącym prezesami izb zasiadanie w większym stopniu w tym składzie orzekającym obejmującym piętnastu sędziów. Od dnia 26 września 2019 r. w skład wielkiej izby wchodzi: prezes, wiceprezes, ograniczona liczba prezesów izb, sędziowie izby pierwotnie odpowiedzialnej za daną sprawę oraz inni sędziowie wybierani na przemian według porządku pierwszeństwa i odwróconego porządku pierwszeństwa.

Po czwarte, Sąd uznał za istotne włączenie w większym stopniu prezesa i wiceprezesa w działalność sądową, przy jednoczesnym uwzględnieniu ich szczególnych obowiązków, które nie idą w parze z działalnością pełnoprawnego sędziego. I tak prezes zastępuje sędziego, do którego odnosi się przeszkoda w wykonywaniu obowiązków, w rozszerzonych składach orzekających składających się z pięciu sędziów, a wiceprezes uczestniczy w rozszerzonych składach orzekających składających się z pięciu sędziów w jednej sprawie na izbę i raz na rok. W tym kontekście należy podkreślić, że Sąd potwierdził, iż głównym zadaniem wiceprezesa jest czuwanie nad spójnością i jakością orzecznictwa.

Wszystkie te środki powinny umożliwić Sądowi zapewnienie, że ostatni etap reformy przyniesie efekty, w szczególności w odniesieniu do dalszego skrócenia czasu trwania postępowania i bardziej systematycznego przekazywania spraw do rozpoznania rozszerzonym składom orzekającym składającym się z pięciu lub piętnastu sędziów.

Po piąte, pomimo wyzwań związanych z realizacją ostatniego etapu reformy i częściowym odnowieniem składu Sądu Sąd zdołał osiągnąć zadowalające wyniki. Ze statystycznego punktu widzenia liczba spraw wniesionych (939) i liczba spraw zakończonych (874) pozostają, biorąc pod uwagę wniesienie dużej grupy spraw powiązanych pod koniec roku, zasadniczo w równowadze z liczbą 1398 spraw w toku. Ta zadowalająca sytuacja znajduje odzwierciedlenie w czasie rozpoznania spraw, który nadal wykazuje tendencję spadkową. Czas trwania postępowania w sprawach rozstrzygniętych wyrokiem i postanowieniem wynosił bowiem 17 miesięcy w 2019 r. w porównaniu z 20 miesiącami w 2018 r. i około 26 miesiącami w pierwszych latach ostatniej dekady. Ta wyraźna poprawa jest jedną z korzyści płynących z reformy struktury sądowej Unii. Kolejną korzyścią jest możliwość zasiadania przez Sąd w większym stopniu w składach orzekających składających się z pięciu sędziów w sprawach, które na to zasługują, i tym samym zwiększenie autorytetu jego orzeczeń. Od 2016 r. liczba spraw rozstrzyganych przez rozszerzone składy orzekające wynosi około 60 spraw rocznie w porównaniu z około 10 sprawami na początku dekady.

B | Orzecznictwo Sądu w 2019 r.

Wiceprezes Sądu **Savvas Papasavvas**

Trendy orzecznicze

Analiza orzeczeń wydanych przez Sąd w 2019 r. po raz kolejny ukazuje różnorodność obszarów, których one dotyczyły, oraz wagę rozstrzyganych przez Sąd sporów. Aby podołać swym zadaniom, Sąd, podobnie jak w poprzednim roku, regularnie i wielokrotnie korzystał z przysługującej mu na podstawie art. 50 statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej możliwości orzekania w izbach złożonych z pięciu sędziów. Rozpatrując przedkładane mu zagadnienia, Sąd niejednokrotnie był zmuszony orzec naruszenie zasad ustanowionych w prawie Unii Europejskiej i praw podstawowych. Miał on również sposobność objaśnienia w 2019 r. szeregu kwestii proceduralnych. Zwracano się do niego, jako sądu pierwszej instancji, o zbadanie nowych zagadnień oraz o rozpoznanie spraw o zasadniczym znaczeniu z prawnego i ekonomicznego punktu widzenia.

Jako instytucja gwarantująca poszanowanie zasad prawa Unii, wyrokiem z dnia 10 czerwca 2019 r., **RY/Komisja** (T-160/17, [EU:T:2019:1](#)) Sąd stwierdził nieważność decyzji Komisji Europejskiej o rozwiązaniu z powodu utraty zaufania umowy o pracę, zawartej na czas nieokreślony z członkiem personelu tymczasowego, ze względu na naruszenie jego prawa do bycia wysłuchanym, zapisanego w art. 41 ust. 2 lit. a) Karty praw podstawowych Unii Europejskiej. Ponadto w wyrokach: z dnia 11 lipca 2019 r., **Yanukowych/Rada** (T-244/16 i T-285/17, [EU:T:2019:502](#)) i **Klymenko/Rada** (T-274/18, [EU:T:2019:509](#)) Sąd stwierdził nieważność aktów Rady Unii Europejskiej¹ w sprawie przyjęcia środków ograniczających w związku z sytuacją na Ukrainie, w zakresie w jakim w wykazie osób, podmiotów i organów, do których mają zastosowanie środki ograniczające, pozostawiono skarżących, byłego prezydenta i byłego ministra ds. dochodów i opłat Ukrainy. Sąd zastosował zasady wypracowane w wyroku z dnia 19 grudnia 2018 r., **Azarov/Rada** (C-530/17 P, [EU:C:2018:1031](#)) i uznał, że nie zostało wykazane, iż przed przyjęciem zaskarżonych aktów Rada zweryfikowała przestrzeganie przez ukraińską administrację sądową prawa do obrony i prawa do skutecznej ochrony sądowej skarżących. Na tej podstawie stwierdził nieważność zaskarżonych aktów.

Sąd zajmował się również wyjaśnieniem pewnych aspektów dopuszczalności odwołań. W postanowieniu z dnia 30 kwietnia 2019 r., **Rumunia/Komisja** (T-530/18, odwołanie w toku², [EU:T:2019:269](#)), Sąd sprecyzował chwilę rozpoczęcia biegu terminu do wniesienia skargi o stwierdzenie nieważności aktu o charakterze indywidualnym w sytuacji, gdy akt ten został nie tylko doręczony adresatowi, lecz również opublikowany. Sąd uznał, że datą, którą należy uwzględnić w celu określenia rozpoczęcia biegu omawianego terminu, jest data publikacji w Dzienniku Urzędowym, jeżeli owa publikacja, warunkująca wejście aktu w życie, jest przewidziana w traktacie FUE, zaś data notyfikacji – w pozostałych przypadkach wymienionych w art. 297 ust. 2 akapit trzeci TFUE, do których zalicza się przypadek decyzji wskazujących adresata. Stosując te zasady Sąd orzekł, że skarga Rumunii, wniesiona w dniu 7 września 2018 r., została wniesiona po terminie i należy ją odrzucić jako niedopuszczalną. Ponadto w wyroku z dnia 20 września 2019 r., **Venezuela/Rada** (T-65/18,

1] W sprawach T-244/16 i T-285/17 wnoszono w tym przypadku o stwierdzenie nieważności decyzji Rady (WPZiB) 2016/318 z dnia 4 marca 2016 r. (Dz.U. 2016, L 60, s. 76) oraz rozporządzenia wykonawczego Rady (UE) 2016/311 z dnia 4 marca 2016 r. (Dz.U. 2016, L 60, s. 1), decyzji Rady (WPZiB) 2017/381 z dnia 3 marca 2017 r. (Dz.U. 2017, L 58, s. 34) oraz rozporządzenia wykonawczego Rady (UE) 2017/374 z dnia 3 marca 2017 r. (Dz.U. 2017, L 58, s. 1), a w sprawie T-274/18 – decyzji Rady (WPZiB) 2018/333 z dnia 5 marca 2018 r. (Dz.U. 2018, L 63, s. 48) i rozporządzenia wykonawczego Rady (UE) 2018/326 z dnia 5 marca 2018 r. (Dz.U. 2018, L 63, s. 5).

2] Sprawa C-498/19 P, **Rumunia/Komisja**.

odwołanie w toku³, [EU:T:2019:649](#)), Sąd badał dopuszczalność skarg wnoszonych przez państwa trzecie. W tym względzie, stwierdziwszy, że Boliwariańska Republika Wenezueli nie jest – jako państwo – wyraźnie i konkretnie wskazana w zaskarżonych przepisach, a przy tym nie można jej zrównać z podmiotem gospodarczym prowadzącym zwykle daną działalność gospodarczą, Sąd uznał, że zaskarżone przepisy nie dotyczą bezpośrednio sytuacji prawnej tego państwa i odrzucił skargę jako niedopuszczalną.

Sąd miał również do czynienia z nowymi zagadnieniami prawnymi, jak na przykład w wyroku z dnia 10 września 2019 r., **Polska/Komisja** (T-883/16, odwołanie w toku⁴, [EU:T:2019:567](#)), w którym uwzględnił wniesioną przez Rzeczpospolitą Polską skargę o stwierdzenie nieważności decyzji Komisji zatwierdzającej zmianę systemu ustanawiającego wyłączenie w odniesieniu do zasad korzystania z gazociągu OPAL, zaproponowaną przez niemiecki organ regulacyjny⁵, w uwagi na naruszenie zasady solidarności energetycznej, zawartej w art. 194 ust. 1 TFUE, którą to zasadę badał po raz pierwszy. Podobnie w wyroku z dnia 12 grudnia 2019 r., **Conte/EUIPO (CANNABIS STORE AMSTERDAM)** (T-683/18, [EU:T:2019:855](#)), Sąd oddalił skargę na decyzję Izby Odwoławczej Urzędu Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej (EUIPO), która odmówiła rejestracji znaku towarowego CANNABIS STORE AMSTERDAM z uwagi na sprzeczność z porządkiem publicznym. Nigdy wcześniej Sąd nie badał znaku towarowego postrzeganego jako nawiązanie do nielegalnych środków odurzających pod kątem art. 7 ust. 1 lit. f) rozporządzenia 2017/1001⁶. Ponadto w dniu 20 września 2019 r., w wyroku **BASF Grenzach/ECHA** (T-125/17, [EU:T:2019:638](#)), Sąd orzekł po raz pierwszy w sprawie zadań i kompetencji Rady Odwoławczej Europejskiej Agencji Chemikaliów (ECHA). Dokładniej, Sąd ustalił zakres i dogłębną kontrolę sprawowaną przez tę radę, w postępowaniu wszczętym przed nim przeciwko decyzji ECHA, w której zażądała ona dodatkowych informacji na temat oceny substancji triclosan, na podstawie rozporządzenia (WE) nr 1907/2006⁷. Należy wreszcie przytoczyć wyrok z dnia 8 maja 2019 r., **Stemcor London i Samac Steel Supplies/Komisja** (T-749/16, [EU:T:2019:310](#)), w którym Sąd oddalił skargę o stwierdzenie nieważności rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) 2016/1329⁸, nakładającego z mocą wsteczną ostateczne cło antydumpingowe na przywóz niektórych płaskich wyrobów ze stali walcowanych na zimno pochodzących z Chińskiej Republiki Ludowej i Federacji Rosyjskiej. W wyroku tym Sąd po raz pierwszy orzekł w przedmiocie mechanizmu określonego w art. 10 ust. 4 rozporządzenia podstawowego w dziedzinie antydumpingu⁹, pozwalającego Komisji po pewnych warunkach pobrać cło antydumpingowe od produktów, które zostały wprowadzone do konsumpcji w okresie nieprzekraczającym 90 dni przed datą zastosowania środków tymczasowych (lecz nie przed wszczęciem dochodzenia).

3| Sprawa C-872/19 P, **Wenezuela/Rada**.

4| Sprawa C-848/19 P, **Niemcy/Polska**.

5| Decyzja Komisji C(2016) 6950 final z dnia 28 października 2016 r. w sprawie przeglądu warunków wyłączenia gazociągu OPAL, przyznanych na podstawie dyrektywy 2003/55, spod zasad dotyczących dostępu stron trzecich do sieci oraz regulacji taryfowej.

6| Artykuł 7 ust. 1 lit. f) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1001 z dnia 14 czerwca 2017 r. w sprawie znaku towarowego Unii Europejskiej (Dz.U. 2017, L 154, s. 1) stanowi, że nie są rejestrowane znaki towarowe, które są sprzeczne z porządkiem publicznym lub z dobrymi obyczajami.

7| Rozporządzenie (WE) nr 1907/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów (REACH) i utworzenia Europejskiej Agencji Chemikaliów, zmieniające dyrektywę 1999/45/WE oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 793/93 i rozporządzenie Komisji (WE) nr 1488/94, jak również dyrektywę Rady 76/769/EWG i dyrektywy Komisji 91/155/EWG, 93/67/EWG, 93/105/WE i 2000/21/WE (Dz.U. 2006, L 396, s. 1; sprostowanie Dz.U. 2007, L 136, s. 3).

8| Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2016/1329 z dnia 29 lipca 2016 r. nakładające ostateczne cło antydumpingowe na zarejestrowany przywóz niektórych płaskich wyrobów ze stali walcowanych na zimno pochodzących z Chińskiej Republiki Ludowej i Federacji Rosyjskiej (Dz.U. 2016, L 210, s. 27).

9| Rozporządzenie (UE) 2016/1036 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 czerwca 2016 r. w sprawie ochrony przed przywozem produktów po cenach dumpingowych z krajów niebędących członkami Unii Europejskiej (Dz.U. 2016, L 176, s. 21).

Wreszcie, Sąd rozpoznawał sprawy tzw. „tax rulings” (interpretacji indywidualnych). W wyroku z dnia 14 lutego 2019 r., **Belgia i Magnetrol International/Komisja** (T-131/16 i T-263/16, odwołanie w toku¹⁰, [EU:T:2019:91](#)), w postępowaniu w trybie art. 263 TFUE stwierdził nieważność decyzji 2016/1699 uznającej za niezgodny z prawem i rynkiem wewnętrznym system zwolnienia z opodatkowania nadmiernych zysków podmiotów belgijskich należących do wielonarodowych grup przedsiębiorstw, stosowany w Belgii od 2004 r., oraz nakazującej odzyskanie pomocy¹¹. Natomiast w wyroku z dnia 24 września 2019 r., **Luksemburg i Fiat Chrysler Finance Europe/Komisja** (T-755/15 i T-759/15, [EU:T:2019:670](#)), Sąd oddalił jako bezzasadne wniesione przez Wielkie Księstwo Luksemburga i Fiat Chrysler Finance Europe skargi o stwierdzenie nieważności decyzji Komisji w sprawie uznania za pomoc państwa interpretację indywidualną (tax ruling) wydaną przez luksemburskie organy podatkowe na rzecz przedsiębiorstwa Fiat Chrysler Finance Europe¹².

I. Postępowanie sądowe

1. Pojęcie aktu zaskarżalnego

W postanowieniu z dnia 15 marca 2019 r., **Silgan Closures i Silgan Holdings/Komisja** (T-410/18, odwołanie w toku¹³, [EU:T:2019:166](#)) Sąd oddalił skargę o stwierdzenie nieważności decyzji Komisji o wszczęciu zgodnie z art. 2 ust. 1 rozporządzenia nr 773/2004¹⁴ postępowania na podstawie art. 101 TFUE wobec szeregu spółek prowadzących działalność w branży opakowań metalowych, w tym skarżących. W tym zakresie Sąd uwzględnił podniesiony przez Komisję zarzut niedopuszczalności i orzekł, że zaskarżona decyzja stanowi akt przygotowawczy niewywołujący skutków prawnych wobec skarżących w rozumieniu art. 263 TFUE.

Sąd przypomniał przede wszystkim, że skutki i charakter prawny zaskarżonej decyzji należy oceniać w świetle jej funkcji w ramach postępowania, które kończy się wydaniem decyzji na podstawie rozdziału III rozporządzenia Rady (WE) nr 1/2003¹⁵.

Co się tyczy w szczególności przewidzianego w art. 11 ust. 6 rozporządzenia nr 1/2003 skutku, zgodnie z którym wszczęcie postępowania, będącego przedmiotem zaskarżonej decyzji, pozbawia organy ochrony konkurencji państw członkowskich ich kompetencji w zakresie stosowania art. 101 TFUE, w świetle okoliczności faktycznych będących przedmiotem tego postępowania Sąd stwierdził, że skutek ten nie stanowi naruszenia interesów skarżących, lecz polega na ich ochronie przed prowadzeniem równoległego postępowania przez te organy.

10| Sprawa C-337/19 P, **Komisja/Belgia i Magnetrol International**.

11| Decyzja Komisji (UE) 2016/1699 z dnia 11 stycznia 2016 r. w sprawie programu pomocy państwa dotyczącego zwolnienia z opodatkowania nadmiernych zysków SA.37667 (2015/C) (ex 2015/NN) wdrożonego przez Belgię (Dz.U. 2016, L 260, s. 61).

12| Decyzja (UE) 2016/2326 w sprawie pomocy państwa SA.38375 (2014/C ex 2014/NN) wdrożonej przez Luksemburg na rzecz grupy Fiat (Dz.U. 2016, L 351, s. 1).

13| Sprawa C-418/19 P, **Silgan Closures i Silgan Holdings/Komisja**.

14| Rozporządzenie Komisji (WE) nr 773/2004 z dnia 7 kwietnia 2004 r. odnoszące się do prowadzenia przez Komisję postępowań zgodnie z art. [101 TFUE] i [102 TFUE] (Dz.U. 2004, L 123, s. 18).

15| Rozporządzenie Rady (WE) nr 1/2003 z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. [101 i 102 TFUE] (Dz.U. 2003, L 1, s. 1).

Sąd uznał, że powyższy wniosek ma zastosowanie nie tylko w sytuacji, gdy żaden organ krajowy nie wszczął postępowania w danej kwestii, lecz również, tym bardziej, gdy taki organ wszczął takie postępowanie i został pozbawiony kompetencji na podstawie art. 11 ust. 6 rozporządzenia nr 1/2003. O ile decyzja o wszczęciu postępowania na podstawie art. 101 TFUE nie ma wpływu na sytuację prawną przedsiębiorstwa, którego dotyczy decyzja, w przypadku gdy nie było ono do tej pory przedmiotem żadnego innego postępowania, o tyle jest tak tym bardziej, gdy rozpoczęto już postępowanie przeciwko danemu przedsiębiorstwu w ramach dochodzenia wszczętego przez organ krajowy.

Zdaniem Sądu skarżące niesłusznie zatem powołują się na art. 104 i 105 TFUE, w których mowa o szeregu wzajemnych oddziaływań na siebie kompetencji Komisji i kompetencji państw członkowskich, w szczególności jeśli chodzi o wprowadzenie w życie art. 101 TFUE. Postanowienia te dotyczą bowiem jedynie ewentualnych przypadków, nieobjętych zakresem rozporządzenia wykonawczego do art. 101 TFUE, przyjętego na podstawie art. 103 TFUE, takiego jak rozporządzenie nr 1/2003.

Sąd zauważył, że z jednej strony nic nie stoi na przeszkodzie, by skarżące wystąpiły o zastosowanie komunikatu Komisji w sprawie zwalniania z grzywien i zmniejszania grzywien w sprawach kartelowych. Z drugiej strony w przypadku kartelu, którego antykonkurencyjne skutki mogą wystąpić w wielu państwach członkowskich i w związku z tym mogą spowodować interwencję ze strony różnych krajowych organów ochrony konkurencji oraz Komisji, w interesie przedsiębiorstwa chcącego skorzystać z systemu łagodzenia sankcji leży złożenie wniosków o zwolnienie z kary nie tylko do krajowych organów, ewentualnie uprawnionych do stosowania art. 101 TFUE, ale także do Komisji.

W takim wypadku na przedsiębiorstwie, które zamierza skorzystać z takiego programu, spoczywa obowiązek podjęcia koniecznych działań, aby ewentualne skorzystanie przez Komisję z kompetencji przysługującej jej na podstawie rozporządzenia nr 1/2003 miało jak najmniej wpływ na korzyści, o jakie przedsiębiorstwo to może się ubiegać w ramach łagodzenia kar, a nawet nie miało na te korzyści żadnego wpływu.

Ponadto Sąd orzekł, że przerwanie biegu przedawnienia wskutek przyjęcia zaskarżonej decyzji nie wykracza poza skutki wywierane przez czynności proceduralne mające wpływ wyłącznie na sytuację procesową, a nie na sytuację prawną przedsiębiorstwa objętego dochodzeniem. Ta ocena dotycząca czysto proceduralnego charakteru owych skutków jest ważna nie tylko w odniesieniu do przerwania biegu przedawnienia przewidzianego w art. 25 rozporządzenia nr 1/2003, ale także w odniesieniu do przerwania biegu przedawnienia uprawnień organów krajowych do nakładania sankcji przewidzianych w stosownych przypadkach w prawie krajowym.

W sprawie zakończonej postanowieniem z dnia 6 maja 2019 r., **ABLV Bank/EBC** (T-281/18, odwołanie w toku¹⁶, [EU:T:2019:296](#)) Sąd rozpoznawał skargę o stwierdzenie nieważności decyzji EBC stwierdzających, że skarżąca i jej spółka zależna, ABLV Bank Luxembourg SA, znajdują się na progu upadłości lub są zagrożone upadłością w rozumieniu art. 18 ust. 1 rozporządzenia nr 806/2014¹⁷. W ramach tego postępowania EBC podniósł dwa zarzuty niedopuszczalności. W ramach pierwszego zarzutu niedopuszczalności EBC podniósł zasadniczo, że ocena znajdowania się na progu upadłości lub zagrożenia upadłością stanowiła akt przygotowawczy bez wiążącego skutku oraz że wspomniane rozporządzenie nie przewidywało możliwości wniesienia skargi o stwierdzenie nieważności przeciwko ocenie znajdowania się na progu upadłości lub zagrożenia upadłością. Ponadto EBC uznał, że art. 86 ust. 2 rzeczonego rozporządzenia wyraźnie stanowił, iż decyzje Jednolitej Rady ds. Restrukturyzacji i Uporządkowanej Likwidacji (SRB) mogły być przedmiotem takiej skargi. W ramach

16| Sprawa C-551/19 P, **ABLV Bank/EBC**.

17| Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 806/2014 z dnia 15 lipca 2014 r. ustanawiające jednolite zasady i jednolitą procedurę restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji instytucji kredytowych i niektórych firm inwestycyjnych w ramach jednolitego mechanizmu restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji oraz jednolitego funduszu restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji oraz zmieniające rozporządzenie (UE) nr 1093/2010 (Dz.U. 2014, L 225, s. 1).

drugiego zarzutu niedopuszczalności EBC podniósł, że oceny znajdowania się u progu upadłości lub zagrożenia upadłością nie dotyczyły bezpośrednio skarżącej, ponieważ, po pierwsze, oceny te nie wywołały bezpośrednio skutków w jej sytuacji prawnej, oraz po drugie, pozostawiały one szeroki zakres swobody organom odpowiedzialnym za ich wdrożenie.

Odnosząc się do pierwszego zarzutu niedopuszczalności, Sąd przypomniał w pierwszej kolejności swoje utrwalone orzecznictwo, na podstawie którego osoba fizyczna lub prawna może zaskarżyć jedynie te akty, które wywołują wiążące skutki prawne mogące wpłynąć na interesy strony skarżącej poprzez istotną zmianę jej sytuacji prawnej. Ponadto, jeżeli chodzi o akty prawne, których przygotowanie następuje na kilku etapach postępowania wewnętrznego, zaskarżalnymi są co do zasady jedynie te akty, które ustalają ostatecznie stanowisko instytucji na koniec tego postępowania, z wykluczeniem aktów pośrednich, które służą przygotowaniu decyzji końcowej i których bezprawność może zostać skutecznie podniesiona w ramach skargi skierowanej przeciwko tej decyzji. Z kolei akt pośredni nie może być zaskarżony, jeżeli zostanie wykazane, że bezprawność, jaką jest on dotknięty, może być także powołana na poparcie skargi skierowanej przeciwko decyzji końcowej, względem której akt ten ma charakter aktu przygotowawczego. W tych okolicznościach skarga wniesiona na decyzję kończącą postępowanie zapewni wystarczającą ochronę sądową.

Następnie Sąd podkreślił, że zaskarżone akty zawierają ocenę znajdowania się u progu upadłości lub zagrożenia upadłością wydaną przez EBC oraz że bank ten nie ma żadnej kompetencji decyzyjnej w ramach przewidzianych dla wydania postanowienia o restrukturyzacji lub uporządkowanej likwidacji. W rzeczywistości bowiem, na podstawie motywu 26 rozporządzenia nr 806/2014, pomimo że EBC i Jednolita Rada powinny być w stanie ocenić, czy dana instytucja kredytowa znajduje się w sytuacji u progu upadłości lub zagrożenia upadłością, to jednak wyłącznie do Jednolitej Rady należy ocena warunków restrukturyzacji lub uporządkowanej likwidacji i wydanie decyzji o restrukturyzacji lub uporządkowanej likwidacji, jeżeli uzna, iż zostały spełnione wszystkie warunki. Ponadto Sąd stwierdził, że z art. 18 ust. 1 wspomnianego rozporządzenia wyraźnie wynika, iż do Jednolitej Rady należy ocena, czy zostały spełnione trzy warunki przewidziane w tym przepisie. Oczywiście, o ile EBC posiada kompetencję do podania do wiadomości oceny dotyczącej pierwszego warunku, to znaczy znajdowania się u progu upadłości lub zagrożenia upadłością, to jednak chodzi jedynie o ocenę, która w żaden sposób nie wiąże Jednolitej Rady.

Wreszcie zdaniem Sądu zaskarżone akty należy uznać za akty przygotowawcze w postępowaniu mające na celu umożliwienie Jednolitej Radzie wydanie decyzji co do restrukturyzacji lub uporządkowanej likwidacji danych instytucji bankowych, które nie mogą zatem stanowić przedmiotu skargi o stwierdzenie nieważności. Nie zmieniają one sytuacji prawnej skarżącej. W rzeczywistości bowiem stanowią one ocenę okoliczności faktycznych przez EBC co do kwestii znajdowania się u progu upadłości lub zagrożenia upadłością skarżącej i jej spółki zależnej, która w żaden sposób nie jest wiążąca, lecz stanowi podstawę do przyjęcia przez Jednolitą Radę postanowień o restrukturyzacji lub uporządkowanej likwidacji lub decyzji stwierdzającej, że taka restrukturyzacja lub likwidacja nie leży w interesie publicznym. W związku z tym zaskarżone decyzje nie są aktami podlegającymi zaskarżeniu w rozumieniu art. 263 TFUE, z którego to względu Sąd odrzucił skargę w całości jako niedopuszczalną, zaś wypowiedzenie się w przedmiocie drugiego zarzutu niedopuszczalności podniesionego przez EBC nie było konieczne. W postanowieniu **RATP/Komisja** (T-422/18, [EU:T:2019:339](#)) Sąd odrzucił skargę o stwierdzenie nieważności pierwotnej decyzji Komisji o udzieleniu dostępu do dokumentów, uznając ją za niedopuszczalną ze względu na to, że zaskarżona decyzja została cofnięta i zastąpiona przed wniesieniem skargi.

W dniu 5 marca 2018 r. Dyrekcja Generalna Komisji ds. Mobilności i Transportu częściowo udzieliła dostępu autorowi pierwotnego wniosku o udzielenie dostępu do skierowanych do Komisji pism dyrektora generalnego Régie autonome des transports parisiens (RATP). W następstwie ponownego wniosku o udzielenie dostępu sekretarz generalny Komisji wydał w dniu 7 czerwca 2018 r. decyzję, w której odmówił on jakiegokolwiek ujawnienia spornych dokumentów.

Dowiedziawszy się o pierwotnym wniosku o udzielenie dostępu oraz o przekazaniu osobie ubiegającej się o dostęp zredagowanej wersji spornych dokumentów, spółka RATP w dniu 6 lipca 2018 r. wniosła skargę o stwierdzenie nieważności pierwotnej decyzji częściowo udzielającej dostępu do owych dokumentów.

Sąd stwierdził, że ponieważ zaskarżona decyzja stanowiła jedynie pierwsze stanowisko Komisji, które zostało w całości zastąpione decyzją z dnia 7 czerwca 2018 r., to właśnie ta ostatnia zakończyła postępowanie, w związku z czym to ona ma charakter decyzji. Tak więc w chwili wniesienia skargi decyzja z dnia 7 czerwca 2018 r. zastąpiła już zaskarżoną decyzję i spowodowała jej zniknięcie z porządku prawnego Unii, tak że nie wywoływała już ona skutków. W konsekwencji skarga była w dniu jej wniesienia bezprzedmiotowa i należało uznać ją za niedopuszczalną.

Ponadto skarżąca nie miała interesu prawnego, jako że stwierdzenie nieważności zaskarżonej decyzji nie odwróciłoby skutków ujawnienia spornych dokumentów.

Postanowienie Sądu o odrzuceniu skargi o stwierdzenie nieważności zaskarżonej decyzji jako niedopuszczalnej ze względu na jej bezprzedmiotowość nie ma jednak wpływu na możliwość wniesienia przez skarżącą skargi o odszkodowanie.

2. Legitymacja procesowa

W postanowieniu **Associazione GranoSalus/Komisja** (T-125/18, odwołanie w toku¹⁸, [EU:T:2019:92](#)), wydanym w dniu 14 lutego 2019 r., Sąd odrzucił żądanie stwierdzenia nieważności rozporządzenia wykonawczego 2017/2324¹⁹.

Niniejsza sprawa ma swoje źródło w odnowieniu przez Komisję Europejską zatwierdzenia glifosatu, substancji czynnej stosowanej w szczególności jako środek chwastobójczy. Skarżący, stowarzyszenie zrzeszające producentów i konsumentów pszenicy oraz ich stowarzyszenia ochrony, wystąpił do Sądu o stwierdzenie nieważności rozporządzenia wykonawczego 2017/2324 i o zarządzenie środka dowodowego mającego na celu przedłożenie części sprawozdania Europejskiego Urzędu ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA), w którym dokonano przeglądu badań dotyczących potencjalnego wpływu glifosatu na zdrowie ludzkie, aby porównać je z innymi dokumentami dotyczącymi tego tematu.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do kwestii istnienia interesu własnego, na który skarżący mógłby się powołać, Sąd orzekł, że skoro skarżący nie wskazał, iż odegrał rolę w opracowaniu rozporządzenia wykonawczego 2017/2324 lub że miał szczególne uprawnienia w postępowaniu prowadzącym do wydania tego aktu, to nie miał takiego interesu, który umożliwiłby mu, we własnym imieniu, wniesienie skargi o stwierdzenie nieważności do Sądu.

Jeśli chodzi następnie o legitymację procesową czynną członków skarżącego, Sąd stwierdził, że w niniejszej sprawie członków skarżącego nie można uznać za adresatów rozporządzenia wykonawczego 2017/2324, ponieważ nie zostali oni wskazani w tym akcie jako jego adresaci. Sąd stwierdził następnie w odniesieniu do podnoszonego indywidualnego oddziaływania tego aktu na niektórych członków skarżącego z uwagi na ich ogólną cechę bycia konsumentami i obywatelami Unii, że wspomniany akt dotyczył członków skarżącego

18| Sprawa C-313/19 P, **Associazione GranoSalus/Komisja**.

19| Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2017/2324 z dnia 12 grudnia 2017 r. w sprawie odnowienia zatwierdzenia substancji czynnej glifosat, zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1107/2009 dotyczącym wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin, oraz w sprawie zmiany załącznika do rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) nr 540/2011 (Dz.U. 2017, L 333, s. 10).

z uwagi na ich obiektywny status konsumentów, obywateli Unii lub producentów pszenicy w taki sam sposób, jak każdego innego konsumenta, obywatela Unii lub producenta pszenicy znajdującego się obecnie lub potencjalnie w identycznej sytuacji. W odniesieniu do zakwalifikowania rozporządzenia wykonawczego 2017/2324 jako aktu regulacyjnego niewymagającego przyjęcia środków wykonawczych Sąd zauważył, że glifosat podlega dwuetapowej ocenie. W ramach pierwszego etapu substancja podlega zatwierdzeniu przez Komisję. Na drugim etapie każde państwo członkowskie udziela zezwolenia na wprowadzenie do obrotu produktu zawierającego tę substancję. Taka sama sytuacja ma miejsce w wypadku przedłużenia ważności zatwierdzenia substancji. Z tego postępowania wynika, że skutki rozporządzenia wykonawczego 2017/2324 występują za pośrednictwem przedłużenia ważności zezwoleń na wprowadzenie do obrotu pochodzących od organów krajowych, które w związku z tym stanowią środki wykonawcze.

W wyroku **Air France/Komisja** (T-894/16, [EU:T:2019:508](#)), wydanym w dniu 11 lipca 2019 r., Sąd odrzucił jako niedopuszczalną wniesioną przez przedsiębiorstwo lotnicze Air France skargę o stwierdzenie nieważności decyzji w dziedzinie pomocy państwa wydanej przez Komisję w przedmiocie niektórych środków wprowadzonych przez władze francuskie na rzecz portu lotniczego Marseille Provence i korzystających z niego przedsiębiorstw lotniczych²⁰.

Port lotniczy Marseille Provence jest jednym z największych portów lotniczych we Francji. W roku 2004 w trosce o ożywienie ruchu i ukierunkowanie rozwoju na europejskie cele podróży operator tego portu lotniczego podjął decyzję o utworzeniu obok terminalu głównego nowego terminalu dla lotów „niskokosztowych”. W celu sfinansowania budowy tego nowego terminalu operator otrzymał między innymi dotację inwestycyjną od państwa francuskiego. Poza tym dla nowego terminalu zostało wprowadzone szczególne uregulowanie przewidujące obniżone stawki opłaty za pasażera. Wreszcie na okres pięciu lat z możliwością przedłużenia zawarta została umowa zakupu przestrzeni reklamowej w celu zapewnienia reklamy Marsylii jako celowi podróży, aby przyciągnąć dużą liczbę pasażerów.

Po zbadaniu tych różnych środków w świetle prawa pomocy państwa Komisja uznała, że port lotniczy Marseille Provence korzystał z pomocy inwestycyjnej, która była zgodna z rynkiem wewnętrznym na mocy art. 107 ust. 3 lit. c) TFUE. Jeśli chodzi o obniżone opłaty mające zastosowanie do nowego terminalu zarezerwowanego dla lotów „niskokosztowych” i umowę zakupu przestrzeni reklamowej, Komisja stwierdziła natomiast, że brak jest pomocy w rozumieniu art. 107 ust. 1 TFUE. Ta decyzja Komisji stała się przedmiotem skargi o stwierdzenie nieważności wniesionej przez Air France, która podnosiła w szczególności fakt, że „niskokosztowe” linie lotnicze, takie jak Ryanair, uzyskują przewagę konkurencyjną dzięki korzystaniu z nowego terminalu przeznaczonego dla tego typu lotów.

Sąd odrzucił jednak skargę Air France jako niedopuszczalną ze względu na to, że nie miała ona legitymacji procesowej na mocy art. 263 akapit czwarty TFUE.

W tym względzie Sąd podkreślił najpierw, że na mocy tego postanowienia strona skarżąca taka jak Air France powinna spełniać podwójną przesłankę wymagającą, by zaskarżona decyzja dotyczyła jej bezpośrednio i indywidualnie. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem indywidualne oddziaływanie na Air France mogło ponadto zostać potwierdzone tylko wówczas, gdyby ta ostatnia znajdowała się w stosunku konkurencji z beneficjentem środków pomocy będących przedmiotem zaskarżonej przed Sądem decyzji i gdyby środki te miały istotny wpływ na jej pozycję na rynku.

20| Decyzja Komisji (UE) 2016/1698 z dnia 20 lutego 2014 r. w sprawie pomocy państwa SA.22932 (11/C) (ex NN 37/07) wdrożonej przez Francję na rzecz portu lotniczego Marseille Provence i korzystających z niego przedsiębiorstw lotniczych (Dz.U. 2016, L 260, s. 1).

Uwzględniając te zasady, Sąd wskazał następnie, że dotacja inwestycyjna przyznana na sfinansowanie budowy nowego terminalu portu lotniczego Marseille Provence została przyznana wyłącznie operatorowi tego portu lotniczego, który był jej jedynym beneficjentem. Ze względu na brak stosunku konkurencji pomiędzy tym operatorem a Air France decyzja Komisji uznająca tę dotację za zgodną z rynkiem wewnętrznym nie dotyczyła Air France indywidualnie.

Jeśli chodzi o obniżone opłaty mające zastosowanie do nowego terminalu lotów „niskokosztowych” i o umowę zakupu przestrzeni reklamowej, Sąd wyjaśnił w końcu, że właściwy rynek, na którym należało dokonać analizy oddziaływania tych środków, obejmował wszystkie połączenia obsługiwane z i do tego portu lotniczego, niezależnie od użytkowanego terminalu. Tym samym to Air France miała obowiązek wykazania jako strona skarżąca, że obniżone opłaty i umowa zakupu przestrzeni reklamowej miały istotny wpływ na jej pozycję konkurencyjną na tym rynku. Jednak nawet przy założeniu, że wspomniane środki miały bezpośredni wpływ na pozycję konkurencyjną Air France na rynku właściwym, biorąc pod uwagę jej konkurencję z Ryanaiem, nie przedstawiła ona żadnych elementów pozwalających na wyciągnięcie wniosku, że taki wpływ był istotny. Jej skargę należy zatem odrzucić jako niedopuszczalną w całości.

Wyrokiem **Wenezuela/Rada** (T-65/18, odwołanie w toku²¹, [EU:T:2019:649](#)), ogłoszonym w dniu 20 września 2019 r., Sąd uznał za niedopuszczalną skargę o stwierdzenie nieważności wniesioną przez Boliwariańską Republikę Wenezueli (zwaną dalej „Wenezuelą”) na trzy akty Rady wprowadzające – w ramach wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa (WPZiB) – środki ograniczające w związku z sytuacją w Wenezueli²².

Przypomniawszy, że art. 263 akapit czwarty TFUE przewiduje między innymi, że aby skarga o stwierdzenie nieważności decyzji była dopuszczalna, zaskarżona decyzja musi bezpośrednio dotyczyć osoby fizycznej lub prawnej, Sąd wskazał, że przepisy aktów zaskarżonych w niniejszej sprawie (zwane dalej „zaskarżonymi przepisami”) zawierają zakaz sprzedaży lub dostaw – na rzecz jakiegokolwiek osoby fizycznej lub prawnej, jakiegokolwiek podmiotu lub organu w Wenezueli – określonych rodzajów broni, sprzętu i technologii, a także zakaz świadczenia na rzecz tych samych osób fizycznych lub prawnych, podmiotów i organów w Wenezueli określonych usług. Sąd zauważył w tej kwestii, że stosowanie wspomnianych zakazów jest zawężone do terytorium Unii, osób fizycznych będących obywatelami jednego z państw członkowskich oraz osób prawnych utworzonych na mocy prawa jednego z tych państw, a także osób prawnych, podmiotów lub organów w odniesieniu do wszelkiego rodzaju działalności gospodarczej prowadzonej całkowicie lub częściowo na terytorium Unii. Wreszcie Sąd zauważył, że Wenezuela nie jest – jako państwo – wyraźnie i konkretnie wskazana w zaskarżonych przepisach.

Sąd uznał ponadto, że Wenezueli nie można zrównać z podmiotem gospodarczym prowadzącym zwykle działalność gospodarczą. Jako państwo wykonuje ona uprawnienia władzy publicznej, w szczególności w ramach działań zastrzeżonych dla państwa, jak zadania w zakresie obrony, policji i nadzoru.

Ponadto, inaczej niż podmiot gospodarczy, którego możliwości są ograniczone przedmiotem działalności, Wenezuela – jako państwo – dysponuje zakresem działania cechującym się nadzwyczajną różnorodnością. Ten bardzo szeroki wachlarz kompetencji odróżnia ją zatem od podmiotu gospodarczego, prowadzącego zwykle określoną działalność gospodarczą. W tej kwestii Sąd zauważył, że dane przedłożone mu przez Wenezuelę, jak dane Eurostatu odnoszące się do całkowitej wartości transakcji handlowych dotyczących

21| Sprawa C-872/19 P, **Wenezuela/Rada**.

22| W tym przypadku żądanie stwierdzenia nieważności dotyczyło rozporządzenia Rady (UE) 2017/2063 z dnia 13 listopada 2017 r. w sprawie środków ograniczających w związku z sytuacją w Wenezueli (Dz.U. 2017, L 295, s. 21), rozporządzenia wykonawczego Rady (UE) 2018/1653 z dnia 6 listopada 2018 r. wykonującego rozporządzenie (UE) 2017/2063 (Dz.U. 2018, L 276, s. 1) oraz decyzji Rady (WPZiB) 2018/1656 z dnia 6 listopada 2018 r. zmieniającej decyzję (WPZiB) 2017/2074 w sprawie środków ograniczających w związku z sytuacją w Wenezueli (Dz.U. 2018, L 276, s. 10).

towarów objętych zaskarżonymi przepisami, nie mogą dowieść, że – kupując rozpatrywane towary i usługi – Wenezuela działała jako podmiot, który można zrównać z podmiotem gospodarczym działającym na przedmiotowych rynkach, a nie w ramach działań zastrzeżonych dla państwa. Okoliczność, że zaskarżone przepisy zabraniają podmiotom gospodarczym mającym siedzibę w Unii utrzymywania stosunków gospodarczych i finansowych z jakąkolwiek osobą fizyczną lub prawną, z jakimkolwiek podmiotem lub organem w Wenezueli, również nie może prowadzić do wniosku, że przepisy te dotyczą Wenezueli bezpośrednio w rozumieniu art. 263 akapit czwarty TFUE. Skoro zaskarżone przepisy nie zabraniają ponadto bezpośrednio Wenezueli zakupu i przywozu wskazanego w nich sprzętu i wskazanych usług i nie mają one wpływu na jej zdolność do wykonywania suwerennych praw w odniesieniu do obszarów i dóbr podlegających jej jurysdykcji, Sąd uznał, że nic nie pozwala na przyjęcie, że zamiarem Rady było ograniczenie zdolności prawnej Wenezueli, a zatem rzeczonych przepisów nie można postrzegać w ten sposób, że oddziałują one bezpośrednio na sytuację prawną skarżącej.

Wreszcie, co się tyczy argumentu Wenezueli, zgodnie z którym w braku legitymacji procesowej i braku krajowych środków wykonawczych nie mogłaby ona wystąpić do sądów państw członkowskich i zostałaby pozbawiona wszelkiej ochrony sądowej, Sąd przypomniał, że o ile przesłanki dopuszczalności przewidziane w art. 263 akapit czwarty TFUE powinny być bez wątpienia interpretowane w świetle prawa do skutecznej ochrony sądowej, o tyle prawo to nie może prowadzić do niestosowania tych przesłanek, wyraźnie przewidzianych w traktacie FUE.

W tym stanie rzeczy Sąd uznał skargę skierowaną przeciwko zaskarżonym przepisom za niedopuszczalną w całości.

3. Termin do wniesienia skargi

W sprawie zakończonej wydaniem w dniu 30 kwietnia 2019 r. postanowienia **Rumunia/Komisja** (T-530/18, odwołanie w toku²³, [EU:T:2019:269](#)) do Sądu wpłynęła skarga Rumunii o stwierdzenie częściowej nieważności decyzji wykonawczej Komisji wyłączającej z finansowania Unii Europejskiej niektóre wydatki poniesione przez państwa członkowskie z tytułu europejskich funduszy rolnych²⁴. W decyzji tej Komisja zastosowała, między innymi w odniesieniu do Rumunii, korektę finansową w kwocie wynoszącej ponad 90 mln EUR. Sprawa ta umożliwiła Sądowi wyjaśnienie kwestii rozpoczęcia biegu terminu do wniesienia skargi o stwierdzenie nieważności aktu o charakterze indywidualnym, takiego jak decyzja podjęta na podstawie art. 297 ust. 2 akapit trzeci TFUE, w przypadku gdy akt ten został podany do wiadomości adresata na dwa różne sposoby. W niniejszej sprawie zaskarżona decyzja została bowiem zarówno doręczona Stałemu Przedstawicielstwu Rumunii przy Unii Europejskiej w dniu 14 czerwca 2018 r., jak i opublikowana w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej* w dniu 15 czerwca 2018 r.

Przed wszystkim Sąd przypomniał, że zgodnie z art. 263 akapit szósty TFUE skargę o stwierdzenie nieważności wnosi się w terminie dwóch miesięcy, stosownie do przypadku, od daty publikacji zaskarżonego aktu, jego notyfikowania skarżącemu lub, w razie ich braku, od daty powzięcia przez niego wiadomości o tym akcie. Ponadto z jednej strony, zgodnie z art. 60 regulaminu postępowania przed Sądem, terminy procesowe są przedłużane o dziesięciodniowy termin uwzględniający odległość, a z drugiej strony, zgodnie z art. 59 tego

23| Sprawa C-498/19 P, **Rumunia/Komisja**.

24| Decyzja wykonawcza Komisji (UE) 2018/873 z dnia 13 czerwca 2018 r. wyłączająca z finansowania Unii Europejskiej niektóre wydatki poniesione przez państwa członkowskie z tytułu Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) oraz Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) (Dz.U. 2018, L 152, s. 29).

regulaminu, jeżeli termin na zaskarżenie aktu wydanego przez instytucję biegnie od dnia opublikowania tego aktu w Dzienniku Urzędowym, termin ten oblicza się począwszy od upływu czternastego dnia następującego po dniu opublikowania tego aktu.

Następnie Sąd wskazał, że datą, którą należy uwzględnić w celu określenia rozpoczęcia biegu terminu do wniesienia skargi o stwierdzenie nieważności, jest data publikacji w Dzienniku Urzędowym, jeżeli publikacja ta, warunkująca wejście aktu w życie, jest przewidziana w traktacie FUE, oraz – w pozostałych przypadkach wymienionych w art. 297 ust. 2 akapit trzeci TFUE, do których zalicza się przypadek decyzji wskazujących adresata – data notyfikacji. W związku z tym, jeśli chodzi o akt wskazujący adresatów, to wyłącznie tekst notyfikowany tym ostatnim jest autentyczny, nawet jeżeli ten akt został również opublikowany w Dzienniku Urzędowym. W niniejszej sprawie, ponieważ zaskarżona decyzja wyraźnie wskazuje Rumunię jako adresata, stała się ona skuteczna wobec Rumunii wraz z jej notyfikacją. Ponadto termin do wniesienia skargi zaczął biec od tej notyfikacji, a ponieważ art. 59 regulaminu postępowania nie mógł być stosowany, termin ten upłynął, w tym termin uwzględniający odległość, w dniu 24 sierpnia 2018 r. W związku z tym Sąd orzekł, że skarga wniesiona przez Rumunię w dniu 7 września 2018 r. została wniesiona po terminie i należy ją odrzucić jako niedopuszczalną.

Wreszcie Sąd podkreślił, że wniosku tego nie mogą podważyć argumenty skarżące.

W tym względzie, po pierwsze, Rumunia twierdziła, że wobec braku automatycznej korelacji między początkiem biegu terminu na wniesienie skargi o stwierdzenie nieważności aktu instytucji a momentem wejścia w życie tego aktu lub wywołania przez ten akt skutków prawnych w niniejszej sprawie za początek biegu tego terminu można by przyjąć moment publikacji zaskarżonej decyzji w Dzienniku Urzędowym, nawet jeżeli decyzja ta stała się już skuteczna wobec Rumunii ze względu na jej wcześniejszą notyfikację. Sąd uznał w szczególności, że argumentacja ta opierała się na pomyleniu przesłanek dopuszczalności skargi o stwierdzenie nieważności, o których mowa w art. 263 TFUE, z przesłankami dotyczącymi ważności aktu zaskarżonego w drodze takiej skargi.

Po drugie, Rumunia powoływała się na istnienie długotrwałej i utrwalonej praktyki Komisji polegającej na publikowaniu decyzji takich jak ta rozpatrywana w niniejszej sprawie w Dzienniku Urzędowym z jednoczesną notyfikacją ich adresatom. Rumunia podnosiła, że w tej nietypowej sytuacji początkiem biegu terminu do wniesienia skargi powinna być publikacja wspomnianych decyzji. Sąd wskazał, że nawet jeśli istnieje taka praktyka, to ponieważ decyzja została notyfikowana wcześniej, w celu obliczenia terminu do wniesienia skargi należy wziąć pod uwagę tę datę, a nie datę publikacji w Dzienniku Urzędowym, która nastąpiła później. Ponadto przyjęcie wyłącznie kryterium notyfikacji jako początku biegu terminu do wniesienia skargi o stwierdzenie nieważności aktów wskazujących adresatów gwarantuje pewność prawa oraz skuteczną ochronę sądową, w przeciwieństwie do rozwiązania hybrydowego, zgodnie z którym adresat aktu, któremu akt ten został prawidłowo notyfikowany, powinien jeszcze szukać informacji na temat jego ewentualnej i niepewnej – gdyż nieobowiązkowej – publikacji w Dzienniku Urzędowym.

Po trzecie, w odniesieniu do argumentu, zgodnie z którym między tekstem opublikowanym w Dzienniku Urzędowym a tekstem notyfikowanym, który jest niekompletny, istnieją różnice, Sąd przypomniał, że notyfikacja jest działaniem, za pomocą którego autor aktu o charakterze indywidualnym podaje ten akt do wiadomości adresatów aktu i w ten sposób umożliwia im zapoznanie się z treścią oraz uzasadnieniem tego aktu. Otóż wspomniane różnice, ze względu na ich drugorzędny charakter, nie mogły przeszkodzić Rumunii w poznaniu treści zaskarżonej decyzji z wystarczającą jasnością i precyzją, jak również w zrozumieniu uzasadnienia tejże decyzji. Nie mają one zatem wpływu na stosowanie terminu do wniesienia skargi o stwierdzenie nieważności.

4. Pomoc prawna

W postanowieniu **OP/Komisja** (T-630/18 AJ, [EU:T:2019:365](#)), wydanym w dniu 23 maja 2019 r., Sąd oddalił wniosek o przyznanie pomocy prawnej złożony przez wnioskodawczynię na podstawie art. 147 regulaminu postępowania przed Sądem z powodu niewystarczającego charakteru informacji i dokumentów potwierdzających, które miały pozwolić na ocenę sytuacji materialnej wnioskodawczynie.

Jeżeli chodzi o badanie sytuacji materialnej wnioskodawczynie, to jak wynika z art. 147 § 3 regulaminu postępowania, informacje i dokumenty potwierdzające, które załącza się do wniosku o przyznanie pomocy prawnej, powinny pozwolić na ocenę, czy strona występująca z wnioskiem znajduje się w sytuacji pozwalającej w całości lub w części ponieść koszty związane z doradztwem i z zastępstwem procesowym przed Sądem. Zdaniem Sądu tego rodzaju ocena zakłada w sposób konieczny, że strona występująca z wnioskiem przedstawi informacje i dokumenty wystarczająco aktualne w stosunku do daty, w której złożono wniosek, aby można było w sposób obiektywny dokonać oceny jej możliwości finansowych w zakresie rzeczonych kosztów.

W omawianej sprawie Sąd stwierdził, że zgodnie z instrukcjami zawartymi w formularzu wniosku o przyznanie pomocy prawnej wnioskodawczynie powinna była przedstawić informacje o swoich zasobach w roku 2017, czy też nawet 2018.

W tym względzie Sąd stwierdził przede wszystkim, że dokumenty przedstawione przy okazji wystąpienia z wcześniejszym wnioskiem o przyznanie pomocy prawnej, które odnosiły się do 2016 r., nie mogły zostać uwzględnione w odniesieniu do rozpatrywanego okresu. Ponadto Sąd uznał za lakoniczne, czy wręcz za ambiwalentne, oświadczenie wnioskodawczynie, w którym twierdziła ona, że jej potrzeby zostaną pokryte poprzez zwrot kosztów, które poniosła w ramach obecnie toczących się postępowań sądowych, ponieważ tego rodzaju przychodu nie można utożsamić z zasobami pozwalającymi na zaspokojenie codziennych potrzeb człowieka. Sąd zauważył, że wnioskodawczynie nie wskazała w swoim wniosku działalności zawodowej, którą zdawała się wykonywać w odnośnym okresie. Wobec braku jakichkolwiek wyjaśnień do skarżącej powinno należeć sprecyzowanie materialnych i finansowych warunków, na jakich prowadzi ona tę działalność, oraz przedstawienie informacji i dowodów pozwalających na ocenę jej aktualnych zasobów.

W tym kontekście Sąd stwierdził, że nie było możliwe zidentyfikowanie, jakie zasoby umożliwiały wnioskodawczynie zaspokajanie jej potrzeb w odnośnym okresie. W świetle powyższego Sąd uznał, iż wnioskodawczynie nie wykazała w sposób wymagany prawem, że z uwagi na swoją sytuację materialną nie była w stanie ponieść w całości lub w części kosztów związanych z doradztwem i z zastępstwem procesowym przed Sądem. W tych okolicznościach, skoro przesłanka przewidziana w art. 146 § 1 regulaminu postępowania nie została spełniona, Sąd oddalił wniosek o przyznanie pomocy prawnej bez rozpoznania kwestii, czy objęta wnioskiem czynność wydawała się być oczywiście niedopuszczalna lub prawnie oczywiście bezzasadna.

W wydanym w dniu 11 czerwca 2019 r. wyroku **Frank/Komisja** (T-478/16, [EU:T:2019:399](#)) Sąd oddalił wniesioną przez Regine Frank skargę o stwierdzenie nieważności decyzji Komisji z dni 17 czerwca i 16 września 2016 r. oddalających odpowiednio w sposób dorozumiany i wyraźny wniosek skarżącej o dotację na projekt badawczy.

W odpowiedzi na zaproszenie do składania wniosków wpisujące się w ramy programu ramowego Horyzont 2020²⁵ Regine Frank złożyła do Agencji Wykonawczej Europejskiej Rady ds. Badań Naukowych (ERCEA) wniosek o dotację projektu dotyczącego przewodzenia światła przez kwazikrystały i struktury niepowtarzające się.

25| Zaproszenia do składania wniosków i powiązane działania przewidziane w programie pracy Europejskiej Rady ds. Badań Naukowych (ERBN) na rok 2016 w ramach programu ramowego w zakresie badań naukowych i innowacji (2014–2020) – Horyzont 2020 (Dz.U. 2015, C 253, s. 12).

Wniosek ten został złożony przez nią w imieniu uniwersytetu technicznego w Kaiserslautern. Niemniej jednak uniwersytet ten wskazał ERCEA, że nie jest on dostępny jako instytucja przyjmująca w odniesieniu do projektu popieranego przez skarżącą. Uniwersytet wyjaśnił również, że skarżąca wykorzystała bez jego zgody w odniesieniu do zaproszenia do składania wniosków z 2016 r. pismo zatwierdzające sporządzone przez uniwersytet w związku z zaproszeniem do składania wniosków z 2015 r. Z uwagi na brak ważnego pisma zatwierdzającego ERCEA odrzuciła wniosek o dotację. Komisja potwierdziła tę decyzję odmowną najpierw w sposób dorozumiany, a następnie – w wyraźnej decyzji odmownej.

W pierwszej kolejności Sąd wydał rozstrzygnięcie w przedmiocie konsekwencji, jakie ma podjęta przez adwokata decyzja o zaprzestaniu reprezentowania skarżącej, która w trakcie postępowania przed Sądem korzystała z pomocy prawnej. W niniejszym przypadku postanowieniem z dnia 16 lutego 2017 r. Sąd postanowił przyznać skarżącej pomoc prawną, zatwierdzając jej wybór przedstawiciela. Niemniej jednak w dniu 5 marca 2018 r. przedstawiciel skarżącej poinformował sekretariat Sądu, że nie będzie już dłużej jej reprezentował. W związku z tym Sąd poinformował skarżącą, że powinna ona umocować innego adwokata do reprezentowania jej na rozprawie w dniu 31 stycznia 2019 r. Na dzień rozprawy skarżąca nie ustosunkowała się do tej sugestii Sądu. Zwróciła się ona zatem osobiście o zastosowanie art. 148 § 5 regulaminu postępowania przed Sądem, który ustanawia warunki, po spełnieniu których adwokat może, na wniosek sekretarza Sądu, zostać umocowany do reprezentowania strony przed Sądem.

W tym względzie Sąd przyjął, że w przypadku gdy zainteresowana sama zaproponowała adwokata, po pierwsze, zastosowanie art. 148 § 5 regulaminu postępowania do tego, aby zastąpić tego adwokata innym, wymaga złożenia nowego wniosku o przyznanie pomocy prawnej złożonego zgodnie z art. 147 §§ 2 i 3 regulaminu postępowania. Po drugie, takiego zastąpienia na podstawie art. 148 § 5 regulaminu postępowania można dokonać tylko wówczas, gdy jest ono konieczne ze względu na okoliczności obiektywne i niezależne od zachowania lub woli zainteresowanego, takich jak zgon, przejście na emeryturę lub uchybienie przez adwokata obowiązkom zawodowym lub zasadom etyki zawodowej. Okoliczność, że adwokat zrezygnował z reprezentacji strony sporu, powołując się na jej zachowanie mogące spowodować drastyczne ograniczenie jego zadania przedstawiciela, nie może zatem zostać uznane za ważny powód mogący uzasadniać zastosowanie art. 148 § 5 regulaminu postępowania.

W drugiej kolejności Trybunał odrzucił jako niedopuszczalne żądanie stwierdzenia nieważności dorozumianej decyzji odmownej Komisji. W tym względzie Sąd przyjął, że nieudzielenie przez Komisję odpowiedzi oznacza dorozumianą decyzję oddalającą skargę administracyjną, która to decyzja może stanowić przedmiot skargi o stwierdzenie nieważności. Niemniej jednak przed wniesieniem skargi do Sądu Komisja wydała decyzję oddalającą w sposób wyraźny skargę administracyjną, cofając w ten sposób dorozumianą decyzję odmowną.

W trzeciej kolejności, jeśli chodzi o warunki kwalifikowalności wniosku o dotację, Sąd przypomniał, że w okolicznościach niniejszej sprawy skarżąca powinna była przedstawić do rozpatrzenia wraz z tym wnioskiem sporządzone przez uniwersytet przyjmujący ważne pismo zatwierdzające. Wreszcie Sąd wyjaśnił, że tożsamość instytucji przyjmującej okazuje się stanowić istotny element wniosku o dotację i instytucja ta nie może jako taka zostać zastąpiona inną ani też nie można wskazać dodatkowej instytucji przyjmującej, gdyż zmienia to znacznie samą istotę tego wniosku. Tak więc skarżąca nie może zarzucać ERCEA, że ta nie pozwoliła na poszukiwanie przez nią nowej instytucji przyjmującej.

II. Prawo instytucjonalne

W wydanym w dniu 14 lutego 2019 r. wyroku **RE/Komisja** (T-903/16, [EU:T:2019:96](#)) Sąd wydał rozstrzygnięcie w przedmiocie skierowanego przez pracownika Komisji żądania zmierzającego do stwierdzenia nieważności pisma oddalającego wniosek o udzielenie dostępu do danych osobowych. W omawianym przypadku Dyrekcja

ds. Bezpieczeństwa Komisji wszczęła wobec skarżącego dochodzenie administracyjne²⁶. W zaskarżonym piśmie dyrekcja ta oddaliła wniosek, w którym skarżący w oparciu o rozporządzenie nr 45/2001²⁷ żądał udzielenia mu dostępu do jego danych osobowych. Komisja utrzymywała w szczególności, po pierwsze, że pismo to stanowi akt wyłącznie potwierdzający wcześniejszą odmowę udzielenia dostępu, której skarżący nie zakwestionował w wyznaczonym do wniesienia skargi terminie, i po drugie, że skarżący nie miał interesu prawnego we wniesieniu skargi na to pismo, ponieważ dotyczyło ono danych osobowych, do których miał już dostęp.

Jeśli chodzi o dopuszczalność żądania stwierdzenia nieważności, Sąd w pierwszej kolejności rozstrzygnął, że w ramach rozporządzenia nr 45/2001 dana osoba może w każdej chwili złożyć nowy wniosek o udzielenie dostępu dotyczący danych osobowych, do których wcześniej odmówiono jej dostępu. Taki wniosek zobowiązuje daną instytucję do zbadania, czy ta wcześniejsza odmowa udzielenia dostępu jest nadal uzasadniona. W związku z tym ponowne badanie mające na celu weryfikację tego, czy wcześniejsza odmowa udzielenia dostępu do danych osobowych pozostaje uzasadniona, prowadzi do przyjęcia aktu, który nie stanowi wyłącznie potwierdzenia tego wcześniejszego aktu, lecz stanowi akt mogący być przedmiotem skargi o stwierdzenie nieważności. Z jednej strony bowiem z art. 13 lit. c) rozporządzenia nr 45/2001, zgodnie z którym osoba, której dane są przetwarzane, może „w dowolnym momencie” mieć dostęp do swoich danych osobowych, wynika, że ma ona prawo do ciągłego i stałego dostępu do swoich danych osobowych. Z drugiej strony wyjątki od tego prawa dostępu i jego ograniczenia, o których mowa w art. 20 ust. 1 rozporządzenia nr 45/2001, mogą być stosowane wyłącznie w okresie, w którym są one konieczne. Ponadto w dziedzinie przetwarzania danych osobowych sytuacja faktyczna i prawna osoby, której dane dotyczą, podlega z natury rzeczy zmianom, ponieważ sam upływ czasu może spowodować, że przetwarzanie danych stanie się zbędne lub nawet niezgodne z prawem – pomimo że wcześniej nie miało takiego charakteru.

W drugiej kolejności Sąd podniósł, że żaden z zawartych w rozporządzeniu nr 45/2001 przepisów nie nakłada na osobę, której dane dotyczą, obowiązku uzasadnienia czy też umotywowania swego wniosku o udzielenie dostępu do jej danych osobowych. Wynika z tego, że w dziedzinie dostępu do danych osobowych strona skarżąca może powołać się na istnienie nowych istotnych okoliczności faktycznych, które uzasadniają przeprowadzenie ponownego badania, choćby nie wskazała ich w swym wniosku. W niniejszym przypadku, ze względu na to, że uzasadnienie wcześniejszej odmowy udzielenia dostępu było powiązane ze wszczętym wobec skarżącego dochodzeniem administracyjnym, Sąd uznał, że umorzenie tego dochodzenia administracyjnego stanowi nową i istotną okoliczność faktyczną uzasadniającą ponowne zbadanie prawa do uzyskania przez skarżącego dostępu do swych danych osobowych. To badanie jest w niniejszym przypadku uzasadnione, tym bardziej że skarżący skierował ponowny wniosek o udzielenie dostępu do swych danych osobowych dopiero po upływie rozsądnego (ponad sześciomiesięcznego) terminu.

W trzeciej kolejności Sąd uznał, że w ramach rozporządzenia nr 45/2001 osobie, której dane osobowe dotyczą, przysługuje prawo do ciągłego i stałego dostępu do tych danych; w ramach tego prawa osoba ta może w szczególności złożyć wniosek o udzielenie jej dostępu do nich, również w przypadku, gdy mogła ona uzyskać już dostęp do całości lub części tych danych. W tych okolicznościach stwierdzenie nieważności zaskarżonego pisma, również w zakresie, w jakim dotyczy ono danych osobowych, do których skarżący miał już dostęp, może pociągnąć za sobą skutki prawne dla skarżącego i przysporzyć mu korzyści.

W świetle tych rozważań Sąd orzekł, że żądanie stwierdzenia nieważności jest dopuszczalne.

26| Dyrekcja ds. Bezpieczeństwa w Dyrekcji Generalnej ds. Zasobów Ludzkich i Bezpieczeństwa Komisji.

27| Rozporządzenie (WE) nr 45/2001 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2000 r. o ochronie osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych przez instytucje i organy wspólnotowe i o swobodnym przepływie takich danych (Dz.U. 2001, L 8, s. 1).

W ramach badania zasadności żądania stwierdzenia nieważności Sąd uwzględnił zarzut oparty na naruszeniu obowiązku uzasadnienia. Odesłanie do wydanych wcześniej decyzji nie może bowiem stanowić wystarczającego uzasadnienia ponownej odmowy, jakiej należy udzielić po przeprowadzeniu ponownego badania. Sąd stwierdził zatem nieważność zaskarżonego pisma w zakresie, w jakim oddalono w nim złożony przez skarżącego wniosek o udzielenie mu dostępu do pewnych dotyczących go danych osobowych.

W wyroku z dnia 24 października 2019 r. **EPSU i Goudriaan/Komisja** (T-310/18, [EU:T:2019:757](#)) Sąd oddalił skargę o stwierdzenie nieważności decyzji odmownej Komisji w przedmiocie przedłożenia Radzie wniosku dotyczącego decyzji w sprawie wykonania na poziomie Unii umowy podpisanej przez europejskich partnerów społecznych.

W grudniu 2015 r. partnerzy społeczni podpisali umowę zatytułowaną „Ogólne ramy informowania urzędników i pracowników rządowej administracji centralnej oraz przeprowadzania z nimi konsultacji” (zwaną dalej „umową”) na podstawie art. 155 ust. 1 TFUE. Następnie wspólnie zwrócili się do Komisji o przedłożenie wniosku w sprawie wykonania umowy na poziomie Unii w drodze decyzji Rady Unii Europejskiej wydanej na podstawie art. 155 ust. 2 TFUE. Tymczasem w marcu 2018 r. Komisja poinformowała partnerów społecznych o odmowie przedłożenia Radzie takiego wniosku. Podstawy uzasadnienia tej decyzji odmownej wynikały, po pierwsze, ze szczególnego charakteru centralnych administracji rządowych, ponieważ wykonują one prerogatywy władzy publicznej, po drugie, z istnienia w prawie krajowym wielu państw członkowskich przepisów dotyczących informowania urzędników i pracowników tych administracji oraz konsultowania się z nimi, a także, po trzecie, z istnienia znacznych różnic między państwami członkowskimi w odniesieniu do definicji i zakresu tych administracji, a co za tym idzie ewentualna decyzja Rady wykonująca umowę miałyby bardziej lub mniej rozległy zakres w zależności od państwa członkowskiego.

Sąd orzekł w pierwszej kolejności, że decyzja odmowna Komisji jest aktem podlegającym zaskarżeniu. Z jednej strony nie można jej bowiem uznać za akt przygotowawczy, a z drugiej strony potencjalne istnienie szerokiego zakresu uznania nie stanowi przeszkody dla dopuszczalności skargi.

Następnie Sąd podkreślił, że w wypadku gdy partnerzy społeczni wynegocjowali i zawarli umowę na podstawie art. 155 ust. 1 TFUE, a strony będące sygnatariuszami przedkładają wspólne żądanie wykonania tej umowy na poziomie Unii w drodze decyzji Rady przyjętej na podstawie art. 155 ust. 2 TFUE, Komisja nie jest zobowiązana do uwzględnienia tego żądania i do niej należy ocena, czy powinna przedłożyć Radzie wniosek w tym zakresie.

Sąd dodał w tym względzie, że Komisja musi nie tylko zweryfikować ścisłą zgodność z prawem klauzul takiej umowy, ale również uwzględnić ogólny interes Unii i w konsekwencji ocenić stosowność potencjalnego wykonania tej umowy na poziomie Unii, w tym w świetle względów politycznych, gospodarczych i społecznych.

Wreszcie Sąd wyjaśnił, że Komisji przysługuje szeroki zakres uznania, a w przypadku odmowy decyzja Komisji powinna podlegać ograniczonej kontroli ze strony Sądu.

III. Reguły konkurencji mające zastosowanie do przedsiębiorstw

1. Rozwój orzecznictwa w dziedzinie art. 101 TFUE

W wyroku **Pometon/Komisja** (T-433/16, odwołanie w toku²⁸, [EU:T:2019:201](#)), wydanym w dniu 28 marca 2019 r., Sąd, stwierdziwszy częściową nieważność decyzji Komisji Europejskiej C(2016) 3121 final dotyczącej postępowania przewidzianego w art. 101 TFUE i art. 53 Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym (EOG), zmienił kwotę grzywny nałożonej tą decyzją na spółkę Pometon SpA za udział w kartelu polegającym na porozumieniach lub uzgodnionych praktykach z innymi czterema przedsiębiorstwami, zasadniczo mającym na celu koordynację cen materiałów ściernych w całym EOG. Zaskarżona decyzja została wydana w wyniku postępowania „hybrydowego” rozłożonego w czasie, ponieważ w odniesieniu do czterech pozostałych przedsiębiorstw będących stronami kartelu zapadła decyzja w sprawie ugody C(2014) 2074 final, wydana na podstawie art. 7 i 23 rozporządzenia nr 1/2003²⁹, podczas gdy przedsiębiorstwo Pometon postanowiło wycofać się z postępowania ugodowego.

W odniesieniu do zastrzeżenia wysuniętego przez przedsiębiorstwo Pometon, jakoby Komisja przesądziła już o jego winie, odwołując się wielokrotnie do jego zachowania w decyzji w sprawie ugody, Sąd przypomniał najpierw, że postępowanie administracyjne przed Komisją w sprawach dotyczących karteli jest regulowane art. 41 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej oraz że zasadę domniemania niewinności ustanowioną w art. 48 ust. 1 karty praw podstawowych stosuje się, *mutatis mutandis*, również do postępowań administracyjnych dotyczących przestrzegania europejskich przepisów w dziedzinie konkurencji, zważywszy na charakter danych naruszeń, jak również na charakter i stopień surowości związanych z nimi sankcji. Sąd zwrócił następnie uwagę, że przestrzeganie obowiązku bezstronności ustanowionego w art. 41 karty praw podstawowych wymaga, aby w ramach postępowania, które nabrało charakteru hybrydowego, Komisja sporządziła i uzasadniła decyzję w sprawie ugody, stosując wszelkie redakcyjne środki ostrożności niezbędne do zapewnienia, by decyzja ta, chociaż nie jest ona kierowana do przedsiębiorstwa, które wycofało się z postępowania ugodowego, nie naruszała żadnych gwarancji proceduralnych, z których przedsiębiorstwo to powinno móc skorzystać w ramach późniejszego postępowania kontradyktoryjnego. W związku z tym, odnosząc się do kryteriów interpretacyjnych wypracowanych przez Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyroku z dnia 27 lutego 2014 r. w sprawie Karaman przeciwko Niemcom, Sąd zbadał, po pierwsze, czy w decyzji w sprawie ugody redakcyjne środki ostrożności towarzyszące wzmiankom o określonych zachowaniach przedsiębiorstwa Pometon pozwalały uniknąć wszelkich podejrzeń, że Komisja umyślnie przesądziła o winie i odpowiedzialności tego przedsiębiorstwa, a po drugie, czy odniesienia do owych zachowań były niezbędne do ustalenia odpowiedzialności adresatów decyzji w sprawie ugody. Czyniąc to, Sąd stwierdził, że sporne odniesienia dotyczące przedsiębiorstwa Pometon nie mogą zostać uznane za oznakę braku bezstronności Komisji w stosunku do tego przedsiębiorstwa ani za oznakę nieprzestrzegania w zaskarżonej decyzji domniemania niewinności.

Sąd, przypominawszy zasady dotyczące ciężaru dowodu naruszenia art. 101 ust. 1 TFUE i przeprowadzenia tego dowodu, potwierdził następnie, że Komisja udowodniła w sposób wymagany prawem zarówno udział przedsiębiorstwa Pometon w jednolitym i ciągłym naruszeniu art. 101 ust. 1 TFUE, składającym się z różnych

28| Sprawa C-440/19 P, **Pometon/Komisja**.

29| Rozporządzenie Rady (WE) nr 1/2003 z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. [101] i [102 TFUE] (Dz.U. 2003, L 1, s. 1).

części zarzucanego kartelu, jak i czas trwania tego naruszenia. Całokształt dowodów zbadanych przez Komisję świadczył bowiem o tym, że przedsiębiorstwo Pometon miało pełną wiedzę nie tylko o zasadniczych cechach kartelu, w odniesieniu do którego nie kwestionowało uznania go za jednolite i ciągłe naruszenie, ale także o jego zasięgu geograficznym, oraz że zamierzało ono zatem uczestniczyć w tym naruszeniu. W braku jakiegokolwiek poszlaki świadczącej o zdystansowaniu się przedsiębiorstwa Pometon od kartelu Komisja ponadto udowodniła w sposób wymagany prawem, że przedsiębiorstwo to nie przerwało swego uczestnictwa w jednolitym i ciągłym naruszeniu, o którym mowa, nawet jeśli instytucja ta nie posiadała bezpośrednich dowodów na kontakty mające znamiona zмовы przez okres około szesnastu miesięcy.

Wreszcie Sąd rozpatrzył wniosek o stwierdzenie nieważności zaskarżonej decyzji lub o zmianę grzywny w wysokości 6 197 000 EUR nałożonej na przedsiębiorstwo Pometon. W tym względzie przedsiębiorstwo Pometon twierdziło, że stopień dostosowania kwoty podstawowej grzywny, który Komisja ustaliła zgodnie z pkt 37 wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien³⁰, nie został uzasadniony w sposób wystarczający i że ów stopień dostosowania nie jest także zgodny z zasadami proporcjonalności i równego traktowania.

W odniesieniu do wniosku o stwierdzenie nieważności Sąd stwierdził, że uzasadnienie zaskarżonej decyzji nie zawiera żadnej wystarczająco precyzyjnej wskazówki co do zastosowanej metody obliczenia oraz elementów oceny uwzględnionych w celu zróżnicowania – w zależności od własnej odpowiedzialności każdego przedsiębiorstwa – stopy obniżki kwoty podstawowej przyznanej przedsiębiorstwu Pometon względem obniżek zastosowanych wobec innych stron kartelu, które zgodziły się zawrzeć ugody. Komisja powołała się bowiem zasadniczo w sposób ogólny na istnienie różnic pomiędzy indywidualnym udziałem przedsiębiorstwa Pometon i udziałem innych uczestników kartelu, jak również na konieczność ustalenia grzywny, która jest proporcjonalna do naruszenia popełnionego przez to przedsiębiorstwo i która jest także wystarczająco odstraszająca. Wobec tego Sąd stwierdził, że zaskarżona decyzja jest dotknięta brakiem uzasadnienia w odniesieniu do stopy wyjątkowej obniżki przyznanej przedsiębiorstwu Pometon na podstawie pkt 37 wytycznych i stwierdził nieważność art. 2 tej decyzji, w którym była ustalona kwota grzywny nałożonej na przedsiębiorstwo Pometon.

W odniesieniu do wniosku o zmianę kwoty grzywny Sąd zauważył, że w następstwie wyjaśnień przedstawionych przez Komisję w jej pismach był on w stanie zapoznać się z metodą obliczenia i kryteriami zastosowanymi przez Komisję zarówno w zaskarżonej decyzji, jak i w decyzji w sprawie ugody, i tym samym ocenić ich odpowiedniość w ramach wykonywania przysługującego mu nieograniczonego prawa orzekania. Ponadto przypomniał, że sąd Unii może zmienić zaskarżoną decyzję, nawet bez stwierdzania jej nieważności, w celu uchylecia, obniżenia lub podwyższenia nałożonej grzywny, przy czym wykonanie tej kompetencji powoduje ostateczne przekazanie mu uprawnienia do wymierzenia sankcji. Do Sądu należało zatem ustalenie odpowiedniej wysokości grzywny, gdyż jego uprawnienie dyskrecyjne było jedynie ograniczone kryteriami wagi i czasu trwania naruszenia wymienionymi w art. 23 ust. 3 rozporządzenia nr 1/2003, jak również pułapem wynoszącym 10% całkowitego obrotu uzyskanego przez dane przedsiębiorstwo w poprzedzającym roku obrotowym, z zastrzeżeniem poszanowania zasad proporcjonalności, indywidualizacji kar i równego traktowania oraz ciążącego na nim obowiązku uzasadnienia.

W odniesieniu do kryterium dotyczącego czasu trwania uczestnictwa przedsiębiorstwa Pometon w jednolitym i ciągłym naruszeniu Sąd przede wszystkim uznał, że warunek ten został już należycie uwzględniony podczas ustalania przez Komisję kwoty podstawowej grzywny, niekwestionowanej przez przedsiębiorstwo Pometon. Następnie w odniesieniu do zastosowania kryterium prawnego w postaci wagi naruszenia Sąd zauważył, że do niego należy ustalenie poziomu dostosowania kwoty podstawowej grzywny, tak aby była proporcjonalna

30| Wytyczne w sprawie metody ustalania grzywien nakładanych na mocy art. 23 ust. 2 lit. a) rozporządzenia (WE) nr 1/2003 (Dz.U. 2006, C 210, s. 2).

w świetle kryteriów, jakie uzna za odpowiednie, do wagi naruszenia popełnionego przez przedsiębiorstwo Pometon, i aby była również w wystarczającym stopniu odstraszająca. W tym względzie Sąd, wykonując przysługujące mu nieograniczone prawo orzekania, uznał za właściwe uwzględnić, po pierwsze, indywidualną odpowiedzialność przedsiębiorstwa Pometon za udział w rozpatrywanym kartelu, po drugie, zdolność tego przedsiębiorstwa do wpływania poprzez swoje zachowanie noszące znamiona naruszenia na konkurencję na rynku materiałów ściernych, oraz po trzecie, jego rozmiar, w drodze porównania w przypadku każdego z tych różnych czynników indywidualnej odpowiedzialności i sytuacji przedsiębiorstwa Pometon z indywidualną odpowiedzialnością i sytuacją pozostałych członków kartelu. W okolicznościach tej sprawy wymienione czynniki skłoniły Sąd do przyznania przedsiębiorstwu Pometon wyjątkowej obniżki w wysokości 75% od kwoty podstawowej grzywny dostosowanej ze względu na okoliczności łagodzące, ustalonej w zaskarżonej decyzji, i tym samym do ustalenia kwoty grzywny nałożonej na przedsiębiorstwo Pometon na 3 873 375 EUR.

W wyroku z dnia 23 maja 2019 r., **Recylex i in./Komisja** (T-222/17, odwołanie w toku³¹, [EU:T:2019:356](#)), Sąd oddalił skargę Recylex SA, Fonderie i Manufacture de Métaux SA oraz Harz-Metall GmbH (zwanych dalej „Recylexem”), spółek prowadzących działalność w zakresie produkcji ołowiu pochodzącego z recyklingu i innych produktów, mającą na celu obniżenie kwoty grzywny nałożonej przez Komisję w decyzji³² dotyczącej naruszenia art. 101 TFUE. Naruszenie to przybrało postać mających miejsce na terytoriach Belgii, Niemiec, Francji i Niderlandów porozumień i uzgodnionych praktyk między czterema grupami przedsiębiorstw. Polegało ono na uzgadnianiu cen zakupu zużytych akumulatorów samochodowych ołowiuowo-kwasowych wykorzystywanych do produkcji ołowiu pochodzącego z recyklingu.

Postępowanie administracyjne poprzedzające wydanie zaskarżonej decyzji zostało wszczęte po złożeniu wniosku o zwolnienie z grzywny przez JCI, jedną z odośnych grup przedsiębiorstw. Eco-Bat, inna grupa przedsiębiorstw, a następnie Recylex złożyły z kolei wniosek o zwolnienie z grzywny lub, alternatywnie, o jej obniżenie na podstawie komunikatu Komisji w sprawie współpracy z 2006 r.³³. JCI uzyskało zatem zwolnienie z grzywny, podczas gdy Eco-Bat skorzystało z obniżenia grzywny o 50% z tego względu, że było pierwszym przedsiębiorstwem, które przedstawiło dowody istotnie zwiększające wartość dowodów będących już w posiadaniu Komisji. Recylex, drugie przedsiębiorstwo, które przedstawiło takie dowody, skorzystało z kolei z obniżki w wysokości 30%.

W tym kontekście Sąd musiał się wypowiedzieć w kwestii, czy w przypadku gdy dwa przedsiębiorstwa przedstawiły dowody istotnie zwiększające wartość dowodów będących już w posiadaniu Komisji, przedsiębiorstwo, które przedstawiło je w drugiej kolejności, może zająć miejsce pierwszego przedsiębiorstwa, jeśli współpraca z tym pierwszym przedsiębiorstwem okazała się niezgodna z wymogami przewidzianymi w pkt 12 komunikatu w sprawie współpracy z 2006 r.

W tym względzie Sąd stwierdził, że z samej logiki komunikatu w sprawie współpracy z 2006 r. wynika w szczególności, iż zamierzonym celem jest stworzenie klimatu niepewności wewnątrz karteli, który ma zachęcać do ich ujawniania Komisji. Ta niepewność wynika właśnie z faktu, że uczestnicy kartelu wiedzą, że tylko jeden spośród nich będzie mógł skorzystać ze zwolnienia z grzywny, jeśli ujawni pozostałych uczestników naruszenia, narażając ich w ten sposób na grzywny. W ramach tego systemu i zgodnie z tą samą logiką przedsiębiorstwa, które najszybciej zaproponują współpracę, mają gwarancję otrzymania większej obniżki grzywny, którą w innym przypadku musiałyby zapłacić, w porównaniu z obniżką przyznaną przedsiębiorstwom,

31| Sprawa C-563/19 P, **Recylex i in./Komisja**.

32| Decyzja Komisji C(2017) 900 final z dnia 8 lutego 2017 r. dotycząca postępowania na podstawie art. 101 TFUE (sprawa AT.40018 – Recykling akumulatorów samochodowych).

33| Komunikat Komisji w sprawie zwalniania z grzywien i zmniejszania grzywien w sprawach kartelowych (Dz.U. 2006, C 298, s. 17).

które tę współpracę nawiązały później. Porządek chronologiczny i szybkość współpracy zaoferowanej przez członków kartelu stanowią więc podstawowe elementy systemu wprowadzonego w życie przez komunikat w sprawie współpracy z 2006 r.

W wyroku **Hitachi-LG Data Storage i Hitachi-LG Data Storage Korea/Komisja** (T-1/16, [EU:T:2019:514](#))³⁴, ogłoszonym w dniu 12 lipca 2019 r., Sąd oddalił skargę spółki Hitachi-LG Data Storage, Inc. i jej spółki zależnej Hitachi-LG Data Storage Korea Inc. (zwanych dalej „skarżącymi”) zmierzającą do obniżenia kwoty grzywny, która została na nie nałożona decyzją Komisji C(2015) 7135 wersja ostateczna z dnia 21 października 2015 r.³⁵ ze względu na naruszenie reguł konkurencji w sektorze produkcji i dostaw napędów optycznych (z ang. „optical disc drive”, zwanych dalej „ODD”).

Po przeprowadzeniu wszczętego w reakcji na złożone doniesienie dochodzenia administracyjnego Komisja uznała, że trzynaście spółek uczestniczyło w kartelu na rynku ODD. Zgodnie z treścią zaskarżonej decyzji Komisja wykazała, że co najmniej od dnia 23 czerwca 2004 r. do dnia 25 listopada 2008 r. uczestnicy tego zabronionego kartelu koordynowali swe działania związane z przetargami organizowanymi przez producentów komputerów Dell i Hewlett Packard. Według Komisji spółki uczestniczące w kartelu, poprzez sieć równoległych kontaktów dwustronnych, dążyły do tego, aby ceny produktów ODD utrzymywały się na poziomie wyższym niż ten, który osiągnęłyby w braku owych dwustronnych kontaktów. Komisja nałożyła zatem na skarżące grzywnę w wysokości 37 121 000 EUR za naruszenie art. 101 TFUE i art. 53 porozumienia EOG.

Na poparcie skargi o obniżenie tej grzywny skarżące podniosły dwa zarzuty oparte, po pierwsze, na naruszeniu zasady dobrej administracji i obowiązku uzasadnienia, a po drugie, naruszeniu prawa polegającym na tym, że Komisja nie odstąpiła od zastosowania ogólnej metody wskazanej w wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien, aby obniżyć kwotę nałożonej na nie grzywny ze względu na szczególne okoliczności sprawy i ich rolę na rynku ODD. W odpowiedzi na zarządzone przez Sąd środki organizacji postępowania skarżące wyjaśniły, że zwracają się do Sądu o skorzystanie z przysługującego mu nieograniczonego prawa orzekania poprzez zmianę dorozumianej decyzji Komisji o oddaleniu ich wniosku o obniżenie kwoty grzywny oraz zbadanie tego wniosku co do istoty.

W tym względzie Sąd w pierwszej kolejności przypominał, że traktat nie przewiduje odrębnego rodzaju skargi zwanej „skargą w trybie nieograniczonego prawa orzekania”, wobec czego sądy Unii mogą korzystać z tego nieograniczonego prawa orzekania tylko w ramach kontroli aktów instytucji, a w szczególności skarg o stwierdzenie nieważności. Tak więc Sąd stwierdził przede wszystkim, że skarga zawiera, po pierwsze, żądanie dotyczące stwierdzenia nieważności części zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim Komisja oddaliła wniosek skarżących o obniżenie kwoty nałożonej grzywny, oraz po drugie, żądanie dotyczące zmiany tej decyzji, zmierzające do tego, aby sam Sąd uwzględnił ów wniosek i w konsekwencji obniżył wspomnianą kwotę.

Następnie – w odniesieniu do zarzutu pierwszego – Sąd z jednej strony oddalił argumentację skarżących, w myśl której Komisja naruszyła spoczywający na niej obowiązek uzasadnienia odmowy zastosowania wyjątku przewidzianego w pkt 37 wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien, który pozwala Komisji na odstąpienie od metodologii przewidzianej w rzeczonych wytycznych i zastosowania którego skarżące się domagały. W tym względzie Sąd uznał, że Komisja była zobowiązana do uzasadnienia w zaskarżonej decyzji

34| Zobacz także w odniesieniu do tej samej tematyki wyroki: z dnia 12 lipca 2019 r., **Sony i Sony Electronics/Komisja** (T-762/15, [EU:T:2019:515](#)); z dnia 12 lipca 2019 r., **Quanta Storage/Komisja** (T-772/15, [EU:T:2019:519](#)).

35| Decyzja Komisji C(2015) 7135 wersja ostateczna z dnia 21 października 2015 r. dotycząca postępowania na podstawie art. 101 TFUE i art. 53 porozumienia EOG (sprawa AT.39639 – Napędy optyczne).

jedynie metodologii zastosowanej do obliczenia kwoty grzywny, a nie elementów, których nie uwzględniła przy obliczaniu owej kwoty, a w szczególności powodów, dla których nie skorzystała z wyjątku przewidzianego w pkt 37 wspomnianych wytycznych.

Z drugiej strony Sąd oddalił zastrzeżenia dotyczące naruszenia zasady dobrej administracji. W tym względzie Sąd w szczególności potwierdził, że w trakcie postępowania administracyjnego Komisja zachowała staranność, ponieważ, po pierwsze, wysłuchała skarżących i zbadała ich uwagi, przed wydaniem przez Komitet Doradczy ds. Praktyk Ograniczających Konkurencję i Pozycji Dominującej opinii na piśmie w przedmiocie wstępnego projektu decyzji, a po drugie, przekazała temu komitetowi najważniejsze informacje dotyczące obliczenia kwoty grzywny na podstawie art. 14 ust. 3 rozporządzenia nr 1/2003.

Wreszcie w odniesieniu do zarzutu drugiego Sąd przypomniał, że obniżka kwoty grzywny może zostać przyznana na podstawie pkt 37 wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien jedynie w szczególnych okolicznościach, w sytuacji gdy konkretne okoliczności danej sprawy lub konieczność osiągnięcia efektu odstrasżającego w konkretnej sprawie mogą uzasadnić odstąpienie przez Komisję od przewidzianej w tych wytycznych ogólnej metodologii ustalania kwoty grzywny. Sąd uznał w tym względzie, że żadna z okoliczności, na które powołały się skarżące, nie jest istotna z punktu widzenia uzasadnienia takiej obniżki grzywny poprzez zastosowanie wyjątku przewidzianego w pkt 37 wytycznych.

W wyroku **Toshiba Samsung Storage Technology i Toshiba Samsung Storage Technology Korea/Komisja** (T-8/16, odwołanie w toku³⁶, [EU:T:2019:522](#)), ogłoszonym w dniu 12 lipca 2019 r., Sąd oddalił skargę spółki Toshiba Samsung Storage Technology Corp. i jej spółki zależnej Toshiba Samsung Storage Technology Korea Corp. (zwanych dalej „skarżącymi”) zmierzającą w pierwszej kolejności do stwierdzenia nieważności decyzji Komisji C(2015) 7135 wersja ostateczna z dnia 21 października 2015 r., a posiłkowo do obniżenia wysokości grzywny, która została na nie nałożona w tej decyzji ze względu na naruszenie reguł konkurencji w sektorze produkcji i dostaw napędów optycznych ODD.

Po przeprowadzeniu wszczętego w reakcji na złożone doniesienie dochodzenia administracyjnego Komisja uznała, że trzynastcie spółek uczestniczyło w kartelu na rynku ODD. Zgodnie z treścią zaskarżonej decyzji Komisja wykazała, że co najmniej od dnia 23 czerwca 2004 r. do dnia 25 listopada 2008 r. uczestnicy tego zabronionego kartelu koordynowali swe działania związane z przetargami organizowanymi przez producentów komputerów Dell i Hewlett Packard. Według Komisji spółki uczestniczące w kartelu, poprzez sieć równoległych kontaktów dwustronnych, dążyły do tego, aby ceny produktów ODD utrzymywały się na poziomie wyższym niż ten, który osiągnęłyby w braku owych dwustronnych kontaktów. Komisja nałożyła zatem na skarżące grzywnę w wysokości 41 304 000 EUR za naruszenie art. 101 TFUE i art. 53 porozumienia EOG.

Na poparcie skargi skarżące podniosły szereg zarzutów dotyczących w szczególności naruszenia istotnych wymogów proceduralnych i prawa do obrony, a także błędów w ustaleniach faktycznych i naruszeń prawa w związku z ustaleniem zasięgu geograficznego naruszenia oraz stwierdzeniem jednolitego i ciągłego naruszenia.

Co się tyczy pojęcia jednolitego i ciągłego naruszenia, Sąd przypomniał, że zakłada ono istnienie zbioru zachowań podejmowanych przez różne podmioty dążące do realizacji tego samego antykonkurencyjnego celu gospodarczego. Z samego pojęcia naruszenia jednolitego i ciągłego wynika zatem, że naruszenie takie obejmuje „zbiór zachowań lub naruszeń”. Skarżące nie mogły zatem twierdzić, że w zaskarżonej decyzji Komisja zawarła dodatkową kwalifikację prawną, przyjmując, oprócz stwierdzenia zidentyfikowanego w piśmie

36| Sprawa C-700/19 P, **Toshiba Samsung Storage Technology i Toshiba Samsung Storage Technology Korea/Komisja**.

w sprawie przedstawienia zarzutów jednolitego i ciągłego naruszenia, że było ono złożone z szeregu „odrębnych naruszeń”, zważywszy, że to właśnie te różne zachowania antykonkurencyjne składały się na jednolite naruszenie.

Ponadto Sąd uznał, że okoliczność, iż niektóre cechy kartelu zmieniły się wraz z upływem czasu, w szczególności poprzez przystąpienie nowych uczestników, zmniejszenie ich liczby czy rozszerzenie kartelu poprzez objęcie nim również spółki Hewlett Packard, nie może przeszkodzić Komisji w zakwalifikowaniu tego kartelu jako jednolitego i ciągłego naruszenia, ponieważ cel kartelu pozostał niezmieniony.

Wyrokiem **Printeos i in./Komisja** (T-466/17, [EU:T:2019:671](#)) z dnia 24 września 2019 r. Sąd oddalił skargę wniesioną przez kilka spółek prowadzących działalność w zakresie sprzedaży katalogowych kopert standardowych i specjalnych kopert z nadrukiem (zwanym dalej „skarżącymi”), której główne żądanie dotyczyło częściowego stwierdzenia nieważności decyzji Komisji Europejskiej³⁷ nakładającej na nie grzywnę za naruszenie art. 101 TFUE (zwanej dalej „zaskarżoną decyzją”). Naruszenie to miało postać porozumień i uzgodnionych praktyk, w których uczestniczyły skarżące oraz cztery inne grupy przedsiębiorstw na terytoriach kilku państw europejskich.

Zaskarżoną decyzję przyjęto w następstwie częściowego stwierdzenia nieważności³⁸, z uwagi na niewystarczające uzasadnienie, wcześniejszej decyzji Komisji³⁹ nakładającej na skarżące grzywnę w wysokości 4 729 000 EUR, wydanej po przeprowadzeniu postępowania ugodowego (zwanej dalej „decyzją pierwotną”). W wykonaniu tego wyroku Komisja przyjęła zaskarżoną decyzję, zmieniającą decyzję pierwotną, lecz nakładającą grzywnę w tej samej wysokości.

Sąd orzekł w pierwszej kolejności, że w sytuacji gdy stwierdzenie nieważności aktu Unii opiera się na uchybieniu proceduralnym, takim jak niedostateczne uzasadnienie, a sąd Unii nie skorzystał z przysługującego mu nieograniczonego prawa orzekania w celu zmiany nałożonej grzywny, Komisja mogła wydać nową decyzję nakładającą grzywnę na skarżące, nie narażając się przy tym na zastrzeżenia oparte na naruszeniu zasad pewności prawa, ochrony uzasadnionych oczekiwań oraz ne bis in idem. W tym względzie Sąd wyjaśnił, że zastosowanie zasady ne bis in idem zakłada, że rozstrzygnięto w przedmiocie wystąpienia naruszenia lub że zgodność z prawem dokonanej w tym zakresie oceny została skontrolowana. Dlatego zasada ne bis in idem nie sprzeciwia się sama w sobie ponownemu wszczęciu postępowania dotyczącego tego samego zachowania antykonkurencyjnego, w przypadku gdy stwierdzono nieważność pierwszej decyzji ze względów formalnych, nie orzekając co do istoty zarzucanych czynów, ponieważ decyzja w sprawie stwierdzenia nieważności nie oznacza wtedy „uniewinnienia” w rozumieniu, jakie zostało nadane temu terminowi w sprawach karnych. Sąd uznał, że podejście to należy przyjąć również w przypadku stwierdzenia nieważności decyzji nakładającej grzywnę ze względu na niedostateczny charakter uzasadnienia, w sytuacji gdy decyzja ta została wydana po przeprowadzeniu postępowania ugodowego.

W drugiej kolejności, w odniesieniu do zarzutu opartego na naruszeniu zasady równego traktowania przy ustalaniu kwoty grzywny, Sąd uznał, że w celu przeprowadzenia kontroli przestrzegania tej zasady należy dokonać rozróżnienia pomiędzy z jednej strony określeniem – obowiązkowo w sposób równy – kwoty podstawowej grzywien nakładanych na dane przedsiębiorstwa, a z drugiej strony zastosowaniem wobec tych przedsiębiorstw pułapu 10% na podstawie art. 23 ust. 2 akapit drugi rozporządzenia nr 1/2003, który może się różnić w zależności od ich odpowiednich łącznych obrotów. O ile bowiem Komisja ma prawo wybrać

37| Decyzja Komisji C(2017) 4112 final z dnia 16 czerwca 2017 r. zmieniająca decyzję Komisji C(2014) 9295 wersja ostateczna z dnia 10 grudnia 2014 r. dotyczącą postępowania na podstawie art. 101 [TFUE] i art. 53 porozumienia EOG (AT.39780 – Koperty).

38| Wyrok Sądu z dnia 13 grudnia 2016 r., **Printeos i in./Komisja** (T-95/15, [EU:T:2016:722](#)).

39| Decyzja Komisji C(2014) 9295 wersja ostateczna z dnia 10 grudnia 2014 r. dotycząca postępowania na podstawie art. 101 [TFUE] oraz art. 53 porozumienia EOG (sprawa AT.39780 – Koperty).

metodę obliczania kwoty podstawowej, która opiera się na wartości sprzedaży zrealizowanej w trakcie całego roku objętego naruszeniem, aby określić znaczenie gospodarcze naruszenia oraz stopień zaangażowania każdego z uczestniczących w nim przedsiębiorstw, o tyle jest ona zobowiązana do przestrzegania w tym kontekście zasady równego traktowania. Natomiast zastosowanie pułapu 10% do ustalenia ostatecznej kwoty grzywny nie jest co do zasady uzależnione ani od rzeczowego znaczenia gospodarczego naruszenia, ani od względnego znaczenia każdego uczestniczącego w kartelu przedsiębiorstwa, ani od wagi lub czasu trwania popełnionego przez nie naruszenia, lecz ma charakter czysto automatyczny, związany wyłącznie z jego łącznym obrotem, i z tego powodu zastosowanie tego pułapu jest ipso facto zgodne z zasadą równego traktowania.

Sąd uznał jednak za błędną analizę Komisji, w myśl której wynik zastosowania pułapu 10% na pośrednim etapie obliczania nakładanych grzywny powoduje ipso facto wyniki zgodne z zasadą równego traktowania. W tym względzie Sąd stwierdził, że przyjmując takie podejście, nieobjęte zakresem zastosowania art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003, Komisja skorzystała z uprawnień dyskrecjonalnych przysługujących jej na podstawie pkt 37 wytycznych w sprawie metody ustalania grzywny nakładanych na mocy art. 23 ust. 2 lit. a) rozporządzenia nr 1/2003. Po zbadaniu dostosowania kwot podstawowych dokonanego zgodnie z tym podejściem w odniesieniu do poszczególnych grup przedsiębiorstw będących adresatami zaskarżonej decyzji Sąd uznał, że jedna z tych grup została potraktowana korzystniej bez obiektywnego uzasadnienia. Sąd orzekł jednak, że skarżące nie mogą powoływać się na swoją korzyść na niezgodność z prawem wynikającą z takiego nierównego traktowania.

Co się tyczy będącego przedmiotem zarzutu trzeciego opartego na naruszeniu zasady słuszności równoległego zastosowania w tym wypadku art. 101 TFUE i krajowego prawa konkurencji w odniesieniu do skutków, jakie zachowanie skarżących wywarło na terytorium hiszpańskim, Sąd stwierdził na wstępie, że zaskarżona decyzja nie dotyczy tego terytorium i że hiszpański urząd ochrony konkurencji wymierzył kary za zachowania, które miały miejsce w innym okresie. Sąd uznał, że w tych okolicznościach pełna i wystarczająco odstrasżająca kara za antykonkurencyjne zachowanie skarżących wymaga właśnie uwzględnienia wszystkich jego skutków na różnych wskazanych terytoriach, w tym także w czasie, wobec czego nie można zarzucać Komisji, że nie obniżyła z tych samych powodów grzywny nałożonej na skarżące w decyzjach pierwotnej i zaskarżonej.

2. Rozwój orzecznictwa w dziedzinie koncentracji

W wydanym w dniu 23 maja 2019 r. wyroku *KPN/Komisja* (T-370/17, [EU:T:2019:354](#)) Sąd wydał rozstrzygnięcie w przedmiocie decyzji Komisji C(2016) 5165 final z dnia 3 sierpnia 2016 r. uznającej za zgodną z rynkiem wewnętrznym i z Porozumieniem o Europejskim Obszarze Gospodarczym koncentrację zmierzającą do przejęcia przez Vodafone Group i Liberty Global Europe Holding (zwane „zgłaszającymi stronami”) wspólnej kontroli nad wspólnym przedsiębiorstwem o pełnym zakresie funkcji, do której miało dojść w niderlandzkim sektorze telekomunikacyjnym. Decyzja ta została zakwestionowana przez konkurującą ze zgłaszającymi stronami skarżącą, która jest przedsiębiorstwem prowadzącym w Niderlandach działalność między innymi w sektorze sieci kablowych dla usług telewizyjnych. Przedmiotem wniesionej przez nią skargi było w szczególności istnienie wertykalnych problemów konkurencyjnych w łańcuchu dystrybucji treści telewizyjnych.

Sąd w pierwszej kolejności zajął stanowisko w przedmiocie zarzutu opartego na oczywistym błędzie w ocenie odnośnie do określenia rynku właściwego. W tym względzie Sąd przypomniał, że rozstrzygnięcie kwestii, czy dwa towary lub dwie usługi stanowią część tego samego rynku, wymaga ustalenia, czy są one uważane, przede wszystkim z perspektywy klienta, za zamienne lub za substytuty ze względu na ich właściwości, ceny i ich zamierzone używanie. W tym przypadku Sąd uznał, że Komisja nie popełniła oczywistego błędu w ocenie, nie dokonując dalej idącej segmentacji rynku hurtowego dostarczania oraz nabywania płatnych telewizyjnych

kanałów sportowych w wersji premium z uwagi na substytucyjność tych kanałów z punktu widzenia dostawców detalicznych usług telewizyjnych, a to ze względu na to, iż kanały te konkurują między sobą o podobnych klientów i podobne treści.

Następnie Sąd zbadał, czy dopuszczono się oczywistego błędu w ocenie wertykalnych skutków koncentracji, a w szczególności wpływu, jaki ma zamykanie dostępu do czynników produkcji w zakresie dotyczącym kanału Ziggo Sport Totaal na rynek hurtowego dostarczania oraz nabywania płatnych telewizyjnych kanałów sportowych w wersji premium. Sąd przede wszystkim przypominał, że zgodnie z wytycznymi w sprawie koncentracji o charakterze niehoryzontalnym do zamknięcia rynku czynników produkcji dochodzi, kiedy powstała w wyniku połączenia nowa jednostka może ograniczać dostęp do produktów lub usług, których by dostarczała lub które by świadczyła, gdyby do koncentracji nie doszło. Komisja, oceniając prawdopodobieństwo zaistnienia scenariusza obejmującego antykonkurencyjne zamknięcie, winna w pierwszej kolejności przeanalizować, czy powstała w ten sposób jednostka po połączeniu byłaby w stanie znacząco zamknąć dostęp do czynników produkcji, w drugiej kolejności – czy miałaby w tym interes, i w trzeciej – czy strategia zamknięcia rynku miałaby szkodliwy wpływ na konkurencję na rynku niższego szczebla. Te trzy przesłanki mają charakter kumulatywny, co oznacza, że niespełnienie jednej z nich jest wystarczające do tego, aby wykluczyć prawdopodobieństwo antykonkurencyjnego zamknięcia dostępu do czynników produkcji. Pierwsza z tych przesłanek może zostać spełniona tylko wówczas, gdy skonsolidowane wertykalnie przedsiębiorstwo powstałe w wyniku połączenia dysponuje znaczącą siłą rynkową na rynku wyższego szczebla, czyli na rynku hurtowego dostarczania płatnych telewizyjnych kanałów sportowych w wersji premium. Sąd orzekł zaś, że Komisja nie popełniła oczywistego błędu w ocenie, stwierdzając w zaskarżonej decyzji, iż powstała w wyniku połączenia jednostka nie miałaby zdolności do zaangażowania się w strategię zamykania dostępu do czynników produkcji ze względu na nieprzekraczający 10% udział w rynku.

IV. Pomoc państwa

1. Dopuszczalność

W wyrokach **NeXovation/Komisja** (T-353/15, odwołanie w toku⁴⁰, [EU:T:2019:434](#)) i **Ja zum Nürburgring/Komisja** (T-373/15, odwołanie w toku⁴¹, [EU:T:2019:432](#)), wydanych w dniu 19 czerwca 2019 r., pierwsza izba Sądu w składzie powiększonym oddaliła dwie skargi o stwierdzenie częściowej nieważności decyzji Komisji Europejskiej w sprawie pomocy państwa na rzecz kompleksu Nürburgring w Niemczech na budowę parku rozrywki, hoteli i restauracji oraz na organizację wyścigów samochodowych⁴².

W latach 2002–2012 przedsiębiorstwa publiczne będące właścicielami kompleksu Nürburgring (zwane dalej „sprzedającymi”) skorzystały z pomocy głównie ze strony kraju związkowego Nadrenia-Palatynat. Pomoc ta była przedmiotem formalnego postępowania wyjaśniającego na mocy art. 108 ust. 2 TFUE, wszczętego przez Komisję w 2012 r. W tym samym roku stwierdzono, że sprzedający są niewypłacalni i podjęto decyzję

40| Sprawa C-665/19 P, **NeXovation/Komisja**.

41| Sprawa C-647/19 P, **Ja zum Nürburgring/Komisja**.

42| Decyzja Komisji (UE) 2016/151 z dnia 1 października 2014 r. w sprawie pomocy państwa SA.31550 (2012/C) (ex 2012/NN) wdrożona przez Niemcy na rzecz Nürburgring (Dz.U. 2016, L 34, s. 1).

o przystąpieniu do sprzedaży ich aktywów. Rozpoczęte zostało postępowanie przetargowe zakończone sprzedażą owych aktywów na rzecz Capricorn Nürburgring Besitzgesellschaft GmbH (zwanego dalej „Capricornem”).

Jeden oferent, a mianowicie NeXovation, Inc., i jedno niemieckie stowarzyszenie sportu samochodowego, a mianowicie Ja zum Nürburgring eV, złożyli do Komisji skargi na tej podstawie, że postępowanie przetargowe nie było ani przejrzyste, ani niedyskryminacyjne i nie zakończyło się sprzedażą aktywów Nürburgringu po cenie rynkowej. Komisja stwierdziła w decyzji niezgodność z prawem i niezgodność z rynkiem wewnętrznym niektórych środków wsparcia dla sprzedających. Postanowiła ona także, że ewentualne odzyskanie pomocy nie dotyczyło Capricornu i że sprzedaż aktywów Nürburgringu na rzecz Capricornu nie stanowi pomocy państwa. Komisja uznała bowiem, że postępowanie przetargowe miało przejrzysty i niedyskryminacyjny charakter. NeXovation, Inc. i Ja zum Nürburgring eV wniosły skargę na decyzję Komisji.

Przed wszystkim w odniesieniu do decyzji dotyczącej ciągłości gospodarczej między sprzedającymi a Capricornem Sąd przypomniał, że decyzja dotycząca ciągłości gospodarczej powinna zostać uznana za decyzję „związaną” z wcześniejszą decyzją końcową dotyczącą danej pomocy i „uzupełniającą” wobec tej decyzji. Ponieważ zaskarżona decyzja jest decyzją „związaną” z decyzją wydaną po zakończeniu formalnego postępowania wyjaśniającego w sprawie pomocy dla sprzedających i „uzupełniającą” wobec tej decyzji, skarżące mogą utrzymywać, że ta ostatnia decyzja dotyczy ich indywidualnie tylko wtedy, gdy odróżnia je od wszelkich innych osób i w związku z tym indywidualizuje w sposób podobny do adresata decyzji, co nie miało miejsca w niniejszej sprawie.

Następnie w odniesieniu do decyzji dotyczącej sprzedaży aktywów Capricornowi, wydanej po zakończeniu wstępnego etapu badania pomocy, a nie formalnego postępowania wyjaśniającego, Sąd stwierdził, że co do zasady każde przedsiębiorstwo powołujące się na aktualny lub potencjalny stosunek konkurencji może zostać uznane za stronę zainteresowaną w rozumieniu art. 108 ust. 2 TFUE. Sąd stwierdził zatem w odniesieniu do tej decyzji, że skarżące mają legitymację procesową czynną jako strony zainteresowane i zachowują interes prawny polegający na ochronie uprawnień procesowych, które wywodzą one w tym samym charakterze z art. 108 ust. 2 TFUE.

Wreszcie Sąd przypomniał, że w przypadku dokonania sprzedaży przedsiębiorstwa w drodze otwartego, przejrzystego i bezwarunkowego postępowania przetargowego można domniemywać, że cena rynkowa odpowiada najwyższej ofercie, mając na uwadze, że należy ustalić, po pierwsze, że ta oferta ma walor zobowiązania i że jest wiarygodna, oraz po drugie, że uwzględnienie czynników ekonomicznych innych niż cena nie jest uzasadnione.

2. Pojęcie pomocy państwa

a. Istnienie korzyści gospodarczej

Wyrokiem z dnia 26 lutego 2019 r., **Fútbol Club Barcelona/Komisja** (T-865/16, odwołanie w toku⁴³, [EU:T:2019:113](#))⁴⁴ Sąd stwierdził nieważność decyzji Komisji (UE) 2016/2391 z dnia 4 lipca 2016 r. w sprawie pomocy państwa SA.29769 (2013/C) (ex 2013/NN) przyznanej przez Hiszpanię na rzecz określonych klubów piłkarskich na tej podstawie, że Komisja nie wykazała w sposób wymagany prawem zaistnienia korzyści gospodarczej przyznanej beneficjentom rozpatrywanego środka.

Zaskarżona decyzja dotyczyła hiszpańskiej ustawy wydanej w 1990 r., która zobowiązywała wszystkie hiszpańskie zawodowe kluby sportowe do przekształcenia się w sportowe spółki akcyjne z wyjątkiem zawodowych klubów sportowych, które osiągnęły wynik dodatni w latach poprzedzających przyjęcie ustawy. Skarżący, Fútbol Club Barcelona, a także trzy inne zawodowe kluby piłkarskie, które wchodziły w zakres tego wyjątku, postanowiły w związku z tym kontynuować działalność w formie osób prawnych o celu niezarobkowym i korzystały z tego tytułu ze specjalnej stawki opodatkowania ich dochodów. Ponieważ owa specjalna stawka opodatkowania pozostawała do 2016 r. niższa względem stawki mającej zastosowanie do sportowych spółek akcyjnych, Komisja uznała w zaskarżonej decyzji, że przepisy te, poprzez wprowadzenie ulgi podatkowej w zakresie podatku dochodowego od osób prawnych na rzecz czterech klubów, o których mowa, stanowiły system pomocy niezgodny z prawem i niezgodny z rynkiem wewnętrznym, i nakazała Królestwu Hiszpanii ich uchylenie i odzyskanie indywidualnej pomocy wypłaconej beneficjentom tego systemu.

W wyroku Sąd w pierwszej kolejności oddalił zarzut dotyczący naruszenia art. 49 TFUE związany z tym, że zdaniem skarżącego Komisja powinna była stwierdzić, iż nałożony na zawodowe kluby sportowe obowiązek przekształcania się w spółki akcyjne był sprzeczny z tym artykułem. W tym względzie Sąd przypomniał, że Komisja nie jest uprawniona, w ramach postępowania wszczętego w dziedzinie pomocy państwa, do stwierdzenia wystąpienia odrębnego naruszenia art. 49 TFUE i do wyciągnięcia odpowiednich konsekwencji prawnych, poza przypadkiem, w którym niezgodność rozpatrywanego środka pomocy wynika z naruszenia art. 49 TFUE.

Następnie Sąd zbadał zarzut oparty na błędach, jakich miała dopuścić się Komisja przy badaniu korzyści przyznanej przez wskazane przepisy na rzecz czterech klubów, o których mowa. Po przypomnieniu, że Komisja ma obowiązek całościowo rozważyć złożone środki w celu ustalenia, czy przedsiębiorstwo będące ich beneficjentem odnosi w związku z nimi korzyści gospodarcze, których nie uzyskałoby w normalnych warunkach rynkowych, Sąd wyjaśnił, że ma to miejsce również przy badaniu systemu pomocy. W tym względzie w wypadku systemu pomocy Komisja może ograniczyć się do zbadania ogólnych i abstrakcyjnych cech spornego systemu bez obowiązku badania każdego szczególnego przypadku jego zastosowania, aby sprawdzić, czy system ten zawiera elementy pomocy, badanie to musi jednak obejmować różne konsekwencje spornego systemu, zarówno korzystne, jak i niekorzystne dla jego beneficjentów, gdy niejednoznaczny charakter domniemanej korzyści wynika z samych cech systemu.

43| Sprawa C-362/19 P, **Komisja/Fútbol Club Barcelona**.

44| Zobacz także w odniesieniu do tej samej tematyki wyroki: z dnia 20 marca 2019 r., **Hércules Club de Fútbol/Komisja** (T-766/16, [EU:T:2019:173](#)); z dnia 22 maja 2019 r., **Real Madrid Club de Fútbol/Komisja** (T-791/16, [EU:T:2019:346](#)); z dnia 26 lutego 2019 r., **Athletic Club/Komisja** (T-679/16, niepublikowany, [EU:T:2019:112](#)).

Ponieważ przepisy krajowe będące przedmiotem zaskarżonej decyzji sprowadzają się do zawężenia w hiszpańskim sektorze sportu zawodowego podmiotowego zakresu stosowania systemu podatkowego podmiotów o celu niezarobkowym, Sąd zbadał, czy w zaskarżonej decyzji Komisja ustaliła w sposób wystarczający pod względem prawnym, że system podatkowy podmiotów o celu niezarobkowym, jako całość, mógł postawić beneficjentów w korzystniejszej sytuacji, niż gdyby musieli funkcjonować w formie sportowych spółek akcyjnych. Tymczasem zdaniem Sądu nie miało to miejsca. Sąd podkreślił bowiem w pierwszej kolejności, że Komisja posiadała w chwili wydawania zaskarżonej decyzji dane wykazujące specyfikę systemu podatkowego podmiotów niemających celu zarobkowego w odniesieniu do ograniczenia odliczenia podatkowego w zakresie reinwestowanych zysków nadzwyczajnych na mniej korzystnym poziomie, niż poziom mający zastosowanie do sportowych spółek akcyjnych, a następnie uznał, że argumenty przedstawione przez Komisję nie pozwalają wykluczyć, że mniejsze możliwości odliczenia podatkowego w ramach systemu podmiotów o celu niezarobkowym równoważą korzyść wynikającą z niższej nominalnej stawki podatkowej, z której korzystają te podmioty. Ponieważ Komisja nie wywiązała się w sposób wymagany prawem z ciężaru udowodnienia, że sporny środek przysparza korzyści beneficjentom, Sąd stwierdził naruszenie art. 107 ust. 1 TFUE i stwierdził nieważność zaskarżonej decyzji.

b. Możliwość przypisania – użycie zasobów państwowych

W wyroku *Włochy i in./Komisja* (T-98/16, T-196/16 i T-198/16, odwołanie w toku⁴⁵, [EU:T:2019:167](#)), ogłoszonym w dniu 19 marca 2019 r., Sąd, w ramach skargi o stwierdzenie nieważności wniesionej na podstawie art. 263 TFUE, stwierdził nieważność decyzji Komisji 2016/1208⁴⁶ w sprawie pomocy państwa wdrożonej przez Włochy na rzecz włoskiego banku Banca Tercas, orzekając, że instytucja ta błędnie uznała, iż sporne środki można było przypisać państwu i że wiązały się one z użyciem zasobów państwowych.

W 2013 r. włoski bank Banca Popolare di Bari (BPB) wyraził zainteresowanie subskrypcją podwyższenia kapitału innego włoskiego banku, Banca Tercas, objętego od 2012 r. zarządem nadzwyczajnym w następstwie nieprawidłowości stwierdzonych przez bank centralny Republiki Włoskiej, Banca d'Italia (bank Włoch). Jednym z warunków tej operacji określonych przez BPB było pokrycie przez Fondo Interbancario di Tutela dei Depositi (FITD) deficytu majątkowego Banca Tercas, w odniesieniu do którego zażądano również przeprowadzenia audytu. FITD jest włoskim konsorcjum bankowym prawa prywatnego o charakterze samopomocowym, które ma możliwość podejmowania działań interwencyjnych na rzecz swoich członków, nie tylko z tytułu gwarancji prawnej depozytów przewidzianej w przypadku przymusowej likwidacji w trybie administracyjnym jednego ze swoich członków (interwencja obowiązkowa), ale również na zasadzie dobrowolności, zgodnie z jego statutem, gdy taka interwencja umożliwi zmniejszenie spoczywającego na jego członkach obciążenia mogącego wynikać z zabezpieczenia depozytów (interwencje dobrowolne, w tym omawiana dobrowolna interwencja wspierająca lub interwencja zapobiegawcza).

W 2014 r., po upewnieniu się, że interwencja na rzecz Banca Tercas była z ekonomicznego punktu widzenia korzystniejsza niż spłata deponentów tego banku, FITD podjął decyzję o pokryciu ujemnego kapitału własnego tego banku i udzieleniu mu pewnych gwarancji. Środki te zostały zatwierdzone przez bank Włoch. Komisja Europejska wszczęła szczegółowe postępowanie wyjaśniające w sprawie tych środków ze względu na wątpliwości co do ich zgodności z prawem Unii w dziedzinie pomocy państwa. W decyzji 2016/1208, będącej przedmiotem skargi w tej sprawie, Komisja doszła do wniosku, że przedmiotowe środki stanowią pomoc państwa wdrożoną przez Republikę Włoską na rzecz Banca Tercas.

45] Sprawa C-425/19 P, *Komisja/Włochy i in.*

46] Decyzja Komisji (UE) 2016/1208 z dnia 23 grudnia 2015 r. w sprawie pomocy państwa wdrożonej przez Włochy na rzecz banku Tercas [sprawa SA.39451 (2015/C) (ex 2015/NN)] (Dz.U. 2016, L 203, s. 1).

Po przypomnieniu orzecznictwa Trybunału dotyczącego kwalifikacji pomocy państwa w rozumieniu art. 107 TFUE Sąd zbadał w pierwszej kolejności, czy wspomniane środki można przypisać państwu włoskiemu, a w drugiej kolejności, czy były one finansowane z zasobów państwowych.

I tak, Sąd stwierdził w pierwszej kolejności, że Komisja popełniła błąd, uznając, że wykazała, iż władze włoskie sprawowały istotną kontrolę publiczną w określaniu interwencji FITD na rzecz Banca Tercas, ponieważ instytucja ta nie udowodniła w sposób wymagany prawem zaangażowania włoskich władz publicznych w przyjęcie spornego środka ani tym samym możliwości przypisania tego środka państwu w rozumieniu art. 107 ust. 1 TFUE. Przypominając, że w przypadku środka przyznanego przez podmiot prywatny to do Komisji należy wykazanie istnienia wystarczających wskazówek pozwalających stwierdzić, że środek ten przyjęto pod wpływem lub faktyczną kontrolą władz publicznych, Sąd zbadał kolejno zakres mandatu publicznego powierzonego FITD, a następnie autonomię FITD przy podjęciu decyzji o interwencji.

W odniesieniu do pierwszej kwestii Sąd stwierdził z jednej strony, że interwencje wspierające FITD były głównie ukierunkowane na realizację prywatnych interesów jej członków, a z drugiej strony, że nie były one podejmowane w ramach wykonywania jakiegokolwiek mandatu publicznego powierzonego przez prawo włoskie. Sąd zauważył w szczególności w tym względzie, że mandat powierzony we włoskiej ustawie FITD, jako system gwarancji depozytów, dotyczy wyłącznie spłaty deponentów (do maksymalnej kwoty 100 000 EUR dla deponenta), gdy bank będący jego członkiem podlega przymusowej likwidacji w trybie administracyjnym, oraz że poza tymi ramami FITD nie działa, aby osiągnąć cel publiczny określony w ustawodawstwie włoskim. Sąd w związku z tym stwierdził, że interwencje wspierające mają zatem cel różny od celu spłat depozytów w przypadku przymusowej likwidacji w trybie administracyjnym i nie stanowią realizacji mandatu publicznego.

W odniesieniu do drugiej kwestii Sąd uznał, że Komisja nie udowodniła udziału włoskich władz publicznych w przyjęciu przedmiotowego środka. W tym względzie Sąd zauważył, że FITD jest konsorcjum prawa prywatnego, które zgodnie ze swoim statutem działa „na rzecz i w interesie” swoich członków, oraz że jego organy kierownicze są wybierane przez walne zgromadzenie FITD i podobnie jak ono składają się wyłącznie z przedstawicieli banków będących członkami konsorcjum. W tych okolicznościach Sąd stwierdził w szczególności, że zatwierdzenie przez bank Włoch interwencji FITD na rzecz Banca Tercas nie stanowi wskazówki pozwalającej na przypisanie rozpatrywanego środka państwu włoskiemu, które w tym względzie jedynie dokonało kontroli zgodności środków z ramami regulacyjnymi w zakresie nadzoru ostrożnościowego. Sąd stwierdził również, że obecność przedstawicieli banku Włoch na posiedzeniach organów zarządzających FITD także nie stanowi wskazówki pozwalającej na przypisanie rozpatrywanego środka państwu, ponieważ pełnią oni jedynie rolę zwykłych obserwatorów bez żadnego prawa głosu ani żadnego głosu doradczego. Ponadto Sąd uznał, że Komisja nie przedstawiła żadnego dowodu na to, że bank Włoch wywarł decydujący wpływ na negocjacje między FITD z jednej strony a BPB i komisarzem nadzwyczajnym z drugiej strony, ponieważ negocjacje te były jedynie wyrazem uzasadnionego i zwykłego dialogu z właściwymi organami nadzoru, pozwalającego na poinformowanie banku Włoch o przebiegu sprawy, tak aby mógł on podjąć szybciej decyzję o zatwierdzeniu rozpatrywanego środka, po jego przyjęciu przez organy zarządzające FITD. Ponadto Komisja nie ustaliła, że wystosowane przez bank Włoch do FITD wezwanie do znalezienia zrównoważonego porozumienia z BPB w sprawie pokrycia ujemnego kapitału własnego Banca Tercas miało jakikolwiek wpływ na decyzję FITD o interwencji na rzecz tego ostatniego. Wreszcie Sąd zauważył, że fakt, iż komisarz nadzwyczajny jest uprawniony do wszczęcia postępowania mogącego prowadzić do interwencji wspierającej FITD, gdy przedstawia on FITD niewiążący wniosek w tym celu, również nie może podważyć autonomii FITD, ponieważ złożenie takiego wniosku nie zobowiązuje tego konsorcjum do jego uwzględnienia i konsorcjum to decyduje o treści takiej interwencji w sposób niezależny; FITD oświadcza, że może sam wystąpić z inicjatywą wszczęcia postępowania w sprawie przeprowadzenia interwencji, przy czym twierdzenie to nie jest sprzeczne ani ze statutem FITD, ani z przepisami prawa włoskiego.

W drugiej kolejności, badając trzy elementy, które Komisja wzięła pod uwagę, aby stwierdzić, że interwencja FITD była finansowana przy użyciu zasobów państwowych, Sąd orzekł, że instytucja ta nie ustaliła, iż zasoby przyznane Banca Tercas są kontrolowane przez włoskie władze publiczne, a zatem pozostają do ich dyspozycji.

W związku z tym Sąd odrzucił, po pierwsze, stwierdzenie, że FITD posiadał mandat publiczny i że jego interwencja na rzecz Banca Tercas została dokonana w celu ochrony depozytów deponentów, odsyłając w tym względzie do analizy przeprowadzonej w kontekście możliwości przypisania interwencji FITD państwu. Po drugie, Sąd uznał, że Komisja nie była w stanie wykazać, że bank Włoch, poprzez formalną kontrolę prawidłowości wykorzystania zasobów przez FITD, starał się ukierunkować wykorzystanie zasobów prywatnych znajdujących się w dyspozycji FITD. Po trzecie, Sąd uznał, że fakt, iż wkłady wykorzystane przez FITD w celu sfinansowania interwencji miały charakter obowiązkowy, ponieważ banki, które są jego członkami, nie mają w praktyce innego wyboru, jak tylko przynależeć do FITD, i nie mogą zawetować decyzji FITD lub odstąpić od interwencji, o której FITD zadecydował, pozostaje w głównej mierze argumentem teoretycznym niemającym wpływu na interwencję. W szczególności Sąd zauważył w tym względzie, że środki wykorzystane na interwencję FITD były zasobami prywatnymi przekazanymi przez banki będące członkami FITD, że źródłem spoczywającego na członkach FITD obowiązku wnoszenia wkładów na poczet interwencji nie są przepisy prawne, lecz przepis statutowy o charakterze prywatnym, który chroni autonomię decyzyjną wspomnianych członków, oraz że przed podjęciem decyzji o interwencji i uruchomieniu zasobów prywatnych swoich członków FITD upewnił się, że koszt tej interwencji był niższy od kosztów związanych z likwidacją Banca Tercas, a zatem od kosztów uruchomienia gwarancji prawnej depozytów deponentów, w związku z czym wspomniana interwencja leżała w interesie BPB i Banca Tercas oraz w interesie wszystkich jego członków.

3. Krajowe środki podatkowe

a. Środki na rzecz krajowych portów

W wyroku **UPF/Komisja** (T-747/17, [EU:T:2019:271](#)), ogłoszonym w dniu 30 kwietnia 2019 r., Sąd oddalił jako bezzasadną wniesioną przez Union des ports de France (UPF) skargę o stwierdzenie nieważności decyzji Komisji Europejskiej z dnia 27 lipca 2017 r.⁴⁷ uznającej za niezgodny z rynkiem wewnętrznym, w świetle postanowień traktatowych dotyczących istniejącej pomocy państwa⁴⁸, system zwolnienia z podatku dochodowego od osób prawnych wprowadzony przez Francję na rzecz jej portów i nakazującej jego zniesienie ze skutkiem na przyszłość.

W zaskarżonej decyzji, przyjętej w następstwie dochodzenia przeprowadzonego w 2013 r. we wszystkich państwach członkowskich w celu uzyskania całościowego obrazu funkcjonowania i opodatkowania ich portów, stwierdzono, że środek dotyczący zwolnienia z podatku dochodowego od osób prawnych podmiotów działających w sektorze portowym stanowi niezgodny z rynkiem wewnętrznym istniejący system pomocy państwa. W związku z tym w decyzji tej nakazano zniesienie wskazanego środka i objęcie dochodów z działalności gospodarczej jego beneficjentów podatkiem od osób prawnych od początku roku podatkowego następującego po dacie przyjęcia decyzji.

47| Decyzja Komisji (UE) 2017/2116 z dnia 27 lipca 2017 r. w sprawie programu pomocy SA.38398 (2016/C, ex 2015/E) wdrożonego przez Francję – Opodatkowanie portów we Francji (Dz.U. 2017, L 332, s. 24; zwana dalej „zaskarżoną decyzją”).

48| Artykuł 107 ust. 1 TFUE.

Sąd orzekł przede wszystkim, że chociaż zaskarżona decyzja nie może wywoływać skutków prawnych w odniesieniu do beneficjentów systemu pomocy bez przyjęcia środków wykonawczych przez władze francuskie, to jednak UPF, jako stowarzyszenie zawodowe zapewniające ochronę i reprezentację swych członków, ma legitymację procesową do zaskarżenia zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim owi członkowie sami nie wnieśli skargi. Sąd stwierdził w tym względzie, że wszyscy członkowie UPF to francuskie porty lub wielkie porty morskie lub izby handlowe zarządzające takimi portami, które zgodnie z prawem skorzystały z systemu zwolnienia. Ponadto, ponieważ wspomniani członkowie są ustanowionymi w drodze dekretu osobami prawnymi prawa publicznego, które nie powstają z inicjatywy prywatnej, należą oni do zamkniętego kręgu podmiotów, które można było zidentyfikować w momencie wydania zaskarżonej decyzji i które mogą powoływać się na status rzeczywistych beneficjentów istniejącego systemu pomocy.

Sąd orzekł jednak, że zaskarżona decyzja nie została wydana z naruszeniem prawa, i oddalił wszystkie zastrzeżenia sformułowane przez UPF, w szczególności te dotyczące błędów rzekomo popełnionych przez Komisję przy ocenie gospodarczego charakteru działalności portów francuskich i kwestii posiadania przez nie statusu przedsiębiorstw. Sąd stwierdził zatem, że z zaskarżonej decyzji jasno wynika, iż dotyczy ona tylko dochodów z działalności gospodarczej podmiotów korzystających ze zwolnienia i że jedynie w odniesieniu do tej działalności zostały one uznane za przedsiębiorstwa. Sąd uznał również za uzasadnioną ocenę, zgodnie z którą działalność prowadzona przez porty francuskie, poza działalnością z zakresu wykonywania zadań władzy publicznej, taką jak sprawowanie kontroli nad ruchem morskim i zapewnianie jego bezpieczeństwa lub sprawowanie nadzoru w celu zapobiegania emisji zanieczyszczeń, ma charakter gospodarczy. Sama okoliczność, że dany podmiot dysponuje prerogatywami władzy publicznej w celu wykonywania części swej działalności, nie stoi bowiem na przeszkodzie zakwalifikowaniu go jako przedsiębiorstwa w odniesieniu do pozostałej części jego działalności gospodarczej. Ponadto, jeżeli działalność gospodarczą danego podmiotu można oddzielić od wykonywania przezeń prerogatyw władzy publicznej, to ów podmiot należy uznać za przedsiębiorstwo w odniesieniu do tej części jego działalności.

Sąd uznał również, że Komisja nie popełniła żadnego błędu w ocenie przesłanek zakłócenia konkurencji i wpływu na wymianę handlową. Stwierdził on w szczególności, że – przy założeniu, iż analiza indywidualnej sytuacji niektórych portów wyspiarskich lub zamorskich mogłaby wykazać, że przesłanki te nie są spełnione – w wypadku systemu pomocy analiza ta powinna zostać przeprowadzona przez państwo członkowskie na etapie odzyskiwania pomocy lub na późniejszym etapie, z poszanowaniem zasady lojalnej współpracy między Komisją a danym państwem członkowskim.

Sąd uznał ponadto, że Komisja nie popełniła błędu przy prowadzeniu postępowania w sprawie kontroli pomocy istniejącej, nakładając na władze francuskie obowiązek wykazania, że zwolnienie podatkowe jest zgodne z rynkiem wewnętrznym. W tym względzie Sąd wskazał, że nie ma żadnego powodu, dla którego na etapie formalnego postępowania wyjaśniającego należałoby dokonywać rozróżnienia między procedurą mającą zastosowanie do nowej pomocy a procedurą mającą zastosowanie do pomocy istniejącej, ani dla którego należałoby uznać, że ciężar dowodu ulega odwróceniu w odniesieniu do badania zgodności istniejącego systemu pomocy z rynkiem wewnętrznym.

Sąd orzekł wreszcie, że Komisja nie naruszyła zasady dobrej administracji, wszczynając postępowania jedynie w stosunku do trzech państw członkowskich i nie podejmując żadnych działań w stosunku do państw członkowskich, które zostały objęte dochodzeniem przeprowadzonym w 2013 r. i które przyznały, że zastrzegły dla swoich portów systemy podatkowe stanowiące odstępstwo od powszechnie obowiązujących przepisów prawa. Stwierdził on w szczególności, że obowiązek bezstronności nie może skutkować nałożeniem na Komisję wymogu równoczesnego prowadzenia dochodzeń czy przyjmowania wiążących decyzji w ramach postępowań w sprawie pomocy państwa. Ponadto ewentualne naruszenie przez państwo członkowskie zobowiązania ciążącego na nim na mocy traktatu nie może być uzasadnione okolicznością, że inne państwa członkowskie również uchybiają temu zobowiązaniu.

W wyroku *Havenbedrijf Antwerpen i Maatschappij van de Brugse Zeehaven/Komisja* (T-696/17, [EU:T:2019:652](#)), ogłoszonym w dniu 20 września 2019 r., Sąd oddalił wniesioną przez porty w Antwerpii i Brugii skargę o stwierdzenie nieważności decyzji Komisji Europejskiej z dnia 27 lipca 2017 r. uznającej system zwolnienia z podatku od spółek, z którego porty te korzystały, za pomoc państwa niezgodną z traktatem i nakazującą jego zniesienie⁴⁹.

W zaskarżonej decyzji, przyjętej w wyniku dochodzenia przeprowadzonego w 2013 r. we wszystkich państwach członkowskich w celu uzyskania całościowego obrazu funkcjonowania i opodatkowania ich portów, stwierdzono, że środek polegający na zwolnieniu z podatku od spółek portów belgijskich, o których mowa w art. 180 pkt 2 kodeksu podatków dochodowych z 1992 r. (zwanego dalej „CIR”), stanowił istniejący system pomocy państwa niezgodny z rynkiem wewnętrznym. W konsekwencji Komisja nakazała w tej decyzji w szczególności zniesienie tego zwolnienia i objęcie dochodów z działalności wspomnianych portów podatkiem od spółek od początku roku następującego po dacie jej przyjęcia.

W niniejszej sprawie Sąd oddalił skargę jako bezzasadną, orzekając, że Komisja słusznie uznała, iż oba porty powinno się uznać za przedsiębiorstwa, ponieważ prowadzą one działalność gospodarczą, a zwolnienie, z którego korzystają, skutkuje ich uprzywilejowaniem i w konsekwencji ma charakter selektywny w świetle prawa pomocy państwa⁵⁰.

W pierwszej kolejności Sąd orzekł bowiem, że Komisja słusznie uznała, iż porty prowadzą – przynajmniej częściowo – działalność gospodarczą w zakresie, w jakim świadczą swoim użytkownikom usługę dostępu statków do infrastruktury portowej w zamian za „opłatę portową”, jak również szczególne usługi za wynagrodzeniem, takie jak pilotowanie, podnoszenie, obsługa ładunków lub cumowanie, oraz w zakresie, w jakim udostępniają określoną infrastrukturę lub określone grunty przedsiębiorstwom na potrzeby własne lub w celu świadczenia tych szczególnych usług. W tym względzie Sąd wyjaśnił, po pierwsze, że okoliczność, iż portom powierzono prerogatywy władzy publicznej o charakterze niegospodarczym, takie jak kontrola i bezpieczeństwo ruchu morskiego lub monitorowanie wód celem zapobiegania zanieczyszczeniu, lub zobowiązano je do świadczenia usług w interesie ogólnym, sama w sobie nie stoi na przeszkodzie uznaniu ich za przedsiębiorstwa, jeżeli prowadzą one również działalność gospodarczą polegającą na oferowaniu towarów i usług na rynku za wynagrodzeniem. Po drugie, Sąd stwierdził, iż nie wykazano, że działalność gospodarcza portów jest czysto akcesoryjna i że nie można jej oddzielić od wykonywania przez nie prerogatyw władzy publicznej. Wreszcie Sąd orzekł, iż nawet jeśli należy uznać, że porty korzystają z monopolu prawnego i że nie ma w Belgii prywatnych operatorów portowych, którzy konkurowaliby z nimi, istnieje jednak rynek usług portowych, na którym różne porty morskie Unii, w szczególności na osi Hamburg-Rotterdam-Antwerpia, konkurują ze sobą.

W drugiej kolejności Sąd orzekł, że Komisja słusznie uznała, iż zwolnienie z podatku od spółek, z którego korzystają oba porty na podstawie art. 180 pkt 2 CIR, przysparza im selektywnej korzyści w rozumieniu art. 107 ust. 1 TFUE. W tym względzie przypomniał on przede wszystkim, że kontrola, jaką powinno się przeprowadzić w celu rozstrzygnięcia kwestii selektywności, wymaga najpierw zidentyfikowania ram odniesienia, to znaczy obowiązującego powszechnego lub „normalnego” systemu podatkowego, a następnie wykazania, że dany środek podatkowy stanowi odstępstwo od owego powszechnego systemu, jako że wprowadza zróżnicowanie wśród podmiotów gospodarczych znajdujących się, w świetle celu przyświecającego temu systemowi, w porównywalnej sytuacji faktycznej i prawnej.

49| Decyzja Komisji (UE) 2017/2115 z dnia 27 lipca 2017 r. w sprawie programu pomocy SA.38393 (2016/C, ex 2015/E) wdrożonego przez Belgię – Opodatkowanie portów w Belgii (Dz.U. 2017, L 332, s. 1), zwana dalej „zaskarżoną decyzją”.

50| Artykuł 107 ust. 1 TFUE.

W niniejszej sprawie art. 1 CIR przewiduje, że spółki podlegają podatkowi od spółek, a osoby prawne inne niż spółki – podatkowi od osób prawnych. Ponadto art. 2 pkt 5 lit. a) CIR definiuje spółkę jako każdy podmiot, który posiada osobowość prawną i wykonuje działalność lub czynności o charakterze zarobkowym.

W tym kontekście Sąd orzekł przede wszystkim, iż Komisja słusznie uznała, że porty są co do zasady „spółkami” ze względu na istotę ich działalności, która jest działalnością gospodarczą, i że w braku art. 180 pkt 2 CIR podlegałyby one podatkowi od spółek, ponieważ dokonują czynności o charakterze zarobkowym, a nie podatkowi od osób prawnych, na podstawie art. 1 i 2 CIR. Zważywszy, że art. 180 pkt 2 CIR ustanawia zatem bezwarunkowe zwolnienie z podatku od spółek na rzecz portów, mimo że wykonują one działalność lub czynności o charakterze zarobkowym w rozumieniu art. 2 pkt 5 CIR, jego przepisy nie podlegają logice ram odniesienia, w związku z czym stanowią odstępstwo od tych ram. Sąd stwierdził następnie, że Komisja słusznie uznała, iż odstępstwo to wprowadza rozróżnienie pomiędzy spółkami podlegającymi podatkowi od spółek a portami, mimo że w świetle celu ram odniesienia, którym jest opodatkowanie zysków spółek wykonujących działalność lub czynności o charakterze zarobkowym, znajdują się one w porównywalnej sytuacji. Wreszcie Sąd uznał, że owo odstępstwo nie jest uzasadnione charakterem i strukturą systemu opodatkowania dochodów. W tym względzie wskazał on w szczególności, że ponieważ kryterium decydującym o objęciu podatkiem od spółek jest fakt wykonywania przez odnośny podmiot działalności lub czynności o charakterze zarobkowym, okoliczności: że porty nie wypłacają swoich zysków, ale ponownie je inwestują; że realizują cel wykraczający poza ich indywidualny interes; że osiąganie zysków nie jest ich celem statutowym; że należą do władz publicznych i że realizują zadania leżące w interesie ogólnym – nie są wystarczające, aby uzasadnić korzystniejsze traktowanie ich pod względem podatkowym w porównaniu z pozostałymi spółkami w świetle przewodnich zasad systemu podatkowego.

b. Opodatkowanie spółek należących do grupy wielonarodowej

W wyroku **Belgia i Magnetrol International/Komisja** (T-131/16 i T-263/16, odwołanie w toku⁵¹, [EU:T:2019:91](#)), ogłoszonym w dniu 14 lutego 2019 r., Sąd, w ramach skargi o stwierdzenie nieważności wniesionej na podstawie art. 263 TFUE, stwierdził nieważność decyzji Komisji (UE) 2016/1699 z dnia 11 stycznia 2016 r. uznającej system zwolnień z opodatkowania nadmiernych zysków podmiotów belgijskich należących do wielonarodowych grup przedsiębiorstw stosowany przez Belgię od 2004 r. za przyznaną bezprawnie i niezgodną z rynkiem wewnętrznym pomoc państwa i w konsekwencji nakazującą jej odzyskanie⁵².

Zgodnie z art. 185 ust. 2 lit. b) kodeksu podatków dochodowych z 1992 r. (zwanego dalej „CIR 92”), opartym na zasadzie ceny rynkowej ustanowionej w art. 9 konwencji modelowej Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) w sprawie podatku od dochodu i majątku, podstawa opodatkowania spółek należących do wielonarodowych grup spółek podlegających opodatkowaniu w Belgii może zostać dostosowana, dodatnio lub ujemnie, w poszczególnych przypadkach na podstawie dostępnych informacji dostarczonych przez podatnika, poprzez korekty zysków wynikających z transgranicznych transakcji wewnątrz grupy, jeżeli zastosowane ceny transferowe nie odzwierciedlają mechanizmów rynkowych i zasady ceny rynkowej. Korekta dodatnia pozwala na zwiększenie zysków spółki będącej rezydentem i należącej do grupy wielonarodowej poprzez uwzględnienie zysków, które spółka będąca rezydentem powinna była osiągnąć w ramach danej

51| Sprawa C-337/19 P, *Komisja/Belgia i Magnetrol International*.

52| Decyzja (UE) 2016/1699 z dnia 11 stycznia 2016 r. w sprawie programu pomocy państwa dotyczącego zwolnienia z opodatkowania nadmiernych zysków SA.37667 (2015/C) (ex 2015/NN) wdrożonego przez Belgię [notyfikowana jako dokument nr C(2015) 9837] (Dz.U. 2016, L 260, s. 61).

transakcji na warunkach rynkowych. Odpowiednio, celem korekty ujemnej jest uniknięcie lub wyeliminowanie podwójnego opodatkowania. Dostosowania te mogą zostać zatwierdzone przez belgijskie organy podatkowe w drodze interpretacji indywidualnej (*tax ruling*).

W pierwszej kolejności Sąd oddalił zarzut dotyczący domniemanej ingerencji Komisji w wyłączne kompetencje Belgii w dziedzinie podatków bezpośrednich. W tym względzie Sąd przypomniał, że mimo iż na obecnym etapie rozwoju prawa Unii podatki bezpośrednie należą do kompetencji państw członkowskich, państwa te muszą jednak wykonywać tę kompetencję z poszanowaniem prawa Unii. Tymczasem środek, za pomocą którego władze publiczne przyznają niektórym przedsiębiorstwom korzystne traktowanie pod względem podatkowym, który stawia beneficjentów w sytuacji finansowej korzystniejszej od sytuacji innych podatników, może stanowić pomoc państwa. Ponieważ Komisja jest właściwa do zapewnienia przestrzegania zasad dotyczących pomocy państwa, nie można jej zatem zarzucić, iż przekroczyła zakres swoich kompetencji.

W drugiej kolejności Sąd stwierdził, że Komisja błędnie doszła do wniosku, że w niniejszym wypadku istnieje system pomocy w rozumieniu art. 1 lit. d) rozporządzenia 2015/1589⁵³. Zgodnie z tym przepisem system pomocy oznacza „każdy akt, na którego podstawie, bez potrzeby dalszych środków wykonawczych, można dokonać wypłat pomocy indywidualnej na rzecz przedsiębiorstw określonych w tym akcie w sposób ogólny i abstrakcyjny, oraz każdy akt, na którego podstawie pomoc, która nie jest związana z konkretnym projektem, może zostać przyznana jednemu lub kilku przedsiębiorstwom na czas nieokreślony lub w nieokreślonej kwocie”. Według Sądu definicja ta, po pierwsze, oznacza, że w zakresie, w jakim pomoc indywidualna jest przyznawana bez podejmowania dalszych środków wykonawczych, istotne elementy przedmiotowego systemu pomocy muszą siłą rzeczy wynikać z przepisów uznanych za podstawę wspomnianego systemu. Po drugie, oznacza ona, że organy krajowe stosujące wspomniany system nie dysponują zakresem uznania co do określenia istotnych elementów danej pomocy oraz co do stosowności jej przyznania, a uprawnienia organów krajowych powinny ograniczać się do technicznego stosowania przepisów mających stanowić przedmiotowy system, w stosownym wypadku po sprawdzeniu, czy wnioskodawcy spełniają wstępne warunki korzystania z tego systemu. Wreszcie, po trzecie, akty ustanawiające system pomocy muszą określać beneficjentów w sposób ogólny i abstrakcyjny, nawet jeśli przyznana im pomoc pozostaje nieokreślona.

W niniejszej sprawie Sąd stwierdził, po pierwsze, że wprowadzenie niektórych istotnych elementów systemu przyjęte przez Komisję w decyzji (UE) 2016/1699 mogą wynikać z aktów zidentyfikowanych w tej decyzji przez Komisję, jednak nie dotyczy to wszystkich tych istotnych elementów, w tym dwuetapowej metody obliczania nadmiernych zysków, obejmującej metodę marży transakcyjnej netto (MMTN) oraz wymogu inwestycji, tworzenia miejsc pracy, centralizacji czy zwiększenia działalności w Belgii. W związku z tym wprowadzenie w życie tych aktów, a tym samym przyznanie domniemanej pomocy, musiałoby siłą rzeczy zależeć od przyjęcia dalszych środków wykonawczych. Po drugie, Sąd stwierdził, że w momencie wydawania interpretacji indywidualnych w przedmiocie nadmiernych zysków belgijskie organy podatkowe dysponowały uznaniem w odniesieniu do wszystkich istotnych elementów spornego systemu zwolnienia, co umożliwiało im wpływanie na cechy, kwotę oraz warunki, na jakich przyznawano zwolnienie, co również wyklucza istnienie systemu pomocy. W tym względzie Sąd uznał, że wydając interpretację indywidualną w przedmiocie korekty ujemnej, wspomniane organy nie dokonywały technicznego stosowania obowiązujących ram regulacyjnych, lecz przeciwnie, dokonywały „w poszczególnych przypadkach” jakościowej i ilościowej oceny każdego wniosku na podstawie sprawozdań i dowodów dostarczonych przez dany podmiot, w celu podjęcia decyzji, czy przyznanie wspomnianej korekty jest uzasadnione. Po trzecie, Sąd zauważył, że beneficjenci domniemanego systemu pomocy, który zgodnie z art. 185 ust. 2 lit. b) CIR 92 przewiduje, że ma on zastosowanie do spółek należących do grupy wielonarodowej w zakresie ich wzajemnych stosunków transgranicznych, nie są określani w sposób ogólny i abstrakcyjny

53| Rozporządzenie Rady (UE) 2015/1589 z dnia 13 lipca 2015 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania art. 108 TFUE (Dz.U. 2015, L 248, s. 9).

w zidentyfikowanych przez Komisję aktach stanowiących podstawę systemu pomocy, a zatem ich określenie w sposób konieczny musi nastąpić w drodze dalszych środków wykonawczych. Wreszcie, po czwarte, Sąd orzekł, że Komisji nie udało się wykazać, iż zidentyfikowany przez nią systematyczny sposób postępowania belgijskich organów podatkowych spełniał wymogi art. 1 lit. d) rozporządzenia 2015/1589.

W wyroku **Luksemburg i Fiat Chrysler Finance Europe/Komisja** (T-755/15 i T-759/15, [EU:T:2019:670](#)), ogłoszonym w dniu 24 września 2019 r., siódma izba Sądu w składzie powiększonym oddaliła jako bezzasadne skargi o stwierdzenie nieważności wniesione przez Wielkie Księstwo Luksemburga i przedsiębiorstwo Fiat Chrysler Finance Europe na decyzję Komisji Europejskiej kwalifikującą jako pomoc państwa indywidualną interpretację prawa podatkowego przyznaną przez luksemburskie organy podatkowe przedsiębiorstwu Fiat Chrysler Finance Europe⁵⁴.

Fiat Chrysler Finance Europe, dawniej zwana Fiat Finance and Trade Ltd (zwana dalej „FFT”), należy do grupy motoryzacyjnej Fiat/Chrysler i świadczy usługi związane ze środkami pieniężnymi i usługi finansowania dla spółek należących do tej grupy, mających siedzibę w Europie. FFT, mająca siedzibę w Luksemburgu, zwróciła się do luksemburskich organów podatkowych o wydanie interpretacji indywidualnej prawa podatkowego (*tax ruling*) w dziedzinie opodatkowania (zwanej dalej „interpretacją indywidualną”). W następstwie tego wniosku organy luksemburskie wydały interpretację indywidualną zatwierdzającą metodę ustalania wynagrodzenia FFT za usługi świadczone na rzecz innych spółek grupy Fiat/Chrysler, co pozwalało FFT na coroczne określanie jej zysku podlegającego opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób prawnych w Wielkim Księstwie Luksemburga.

W zaskarżonej decyzji Komisja uznała, że ta interpretacja indywidualna stanowi pomoc państwa w rozumieniu art. 107 TFUE, a w szczególności pomoc operacyjną niezgodną z rynkiem wewnętrznym. Komisja stwierdziła ponadto, że Wielkie Księstwo Luksemburga nie zgłosiło jej projektu przedmiotowej interpretacji indywidualnej i nie wywiązało się z obowiązku stosowania okresu zawieszenia, z naruszeniem postanowień art. 108 ust. 3 TFUE. Komisja nakazała zatem odzyskanie bezprawnie przyznanej i niezgodnej z rynkiem wewnętrznym pomocy. Wielkie Księstwo Luksemburga i FFT wniosły skargę o stwierdzenie nieważności tej decyzji.

Ponieważ opodatkowanie bezpośrednie należy do wyłącznej kompetencji państw członkowskich, Sąd przypomniał w pierwszej kolejności, że przy badaniu kwestii, czy przedmiotowa interpretacja indywidualna była zgodna z zasadami dotyczącymi pomocy państwa, Komisja nie dokonała żadnej „ukrytej harmonizacji podatkowej”, lecz skorzystała z kompetencji przysługującej jej na podstawie prawa Unii Europejskiej. Ponieważ bowiem Komisja jest właściwa do czuwania nad przestrzeganiem art. 107 TFUE, nie można jej zarzucać, że przekroczyła zakres swoich kompetencji, badając rozpatrywaną interpretację indywidualną w celu ustalenia, czy stanowi ona pomoc państwa, a jeśli tak, to czy jest ona zgodna z rynkiem wewnętrznym.

W drugiej kolejności Sąd wyjaśnił, że jeżeli krajowe przepisy podatkowe mają na celu opodatkowanie zysku wynikającego z działalności gospodarczej zintegrowanego przedsiębiorstwa, tak jakby był on wynikiem transakcji przeprowadzonych na warunkach rynkowych, Komisja może skorzystać z zasady ceny rynkowej w celu sprawdzenia, czy transakcje wewnątrz grupy są wynagradzane tak, jakby były negocjowane między niezależnymi przedsiębiorstwami, a w konsekwencji, czy interpretacja indywidualna prawa podatkowego przyznaje korzyść beneficjentowi w rozumieniu art. 107 ust. 1 TFUE. W tym względzie Sąd wyjaśnił, że wskazana przez Komisję w decyzji zasada ceny rynkowej jest narzędziem umożliwiającym jej monitorowanie, czy transakcje wewnątrzgrupowe są wynagradzane tak, jakby były negocjowane między niezależnymi przedsiębiorstwami. Stwierdził zatem, że w świetle luksemburskiego prawa podatkowego narzędzie to

54| Decyzja Komisji (UE) 2016/2326 z dnia 21 października 2015 r. w sprawie pomocy państwa SA.38375 (2014/C ex 2014/NN) wdrożonej przez Luksemburg na rzecz grupy Fiat (Dz.U. 2016, L 351, s. 1).

wchodzi w zakres uprawnień Komisji na mocy art. 107 TFUE. W tym przypadku Komisja była więc w stanie sprawdzić, czy poziom cen transakcji wewnątrzgrupowych zatwierdzony przez przedmiotowe uprzednie porozumienie odpowiadał poziomowi cen, jaki byłby negocjowany w warunkach rynkowych.

W trzeciej kolejności, w odniesieniu do wykazania jako takiego istnienia korzyści, Sąd uznał, że metoda ustalenia wysokości wynagrodzenia FFT zatwierdzona przez przedmiotową interpretację indywidualną nie pozwala doprowadzić do osiągnięcia rezultatu w postaci pełnej konkurencji, a wręcz przeciwnie, że zmniejszyła ona wynagrodzenie FFT, na podstawie którego ustala się podatek należny od tej spółki.

W czwartej kolejności, w odniesieniu do badania selektywności korzyści przyznanej FFT w drodze spornej interpretacji indywidualnej, Sąd ocenił, że Komisja nie popełniła błędu, uznając, że korzyść przyznana FFT była selektywna, ponieważ wspomniana interpretacja indywidualna była uważana za stanowiącą pomoc indywidualną, i że przesłanki związane z domniemaniem selektywności zostały spełnione w niniejszej sprawie. Sąd dodał, że w każdym razie Komisja wykazała również, iż sporny środek był selektywny na podstawie analizy selektywności w trzech etapach.

W piątej kolejności, w odniesieniu do odzyskania pomocy, Sąd potwierdził, że w niniejszym przypadku odzyskanie pomocy nie było sprzeczne ani z zasadą pewności prawa, ani z prawem Wielkiego Księstwa Luksemburga do obrony.

W wyroku z dnia 24 września 2019 r., **Niderlandy i in./Komisja** (T-760/15 i T-636/16, [EU:T:2019:669](#)), siódma izba Sądu w składzie powiększonym stwierdziła nieważność decyzji Komisji Europejskiej uznającej za pomoc państwa uprzednie porozumienie cenowe zawarte przez niderlandzkie organy podatkowe z przedsiębiorstwem Starbucks Manufacturing Emea BV⁵⁵ (zwanym dalej „SMBV”).

SMBV jest spółką zależną grupy Starbucks, która odpowiada za niektóre działania produkcyjne i dystrybucyjne w ramach grupy Starbucks. W dniu 28 kwietnia 2008 r. niderlandzkie organy podatkowe zawarły z SMBV uprzednie porozumienie cenowe (zwane dalej „uprzednim porozumieniem”), które miało na celu określenie wynagrodzenia SMBV za jej działalność w ramach grupy Starbucks. Wynagrodzenie SMBV służyło następnie do corocznego ustalania zysku SMBV podlegającego opodatkowaniu z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych w Niderlandach. W dniu 21 października 2015 r. Komisja przyjęła decyzję uznającą uprzednie porozumienie za pomoc niezgodną z rynkiem wewnętrznym i nakazującą odzyskanie tej pomocy. Królestwo Niderlandów z jednej strony oraz Starbucks Corp. i SMBV z drugiej strony wniosły skargę o stwierdzenie nieważności tej decyzji.

Ponieważ opodatkowanie bezpośrednie należy do wyłącznej kompetencji państw członkowskich, Sąd przypomniał w pierwszej kolejności, że państwa członkowskie muszą jednak wykonywać tę kompetencję zgodnie z prawem Unii Europejskiej. W rezultacie interwencji państw członkowskich w dziedzinie podatków bezpośrednich, nawet jeśli dotyczą kwestii, które nie były przedmiotem harmonizacji w Unii, nie są wyłączone z zakresu stosowania uregulowania dotyczącego kontroli pomocy państwa. Wynika z tego, że Komisja mogła zaklasyfikować środek podatkowy, taki jak uprzednie porozumienie, jako pomoc państwa, o ile spełnione zostały przesłanki takiej klasyfikacji.

W drugiej kolejności Sąd wyjaśnił, że jeżeli krajowe przepisy podatkowe mają na celu opodatkowanie zysku wynikającego z działalności gospodarczej zintegrowanego przedsiębiorstwa, tak jakby był on wynikiem transakcji przeprowadzonych na warunkach rynkowych, Komisja może skorzystać z zasady ceny rynkowej w celu sprawdzenia, czy transakcje wewnątrz grupy są wynagradzane tak, jakby były negocjowane między

55| Decyzja Komisji (UE) 2017/502 z dnia 21 października 2015 r. w sprawie pomocy państwa SA.38374 (2014/Cex 2014/NN) przyznanej przez Niderlandy na rzecz Starbucks (Dz.U. 2017, L 83, s. 38).

niezależnymi przedsiębiorstwami, a w konsekwencji, czy interpretacja indywidualna prawa podatkowego przyznaje korzyść beneficjentowi w rozumieniu art. 107 ust. 1 TFUE. W tym względzie Sąd wyjaśnił, że wskazana przez Komisję w decyzji zasada ceny rynkowej jest narzędziem umożliwiającym jej monitorowanie, czy transakcje wewnątrzgrupowe są wynagradzane tak, jakby były negocjowane między niezależnymi przedsiębiorstwami. Stwierdził zatem, że w świetle niderlandzkiego prawa podatkowego narzędzie to wchodzi w zakres uprawnień Komisji na mocy art. 107 TFUE. W tym przypadku Komisja była więc w stanie sprawdzić, czy poziom cen transakcji wewnątrzgrupowych zatwierdzony przez przedmiotowe uprzednie porozumienie odpowiadał poziomowi cen, jaki byłby negocjowany w warunkach rynkowych.

W trzeciej kolejności, w odniesieniu do wykazania jako takiego istnienia korzyści, Sąd orzekł jednak, że Komisji nie udało się wykazać, iż przedmiotowe uprzednie porozumienie przyznało korzyść w rozumieniu art. 107 ust. 1 TFUE poprzez zmniejszenie obciążenia podatkowego SMBV. W szczególności Sąd odrzucił różne linie rozumowania przedstawione przez Komisję, które miały na celu wykazanie, że poprzez zatwierdzenie metody ustalania cen transferowych, która nie pozwalała na osiągnięcie wyniku opartego na warunkach rynkowych, uprzednie porozumienie przyznawało korzyść SMBV.

W ten sposób Sąd najpierw odrzucił linię rozumowania, zgodnie z którą uprzednie porozumienie przyznawało korzyść SMBV na tej podstawie, że sam wybór metody ustalania cen dla transakcji wewnątrz grupy nie prowadził do wiarygodnego przybliżenia wyniku opartego na rynku, zgodnie z zasadą ceny rynkowej. W istocie, ponieważ samo nieprzestrzeganie wymogów metodologicznych niekoniecznie prowadzi do zmniejszenia obciążenia podatkowego, Komisja powinna była ponadto wykazać, że błędy metodologiczne, które wskazała w przedmiotowym uprzednim porozumieniu, nie pozwalają osiągnąć wiarygodnego przybliżenia wyniku zgodnego z ceną rynkową i że doprowadziły one do obniżenia dochodu podlegającego opodatkowaniu w odniesieniu do obciążenia podatkowego wynikającego z zastosowania zwykłych zasad opodatkowania prawa krajowego do przedsiębiorstwa znajdującego się w sytuacji faktycznej porównywalnej z sytuacją SMBV i prowadzącej działalność w warunkach rynkowych. Komisja nie przedstawiła jednak takiego dowodu.

W tym względzie Sąd zauważył w szczególności, że Komisja nie oparła się na żadnym materiale dowodowym, aby stwierdzić, że metoda zastosowana w uprzednim porozumieniu w celu ustalenia cen transferowych, a mianowicie metoda marży transakcyjnej netto (zwana dalej „MMTN”), prowadziła nieuchronnie do wyniku zbyt niskiego, co przyniosłoby korzyść SMBV. Podobnie Sąd stwierdził, że samo stwierdzenie Komisji, zgodnie z którym uprzednie porozumienie nie zawierało analizy opłaty licencyjnej uiszczanej przez SMBV na rzecz spółki należącej do grupy Starbucks za korzystanie z jej praw własności intelektualnej, w tym w szczególności procesów palenia kawy i innego know-how w tej dziedzinie, nie wystarcza do wykazania, że opłata licencyjna nie jest w rzeczywistości zgodna z zasadą ceny rynkowej. W odniesieniu do kwoty tej opłaty uiszczanej przez SMBV, po przeanalizowaniu funkcji SMBV związanych z opłatą i przeanalizowaniu porównywalnych umów dotyczących palenia kawy zbadanych przez Komisję, Sąd stwierdził również, że Komisja nie wykazała skutku korzyści w rozumieniu art. 107 ust. 1 TFUE.

Następnie Sąd zbadał rozumowanie pomocnicze Komisji, zgodnie z którym nawet gdyby MMTN mogła zostać wykorzystana w niniejszej sprawie do ustalenia cen transferowych, uprzednie porozumienie przyznawałoby korzyść SMBV, ponieważ warunki stosowania wspomnianej metody zatwierdzone w uprzednim porozumieniu były nieprawidłowe. W tym względzie Sąd zauważył, że Komisja nie wykazała, aby różne błędy, które wskazała w sposobach stosowania MMTN, przyniosły korzyść SMBV, niezależnie od tego, czy chodziło o zatwierdzenie, w uprzednim porozumieniu, określenia SMBV jako podmiotu weryfikowanego dla celów stosowania MMTN, wyboru wskaźnika poziomu zysku dla zastosowania MMTN czy też pewnych korekt wskaźnika.

4. Dotacje inwestycyjne dla przedsiębiorstw transportu publicznego

W wyrokach z dnia 12 lipca 2019 r., *Keolis CIF i in./Komisja* (T-289/17, [EU:T:2019:537](#)), *Transdev i in./Komisja* (T-291/17, [EU:T:2019:534](#)), *Région Île-de-France/Komisja* (T-292/17, [EU:T:2019:532](#)), *Optile/Komisja* (T-309/17, [EU:T:2019:529](#)), *Ceobus i in./Komisja* (T-330/17, [EU:T:2019:527](#)) i *STIF-IDF/Komisja* (T-738/17, [EU:T:2019:526](#)), Sąd oddalił szereg skarg o stwierdzenie częściowej nieważności decyzji Komisji z dnia 2 lutego 2017 r. dotyczącej dwóch systemów pomocy wprowadzonych w życie przez Francję na rzecz przedsiębiorstw świadczących usługi transportu autobusowego w regionie Île-de-France⁵⁶.

Wszystkie te sprawy wpisują się w ramy przyznania dwóch systemów pomocy na rzecz przedsiębiorstw świadczących usługi transportu autobusowego w regionie Île-de-France; pierwszy z nich został wdrożony przez region Île-de-France w latach 1994–2008, zaś drugi, wprowadzony w życie przez Syndicat Transport Île de France (STIF-IDF), od 2008 r. Pomoc wypłacona w ramach tych systemów miała na celu wspieranie zakupu sprzętu przez przedsiębiorstwa regularnego transportu publicznego w regionie Île-de-France oraz rekompensowanie ponoszonych przez nie kosztów inwestycyjnych.

W decyzji zaskarżonej przed Sądem Komisja uznała w pierwszej kolejności, że te dwa systemy pomocy są zgodne z rynkiem wewnętrznym. W drugiej kolejności Komisja wskazała jednak, że przyznana w ramach tych systemów pomoc finansowa została wprowadzona w życie bezprawnie, ponieważ stanowiła „nową pomoc” i nie została zgłoszona Komisji. W tym względzie Komisja stwierdziła w szczególności naruszenie art. 108 ust. 3 TFUE, zgodnie z którym państwa członkowskie zamierzające przyznać lub zmienić pomoc państwa nie mogą wprowadzić w życie projektowanych środków, dopóki Komisja nie przeprowadzi uprzedniej kontroli tych projektów. Artykuł 108 ust. 3 TFUE przewiduje zatem obowiązek „standstill”, który ma zastosowanie do nowej pomocy, ale nie do pomocy istniejącej.

W wyrokach *Keolis CIF i in./Komisja*, *Transdev i in./Komisja*, *Optile/Komisja* i *Ceobus i in./Komisja* Sąd oddalił skargi wniesione przez kilku operatorów sieci pasażerskiego transportu drogowego na terytorium tego regionu, mające na celu stwierdzenie nieważności zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim dotyczy ona systemu pomocy wprowadzonego w życie przez region Île-de-France w latach 1994–2008. W tym kontekście kilka skarżących podniosło zarzuty dotyczące różnych naruszeń obowiązku uzasadnienia przez Komisję, przy czym Sąd oddalił wszystkie te zarzuty. Na poparcie swoich skarg skarżące zakwestionowały również zakwalifikowanie jako nowej pomocy dotacji inwestycyjnych otrzymanych przez przedsiębiorstwa transportowe w ramach rozpatrywanego systemu pomocy. Ponadto operatorzy sieci transportu drogowego podnieśli naruszenie przepisów dotyczących przedawnienia przewidzianych w art. 17 rozporządzenia 2015/1589⁵⁷.

Co się tyczy zakwalifikowania jako nowej pomocy systemu pomocy wprowadzonego w życie przez region Île-de-France w latach 1994–2008, po pierwsze, Sąd oddalił zarzuty dotyczące naruszenia art. 1 lit. b) ppkt (i) rozporządzenia 2015/1589, zgodnie z którym pomoc wprowadzoną przed wejściem w życie traktatu FUE w danym państwie członkowskim uważa się za istniejącą. Skarżące nie przedstawiły bowiem Sądowi wystarczających dowodów w celu wykazania, że rozpatrywany system pomocy wprowadzono w okresie poprzedzającym wejście w życie we Francji w dniu 1 stycznia 1958 r. Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Gospodarczą. Po drugie, Sąd oddalił zarzuty dotyczące naruszenia art. 1 lit. b) ppkt (v) rozporządzenia

56| Decyzja Komisji (UE) 2017/1470 z dnia 2 lutego 2017 r. dotycząca programów pomocy SA.26763 2014/C (ex 2012/NN) przyznanej przez Francję na rzecz przedsiębiorstw świadczących usługi transportu autobusowego w regionie Île-de-France (Dz.U. 2017, L 209, s. 24).

57| Rozporządzenie Rady (UE) 2015/1589 z dnia 13 lipca 2015 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania art. 108 TFUE (Dz.U. 2015, L 248, s. 9).

2015/1589, zgodnie z którym za istniejącą uznaje się pomoc, która w czasie gdy została wprowadzona w życie, nie stanowiła pomocy, a w okresie późniejszym stała się pomocą ze względu na rozwój rynku wewnętrznego bez wprowadzenia w niej zmian przez państwo członkowskie. W tym względzie Sąd podkreślił, że od momentu wprowadzenia rozpatrywanego systemu pomocy przedsiębiorstwa transportowe będące beneficjentami przyznanej pomocy mogły korzystać z finansowanego dzięki tej pomocy sprzętu w ramach działalności transportowej otwartej na konkurencję. Jeśli chodzi o lata 1994–2008, odnośne przedsiębiorstwa transportowe nie zakwestionowały ponadto kwalifikacji przyznanych dotacji jako pomocy państwa w rozumieniu art. 107 ust. 1 TFUE. Poza tym wniosek Komisji, zgodnie z którym wszystkie kryteria przewidziane w tym postanowieniu zostały spełnione w odniesieniu do tego okresu, jest zgodny z analizą znajdującą się w wielu orzeczeniach sądów krajowych wydanych w tej dziedzinie.

Sąd oddalił również zarzuty dotyczące naruszenia art. 17 rozporządzenia 2015/1589, który przewiduje dziesięcioletni termin przedawnienia w dziedzinie odzyskania pomocy. W tym względzie Sąd wskazał, że przepisy dotyczące przedawnienia przewidziane w tym przepisie odnoszą się wyłącznie do uprawnień Komisji, w związku z czym nie mają zastosowania w przypadkach, w których – tak jak w niniejszej sprawie – Komisja uznała zgodność bezprawnie przyznanej pomocy z rynkiem wewnętrznym po jej przyznaniu. Sąd przypomniał jednak, że uprawnienia organów krajowych w zakresie ewentualnego odzyskania takiej pomocy podlegają wyłącznie przepisom prawa krajowego dotyczącym przedawnienia, obowiązującym przed sądem krajowym.

W wyroku **Région Île-de-France/Komisja** Sąd oddalił skargę wniesioną przez region Île-de-France. Sąd uznał, że skarżący nie może zarzucać Komisji, iż instytucja ta naruszyła obowiązek uzasadnienia w ramach swojej oceny dotyczącej selektywnego charakteru systemu pomocy, który skarżący ustanowił w latach 1994–2008, oraz nienależnej korzyści gospodarczej przyznanej beneficjentom tego systemu. Ponadto Sąd stwierdził, że nie można zakwestionować zasadności oceny dokonanej w zaskarżonej decyzji w odniesieniu do istnienia korzyści gospodarczej i selektywnego charakteru systemu. Sąd wyjaśnił w tym względzie, że przedsiębiorstwa pochodzące z innych państw członkowskich lub z innych regionów Francji nie kwalifikowały się do przyznania spornych dotacji, z których mogły korzystać jedynie przedsiębiorstwa działające na rynku regularnego transportu osób i prowadzące działalność na terytorium skarżącego. Poza tym Sąd oddalił zarzut dotyczący naruszenia art. 1 lit. b) ppkt (i) i (v) rozporządzenia 2015/1589.

Wyrokiem **STIF-IDF /Komisja** Sąd oddalił skargę wniesioną przez STIF-IDF o stwierdzenie nieważności zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim dotyczy ona systemu pomocy realizowanego przez ten podmiot od 2008 r. Ta część zaskarżonej decyzji dotyczyła w szczególności szeregu umów zawartych między STIF-IDF a przedsiębiorstwami prywatnymi prowadzącymi działalność w zakresie regularnego transportu publicznego na terytorium regionu Île-de-France, które to umowy przewidywały wypłatę przez STIF-IDF wkładu finansowego na rzecz przedsiębiorstw będących sygnatariuszami umowy w zamian za wykonywanie zobowiązań z zakresu usług publicznych, które spoczywały na tych przedsiębiorstwach na podstawie umowy.

Na poparcie skargi o stwierdzenie nieważności STIF-IDF powołał się na utrwalone orzecznictwo, zgodnie z którym nie stanowi pomocy państwa w rozumieniu art. 107 TFUE interwencja państwa, która jest świadczeniem wzajemnym za świadczenia przedsiębiorstw będących beneficjentami wykonane w celu wypełnienia zobowiązań z zakresu usług publicznych, tak że przedsiębiorstwa te w rzeczywistości nie czerpią z tego tytułu korzyści finansowych, a zatem interwencja ta nie powoduje ich uprzywilejowania względem przedsiębiorstw konkurujących. Aby w konkretnym przypadku można było uniknąć zakwalifikowania takiej rekompensaty jako pomocy państwa, powinny zostać spełnione tak zwane kryteria Altmark⁵⁸. Zgodnie z czwartym z tych kryteriów poziom interwencji państwa należy ustalić na podstawie analizy kosztów, jakie przeciętne

58| Są to cztery kryteria stosowania tego orzecznictwa, które określono w wyroku z dnia 24 lipca 2003 r., *Altmark Trans i Regierungspräsidium Magdeburg* (C-280/00, [EU:C:2003:415](#), pkt 88–93).

przedsiębiorstwo, prawidłowo zarządzane i odpowiednio wyposażone w środki niezbędne do spełnienia wymogów stawianych usługom publicznym, poniosłoby przy wykonywaniu ciężących na nim zobowiązań. W skardze STIF-IDF zarzucił Komisji w szczególności, że Komisja błędnie uznała w zaskarżonej decyzji, iż sporny system pomocy nie spełnia tego kryterium, i że naruszyła ciężący na niej w tym zakresie obowiązek uzasadnienia.

Stwierdziwszy, że Komisja przedstawiła wystarczająco szczegółowe powody, dla których uznała, iż sporny system pomocy nie spełnia czwartego kryterium Altmark, Sąd wskazał, że dowody przedstawione przez STIF-IDF na poparcie jego zarzutów obejmowały zasadniczo odniesienia do narzędzi metodologicznych wykorzystanych przez skarżącego przed ustaleniem kwoty wkładów finansowych podlegających wypłacie na rzecz przedsiębiorstw będących sygnatariuszami, a także do różnych kontroli ex post przeprowadzonych celem weryfikacji inwestycji dokonanych przez owe przedsiębiorstwa. Zważywszy jednak, że owe dowody nie są istotne, a przynajmniej wystarczające do celów ustalenia, czy wysokość rekompensaty określono zgodnie z czwartym kryterium Altmark, Sąd stwierdził, że informacje przedstawione przez STIF-IDF nie pozwalają wykazać, iż dokonana w zaskarżonej decyzji ocena spornego systemu pomocy w świetle tego kryterium jest błędna pod względem prawnym lub obarczona błędem w ocenie.

5. Zastosowanie *ratione temporis* przepisów dotyczących pomocy państwa

W wyroku *European Food i in./Komisja* (sprawy połączone T-624/15, T-694/15 i T-704/15, odwołanie w toku⁵⁹, [EU:T:2019:423](#)), wydanym w dniu 18 czerwca 2019 r., Sąd stwierdził nieważność w całości decyzji Komisji (UE) 2015/1470 z dnia 30 marca 2015 r.⁶⁰, w której Komisja uznała za pomoc niezgodną z rynkiem wewnętrznym wypłatę odszkodowania przyznanego w orzeczeniu sądu arbitrażowego utworzonego pod auspicjami Międzynarodowego Centrum Rozstrzygania Sporów Inwestycyjnych (ICSID).

W dniu 29 maja 2002 r. rząd Królestwa Szwecji i rząd rumuński zawarły dwustronną umowę dotyczącą inwestycji w celu promowania i wzajemnej ochrony inwestycji (zwaną dalej „dwustronną umową”), która weszła w życie w dniu 1 lipca 2003 r., a jej art. 2 ust. 3 stanowił, że każda z umawiających się stron zapewni w każdym momencie sprawiedliwe i równe traktowanie inwestycji inwestorów drugiej umawiającej się strony. W 2005 r. w ramach negocjacji w sprawie przystąpienia Rumunii do Unii Europejskiej (przystąpienie, które ostatecznie miało miejsce w dniu 1 stycznia 2007 r.), rząd rumuński uchylił krajowy system zachęt dla inwestorów w regionach znajdujących się w niekorzystnym położeniu, który to system został przyjęty w drodze nadzwyczajnego zarządzenia rządu (zwanego dalej „NZR”) nr 24/1998. Uznając, że poprzez uchylenie wspomnianego systemu Rumunia naruszyła spoczywające na niej zobowiązanie do stosowania sprawiedliwego i równego traktowania szwedzkich inwestorów, w dniu 28 lipca 2005 r. pięciu powodów korzystających z tego systemu (zwanym dalej „powodami w postępowaniu arbitrażowym”) poddało spór pod rozstrzygnięcie sądu arbitrażowego zgodnie z art. 7 dwustronnej umowy. Orzeczeniem arbitrażowym z dnia 11 grudnia 2013 r. ów sąd przyznał powodom w postępowaniu arbitrażowym odszkodowanie od Rumunii w wysokości około 178 mln EUR. W swojej decyzji Komisja uznała wypłatę tego odszkodowania, wraz z odsetkami, które narosły od dnia wydania orzeczenia arbitrażowego, za nową pomoc państwa niezgodną z rynkiem wewnętrznym

59| Sprawa C-638/19 P, *Komisja/European Food i in.*

60| Decyzja Komisji (UE) 2015/1470 z dnia 30 marca 2015 r. w sprawie pomocy państwa SA.38517 (2014/C) (ex 2014/NN) wdrożonej przez Rumunię – Orzeczenie arbitrażowe w sprawie Micula/Rumunia z dnia 11 grudnia 2013 r. [notyfikowana jako dokument nr C(2015) 2112] (Dz.U. 2015, L 232, s. 43, zwana dalej „sporną decyzją”).

i wydała zatem zaskarżoną decyzję, aby uniemożliwić Rumunii wykonanie orzeczenia arbitrażowego. Spółki bezpośrednio zainteresowane tą decyzją (zwane dalej „skarżącymi”) wniosły skargę o stwierdzenie nieważności w rozumieniu art. 263 TFUE.

W odniesieniu do podniesionego przez skarżących zarzutu dotyczącego niemożliwości zastosowania prawa Unii do sytuacji sprzed przystąpienia Rumunii Sąd stwierdził, że przyjęcie systemu zachęt i jego uchylenie, wejście w życie dwustronnej umowy, naruszenia popełnione przez Rumunię oraz skierowanie sprawy do sądu arbitrażowego przez powodów w postępowaniu arbitrażowym miały miejsce przed tym przystąpieniem i że uchylenie zachęt stanowi zdarzenie powodujące powstanie szkody, za którą zasądzone przedmiotowe odszkodowanie w orzeczeniu arbitrażowym. Sąd doszedł do wniosku, że prawo powodów w postępowaniu arbitrażowym do odszkodowania powstało w momencie, gdy Rumunia uchyliła zachęty w 2005 r., a zatem przed przystąpieniem tego państwa do Unii. Jako że w tym okresie prawo Unii nie miało zastosowania w Rumunii, Sąd orzekł, iż Komisja nie może wykonywać kompetencji, które zostały jej przyznane w traktacie w zakresie pomocy państwa. Wreszcie Sąd wyjaśnił, że wprowadzenie nowego przepisu stosuje się co do zasady bezpośrednio do przyszłych skutków stanu faktycznego powstałego w czasie obowiązywania przepisu starego, jednak nie można uznać, iż skutki orzeczenia arbitrażowego stanowią przyszłe skutki stanu faktycznego powstałego przed przystąpieniem, ponieważ wywołało ono z mocą wsteczną skutki ostatecznie zaistniałe, które zostały w nim jedynie „stwierdzone” w odniesieniu do przeszłości, czyli skutki, które wystąpiły częściowo już przed przystąpieniem, zważywszy, że – jak Komisja stwierdziła w swojej decyzji – wykonanie orzeczenia arbitrażowego powoduje przywrócenie sytuacji, w jakiej z całym prawdopodobieństwem skarżący znaleźliby się, gdyby Rumunia nigdy nie uchyliła NZR, oraz że stanowi to pomoc operacyjną.

Ponadto Sąd przypomniał, że naprawienia poniesionej szkody nie można uznać za pomoc, chyba że prowadzi ono do naprawienia szkody wynikającej z cofnięcia pomocy niezgodnej z prawem lub z rynkiem wewnętrznym, oraz że w zakresie, w jakim prawo Unii nie znajduje zastosowania do odszkodowania mającego na celu zrekompensowanie cofnięcia systemu zachęt, odszkodowania tego nie można uznać za naprawienie szkody wynikającej z cofnięcia pomocy bezprawnej lub niezgodnej z prawem Unii. Z tego powodu Sąd doszedł do wniosku, że decyzja Komisji jest niezgodna z prawem, gdyż zakwalifikowano w niej przedmiotowe odszkodowanie jako korzyść i pomoc w rozumieniu art. 107 TFUE.

V. Własność intelektualna

1. Znak towarowy Unii Europejskiej

a. Bezwzględne podstawy odmowy rejestracji

W sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 14 lutego 2019 r., **Bayer Intellectual Property/EUIPO** (Przedstawienie serca) (T-123/18, [EU:T:2019:95](#)), Sąd rozpoznawał skargę na decyzję Pierwszej Izby Odwoławczej Urzędu Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej (EUIPO) oddalającą odwołanie od decyzji eksperta, który odmówił rejestracji graficznego znaku towarowego przedstawiającego serce. Izba Odwoławcza stwierdziła, że zgłoszony znak towarowy jest postrzegany przez właściwy krąg odbiorców jako przedstawienie serca, a w konsekwencji jako odniesienie do faktu, że rozpatrywane usługi mają związek z kardiologią.

Sąd przypomniał, po pierwsze, że znak towarowy powinien umożliwiać właściwemu kręgowi odbiorców odróżnienie oznaczonych nim towarów od towarów innych przedsiębiorstw bez konieczności wykazywania przez tych odbiorców szczególnej uwagi, w związku z czym wymagany dla rejestracji znaku towarowego próg dystynktywności nie może zależeć od poziomu uwagi owych odbiorców.

Po drugie, Sąd przypominał, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem EUIPO jest zobowiązane do wykonywania swoich kompetencji w zgodzie z zasadami ogólnymi prawa Unii. O ile mając na uwadze zasadę równego traktowania i zasadę dobrej administracji, EUIPO powinno przy rozpatrywaniu zgłoszenia brać pod uwagę decyzje wydane już w odniesieniu do podobnych zgłoszeń i ze szczególną uwagą rozważyć, czy w danym przypadku rozstrzygnięcie powinno brzmieć podobnie, o tyle stosowanie tych zasad należy jednak pogodzić z poszanowaniem zasady legalności. Ponadto ze względów pewności prawa i w szczególności dobrej administracji każde zgłoszenie do rejestracji musi zostać rozpatrzone w sposób dokładny i kompletny, tak aby uniknąć nieprawidłowego rejestrowania i unieważniania znaków towarowych. Owo badanie powinno mieć miejsce w każdym konkretnym przypadku. Rejestracja oznaczenia jako znaku towarowego zależy bowiem od specyficznych kryteriów, które znajdują zastosowanie w kontekście stanu faktycznego danej sprawy i służą weryfikacji, czy dane oznaczenie nie jest objęte podstawą odmowy rejestracji.

Sąd wskazał, iż z powyższych zasad wynika, po pierwsze, że izby odwoławcze, gdy postanawiają przyjąć stanowisko inne od zawartego we wcześniejszych decyzjach dotyczących przywoływanych przed nimi podobnych zgłoszeń, są zobowiązane wyraźnie uzasadnić to odejście od owych wcześniejszych decyzji. Taki obowiązek uzasadnienia dotyczący odejścia od stanowiska prezentowanego we wcześniejszych decyzjach jest jednak mniej istotny w przypadku badania, które ściśle zależy od samego zgłoszonego znaku towarowego, aniżeli w przypadku stwierdzeń o charakterze faktycznym, które nie są zależne od tego znaku. Po drugie, zauważył on, iż z tego orzecznictwa wynika również, że decyzje dotyczące rejestracji oznaczenia jako unijnego znaku towarowego, które są wydawane przez izby odwoławcze na podstawie rozporządzenia 2017/1001⁶¹, stanowią decyzje związane i nie należą do zakresu wykonywania uprawnień dyskrejonalnych, wobec czego zgodność z prawem decyzji tych izb odwoławczych należy oceniać wyłącznie na podstawie tego rozporządzenia, zgodnie z jego wykładnią dokonaną przez sąd Unii. W konsekwencji izby odwoławcze nie są związane wcześniejszymi decyzjami EUIPO.

W niniejszym przypadku Sąd zauważył, po pierwsze, że badanie charakteru odróżniającego zgłoszonego znaku towarowego ściśle zależy od tego znaku, a nie od przywoływanych przez skarżącą stwierdzeń o charakterze faktycznym. Izba Odwoławcza mogła zatem poprzestać na wskazaniu, że skarżąca nie może skutecznie powoływać się na wcześniejsze decyzje EUIPO celem podważenia wniosku, zgodnie z którym na przeszkodzie rejestracji zgłoszonego znaku towarowego stoi podstawa odmowy rejestracji określona w art. 7 ust. 1 lit. b) rozporządzenia 2017/1001. Sąd odnotował ponadto, że Izba Odwoławcza mimo wszystko wyraźnie uzasadniła powód, dla którego odstąpiła od stanowiska zajętego we wcześniejszej decyzji, powoływanej przez skarżącą. W istocie wskazała ona bowiem, że omawiane w tamtej sprawie towary nie dotyczyły konkretnie kardiologii, wobec czego, w odróżnieniu od usług będących przedmiotem niniejszego postępowania, nie wykazywały „bezpośredniego i natychmiast dostrzegalnego związku z ludzkim sercem”. Po drugie, Sąd uznał, że skarżąca nie może podważać zasadności tego uzasadnienia bez jednoczesnego zakwestionowania zasadności odmowy rejestracji zgłoszonego znaku towarowego. Zauważył on zaś, że Izba Odwoławcza prawidłowo stwierdziła, iż w wypadku zgłoszonego znaku towarowego występuje podstawa odmowy rejestracji określona w art. 7 ust. 1 lit. b) rozporządzenia 2017/1001.

W wyroku **adidas/EUIPO – Shoe Branding Europe (Przedstawienie trzech równoległych pasków)** (T-307/17, [EU:T:2019:427](#)), wydanym w dniu 19 czerwca 2019 r., Sąd oddalił skargę na decyzję Urzędu Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej (EUIPO), którą EUIPO unieważniło prawo do graficznego znaku towarowego przedstawiającego trzy równoległe paski w kolorze czarnym na białym tle na tej podstawie, że ten znak towarowy jest pozbawiony charakteru odróżniającego, w tym uzyskanego w następstwie używania.

⁶¹ | Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1001 z dnia 14 czerwca 2017 r. w sprawie znaku towarowego Unii Europejskiej (Dz.U. 2017, L 154, s. 1).

W tej sprawie adidas AG zarejestrowała graficzny znak towarowy składający się z trzech równoległych pasków w jednakowej odległości od siebie, o tej samej szerokości, nałożonych na produkt w dowolnym kierunku. Shoe Branding Europe BVBA złożyła wniosek o unieważnienie prawa do tego znaku towarowego, powołując się na brak charakteru odróżniającego w rozumieniu art. 52 ust. 1 lit. a) rozporządzenia nr 207/2009⁶² w związku z art. 7 ust. 1 lit. b) tego rozporządzenia. EUIPO uwzględniło wniosek o unieważnienie prawa do znaku na tej podstawie, że rozpatrywany znak towarowy jest pozbawiony charakteru odróżniającego, zarówno samoistnego, jak i uzyskanego w następstwie używania.

W pierwszej kolejności do Sądu zwrócono się o ustalenie, czy w odniesieniu do postaci używania znaku towarowego, które mogą zostać uwzględnione, pojęcie „używania” znaku towarowego w rozumieniu art. 7 ust. 3 i art. 52 ust. 2 rozporządzenia nr 207/2009 należy interpretować w ten sam sposób co pojęcie „rzeczywistego używania” widniejące w art. 15 ust. 1 tegoż rozporządzenia.

W tym względzie Sąd orzekł, że pojęcie używania znaku towarowego w rozumieniu art. 7 ust. 3 i art. 52 ust. 2 rozporządzenia nr 207/2009 należy interpretować jako odnoszące się nie tylko do używania znaku towarowego w postaci, w jakiej został on przedstawiony do rejestracji oraz w stosownym przypadku zarejestrowany, ale również do używania znaku towarowego w postaciach, które różnią się od tej postaci jedynie pomijalnymi zmianami i które z tego względu można uznać za co do zasady równoważne ze wspomnianą postacią.

W drugiej kolejności Sąd uznał, że w przypadku skrajnie prostego znaku towarowego nawet niewielkie modyfikacje wprowadzone do tego znaku towarowego mogą stanowić niepomijalne zmiany, wobec czego zmodyfikowanej postaci nie będzie można uznać za co do zasady równoważną z zarejestrowaną postacią wspomnianego znaku towarowego. Im bowiem prostszy jest znak towarowy, tym mniejsza jest możliwość, że będzie on miał charakter odróżniający, i tym bardziej wprowadzenie modyfikacji do tego znaku może wpłynąć na jedną z jego zasadniczych cech i zmienić sposób postrzegania wspomnianego znaku towarowego przez właściwy krąg odbiorców.

W trzeciej kolejności Sąd stwierdził, że zarejestrowana postać rozpatrywanego znaku towarowego cechuje się użyciem trzech czarnych pasków na białym tle. Wywiódł on na tej podstawie, że biorąc pod uwagę skrajną prostotę rozpatrywanego znaku towarowego oraz znaczenie schematu kolorów użytego w ramach rejestracji, odwrócenia tego schematu kolorów nie można uznać za pomijalną zmianę w stosunku do zarejestrowanej postaci rozpatrywanego znaku towarowego. Z tego względu Sąd stwierdził, że EUIPO miało podstawy, by nie uwzględniać dowodów ukazujących nie rozpatrywany znak towarowy, lecz inne oznaczenia składające się z trzech białych (lub jasnych) pasków na czarnym (lub ciemnym) tle.

W wyroku z dnia 12 grudnia 2019 r., **Conte/EUIPO (CANNABIS STORE AMSTERDAM)** (T-683/18, [EU:T:2019:855](#)), Sąd oddalił skargę na decyzję Izby Odwoławczej Urzędu Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej (EUIPO), która odmówiła rejestracji znaku towarowego „CANNABIS STORE AMSTERDAM” ze względu na jego sprzeczność z porządkiem publicznym.

62] Rozporządzenie Rady (WE) nr 207/2009 z dnia 26 lutego 2009 r. w sprawie wspólnotowego znaku towarowego (wersja ujednolicona) (Dz.U. 2009, L 78, s. 1).

Skarżąca, Santa Conte, złożyła wniosek o rejestrację oznaczenia graficznego zawierającego element słowny „CANNABIS STORE AMSTERDAM” i element graficzny przedstawiający liście konopi indyjskich dla towarów i usług należących do klas 30, 32 i 43 (produkty spożywcze, napoje i usługi zaopatrzenia w żywność i napoje). Uznawszy, że oznaczenie to jest sprzeczne z porządkiem publicznym, Izba Odwoławcza EUIPO odmówiła rejestracji na podstawie art. 7 ust. 1 lit. f) rozporządzenia 2017/1001⁶³.

Po pierwsze, Sąd przypomniiał, że decydującym kryterium oceny niezgodności oznaczenia z porządkiem publicznym jest postrzeganie znaku towarowego przez właściwy krąg odbiorców, które może opierać się na definicjach nieprecyzyjnych z naukowego lub technicznego punktu widzenia, co oznacza, że liczy się konkretne i aktualne postrzeganie oznaczenia, niezależnie od wyczerpującego charakteru informacji, jakimi dysponuje konsument. Tak więc Izba Odwoławcza, podkreślając, że „specyficzny kształt liścia konopi indyjskich jest często wykorzystywany jako medialny symbol marihuany”, słusznie odniosła się nie tyle do faktu naukowego, ile do postrzegania oznaczenia przez właściwy krąg odbiorców. Ponadto Sąd potwierdził stwierdzenie Izby Odwoławczej, zgodnie z którym słowo „amsterdam” jest rozumiane przez właściwy krąg odbiorców jako odniesienie do miasta w Niderlandach tolerującego używanie narkotyków i znanego z „coffee shopów”.

Po drugie, co się tyczy właściwego kręgu odbiorców, Sąd wskazał, że jest nim szeroki krąg odbiorców Unii, którzy niekoniecznie posiadają dokładną wiedzę naukową lub techniczną na temat środków odurzających w ogóle, a tych pozyskanych z konopi indyjskich w szczególności, chociaż sytuacja ta może się różnić w zależności od państwa członkowskiego, na którego terytorium znajdują się ci odbiorcy. Ponadto, ponieważ w zgłoszeniu znaku towarowego skarżąca odnosi się do towarów i usług codziennego użytku przeznaczonych dla szerokiego kręgu odbiorców bez rozróżnienia ze względu na wiek, nie ma ważnego powodu, aby ograniczać właściwy krąg odbiorców wyłącznie do młodych odbiorców.

Po trzecie, Sąd stwierdził, że w wielu państwach Unii Europejskiej produkty pozyskane z konopi indyjskich o zawartości tetrahydrokannabinolu (THC) przekraczającej 0,2% są uważane za nielegalne środki odurzające. Tymczasem, jako że oznaczenia, które mogą być postrzegane jako sprzeczne z porządkiem publicznym lub z dobrymi obyczajami, nie są takie same we wszystkich państwach członkowskich, przede wszystkim ze względów językowych, historycznych, społecznych czy kulturowych, Sąd przyjął, że Izba Odwoławcza słusznie powołała się na ustawodawstwo tych państw członkowskich nie ze względu na jego walor normatywny, ale dlatego, że stanowi faktyczną przesłankę pozwalającą ocenić sposób, w jaki właściwy krąg odbiorców znajdujący się w danych państwach członkowskich postrzega sporne oznaczenie. Ponadto Sąd uznał, że sporne oznaczenie będzie postrzegane przez właściwy anglojęzyczny krąg odbiorców jako oznaczające „sklep z konopiami indyjskimi w Amsterdamie”, a przez właściwy nieanglojęzyczny krąg odbiorców – „konopie indyjskie w Amsterdamie”, co w obydwu przypadkach, wzmocnione wizerunkiem liści konopi indyjskich, będącym medialnym symbolem marihuany, stanowi jasną i jednoznaczną aluzję do produktu odurzającego, który jest w takim miejscu sprzedawany.

Po czwarte, jeśli chodzi o pojęcie porządku publicznego, Sąd podkreślił, że nie każda sprzeczność z prawem musi stanowić sprzeczność z porządkiem publicznym. Konieczne jest jeszcze, aby ta sprzeczność miała wpływ na interes uważany za podstawowy przez dane państwo członkowskie lub państwa członkowskie zgodnie z ich systemami wartości. W owej sprawie Sąd uznał, że w tych państwach członkowskich, w których spożywanie i stosowanie substancji odurzającej pozyskiwanej z konopi indyjskich pozostaje zabronione, walce z jej rozpowszechnianiem towarzyszy szczególne wyczulenie, co odpowiada celowi z zakresu zdrowia publicznego, jakim jest zwalczanie szkodliwych skutków działania takiej substancji.

63| Artykuł 7 ust. 1 lit. f) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1001 z dnia 14 czerwca 2017 r. w sprawie znaku towarowego Unii Europejskiej (Dz.U. 2017, L 154, s. 1) stanowi, że nie podlegają rejestracji znaki towarowe, które są sprzeczne z porządkiem publicznym lub z dobrymi obyczajami.

W świetle powyższych rozważań Sąd doszedł do wniosku, że sporne oznaczenie, które byłoby postrzegane przez właściwy krąg odbiorców jako wskazanie, że produkty spożywcze i napoje objęte zgłoszeniem znaku towarowego, jak również związane z nimi usługi, zawierają substancje odurzające uznane za nielegalne w wielu państwach członkowskich, jest sprzeczne z porządkiem publicznym.

b. Względne podstawy odmowy rejestracji

W sprawie, w której zapadł wyrok z dnia 7 lutego 2019 r. *Swemac Innovation/EUIPO – SWEMAC Medical Appliances (SWEMAC)* (T-287/17, [EU:T:2019:69](#)), właściciel unijnego znaku towarowego SWEMAC zwrócił się do Sądu o stwierdzenie nieważności decyzji izby odwoławczej unieważniającej prawo do wspomnianego znaku ze względu na istnienie wcześniejszego oznaczenia, mianowicie wcześniejszej szwedzkiej firmy Swemac Medical Appliances AB.

Spór dotyczy w szczególności kwestii, czy – jak podnosi skarżąca – okoliczność, że mogłaby ona powołać się na prawo jeszcze starsze niż wcześniejsze oznaczenie, oznaczałaby, że strona wnosząca o unieważnienie prawa do znaku, będąca właścicielem wcześniejszego oznaczenia, nie byłaby uprawniona do zakazania używania późniejszego unijnego znaku towarowego, wobec czego przesłanka określona w art. 8 ust. 4 lit. b) rozporządzenia nr 207/2009 nie byłaby spełniona.

W tym względzie Sąd zauważył, że zgodnie z orzecznictwem, jeśli właścicielowi zaskarżonego unijnego znaku towarowego przysługuje wcześniejsze prawo mogące skutkować unieważnieniem prawa do wcześniejszego znaku towarowego, będącego podstawą wniosku o unieważnienie, to na nim spoczywa obowiązek zwrócenia się, w stosownym przypadku, do organu bądź do właściwego sądu krajowego w celu uzyskania, jeśli jest to jego życzeniem, unieważnienia prawa do tego znaku towarowego.

Ponadto Sąd przypomniał utrwalone orzecznictwo w odniesieniu do postępowań w sprawie sprzeciwu, zgodnie z którym okoliczność, że właściciel zakwestionowanego znaku towarowego jest właścicielem krajowego znaku towarowego jeszcze starszego od wcześniejszego znaku towarowego, nie ma sama w sobie żadnego znaczenia, jako że postępowanie w sprawie sprzeciwu na szczeblu Unii nie ma na celu rozstrzygnięcia kolizji na szczeblu krajowym.

Zgodnie z orzecznictwem ważności krajowego znaku towarowego nie można bowiem podważać w ramach procedury rejestracji unijnego znaku towarowego, a jedynie w ramach wszczętego w danym państwie członkowskim postępowania o unieważnienie prawa do znaku towarowego. Ponadto, o ile zadaniem Urzędu Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej (EUIPO) jest ustalenie, na podstawie dowodów, które winien przedstawić wnoszący sprzeciw, istnienia krajowego znaku towarowego stanowiącego podstawę sprzeciwu, o tyle nie do niego należy rozstrzyganie kolizji między dwoma znakami krajowymi, gdyż leży to w kompetencji władz krajowych.

Dlatego zgodnie z orzecznictwem, dopóki wcześniejszy krajowy znak towarowy podlega rzeczywistej ochronie, dopóty istnienie rejestracji krajowej lub jakiegokolwiek innego prawa wcześniejszych w stosunku do tego pierwszego zgłoszenia krajowego nie jest istotne w kontekście rozpatrywania sprzeciwu wobec zgłoszenia unijnego znaku towarowego, nawet jeśli zgłoszony unijny znak towarowy jest identyczny z wcześniejszym krajowym znakiem towarowym skarżącej lub z jakimkolwiek innym prawem wcześniejszym w stosunku do krajowego znaku towarowego stanowiącego podstawę sprzeciwu.

Sąd zauważył, że miał już sposobność orzec, iż przy założeniu, że prawa do wcześniejszych nazw domeny można potraktować jak wcześniejszą krajową rejestrację, i tak nie jest zadaniem Sądu wypowiedanie się w kwestii kolizji między wcześniejszym znakiem towarowym a prawami do wcześniejszych nazw domeny, ponieważ kolizja taka nie leży w zakresie kompetencji Sądu.

Sąd uznał, że orzecznictwo to należy zastosować przez analogię do rozpatrywanej sprawy. W tym względzie wskazał, że niezależnie od obowiązków, którym podlega EUIPO, i roli Sądu należy stwierdzić, że ani do EUIPO, ani do Sądu nie należy rozstrzygnięcie kolizji pomiędzy wcześniejszym oznaczeniem a inną firmą lub znakiem towarowym niezarejestrowanym na szczeblu krajowym w ramach postępowania w sprawie unieważnienia prawa do unijnego znaku towarowego.

Zdaniem Sądu wynika stąd, że kwestię wcześniejszego prawa ocenia się w stosunku do rejestracji zaskarżonego unijnego znaku towarowego, a nie w odniesieniu do podnoszonych praw wcześniejszych, które właścicielowi zaskarżonego unijnego znaku towarowego, w tym przypadku skarżącej, mogłyby przysługiwać wobec strony wnoszącej o unieważnienie prawa do znaku będącej właścicielem wcześniejszego oznaczenia. Z tego względu jedynym prawem wcześniejszym, które należy wziąć pod uwagę dla celów rozstrzygnięcia tego sporu, jest wcześniejsze oznaczenie.

Sprawa zakończona postanowieniem **Puma/EUIPO – CMS (CMS Italy)** (T-161/16, [EU:T:2019:350](#)), wydanym w dniu 22 maja 2019 r., została wszczęta na podstawie sprzeciwu wniesionego przez spółkę PUMA wobec rejestracji graficznego znaku towarowego CMS Italy, którego głównym elementem graficznym jest skaczące zwierzę z rodziny kotowatych, skierowane w prawo, który to sprzeciw opierał się na trzech międzynarodowych rejestracjach graficznych znaków towarowych, których jedynym lub głównym elementem jest skaczące zwierzę z rodziny kotowatych, skierowane w lewo, wywołujących skutki w różnych państwach członkowskich. W uzasadnieniu sprzeciwu powołano się na podstawę odmowy rejestracji określoną w art. 8 ust. 5 rozporządzenia nr 207/2009 (obecnie art. 8 ust. 5 rozporządzenia 2017/1001).

Wspomniany sprzeciw został oddalony, ponieważ nie wykazano istnienia renomy wcześniejszych znaków towarowych, a Wydział Sprzeciwów w szczególności odmówił uwzględnienia szeregu wcześniejszych decyzji Urzędu Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej (EUIPO), w których stwierdzono istnienie renomy niektórych ze wspomnianych znaków towarowych przywołanych przez wnoszącą sprzeciw jako dowody, swoją decyzję uzasadniając tym, że zgodność z prawem decyzji EUIPO należy oceniać na podstawie rozporządzenia nr 207/2009 interpretowanego przez sąd Unii, a nie na podstawie wcześniejszej praktyki decyzyjnej. Wniesione od tej decyzji odwołanie zostało oddalone przez Izbę Odwoławczą, która w sposób dorozumiany potwierdziła powyższą ocenę i pominęła przedstawione jej przez skarżącą dowody ze względu na to, że w istocie chodzi nie o dowody uzupełniające, lecz o dowody główne.

W postanowieniu z uzasadnieniem wydanym na podstawie art. 132 regulaminu postępowania Sąd stwierdził oczywistą zasadność skargi w świetle wyroku z dnia 28 czerwca 2018 r., **EUIPO/Puma** (C-564/16 P, [EU:C:2018:509](#)), którego główne założenia przybliżył. W szczególności Sąd przypomniał, że jeżeli wcześniejsze decyzje EUIPO – podnoszone przez wnoszącą sprzeciw jako dowody, ponieważ stwierdzono w nich istnienie renomy wcześniejszego znaku towarowego, na którym oparła ona sprzeciw na podstawie art. 8 ust. 5 rozporządzenia nr 207/2009 – zawierają szczegóły dotyczące materiału dowodowego i okoliczności faktycznych, na jakich oparto to stwierdzenie, to decyzje te stanowią istotną wskazówkę, iż ów znak towarowy także może zostać uznany za cieszący się renomą w rozumieniu tego przepisu w ramach toczącego się postępowania w sprawie sprzeciwu.

W tym wypadku Sąd stwierdził, że skarżąca w sposób szczegółowy przywołała – jako dowód istnienia renomy wcześniejszych znaków towarowych – trzy wcześniejsze decyzje EUIPO odzwierciedlające niedawną praktykę decyzyjną, w których stwierdzono istnienie w niektórych z państw członkowskich rozpatrywanych w tej sprawie renomy dwóch z trzech wcześniejszych znaków towarowych w odniesieniu do towarów identycznych z rozpatrywanymi towarami lub podobnych do nich. W konsekwencji Izba Odwoławcza powinna była uwzględnić te decyzje EUIPO i rozpatrzyć kwestię, czy należy orzec w taki sam sposób, a na wypadek udzielenia odpowiedzi przeczącej – wyraźnie uzasadnić tę odmienną ocenę. Pozbawiając wspomniane decyzje wszelkiej istotności, Izba Odwoławcza naruszyła zasadę dobrej administracji. W konsekwencji Sąd stwierdził nieważność zaskarżonej decyzji Izby Odwoławczej.

W wyroku *Luciano Sandrone/EUIPO – J. García Carrión (Luciano Sandrone)* (T-268/18, [EU:T:2019:452](#)), wydanym w dniu 27 czerwca 2019 r., Sąd stwierdził nieważność decyzji Drugiej Izby Odwoławczej Urzędu Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej (EUIPO) z dnia 26 lutego 2018 r., na mocy której Izba Odwoławcza uchyliła decyzję Wydziału Sprzeciwów z dnia 12 kwietnia 2017 r. oddalającą sprzeciw wniesiony przez właściciela wcześniejszego słownego znaku towarowego DON LUCIANO, zarejestrowanego dla „napojów alkoholowych (z wyjątkiem piwa)” wobec rejestracji słownego znaku towarowego Luciano Sandrone dla „napojów alkoholowych (z wyjątkiem piwa); preparatów do produkcji napojów alkoholowych”.

W odniesieniu do porównania oznaczeń Sąd, badając najpierw istnienie elementu dominującego, obalił ustalenie Izby Odwoławczej, zgodnie z którym imię Luciano, występujące w oznaczeniu będącym przedmiotem zgłoszenia znaku towarowego, będzie postrzegane przez właściwy krąg odbiorców w Niemczech i w Finlandii jako rzadkie. Sąd dokonał tu rozróżnienia między samym nadawaniem imienia a jego znajomością wśród właściwego kręgu odbiorców ze względu na wymianę handlową w Unii i aktualne metody komunikacji elektronicznej. Wskazał on, że chociaż jest powszechnie wiadome, iż imię Luciano nie jest bardzo rozpowszechnione w obecnej populacji w Niemczech i w Finlandii, sam ten fakt nie oznacza w żaden sposób, że imię to będzie postrzegane w tych państwach członkowskich jako imię rzadkie.

Sąd doszedł zatem do wniosku, że Izba Odwoławcza powinna była stwierdzić, iż dominującymi elementami były element „luciano” we wcześniejszym znaku towarowym, tak jak to prawidłowo wskazała, oraz, czego nie uczyniła, element „sandrone” w oznaczeniu będącym przedmiotem zgłoszenia znaku towarowego, ponieważ to nazwisko nie jest postrzegane jako rozpowszechnione.

Co się tyczy porównania conceptualnego, Sąd zauważył, że Izba Odwoławcza nie wskazała koncepcji, którą można byłoby powiązać z rozpatrywanym imieniem i nazwiskiem, oraz że, co za tym idzie, sam fakt, iż właściwy krąg odbiorców skojarzy oznaczenie, o którego rejestrację wniesiono, z imieniem lub nazwiskiem, a tym samym z określoną osobą, wirtualną lub realną, a wcześniejszy znak towarowy będzie postrzegany jako oznaczający pewną osobę o imieniu Luciano, jest bez znaczenia przy porównaniu kolidujących ze sobą oznaczeń pod względem conceptualnym. Sąd obalił zatem dokonane przez Izbę Odwoławczą ustalenie i stwierdził, podobnie jak EUIPO, które w swoich pismach zdystansowało się od oceny Izby Odwoławczej w tej kwestii, że porównanie conceptualne nie jest w niniejszym przypadku możliwe z uwagi na to, iż imiona i nazwisko zawarte w kolidujących ze sobą oznaczeniach nie mieszczą w sobie żadnej koncepcji.

W odniesieniu do całościowej oceny prawdopodobieństwa wprowadzenia w błąd Sąd zauważył, że Izba Odwoławcza, po pierwsze, dopuściła się błędów, ponieważ nie uwzględniła dominującego aspektu elementu „sandrone” w oznaczeniu będącym przedmiotem zgłoszenia znaku towarowego oraz faktu niemożności przeprowadzenia porównania conceptualnego. Sąd wskazał też, po drugie, że Izba Odwoławcza błędnie pominęła przy dokonywaniu tej oceny szereg specyficznych cech rozpatrywanych towarów, takich jak to, że w winiarskim świecie nazwy mają duże znaczenie, bez względu na to, czy chodzi o nazwiska, czy nazwy domeny, ponieważ służą one kategoryzacji i oznaczaniu win. Sąd orzekł zatem, że to właśnie element odróżniający „sandrone” lub cała nazwa, to znaczy „luciano sandrone”, a nie sam element „luciano” będą służyły identyfikacji win skarżącego. Podkreślił on, że Izba Odwoławcza nie wzięła również pod uwagę częstotliwości używania w sektorze produkcji wina imion i nazwisk hiszpańskich lub włoskich, realnych lub domniemyanych, oraz faktu, iż konsumenci są przyzwyczajeni do znaków towarowych, które zawierają te elementy, w związku z czym za każdym razem, gdy imię lub nazwisko tego typu pojawia się w znaku towarowym w połączeniu z innymi elementami, nie myślą oni, że wskazuje ono, iż towary, dla których to imię lub nazwisko jest używane, pochodzą wszystkie z jednego źródła.

W rezultacie Sąd uznał, iż w sektorze produkcji wina, gdzie używanie oznaczeń złożonych z imienia lub nazwiska jest bardzo powszechne, jest mało prawdopodobne, by przeciętny konsument mógł uwierzyć w istnienie powiązania gospodarczego między właścicielami kolidujących ze sobą oznaczeń jedynie ze względu na to, że oba te oznaczenia zawierają włoskie imię Luciano. Sam ten fakt nie pozwala zatem – w przypadku znaków

towarowych dotyczących win – stwierdzić istnienia prawdopodobieństwa wprowadzenia w błąd, ponieważ właściwy krąg odbiorców nie będzie oczekiwać, że owo pospolite imię będzie używane jako element znaku towarowego przez jednego tylko producenta.

c. Kwestie proceduralne

W wyroku **mobile.de/EUIPO (Przedstawienie samochodu w dymku tekstowym)** (T-629/18, [EU:T:2019:292](#)), wydanym w dniu 7 maja 2019 r., Sąd wypowiedział się w przedmiocie rozpatrywania wniosku o ograniczenie wykazu towarów i usług oznaczonych znakiem towarowym, o którego rejestrację wniesiono. Wniosek ten został złożony przez skarżącą w trakcie postępowania przed izbą odwoławczą w następstwie częściowej odmowy rejestracji przez eksperta EUIPO i obejmował on wszystkie towary i usługi, dla których odmówiono rejestracji. Zamiast umorzyć postępowanie, Izba Odwoławcza uznała odwołanie za niedopuszczalne z tego powodu, że przedłożony przez skarżącą dokument odnoszący się do rzeczonego wniosku o ograniczenie nie spełniał kryteriów umożliwiających dopuszczenie go jako uzasadnienia odwołania, ponieważ nie zawierał żadnego elementu uzasadniającego uchylenie decyzji eksperta. EUIPO przyłączyło się do żądań skarżącej zmierzających do stwierdzenia nieważności decyzji Izby Odwoławczej.

Sąd w pierwszej kolejności podkreślił, że mimo iż EUIPO przyłączyło się do żądań skarżącej, Sąd nie jest zwolniony z obowiązku zbadania zgodności z prawem zaskarżonej decyzji. Niezależność izb odwoławczych EUIPO nie pozwala bowiem temu urzędowi na zmianę lub uchylenie decyzji wydanej przez izbę odwoławczą ani nawet na udzielanie izbie instrukcji w tym względzie.

W drugiej kolejności Sąd przypomniał, że zgłaszający znak towarowy może w każdej chwili ograniczyć zawarty w zgłoszeniu znaku towarowego wykaz towarów lub usług, a zatem może to uczynić również w trakcie postępowania odwoławczego. Ponieważ wniosek o ograniczenie wykazu towarów i usług został złożony w terminie przysługującym na złożenie pisma przedstawiającego podstawy odwołania, Izba Odwoławcza miała obowiązek rozstrzygnięcia tego wniosku niezależnie od tego, czy takie pismo zostało złożone.

W związku z tym Sąd orzekł, że nie podejmując decyzji w przedmiocie rzeczonego wniosku o ograniczenie, Izba Odwoławcza naruszyła art. 49 ust. 1 rozporządzenia 2017/1001 w związku z art. 27 ust. 5 rozporządzenia delegowanego 2018/625⁶⁴, oraz stwierdził nieważność zaskarżonej decyzji.

2. Wzory

Wyrokiem **Rietze/EUIPO – Volkswagen (Pojazd VW Caddy)** (T-192/18, [EU:T:2019:379](#)), wydanym w dniu 6 czerwca 2019 r., Sąd potwierdził decyzję Urzędu Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej (EUIPO), na mocy której uznano, że wzór przedstawiający pojazd VW Caddy jest nowy w rozumieniu art. 5 rozporządzenia nr 6/2002⁶⁵ i ma indywidualny charakter w rozumieniu art. 6 tego rozporządzenia. Źródło dla tej sprawy stanowiło postępowanie w sprawie unieważnienia prawa do wzoru wszczęte przez skarżącą, Rietze – niemiecką spółkę, która prowadzi sprzedaż modeli samochodów. Sporny wzór przedstawiał model pojazdu VW Caddy, wprowadzony na rynek przez Volkswagen w 2011 r. Aby dowieść wcześniejszego ujawnienia wzoru, skarżąca powołała się na wcześniejszy model tego pojazdu, a mianowicie model VW Caddy (2K) Life, wprowadzony na rynek w 2004 r.

64] Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2018/625 z dnia 5 marca 2018 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1001 w sprawie znaku towarowego Unii Europejskiej oraz uchylające rozporządzenie delegowane (UE) 2017/1430 (Dz.U. 2018, L 104, s. 1),

65] Rozporządzenie Rady (WE) nr 6/2002 z dnia 12 grudnia 2001 r. w sprawie wzorów wspólnotowych (Dz.U. 2002, L 3, s. 1).

W pierwszej kolejności Sąd oddalił argument skarżącej, zgodnie z którym EUIPO powinno było, po pierwsze, dokonać wyważenia cech kolidujących ze sobą wzorów, po drugie, przeanalizować ich elementy wspólne, i po trzecie, wprowadzić rozróżnienie między ich walorami estetycznymi a właściwościami technicznymi.

W drugiej kolejności Sąd odrzucił argumentację skarżącej, że EUIPO nie uwzględniło niektórych dowodów zawierających ilustrację wcześniejszego wzoru. Sąd przypomniał, że do strony, która wystąpiła z wnioskiem o unieważnienie, należy dokładne i kompletne przedstawienie wcześniejszego wzoru i że od izby odwoławczej nie można wymagać, by dokonywała zestawienia różnych przedstawień produktu, w którym wcześniejszy wzór został zawarty, ani też zastępowała element widoczny na kilku z tych przedstawień elementem, który został ukazany na jednym tylko przedstawieniu. W rezultacie Sąd oddalił skargę.

3. Odmiany roślin

W wydanym w dniu 5 lutego 2019 r. wyroku **Mema/CPVO [Braeburn 78 (11078)]** (T-177/16, [EU:T:2019:57](#)) Sąd uściślił zakres badania przeprowadzanego przez izbę odwoławczą Wspólnotowego Urzędu Ochrony Odmian Roślin (CPVO), dokonując w szczególności porównania z obowiązkami nałożonymi na izbę odwoławczą Urzędu Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej (EUIPO). W owej sprawie w decyzji Izby Odwoławczej CPVO utrzymano w mocy decyzję CPVO oddalającą złożony przez skarżącą wniosek o przyznanie wspólnotowego prawa do ochrony dla odmiany jabłek „Braeburn 78”. CPVO stwierdziło w istocie, że ta odmiana nie jest wystarczająco odrębna w stosunku do odmiany „Royal Braeburn”.

W pierwszej kolejności Sąd przypomniał, że zadanie CPVO cechuje się złożonością naukową i techniczną warunków rozpoznawania wniosków o przyznanie ochrony wspólnotowej, w związku z czym temu urzędowi przy wykonywaniu jego zadań należy przyznać uznanie, które obejmuje w szczególności sprawdzenie odrębnego charakteru odmiany. Niemniej izba odwoławcza CPVO jest związana zasadą dobrej administracji, zgodnie z którą obowiązkiem izby jest uważne i bezstronne zbadanie wszystkich faktów i przepisów prawnych mających znaczenie dla sprawy. Ponadto przepisy dotyczące postępowań wszczętych przed CPVO mają zastosowanie *mutatis mutandis* do postępowań odwoławczych. A zatem określona w art. 76 rozporządzenia nr 2100/94⁶⁶ zasada badania stanu faktycznego z urzędu obowiązuje także w takim postępowaniu przed izbą odwoławczą.

W drugiej kolejności Sąd wskazał, że art. 72 rozporządzenia nr 2100/94, zgodnie z którym izba odwoławcza może albo skorzystać z uprawnień przysługujących instancji, która przyjęła zaskarżoną decyzję, albo przekazać sprawę do wspomnianej instancji do dalszego działania w tej sprawie, ma brzmienie podobne do brzmienia art. 71 ust. 1 rozporządzenia 2017/1001⁶⁷. Z przepisu tego oraz z pozostałych przepisów rozporządzenia 2017/1001 wynika zaś, że rozpatrująca odwołanie izba odwoławcza posiada te same uprawnienia co instancja, która wydała będącą przedmiotem odwołania decyzję, i że badanie, które ta izba odwoławcza jest zobowiązana przeprowadzić, obejmuje wszystkie będące przedmiotem sporu kwestie według stanu na dzień wydawania przez nią rozstrzygnięcia. Z przepisu tego wynika także, że istnieje ciągłość funkcjonalna między różnymi jednostkami EUIPO a izbami odwoławczymi, w związku z czym w ramach ponownego badania przez izbę odwoławczą decyzji przyjętych przez jednostki EUIPO orzekające w pierwszej instancji owe izby odwoławcze powinny oprzeć przyjmowaną decyzję na wszystkich okolicznościach faktycznych i prawnych, jakie strony podniosły albo w postępowaniu przed jednostką orzekającą w pierwszej instancji, albo w postępowaniu

⁶⁶ Rozporządzenie Rady (WE) nr 2100/94 z dnia 27 lipca 1994 r. w sprawie wspólnotowego systemu ochrony odmian roślin (Dz.U. 1994, L 227, s. 1).

⁶⁷ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1001 z dnia 14 czerwca 2017 r. w sprawie znaku towarowego Unii Europejskiej (Dz.U. 2017, L 154, s. 1).

odwoławczym. Ponadto, co się tyczy zakresu badania, jakie zobowiązana jest przeprowadzić izba odwoławcza EUIPO w odniesieniu do decyzji, od której się odwołano, zakres tego badania nie zależy od tego, czy strona odwołująca się podniosła wobec tej decyzji określony zarzut, w którym poddała krytyce dokonany przez jednostkę EUIPO orzekającą w pierwszej instancji sposób wykładni danego przepisu, jego zastosowanie lub ocenę dowodu.

Sąd stwierdził zatem, że – mając na względzie podobieństwo przepisów rozporządzenia 2017/1001 i rozporządzenia nr 2100/94 – podobne zasady mają zastosowanie do procedur związanych z CPVO.

Wreszcie Sąd stwierdził, że brak jest uzasadnienia spornej decyzji lub że przynajmniej jest ono niewystarczające, i stwierdził nieważność zaskarżonej decyzji.

VI. Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa – środki ograniczające

1. Walka z terroryzmem

W dniu 6 marca 2019 r. w wyroku ***Hamas/Rada*** (T-289/15, odwołanie w toku⁶⁸, [EU:T:2019:138](#)) Sąd orzekł w przedmiocie skargi o stwierdzenie nieważności decyzji (WPZiB) 2015/521 i rozporządzenia wykonawczego (UE) 2015/513⁶⁹ wniesionej przez Hamas, którego nazwa została umieszczona w wykazie grup i podmiotów objętych szczególnymi środkami ograniczającymi skierowanymi przeciwko niektórym osobom i podmiotom w ramach zwalczania terroryzmu. Mówiąc dokładniej, o ile początkowo umieszczono w wykazach w 2001 r.⁷⁰ jedynie nazwę terrorystycznego skrzydła Hamasu („Hamas-Izz al-Din al-Qassem”), o tyle od 2003 r., w ramach aktualizacji aktów z 2001 r., w wykazach umieszczono także nazwę politycznego skrzydła organizacji (Hamasu)⁷¹. W przedstawionym uzasadnieniu zaskarżonych aktów Rada wskazała, że oparła się na czterech decyzjach krajowych, a mianowicie na decyzji przyjętej przez organ brytyjski (zwanej dalej „decyzją Home Secretary”, ministra spraw wewnętrznych Zjednoczonego Królestwa), a także na trzech decyzjach przyjętych przez organy Stanów Zjednoczonych.

68] Sprawa C-386/19 P, ***Hamas/Rada***.

69] Decyzja Rady (WPZiB) 2015/521 z dnia 26 marca 2015 r. dotycząca aktualizacji i zmiany wykazu osób, grup i podmiotów objętych art. 2, 3 i 4 wspólnego stanowiska 2001/931/WPZiB w sprawie zastosowania szczególnych środków w celu zwalczania terroryzmu i uchylenia decyzji 2014/438/WPZiB (Dz.U. 2015, L 82, s. 107); rozporządzenie wykonawcze Rady (UE) 2015/513 z dnia 26 marca 2015 r. dotyczące wykonania art. 2 ust. 3 rozporządzenia (WE) nr 2580/2001 w sprawie szczególnych środków restrykcyjnych skierowanych przeciwko niektórym osobom i podmiotom mających na celu zwalczanie terroryzmu oraz uchylenia rozporządzenia wykonawczego (UE) nr 790/2014 (Dz.U. 2015, L 82, s. 1).

70] Nazwę tego terrorystycznego skrzydła wskazano w wykazie załączonym do wspólnego stanowiska Rady 2001/931/WPZiB z dnia 27 grudnia 2001 r. w sprawie zastosowania szczególnych środków w celu zwalczania terroryzmu (Dz.U. 2001, L 344, s. 93), a także w wykazie ustanowionym w decyzji Rady 2001/927/WE z dnia 27 grudnia 2001 r. ustanawiającej wykaz określony w art. 2 ust. 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 2580/2001 w sprawie szczególnych środków restrykcyjnych skierowanych przeciwko niektórym osobom i podmiotom mających na celu zwalczanie terroryzmu (Dz.U. 2001, L 344, s. 83).

71] Wspólne stanowisko Rady 2003/651/WPZiB z dnia 12 września 2003 r. uaktualniające wspólne stanowisko 2001/931/WPZiB w sprawie stosowania szczególnych środków mających na celu zwalczanie terroryzmu i uchylenia wspólnego stanowiska 2003/482/WPZiB (Dz.U. 2003, L 229, s. 42); decyzja Rady 2003/646/WE z dnia 12 września 2003 r. dotycząca wykonania art. 2 ust. 3 rozporządzenia (WE) nr 2580/2001 w sprawie szczególnych środków restrykcyjnych skierowanych przeciwko niektórym osobom i podmiotom mających na celu zwalczanie terroryzmu oraz uchylenia decyzji 2003/480/WE (Dz.U. 2003, L 229, s. 22).

Aby oddalić tę skargę, co się tyczy tych ostatnich decyzji, Sąd przede wszystkim przypomniał, że pojęcie „właściwej władzy” wskazane w art. 1 ust. 4 wspólnego stanowiska 2001/931⁷² nie ogranicza się do władz państw członkowskich, lecz może, co do zasady, obejmować także władze państw trzecich, a wdrożenie rezolucji nr 1373 (2001) Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz zamierzone w tej rezolucji zwalczanie terroryzmu na poziomie światowym uzasadniają w szczególności taką ścisłą współpracę wszystkich państw.

Następnie w odniesieniu do oparcia się na decyzjach wydanych przez takie władze państw trzecich Sąd wskazał, że gdy Rada opiera się na decyzjach tego rodzaju, powinna ona uprzednio zbadać, czy decyzja ta została przyjęta z poszanowaniem prawa do obrony i prawa do skutecznej ochrony sądowej. W szczególności w uzasadnieniach dotyczących własnych aktów Rada jest zobowiązana do przedstawienia wskazówek pozwalających na stwierdzenie, że dokonała takiej weryfikacji. Według Sądu Rada powinna w tym względzie wskazać w uzasadnieniu względy, które skłoniły ją do uznania, że decyzja państwa trzeciego, na której Rada zamierza się oprzeć, została przyjęta z poszanowaniem zasady prawa do obrony i prawa do skutecznej ochrony sądowej, które to wskazanie może w danym wypadku być związane. W tym wypadku Sąd orzekł, że wskazanie, zgodnie z którym decyzja przyjęta przez władzę państwa trzeciego została opublikowana w dzienniku urzędowym tego państwa, nie wystarcza, aby stwierdzić, że Rada spełniła obowiązek zweryfikowania, czy w owym państwie zapewniono poszanowanie prawa do obrony. A zatem ze względu na to, że uzasadnienie dotyczące decyzji amerykańskich uznano za niewystarczające, Sąd wskazał, że decyzje te nie mogą stanowić podstawy zaskarżonych aktów. Następnie wskazał on, że ze względu na to, iż art. 1 ust. 4 wspólnego stanowiska 2001/931 nie wymaga, by akty Rady zostały oparte na kilku decyzjach właściwych władz, zaskarżone akty mogły odnieść się jedynie do decyzji Home Secretary, i stwierdził, że należy kontynuować badanie skargi, ograniczając to badanie do zaskarżonych aktów w zakresie, w jakim oparto je na tej ostatniej decyzji.

Ponadto, mając na względzie spór dotyczący charakteru administracyjnej decyzji Home Secretary, Sąd orzekł, że charakter administracyjny, a nie sądowy, danej decyzji nie jest rozstrzygający dla celów stosowania art. 1 ust. 4 wspólnego stanowiska 2001/931, ponieważ samo brzmienie tego przepisu wyraźnie wskazuje na to, że organ, który nie jest władzą sądowniczą, może zostać zakwalifikowany jako właściwa władza w rozumieniu tego przepisu. Nawet jeśli w art. 1 ust. 4 akapit drugi wspólnego stanowiska 2001/931 określono pierwszeństwo dotyczące decyzji pochodzących od władzy sądowniczej, według Sądu nie wykluczono w nim wzięcia pod uwagę decyzji pochodzących od organów administracji, gdy, po pierwsze, w świetle prawa krajowego organy te faktycznie posiadają kompetencję do wydawania decyzji mających na celu zwalczanie terroryzmu, oraz po drugie, organy te, mimo że mają status wyłącznie organu administracji, można uważać za „równoważne” z władzami sądowniczymi, gdy od wydanych przez nie decyzji przysługuje środek odwoławczy do sądu. W tym wypadku stwierdził on, że przesłanka ta jest spełniona, ponieważ od spornej decyzji Home Secretary przysługuje środek odwoławczy do sądu, w związku z czym ów organ administracji należy uznać za właściwą władzę w rozumieniu wspomnianego przepisu.

Ponadto Sąd wskazał, że ciążący na Radzie, zgodnie z art. 1 ust. 4 akapit pierwszy wspólnego stanowiska 2001/931, wymóg, aby – przed umieszczeniem nazwiska osoby lub nazwy podmiotu w wykazach osób i podmiotów objętych zamrożeniem środków finansowych na podstawie decyzji wydanych przez właściwe władze – zweryfikować, czy decyzje te opierały się „na poważnych i wiarygodnych dowodach lub poszlakach”, dotyczy tylko decyzji odnoszących się do wszczęcia dochodzenia lub postępowania, lecz nie ma on zastosowania do decyzji o wymierzeniu sankcji karnych. W tym wypadku Sąd orzekł zatem, że decyzja Home Secretary nie

72] Zgodnie ze zdaniem pierwszym tego przepisu „[l]ista w załączniku jest sporządzana na podstawie dokładnych informacji lub materiałów zawartych w odpowiednich aktach, które wskazują, że decyzja została podjęta przez właściwą władzę w odniesieniu do osób, grup i podmiotów, których to dotyczy, bez względu na to, czy dotyczy to wszczęcia dochodzenia lub postępowania w sprawie o akt terrorystyczny, usiłowanie popełnienia takiego aktu, uczestniczenia w nim lub ułatwienia dokonania takiego aktu, opartego na poważnych i wiarygodnych dowodach lub poszlakach, lub skazania za takie czyny”.

jest decyzją o wszczęciu dochodzenia lub postępowania i że należy ją zrównać z decyzją o wymierzeniu sankcji karnych, w związku z czym – zgodnie z art. 1 ust. 4 wspólnego stanowiska 2001/931 – w przedstawieniu uzasadnienia zaskarżonych aktów Rada nie musiała wskazać poważnych dowodów i poszlak, na których oparto decyzję Home Secretary.

Wreszcie Sąd wskazał, że gdy sam fakt, iż decyzja krajowa, która służyła za podstawę pierwotnemu umieszczeniu, pozostaje w mocy, nie pozwala już stwierdzić, że nadal istnieje ryzyko uczestniczenia danej osoby lub danego podmiotu w działalności terrorystycznej, Rada jest zobowiązana oprzeć utrzymanie nazwiska tej osoby lub nazwy tego podmiotu we wspomnianym wykazie na zaktualizowanej ocenie sytuacji, przy uwzględnieniu najnowszych okoliczności faktycznych świadczących o utrzymaniu się tego ryzyka. W owym wypadku stwierdził on, że taka sytuacja ma miejsce, ponieważ Rada oparła ponowne umieszczenie nazwy skarżącego w spornych wykazach, po pierwsze, na utrzymaniu w mocy decyzji zakwalifikowanych jako decyzje właściwych władz w rozumieniu art. 1 ust. 4 wspólnego stanowiska 2001/931, po drugie zaś, na okolicznościach faktycznych stanowiących najnowsze dowody powołane samodzielnie przez Radę i wykazujących, że ryzyko udziału Hamasu w działalności organizacji terrorystycznych nadal istnieje.

2. Ukraina

W wydanych w dniu 11 lipca 2019 r. wyrokach *Yanukowych/Rada* (T-244/16 i T-285/502, [EU:T:2019:502](#)) oraz *Klymenko/Rada* (T-274/18, [EU:T:2019:509](#)) Sąd stwierdził nieważność szeregu aktów Rady⁷³ dotyczących środków ograniczających przyjętych w związku z sytuacją na Ukrainie, na mocy których przedłużono obowiązywanie wykazu osób, podmiotów i organów objętych tymi środkami ograniczającymi⁷⁴ w zakresie, w jakim we wspomnianym wykazie pozostawiono nazwiska skarżących, byłego prezydenta oraz byłego ministra ds. dochodów i opłat Ukrainy. Decyzje o umieszczeniu ich nazwisk we wspomnianym wykazie zostały przyjęte na tej podstawie, że wobec skarżących toczyły się na Ukrainie postępowania przygotowawcze w sprawie przestępstw związanych ze sprzeniewierzeniem środków publicznych i ich nielegalnym przesyłaniem poza Ukrainę, a z kolei decyzje o pozostawieniu nazwisk skarżących w tym wykazie zostały przyjęte na tej podstawie, że organy wspomnianego państwa prowadziły wobec nich postępowania karne w związku ze sprzeniewierzeniem środków publicznych lub mienia publicznego.

Sąd, poprzez zastosowanie zasad orzeczniczych wynikających z wyroku z dnia 19 grudnia 2018 r., *Azarov/Rada*⁷⁵, przypomniał najpierw w obydwu sprawach, że sądy Unii powinny sprawować kontrolę nad zgodnością z prawem wszystkich aktów Unii w świetle przestrzegania praw podstawowych. Nawet jeśli Rada może oprzeć przyjęcie lub utrzymanie środków ograniczających na decyzji państwa trzeciego, to powinna ona zweryfikować, czy taka decyzja została przyjęta z poszanowaniem między innymi prawa do obrony i prawa do skutecznej ochrony sądowej we wspomnianym państwie. W tym zakresie wyjaśniono, że o ile okoliczność, że dane państwo trzecie przystąpiło do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (zwanej dalej

73| W tym przypadku wniesiono o stwierdzenie nieważności w sprawach T244/16 i T285/17: decyzji Rady (WPZiB) 2016/318 z dnia 4 marca 2016 r. (Dz.U. 2016, L 60, s. 76) i rozporządzenia wykonawczego Rady (UE) 2016/311 z dnia 4 marca 2016 r. (Dz.U. 2016, L 60, s. 1), decyzji Rady (WPZiB) 2017/381 z dnia 3 marca 2017 r. (Dz.U. 2017, L 58, s. 34) oraz rozporządzenia wykonawczego Rady (UE) 2017/374 z dnia 3 marca 2017 r. (Dz.U. 2017, L 58, s. 1), oraz w sprawie T274/18: decyzji Rady (WPZiB) 2018/333 z dnia 5 marca 2018 r. (Dz.U. 2018, L 63, s. 48) oraz rozporządzenia wykonawczego Rady (UE) 2018/326 z dnia 5 marca 2018 r. (Dz.U. 2018, L 63, s. 5).

74| Czyli osób, podmiotów i organów, do których mają zastosowanie art. 1 decyzji Rady 2014/119/WPZiB z dnia 5 marca 2014 r. w sprawie środków ograniczających skierowanych przeciwko niektórym osobom, podmiotom i organom w związku z sytuacją na Ukrainie (Dz.U. 2014, L 66, s. 26), zmienionej decyzją Rady (WPZiB) 2015/143 z dnia 29 stycznia 2015 r. (Dz.U. 2015, L 24, s. 16), a także art. 2 rozporządzenia Rady (UE) nr 208/2014 z dnia 5 marca 2014 r. (Dz.U. 2014, L 66, s. 1), zmienionego rozporządzeniem Rady (UE) 2015/138 z dnia 29 stycznia 2015 r. (Dz.U. 2015, L 24, s. 1).

75| Wyrok Trybunału z dnia 19 grudnia 2018 r., *Azarov/Rada* (C-530/17 P, [EU:C:2018:1031](#)).

„EKPC”), oznacza kontrolę przez Europejski Trybunał Praw Człowieka (zwany dalej „ETPC”) praw podstawowych gwarantowanych w EKPC, o tyle taka okoliczność nie może wyeliminować wspomnianego powyżej wymogu zweryfikowania. Poza tym w celu spełnienia ciążącego na niej obowiązku uzasadnienia w aktach nakładających środki ograniczające Rada powinna wykazać, że zweryfikowała, iż decyzja państwa trzeciego, na której opiera te środki, została wydana z poszanowaniem wspomnianych praw. Ponadto Rada ma obowiązek przeprowadzenia wspomnianej weryfikacji niezależnie od wszelkich dowodów przedstawionych przez skarżących.

Następnie Sąd stwierdził, że nawet jeśli Rada twierdzi, iż w toku postępowań karnych na Ukrainie była sprawowana kontrola sądowa oraz że szereg orzeczeń sądowych wydanych w tym kontekście wykazuje, że mogła ona zweryfikować przestrzeganie rozpatrywanych praw, to takie orzeczenia same w sobie nie dowodzą, iż decyzja organów ukraińskich o prowadzeniu postępowań karnych, na których opiera się utrzymanie środków ograniczających, została wydana z poszanowaniem prawa do obrony i prawa do skutecznej ochrony sądowej. Wszystkie wspomniane przez Radę orzeczenia sądowe wpisują się bowiem w ramy postępowań karnych, które uzasadniały umieszczenie i pozostawienie nazwisk skarżących w wykazie, i są jedynie wypadkowe w stosunku do nich, ponieważ ze swej natury mają charakter zabezpieczający bądź proceduralny.

W wyroku **Klymenko/Rada** (T-274/18) Sąd podkreślił w szczególności, że Rada nie wyjaśniła, w jaki sposób istnienie tych orzeczeń umożliwia stwierdzenie, że została zagwarantowana ochrona rozpatrywanych praw, skoro ukraińskie postępowanie karne, które było podstawą środków ograniczających rozpatrywanych w 2014 r., znajdowało się jeszcze na etapie postępowania przygotowawczego. W tym zakresie Sąd odwołuje się do EKPC⁷⁶ i karty praw podstawowych⁷⁷, z których wynika, że zasada prawa do skutecznej ochrony sądowej obejmuje w szczególności prawo do rozpatrzenia sprawy w rozsądnym terminie. Sąd podkreślił, że ETPC wskazał już, iż można stwierdzić naruszenie tej zasady w szczególności wtedy, gdy etap postępowania przygotowawczego w ramach postępowania karnego charakteryzował się pewną liczbą etapów bezczynności, które można przypisać organom właściwym w zakresie tego postępowania. Sąd przypomniał także, że w przypadku gdy osoba jest objęta środkami ograniczającymi od wielu lat w związku z tym samym postępowaniem karnym prowadzonym w państwie trzecim, Rada ma obowiązek dogłębnego zbadania kwestii ewentualnego naruszenia przez organy praw podstawowych tej osoby. A zatem Rada powinna była przynajmniej wskazać powody, dla których mogła uznać, że prawa te były przestrzegane w odniesieniu do kwestii rozpatrzenia sprawy skarżącego w rozsądnym terminie.

Przed wydaniem rozstrzygnięcia co do istoty sprawy Sąd ponadto oddalił, w tej samej sprawie, podniesiony przez Radę zarzut niedopuszczalności, w którym Rada twierdziła, że skarżący, powołując się na wyrok **Azarov/Rada**, podniósł nowy zarzut. W tym zakresie Sąd stwierdził w pierwszej kolejności, że w wyroku **Azarov/Rada** Trybunał, po uchyleniu wyroku z dnia 7 lipca 2017 r., **Azarov/Rada**⁷⁸, uznał, że stan postępowania pozwala na wydanie orzeczenia, i stwierdził nieważność spornych aktów w związku z naruszeniem obowiązku uzasadnienia, stanowiącym zarzut oparty na normie porządku publicznego, który jako taki może zostać podniesiony na każdym etapie postępowania. Sąd zauważył w drugiej kolejności, że w każdym razie argumenty, które skarżący wywodzi z wyroku **Azarov/Rada**, pozostają w ścisłym związku z niektórymi punktami skargi i są zatem także z tego tytułu dopuszczalne. W trzeciej kolejności Sąd zauważył, że ponieważ Trybunał uchylił orzecznictwo Sądu, które istniało w momencie wniesienia przez skarżącego skargi, wyrok **Azarov/Rada** stanowi nową okoliczność prawną, która może uzasadniać przedstawienie nowego zarzutu lub twierdzenia.

76| Artykuł 6 ust. 1.

77| Artykuł 47.

78| Wyrok Sądu z dnia 7 lipca 2017 r., **Azarov/Rada** (T-215/15, [EU:T:2017:479](#)).

VII. Spójność gospodarcza, społeczna i terytorialna

W wyroku T139/15, *Węgry/Komisja* (T-139/15, [EU:T:2019:156](#)), wydanym w dniu 12 marca 2019 r., Sąd oddalił skargę Węgier o stwierdzenie nieważności wniesioną na podstawie art. 263 TFUE na decyzję wykonawczą Komisji (UE) 2015/103⁷⁹ nakładającą korektę finansową w wysokości 25% całkowitej kwoty pomocy restrukturyzacyjnej na całkowity demontaż zakładów produkcji cukru, która została przyznana węgierskim producentom cukru w ramach tymczasowego systemu restrukturyzacji przemysłu cukrowniczego.

W pierwszej kolejności Sąd rozstrzygnął kwestię, kiedy należy dokonać oceny, czy silosy stanowią urządzenia produkcyjne przeznaczone do demontażu w celu przyznania pomocy restrukturyzacyjnej z tytułu całkowitego demontażu, czy też wchodzi one w zakres jednego z wyjątków określonych przez Trybunał w wyroku z dnia 14 listopada 2013 r., *SFIR i in.* (od C-187/12 do C-189/12, [EU:C:2013:737](#)).

Zdaniem Sądu kwalifikację silosów należy określić w dniu złożenia wniosku o przyznanie pomocy, a nie w momencie zakończenia operacji restrukturyzacyjnych. Aby bowiem osiągnąć cel w postaci ograniczenia nieopłacalnej zdolności produkcyjnej cukru w Unii, przyświecający uregulowaniu, o którym mowa, prawodawca Unii przewidział dwa różne systemy restrukturyzacji w zależności od rodzaju dokonanego demontażu, a mianowicie całkowitego lub częściowego demontażu, na podstawie których to systemów przysługuje różna kwota pomocy na restrukturyzację. W przypadku całkowitego demontażu mogą zostać wyjątkowo zachowane wszelkie urządzenia inne niż urządzenia konieczne do produkcji cukru, izoglukozy lub syropu inulinowego lub które są bezpośrednio związane z produkcją tych produktów, takie jak urządzenia do pakowania. Natomiast w przypadku częściowego demontażu mogą zostać zachowane urządzenia, które są konieczne do produkcji cukru, izoglukozy lub syropu inulinowego lub które są bezpośrednio związane z produkcją tych produktów, między innymi pod warunkiem, że nie są już wykorzystywane do produkcji produktów objętych WOR cukier.

Otóż, po pierwsze, gdyby kwalifikacja silosów była określana na końcu procesu restrukturyzacji, pozwoliłoby to – w przypadku zarówno całkowitego demontażu, jak i częściowego demontażu – zachować silosy, które w dniu złożenia wniosku o przyznanie pomocy stanowiły urządzenia produkcyjne. Wobec tego zachowanie części urządzeń produkcyjnych nie byłoby już charakterystyczne dla częściowego demontażu, lecz byłoby także możliwe w przypadku całkowitego demontażu, mimo że z uwagi na wysokie koszty związane z tego rodzaju demontażem podmioty gospodarcze otrzymują kwotę pomocy na restrukturyzację o 25% wyższą od kwoty pomocy przyznawanej w przypadku częściowego demontażu. Po drugie, silosy, które z założenia stanowią urządzenia produkcyjne w dniu złożenia wniosku o przyznanie pomocy, nie zostałyby – z naruszeniem art. 4 ust. 3 lit. c) rozporządzenia nr 320/2006⁸⁰ – wymienione w planie restrukturyzacji jako urządzenia produkcyjne, które mają zostać zdemontowane. Po trzecie, zobowiązanie do demontażu wszystkich urządzeń produkcyjnych, które musi zostać załączone do wniosku o przyznanie pomocy restrukturyzacyjnej na całkowity demontaż, byłoby wadliwe, ponieważ nie dotyczyłoby wszystkich urządzeń produkcyjnych istniejących w dniu zaciągnięcia tego zobowiązania.

W drugiej kolejności Sąd zbadał kwestię, czy z uwagi na obiektywne trudności w wykładni odnośnego uregulowania w odniesieniu do kwestii zachowania silosów w przypadku całkowitego demontażu Komisja powinna była obniżyć kwotę korekty finansowej, a nawet powstrzymać się od zastosowania jakiegokolwiek

79| Decyzja wykonawcza Komisji (UE) 2015/103 z dnia 16 stycznia 2015 r. wyłączająca z finansowania Unii Europejskiej niektóre wydatki poniesione przez państwa członkowskie z tytułu Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) oraz Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) (Dz.U. 2015, L 16, s. 33).

80| Rozporządzenie Rady (WE) nr 320/2006 z dnia 20 lutego 2006 r. ustanawiające tymczasowy system restrukturyzacji przemysłu cukrowniczego we Wspólnocie Europejskiej i zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1290/2005 w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej (Dz.U. 2006, L 58, s. 42).

korekty zgodnie z wytycznymi zawartymi w dokumencie VI/5330/97⁸¹, a w szczególności w akapicie drugim części zatytułowanej „Przypadki graniczne” załącznika 2 do tego dokumentu (zwanym dalej „przypadkiem granicznym”).

Zdaniem Sądu przypadek graniczny stanowi czynnik łagodzący, który nie uprawnia automatycznie do jego zastosowania. Zastosowanie przypadku granicznego jest bowiem uzależnione od spełnienia kilku przesłanek: z jednej strony, że uchybienie stwierdzone przez Komisję w trakcie procedury rozliczeniowej wynika z trudności dotyczących wykładni przepisów Unii, z drugiej zaś – że władze krajowe podjęły niezbędne kroki w celu zaradzenia uchybieniu, gdy tylko zostało ono wykryte przez Komisję.

VIII. Ochrona zdrowia

W wyroku **GMPO/Komisja** (T-733/17, odwołanie w toku⁸², [EU:T:2019:334](#)), wydanym w dniu 16 maja 2019 r., Sąd oddalił w całości skargę o stwierdzenie częściowej nieważności decyzji Komisji o usunięciu produktu leczniczego opartego na substancji czynnej trientina, której sponsorem jest GMP-Orphan (GMPO), skarżąca, z rejestru sierocych produktów leczniczych Unii Europejskiej z powodu niespełnienia kryteriów określonych w rozporządzeniu nr 141/2000⁸³, a mianowicie kryterium zapewnienia „znaczącej korzyści” pacjentom cierpiącym na rzadką chorobę w porównaniu z innym podobnym, dopuszczonym już do obrotu produktem leczniczym. Status sierociego produktu leczniczego pozwoliłby skarżącej na skorzystanie z okresu wyłączności rynkowej wynoszącego dziesięć lat od daty uzyskania dla niego pozwolenia na dopuszczenie do obrotu.

Główny argument skarżącej sprowadzał się do tego, że jej produkt leczniczy, w odniesieniu do którego toczyło się postępowanie o wydanie pozwolenia na dopuszczenie do obrotu w formie procedury scentralizowanej ustanowionej mocą rozporządzenia nr 726/2004⁸⁴, zapewniłby za sprawą tego pozwolenia ipso iure „znaczącą korzyść” dla pacjentów w rozumieniu rozporządzenia nr 141/2000 w porównaniu z innym podobnym produktem leczniczym dopuszczonym już do obrotu w państwie członkowskim.

Sąd wskazał, że żaden przepis rozporządzenia nr 141/2000 ani rozporządzenia nr 847/2000⁸⁵ nie przewiduje, że pozwolenie na dopuszczenie do obrotu sierociego produktu leczniczego na poziomie Unii stanowi samo w sobie znaczącą korzyść w porównaniu z istniejącym produktem leczniczym, który jest równie skuteczny i już dopuszczony do obrotu, choćby tylko w jednym państwie członkowskim. Ponadto zdaniem Sądu sponsor nie może powoływać się w tych celach na ogólne przypuszczenia lub twierdzenia, takie jak na przykład rzekomy brak dostępności metod leczenia już istniejących i zatwierdzonych w państwach członkowskich. Musi on natomiast wykazać, na podstawie konkretnych i udokumentowanych dowodów, że nowy produkt leczniczy zapewnia pacjentom korzyść i że stanowi wkład w opiekę nad nimi. W tym względzie Sąd uściślił,

81| Dokument Komisji VI/5330/97 z dnia 23 grudnia 1997 r., zatytułowany „Wytyczne dotyczące obliczania konsekwencji finansowych przy przygotowywaniu decyzji w sprawie rozliczenia rachunków EFOGR – Gwarancje”.

82| Sprawa C-575/19 P, **GMPO/Komisja**.

83| Rozporządzenie (WE) nr 141/2000 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 grudnia 1999 r. w sprawie sierocych produktów leczniczych (Dz.U. 2000, L 18, s. 1).

84| Rozporządzenie (WE) nr 726/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 31 marca 2004 r. ustanawiające wspólnotowe procedury wydawania pozwoleń dla produktów leczniczych stosowanych u ludzi i do celów weterynaryjnych i nadzoru nad nimi oraz ustanawiające Europejską Agencję Leków (Dz.U. 2004, L 136, s. 1).

85| Rozporządzenie Komisji (WE) nr 847/2000 z dnia 27 kwietnia 2000 r. ustanawiające przepisy w celu spełnienia kryteriów oznaczania produktów leczniczych jako sierocych produktów leczniczych oraz definicje pojęć „podobnego produktu leczniczego” i „wyższości klinicznej” (Dz.U. 2000, L 103, s. 5).

że spodziewana korzyść tego nowego produktu leczniczego w porównaniu z istniejącym produktem leczniczym powinna przekroczyć pewien próg ilościowy lub jakościowy, aby można było ją uznać za „znaczącą” lub „istotną” w rozumieniu odpowiednich ram prawnych.

W tej sprawie Komitet ds. Sierocych Produktów Leczniczych Europejskiej Agencji Leków uznał w swojej opinii, na podstawie której Komisja wydała zaskarżoną decyzję, że skarżąca nie przedstawiła wystarczających dowodów w celu wykazania, że istniał problem z dostępnością istniejącego już produktu leczniczego. W tym względzie, choć Sąd zauważył, że opinia wspomnianego komitetu nie zawiera złożonych ocen technicznych lub naukowych, lecz opiera się zasadniczo na ustaleniach faktycznych dotyczących dostępności w Unii referencyjnego produktu leczniczego, to jednak przeprowadził pełną kontrolę sądową legalności tej opinii. Zauważył on z jednej strony, że dochodzenie przeprowadzone przez komitet w celu sprawdzenia hipotez podniesionych przez skarżącą przed komitetem ma wysoką wartość dowodową oraz z drugiej strony, że dowody przedstawione przez skarżącą przed tym samym komitetem zostały poddane prawidłowej ocenie. Sąd stwierdził zatem, że zaskarżona decyzja, która potwierdza opinię Komitetu ds. Sierocych Produktów Leczniczych, nie jest dotknięta błędem w ocenie.

IX. Energia

W wyroku **Polska/Komisja** (T-883/16, odwołanie w toku⁸⁶, [EU:T:2019:567](#)), wydanym w dniu 10 września 2019 r., Sąd uwzględnił skargę o stwierdzenie nieważności wniesioną przez Rzeczpospolitą Polską na decyzję Komisji zatwierdzającą zmianę systemu ustanawiającego wyłączenie w odniesieniu do korzystania z gazociągu OPAL zaproponowaną przez niemiecki organ regulacyjny⁸⁷.

Gazociąg OPAL stanowi odcinek lądowy gazociągu Nord Stream 1, którym jest przesyłany gaz pochodzący z Rosji do Europy z pominięciem „tradycyjnych” państw tranzytu, takich jak Ukraina, Polska i Słowacja. W 2009 r. Komisja zatwierdziła, pod pewnymi warunkami, decyzję niemieckiego organu regulacyjnego o wyłączeniu gazociągu OPAL z przepisów dyrektywy 2003/55⁸⁸ (zastąpionej następnie dyrektywą 2009/73⁸⁹) dotyczących dostępu stron trzecich do sieci gazociągów i regulacji taryfowej. Ponieważ Gazprom nigdy nie spełnił jednego z warunków nałożonych przez Komisję, mógł on wykorzystywać jedynie 50% przepustowości gazociągu OPAL od momentu jego oddania do eksploatacji w 2011 r.

W 2016 r., na wniosek Gazpromu, niemiecki organ regulacyjny zgłosił Komisji swój zamiar dokonania zmiany niektórych postanowień wyłączenia przyznanego w 2009 r. Zasadniczo zamierzona zmiana miała umożliwić wykorzystanie pełnej przepustowości gazociągu OPAL, pod warunkiem że co najmniej 50% zdolności przesyłowych tego gazociągu będzie sprzedawane w ramach aukcji. Komisja zatwierdziła zmianę pod pewnymi warunkami. Ze względu na to, że ta decyzja Komisji pozwalała Gazpromowi na zmniejszenie ilości gazu

86| Sprawa C-848/19 P, **Niemcy/Polska**.

87| Decyzja Komisji C(2016) 6950 final z dnia 28 października 2016 r. w sprawie przeglądu warunków wyłączenia gazociągu OPAL, przyznanych na podstawie dyrektywy 2003/55/WE, spod zasad dotyczących dostępu stron trzecich do sieci oraz regulacji taryfowej.

88| Dyrektywa 2003/55/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 czerwca 2003 r. dotycząca wspólnych zasad rynku wewnętrznego gazu ziemnego i uchylająca dyrektywę 98/30/WE (Dz.U. 2003, L 176, s. 57).

89| Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/73/WE z dnia 13 lipca 2009 r. dotycząca wspólnych zasad rynku wewnętrznego gazu ziemnego i uchylająca dyrektywę 2003/55/WE (Dz.U. 2009, L 211, s. 94).

przesyłanego tranzytem przez Ukrainę i Słowację, a ostatecznie także ilości gazu przesyłanego tranzytem przez Polskę, to ostatnie państwo wniosło do Sądu skargę o stwierdzenie nieważności owej decyzji, powołując się między innymi na osłabienie swojego bezpieczeństwa energetycznego.

W pierwszej kolejności Sąd oddalił jako chybiony zarzut stwierdzenia nieważności oparty na naruszeniu art. 36 ust. 1 lit. a) dyrektywy 2009/73. Na podstawie tego przepisu infrastruktura gazowa może na wniosek zostać zwolniona na czas określony ze stosowania przepisów tej dyrektywy dotyczących dostępu stron trzecich do sieci gazociągów, o ile zostanie spełniony szereg warunków. Jako że zwiększenie bezpieczeństwa dostaw zalicza się do tych warunków, Polska zarzuciła Komisji, że naruszyła ten przepis. W tym względzie Sąd zauważył jednak, że to inwestycja w nową istotną infrastrukturę gazową, czyli w tym przypadku budowę gazociągu OPAL, musiała spełniać kryterium zwiększenia bezpieczeństwa dostaw. W związku z tym to w chwili podejmowania pierwotnej decyzji z 2009 r. na Komisji ciążył obowiązek upewnienia się, że planowana inwestycja spełnia to kryterium. Natomiast Komisja nie była zobowiązana do zbadania tego kryterium w ramach wydawania zaskarżonej decyzji w 2016 r. zatwierdzającej jedynie zmianę warunków, którymi zostało obwarowane pierwotne wyłączenie. Jako że nie planowano bowiem nowej inwestycji na tym etapie i z uwagi na okoliczność, że zaproponowana przez niemiecki organ zmiana warunków korzystania z gazociągu OPAL nie zmieniała tego gazociągu jako infrastruktury, do owej kwestii nie można było w 2016 r. ustosunkować się inaczej niż w 2009 r.

W drugiej kolejności Sąd zbadał po raz pierwszy ustanowioną w art. 194 ust. 1 TFUE zasadę solidarności energetycznej, na której naruszenie powołała się Polska. Przede wszystkim wskazał on, że jako szczególny wyraz, w dziedzinie energetyki, ogólnej zasady solidarności między państwami członkowskimi zasada ta obejmuje prawa i obowiązki zarówno dla Unii, jak i dla państw członkowskich. Ponadto Sąd wyjaśnił, że zasada ta nie ogranicza się do obowiązku wzajemnej pomocy w wyjątkowych sytuacjach kryzysowych związanych z dostawami lub funkcjonowaniem rynku wewnętrznego gazu. Wręcz przeciwnie, zasada solidarności obejmuje także spoczywający na Unii i państwach członkowskich ogólny obowiązek uwzględniania interesów pozostałych podmiotów w ramach wykonywania przysługujących im odpowiednio kompetencji. W ramach polityki Unii w dziedzinie energetyki oznacza to, że Unia i państwa członkowskie są obowiązane starać się w ramach wykonywania kompetencji przysługujących im w związku z tą polityką unikać podejmowania środków, które mogą naruszać interesy Unii i pozostałych państw członkowskich w zakresie bezpieczeństwa dostaw, ich efektywności gospodarczej i politycznej oraz dywersyfikacji źródeł zaopatrzenia. Wobec tego instytucje Unii i państwa członkowskie są w ramach stosowania tej polityki zobowiązane uwzględniać zarówno interesy Unii, jak i interesy poszczególnych państw członkowskich, oraz wyważać te interesy w przypadku sprzeczności.

W świetle takiego zakresu zasady solidarności w ramach wydawania zaskarżonej decyzji w 2016 r. na Komisji ciążył obowiązek dokonania oceny, czy zaproponowana przez niemiecki organ regulacyjny zmiana warunków korzystania z gazociągu OPAL może naruszyć interesy innych państw członkowskich w dziedzinie energetyki, a w przypadku odpowiedzi twierdzącej – wyważenia tych interesów z interesem, jaki owa zmiana stanowi dla Republiki Federalnej Niemiec, i w stosownym wypadku dla Unii. Jako że takie badanie nie zostało przeprowadzone w zaskarżonej decyzji, Sąd stwierdził jej nieważność.

X. Produkty chemiczne (REACH)

W dniu 20 września 2019 r. w wyroku **BASF Grenzach/ECHA** (T-125/17, [EU:T:2019:638](#)), wydanym przez izbę w składzie powiększonym, Sąd po raz pierwszy orzekł w przedmiocie zadań i kompetencji Rady Odwoławczej Europejskiej Agencji Chemikaliów (ECHA), a w szczególności w przedmiocie zakresu i dogłębności kontroli przeprowadzanej przez tę radę w ramach rozpatrywania wniesionego do niej odwołania od decyzji, w której ECHA zażądała dodatkowych informacji dotyczących oceny substancji triklosan na podstawie rozporządzenia nr 1907/2006⁹⁰.

Spółka skarżąca, będąca producentem triklosanu, jest jedynym podmiotem rejestrującym tę substancję w rozumieniu tego rozporządzenia. Po wydaniu przez ECHA decyzji, w której agencja ta zażądała od tej spółki dodatkowych informacji, spółka ta wniosła do Rady Odwoławczej tej agencji odwołanie, które zostało częściowo oddalone. W swej wniesionej do Sądu skardze skarżąca wniosła o stwierdzenie nieważności decyzji Rady Odwoławczej ECHA na podstawie zarzutów opartych na tym, że owa rada nie wykonała powierzonego jej zadania w zakresie kontroli, ponieważ nie przeanalizowała „de novo” mających naukowy charakter ocen, na których została oparta pierwotna decyzja ECHA. Podnoszone przez skarżącą argumenty nie mogły zostać uwzględnione i Sąd oddalił jej skargę z następujących względów:

W pierwszej kolejności, jeśli chodzi o zakres powierzonego Radzie Odwoławczej ECHA zadania z zakresu kontroli, Sąd zauważył, że żaden z przepisów rozporządzenia nr 1907/2006 ani rozporządzenia nr 771/2008⁹¹ nie przewiduje wyraźnie, iż w ramach wniesionego do niej odwołania od decyzji, w której ECHA żąda, w kontekście oceny substancji, dodatkowych informacji, Rada Odwoławcza przeprowadza, tak jak twierdzi skarżąca, analizę „de novo”, to znaczy bada kwestię, czy w chwili orzekania w przedmiocie odwołania, w świetle wszystkich istotnych okoliczności prawnych i faktycznych, a w szczególności kwestii o charakterze naukowym, nowa decyzja, zawierająca to samo rozstrzygnięcie co ta przed nią zakwestionowana, może zostać wydana zgodnie z prawem. Przeciwnie, z przepisów tych dwóch rozporządzeń wynika, że w ramach analizy takiego odwołania Rada Odwoławcza ogranicza się do zbadania, czy argumenty przedstawione przez stronę wnoszącą odwołanie mogą świadczyć o popełnieniu błędu mającego wpływ na zaskarżoną decyzję. Sąd stwierdził bowiem, że ze względu na kontradiktoryjny charakter prowadzonego przed Radą Odwoławczą ECHA postępowania takiego jak to przewidziane w ogólnych przepisach proceduralnych rozporządzenia nr 771/2008 przedmiot tego postępowania jest określony przez zarzuty wskazane przez stronę w ramach wniesionego przez nią do tej rady odwołania i że, co za tym idzie, ten typ środka zaskarżenia nie może mieć na celu jedynie zbadania, czy za pomocą informacji przedstawionych przez stronę wnoszącą odwołanie można wykazać, że w zakwestionowanej decyzji dopuszczono się błędów.

Ponadto Sąd wskazał, że z systematyki rozporządzenia nr 1907/2006 wynika, iż przepisy proceduralne, które mają zastosowanie do ECHA, gdy ta wydaje decyzję w pierwszej instancji, nie znajdują bezpośredniego zastosowania do Rady Odwoławczej. Sąd uznał więc, że Rada Odwoławcza nie ma obowiązku przeprowadzania badania porównywalnego z tym dokonywanym przez ECHA, gdy agencja ta wydaje rozstrzygnięcie w pierwszej instancji. Sąd uznał w szczególności, że Rada Odwoławcza nie ma obowiązku ponownego przeprowadzania analizy naukowej dokonanej już w pierwotnej decyzji ECHA, ponieważ, po pierwsze, ocena ta, przeprowadzana

90| Rozporządzenie (WE) nr 1907/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów (REACH), utworzenia Europejskiej Agencji Chemikaliów, zmieniające dyrektywę 1999/45/WE oraz uchylające rozporządzenie Rady (EWG) nr 793/93 i rozporządzenie Komisji (WE) nr 1488/94, jak również dyrektywę Rady 76/769/EWG i dyrektywy Komisji 91/155/EWG, 93/67/EWG, 93/105/WE i 2000/21/WE, (Dz.U. 2006, L 396, s. 1; sprostowanie Dz.U. 2007, L 136, s. 3).

91| Rozporządzenie Komisji (WE) nr 771/2008 z dnia 1 sierpnia 2008 r. ustanawiające zasady organizacji i procedury Rady Odwoławczej Europejskiej Agencji Chemikaliów (Dz.U. 2008, L 206, s. 5).

z poszanowaniem zasady ostrożności, powinna zostać powierzona ekspertom naukowym, i po drugie, żaden z ustanowionych w rozporządzeniach nr 1907/2006 i nr 771/2008 przepisów nie przewiduje, w ramach prowadzonego przed tą radą postępowania odwoławczego, takiej nowej oceny naukowej.

W drugiej kolejności, jeśli chodzi o dogłębną sprawowaną przez Radę Odwoławczą ECHA kontrolę, Sąd orzekł, że w odróżnieniu od kontroli sprawowanej przez sąd Unii, sprawowana przez Radę Odwoławczą kontrola odnosząca się do zawartych w decyzji ECHA ocen wysoce złożonych okoliczności faktycznych o charakterze naukowym nie może ograniczać się do sprawdzenia, czy nie doszło do popełnienia oczywistych błędów. Biorąc bowiem pod uwagę odpowiednie kwalifikacje naukowe i prawne członków Rady Odwoławczej ECHA, rada ta jest wyposażona w wiedzę ekspercką konieczną do tego, aby mogła ona samodzielnie przeprowadzać tego rodzaju ocenę. Tak więc Rada Odwoławcza, opierając się na kompetencjach prawnych i naukowych swoich członków, powinna zbadać, czy za pomocą przedstawionych przez stronę wnoszącą odwołanie argumentów można wykazać, że podstawy, na których opiera się ta decyzja, są błędne.

W wyroku z dnia 20 września 2019 r., **Niemcy/ECHA** (T-755/17, [EU:T:2019:647](#)), Sąd orzekł w przedmiocie zadań i kompetencji Rady Odwoławczej Europejskiej Agencji Chemikaliów (ECHA), a w szczególności w przedmiocie charakteru i dogłębnosci kontroli przeprowadzanej przez tę radę w ramach rozpatrywania wniesionego do niej odwołania od decyzji, w której ECHA zażądała dodatkowych informacji dotyczących oceny substancji benpat na podstawie rozporządzenia nr 1907/2006.

Po wydaniu przez ECHA decyzji, w której agencja ta zażądała dodatkowych informacji od spółek, które zarejestrowały benpat w ECHA, spółki te wniosły do Rady Odwoławczej tej agencji odwołanie, którego rozpatrzenie doprowadziło do częściowego uchylenia spornej decyzji. We wniesionej do Sądu skardze Republika Federalna Niemiec wniosła o stwierdzenie nieważności tej decyzji Rady Odwoławczej ECHA, co do zasady, ze względu na brak przysługujących tej radzie kompetencji do wydania rozstrzygnięcia w przedmiocie zarzutów, które miały na celu wykazanie istnienia błędów materialnych popełnionych w decyzji ECHA. Ze względu na to, że podnoszone przez to państwo członkowskie argumenty nie mogły zostać uwzględnione, jego skarga została częściowo oddalona przez Sąd, który orzekł, iż Rada Odwoławcza ECHA jest właściwa do badania takich zarzutów.

W pierwszej kolejności Sąd przypominał, w szczególności odnośnie do faktu, że członkowie Rady Odwoławczej są powoływani ze względu na posiadane przez nich doświadczenie oraz kompetencje naukowe i prawne, że rada ta jest wyposażona w wiedzę ekspercką konieczną do tego, aby mogła samodzielnie przeprowadzać oceny dotyczące dowodów o charakterze naukowym, i że celem wyposażenia tej rady w wiedzę ekspercką jest zagwarantowanie, aby rada ta mogła dokonywać wyważonej oceny aspektów zarówno prawnych, jak i technicznych. W drugiej kolejności Sąd wskazał, że ani w rozporządzeniu nr 1907/2006, ani w rozporządzeniu nr 771/2008 nie przewidziano szczególnych zasad dotyczących odwołań od decyzji w przedmiocie oceny substancji.

W trzeciej kolejności Sąd uznał, że cele, jakim służy możliwość wniesienia do Rady Odwoławczej odwołania od decyzji ECHA, przemawiają za tym, aby uznać, iż rada ta jest właściwa do zbadania zarzutów, które mają na celu wykazanie istnienia błędów materialnych popełnionych w takiej decyzji. Sąd uznał bowiem, że ze względu na to, iż kontrola przeprowadzana przez Radę Odwoławczą ECHA jest bardziej dogłębną niż ta przeprowadzana przez sąd Unii, kompetencje tej rady nie ograniczają się do zweryfikowania, czy nie popełniono oczywistych błędów, lecz obejmują też weryfikację technicznych aspektów decyzji, w której zażądano dodatkowych informacji. Ponadto ograniczenie kompetencji Rady Odwoławczej ECHA skutkowałoby tym, że rada ta nie mogłaby w pełni pełnić swej funkcji, która polega na ograniczeniu ilości kierowanych do sądu Unii

sporów, przy jednoczesnym zapewnieniu prawa do skutecznego środka prawnego, i byłoby sprzeczne ze względami, dla których ustanowiono przepisy dotyczące przyjmowania odwołań do rozpoznania w sprawach, które były już rozpatrywane dwukrotnie, najpierw przez tę radę, a następnie przez Sąd⁹².

W czwartej i ostatniej kolejności Sąd uznał, że wyposażenie Rady Odwoławczej w ograniczone kompetencje nie może gwarantować skutecznego środka odwoławczego w rozumieniu art. 47 akapit pierwszy karty praw podstawowych. Przypomniawszy, że Rada Odwoławcza ogranicza się do zbadania w ramach procedury kontrydiktoryjnej, czy za pomocą wysuniętych przed nią argumentów można wykazać, iż w spornej decyzji dopuszczono się błędu, Sąd uznał, że w przypadku przyjęcia takiej ograniczonej kompetencji zarzuty oparte na istnieniu błędów materialnych popełnionych w decyzji ECHA nie mogłyby zostać skutecznie powołane w ramach wniesionej do Sądu skargi o stwierdzenie nieważności decyzji tej rady. Przyjęcie podejścia polegającego na przyjęciu ograniczonych kompetencji Rady Odwoławczej skutkowałoby ponadto wnoszeniem do niej odwołań, które byłyby zbędne w tym sensie, że strona wnosząca odwołanie domagająca się stwierdzenia nieważności decyzji ECHA wyłącznie na podstawie zarzutów opartych na błędach materialnych obarczających tę decyzję musiałaby wnieść odwołanie do tej rady, choć takie odwołanie systematycznie podlegałoby w takim przypadku odrzuceniu.

XI. Dumping

W wyroku wydanym w dniu 20 marca 2019 r., *Foshan Lihua Ceramic/Komisja* (T-310/16, [EU:T:2019:170](#)), Sąd oddalił skargę spółki Foshan Lihua Ceramic, będącej chińskim producentem eksportującym (zwanej dalej „skarżącą”), o stwierdzenie nieważności decyzji Komisji w sprawie oddalenia jej wniosku o traktowanie jako nowego producenta eksportującego w odniesieniu do ostatecznych środków antydumpingowych nałożonych na przywóz płytek ceramicznych pochodzących z Chińskiej Republiki Ludowej rozporządzeniem wykonawczym Rady (UE) nr 917/2011⁹³ (zwanym dalej „rozporządzeniem ostatecznym”). Na skarżącą, która nie uczestniczyła w postępowaniu administracyjnym, które doprowadziło do przyjęcia rzeczzonego rozporządzenia, nałożono stawki cła antydumpingowego ustalone przy użyciu najwyższego marginesu dumpingu ustalonego dla reprezentatywnego rodzaju produktu w odniesieniu do producenta eksportującego, który uczestniczył w owym postępowaniu. Komisja oddaliła wniosek o przyznanie statusu nowego producenta eksportującego na tej podstawie, że skarżąca nie wykazała, iż spełniała warunki przyznania takiego statusu.

Sąd zauważył przede wszystkim, że art. 11 ust. 5 rozporządzenia nr 1225/2009⁹⁴ (zwanego dalej „rozporządzeniem podstawowym”), który stanowi transpozycję odpowiednich przepisów rozporządzenia podstawowego dotyczących procedur i przebiegu dochodzenia – w tym jego art. 5 ust. 10 i 11 oraz art. 6 ust. 7 – jedynie w odniesieniu do procedur przeglądu przewidzianych w art. 11 ust. 2–4 tego rozporządzenia, nie ma zastosowania w ramach dochodzenia prowadzonego na podstawie art. 3 rozporządzenia ostatecznego.

92| Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2019/629 z dnia 17 kwietnia 2019 r. zmieniające Protokół nr 3 w sprawie statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (Dz.U. 2019, L 111, s. 1).

93| Rozporządzenie wykonawcze Rady (UE) nr 917/2011 z dnia 12 września 2011 r. nakładające ostateczne cło antydumpingowe i stanowiące o ostatecznym pobraniu tymczasowego cła nałożonego na przywóz płytek ceramicznych pochodzących z Chińskiej Republiki Ludowej (Dz.U. 2011, L 238, s. 1).

94| Rozporządzenie Rady (WE) nr 1225/2009 z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony przed przywozem produktów po cenach dumpingowych z krajów niebędących członkami Wspólnoty Europejskiej (Dz.U. 2009, L 343, s. 51), ostatnio zmienione rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 37/2014 z dnia 15 stycznia 2014 r. zmieniającym niektóre rozporządzenia dotyczące wspólnej polityki handlowej w odniesieniu do procedur przyjmowania niektórych środków (Dz.U. 2014, L 18, s. 1).

W odniesieniu do podnoszonego naruszenia art. 9.5 Porozumienia o stosowaniu art. VI Układu ogólnego w sprawie taryf celnych i handlu z 1994 r. (GATT) (zwanego dalej „porozumieniem antydumpingowym”)⁹⁵ Sąd stwierdził, że o ile brzmienie art. 11 ust. 4 akapity od pierwszego do trzeciego rozporządzenia podstawowego jest, z wyjątkiem trzeciego warunku związanego z istnieniem wywozu po okresie objętym pierwotnym dochodzeniem, analogiczne do brzmienia art. 9.5 porozumienia antydumpingowego, o tyle art. 11 ust. 4 tego rozporządzenia zawiera jeszcze akapit czwarty, zgodnie z którym artykuł ten nie ma zastosowania, w przypadku gdy instytucje zastosowały kontrolę wyrwykową w pierwotnym dochodzeniu. Wyjątek ten ma na celu uniknięcie stawiania nowych producentów eksportujących w sytuacji proceduralnej korzystniejszej niż sytuacja producentów eksportujących, którzy współpracowali w pierwotnym dochodzeniu, ale nie zostali objęci próbą. Kwestia ta nie została uwzględniona w porozumieniu antydumpingowym. W związku z tym art. 11 ust. 4 akapit czwarty rozporządzenia podstawowego stanowi wyraz woli prawodawcy Unii do przyjęcia, w odniesieniu do warunków wszczęcia przeglądu statusu nowych producentów eksportujących, podejścia właściwego porządkowi prawnemu Unii, a zatem wspomnianego przepisu nie można uznać za środek przeznaczony do zapewnienia w porządku prawnym Unii wykonania szczególnego obowiązku przyjętego w ramach Światowej Organizacji Handlu. Z powyższego wynika, że art. 9.5 porozumienia antydumpingowego nie jest bezpośrednio skuteczny w porządku prawnym Unii.

Następnie Sąd orzekł, iż z uwagi na to, że cele dochodzenia prowadzonego na podstawie art. 3 rozporządzenia ostatecznego są bardziej ograniczone niż cele dochodzenia prowadzonego na podstawie art. 11 ust. 4 rozporządzenia podstawowego, jest uzasadnione, aby mniejsza liczba osób była informowana o wszczęciu dochodzenia na podstawie art. 3 rozporządzenia ostatecznego. W istocie, podczas gdy dochodzenie prowadzone na podstawie art. 11 ust. 4 rozporządzenia podstawowego ma na celu określenie nie tylko, czy dany przedsiębiorca jest nowym producentem eksportującym, ale także, w razie odpowiedzi twierdzącej na pierwsze pytanie, jego indywidualnego marginesu dumpingu, dochodzenie prowadzone na podstawie art. 3 rozporządzenia ostatecznego ma wyłącznie na celu sprawdzenie, czy dany przedsiębiorca jest nowym producentem eksportującym. W trakcie tego dochodzenia musi on wykazać, że nie eksportował towarów określonych w art. 1 ust. 1 rozporządzenia ostatecznego pochodzących z Chin w okresie objętym pierwotnym dochodzeniem, że nie jest powiązany z żadnym eksporterem lub producentem podlegającym środkom nałożonym tym rozporządzeniem oraz że faktycznie dokonał wywozu towarów objętych postępowaniem lub zobowiązał się nieodwołalnie w drodze umowy do wywozu znacznej ilości tych towarów do Unii po okresie objętym pierwotnym dochodzeniem. Ponieważ warunki te są związane z indywidualną sytuacją danego przedsiębiorcy, to właśnie z całą pewnością on, a nie jakakolwiek osoba trzecia jest najwłaściwszą osobą, która może dostarczyć niezbędnych informacji.

Wreszcie, jeśli chodzi o ciężar i zakres dowodu, Sąd wyjaśnił, że wywiązanie się z obowiązku w zakresie ciężaru dowodu przez osobę ubiegającą się o przyznanie statusu nowego producenta eksportującego zarówno na podstawie art. 3 rozporządzenia ostatecznego, jak i zgodnie z art. 11 ust. 4 rozporządzenia podstawowego nie ma w sobie nic niemożliwego do zrealizowania. Dostarczenie kompletnych, spójnych i wiarygodnych informacji i dowodów, w szczególności w odniesieniu do całości sprzedaży skarżącej i struktury jej grupy, pozwoliłoby Komisji wykluczyć, jeżeli rzeczywiście nie miało to miejsca, że produkt objęty postępowaniem był przedmiotem wywozu do Unii w okresie objętym pierwotnym dochodzeniem, a nawet stwierdzić, iż skarżąca nie była powiązana z żadnym producentem eksportującym, który podlegał odnośnym cłom antydumpingowym.

⁹⁵ Porozumienie w sprawie stosowania art. VI Układu ogólnego w sprawie taryf celnych i handlu z 1994 r. (GATT) (Dz.U. 1994, L 336, s. 103), zawartego w załączniku 1 A do Porozumienia ustanawiającego Światową Organizację Handlu (WTO) (Dz.U. 1994, L 336, s. 3).

W tym zakresie nie jest zadaniem Komisji ani wykazanie istnienia wywozu do Unii produktu objętego postępowaniem przez skarżącą lub powiązań z odnośnymi przedsiębiorstwami podlegającymi cłom antydumpingowym, ani dostarczenie dowodów w tym względzie. Aby móc oddalić wnioszek o przyznanie takiego statusu, wystarczy w istocie, by dowody dostarczone przez dany podmiot gospodarczy były niewystarczające do poparcia jego twierdzeń. Natomiast rolą Komisji w ramach przeprowadzania dochodzeń w przedmiocie przyznania statusu nowego producenta eksportującego jest zweryfikowanie za pomocą wszelkich dostępnych jej środków prawdziwości twierdzeń takiego podmiotu i przedstawionych przez niego dowodów.

W wyroku z dnia 8 maja 2019 r., *Stemcor London i Samac Steel Supplies/Komisja* (T-749/16, [EU:T:2019:310](#)) Sąd oddalił skargę o stwierdzenie nieważności rozporządzenia Komisji 2016/1329⁹⁶ (zwanego dalej „zaskarżonym rozporządzeniem”) przewidującego nałożenie z mocą wsteczną ostatecznego cła antydumpingowego na przywóz niektórych płaskich wyrobów ze stali walcowanych na zimno pochodzących z Chińskiej Republiki Ludowej i Federacji Rosyjskiej.

W wyroku tym Sąd po raz pierwszy zajął stanowisko w przedmiocie przewidzianego w art. 10 ust. 4 podstawowego rozporządzenia antydumpingowego⁹⁷ mechanizmu umożliwiającego Komisji nałożenie z mocą wsteczną cła antydumpingowego na produkty, które zostały wprowadzone do konsumpcji nie wcześniej niż 90 dni przed datą zastosowania środków tymczasowych (ale nie przed wszczęciem postępowania), w sytuacji gdy odnośny przywóz został poddany rejestracji, „dany produkt w przeszłości stanowił przedmiot dumpingu w dłuższym okresie lub importer był świadomy albo powinien być świadomy dumpingu w zakresie jego rozmiarów i szkody, domniemanej bądź stwierdzonej” [art. 10 ust. 4 lit. c)] oraz gdy „poza rozmiarem przywozu, który spowodował szkodę, w okresie objętym postępowaniem przywóz nadal znacznie rośnie, co przy uwzględnieniu momentu, w którym ma on miejsce, jego wielkości i innych okoliczności może znacznie osłabić skutki ostatecznego cła antydumpingowego, które ma zostać wprowadzone” [art. 10 ust. 4 lit. d)].

Wobec tego, że skarżące podniosły w pierwszej kolejności, iż Komisja popełniła szereg błędów przy wykładni i stosowaniu przesłanek przewidzianych w art. 10 ust. 4 lit. c) rozporządzenia podstawowego, Sąd odrzucił zaproponowaną wykładnię, zgodnie z którą stan świadomości importerów należy oceniać w odniesieniu do dumpingu „faktycznego”, a nie tylko „domniemanego”, aby została spełniona przesłanka, o której mowa w art. 10 ust. 4 lit. c) rozporządzenia podstawowego, i uznał, że w celu zapewnienia skuteczności (effet utile) tego przepisu terminy „domniemany” lub „stwierdzony” należy traktować jako odnoszące się zarówno do rozmiaru dumpingu, jak i szkody.

Sąd uznał następnie, że dowody zawarte w jawnej wersji skargi złożonej do Komisji i w zawiadomieniu o wszczęciu postępowania były w tej sprawie wystarczające, aby importerzy, którzy są doświadczonymi przedsiębiorcami, mieli świadomość rozmiaru domniemanego dumpingu, w rozumieniu art. 10 ust. 4 rozporządzenia podstawowego, od chwili wszczęcia postępowania.

96] Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2016/1329 z dnia 29 lipca 2016 r. nakładające ostateczne cło antydumpingowe na zarejestrowany przywóz niektórych płaskich wyrobów ze stali walcowanych na zimno pochodzących z Chińskiej Republiki Ludowej i Federacji Rosyjskiej (Dz.U. 2016, L 210, s. 27).

97] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1036 z dnia 8 czerwca 2016 r. w sprawie ochrony przed przywozem produktów po cenach dumpingowych z krajów niebędących członkami Unii Europejskiej (Dz.U. 2016, L 176, s. 21).

Co się tyczy art. 10 ust. 4 lit. d) rozporządzenia podstawowego, Sąd orzekł, że właściwy dla oceny „dalszego znacznego wzrostu przywozu” okres musi obejmować czas, który upłynął od opublikowania zawiadomienia o wszczęciu postępowania, ponieważ to właśnie od tego momentu importerzy wiedzieli, że możliwe jest zastosowanie z mocą wsteczną ceł z tytułu zarejestrowanego przywozu, oraz mogli być skłonni dokonywać masowego przywozu odnośnych produktów w perspektywie ustanowienia tych ceł w przyszłości.

Sąd wyjaśnił następnie, że dalszy znaczny wzrost przywozu należy – w celu ustalenia, czy ujęty łącznie przywóz może znacznie osłabić skutki ceł ostatecznych, a zatem stworzyć dodatkową szkodę dla przemysłu unijnego – oceniać całościowo, bez uwzględnienia subiektywnej i indywidualnej sytuacji zainteresowanych importerów.

Sąd orzekł ponadto, że „znaczny” charakter wzrostu jest ustalany na podstawie analizy poszczególnych przypadków, nie tylko poprzez porównanie miesięcznych średnich ważonych przywozu, który miał miejsce w okresie objętym dochodzeniem, z przywozem, który miał miejsce w okresie od opublikowania zawiadomienia o wszczęciu postępowania do wprowadzenia środków tymczasowych, ale także z uwzględnieniem wszystkich innych istotnych okoliczności, dotyczących w szczególności zmian łącznej konsumpcji produktu objętego postępowaniem w Unii, zmian w zakresie zapasów oraz zmian udziałów w rynku.

W konsekwencji Sąd orzekł, że Komisja mogła słusznie stwierdzić, iż dalszy znaczny wzrost przywozu, z uwagi na jego wielkość, moment, w którym miał on miejsce, oraz inne okoliczności, to znaczy spadek cen oraz znaczny wzrost zapasów, miał dalszy negatywny wpływ na ceny i udział przemysłu unijnego w rynku Unii, a zatem mógł znacznie osłabić skutki ostatecznego cła antydumpingowego.

Wyrokiem z dnia 3 grudnia 2019 r., *Yieh United Steel/Komisja* (T-607/15, [EU:T:2019:831](#)), Sąd oddalił przedstawione przez Yieh United Steel Corp. żądanie stwierdzenia nieważności rozporządzenia wykonawczego Komisji 2015/1429 nakładającego cła antydumpingowe na przywóz płaskich wyrobów ze stali nierdzewnej walcowanych na zimno pochodzących z Chińskiej Republiki Ludowej i Tajwanu⁹⁸.

U podstaw tej sprawy leży postępowanie antydumpingowe prowadzone przez Komisję w latach 2014 i 2015, które doprowadziło do ustanowienia przez zaskarżone rozporządzenie cła antydumpingowego w wysokości 6,8% na przywóz płaskich wyrobów ze stali nierdzewnej walcowanych na zimno. Skarżąca jest spółką z siedzibą na Tajwanie, prowadzącą działalność w zakresie produkcji i dystrybucji produktów objętym tym cłem antydumpingowym.

Skarżąca zwróciła się do Sądu w celu uzyskania stwierdzenia nieważności rozporządzenia wykonawczego 2015/1429 w zakresie, w jakim ono jej dotyczy, powołując się w szczególności na naruszenie art. 2 podstawowego rozporządzenia antydumpingowego⁹⁹. Na podstawie ust. 2 tego przepisu „wartość normalna” produktów objętych cłem antydumpingowym jest zazwyczaj ustalana na podstawie sprzedaży produktu podobnego z przeznaczeniem na konsumpcję na rynku wewnętrznym kraju wywozu. Zgodnie z ust. 1 wspomnianego artykułu wartość normalna produktu objętego cłem antydumpingowym jest zwykle oparta na cenach uiszczonych lub należnych w zwykłym obrocie handlowym przez niezależnych nabywców.

W tym względzie skarżąca zakwestionowała w szczególności odmowę odliczenia przez Komisję wartości odzyskanego złomu od kosztów produkcji produktu objętego cłem antydumpingowym przy ustalaniu jego wartości normalnej. Ponadto Komisja niesłusznie odmówiła uwzględnienia części jej sprzedaży na rzecz

98| Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2015/1429 z dnia 26 sierpnia 2015 r. nakładające ostateczne cło antydumpingowe na przywóz płaskich wyrobów ze stali nierdzewnej walcowanych na zimno pochodzących z Chińskiej Republiki Ludowej i Tajwanu (Dz.U. 2015, L 224, s. 10).

99| Rozporządzenie Rady (WE) nr 1225/2009 z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony przed przywozem produktów po cenach dumpingowych z krajów niebędących członkami Wspólnoty Europejskiej (Dz.U. 2009, L 343, s. 51; sprostowanie Dz.U. 2010, L 7, s. 22).

niezależnego klienta w kraju wywozu, będącego również dystrybutorem produktu objętego postępowaniem, która to sprzedaż zdaniem skarżącej stanowiła sprzedaż krajową, ponieważ skarżąca nie przeznaczyła jej na wywóz ani też nie знаła ich ostatecznego miejsca przeznaczenia. Z kolei Komisja odmówiła uwzględnienia tej sprzedaży przy ustalaniu wartości normalnej produktu objętego postępowaniem, przyjmując, że zgodnie z dochodzeniem istniały obiektywne dowody na to, że sprzedaż ta była w rzeczywistości sprzedażą eksportową, której część dodatkowo podlegała systemowi bonifikat wywozowych.

Sąd uznał na wstępie, że Komisja mogła odrzucić wniosek o odliczenia wartości odzyskanego złomu od kosztu produkcji produktu objętego cłem antydumpingowym w braku możliwości dokładnego sprawdzenia, czy koszty związane z produkcją i sprzedażą złomu przeznaczonego do odzysku zostały właściwie odzwierciedlone w zapisach księgowych skarżącej.

Odnosząc się do żądania uwzględnienia sprzedaży płaskich wyrobów ze stali nierdzewnej walcowanych na zimno na rzecz niezależnego klienta w państwie wywozu, Sąd zauważył przede wszystkim, że chociaż istniały rozbieżności pomiędzy różnymi wersjami językowymi art. 2 ust. 2 podstawowego rozporządzenia antydumpingowego, to jednak znaczna część tych wersji językowych odnosi się do przeznaczenia produktu objętego postępowaniem, bez odnoszenia się do zamiaru producenta co do wspomnianego przeznaczenia w chwili sprzedaży.

Następnie Sąd, po pierwsze, podkreślił, że art. 2.1 porozumienia antydumpingowego GATT¹⁰⁰ posługuje się w trzech językach urzędowych, odpowiednio, wyrażeniem: „destined for consumption” w języku angielskim, „destiné à la consommation” w języku francuskim i „destinado al consumo” w języku hiszpańskim, oraz po drugie, przypomniał, że przepisy podstawowego rozporządzenia antydumpingowego należy interpretować w miarę możliwości w świetle odpowiednich postanowień wspomnianego porozumienia antydumpingowego.

Wykładnię, zgodnie z którą nie ma konieczności poszukiwania „zamiaru” lub „szczególnej wiedzy” sprzedającego co do ostatecznego przeznaczenia produktu objętego postępowaniem, potwierdza również dokonana przez Sąd analiza kontekstu art. 2 podstawowego rozporządzenia antydumpingowego.

Za wykładnią tą przemawia również cel dochodzenia antydumpingowego polegający na poszukiwaniu obiektywnych dowodów. W tym kontekście uzależnienie wykluczenia przy ustalaniu wartości normalnej sprzedaży produktów, które zostały wywiezione, od wykazania zamiaru sprzedawcy co do ostatecznego przeznaczenia produktu objętego postępowaniem, pozwoliłoby zdaniem Sądu na uwzględnienie, przy ustalaniu wartości normalnej, cen wywiezionych produktów, które mogłyby zniekształcić i uniemożliwić prawidłowe ustalenie wspomnianej wartości normalnej.

Wreszcie Sąd wskazał, że wykładnia ta jest również zgodna z zasadami przewidywalności i pewności prawa, podczas gdy zastosowanie kryterium opartego na zamiarze lub szczególnej wiedzy sprzedawcy uzależniałoby uwzględnienie ceny sprzedaży wywiezionych produktów przy ustalaniu wartości normalnej od subiektywnego elementu, którego istnienie mogłoby okazać się w praktyce niepewne, a nawet niemożliwe do wykazania.

W ten sposób Sąd wywnioskował, że skarżąca nie wykazała w tej sprawie, że Komisja naruszyła prawo lub popełniła oczywisty błąd w ocenie okoliczności faktycznych, odmawiając uwzględnienia przy ustalaniu wartości normalnej produktu objętego postępowaniem antydumpingowym sprzedaży skarżącej na rzecz jej niezależnego klienta.

100| Artykuł VI Układu ogólnego w sprawie taryf celnych i handlu 1994 (GATT) (Dz.U. 1994, L 336, s. 103, zawartego w załączniku 1 A do Porozumienia ustanawiającego Światową Organizację Handlu (WTO) (Dz.U. 1994, L 336, s. 3).

XII. Dostęp do dokumentów instytucji

W 2019 r. Sąd miał okazję dokonać uściśleń w odniesieniu do pojęcia informacji dotyczących emisji do środowiska, wyjątku dotyczącego ochrony dokumentów przeznaczonych do użytku wewnętrznego oraz zakresu ogólnego domniemania poufności dokumentów związanych z postępowaniami w zakresie kontroli pomocy państwa.

1. Pojęcie informacji dotyczących emisji do środowiska

W wyroku *Tweeddale/EFSA* (T-716/14, [EU:T:2019:141](#)), wydanym w dniu 7 marca 2019 r., Sąd uwzględnił wniesioną na podstawie art. 263 TFUE przez C. Tweedale’a skargę o stwierdzenie częściowej nieważności decyzji Europejskiego Urzędu ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA), w której EFSA na podstawie art. 4 ust. 2 rozporządzenia nr 1049/2001¹⁰¹ odmówiła skarżącemu udzielenia dostępu do badań toksyczności glifosatu. EFSA uznała, że nie istnieje nadrzędny interes publiczny przemawiający za ujawnieniem części objętych wnioskiem badań, ponieważ badania te nie stanowią informacji, które „dotyczą emisji do środowiska” w rozumieniu rozporządzenia nr 1367/2006¹⁰². Skarżący powoływał się w szczególności na naruszenie art. 4 ust. 2 rozporządzenia nr 1049/2001 i art. 6 ust. 1 rozporządzenia nr 1367/2006 ze względu na to, że badania objęte wnioskiem można było zakwalifikować jako informacje, które „dotyczą emisji do środowiska” w rozumieniu tego ostatniego przepisu.

Sąd przypomniał na wstępie, że instytucja Unii Europejskiej, do której wpłynął wniosek o udzielenie dostępu do dokumentu, nie może uzasadnić odmowy jego ujawnienia na podstawie przewidzianego w art. 4 ust. 2 tiret pierwsze rozporządzenia nr 1049/2001 wyjątku dotyczącego ochrony interesów handlowych określonej osoby fizycznej lub prawnej, jeżeli informacje zawarte w tym dokumencie stanowią informacje, które „dotyczą emisji do środowiska” w rozumieniu art. 6 ust. 1 rozporządzenia nr 1367/2006. W tym sensie Sąd uznał, że należy zatem ustalić, czy informacje zawarte w badaniach objętych wnioskiem stanowią informacje, które „dotyczą emisji do środowiska” w rozumieniu tego przepisu.

W odniesieniu do pojęcia informacji, które „dotyczą emisji do środowiska” Sąd uznał, że nie może ono ograniczać się wyłącznie do informacji dotyczących emisji rzeczywiście uwolnionych do środowiska przy okazji kontaktu danego środka ochrony roślin lub danej substancji czynnej z roślinami lub glebą, ale zakresem tego pojęcia objęte są również informacje o przewidywalnych emisjach danego środka ochrony roślin lub danej substancji czynnej do środowiska w normalnych lub realistycznych warunkach używania tego środka lub tej substancji, odpowiadających warunkom wydania zezwolenia na wprowadzenie do obrotu i przeważającym na danym obszarze, gdzie ten środek lub ta substancja mają być używane.

W tym względzie Sąd orzekł, że zawarta w środkach ochrony roślin substancja czynna, taka jak glifosat, jest w ramach jej normalnego użycia przeznaczona do uwolnienia do środowiska z racji samej swojej funkcji, a zatem jej przewidywalnych emisji do środowiska nie można uważać za czysto hipotetyczne ani nawet za wyłącznie przewidywalne. Ponieważ glifosat jest dopuszczony do obrotu w państwach członkowskich od

¹⁰¹ Rozporządzenie (WE) nr 1049/2001 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 maja 2001 r. w sprawie publicznego dostępu do dokumentów Parlamentu Europejskiego, Rady i Komisji (Dz.U. 2001, L 145, s. 43).

¹⁰² Rozporządzenie (WE) nr 1367/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 6 września 2006 r. w sprawie zastosowania postanowień Konwencji z Aarhus o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do [wymiaru] sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska do instytucji i organów Wspólnoty (Dz.U. 2006, L 264, s. 13).

2002 r. i był rzeczywiście stosowany w środkach ochrony roślin, jego emisje do środowiska są rzeczywiste. Badania objęte wnioskiem mają zatem na celu ustalenie toksyczności substancji czynnej, która rzeczywiście występuje w środowisku.

Następnie Sąd podkreślił, że zgodnie z orzecznictwem Trybunału pojęcie informacji, które „dotyczą emisji do środowiska”, nie ogranicza się do informacji pozwalających na ocenę emisji jako takich, ale dotyczy także informacji o skutkach tych emisji. W tym sensie Sąd przyjął, że badania objęte wnioskiem mają na celu określenie granic, w ramach których glifosat, jeżeli występuje w żywności, nie stanowi bardziej lub mniej długoterminowego zagrożenia dla zdrowia ludzi, a zatem ustalenie szeregu wartości odnoszących się do skutków emisji glifosatu dla zdrowia ludzi. Tymczasem zdaniem Sądu w celu zakwalifikowania badań jako informacji, które „dotyczą emisji do środowiska”, istotne są nie tyle warunki, w jakich przeprowadzono te badania, w szczególności to, że zostały lub nie zostały przeprowadzone w laboratorium, ile ich przedmiot.

Wreszcie Sąd uznał, że udzielenie skarżącemu dostępu do badań objętych wnioskiem umożliwiłoby mu zrozumienie sposobu, w jaki uwalnianie glifosatu do środowiska może wpływać na zdrowie ludzi, i że w związku z tym badania objęte wnioskiem należy uznać za stanowiące informacje, które „dotyczą emisji do środowiska” w rozumieniu art. 6 ust. 1 rozporządzenia nr 1367/2006.

2. Wyjątek dotyczący ochrony dokumentów przeznaczonych do użytku wewnętrznego

W sprawie, w której zapadł wyrok z dnia 12 marca 2019 r., *De Masi i Varoufakis/EBC* (T-798/17, odwołanie w toku¹⁰³, [EU:T:2019:154](#)), do Sądu wniesiono skargę o stwierdzenie nieważności decyzji Europejskiego Banku Centralnego (EBC) odmawiającej przyznania skarżącym, Fabiowi de Masiemu i Yanisowi Varoufakisowi, dostępu do dokumentu zatytułowanego „Odpowiedzi na pytania dotyczące wykładni art. 14.4 Protokołu w sprawie statutu Europejskiego Systemu Banków Centralnych i Europejskiego Banku Centralnego”. Dokument ten zawierał odpowiedź zewnętrznego doradcy na wniosek o wydanie opinii prawnej, który został do niego skierowany przez EBC w przedmiocie uprawnień przysługujących Radzie Prezesów na podstawie art. 14.4 wskazanego protokołu. W dokumencie tym zbadano w szczególności zakazy, ograniczenia lub warunki, jakimi rada ta może obwarować wykonywanie przez krajowe banki centralne funkcji poza Europejskim Systemem Banków Centralnych (ESBC) w zakresie, w jakim takie funkcje mogą kolidować z celami i zadaniami ESBC. EBC odmówił dostępu do wskazanego dokumentu, powołując się, po pierwsze, na wyjątek przewidziany w art. 4 ust. 2 tiret drugie decyzji 2004/258¹⁰⁴ dotyczący ochrony opinii prawnych, a po drugie, na wyjątek przewidziany w art. 4 ust. 3 akapit pierwszy tej decyzji, dotyczący ochrony dokumentów przeznaczonych do użytku wewnętrznego.

W odniesieniu do wyjątku dotyczącego ochrony dokumentów przeznaczonych do użytku wewnętrznego Sąd zwrócił uwagę na różnice między brzmieniem art. 4 ust. 3 akapit pierwszy decyzji 2004/258 a brzmieniem art. 4 ust. 3 rozporządzenia nr 1049/2001. W tym względzie Sąd uznał, że w ramach wyjątku przewidzianego w art. 4 ust. 3 akapit pierwszy decyzji 2004/258 wykazanie poważnego naruszenia procesu podejmowania decyzji nie jest wymagane. Ponadto Sąd uznał, że interes publiczny leżący u podstaw tego wyjątku dotyczy ochrony z jednej strony wewnętrznej przestrzeni rozważań EBC, umożliwiającej poufną wymianę poglądów

103| Sprawa C-342/19 P, *De Masi i Varoufakis/EBC*.

104| Decyzja Europejskiego Banku Centralnego 2004/258/WE z dnia 4 marca 2004 r. w sprawie publicznego dostępu do dokumentów Europejskiego Banku Centralnego (EBC/2004/3) (Dz.U. 2004, L 80, s. 42), zmieniona decyzjami Europejskiego Banku Centralnego 2011/342/UE z dnia 9 maja 2011 r. (EBC/2011/6) (Dz.U. 2011, L 158, s. 37) oraz Europejskiego Banku Centralnego (UE) 2015/529 z dnia 21 stycznia 2015 r. (EBC/2015/1) (Dz.U. 2015, L 84, s. 64).

w ramach organów decyzyjnych tej instytucji w związku z obradami i wstępnymi konsultacjami, a z drugiej strony przestrzeni poufnej wymiany poglądów między EBC a zainteresowanymi organami krajowymi. Sąd orzekł zatem, że EBC mógł zasadnie uznać, iż sporny dokument jest dokumentem przeznaczonym do użytku wewnętrznego w rozumieniu art. 4 ust. 3 akapit pierwszy decyzji 2004/258, w zakresie, w jakim bank ten uznał, że ów dokument służy dostarczeniu informacji i udzieleniu wsparcia w związku z obradami Rady Prezesów w ramach kompetencji, które zostały jej przyznane w myśl art. 14.4 protokołu w sprawie statutu ESBC i EBC.

Co się tyczy argumentu opartego na istnieniu nadrzędnego interesu publicznego uzasadniającego ujawnienie spornego dokumentu, Sąd uznał, że taki interes nie został wykazany w tej sprawie. W każdym razie Sąd podkreślił, że interes w uzyskaniu dostępu do tego dokumentu jako domniemanego dokumentu przygotowawczego poprzedzającego zawarcie porozumienia dotyczącego nadzwyczajnego wsparcia płynności nie może mieć pierwszeństwa przed interesem leżącym u podstaw wyjątku przewidzianego w art. 4 ust. 3 akapit pierwszy decyzji 2004/258. W związku z tym EBC postąpił słusznie, uzasadniając odmowę dostępu do spornego dokumentu wyjątkiem od prawa dostępu przewidzianym w art. 4 ust. 3 akapit pierwszy decyzji 2004/258, dotyczącym dokumentów przeznaczonych do użytku wewnętrznego.

3. Zakres ogólnego domniemania poufności dokumentów związanych z postępowaniami w zakresie kontroli pomocy państwa

W sprawie zakończonej wyrokiem *Commune de Fessenheim i in./Komisja* (T-751/17, [EU:T:2019:330](#)), ogłoszonym w dniu 14 maja 2019 r., Sąd musiał się wypowiedzieć w przedmiocie zastosowania ogólnego domniemania poufności dokumentów związanych z postępowaniami w zakresie kontroli pomocy państwa w odniesieniu do dokumentów wymienianych w ramach kontaktów przedzgłoszeniowych.

W tej sprawie rząd francuski przekazał Komisji, w ramach postępowania przedzgłoszeniowego, protokół dotyczący odszkodowania dla grupy Électricité de France (EDF) z tytułu zamknięcia elektrowni jądrowej w Fessenheim. Po zakończeniu tego postępowania Komisja wydała opinię w sprawie zgodności protokołu z prawem Unii w dziedzinie pomocy państwa.

Commune de Fessenheim i inne władze lokalne, których dotyczy zamknięcie elektrowni, zwróciły się, na podstawie rozporządzenia nr 1049/2001, do Komisji o przekazanie im opinii zamykającej postępowanie przedzgłoszeniowe.

Komisja odmówiła udzielenia dostępu do tego dokumentu na podstawie wyjątku dotyczącego ochrony celów działań dochodzeniowych przewidzianego w art. 4 ust. 2 tiret trzecie wspomnianego rozporządzenia, powołując się na ogólne domniemanie poufności dokumentów związanych z postępowaniami w zakresie kontroli pomocy państwa.

Sąd oddalił skargę na decyzję Komisji i z dwóch powodów dopuścił zastosowanie ogólnego domniemania poufności do dokumentów wymienianych w ramach kontaktów przedzgłoszeniowych.

Po pierwsze, po przedzgłoszeniowej wymianie korespondencji może nastąpić badanie wstępne lub formalne postępowanie wyjaśniające na podstawie rozporządzenia 2015/1589¹⁰⁵. Gdyby zaś można było przekazywać osobom trzecim dokumenty wymienione na etapie przedzgłoszeniowym, domniemanie poufności mające zastosowanie do dokumentów związanych z postępowaniem kontrolnym regulowanym przez to rozporządzenie utraciłoby skuteczność, ponieważ dokumenty, których dotyczy, mogłyby zostać ujawnione wcześniej.

Po drugie, przedzgłoszeniowa wymiana korespondencji musi odbywać się w atmosferze zaufania między Komisją a danym państwem członkowskim. Gdyby Komisja musiała udzielić dostępu do szczególnie chronionych informacji dostarczonych przez państwa członkowskie w ramach przedzgłoszeniowej wymiany korespondencji, państwa te mogłyby niechętnie się nimi dzielić, gdy tymczasem wola współpracy ma zasadnicze znaczenie dla sukcesu wymiany korespondencji, która zgodnie z kodeksem najlepszych praktyk ma na celu polepszenie jakości zgłoszenia, a tym samym umożliwienie opracowania w jak najlepszych warunkach rozwiązań pozwalających na zaradzenie sytuacjom mogącym stwarzać problemy w świetle prawa Unii Europejskiej dotyczącego pomocy państwa.

XIII. Służba publiczna

1. Rozwiązanie umowy

W wyroku **RY/Komisja** (T-160/17, [EU:T:2019:1](#)), wydanym w dniu 10 stycznia 2019 r., Sąd stwierdził nieważność decyzji Komisji w sprawie rozwiązania z powodu utraty zaufania umowy na czas nieokreślony z członkiem personelu tymczasowego ze względu na naruszenie prawa tego pracownika do bycia wysłuchanym, ustanowione w art. 41 ust. 2 lit. a) karty praw podstawowych.

Zainteresowany, zatrudniony w charakterze członka personelu tymczasowego na podstawie art. 2 lit. c) Warunków zatrudnienia innych pracowników Unii Europejskiej (zwanym dalej „WZIP”), wykonywał obowiązki w gabinecie członka Komisji. W następstwie decyzji Komisji o rozwiązaniu umowy o pracę zainteresowany złożył do organu upoważnionego do zawierania umów o pracę (zwanego dalej „OUZU”) w ramach Komisji zażalenie na rozpatrywaną decyzję na podstawie art. 90 ust. 2 Regulaminu pracowniczego urzędników Unii Europejskiej, w szczególności z tego względu, że nie został on poinformowany o powodach zakończenia umowy i że nie miał możliwości przedstawienia OUZU swojego stanowiska. OUZU oddalił zażalenie, stwierdzając, że obowiązek wysłuchania zainteresowanego przed zwolnieniem nie ma zastosowania w przypadku członka personelu tymczasowego zatrudnionego na podstawie art. 2 lit. c) WZIP, jeżeli decyzja o zakończeniu umowy została podjęta ze względu na utratę zaufania.

Sąd orzekł w pierwszej kolejności, że szczególny charakter obowiązków pełnionych w gabinecie członka Komisji oraz potrzeba zachowania wzajemnego zaufania nie mogą pozbawić danego pracownika prawa do bycia wysłuchanym przed wydaniem decyzji rozwiązującej jednostronnie umowę o pracę z powodu utraty zaufania. Sąd przypomniał, że prawo zainteresowanego do bycia wysłuchanym przed wydaniem jakiegokolwiek decyzji indywidualnej, która negatywnie wpływa na jego sytuację, jest wyraźnie zapisane w postanowieniach art. 41 ust. 2 lit. a) karty praw podstawowych, która ma taką samą moc prawną jak traktaty. Dodał, że poszanowanie prawa do bycia wysłuchanym jest konieczne w odniesieniu do rozwiązania umowy o pracę na czas nieokreślony z członkiem personelu tymczasowego z inicjatywy administracji, tym bardziej że taki

¹⁰⁵ | Rozporządzenie Rady (UE) 2015/1589 z dnia 13 lipca 2015 r. ustanawiające szczegółowe zasady stosowania art. 108 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.U. 2015, L 248, s. 9).

środek, niezależnie od tego, jak bardzo byłby uzasadniony, jest aktem wywołującym poważne konsekwencje dla osoby zainteresowanej. Sąd uściślił, że zainteresowany członek Komisji mógłby uznać, po umożliwieniu swojemu współpracownikowi przedstawienia uwag, że więź zaufania nie jest ostatecznie zerwana. Ponadto, o ile zadaniem OUZU nie jest zastępowanie swoją oceną oceny tego członka Komisji w odniesieniu do rzeczywistej utraty zaufania, o tyle OUZU musi jednak najpierw sprawdzić, czy brak lub utrata więzi zaufania jest faktycznie podnoszona, następnie upewnić się co do prawdziwości faktów, a wreszcie upewnić się, że w świetle przedstawionego powodu żądanie rozwiązania stosunku pracy nie narusza praw podstawowych ani że w jego ramach nie dochodzi do nadużycia władzy. W tym kontekście OUZU może na przykład uznać, że w świetle uwag przedstawionych przez zainteresowanego szczególne okoliczności uzasadniają rozważenie środków innych niż rozwiązanie stosunku pracy.

Wreszcie Sąd orzekł, iż do OUZU należy, w sytuacji gdy członek personelu tymczasowego kwestionuje to, że był wysłuchany, przedstawić dowód, że zainteresowanemu umożliwiono wypowiedzenie się na temat zamiaru Komisji dotyczącego rozwiązania umowy z powodu utraty zaufania.

W wyroku z dnia 7 marca 2019 r., L/Parlament (T-59/17, [EU:T:2019:140](#)), Sąd stwierdził nieważność decyzji Parlamentu w sprawie rozwiązania umowy akredytowanego asystenta parlamentarnego (zwanego dalej „AAP”) przez posła do Parlamentu Europejskiego z powodu utraty zaufania do tego asystenta ze względu na wykonywanie przez niego działalności dodatkowej bez uprzedniego wystąpienia o zezwolenie. W tym względzie Sąd musiał rozstrzygnąć, w jakim zakresie „zaufanie”, o którym mowa w art. 139 ust. 1 lit. d) WZIP, będące podstawą stosunku pracy między asystentem parlamentarnym a posłem do Parlamentu Europejskiego, mogło zostać utracone, w rozumieniu wspomnianego artykułu, ze względu na wykonywanie przez tego asystenta niezgłoszonej działalności dodatkowej, w sytuacji gdy z akt sprawy wynika, iż polecenie wykonywania tej działalności wydał sam poseł.

Sąd orzekł, po pierwsze, że chociaż zadaniem organu Parlamentu Europejskiego upoważnionego do zawierania umów o pracę (zwanego dalej „OUZU”) nie jest zastępowanie swoją oceną oceny zainteresowanego posła co do tego, czy rzeczywiście doszło do utraty zaufania, to OUZU musi jednak upewnić się, czy podana przyczyna opiera się na okolicznościach mogących ją wiarygodnie uzasadniać, a po drugie, że jeżeli instytucja decydująca o rozwiązaniu umowy AAP powołuje się w szczególności na utratę zaufania jako na podstawę decyzji o rozwiązaniu umowy, sąd jest obowiązany sprawdzić, czy owa przyczyna jest wiarygodna.

W rozpatrywanym wypadku Sąd stanął na stanowisku, że poseł do Parlamentu Europejskiego nie mógł nie zdawać sobie sprawy, iż skarżący wykonuje zawód prawnika równoległe z funkcjami AAP, ponieważ, jak wynika z informacji zawartych w aktach sprawy, wykonywanie tych zadań było realizacją poleceń tego posła, przy czym ów poseł wiedział, że omawiana działalność nie została zgłoszona zgodnie z art. 12b ust. 1 regulaminu pracowniczego, ponieważ ów poseł nie został wysłuchany przez OUZU na okoliczność wykonywania przedmiotowej „działalności dodatkowej”, czego wymaga art. 6 ust. 2 przepisów wykonawczych do tytułu VII WZIP. Sąd stwierdził też, że poseł do Parlamentu Europejskiego nie mógł racjonalnie oczekiwać, iż przedmiotowa działalność dodatkowa, biorąc pod uwagę jej charakter, zostanie zgłoszona Parlamentowi w drodze oficjalnego wniosku o pozwolenie na jej wykonywanie. Działalność ta polegała bowiem między innymi na składaniu wniosków o udzielenie azylu w Rosji i w Szwajcarii, co miało pozwolić posłowi do Parlamentu Europejskiego na uniknięcie kary pozbawienia wolności, na występowaniu w charakterze pełnomocnika procesowego tego posła w tym samym celu oraz na wytaczaniu powództw ad hoc w dziedzinie praw człowieka w celu promowania wizerunku tego posła, co miało utrudnić jego osadzenie w zakładzie karnym po zakończeniu toczącego się wobec niego postępowania karnego. Sąd wywiódł stąd, że podana przez posła do Parlamentu Europejskiego przyczyna rozwiązania umowy, a mianowicie utrata zaufania, wydaje się niewiarygodna, wobec czego uwzględnienie wniosku tego posła o rozwiązanie umowy przez OUZU stanowiło przejaw oczywistego błędu w ocenie.

2. Automatyczne przeniesienie na emeryturę

Wyrokiem z dnia 12 czerwca 2019 r., **RV/Komisja** (T-167/17, [EU:T:2019:404](#)), Sąd uwzględnił skargę byłego urzędnika o stwierdzenie nieważności decyzji Komisji o skierowaniu go na urlop w interesie służby na podstawie art. 42c Regulaminu pracowniczego urzędników Unii Europejskiej i jednocześnie o automatycznym przeniesieniu go na emeryturę na podstawie akapitu piątego tego przepisu.

W pierwszej kolejności Sąd zajął się badaniem problematyki związanej z określeniem zakresu stosowania art. 42c regulaminu pracowniczego, mimo że skarżący nie podnosił zarzutu obejmującego tę problematykę. Sąd postanowił zbadać ją w oparciu o dwa alternatywne względy.

Po pierwsze i przede wszystkim, Sąd wskazał, że określenie zakresu stosowania art. 42c regulaminu pracowniczego i jego zastosowanie do urzędników, którzy osiągnęli już „wiek emerytalny”, stanowi niezbędną przesłankę zbadania zastrzeżeń wysuniętych przez skarżącego oraz że na Sądzie ciąży prawny obowiązek zbadania tej problematyki, gdyż w przeciwnym razie mógłby zostać zmuszony do oparcia swojego rozstrzygnięcia na błędnych rozważaniach prawnych. Po drugie, pośilkowo, Sąd zauważył, że w każdym razie zarzut dotyczący naruszenia zakresu zastosowania aktu prawnego jest zarzutem opartym na normie porządku publicznego i powinien on zbadać go z urzędu. W tej kwestii Sąd uznał, że naruszyłby powagę urzędu sędziego orzekającego o zgodności z prawem, gdyby powstrzymał się od stwierdzenia z urzędu, że zaskarżona do niego decyzja została wydana na podstawie normy, a mianowicie art. 42c regulaminu pracowniczego, której nie można zastosować do danego przypadku, i gdyby w wyniku tego sam wydał orzeczenie w przedmiocie zawistego przed nim sporu z zastosowaniem tej normy.

Co do istoty Sąd stwierdził – dokonując wykładni literalnej, kontekstualnej i celowościowej art. 42c regulaminu pracowniczego – że przepis ten nie może mieć zastosowania do urzędników, którzy, podobnie jak skarżący, osiągnęli „wiek emerytalny” w rozumieniu tego przepisu.

3. Ubezpieczenie społeczne

W wyroku **Wattiau/Parlament** (T-737/17, [EU:T:2019:273](#)), wydanym w dniu 30 kwietnia 2019 r., Sąd stwierdził nieważność decyzji biura ds. rozliczeń wspólnego systemu ubezpieczenia zdrowotnego Unii (RCAM) w Luksemburgu o obciążeniu skarżącego, byłego urzędnika europejskiego, obecnie emerytowanego, objętego RCAM, 15% faktury za leczenie wystawionej przez luksemburską placówkę szpitalną za odbyte przez skarżącego seanse tlenoterapii w komorze hiperbarycznej. Skarżący uznał, że wysokość rachunków za rozpatrywane świadczenia była zawyżona w stosunku do rachunków, które wystawiono by osobie należącej do krajowego systemu opieki zdrowotnej. Na poparcie żądania stwierdzenia nieważności skarżący podniósł zarzut niezgodności z prawem porozumienia zawartego w 1996 r. przez Wspólnoty Europejskie i Europejski Bank Inwestycyjny (EBI) ze zrzeszeniem szpitali luksemburskich i Wielkim Księstwem Luksemburga w sprawie ceny świadczeń opieki szpitalnej udzielanych osobom ubezpieczonym w RCAM i kasie chorych EBI (zwanego dalej „porozumieniem z 1996 r.”).

Na wstępie Sąd orzekł, że zarzut niezgodności z prawem jest dopuszczalny. Uznał on, dokładniej rzecz ujmując, że, po pierwsze, porozumienie z 1996 r. nie tylko można zrównać z aktem przyjętym przez instytucję Unii w rozumieniu art. 277 TFUE, lecz że stanowi ono również akt o charakterze generalnym. Po drugie, między porozumieniem z 1996 r. a zaskarżoną decyzją istnieje bezpośrednia więź prawna. Jedną z kwot figurujących w zaskarżonej decyzji wynikała bowiem z cennika, który sam został ustalony na mocy porozumienia z 1996 r. i był zamieszczony w załączniku do tego porozumienia.

W odniesieniu do zasadności zarzutu niezgodności z prawem Sąd uznał, że rozpatrywany system fakturowania stanowi dyskryminację pośrednią ze względu na przynależność państwową. W tym względzie Sąd orzekł, w pierwszej kolejności, że osoby ubezpieczone w RCAM znajdują się w sytuacji porównywalnej z sytuacją osób należących do Caisse nationale de santé luxembourgeoise (luksemburskiej krajowej kasy chorych), gdy obie te grupy ubezpieczonych otrzymują takie same świadczenia opieki zdrowotnej.

W drugiej kolejności Sąd uznał, że ceny stosowane do osób ubezpieczonych w RCAM, wynikające z cennika przyjętego na podstawie porozumienia z 1996 r., są znacząco wyższe od cen stosowanych do osób należących do Caisse nationale de santé luxembourgeoise. Porozumieniem z 1996 r. wprowadzono bowiem system fakturowania, zgodnie z którym osoby ubezpieczone w RCAM ponosiły zarówno koszty stałe, jak i koszty zmienne związane z danymi świadczeniami opieki szpitalnej, podczas gdy osoby należące do Caisse nationale de santé luxembourgeoise nie były obciążane żadnymi kosztami na podstawie rachunków wystawianych za takie samo leczenie.

W trzeciej kolejności wreszcie Sąd wskazał, że żaden uzasadniony cel nie daje w tym przypadku podstaw do odmiennego traktowania osób korzystających z dwóch systemów refundacji kosztów opieki zdrowotnej, takiego jak wynikające z cennika załączonego do porozumienia z 1996 r.

4. Urzędnicy sygnalizujący nadużycia

W wyroku **Rodriguez Prieto/Komisja** (T-61/18, odwołanie w toku¹⁰⁶, [EU:T:2019:217](#)), ogłoszonym w dniu 4 kwietnia 2019 r., Sąd stwierdził nieważność decyzji Komisji Europejskiej oddalającej wniosek o udzielenie wsparcia na podstawie art. 24 Regulaminu pracowniczego urzędników Unii Europejskiej z tego względu, że naruszono prawo skarżącego do domniemania niewinności.

Od roku 1996 Eurostat zajmował się rozpowszechnianiem gromadzonych danych statystycznych wśród opinii publicznej za pośrednictwem Urzędu Publikacji Wspólnot Europejskich oraz sieci punktów sprzedaży. W 1998 r. skarżący, kierownik wydziału w Eurostacie, wystąpił o przeprowadzenie audytu wewnętrznego. W następstwie stwierdzenia nieprawidłowości i po przeprowadzeniu dochodzeń przez Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych (OLAF), Komisja zwróciła się w 2003 r. do władz francuskich o wszczęcie postępowania karnego, w ramach którego skarżący został wezwany w charakterze świadka, a następnie postawiony w stan oskarżenia. Skarżący złożył pierwszy wniosek o udzielenie wsparcia na podstawie art. 24 regulaminu pracowniczego, powołując się na swój status urzędnika sygnalizującego nadużycia i zwracając się do Komisji o pokrycie poniesionych przez niego kosztów adwokackich. Wniosek ten został odrzucony.

Ponieważ sądy francuskie wydały postanowienie o umorzeniu postępowania w odniesieniu do wszystkich osób postawionych w stan oskarżenia, w tym skarżącego, Komisja wniosła zażalenie, a następnie skargę kasacyjną, które zostały odrzucone. Skarżący złożył wobec tego drugi wniosek o udzielenie wsparcia, żądając, aby Komisja pokryła poniesione przez niego przed sądami francuskimi koszty adwokackie. Posiłkowo zarzucał Komisji, że nie nadała mu statusu urzędnika sygnalizującego nadużycia i odmówiła wiążącej się z tym ochrony, z naruszeniem art. 22a regulaminu pracowniczego, oraz domagał się odszkodowania. Oddalenie tych wniosków przez Komisję skarżący zakwestionował przed Sądem.

106| Sprawa C-457/19 P, **Rodriguez Prieto/Komisja**.

W odniesieniu przede wszystkim do zastosowania w niniejszej sprawie art. 24 regulaminu pracowniczego Sąd przypominał, że artykuł ten odnosi się do zapewnienia przez instytucję ochrony urzędników przed działaniami osób trzecich, a nie przed działaniami samej instytucji. Po pierwsze, działania francuskich organów sądowych w niniejszej sprawie wpisywały się w normalny tryb postępowania karnego i nie stanowiły *a priori* działań bezprawnych, które mogłyby uzasadniać udzielenie wsparcia. Po drugie, art. 24 regulaminu pracowniczego nie miał zastosowania w tej sprawie, ponieważ w rzeczywistości skarżący zwrócił się do Komisji o wsparcie w związku z samymi działaniami tej instytucji, poprzez które doprowadziła ona do wszczęcia postępowania karnego i je kontynuowała.

W odniesieniu następnie do okoliczności, że zdaniem skarżącego nie uwzględniono jego statusu urzędnika sygnalizującego nadużycia, Sąd przypominał, że art. 22a regulaminu pracowniczego, który wszedł w życie w dniu 1 maja 2004 r., wprowadził wobec wszystkich urzędników obowiązek przekazania informacji na temat faktów mogących wzbudzać podejrzenia co do istnienia nielegalnej działalności lub poważnego zaniedbania w wypełnianiu zobowiązań urzędników Unii. Sąd stwierdził, że każdy urzędnik, który przed tą datą wyszedł z inicjatywą powiadomienia swoich przełożonych o istnieniu mogących naruszać interesy finansowe Unii nieprawidłowości lub uchybień określonym w regulaminie pracowniczym obowiązkom, o których uzyskał informacje, miał już wówczas prawo do skorzystania z ochrony instytucji przed wszelkimi ewentualnymi działaniami odwetowymi z powodu ujawnienia tych nieprawidłowości lub uchybień, jak również do tego, aby nie spotkały go żadne negatywne skutki ze strony rzeczonoj instytucji, pod warunkiem że działał w dobrej wierze. Sąd orzekł jednak, że celem tej ochrony nie może być ochrona urzędnika przed dochodzeniami w celu ustalenia, czy on sam był zaangażowany w sygnalizowane nieprawidłowości. Co najwyżej działanie urzędnika może, o ile wspomniane dochodzenia potwierdzą jego udział, stanowić okoliczność łagodzącą w ramach postępowań prowadzonych w celu ukarania winnych. Tym samym status urzędnika sygnalizującego nadużycia, na który powołał się skarżący, nie mógł ochronić go przed postępowaniami.

W tym kontekście kwestię, którą należało rozstrzygnąć, było to, czy Komisja dopuściła się działań niezgodnych z prawem, powodując kontynuację tego postępowania karnego po wydaniu postanowienia o umorzeniu postępowania. Przypomniawszy, że możliwość dochodzenia swoich praw na drodze sądowej i związana z tym kontrola sądowa jest wyrazem ogólnej zasady prawa oraz że jedynie w zupełnie wyjątkowych okolicznościach wszczęcie postępowania sądowego przez instytucję może stanowić niezgodne z prawem działanie administracji, Sąd stwierdził, że w tej sprawie brak jest takiego niezgodnego z prawem działania administracji i wobec tego oddalił żądanie naprawienia szkody spowodowanej zdaniem skarżącego tym, że był narażony na udział w postępowaniu karnym w latach 2003–2016.

Wreszcie, po przypomnieniu, że zasada domniemania niewinności ma zastosowanie, nawet w braku postępowania karnego, do urzędnika oskarżonego o uchybienie obowiązkowi wynikającemu z regulaminu pracowniczego na tyle poważne, że uzasadnia wszczęcie przez OLAF dochodzenia, w świetle którego administracja będzie mogła podjąć wszelkie niezbędne – w razie potrzeby surowe – środki, Sąd stwierdził, że oddalając wniosek skarżącego o pokrycie kosztów obrony poniesionych w ramach francuskiego postępowania karnego zasadniczo ze względu na to, że istniała sprzeczność interesów ze skarżącym, mimo że skarżący został oczyszczony z zarzutów w ramach tego postępowania karnego, Komisja naruszyła prawo do domniemania niewinności skarżącego.

5. Bezpieczeństwo pracowników w służbie Unii

W wyroku *Missir Mamachi di Lusignano i in./Komisja* (T-502/16, [EU:T:2019:795](#)), wydanym w dniu 20 listopada 2019 r., Sąd uwzględnił skargę o zadośćuczynienie wniesioną przez matkę, brata i siostrę Alessandra Missira Mamachiego di Lusignana (zwanych dalej „skarżącymi”), urzędnika europejskiego zamordowanego w Rabacie (Maroko).

Alessandro Missir Mamachi di Lusignano (zwany dalej „Alessandrem Missirem” lub „zmarłym urzędnikiem”) został w dniu 18 września 2006 r. zamordowany wraz ze swą małżonką w Rabacie (Maroko), gdzie miał objąć stanowisko doradcy politycznego i dyplomatycznego w delegaturze Komisji Europejskiej. Morderstwa dokonano w domu mieszkalnym wynajętym przez tę delegaturę dla Alessandra Missira, jego małżonki i czwórki ich dzieci. Skarga wniesiona przez skarżących w tej sprawie jest następstwem wyroku Sądu z dnia 7 grudnia 2017 r., *Missir Mamachi di Lusignano i in./Komisja* (T-401/11 P-RENV-RX, [EU:T:2017:874](#)), w którym Sąd orzekł w przedmiocie wniosku o odszkodowanie złożonego przez ojca i dzieci zmarłego urzędnika. W swoich uwagach skarżący twierdzili, że chociaż wydane już orzeczenia skutkowały zasądzeniem zadośćuczynienia za pewne krzywdy, inne krzywdy pozostały do oceny w ramach tej skargi, a mianowicie krzywda doznana przez matkę, brata i siostrę zmarłego urzędnika. Komisja twierdziła, że w odniesieniu do krzywdy podnoszonej przez matkę zmarłego urzędnika roszczenie odszkodowawcze jest niedopuszczalne, ponieważ zostało zgłoszone z przekroczeniem terminu. W odniesieniu do krzywdy podnoszonej przez brata i siostrę Alessandra Missira Komisja twierdziła, że poza okolicznością, iż ich roszczenie zostało wniesione po terminie, skarżących tych nie można uznać za osoby, wobec których stosuje się Regulamin pracowniczy urzędników Unii Europejskiej.

W tym względzie Sąd musiał w pierwszej kolejności rozstrzygnąć w przedmiocie legitymacji procesowej rodzeństwa zmarłego urzędnika w zakresie dochodzenia odszkodowania na podstawie art. 270 TFUE. Sąd zauważył, że kryterium określającym wykorzystanie tej ścieżki procesowej jest kryterium „osob[y], wobec któr[ej] stosuje się regulamin pracowniczy” (art. 91 ust. 1 regulaminu pracowniczego). Tymczasem art. 73 regulaminu pracowniczego przewiduje, w przypadku śmierci ubezpieczonego urzędnika, wypłatę gwarantowanych świadczeń na rzecz jego małżonka i dzieci, jeżeli takie istnieją, w ich braku na rzecz innych zstępnych urzędnika, w ich braku na rzecz wstępnych urzędnika, a w ich braku na rzecz instytucji. Ponieważ przepis ten milczy na temat rodzeństwa, Komisja utrzymywała, że nie byli oni uprawnieni do uzyskania zadośćuczynienia za doznaną krzywdę. Ponadto dodała, że nawet jeśli rodzeństwo zostało wymienione w art. 40, 42b i 55a regulaminu pracowniczego, nie ma to znaczenia w tej sprawie, ponieważ artykuły te nie znajdują zastosowania do urzędnika, który stracił życie z powodu uchybienia przez instytucję obowiązkowi zapewnienia ochrony. Sąd stwierdził, że nie można przyjąć, by kryterium „osoby, wobec której stosuje się regulamin pracowniczy” było spełnione na tej jedynie podstawie, że strona skarżąca jest w jakikolwiek sposób wymieniona w regulaminie pracowniczym. Konieczne jest, aby była w nim wymieniona w charakterze, który albo odzwierciedla istotny związek między nią a zaskarżanym przez nią aktem, albo odzwierciedla taki związek między nią a urzędnikiem, że naruszenie interesów tego urzędnika powoduje w jej ocenie jej własną krzywdę. Sąd stwierdził, że dotyczy to nie tylko wstępnych, zstępnych i małżonka urzędnika, ale także rodzeństwa. Jeżeli bowiem osoby te są wymienione „w regulaminie pracowniczym”, czy to w art. 73, czy też w art. 40, 42b i 55a regulaminu pracowniczego, to właśnie dlatego, że prawodawca chciał uwzględnić, poprzez szczególne przepisy regulaminu pracowniczego, ich ścisłe związki z urzędnikiem. W związku z tym należy przyjąć, że wobec rodzeństwa „stosuje się regulamin pracowniczy” w celu określenia środka prawnego, z którego ma ono skorzystać, gdy zamierza dochodzić zadośćuczynienia za krzywdę doznaną wskutek śmierci brata lub siostry, będących urzędnikami, za którą to śmierć w jego ocenie instytucja jest odpowiedzialna.

W drugiej kolejności Sąd musiał rozstrzygnąć w przedmiocie powoływanego przez Komisję przedawnienia wniosków odszkodowawczych złożonych po upływie rozsądnego terminu oraz w przedmiocie zarzutu skarżących, zgodnie z którym ta przeszkoda procesowa została powołana przez Komisję z przekroczeniem terminu. Sąd zauważył, że orzecznictwo Trybunału, zgodnie z którym przestrzeganie terminu przedawnienia przewidzianego w art. 46 ust. 1 statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej nie jest badane z urzędu, stosuje się również, mutatis mutandis, do przedawnienia przypadającego po upływie rozsądnego terminu, w którym należy wystąpić z roszczeniem odszkodowawczym na podstawie regulaminu pracowniczego. W konsekwencji podniesiona przez Komisję przeszkoda procesowa nie miała bezwzględneho charakteru, a wobec tego Sąd nie musiał badać jej z urzędu. W związku z tym Sąd rozpatrzył zarzut skarżących w odniesieniu do spóźnionego podniesienia przeszkody procesowej i oddalił go jako bezzasadny. Następnie, zbadawszy

przeszkodę procesową dotyczącą przekroczenia terminu do wniesienia skargi, oddalił ją również, uściślając, że chociaż pięcioletni termin przedawnienia dla powództw z tytułu odpowiedzialności pozaumownej przewidziany w art. 46 statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej nie ma zastosowania w sporach między Unią a jej pracownikami, to niemniej jednak należy zgodnie z utrwalonym orzecnictwem uwzględnić go jako punkt odniesienia przy ocenie, czy wniosek został złożony w rozsądnym terminie.

W trzeciej kolejności, co do istoty sprawy, zgodnie z zasadami zastosowanymi w wyroku **Missir Mamachi di Lusignano i in./Komisja** (T-401/11 P-RENV-RX) Sąd uwzględnił wniosek o zadośćuczynienie za krzywdę złożony przez matkę zmarłego urzędnika. W odniesieniu do żądania zadośćuczynienia dla brata i siostry zmarłego urzędnika oraz warunków tego zadośćuczynienia, a mianowicie winy, związku przyczynowego i krzywdy, Sąd zauważył, że odpowiedzialność Komisji za zabójstwo Alessandra Missira, która została stwierdzona prawomocnym wyrokiem, a także zasada odpowiedzialności in solidum Komisji za szkody wynikające z tego zabójstwa znajdują pełne zastosowanie w tej sprawie. W odniesieniu do krzywdy doznanej przez brata i siostrę zmarłego urzędnika Sąd stwierdził, że art. 73 regulaminu pracowniczego, zgodnie z wykładnią dokonaną w orzecnictwie, nie stoi na przeszkodzie temu, by rodzeństwo urzędnika zmarłego z winy Unii uzyskało, w stosownym przypadku, zadośćuczynienie za krzywdę doznaną w wyniku tej śmierci. W nieokreślonym stanie tej kwestii w prawie Unii Sąd zauważył, że z przepisów prawnych państw członkowskich wynika wspólna zasada ogólna, zgodnie z którą w okolicznościach podobnych do okoliczności tej sprawy sąd krajowy uznaje prawo rodzeństwa zmarłego pracownika do dochodzenia, w stosownych przypadkach, zadośćuczynienia za krzywdę doznaną w wyniku tej śmierci.

XIV. Sprawy o odszkodowanie

W wyroku **Printeos/Komisja** (T-201/17, odwołanie w toku¹⁰⁷, [EU:T:2019:81](#)), ogłoszonym w dniu 12 lutego 2019 r., w ramach wniesionej w trybie art. 268 TFUE skargi o stwierdzenie odpowiedzialności pozaumownej, Sąd uwzględnił żądanie skarżącej zmierzające do uzyskania – tytułem głównym – naprawienia szkody wynikającej z odmowy Komisji Europejskiej wypłacenia na jej rzecz odsetek za zwłokę od kwoty głównej grzywny zwróconej skarżącej w następstwie stwierdzenia nieważności decyzji nakładającej na nią grzywnę za naruszenie art. 101 TFUE.

W decyzji C(2014) 9295 final z dnia 10 grudnia 2014 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 101 TFUE oraz art. 53 porozumienia EOG (sprawa AT.39780 – Koperty) (zwanej dalej „decyzją z dnia 10 grudnia 2014 r.”) Komisja Europejska stwierdziła, że skarżąca, Printeos, naruszyła art. 101 TFUE i art. 53 Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym (EOG), uczestnicząc w kartelu zawartym i wdrożonym na europejskim rynku standardowych kopert katalogowych i specjalnych kopert z nadrukiem. W związku z tym Komisja nałożyła na skarżącą, solidarnie z niektórymi jej spółkami zależnymi, grzywnę w wysokości 4 729 000 EUR.

Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 20 lutego 2015 r. skarżąca wniosła na podstawie art. 263 TFUE, tytułem żądania głównego, skargę o stwierdzenie częściowej nieważności decyzji z dnia 10 grudnia 2014 r. W dniu 9 marca 2015 r. skarżąca zapłaciła tymczasowo grzywnę nałożoną na nią w tej decyzji. Wyrokiem z dnia 13 grudnia 2016 r., **Printeos i in./Komisja**¹⁰⁸, Sąd uwzględnił skargę o stwierdzenie częściowej nieważności decyzji z dnia 10 grudnia 2014 r. Komisja zwróciła zatem skarżącej kwotę główną tymczasowo uiszczonej grzywny, lecz odmówiła, na podstawie art. 90 ust. 4 lit. a) zdanie drugie rozporządzenia delegowanego Komisji

107| Sprawa C-301/19 P, **Printeos/Komisja**.

108| Wyrok Sądu z dnia 13 grudnia 2016 r., **Printeos i in./Komisja** (T-95/15, [EU:T:2016:722](#)).

(UE) nr 1268/2012¹⁰⁹ (zwanego dalej „spornym przepisem”), uwzględnienia żądania skarżącej zapłaty odsetek od tymczasowo uiszczonej kwoty grzywny, ponieważ ogólny zwrot jej inwestycji w aktywa finansowe był ujemny. Zaskarżony przepis przewiduje, że w przypadku gdy grzywna została umorzona lub zmniejszona, kwoty nienależnie pobrane, po wyczerpaniu wszystkich środków ochrony prawnej, muszą zostać zwrócone zainteresowanej osobie trzeciej wraz z uzyskanymi odsetkami, przy czym w przypadku gdy ogólny zwrot uzyskany za dany okres był ujemny, zwracana jest wartość nominalna kwot nienależnie pobranych.

Po przypomnieniu przesłanek odpowiedzialności pozaumownej Unii Sąd zauważył, że skarżąca podnosi w szczególności naruszenie art. 266 TFUE i w związku z tym dąży do ustalenia, czy nastąpiło wystarczająco istotne naruszenie tego przepisu. Sąd orzekł w tym przypadku, że art. 266 TFUE stanowi normę prawną mającą na celu przyznanie praw jednostkom, przewiduje bowiem bezwzględny i bezwarunkowy obowiązek instytucji – będącej autorem aktu, którego nieważność stwierdzono – przyjęcia w interesie skarżącego, który wygrał sprawę, środków, które zapewnią wykonanie wyroku stwierdzającego nieważność, z którym to obowiązkiem jest skorelowane prawo skarżącego do pełnego przestrzegania tego obowiązku. Otóż w przypadku stwierdzenia nieważności decyzji nakładającej grzywnę orzecznictwo uznało prawo skarżącego do przywrócenia sytuacji, w której znajdował się on przed wydaniem tej decyzji, co zakłada w szczególności zwrot głównej kwoty grzywny – nienależnie uiszczonej na podstawie decyzji, której nieważność stwierdzono – a także wypłatę odsetek za zwłokę. Inaczej niż w przypadku zapłaty odsetek wyrównawczych uiszczenie odsetek za zwłokę stanowi bowiem środek zapewniający wykonanie wyroku stwierdzającego nieważność w rozumieniu art. 266 akapit pierwszy TFUE, ponieważ zmierza do ryczałtowego odszkodowania za pozbawienie korzystania z wierzycelności oraz do zachęcenia dłużnika do niezwłocznego wykonania tego wyroku (wyrok z dnia 12 lutego 2015 r., *Komisja/IPK International*, C-336/13 P, [EU:C:2015:83](#), pkt 29, 30; postanowienie z dnia 21 marca 2006 r., *Holcim (France)/Komisja*, T-86/03, niepublikowane, [EU:T:2006:90](#), pkt 30, 31; wyrok z dnia 10 października 2001 r., *Corus UK/Komisja*, T-171/99, [EU:T:2001:249](#), pkt 50, 52, 53).

Podkreślając następnie, że celem spornego przepisu – mając na względzie jego kontekst normatywny, jego jednoznaczne brzmienie, z wyraźnym odniesieniem do środków odwoławczych, w tym do stwierdzenia nieważności decyzji nakładającej grzywnę – jest spełnienie wymogów przewidzianych w art. 266 akapit pierwszy TFUE i że jego wykładni należy zatem dokonywać w świetle wymogów wynikających z tego postanowienia traktatu, Sąd zauważył w szczególności, że rozporządzenie delegowane Komisji nr 1268/2012 nie precyzuje pojęć „wraz z uzyskanymi odsetkami” ani też nie kwalifikuje tych odsetek jako odsetek „za zwłokę” lub za opóźnienie. W związku z tym, przypominając, że obowiązek wynikający bezpośrednio z art. 266 akapit pierwszy TFUE ma na celu ryczałtowe odszkodowanie za pozbawienie korzystania z wierzycelności, aby uczynić zadość zasadzie restitutio in integrum, Sąd stwierdził, że w wyniku stwierdzenia nieważności decyzji z dnia 10 grudnia 2014 r. ze skutkiem wstecznym Komisja siłą rzeczy popadła w zwłokę w zwrocie kwoty głównej grzywny od momentu jej tymczasowej zapłaty.

Sąd wyprowadził stąd wniosek, że zgodnie z art. 266 akapit pierwszy TFUE Komisja była zobowiązana, w ramach wykonania wyroku w sprawie T95/15, nie tylko do zwrotu kwoty głównej grzywny, lecz również do zapłaty odsetek za zwłokę w celu zrekompensowania w formie zryczałtowanej utraty możliwości korzystania z tej kwoty w okresie referencyjnym, oraz że nie dysponowała w tym zakresie żadnym uznaniem, ponieważ niewykonanie tego bezwzględnego i bezwarunkowego obowiązku stanowi wystarczająco istotne naruszenie tego postanowienia, które może pociągnąć za sobą odpowiedzialność pozaumowną Unii.

¹⁰⁹ | Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 1268/2012 z dnia 29 października 2012 r. w sprawie zasad stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 966/2012 w sprawie zasad finansowych mających zastosowanie do budżetu ogólnego Unii (Dz.U. 2012, L 362, s. 1).

Sąd orzekł ponadto, że naruszenie przez Komisję obowiązku zapłaty odsetek za zwłokę na podstawie art. 266 akapit pierwszy TFUE ma wystarczająco bezpośredni związek ze szkodą poniesioną przez skarżącą, która to szkoda jest równoważna utracie tych odsetek za zwłokę w okresie referencyjnym, stanowiących zryczałtowane odszkodowanie za utratę możliwości korzystania z kwoty głównej grzywny w tym samym okresie i odpowiadających mającej zastosowanie stopie refinansowania Europejskiego Banku Centralnego (EBC) powiększonej o 2 punkty procentowe żądane przez skarżącą.

Sąd nakazał zatem Unii Europejskiej, reprezentowanej przez Komisję, naprawienie szkody poniesionej przez skarżącą w związku z brakiem zapłaty kwoty 184 592,95 EUR, należnej jej z tytułu odsetek za zwłokę narosłych w okresie od 9 marca 2015 r. do 1 lutego 2017 r., powiększonej o odsetki za zwłokę od dnia ogłoszenia tego wyroku do dnia całkowitej zapłaty, według stopy ustalonej przez EBC dla głównych operacji refinansowania, powiększonej o 3,5 punktu procentowego.

W wyroku *Steinhoff i in./EBC* (T-107/17, odwołanie w toku¹¹⁰, [EU:T:2019:353](#)) z dnia 23 maja 2019 r. Sąd oddalił skargę o odszkodowanie zmierzającą do naprawienia szkody, jaką mieli ponieść wierzyciele prywatni w następstwie wydania przez Europejski Bank Centralny (EBC) opinii w sprawie papierów wartościowych emitowanych i gwarantowanych przez Republikę Grecką¹¹¹.

W dniu 2 lutego 2012 r. Republika Grecka wystąpiła na podstawie art. 127 ust. 4 TFUE w związku z art. 282 ust. 5 TFUE do EBC z wnioskiem o wydanie opinii w sprawie projektu ustawy nr 4050/2012 wprowadzającej przepisy dotyczące zmiany warunków mających zastosowanie do rynkowych instrumentów dłużnych emitowanych lub gwarantowanych przez państwo greckie w ramach umów zawartych z ich posiadaczami, do celów restrukturyzacji greckiego długu publicznego, w oparciu w szczególności o „klausule wspólnego działania”. W następstwie pozytywnej opinii EBC w sprawie projektu owej ustawy została ona przyjęta przez parlament grecki w dniu 23 lutego 2012 r.

Na podstawie mechanizmu klauzul wspólnego działania proponowane zmiany instrumentów dłużnych miały stać się prawnie wiążące dla każdego posiadacza instrumentów dłużnych regulowanych przez prawo greckie i wyemitowanych przed dniem 31 grudnia 2011 r., takich jak określone w akcie rady ministrów zatwierdzającym zaproszenia do udziału inwestorów prywatnych (*Private Sector Involvement*, zwanego dalej „PSI”), jeżeli owe zmiany zostaną zatwierdzone przez kworum posiadaczy reprezentujących przynajmniej dwie trzecie wartości nominalnej tych papierów wartościowych. Kworum i większość wymagana do przeprowadzenia planowanej wymiany instrumentów została osiągnięta, w związku z czym greckie instrumenty dłużne zostały wymienione u wszystkich ich posiadaczy, włącznie z tymi, którzy sprzeciwili się takiej wymianie, na mocy ustawy nr 4050/2012, a w konsekwencji ich wartość spadła. Skarżący, jako posiadacze greckich instrumentów dłużnych, uczestniczyli w restrukturyzacji greckiego długu publicznego na podstawie PSI i klauzul wspólnego działania realizowanych na podstawie ustawy nr 4050/2012 po odrzuceniu oferty wymiany ich papierów wartościowych.

W skardze skarżący podnieśli, że zaistniała odpowiedzialność EBC za szkodę, jaką mieli oni ponieść w związku z tym, że w swojej opinii EBC nie zwrócił Republice Greckiej uwagi na nielegalny charakter planowanej restrukturyzacji greckiego długu publicznego przez obowiązkową wymianę instrumentów dłużnych.

110| Sprawa C-571/19 P, *EMB Consulting i in./EBC*.

111| Opinia EBC z dnia 17 lutego 2012 r. w sprawie warunków dotyczących papierów wartościowych emitowanych lub gwarantowanych przez państwo greckie (CON/2012/12).

W odniesieniu do odpowiedzialności pozaumownej EBC Sąd wskazał, po pierwsze, że opinie EBC nie są wiążące dla władz krajowych. Zgodnie bowiem z motywem 3 i art. 4 decyzji nr 98/415¹¹² władze krajowe powinny jedynie uwzględnić te opinie, które pozostają bez uszczerbku dla odpowiedzialności tych władz za sprawy, które są przedmiotem rozpatrywanego projektu. Z powyższego wynika, że o ile przestrzeganie obowiązku konsultacji z EBC wymaga, aby mógł on skutecznie przedstawić swoje stanowisko władzom krajowym, o tyle tych władz nie można zobowiązać do przyjęcia tego stanowiska. Po drugie, Sąd stwierdził, że EBC przysługuje szeroki zakres uznania przy przyjmowaniu opinii. Szerokie uprawnienia dyskrecjonalne EBC oznaczają, że jedynie oczywiste i poważne przekroczenie granic tych uprawnień może pociągnąć za sobą odpowiedzialność pozaumowną. W związku z tym jedynie wystarczająco istotne naruszenie przepisu prawa, który przyznaje jednostkom prawa, może prowadzić do powstania odpowiedzialności pozaumownej EBC.

W tym kontekście Sąd orzekł, że skarżący niesłusznie twierdzą, iż EBC dopuścił się naruszenia prawa mogącego prowadzić do powstania jego odpowiedzialności pozaumownej poprzez brak wskazania w spornej opinii naruszenia zasady pacta sunt servanda, jakie miało w stosunku do nich stanowić przyjęcie ustawy nr 4050/2012. W omawianej sprawie objęcie przez skarżących spornych instrumentów dłużnych emitowanych i gwarantowanych przez Republikę Grecką stworzyło stosunek umowny między nimi a Republiką Grecką. Ów stosunek umowny nie jest regulowany zasadą pacta sunt servanda ustanowioną w art. 26 Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów¹¹³. Zgodnie z art. 1 tej konwencji ma ona zastosowanie jedynie do traktatów między państwami. W związku z tym art. 26 Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów nie stanowi normy prawnej przyznającej uprawnienia skarżącym.

Ponadto Sąd wskazał, że opinia EBC nie jest skierowana do jednostek, a jej głównym celem nie są stosunki umowne między jednostką a państwem członkowskim w następstwie wydania przez to państwo członkowskie instrumentów dłużnych. Zgodnie bowiem z art. 2 decyzji 98/415 adresatami opinii EBC są organy państw członkowskich zobowiązane do zasięgnięcia opinii EBC, a nie jednostki. W konsekwencji, jeżeli, tak jak w tym przypadku, Republika Grecka konsultuje się z EBC w sprawie projektu przepisów dotyczących banków krajowych i zasad mających zastosowanie do instytucji finansowych w zakresie, w jakim wywierają one istotny wpływ na stabilność tych instytucji i rynków finansowych, nie jest on zobowiązany do wypowiedzania się w kwestii przestrzegania przez to państwo członkowskie ogólnej zasady prawa umów, jaką jest zasada pacta sunt servanda, wobec posiadaczy państwowych instrumentów dłużnych. Tym samym kompetencja EBC w zakresie wydawania opinii nie przyznaje skarżącym prawa do żądania, by organ ten wskazał naruszenie prawa wynikającego z umowy, jakie posiadają oni wobec Republiki Greckiej w następstwie dokonania przez nich subskrypcji greckich instrumentów dłużnych emitowanych i gwarantowanych przez to państwo. W związku z powyższym Sąd uznał, że ograniczenie wartości instrumentów dłużnych skarżących nie stanowiło środka nieproporcjonalnego w stosunku do celu polegającego na ochronie gospodarki Republiki Greckiej i strefy euro przed ryzykiem niewypłacalności Republiki Greckiej i załamania się jej gospodarki. Tak więc skarżący błędnie twierdzą, że rozpatrywane środki stanowiły naruszenie prawa własności zagwarantowanego w art. 17 ust. 1 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej.

Sąd stwierdził następnie, że nie doszło do naruszenia swobody przepływu kapitału ustanowionej w art. 63 ust. 1 TFUE, orzekając, że w owej sprawie środki wprowadzone w życie ustawą nr 4050/2012 były uzasadnione nadrzędnymi względami interesu ogólnego, ponieważ okoliczności towarzyszące przyjęciu tej ustawy były rzeczywiście wyjątkowe, jako że w braku restrukturyzacji niewypłacalność Republiki Greckiej, przynajmniej selektywna i krótkotrwała, była prawdopodobną perspektywą. Podobnie, sporne środki miały na celu zapewnienie stabilności systemu bankowego w całej strefie euro. Ponadto skarżący nie wykazali, że wspomniane

112| Decyzja Rady 98/415/WE z dnia 29 czerwca 1998 r. w sprawie konsultacji Europejskiego Banku Centralnego udzielanych władzom krajowym w sprawie projektów przepisów prawnych (Dz.U. 1998, L 189, s. 42).

113| Konwencja wiedeńska o prawie traktatów z dnia 23 maja 1969 r. (*Recueil des traités des Nations unies*, t. 1155, s. 331).

środki były nieproporcjonalne. Środki te pozwoliły na przywrócenie stabilności systemu bankowego strefy euro jako całości i nie zostało wykazane, że wykraczały poza to, co było konieczne do przywrócenia tej stabilności. W szczególności udział wierzycieli prywatnych w wymianie greckich instrumentów dłużnych na zasadzie dobrowolności, jak sugerowali skarżący, nie pozwoliłby na zapewnienie powodzenia tej wymiany instrumentów. W braku zapewnienia równego traktowania między wierzycielami prywatnymi niewielu spośród nich zaakceptowałoby ową wymianę z uwagi na wiążącą się z nią pokusą nadużycia oznaczającą poniesienie przez nich konsekwencji ryzyka podjętego przez wierzycieli nieuczestniczących w wymianie greckich instrumentów dłużnych.

Wreszcie Sąd orzekł, że skarżący niesłusznie podnieśli zaistnienie bezprawności skutkującej powstaniem odpowiedzialności EBC wobec nich ze względu na brak wskazania przez EBC art. 124 TFUE. Artykuł 124 TFUE zakazuje bowiem jakichkolwiek środków, które nie byłyby oparte na względach o charakterze ostrożnościowym, w szczególności przyznających państwom członkowskim uprzywilejowany dostęp do instytucji finansowych celem zachęcenia owych państw do prowadzenia zrównoważonej polityki budżetowej, przy unikaniu sytuacji, w której finansowanie w ramach polityki pieniężnej deficytu publicznego lub uprzywilejowany dostęp władz publicznych do rynków finansowych prowadziłyby do nadmiernego zadłużenia lub deficytu państw członkowskich. Tymczasem ustawa nr 4050/2012 nie ma na celu pogłębienia zadłużenia Republiki Greckiej, lecz przeciwnie, jego zmniejszenie, zważywszy jego nadmierny charakter, poprzez zmniejszenie wartości instrumentów posiadanych przez skarżących. Ponadto projekt ustawy przyczynił się do ochrony zarówno finansów publicznych w Grecji, jak również stabilności systemu finansowego strefy euro. W każdym razie art. 124 TFUE nie ma na celu ochrony skarżących i nie przyznaje im praw.

XV. Wnioski o zastosowanie środków tymczasowych

Postanowieniem **Agrochem-Maks/Komisja** (T-574/18 R, [EU:T:2019:25](#)), wydanym w dniu 21 stycznia 2019 r., prezes Sądu oddalił oparty na art. 278 i 279 TFUE wniosek, złożony przez spółkę prowadzącą działalność na chorwackim rynku środków ochrony roślin, o zastosowanie środka tymczasowego w postaci zawieszenia wykonania rozporządzenia wykonawczego (UE) 2018/1019 w sprawie nieodnawiania zatwierdzenia substancji czynnej oksasulfuron¹¹⁴. Wniosek o zastosowanie środków tymczasowych został złożony w ramach skargi o stwierdzenie nieważności wspomnianego rozporządzenia wykonawczego. Spółka skarżąca twierdziła co do zasady, że poniosła poważną i nieodwracalną szkodę w związku z ryzykiem negatywnego wpływu na wysokość jej obrotów, utraty części rynku oraz spadku całkowitej wartości jej przedsiębiorstwa.

W pierwszej kolejności, w odniesieniu do pilnego charakteru, a w szczególności odnosząc się do poważnego charakteru podnoszonej w tej sprawie szkody – szkody o czysto finansowym charakterze – prezes Sądu przypomniał, że po pierwsze, jeżeli chodzi o stratę nieprzewyższającą 10% wartości obrotów przedsiębiorstw działających na rynkach wysoce regulowanych, ryzyko trudności finansowych, jakie muszą ponosić te przedsiębiorstwa, nie wydaje się mieć charakteru, który zagrażałby ich istnieniu, a po drugie, co się tyczy straty rzędu niemalże dwóch trzecich obrotów tych przedsiębiorstw, choć trudności finansowe, z jakimi borykają się rzeczne przedsiębiorstwa, mogłyby zagrazić ich istnieniu w sektorze wysoce regulowanym, takim jak sektor środków ochrony roślin, który często wymaga znacznych inwestycji i w ramach którego

114| Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2018/1019 z dnia 18 lipca 2018 r. w sprawie nieodnawiania zatwierdzenia substancji czynnej oksasulfuron zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1107/2009 dotyczącym wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin, oraz w sprawie zmiany rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) nr 540/2011 (Dz.U. 2018, L 183, s. 14).

właściwe organy muszą podejmować działania wobec pojawiania się zagrożeń dla zdrowia publicznego z powodów, które nie zawsze są do przewidzenia dla zainteresowanych przedsiębiorstw, to do tych przedsiębiorstw należy zabezpieczenie się przed takimi konsekwencjami odpowiednią polityką, z wyjątkiem sytuacji, w których same muszą ponieść odpowiedzialność za szkodę wynikającą z takiej interwencji. Wyjaśniono, że oceniając wagę szkody, sędzia orzekający w przedmiocie środków tymczasowych nie może ograniczyć się w sposób mechaniczny i sztywny wyłącznie do obrotów mających znaczenie dla sprawy. Jego obowiązkiem jest również uwzględnienie okoliczności właściwych każdej sprawie i ich powiązanie, w momencie wydawania postanowienia, ze szkodą, jaką poniosło przedsiębiorstwo w zakresie obrotu. Zdaniem prezesa Sądu ten zakaz mechanicznej i sztywnej analizy – powołany w szczególności, aby umożliwić sędziemu dokonanie oceny, czy możliwe jest ustalenie poważnego charakteru podnoszonej szkody pomimo faktu, że wysokość obrotów nie przekraczała orientacyjnej wartości progowej 10% – musi również być rozumiany jako zobowiązujący sędziego do zbadania, czy biorąc pod uwagę okoliczności danej sprawy, szkoda nie ma poważnego charakteru, mimo że ów próg został przekroczony.

W tym względzie prezes Sądu wskazał na wstępie, że bycie dystrybutorem danej substancji oznacza z jednej strony, że niekoniecznie ponosi się takie same koszty finansowe jak koszty ponoszone w związku z prowadzeniem działalności produkcyjnej, a z drugiej strony, że wymaga to przedstawienia dowodu na okoliczność braku realnych rozwiązań alternatywnych.

Prezes Sądu stwierdził następnie, że okoliczność, iż wnioskodawczyni prowadzi działalność na rynku wysoce regulowanym, skłania go do tego, że winien on wziąć pod uwagę jej strategię handlową. W ramach tej oceny, przy braku innych dowodów powołanych na okoliczność ewentualnych środków, jakie spółka ta podjęła w celu uniknięcia znalezienia się w sytuacji potencjalnie ryzykownej ze względu na charakter danego rynku, przekroczenie orientacyjnej wartości progowej 10% nie może samo w sobie prowadzić sędziego orzekającego w przedmiocie środków tymczasowych do przekonania o poważnym charakterze podnoszonej szkody.

W tym kontekście podkreślono po raz kolejny – przypominając, że na zasadę ochrony uzasadnionych oczekiwań można się powoływać jedynie w odniesieniu do sytuacji, która mogła je wywołać i która została spowodowana przez instytucję uprawnioną do podjęcia decyzji końcowej – że nie może wynikać z nich, w ramach procedury odnowienia zatwierdzenia substancji ochrony roślin, jakakolwiek zasada ochrony uzasadnionych oczekiwań w odniesieniu do wyników sprawozdania częściowego przedstawionego przez państwo członkowskie pełniące rolę sprawozdawcy, ponieważ sprawozdanie to stanowi jedynie etap pośredni dobrze znanej procedury, nieprzesądzający w żaden sposób o wyniku końcowym, jaki zostanie przyjęty przez Komisję.

W drugiej kolejności, w odniesieniu do wyważenia interesów, a w szczególności do argumentu spółki skarżącej, jakoby dana substancja czynna nie stwarzała znanego i wykazanego zagrożenia dla zdrowia publicznego, prezes Sądu wskazał w szczególności, że spółka skarżąca nie może wywodzić przekonującego argumentu z faktu, że substancja ta była przez długi okres bezpiecznie stosowana w Unii bez jakiegokolwiek zgłoszenia jej negatywnego wpływu na zdrowie ludzkie. W istocie w sektorze środków ochrony roślin postęp naukowy nie należy do rzadkości i daje w ten sposób możliwość ponownej oceny substancji w świetle nowych informacji i odkryć naukowych. Taka jest podstawa procedur odnawiania zatwierdzenia substancji i uzasadnienie ograniczeń czasowych stosowanych w odniesieniu do zezwoleń na wprowadzanie do obrotu. W związku z tym dokonywana w ramach wyważania interesów ocena sędziego orzekającego w przedmiocie środków tymczasowych musi dotyczyć z jednej strony dotychczas stwierdzonych zagrożeń, a z drugiej strony zagrożeń, których nie sposób wykluczyć. Ponadto do sędziego tego nie należy ocena techniczna danych naukowych, która wykraczałaby poza ramy jego urzędu. W konsekwencji argumenty dotyczące braku zagrożenia dla zdrowia publicznego, podniesione w ramach dowodu na istnienie *fumus boni iuris*, wchodzą w zakres kontroli zgodności z prawem procedury i nie mogą prowadzić, bez dalszych dowodów i z wyjątkiem ewentualnego stwierdzenia oczywistego błędu w ocenie, do tego, by sędzia orzekający w przedmiocie środków tymczasowych w ramach wyważania interesów przyznał tym argumentom pierwszeństwo przed kwestionowanymi ocenami, które co do zasady są wynikiem starannej i wyczerpującej analizy. Twierdzenie to jest słuszne tym bardziej

w przypadku, gdy podnoszona szkoda dla zdrowia publicznego nie wynika ze zgromadzonych danych naukowych, ale właśnie z ich braku. Jednakże brak informacji nie pozwala na wykluczenie zagrożeń dla zdrowia publicznego, które należy wobec tego wziąć pod uwagę w świetle innych wchodzących w grę interesów, mając na uwadze z jednej strony, że co do zasady wymogi związane z ochroną zdrowia publicznego muszą mieć bezwzględne pierwszeństwo przed względami ekonomicznymi, a z drugiej strony, że pierwszeństwo wymogów ochrony zdrowia publicznego może uzasadniać ograniczenia o negatywnych skutkach – nawet znacznych – dla niektórych podmiotów gospodarczych.

W postanowieniu **Athanasiadou i Soulantikas/Komisja** (T-762/18 R, [EU:T:2019:574](#)), ogłoszonym w dniu 10 września 2019 r., prezes Sądu oddalił w ramach rozpoznania wniosku o zastosowanie środków tymczasowych zarzut niedopuszczalności dotyczący braku wniesienia skargi głównej.

Sofia Athanasiadou i K. Soulantikas, zamieszkali w Grecji, założyli spółkę cywilną ECOSE. Spółka ta zawarła z Agencją Wykonawczą ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego umowę o dotację na realizację projektu zatytułowanego „Seniorzy w akcji [Seniors in action]”. W następstwie sprawozdania z audytu zalecającego odzyskanie kwoty 59 696,98 EUR Komisja przyjęła decyzję w sprawie odzyskania od ECOSE tej kwoty wraz z należnymi odsetkami (zwaną dalej „zaskarżoną decyzją”). Zgodnie z przepisami greckiego kodeksu postępowania cywilnego Komisja przystąpiła do doręczenia zaskarżonej decyzji i nakazu zapłaty, korzystając z usług komornika sądowego. W dniu 30 października 2018 r. skarżący wniesli sprzeciw przed sądem okręgowym w składzie jednoosobowym w Atenach (Grecja). W dniu 31 grudnia 2018 r. skarżący wniesli do Sądu wniosek na podstawie art. 299 TFUE¹¹⁵ o zawieszenie egzekucji zaskarżonej decyzji. W zgłoszonych uwagach Komisja wniosła o stwierdzenie niedopuszczalności wniosku o zastosowanie środków tymczasowych ze względu na to, że nie została wniesiona główna skarga o stwierdzenie nieważności zaskarżonej decyzji, co stanowi naruszenie art. 161 i 156¹¹⁶ regulaminu postępowania przed Sądem.

Prezes Sądu przypomniał po pierwsze, że jedynie on jest właściwy do orzekania o zawieszeniu egzekucji zaskarżonej decyzji, gdyż właściwość odnośnych sądów krajowych ogranicza się do kontroli prawidłowości środków egzekucyjnych¹¹⁷.

Po drugie, wskazał, iż art. 156 regulaminu postępowania przewiduje różne reżimy proceduralne w zależności od podstawy prawnej, na której opiera się wniosek o zastosowanie środków tymczasowych. Zatem wymóg ustanowiony w art. 156 § 1 wspomnianego regulaminu, uzależniający dopuszczalność wniosku o zawieszenie wykonania aktu instytucji od uprzedniego lub równoczesnego wniesienia skargi głównej na ten akt, jest wyraźnie ograniczony do wniosków złożonych na podstawie art. 278 TFUE i 157 EWEA. W związku z tym obowiązek ten niekoniecznie ma zastosowanie w tym przypadku.

115| Na podstawie art. 299 TFUE akty Komisji, które nakładają zobowiązanie pieniężne na podmioty inne niż państwa, stanowią tytuł egzekucyjny. Postępowanie egzekucyjne jest regulowane przez przepisy procedury cywilnej obowiązujące w państwie, na terytorium którego ma ono miejsce. Klauzula wykonalności jest nadawana, bez jakiegokolwiek kontroli innej niż weryfikacja autentyczności tytułu, przez wyznaczony w tym celu przez rząd państwa członkowskiego organ krajowy, o którym zostanie powiadomiona Komisja i Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Po dopełnieniu tych formalności na wniosek zainteresowanego może on przystąpić do egzekucji zgodnie z ustawodawstwem krajowym, wnosząc sprawę bezpośrednio do właściwego organu. Postępowanie egzekucyjne może zostać zawieszone tylko na podstawie orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Jednakże kontrola prawidłowości przeprowadzenia egzekucji podlega właściwości sądów krajowych.

116| Artykuł 156 § 1 regulaminu postępowania przed Sądem stanowi, że wniosek o zawieszenie wykonania aktu wydanego przez instytucję na podstawie art. 278 TFUE lub art. 157 EWEA jest dopuszczalny tylko wtedy, gdy wnioskodawca zaskarżył ten akt przed Sądem.

117| Zgodnie z art. 299 TFUE w związku z art. 256 ust. 1 TFUE, art. 39 ust. 1 i art. 53 ust. 1 statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Po trzecie, prezes Sądu stwierdził, że wypełnienie takiego obowiązku pozbawiłoby skarżących prawa do skutecznego środka odwoławczego¹¹⁸. W okolicznościach tej sprawy, aby zapewnić sądom krajowym czas niezbędny do wykonania ich kompetencji w zakresie kontroli prawidłowości środków egzekucyjnych zgodnie z art. 299 ust. 4 TFUE, powinno być bowiem możliwe zwrócenie się do sądu Unii, który jako jedyny jest upoważniony do orzeczenia w stosownym wypadku zawieszenia egzekucji.

W zaistniałej sytuacji prezes Sądu podkreślił, że w konsekwencji zarzuty podniesione w ramach wykazania *fumus boni iuris* powinny polegać na zarzutach dotyczących właściwości sądu krajowego i wykazujących znamiona zasadności. Zarzuty dotyczące zgodności z prawem decyzji są bowiem nieistotne dla sprawy, chyba że zostałyby podniesione we wniosku opartym na art. 278 TFUE towarzyszącym skardze głównej wniesionej na podstawie art. 263 TFUE, gdyż zasadność decyzji stanowiącej tytuł egzekucyjny może zostać zaskarżona wyłącznie przed sądem orzekającym stwierdzenie nieważności na podstawie tego postanowienia.

W tym względzie i bez konieczności orzekania na tym etapie co do znamion ich zasadności prezes Sądu wskazał, że w tej sprawie niektóre z podstaw przedstawionych przez skarżących na poparcie spełnienia przesłanki *fumus boni iuris* dotyczą właśnie postępowania egzekucyjnego w Grecji i prawidłowości środków egzekucyjnych, a zatem należą do kompetencji sądu krajowego. Tym samym wniosek o zastosowanie środków tymczasowych ma na celu umożliwienie sądowi krajowemu wykonywania kompetencji przysługujących mu na mocy art. 299 TFUE. W związku z tym prezes Sądu doszedł do wniosku, że zarzut niedopuszczalności z powodu braku wniesienia skargi głównej należy oddalić. Ostatecznie wniosek o zastosowanie środków tymczasowych został oddalony z uwagi na brak pilnego charakteru.

¹¹⁸ | Prawo do skutecznego środka prawnego zostało ustanowione w art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej i zagwarantowane w art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, podpisanej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r.

C | Działalność sekretariatu Sądu w 2019 r.

Emmanuel Coulon, sekretarz Sądu

Przypadający na przełomie epok rok 2019 zapoczątkował dla Sądu i jego sekretariatu nową erę.

Rok ten odznaczył się w historii Sądu jako rok obchodów 30 rocznicy objęcia stanowisk przez pierwszych członków¹ oraz ukończenia reformy struktury sądowniczej Unii Europejskiej, rozpoczętej na mocy rozporządzenia w dniu 16 grudnia 2015 r.². Trzydzieści lat po objęciu stanowisk przez pierwszych dwunastu sędziów i sekretarza Sąd, w którym od września 2019 r. zasiada po 2 sędziów z każdego państwa członkowskiego, wspierany przez sekretarza, stał się międzynarodowym sądem o największej liczbie sędziów na świecie.

Wspomniana zmiana skali, środki wykonawcze podejmowane w celu nadania skuteczności wydawanym przez Sąd decyzjom oraz wsparcie udzielane prezesowi Sądu w przygotowaniach do przyjęcia nowych sędziów oraz w realizacji, począwszy od końca września 2019 r., projektów, które prezes M. van der Woude wskazał jako priorytetowe, nie pozostały oczywiście bez wpływu na organizację i sposób funkcjonowania sekretariatu.

Sekretariat pełnił wytrwale, konsekwentnie i z poświęceniem swą pomocniczą rolę w obszarach sądowniczym i administracyjnym, stale dostosowując się do nowej sytuacji i przyjmując, że zmienność stanowi jeden z wyznaczników jego funkcjonowania. Jego personel, który bardzo dobrze zdaje sobie sprawę z głębokiego znaczenia tych zmian, przyczynił się do zbiorowego sukcesu. Był ostoją, w której Sąd mógł znaleźć oparcie.

Pomimo licznych, szybkich i bezustannych przekształceń sekretariat wykazał, że jest w stanie współdziałać z sędziami, personelem gabinetów i wspólnymi służbami instytucji w celu wypracowania wzajemnych korzyści. Sekretariat, któremu przyświeca prawdziwy etos służby, był wielojęzycznym partnerem w kontaktach z adwokatami, radcami prawnymi i pełnomocnikami, reprezentującymi interesy stron w sporach wnoszonych do sądów Unii.

Sekretariat liczył wcześniej 72 etaty (55 asystentów i 17 administratorów), lecz liczba stanowisk została we wrześniu zmniejszona do 69 wskutek zmian kadrowych, mających umożliwić obsadzenie gabinetów dodatkowych sędziów. Podjęcie w maju obowiązków przez zastępcę sekretarza umożliwiło jakże pilną i niezbędną reorganizację służby. Tę ostatnią zmianę należy przyjąć z zadowoleniem.

Wkład sekretariatu w działalność sądowniczą i administracyjną Sądu przybierał różne formy.

1| Materiały z konferencji (actes du colloque), która odbyła się w dniu 25 września 2019 r. na temat „Sąd Unii Europejskiej w epoce cyfrowej” oraz film upamiętniający członków założycieli i wszystkich, którzy ożywiali instytucję od chwili jej utworzenia, są dostępne na stronie internetowej Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

2| Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2015/2422 z dnia 16 grudnia 2015 r. zmieniające Protokół nr 3 w sprawie statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (Dz.U. 2015, L 341, s. 14) oraz rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2016/1192 z dnia 6 lipca 2016 r. w sprawie przekazania Sądowi właściwości do rozpoznawania w pierwszej instancji sporów między Unią Europejską a jej pracownikami (Dz.U. 2016, L 200, s. 137).

I. Wkład w działalność sądowniczą

W ramach powierzonego mu na mocy regulaminu postępowania przed Sądem zadania zapewnienia wsparcia sądowniczego sekretariat:

- zapewniał prawidłowy przebieg postępowań i właściwe prowadzenie akt;
- zapewniał komunikację między przedstawicielami stron a sędziami;
- aktywnie wspierał sędziów i ich współpracowników.

Po względnym spadku liczby nowych spraw w 2018 r. ich liczba ponownie wzrosła, gdyż wniesiono 939 skarg, nie sięgnęła jednak odnotowanego w 2016 r. rekordowego poziomu.

Liczba spraw zakończonych utrzymała się na wysokim poziomie, ale spadła w porównaniu z 2018 r. W 2019 r. rozstrzygnięto łącznie 874 sprawy, w porównaniu z 1009 w roku poprzedzającym. Czynniki, które w dużym stopniu wyjaśniają ten niewielki spadek statystyczny, były: odejście znacznej liczby sędziów, niepewność związana z mianowaniem kilku sędziów na kolejną kadencję, objęcie stanowisk przez czternastu sędziów,

całkowita zmiana składu izb, przydział sędziów do izb oraz ponowny przydział wszystkich spraw w toku (z wyjątkiem spraw będących na etapie narady lub co do których podjęto decyzję o rozstrzygnięciu bez przeprowadzania ustnego etapu postępowania przed dniem 26 września 2019 r.).

Na dzień 31 grudnia 2019 r. liczba spraw w toku wynosiła 1398.

Średni czas trwania postępowania nie przekroczył 17 miesięcy w przypadku spraw zakończonych wyrokiem lub postanowieniem oraz 20 miesięcy w przypadku kategorii spraw zakończonych wyrokiem.

a. Prowadzenie akt spraw

Działalność sekretariatu Sądu związana z prowadzeniem akt procesowych utrzymywała się pod względem ilościowym na tym samym poziomie co w 2018 r.

Sekretariat zarejestrował 54 723 pisma procesowe w 21 językach postępowania (na 24 języki postępowania przewidziane w regulaminie postępowania), przez jego służby przeszło 939 skarg wszczynających postępowanie oraz 4446 innych pism procesowych składanych przez strony w toczących się sprawach, wykonywał decyzje wydawane przez składy orzekające w przedmiocie środków organizacji postępowania lub środków dowodowych oraz sporządził 1699 komunikatów opublikowanych w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej*.

Choć oczywiście nie sposób przedstawić tu wszystkich danych pozwalających ogarnąć w pełni zakres wykonanej przez sekretariat Sądu pracy, wystarczy tu wskazać niektóre z nich, zwłaszcza statystyki, by zobrazować ogrom tej pracy:

- 9734 złożone pisma procesowe zawierały 288 wniosków o dopuszczenie do sprawy w charakterze interwenienta oraz 251 wniosków o zachowanie poufności wobec stron lub opinii publicznej;
- 11024 sporządzonych przez sekretariat formularzy przewodnich (ponad 918 formularzy miesięcznie) przekazano (w formie cyfrowej) do gabinetów sędziów na potrzeby rozpoznania spraw;

- wykonano decyzje w przedmiocie setek środków organizacji postępowania i dziesiątków środków dowodowych, w szczególności w odniesieniu do przedkładania dokumentów, co do których strony powoływały się na poufność.

Na przestrzeni roku wpłynęło kilka grup lub serii spraw z dziedziny prawa konkurencji mającego zastosowanie do państw (pomoc państwa) oraz prawa instytucjonalnego, co wymagało skoordynowania czynności zarówno w samym sekretariacie, jak i ze składami orzekającymi, do celów rozpatrywania wniosków w przedmiocie przedłużenia terminów, połączenia spraw, interwencji, a także wydawania decyzji w sprawie drugiej wymiany pism procesowych, oraz, w stosownym przypadku, w sprawie zachowania poufności materiałów znajdujących się w aktach poszczególnych spraw. Taka koordynacja wymaga pewnej dozy elastyczności organizacyjnej ze strony zespołów sekretariatu, co czasem jest utrudnione przez konieczność znajomości języków postępowania, w których wnoszone są te grupy lub serie spraw.

Ponadto prowadzenie pewnych wymagających bardzo ostrożnego podejścia spraw w dziedzinie prawa konkurencji mającego zastosowanie do przedsiębiorstw wymusiło zastosowanie rozwiązań mających na celu zachowanie jak największej poufności danych oraz zapewnienie bezpiecznej komunikacji w samym Sądzie. Te procedury wewnętrzne stanowią uzupełnienie zabezpieczenia informacji lub dokumentów przedstawionych w trybie art. 105 ust. 1 lub 2 regulaminu postępowania, to znaczy mających wpływ na bezpieczeństwo Unii, jej państwa członkowskiego lub państw członkowskich lub też na utrzymywanie przez nie stosunków międzynarodowych³.

Ponadto 11 administratorów odpowiedzialnych za prowadzenie akt spraw⁴ zapewniło obsługę sekretariatu na 334 zgromadzeniach izb oraz rozprawach odbywających się w 315 sprawach, przy czym na zakończenie każdego zgromadzenia izby oraz każdej rozprawy, oprócz przygotowania akt, sporządzano protokoły przedkładane do zatwierdzenia przez sędziów.

Dwie liczby ilustrują średnią objętość prowadzonych przez sekretariat akt. Po pierwsze, pisma procesowe złożone w sekretariacie przez aplikację e-Curia liczyły w sumie 749 895 stron. Po drugie, objętość akt przechowywanych przez sekretariat w 1398 sprawach zawisłych na koniec roku 2019 r. wynosiła 636 metrów bieżących.

Przy wykonywaniu swych zadań sekretariat nadal czerpał ogromne korzyści z przepisów proceduralnych, które weszły w życie w dniu 1 lipca 2015 r., w szczególności w dziedzinie własności intelektualnej (zmiana systemu językowego i zniesienie drugiej wymiany pism procesowych to środki, które w znacznym stopniu przyczyniły się do skrócenia średniego czasu trwania postępowań w tej dziedzinie). Ponadto Sąd skutecznie korzystał z możliwości rozstrzygania spraw w drodze wyroku bez przeprowadzenia rozprawy, w szczególności dlatego że strony nie zawnioskowały o jej przeprowadzenie (39% we wszystkich sprawach, a 52% w dziedzinie własności intelektualnej). Oprócz faktu, że ten brak rozpraw sprawił, iż nie było konieczności sporządzania skróconego sprawozdania z rozprawy, umożliwiło to również szybsze rozstrzyganie spraw w drodze wyroku (średnio 15,1 miesiąca bez rozprawy w porównaniu do średnio 22,7 miesiąca z rozprawą).

Ponadto zwiększył się odsetek całkowitej liczby spraw ze skarg bezpośrednich, które rozstrzygnięto wyrokiem bez drugiej wymiany pism procesowych (22% w porównaniu z 13% w 2018 r.⁵).

3] W 2019 r. nie został złożony ani jeden dokument podlegający tym zasadom, uregulowanym w decyzji Sądu (UE) 2016/2387 z dnia 14 września 2016 r. w sprawie zasad bezpieczeństwa mających zastosowanie do informacji lub materiałów przedstawionych na podstawie art. 105 § 1 lub § 2 regulaminu postępowania (Dz.U. 2016, L 355, s. 18).

4] Z uwzględnieniem zmian personalnych urzędników w grupie funkcyjnej AD.

5] Spory dotyczące praw własności intelektualnej są wyłączone z tych obliczeń, ponieważ regulamin nie przewiduje drugiej wymiany pism procesowych w tej kategorii spraw.

W obszarze służby cywilnej podjęto decyzję o nieprzeprowadzaniu drugiej wymiany pism w 22% spraw (w porównaniu z 32% w 2018 r.). Należy zauważyć, że w tej ostatniej dziedzinie dwukrotnie powiodła się próba polubownego rozstrzygnięcia wszczętych w ciągu roku sporów.

Wreszcie, choć martwi nieco fakt, że trzy na pięć skarg w dziedzinie własności intelektualnej wymagały usunięcia braków, gdyż nie spełniały wymogów formalnych, to z zadowoleniem należy przyjąć dalszy spadek odsetka wymagających usunięcia braków skarg bezpośrednich innych niż skargi w dziedzinie własności intelektualnej (24%).

Szczęśliwie sekretariat odnosił również korzyści z usprawnienia obiegu dokumentów⁶, które przyniosła reforma, czyniąca z aplikacji komputerowej e-Curia jedyną drogę przekazywania dokumentów sądowych między przedstawicielami stron a Sądem od dnia 1 grudnia 2018 r.⁷. Korzyści płynące z tej racjonalizacji okazały się bardzo cenne w 2019 r.⁸, ponieważ pomogły złagodzić skutki zwiększonej liczby spraw, z którymi zwracano się do sekretariatu, w szczególności w związku ze zwiększeniem liczby gabinetów sędziów Sądu.

Obowiązkiem sekretariatu jest jak najszybsze podjęcie czynności w sprawie wszystkich składanych pism procesowych i decyzji wydawanych przez sędziów.

Jednakże ze względów obiektywnych niektóre z tych czynności wymagają, by zająć się nimi w pierwszej kolejności, na przykład w razie złożenia dokumentów na krótko przed rozprawą lub wycofania skargi, gdy sprawa została już poddana rozpoznaniu. Bezwzględnie trzeba zająć się też pismami procesowymi wpływającymi w postępowaniach w trybie pilnym. Odnosi się to w szczególności do wniosków o zastosowanie środków tymczasowych, którym towarzyszy wniosek o wydanie orzeczenia przed rozstrzygnięciem sprawy co do istoty (tj. zanim druga strona będzie miała możliwość przedstawienia uwag), wymagających zajęcia stanowisk przez prezesa w ciągu kilku godzin od złożenia wniosku. W 2019 r. kilkakrotnie, w niezwykle krótkim czasie, sekretariat zajmował się wnioskiem o zastosowanie środków tymczasowych i doręczaniem, niekiedy o późnej porze, postanowienia prezesa w sprawie tego wniosku.

b. Wspieranie spójności

Wkład sekretariatu w działalność sądowniczą ma również na celu, zgodnie z wytycznymi przyjętymi przez Sąd, wspieranie spójności praktyki decyzyjnej i interpretacji przepisów w zakresie procedury. Sekretariat przeznaczył więc na ten cel część swoich zasobów.

Po pierwsze, sekretariat świadczy wsparcie w zakresie prowadzenia spraw przez gabinety aż do etapu narady, w postaci obsługi ex ante. Ma to na celu przede wszystkim dostarczenie prezesowi, prezesom izb i składom orzekającym informacji niezbędnych do tego, by posiadli wiedzę umożliwiającą im szybkie rozstrzygnięcie sprawy.

6] Obowiązkowe stosowanie e-Curia pozwoliło przestać zajmować się mieszanym formatem (papierowym i cyfrowym), skanowaniem dokumentów wpływających na papierze, oraz, w razie złożenia na papierze po złożeniu faksem, dwukrotnego wprowadzania danych do bazy danych procesowych prowadzonej przez sekretariat, a także weryfikacji zgodności pisma złożonego na papierze. Położyło również kres trudnościom napotykanym wielokrotnie przy odbiorze lub doręczaniu pism faksem, zwłaszcza obszernych dokumentów.

7] Dotyczy to wszystkich stron (skarżących, pozwanych i interwenientów) oraz wszystkich trybów postępowania. Przewidziane są jednak pewne wyjątki z uwagi na poszanowanie zasady dostępu do sądu (w szczególności gdy korzystanie z e-Curia jest technicznie niemożliwe lub gdy o przyznanie pomocy prawnej występuje strona skarżąca, która nie jest reprezentowana przez adwokata).

8] Mimo że odsetek pism procesowych składanych tą drogą nie wynosi 100%, a 93%, ponieważ inne sposoby niż e-Curia są wykorzystywane do złożenia wniosków o przyznanie pomocy prawnej, dokumentów przedkładanych w trakcie rozprawy, załączników na kluczach USB lub DVD zawierających treści, których nie można przekazać przez e-Curia oraz pism Trybunału Sprawiedliwości informujących o wniesieniu odwołania lub przekazujących orzeczenie w przedmiocie odwołania.

Przy wstępnej analizie wniesionej do Sądu skargi sekretariat ustala jej przedmiot, dziedzinę sporu i ewentualne powiązania z innymi sprawami, niezależnie od języka postępowania, w którym skarga została wniesiona. Sekretariat stawia sobie za cel dopełnienie tych czynności w terminie 10 dni roboczych od wpłynięcia skargi, a mają one w szczególności umożliwić prezesowi Sądu dokonanie przydziału spraw z pełną znajomością rzeczy. W ramach tych czynności sekretariat zgłasza również istnienie wniosku o zastosowanie trybu przyspieszonego lub o rozpatrzenie sprawy w pierwszej kolejności, jak również wniosków o utajnienie tożsamości. Ponadto sekretariat sygnalizuje sprawy, które nie należą do właściwości Sądu lub które wydają się być oczywiście niedopuszczalne.

Przy nadawaniu biegu pismom procesowym złożonym w zawisłych sprawach sekretariat przekazuje je gabinetom sędziów opatrzone formularzem przewodnim, sygnalizując pojawiające się kwestie proceduralne wraz z propozycjami, nierzadko szczegółowymi, kroków, jakie należałoby podjąć.

W szerszym ujęciu przedstawiciele sekretariatu i personel gabinetów sędziów na co dzień i bezustannie ze sobą współpracują. Udział sekretariatu w zebraniach administracyjnych izb (zgromadzeniach izb) sprzyja przepływowi informacji i zapewnia, dzięki niezbędnej znajomości kontekstu, sprawne wykonanie decyzji proceduralnych podejmowanych przez składy orzekające.

Po drugie, sekretariat organizuje wymianę informacji, udostępniając Sądowi odpowiednio opracowaną pod danym kątem dokumentację. Informacje na temat kwestii proceduralnych są regularnie aktualizowane, postanowienia proceduralne są udostępniane według systemu katalogowego, co miesiąc sporządzane jest sprawozdanie na temat orzecznictwa proceduralnego Sądu, Trybunału Sprawiedliwości i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Te służące analizie, monitorowaniu i informacji narzędzia oraz opracowania tematyczne sekretariatu są tworzone zgodnie z oczekiwaniami Sądu, dla którego spójność jest jednym z priorytetów. Stanowią one element mechanizmów zapobiegania rozbieżnościom w praktyce decyzyjnej i orzeczniczej oraz ich wykrywania, a także uzupełniają, w określonych ramach, ważną misję powierzoną wiceprezesowi Sądu, polegającą na tworzeniu ośrodka przekrojowej analizy prawnej mającego na celu zwiększenie spójności i jakości orzecznictwa.

c. Działania zapobiegawcze związane z ryzykiem brexitu bez umowy

Aby wspomóc prawników występujących w sprawach przed Sądem oraz stworzyć warunki ku temu, by w każdych okolicznościach była zapewniona skuteczna ochrona sądowa, sekretariat podjął działania zapobiegawcze w związku z ryzykiem wystąpienia przez Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej z Unii bez podpisania umowy o wystąpieniu.

W obawie przed tym, że barristers, solicitors i advocates ze Zjednoczonego Królestwa („advokaci ze Zjednoczonego Królestwa”) przestaną spełniać stawiane przez art. 19 Protokołu w sprawie statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej⁹ warunki prawidłowej reprezentacji stron przed Sądem, gdyby brexit nastąpił bez umowy o wystąpieniu, dwukrotnie przeprowadzono akcję informacyjną dla przedstawicieli stron w zawisłych sprawach. W indywidualnych pismach sekretarz zwracał uwagę na konsekwencje proceduralne wyjścia przez Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej z Unii bez podpisania umowy o wystąpieniu i wzywał do podjęcia odpowiednich kroków z myślą o obronie klientów.

9] Artykuł 19 akapit czwarty Protokołu w sprawie statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej stanowi, że „[j]edynie adwokat lub radca prawny uprawniony do występowania przed sądem państwa członkowskiego lub innego państwa, które jest stroną Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym, może reprezentować lub wspomagać stronę przed Trybunałem”.

Pierwsza taka akcja została przeprowadzona, z odpowiednim wyprzedzeniem, przed dniem 12 kwietnia 2019 r., wkrótce po podjęciu przez brytyjską Izbę Gmin w dniu 29 marca 2019 r. decyzji o odrzuceniu projektu umowy o wystąpieniu.

Druga akcja została przeprowadzona kilka dni przed terminem przypadającym na dzień 31 października 2019 r.

Dzięki kolejnym przedłużeniom terminu określonego w art. 50 ust. 3 TUE, o których decydowała Rada Europejska na kilka godzin przed jego końcem, ostatecznie udało się uniknąć w 2019 r. wyjścia przez Zjednoczone Królestwo z Unii bez umowy.

II. Działania w ramach trzeciego etapu reformy

a. Działania związane z odejściem i objęciem stanowisk dotyczącymi bezprecedensowej liczby sędziów

W marcu 2019 r. w Sądzie zasiadł maltański sędzia mianowany jako następca sędziego, który został powołany na stanowisko sędziego Trybunału Sprawiedliwości w październiku 2018 r.

We wrześniu 2019 r., w ramach częściowego odnowienia składu Sądu przewidzianego w art. 254 akapit drugi TFUE¹⁰, ze swych stanowisk odeszło 8 sędziów, a 7 złożyło ślubowanie przed Trybunałem Sprawiedliwości. Tego samego dnia przed Trybunałem Sprawiedliwości złożyło ślubowanie również 7 sędziów mianowanych dodatkowo w ramach trzeciego, ostatniego etapu reformy.

Tym samym w 2019 r. w Sądzie zasiadło 15 nowych sędziów, w tym 14 w dniu 26 września 2019 r. Liczba sędziów Sądu wzrosła z tym dniem z 46 do 52¹¹.

W związku z tymi zmianami składu Sądu podjęto liczne działania. Działania te, koordynowane przez gabinet prezesa i sekretarza (oraz część jego służb), były realizowane przez wspólne służby instytucji, w szczególności przez Dyрекcję Budynków i Bezpieczeństwa, Dyрекcję Zasobów Ludzkich i Zarządzania Personelem i Dyрекcję Technologii Informacyjnej.

Składały się na nie:

- udostępnienie zawczasu przestrzeni niezbędnej do urządzenia biur dla nowych sędziów Sądu i ich gabinetów oraz sali pozwalającej pomieścić wszystkich członków (sędziów i sekretarza) na posiedzeniach zgromadzenia plenarnego, zgodnie z zapotrzebowaniem zgłoszonym przez Sąd;
- prowadzenie naboru, przenoszenie na inne stanowiska i rozwiązywanie umów personelu gabinetów (referendarzy i asystentów), za zgodą właściwych organów, w formie propozycji kadrowych;

10| W dniu 31 sierpnia 2019 r. dobiegły końca kadencje 23 sędziów. Warto zauważyć, że na okres od 1 do 26 września 2019 r. Sąd wydał decyzję o prowadzeniu działalności (Dz.U. 2019, C 238, s. 2).

11| Na dzień 31 grudnia 2019 r. kilka państw członkowskich jeszcze nie zaproponowało kandydatów na stanowiska sędziów.

- wyposażenie nowych gabinetów w sprzęt informatyczny i telefoniczny oraz dostosowanie aplikacji informatycznych do zmian w zakresie liczby izb i zasad ich składu (przejście na 60 składów orzekających złożonych z 3 sędziów i 10 składów orzekających złożonych z 5 sędziów);
- wprowadzenie nowych sędziów: aby mieli oni całościowy obraz funkcjonowania Sądu, jego procedur, aplikacji informatycznych (związanych z prowadzeniem spraw, wyszukiwaniem dokumentacji i działalnością członków) oraz sprzętu multimedialnego, przepisów (w szczególności dotyczących ochrony danych osobowych), a także standardów (w szczególności w dziedzinie bezpieczeństwa komputerowego), których należy przestrzegać przy pracy, referendarze, urzędnicy i pracownicy sekretariatu oraz wspólnych służb instytucji prowadzili ukierunkowane szkolenia, których organizację zapewnił prezes Sądu. Po nich następował program wprowadzający zorganizowany przez sekretarza, podczas którego przedstawiciele wyższego kierownictwa instytucji mogli zaprezentować działalność i priorytety swoich służb.

Ponadto, ponieważ trzeci etap reformy został przeprowadzony bez tworzenia w budżecie etatów dla gabinetów sędziów, przez cały rok prowadzono dogłębne dyskusje w celu podjęcia decyzji o sposobie formowania gabinetów sędziów obejmujących stanowisko ustępującego sędziego oraz dodatkowych sędziów. Według przyjętego przez Sąd rozwiązania sukcesywne działania doprowadzą do przywrócenia z dniem 1 stycznia 2020 r. funkcjonalnego zrównania gabinetów wszystkich sędziów Sądu.

b. Rozwiązania organizacyjne dla Sądu

Po pierwsze, Sąd został poddany reorganizacji w związku ze zwiększoną liczbą sędziów. Liczba izb Sądu zwiększyła się z 9 do 10. Każda izba składa się obecnie z 5 sędziów, z możliwością utworzenia izb złożonych z 6 sędziów, po mianowaniu wszystkich sędziów.

Po drugie, w celu większej dywersyfikacji formacji składów orzekających, wprowadzono zmiany w sposobie ich tworzenia. Do dnia 26 września 2019 r. izba złożona z 5 sędziów dzieliła się na dwa stałe składy, którym przewodniczył sam prezes izby. Od dnia 30 września 2019 r. liczba składów orzekających została zwiększona dzięki systemowi rotacji sędziów. Z izby składającej się z 5 sędziów może zatem powstać 6 składów orzekających.

Po trzecie, skład wielkiej izby, złożonej z 15 sędziów, został zmieniony w celu umożliwienia sędziom niebędącym prezesami izb zasiadania w wielkiej izbie w kolejnych sprawach. W odróżnieniu od sposobu formowania wielkiej izby, który wymagał udziału prezesa, wiceprezesa, wszystkich prezesów izb oraz sędziów izby, której pierwotnie przydzielono daną sprawę, sposób obowiązujący od dnia 26 września 2019 r. przewiduje udział prezesa, wiceprezesa, ograniczonej liczby prezesów izb, sędziów izby, której pierwotnie przydzielono daną sprawę, oraz innych sędziów wyznaczanych na zmianę według porządku starszeństwa służbowego i porządku odwrotnego.

Po czwarte, Sąd postanowił wprowadzić pewien stopień specjalizacji izb. I tak, od dnia 30 września 2019 r. 4 izby zajmują się sprawami z zakresu służby publicznej¹², a 6 izb rozpoznaje sprawy z zakresu własności intelektualnej¹³. Sprawy dotyczące wszelkich innych sporów są rozdzielane między wszystkie izby.

12] Chodzi tu o skargi na podstawie art. 270 TFUE oraz, w stosownym wypadku, art. 50a Protokołu w sprawie statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

13] Chodzi tu o skargi na decyzje izb odwoławczych Urzędu Unii Europejskiej ds. Własności Intelektualnej (EUIPO) i Wspólnotowego Urzędu Ochrony Odmian Roślin (CPVO).

W tym kontekście Sąd wprowadził dostosowania uwzględniające specjalizację izb, lecz utrzymał przy tym system przydziału spraw przewidziany w regulaminie postępowania, na zasadzie rotacji, z zastrzeżeniem odstępstw od tej zasady ze względu na stwierdzenie powiązania między niektórymi sprawami (sprawy o tym samym przedmiocie lub sprawy należące do tej samej serii lub wykazujące podobieństwa prawne) oraz zrównoważony podział pracy.

Po piąte, Sąd postanowił zwiększyć udział prezesa i wiceprezesa w działalności sędowniczej. Z uwagi na zakres ich obowiązków postanowiono, że prezes i wiceprezes nie będą zasiadali w pełnym wymiarze w składach orzekających. Natomiast od dnia 27 września 2019 r. prezes zastępuje sędziego, do którego odnosi się przeszkoda w wykonywaniu obowiązków (wcześniej zastępował go wiceprezes). Ponadto wiceprezes, którego głównym zadaniem pozostaje działanie na rzecz zachowania spójności orzecznictwa, raz w roku zasiada w każdej z izb w powiększonym składzie 5 sędziów w jednej sprawie.

Wszystkie te decyzje, podjęte w związku ze zwiększeniem liczby sędziów Sądu, zostały poprzedzone rozważaniami i propozycjami, w których udział brali sekretarz i część jego służby. Zostały opublikowane w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej* i są dostępne na stronie internetowej Curia¹⁴.

III. Inne formy wspierania instytucji

Sekretariat za pośrednictwem sekretarza i jego przedstawicieli wspomagał różne organy sądu (w tym zgromadzenie plenarne, zgromadzenie prezesów izb oraz komitet ds. regulaminu postępowania), jak również inne komitety i grupy robocze, wedle potrzeby lub charakteru poruszanych tematów (etyka zawodowa, sprawy instytucjonalne lub informatyka).

Ponadto podjęto działania mające na celu zapewnienie publikacji lub rozpowszechniania dokumentów dotyczących Sądu. Po pierwsze, sekretarz nadzorował publikację Zbioru Orzecznictwa, ogłaszanie w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej* decyzji wydanych przez Sąd zgodnie z normami proceduralnymi oraz rozpowszechnianie w Internecie dokumentów dotyczących Sądu. Strona „Procedura” Sądu na stronie internetowej Curia była skrupulatnie aktualizowana. Po drugie, zgodnie z art. 8 ust. 3 akapit trzeci Zasad etyki członków i byłych członków Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej podjęto działania mające na celu upublicznienie na stronie internetowej instytucji działalności zewnętrznej członków, prowadzonej za zgodą Sądu w 2018 r.

Właśnie w związku z dostępem do orzeczeń przez Internet sekretarz, jako osoba odpowiedzialna za publikację Sądu, otrzymał szereg wniosków o utajnienie tożsamości ex post od osób fizycznych, które, mając status strony w postępowaniu przed Sądem, wyraziły życzenie usunięcia ich tożsamości z orzeczenia Sądu lub Sądu do spraw Służby Publicznej Unii Europejskiej udostępnionego publicznie za pośrednictwem Internetu. Sekretarz, wskazany jako administrator danych osobowych zawartych w orzeczeniach po zakończeniu sprawy, rozstrzygał w przedmiocie wszystkich przedłożonych mu wniosków.

14| Skład wielkiej izby (Dz.U. 2019, C 172, s. 2); Kryteria przedzielania spraw do izb (Dz.U. 2019, C 372, s. 2); Sposób wyznaczania sędziego na celu zastąpienia sędziego, do którego odnosi się przeszkoda w wykonywaniu obowiązków (Dz.U. 2019, C 263, s. 2).

Bez uszczerbku dla ewentualnego zaskarżenia legalności decyzji podjętej przez sekretarza w tym zakresie Sąd, w sposób ujednolicony z tym, co uczynił Trybunał Sprawiedliwości¹⁵, wydał decyzję określającą termin zajęcia stanowiska przez sekretarza i ustanawiającą niezależną kontrolę jego decyzji przez komitet złożony z 3 sędziów¹⁶. Sąd zastosował się tym samym do postanowień art. 8 ust. 3 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, zgodnie z którymi „przestrzeganie [...] zasad [ochrony danych osobowych] podlega kontroli niezależnego organu”, oraz uwzględnił fakt, że nadzorowi Europejskiego Inspektora Ochrony Danych nie podlega przetwarzanie przez Sąd danych osobowych w ramach wykonywania funkcji sądowniczych¹⁷.

IV. Prace administracyjne

Obciążenie pracowników sekretariatu pracami administracyjnymi znacznie wzrosło. Logicznym wyjaśnieniem tego faktu było przygotowanie posiedzeń komitetów i grup roboczych (porządki obrad, analiza akt, sporządzanie protokołów lub sprawozdań), które odbywają się w regularnych odstępach czasu, oraz wzrost liczby wymagających uwagi spraw administracyjnych w organie sądowym liczącym na dzień 31 grudnia 2019 r. ponad 300 osób.

Ponadto zarządzanie służbą oraz jej personelem złożonym z urzędników i innych pracowników (postępowania w sprawie naboru, oceny, korzystanie z uprawnień przewidzianych w regulaminie pracowniczym), monitorowanie rozwoju oprogramowania informatycznego, koordynacja, prowadzenie dokumentacji i komunikacja (w tym nadanie całkowicie nowej szaty stronie intranetowej sekretariatu) wciąż wymagały wiele pracy.

Jako służba administracyjna sekretariat zajmował się wieloma sprawami, z którymi się do niego zwracano. Aby zastosować się do obowiązujących przepisów, podjęto kroki w celu:

- ochrony środowiska poprzez prowadzenie akcji podnoszących świadomość, w sposób skoordynowany z innymi jednostkami administracyjnymi instytucji i z gabinetami sędziów, w ramach systemu „EMAS” – Eco-Management and Audit Scheme;
- wdrożenia zasad wynikających z regulacji finansowych¹⁸; zastosowania się do rozporządzenia w sprawie przetwarzania danych osobowych przez instytucje, organy i jednostki organizacyjne Unii¹⁹;
- nadania pełnej skuteczności systemowi ochrony szczególnie wrażliwych informacji w sprawach wskazanych przez prezesa Sądu.

15] Decyzja Trybunału Sprawiedliwości z dnia 1 października 2019 r. w sprawie ustanowienia wewnętrznego mechanizmu kontroli w zakresie przetwarzania danych osobowych w związku z wykonywaniem przez Trybunał Sprawiedliwości władzy sądowniczej (Dz.U. 2019, C 383, s. 2).

16] Decyzja Sądu z dnia 16 października 2019 r. w sprawie ustanowienia wewnętrznego mechanizmu kontroli w zakresie przetwarzania danych osobowych w związku z wykonywaniem przez Sąd władzy sądowniczej (Dz.U. 2019, C 383, s. 4).

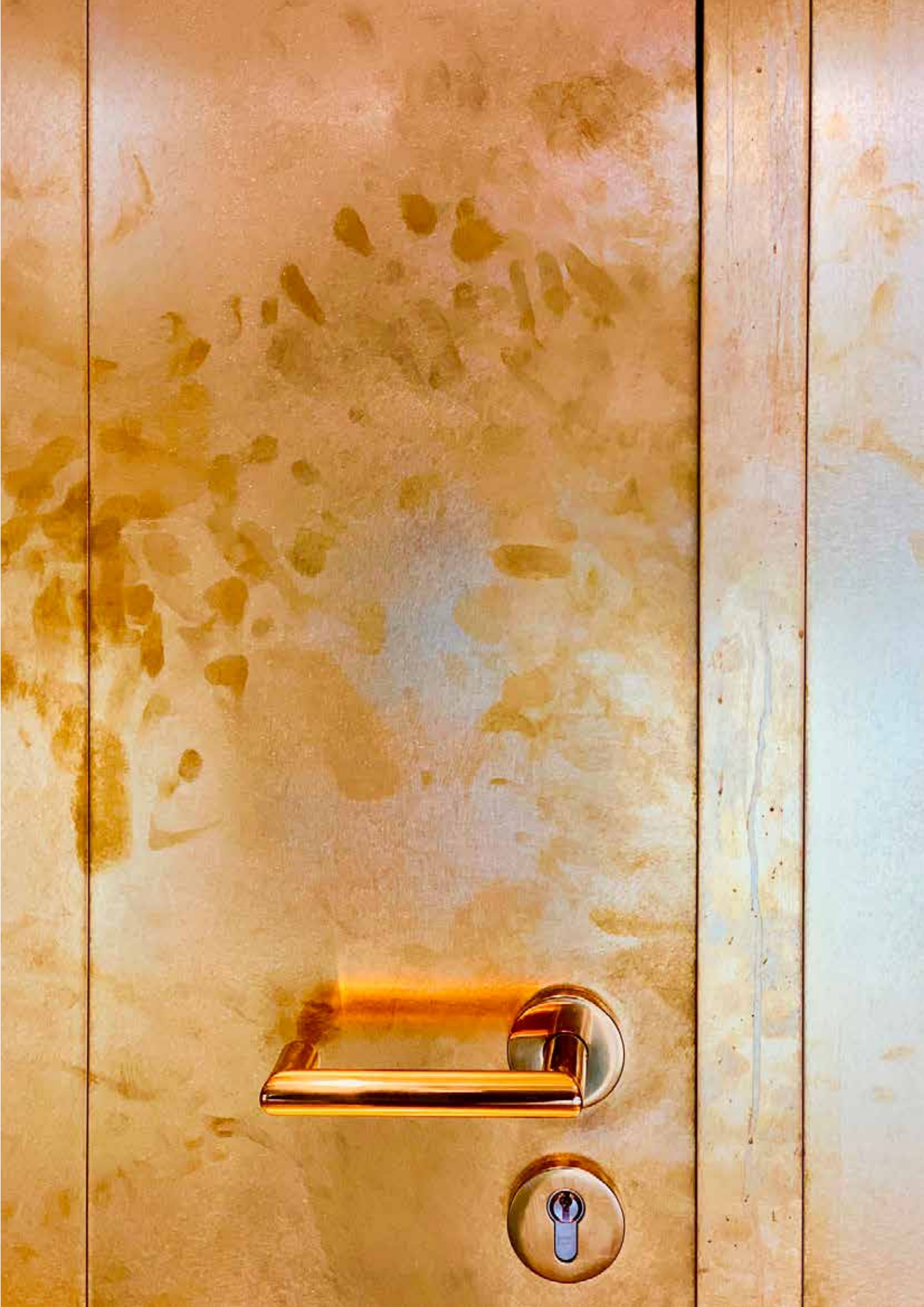
17] Zobacz art. 57 ust. 1 lit. a) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1725 z dnia 23 października 2018 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych przez instytucje, organy i jednostki organizacyjne Unii i swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia rozporządzenia (WE) nr 45/2001 i decyzji nr 1247/2002/WE (Dz.U. 2018, L 295, s. 39).

18] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2018/1046 z dnia 18 lipca 2018 r. w sprawie zasad finansowych mających zastosowanie do budżetu ogólnego Unii, zmieniające rozporządzenia (UE) nr 1296/2013, (UE) nr 1301/2013, (UE) nr 1303/2013, (UE) nr 1304/2013, (UE) nr 1309/2013, (UE) nr 1316/2013, (UE) nr 223/2014 i (UE) nr 283/2014 oraz decyzję nr 541/2014/UE, a także uchylające rozporządzenie (UE, Euratom) nr 966/2012 (Dz.U. 2018, L 193, s. 1).

19] Rozporządzenie 2018/1725 powyżej.

Wreszcie sekretariat użył swoich zasobów w celu wsparcia Dyrekcji Technologii Informacyjnej przy sporządzaniu specyfikacji projektu informatycznego dla instytucji (projekt stworzenia zintegrowanego systemu zarządzania sprawami).

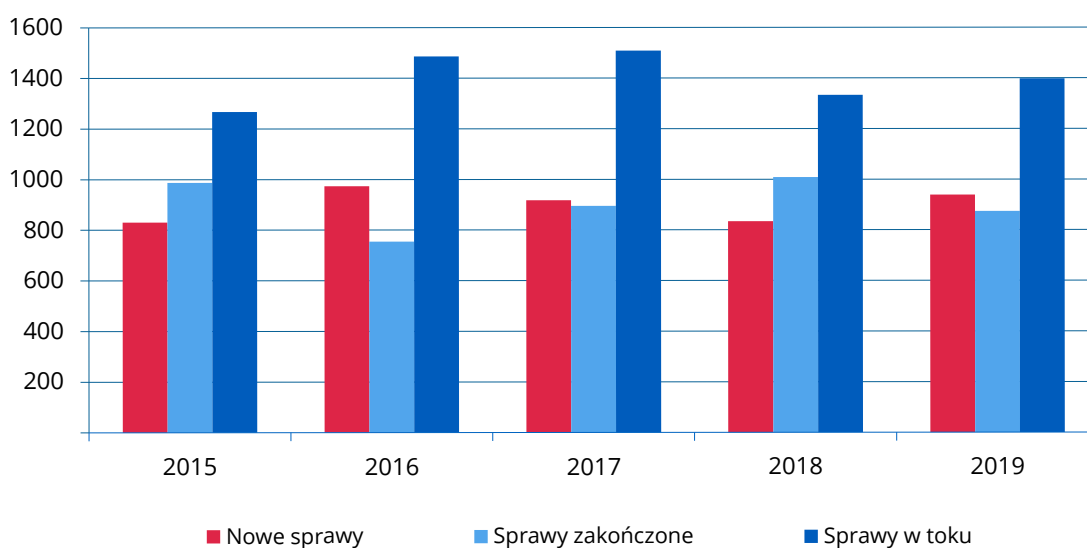
Pieczęć nad zgodnością dokumentacji i procedur wewnątrz sekretariatu oraz zaangażowanie urzędników i pracowników w zadania z zakresu ochrony środowiska, ochrony danych osobowych i informatyki należą do zadań, które należało godzić ze wspieraniem działalności sądowej. W związku z coraz silniejszym wymogiem racjonalizacji, przy jednoczesnym wymogu elastyczności i łatwości przystosowania się do sytuacji, sekretariat przydzielał swoje zasoby wedle rzeczywistych potrzeb i priorytetów Sądu oraz obowiązków prawnych, które musi spełniać jako służba administracji.

D | Statystyki sądowe Sądu

I. Ogólne zestawienie informacji o działalności Sądu – nowe sprawy, sprawy zakończone, sprawy w toku (2015–2019)	291
II. Nowe sprawy – rodzaje postępowań (2015–2019)	292
III. Nowe sprawy – rodzaje skarg (2015–2019)	293
IV. Nowe sprawy – przedmiot skargi (2015–2019)	294
V. Sprawy zakończone – rodzaje postępowań (2015–2019)	295
VI. Sprawy zakończone – przedmiot skargi (2019)	296
VII. Sprawy zakończone – przedmiot skargi (2015–2019)	297
VIII. Sprawy zakończone – skład orzekający (2015–2019)	298
IX. Sprawy zakończone – czas trwania postępowania w miesiącach (2015–2019)	299
X. Czas trwania postępowania w miesiącach (2015–2019)	300
XI. Sprawy w toku na dzień 31 grudnia – rodzaje postępowań (2015–2019)	301
XII. Sprawy w toku na dzień 31 grudnia – przedmiot skargi (2015–2019)	302
XIII. Sprawy w toku na dzień 31 grudnia – skład orzekający (2015–2019)	303
XIV. Różne – środki tymczasowe (2015–2019)	304
XV. Różne – tryb przyspieszony (2015–2019)	305
XVI. Różne – orzeczenia Sądu, od których wniesiono odwołanie do Trybunału Sprawiedliwości (1990–2019)	306
XVII. Różne – podział odwołań do Trybunału Sprawiedliwości według rodzaju postępowania (2015–2019)	307
XVIII. Różne – wynik postępowań odwoławczych przed Trybunałem Sprawiedliwości (2019)	308
XIX. Różne – wynik postępowań odwoławczych przed Trybunałem Sprawiedliwości (2015–2019)	309
XX. Różne – ogólna tendencja (1989–2019)	310
XXI. Działalność sekretariatu Sądu (2015–2019)	311
XXII. Sposoby składania pism procesowych do Sądu	312
XXIII. Strony złożone poprzez e-Curia (2015–2019)	313
XXIV. Komunikaty w <i>Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej</i> (2015–2019)	314
XXV. Sprawy, w których przedstawiono stanowiska podczas rozprawy (2015–2019)	315

I. Ogólne zestawienie informacji o działalności Sądu – nowe sprawy, sprawy zakończone, sprawy w toku (2015–2019)^{1 2}

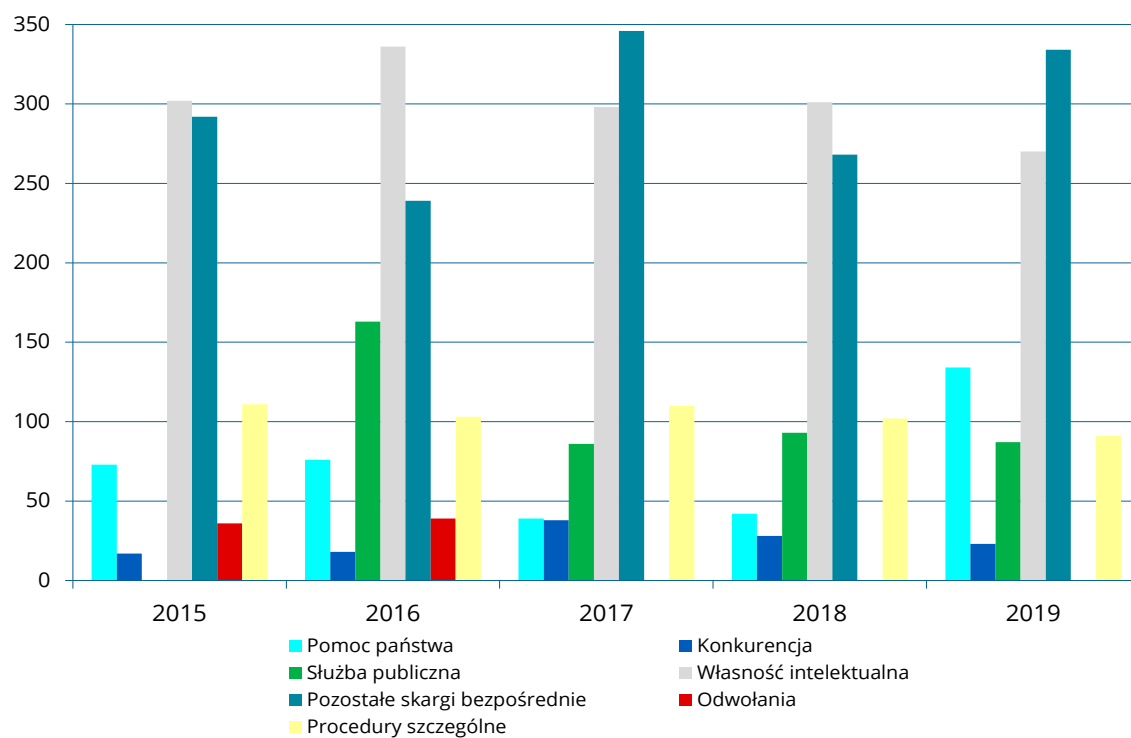
	2015	2016	2017	2018	2019
Nowe sprawy	831	974	917	834	939
Sprawy zakończone	987	755	895	1009	874
Sprawy w toku	1267	1486	1508	1333	1398

1| Jeżeli nie wskazano inaczej, w niniejszym zestawieniu oraz w zestawieniach w dalszej części statystyk zostały uwzględnione postępowania szczególne.

Za „postępowania szczególne” przyjmuje się: sprzeciw od wyroku zaocznego (art. 41 statutu Trybunału; art. 166 regulaminu postępowania przed Sądem), powództwo osoby trzeciej przeciwko prawomocnemu orzeczeniu (art. 42 statutu Trybunału; art. 167 regulaminu postępowania przed Sądem), wykładnię (art. 43 statutu Trybunału; art. 168 regulaminu postępowania przed Sądem), wznowienie postępowania (art. 44 statutu Trybunału; art. 169 regulaminu postępowania przed Sądem), pomoc prawną (art. 148 regulaminu postępowania przed Sądem), sprostowanie (art. 164 regulaminu postępowania przed Sądem), brak rozstrzygnięcia (art. 165 regulaminu postępowania przed Sądem) i spory w zakresie kosztów podlegających zwrotowi (art. 170 regulaminu postępowania przed Sądem).

2| Jeżeli nie wskazano inaczej, w niniejszym zestawieniu oraz w zestawieniach w dalszej części statystyk nie zostały uwzględnione procedury w przedmiocie środków tymczasowych.

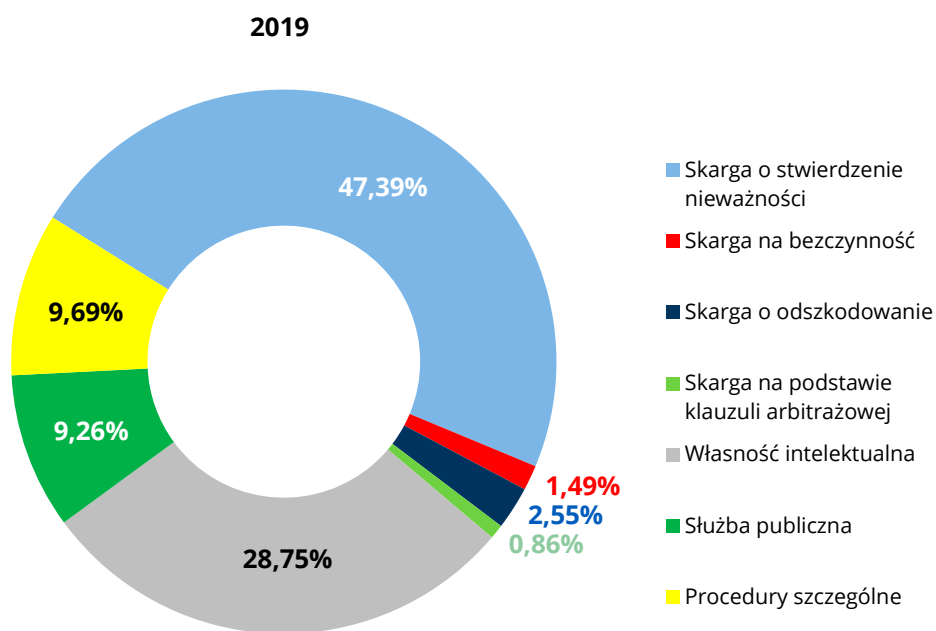
II. Nowe sprawy - rodzaje postępowań (2015-2019)

	2015	2016 ¹	2017	2018	2019
Pomoc państwa	73	76	39	42	134
Konkurencja	17	18	38	28	23
Służba publiczna		163	86	93	87
Własność intelektualna	302	336	298	301	270
Pozostałe skargi bezpośrednie	292	239	346	268	334
Odwołania	36	39			
Procedury szczególne	111	103	110	102	91
Razem	831	974	917	834	939

1| W dniu 1 września 2016 r. 123 sprawy z zakresu służby publicznej oraz 16 postępowań szczególnych w tym obszarze zostało przekazanych do Sądu.

III. Nowe sprawy – rodzaje skarg (2015–2019)

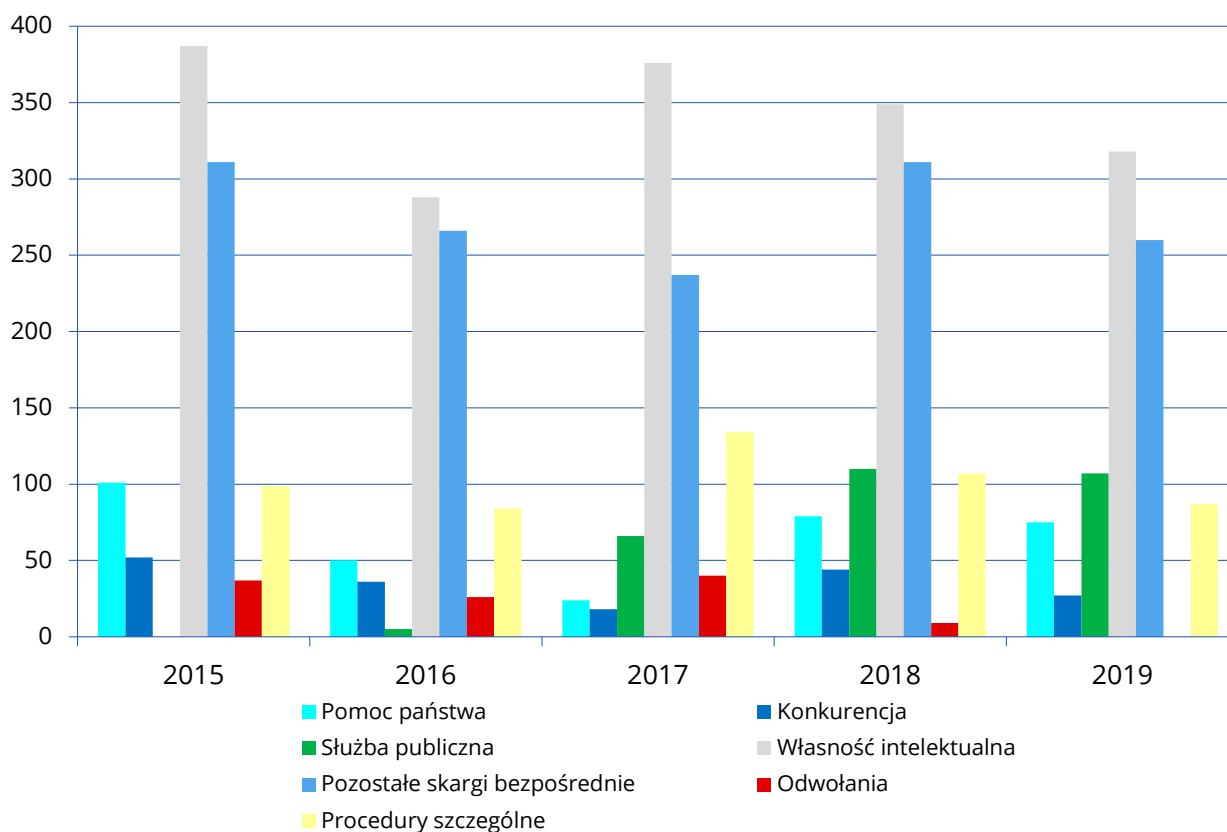

	2015	2016	2017	2018	2019
Skarga o stwierdzenie nieważności	332	297	371	288	445
Skarga na bezczynność	5	7	8	14	14
Skarga o odszkodowanie	30	19	23	29	24
Skarga na podstawie klauzuli arbitrażowej	15	10	21	7	8
Własność intelektualna	302	336	298	301	270
Służba publiczna		163	86	93	87
Odwołania	36	39			
Procedury szczególne	111	103	110	102	91
Razem	831	974	917	834	939

IV. Nowe sprawy – przedmiot skargi (2015–2019)

	2015	2016	2017	2018	2019
Badania naukowe, rozwój technologii i przestrzeń kosmiczna	10	8	2	1	3
Dostęp do dokumentów	48	19	25	21	17
Działania zewnętrzne Unii Europejskiej	1	2	2	2	6
Edukacja, kształcenie zawodowe, młodzież i sport	3	1		1	1
Energia	3	4	8	1	8
Klauzula arbitrażowa	15	10	21	7	8
Konkurencja	17	18	38	28	23
Kultura		1			
Obywatelstwo Unii					1
Ochrona konsumentów	2	1		1	1
Podatki	1	2	1	2	
Polityka gospodarcza i pieniężna	3	23	98	27	24
Polityka handlowa	6	17	14	15	13
Polityka rybołówstwa		1	2	3	
Polityka społeczna		1		1	1
Pomoc państwa	73	76	39	42	134
Prawo dotyczące przedsiębiorstw	1				
Prawo instytucjonalne	53	52	65	71	148
Przepisy finansowe (budżet, ramy finansowe, środki własne, zwalczanie nadużyć finansowych)	7	4	5	4	5
Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości		7		2	1
Rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i stosowane ograniczenia w zakresie chemikaliów (rozporządzenie REACH)	5	6	10	4	6
Rolnictwo	37	20	22	25	12
Sieci transeuropejskie			2	1	1
Spójność gospodarcza, społeczna i terytorialna	5	2	3		3
Swoboda przedsiębiorczości				1	
Swoboda świadczenia usług		1			
Swobodny przepływ kapitału	2	1		1	
Swobodny przepływ osób	1	1	1	1	2
Swobodny przepływ towarów	2	1			
Środki ograniczające (działania zewnętrzne)	55	28	27	40	42
Środowisko	5	6	8	7	10
Transport				1	1
Unia celna i wspólna taryfa celna		3	1		2
Własność intelektualna i przemysłowa	303	336	298	301	270
Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa		1			1
Zamówienia publiczne	23	9	19	15	10
Zbliżanie ustawodawstw	1	1	5	3	2
Zdrowie publiczne	2	6	5	9	5
Łącznie traktat WE/TFUE	684	669	721	638	761
Regulamin pracowniczy urzędników	36	202	86	94	87
Procedury szczególne	111	103	110	102	91
ŁĄCZNIE	831	974	917	834	939

V. Sprawy zakończone – rodzaje postępowań (2015–2019)

	2015	2016	2017	2018	2019
Pomoc państwa	101	50	24	79	75
Konkurencja	52	36	18	44	27
Służba publiczna		5	66	110	107
Własność intelektualna	387	288	376	349	318
Pozostałe skargi bezpośrednie	311	266	237	311	260
Odwołania	37	26	40	9	
Procedury szczególne	99	84	134	107	87
Razem	987	755	895	1009	874

VI. Sprawy zakończone – przedmiot skargi (2019)

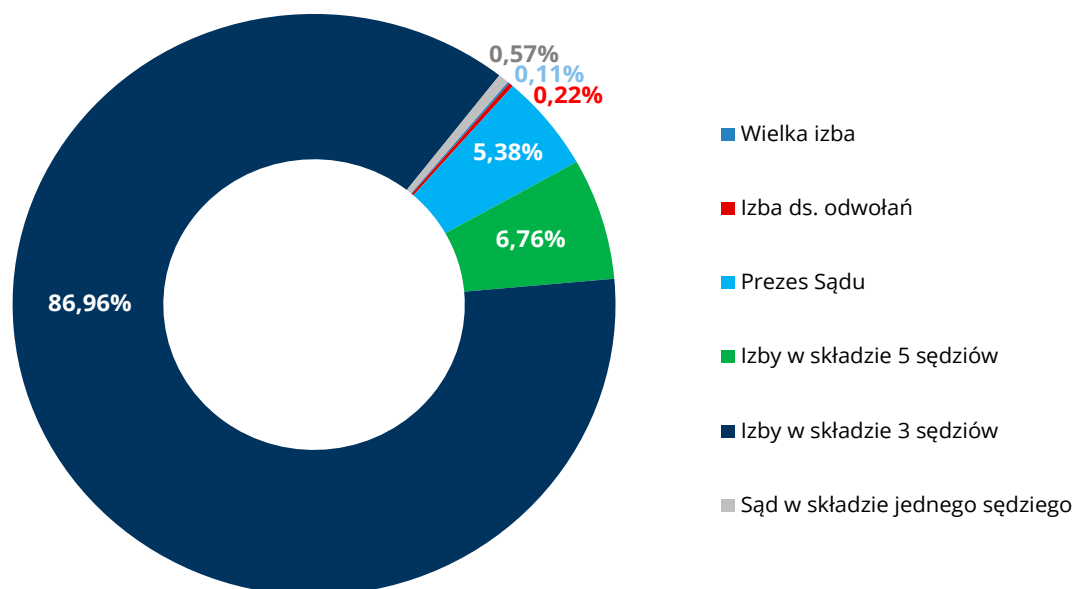
	Wyroki	Postanowienia	Razem
Badania naukowe, rozwój technologii i przestrzeń kosmiczna	2	1	3
Dostęp do dokumentów	10	7	17
Działania zewnętrzne Unii Europejskiej	1	2	3
Energia	3		3
Klauzula arbitrażowa	13		13
Konkurencja	18	9	27
Obywatelstwo Unii		1	1
Ochrona konsumentów		1	1
Podatki		2	2
Polityka gospodarcza i pieniężna	7	6	13
Polityka handlowa	10	2	12
Polityka społeczna	1		1
Pomoc państwa	50	25	75
Prawo dotyczące przedsiębiorstw	1		1
Prawo instytucjonalne	23	48	71
Przepisy finansowe (budżet, ramy finansowe, środki własne, zwalczanie nadużyć finansowych)	1	3	4
Rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i stosowane ograniczenia w zakresie chemikaliów (rozporządzenie REACH)	9	1	10
Rolnictwo	23	10	33
Sieci transeuropejskie	1	1	2
Spójność gospodarcza, społeczna i terytorialna	2		2
Swoboda przedsiębiorczości		1	1
Swobodny przepływ kapitału		1	1
Swobodny przepływ osób		1	1
Środki ograniczające (działania zewnętrzne)	29	1	30
Środowisko		6	6
Własność intelektualna i przemysłowa	260	58	318
Zamówienia publiczne	13	4	17
Zbliżanie ustawodawstw	2	2	4
Zdrowie publiczne	3	4	7
Łącznie traktat WE/TFUE	482	197	679
Regulamin pracowniczy urzędników	71	37	108
Procedury szczególne	1	86	87
ŁĄCZNIE	554	320	874

VII. Sprawy zakończone – przedmiot skargi (2015–2019)
(Wyroki i postanowienia)

	2015	2016	2017	2018	2019
Badania naukowe, rozwój technologii i przestrzeń kosmiczna	2	6	12	7	3
Dostęp do dokumentów	21	13	14	67	17
Działania zewnętrzne Unii Europejskiej	2		4	2	3
Edukacja, kształcenie zawodowe, młodzież i sport		1		3	
Energia	1	3	3	6	3
Klauzula arbitrażowa	2	17	17	7	13
Konkurencja	52	36	18	44	27
Kultura		1	1		
Obywatelstwo Unii					1
Ochrona konsumentów	2	1	1	1	1
Podatki	1		3		2
Polityka gospodarcza i pieniężna	9	2	6	16	13
Polityka handlowa	24	21	15	10	12
Polityka przemysłowa	2				
Polityka rybołówstwa	3	2	2	2	
Polityka społeczna		1		1	1
Pomoc państwa	101	50	24	79	75
Prawo dotyczące przedsiębiorstw	1				1
Prawo instytucjonalne	58	46	54	64	71
Przepisy finansowe (budżet, ramy finansowe, środki własne, zwalczanie nadużyć finansowych)	5	1	5	5	4
Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości			5	3	
Przystąpienie nowych państw	1				
Rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i stosowane ograniczenia w zakresie chemikaliów (rozporządzenie REACH)	9	8	4	4	10
Rolnictwo	32	34	21	25	33
Sieci transeuropejskie		2		1	2
Spójność gospodarcza, społeczna i terytorialna	6	1	12	4	2
Swoboda przedsiębiorczości	1				1
Swoboda świadczenia usług		1			
Swobodny przepływ kapitału	2	1			1
Swobodny przepływ osób	1		2	1	1
Swobodny przepływ towarów	2	1			
Środki ograniczające (działania zewnętrzne)	60	70	26	42	30
Środowisko	18	4	3	11	6
Transport	3			1	
Unia celna i wspólna taryfa celna	4	3	5	1	
Własność intelektualna i przemysłowa	388	288	376	349	318
Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa	1			1	
Zamówienia publiczne	22	20	16	20	17
Zbliżanie ustawodawstw		1	2	1	4
Zdrowie publiczne	15	3	3	5	7
Łącznie traktat WE/TFUE	851	638	654	783	679
Regulamin pracowniczy urzędników	37	33	107	119	108
Procedury szczególne	99	84	134	107	87
ŁĄCZNIE	987	755	895	1009	874

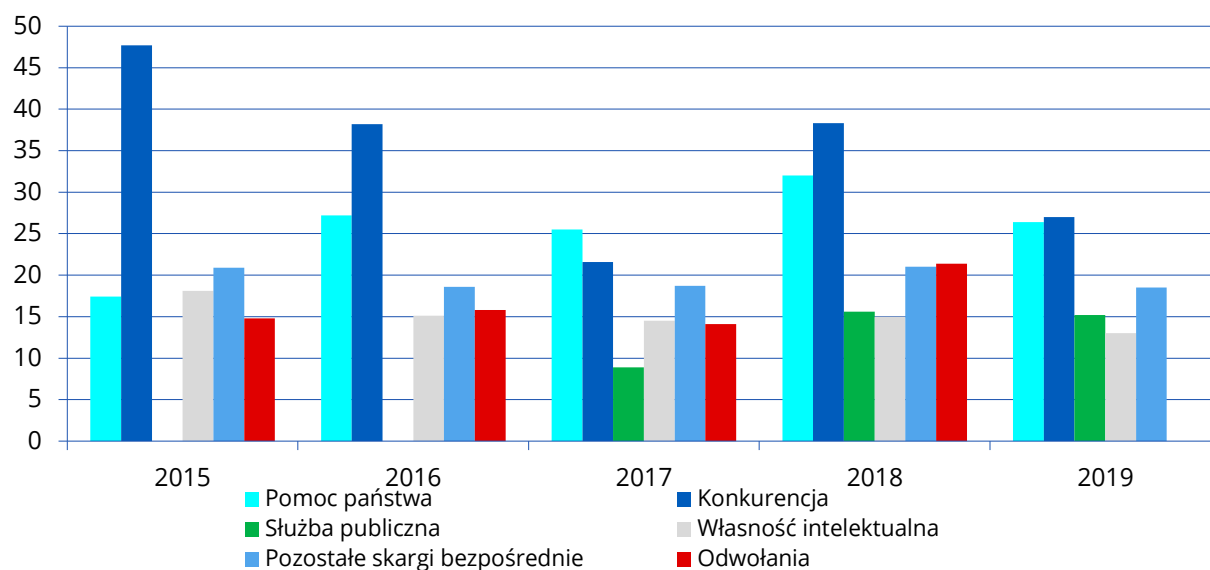
VIII. Sprawy zakończone – skład orzekający (2015–2019)

2019

	2015			2016			2017			2018			2019		
	Wyroki	Postanowienia	Razem	Wyroki	Postanowienia	Razem	Wyroki	Postanowienia	Razem	Wyroki	Postanowienia	Razem	Wyroki	Postanowienia	Razem
Wielka izba													1		1
Izba ds. odwołań	23	14	37	25	13	38	29	17	46	9	2	11		2	2
Prezes Sądu		44	44		46	46		80	80		43	43		47	47
Izby w składzie 5 sędziów	8	3	11	10	2	12	13	5	18	84	3	87	50	9	59
Izby w składzie 3 sędziów	538	348	886	408	246	654	450	301	751	546	317	863	499	261	760
Sąd w składzie jednego sędziego	1	8	9	5		5				5		5	5		5
Razem	570	417	987	448	307	755	492	403	895	644	365	1009	554	320	874

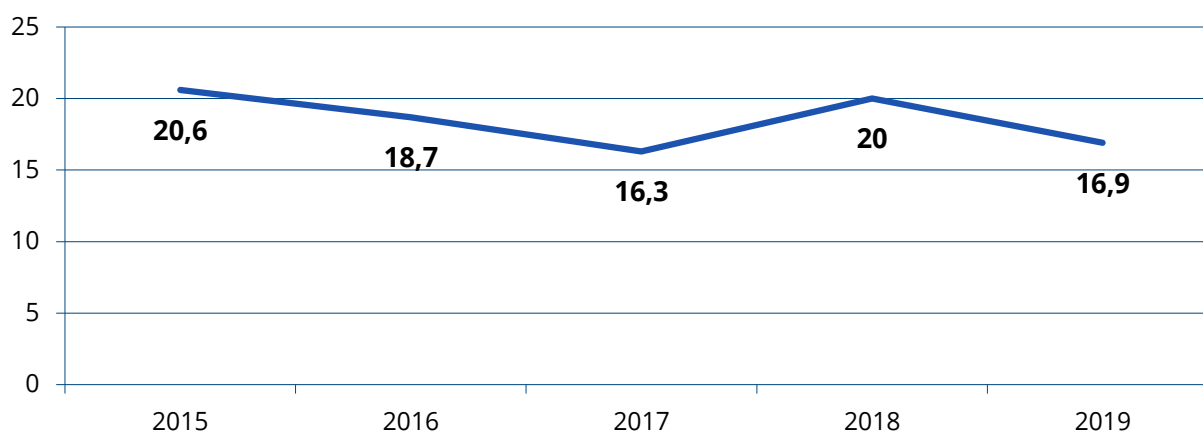
IX. Sprawy zakończone – czas trwania postępowania w miesiącach (2015–2019)¹ (Wyroki i postanowienia)

	2015	2016	2017	2018	2019
Pomoc państwa	17,4	27,2	25,5	32	26,4
Konkurencja	47,7	38,2	21,6	38,3	27
Służba publiczna			8,9	15,6	15,2
Własność intelektualna	18,1	15,1	14,5	15	13
Pozostałe skargi bezpośrednie	20,9	18,6	18,7	21	18,5
Odwołania	14,8	15,8	14,1	21,4	
Wszystkie sprawy	20,6	18,7	16,3	20	16,9

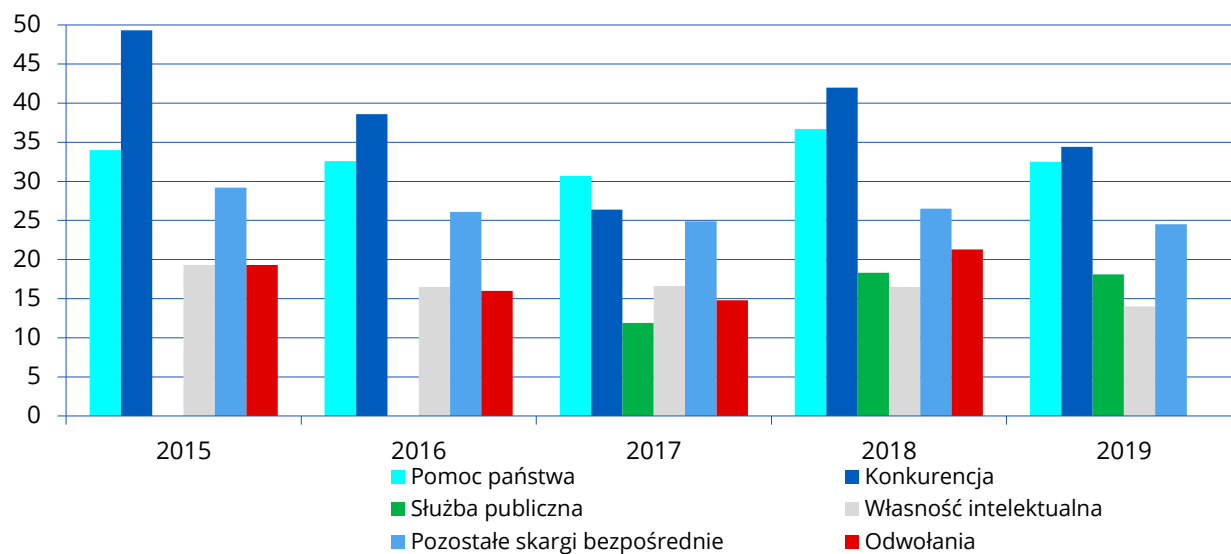
Czas trwania postępowania (w miesiącach)

Wszystkie sprawy rozstrzygnięte w drodze wyroku lub postanowienia

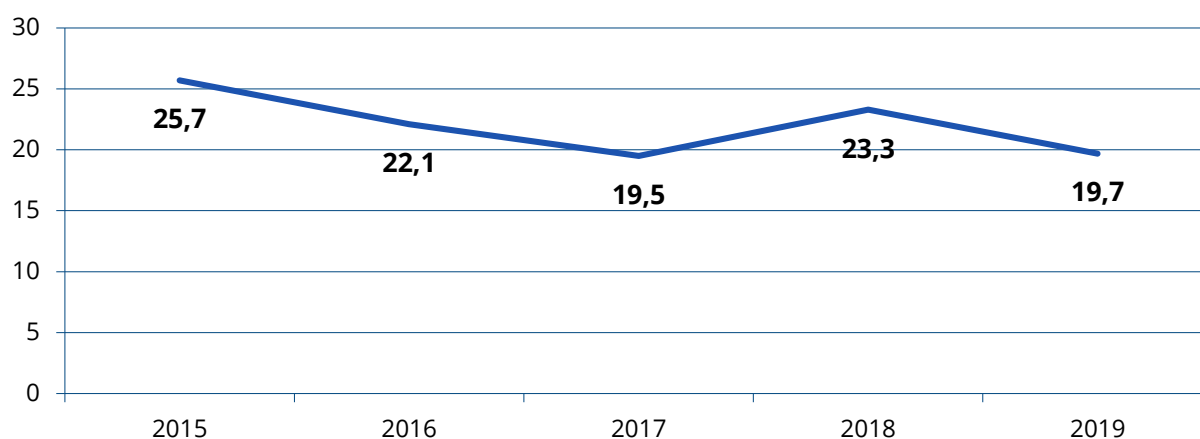
¹ Czas trwania wyrażony jest w miesiącach i dziesiętnych częściach miesiąca. Przy obliczaniu średniego czasu trwania postępowania nie uwzględnia się: spraw, w których orzeka się wyrokiem wstępnym; procedur szczególnych; odwołań od postanowień w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji; spraw z zakresu służby publicznej przekazanych do Sądu w dniu 1 września 2016 r. Średni czas trwania postępowania w sprawach z zakresu służby publicznej przekazanych do Sądu w dniu 1 września 2016 r. i rozstrzygniętych przez Sąd w drodze wyroku lub postanowienia wynosi 20,7 miesiąca (uwzględniając okresy przed Sądem do spraw Służby Publicznej i przed Sądem).

X. Czas trwania postępowania w miesiącach (2015–2019)¹ (Wyroki)

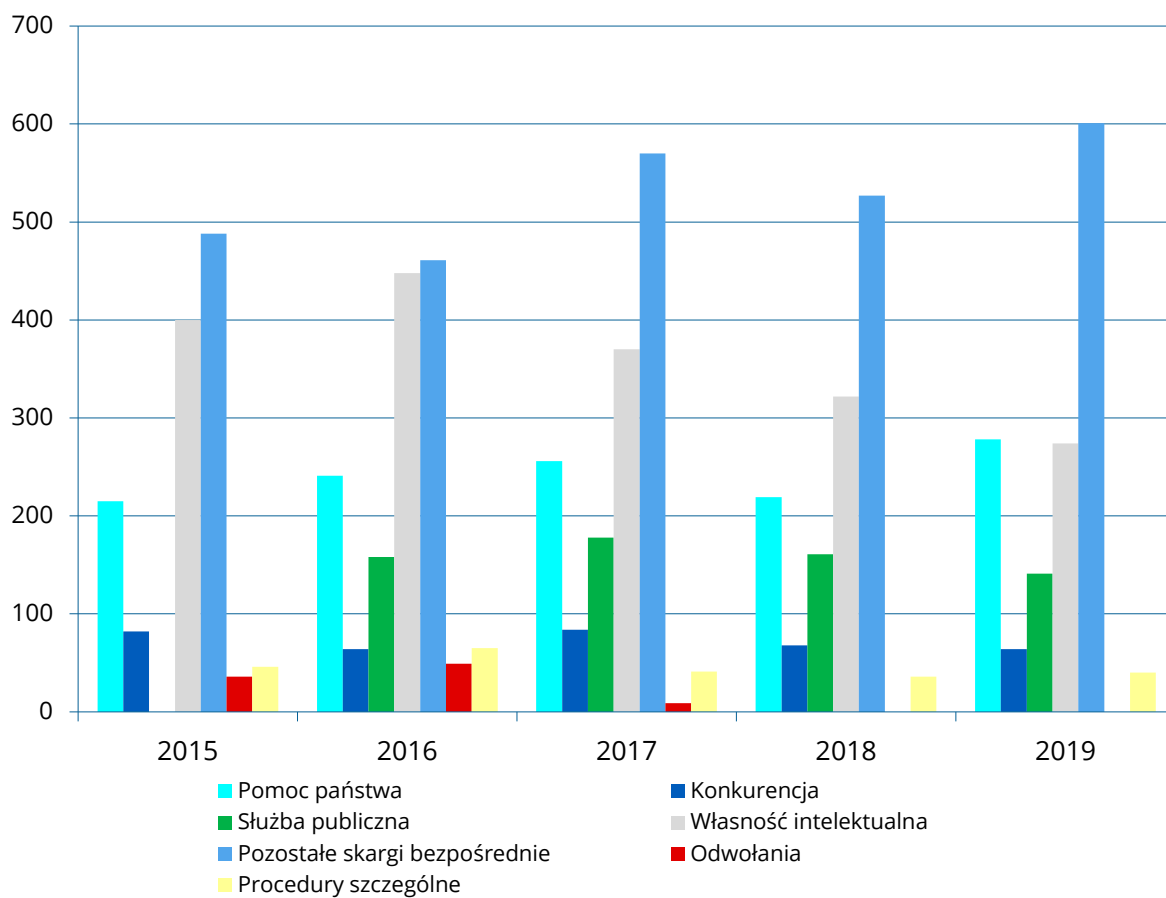
	2015	2016	2017	2018	2019
Pomoc państwa	34	32,6	30,7	36,7	32,5
Konkurencja	49,3	38,6	26,4	42	34,4
Służba publiczna			11,9	18,3	18,1
Własność intelektualna	19,3	16,5	16,6	16,5	14
Pozostałe skargi bezpośrednie	29,2	26,1	24,9	26,5	24,5
Odwołania	19,3	16	14,8	21,3	
Wszystkie sprawy	25,7	22,1	19,5	23,3	19,7

Czas trwania postępowania (w miesiącach) Wszystkie sprawy rozstrzygnięte w drodze wyroku

1| Czas trwania wyrażony jest w miesiącach i dziesiętnych częściach miesiąca. Przy obliczaniu średniego czasu trwania postępowania nie uwzględnia się: spraw, w których orzeka się wyrokiem wstępnym; procedur szczególnych; odwołań od postanowień w przedmiocie środków tymczasowych lub interwencji; spraw z zakresu służby publicznej przekazanych do Sądu w dniu 1 września 2016 r. Średni czas trwania postępowania w sprawach z zakresu służby publicznej przekazanych do Sądu w dniu 1 września 2016 r. i rozstrzygniętych przez Sąd w drodze wyroku wynosi 23,7 miesiąca (uwzględniając okresy przed Sądem do spraw Służby Publicznej i przed Sądem).

XI. Sprawy w toku na dzień 31 grudnia – rodzaje postępowań (2015–2019)

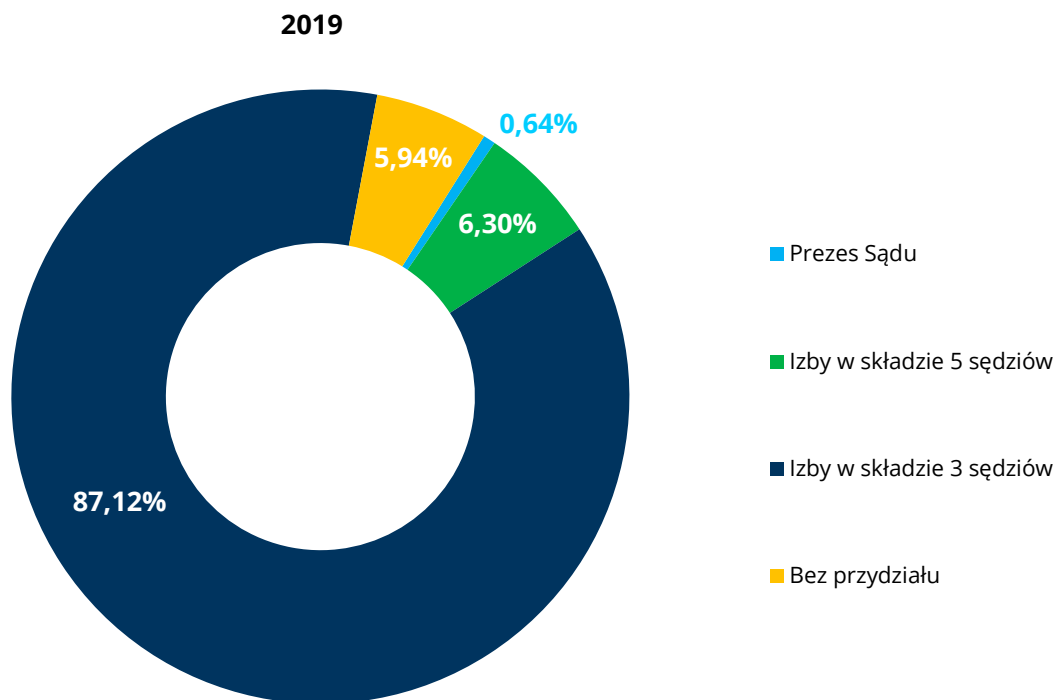

	2015	2016	2017	2018	2019
Pomoc państwa	215	241	256	219	278
Konkurencja	82	64	84	68	64
Służba publiczna		158	178	161	141
Własność intelektualna	400	448	370	322	274
Pozostałe skargi bezpośrednie	488	461	570	527	601
Odwołania	36	49	9		
Procedury szczególne	46	65	41	36	40
Razem	1267	1486	1508	1333	1398

XII. Sprawy w toku na dzień 31 grudnia – przedmiot skargi (2015–2019)

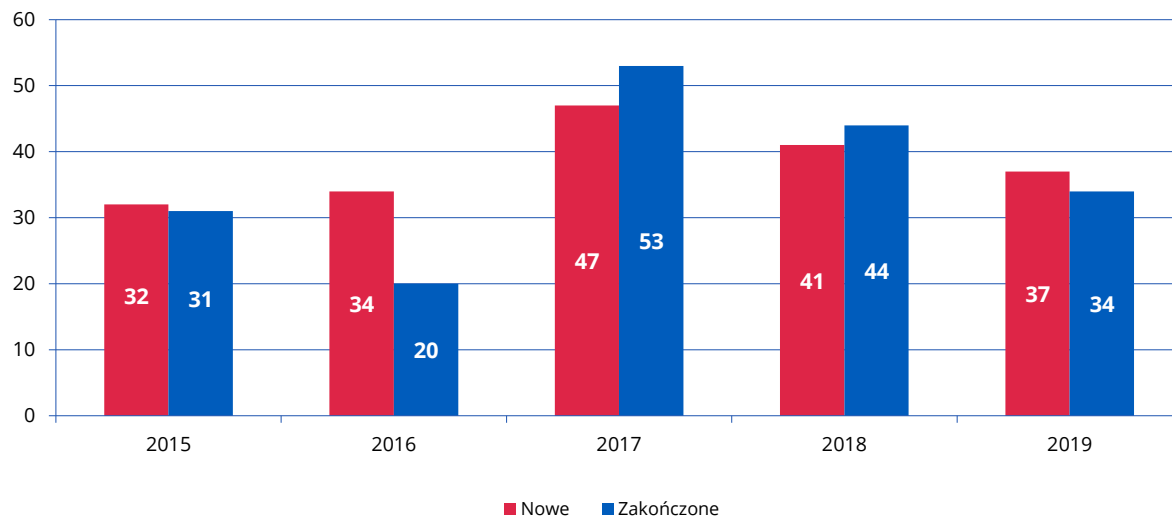
	2015	2016	2017	2018	2019
Badania naukowe, rozwój technologii i przestrzeń kosmiczna	17	19	9	3	3
Dostęp do dokumentów	59	65	76	30	30
Działania zewnętrzne Unii Europejskiej	2	4	2	2	5
Edukacja, kształcenie zawodowe, młodzież i sport	3	3	3	1	2
Energia	3	4	9	4	9
Klauzula arbitrażowa	30	23	27	27	22
Konkurencja	82	64	84	68	64
Kultura	1	1			
Ochrona konsumentów	2	2	1	1	1
Podatki		2		2	
Polityka gospodarcza i pieniężna	3	24	116	127	138
Polityka handlowa	40	36	35	40	41
Polityka rybołówstwa	2	1	1	2	2
Polityka społeczna	1	1	1	1	1
Pomoc państwa	215	241	256	219	278
Prawo dotyczące przedsiębiorstw	1	1	1	1	
Prawo instytucjonalne	79	85	96	103	180
Przepisy finansowe (budżet, ramy finansowe, środki własne, zwalczanie nadużyć finansowych)	7	10	10	9	10
Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości		7	2	1	2
Rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i stosowane ograniczenia w zakresie chemikaliów (rozporządzenie REACH)	10	8	14	14	10
Rolnictwo	56	42	43	43	22
Sieci transeuropejskie	2		2	2	1
Spójność gospodarcza, społeczna i terytorialna	14	15	6	2	3
Swoboda przedsiębiorczości				1	
Swobodny przepływ kapitału				1	
Swobodny przepływ osób		1			1
Środki ograniczające (działania zewnętrzne)	103	61	62	60	72
Środowisko	5	7	12	8	12
Transport					1
Unia celna i wspólna taryfa celna	5	5	1		2
Własność intelektualna i przemysłowa	400	448	370	322	274
Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa		1	1		1
Zamówienia publiczne	35	24	27	22	15
Zbliżanie ustawodawstw	1	1	4	6	4
Zdrowie publiczne	4	7	9	13	11
Łącznie traktat WE/TFUE	1182	1213	1280	1135	1217
Regulamin pracowniczy urzędników	39	208	187	162	141
Procedury szczególne	46	65	41	36	40
ŁĄCZNIE	1267	1486	1508	1333	1398

XIII. Sprawy w toku na dzień 31 grudnia – skład orzekający (2015–2019)

	2015	2016	2017	2018	2019
Wielka izba				1	
Izba ds. odwołań	48	51	11	1	
Prezes Sądu	12	12	1	1	9
Izby w składzie 5 sędziów	6	23	100	77	88
Izby w składzie 3 sędziów	1099	1253	1323	1187	1218
Sąd w składzie jednego sędziego	1			2	
Bez przydziału	101	147	73	64	83
Razem	1267	1486	1508	1333	1398

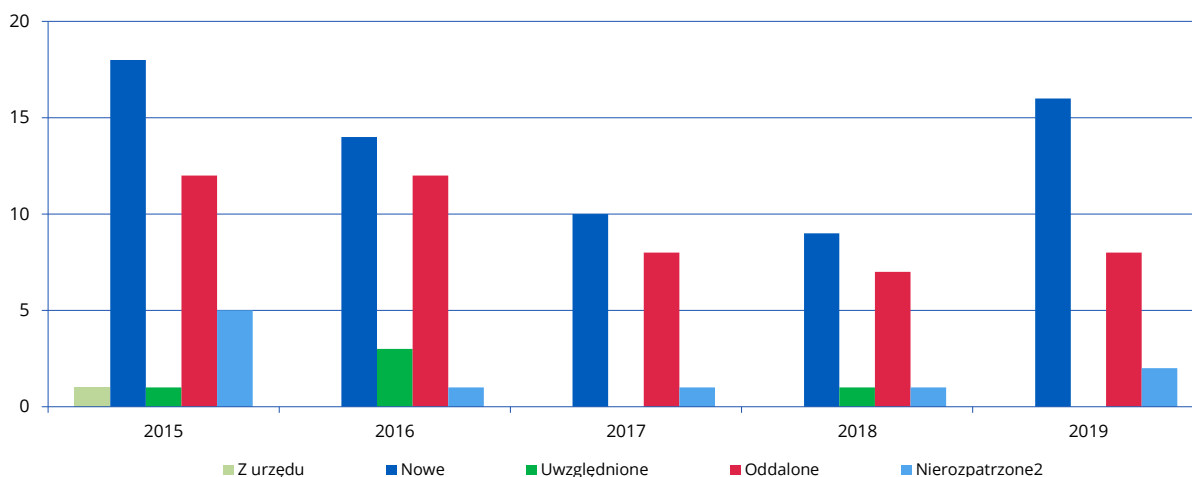
XIV. Różne – środki tymczasowe (2015–2019)

2019

	Nowe wnioski o zastosowanie środków tymczasowych	Zakończone postępowania w przedmiocie środków tymczasowych	Rozstrzygnięcie		
			Uwzględnienie	Wykreślenie sprawy / umorzenie postępowania	Oddalenie
Konkurencja	2	1			1
Polityka gospodarcza i pieniężna	1	1			1
Pomoc państwa	4	3		1	2
Prawo instytucjonalne	6	4		1	3
Przepisy finansowe (budżet, ramy finansowe, środki własne, zwalczanie nadużyć finansowych)		1			1
Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości	1	1			1
Regulamin pracowniczy urzędników	5	6			6
Rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i stosowane ograniczenia w zakresie chemikaliów (rozporządzenie REACH)	2	1			1
Rolnictwo	4	8		1	7
Swobodny przepływ osób	1				
Środowisko	1	1			1
Unia celna i wspólna taryfa celna	1				
Zamówienia publiczne	6	3			3
Zdrowie publiczne	3	4			4
Razem	37	34		3	31

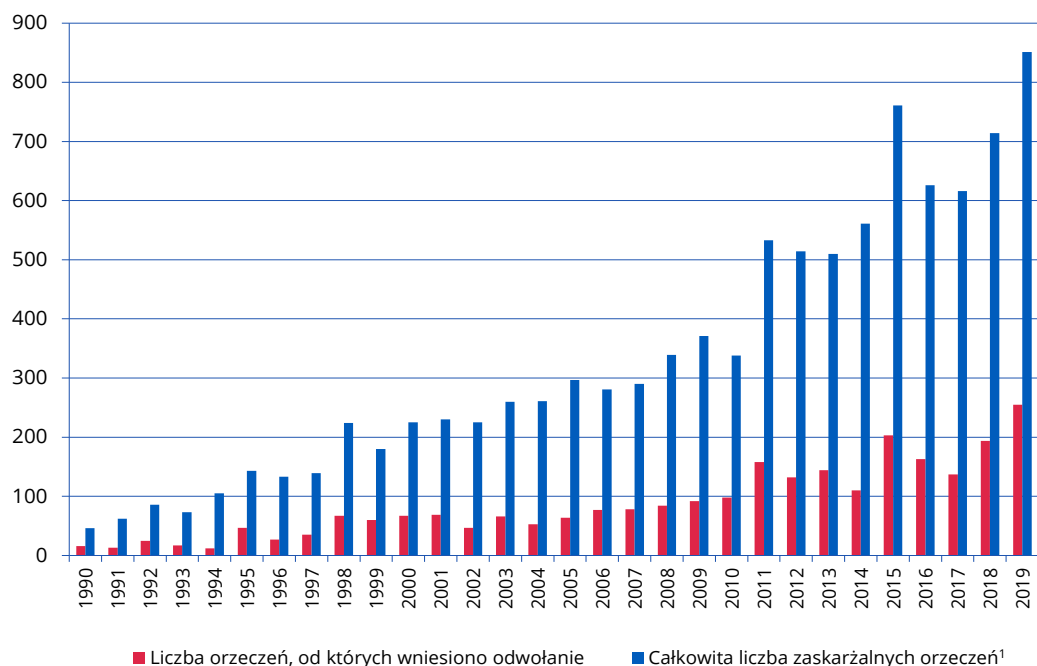
XV. Różne – tryb przyspieszony (2015–2019)¹

	2015				2016				2017				2018				2019			
	Z urzędu	Nowe	Rozstrzygnięcie			Z urzędu	Nowe	Rozstrzygnięcie			Z urzędu	Nowe	Rozstrzygnięcie			Z urzędu	Nowe	Rozstrzygnięcie		
			Uwzględnione	Oddalone	Nierozpatrzone ²			Uwzględnione	Oddalone	Nierozpatrzone ²			Uwzględnione	Oddalone	Nierozpatrzone ²			Uwzględnione	Oddalone	Nierozpatrzone ²
Dostęp do dokumentów		2		2		2			2		2			1			2		2	
Działania zewnętrzne Unii Europejskiej	1		1																	
Konkurencja						1		1			1		1	1	2		2		1	
Ochrona konsumentów													1							1
Polityka gospodarcza i pieniężna	1		1										1		1					
Polityka handlowa						1		1									1		1	
Pomoc państwa	3		2					2									2		2	
Prawo instytucjonalne	2			2		2		2		5	4	1					2		1	1
Przepisy finansowe (budżet, ramy finansowe, środki własne, zwalczanie nadużyć finansowych)																	1			
Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości						3	3						1		1					
Regulamin pracowniczy urzędników	1		1			1		1		1		1	2		2					
Rolnictwo	1		1										1		1					
Swobodny przepływ kapitału	2			2																
Swobodny przepływ towarów						1		1												
Środki ograniczające (działania zewnętrzne)	4		4			1		1									1		1	
Środowisko			1																	
Własność intelektualna i przemysłowa																	5			
Zamówienia publiczne	1	1		1		1		1		1		1								
Zdrowie publiczne						1		1												
Razem	1	18	1	12	5	14	3	12	1	10	8	1	9	1	7	1	16	8	2	

- 1| Sprawa przed Sądem może być rozpoznana w trybie przyspieszonym na wniosek strony skarżącej lub pozwanej, a od dnia 1 lipca 2015 r. także z urzędu
- 2| Do „nierozpatrzone” zalicza się następujące przypadki: cofnięcie wniosku, cofnięcie skargi oraz sytuacje, gdy skarga została rozstrzygnięta postanowieniem przed wydaniem rozstrzygnięcia w przedmiocie wniosku o rozpoznanie sprawy w trybie przyspieszonym.

XVI. Różne – orzeczenia Sądu, od których wniesiono odwołanie do Trybunału Sprawiedliwości (1990–2019)

	Liczba orzeczeń, od których wniesiono odwołanie	Całkowita liczba zaskarżalnych orzeczeń ¹	Odsetek orzeczeń, od których wniesiono odwołanie
1990	16	46	35%
1991	13	62	21%
1992	25	86	29%
1993	17	73	23%
1994	12	105	11%
1995	47	143	33%
1996	27	133	20%
1997	35	139	25%
1998	67	224	30%
1999	60	180	33%
2000	67	225	30%
2001	69	230	30%
2002	47	225	21%
2003	66	260	25%
2004	53	261	20%
2005	64	297	22%
2006	77	281	27%
2007	78	290	27%
2008	84	339	25%
2009	92	371	25%
2010	98	338	29%
2011	158	533	30%
2012	132	514	26%
2013	144	510	28%
2014	110	561	20%
2015	203	761	27%
2016	163	626	26%
2017	137	616	22%
2018	194	714	27%
2019	255	851	30%

1] Całkowita liczba orzeczeń zaskarżalnych – wyroki, postanowienia w przedmiocie środków tymczasowych i oddalenia wniosku o dopuszczenie do sprawy w charakterze interwenienta oraz wszystkie inne orzeczenia kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem wykreślenia i przekazania – w odniesieniu do których upłynął termin do wniesienia odwołania lub od których odwołanie zostało wniesione.

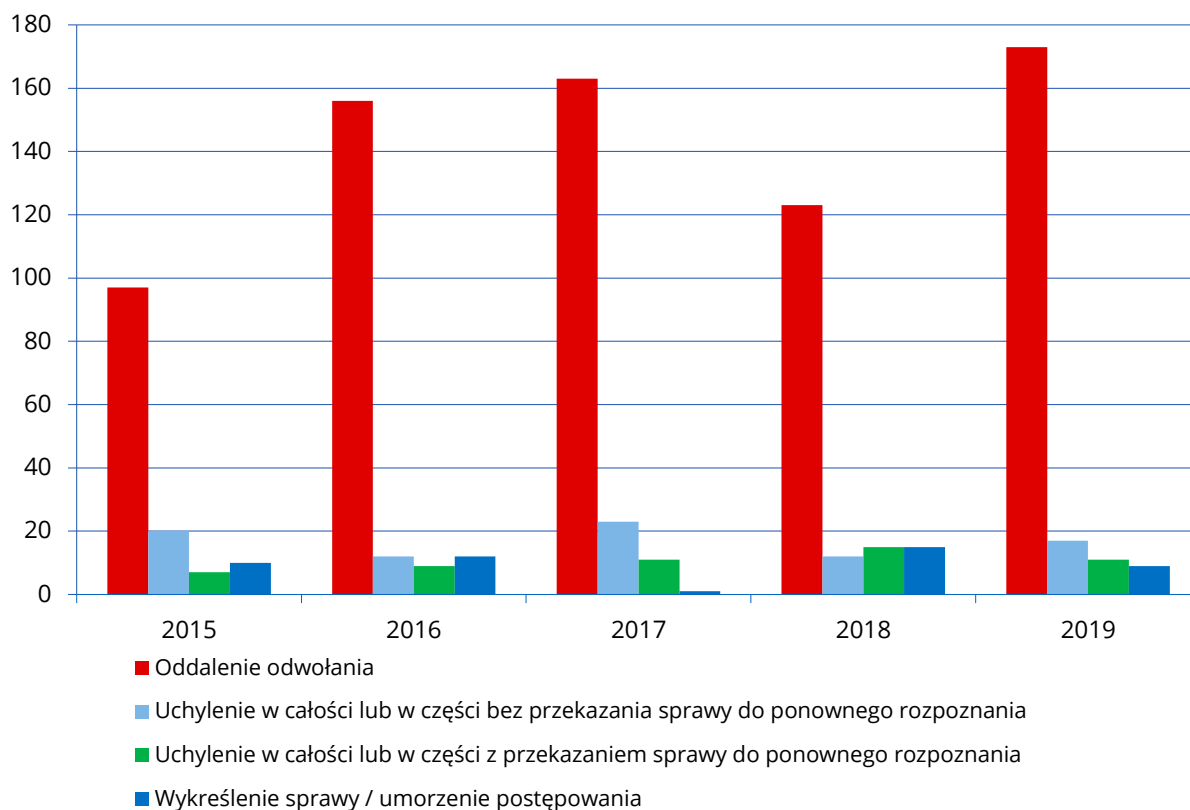
XVII. Różne – podział odwołań do Trybunału Sprawiedliwości według rodzaju postępowania (2015–2019)

	2015			2016			2017			2018			2019		
	Orzeczenia, od których wniesiono odwołanie	Orzeczenia zaskarżalne	Odwołania w %	Orzeczenia, od których wniesiono odwołanie	Orzeczenia zaskarżalne	Odwołania w %	Orzeczenia, od których wniesiono odwołanie	Orzeczenia zaskarżalne	Odwołania w %	Orzeczenia, od których wniesiono odwołanie	Orzeczenia zaskarżalne	Odwołania w %	Orzeczenia, od których wniesiono odwołanie	Orzeczenia zaskarżalne	Odwołania w %
Pomoc państwa	22	75	29%	23	56	41%	8	25	32%	20	55	36%	38	86	44%
Konkurencja	32	61	52%	17	41	41%	5	17	29%	21	35	60%	28	40	70%
Służba publiczna							8	37	22%	15	79	19%	32	110	29%
Własność intelektualna	64	333	19%	48	276	17%	52	298	17%	68	295	23%	57	315	18%
Pozostałe skargi bezpośrednie	85	290	29%	75	253	30%	61	236	26%	69	249	28%	97	297	33%
Odwołania		2													
Procedury szczególne							3	3	100%	1	1	100%	3	3	100%
Razem	203	761	27%	163	626	26%	137	616	22%	194	714	27%	255	851	30%

**XVIII. Różne – wynik postępowań odwoławczych
przed Trybunałem Sprawiedliwości (2019)
(Wyroki i postanowienia)**

	Oddalenie odwołania	Uchylenie w całości lub w części bez przekazania sprawy do ponownego rozpoznania	Uchylenie w całości lub w części z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania	Wykreślenie sprawy / umorzenie postępowania	Razem
Badania naukowe, rozwój technologii i przestrzeń kosmiczna		1			1
Dostęp do dokumentów	4	1		1	6
Działania zewnętrzne Unii Europejskiej		1			1
Energia	3				3
Klauzula arbitrażowa	2				2
Konkurencja	14	1			15
Ochrona konsumentów	1				1
Polityka gospodarcza i pieniężna	3		3		6
Polityka handlowa	5	2	1		8
Polityka społeczna	1				1
Pomoc państwa	8	1	1	2	12
Postępowanie	1				1
Prawo instytucjonalne	24	1	2		27
Przepisy finansowe (budżet, ramy finansowe, środki własne, zwalczanie nadużyć finansowych)			1		1
Regulamin pracowniczy urzędników	15	2		2	19
Rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i stosowane ograniczenia w zakresie chemikaliów (rozporządzenie REACH)	1				1
Rolnictwo	6	2	1		9
Swobodny przepływ osób	1				1
Środowisko	3				3
Własność intelektualna i przemysłowa	75	2		4	81
Wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa	3	2	2		7
Zamówienia publiczne	1				1
Zbliżanie ustawodawstw	1				1
Zdrowie publiczne	1	1			2
Razem	173	17	11	9	210

**XIX. Różne – wynik postępowań odwoławczych przed
Trybunałem Sprawiedliwości (2015–2019)**
(Wyroki i postanowienia)

	2015	2016	2017	2018	2019
Oddalenie odwołania	97	156	163	123	173
Uchylenie w całości lub w części bez przekazania sprawy do ponownego rozpoznania	20	12	23	12	17
Uchylenie w całości lub w części z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania	7	9	11	15	11
Wykreślenie sprawy / umorzenie postępowania	10	12	1	15	9
Razem	134	189	198	165	210

XX. Różne – ogólna tendencja (1989–2019)

Nowe sprawy, sprawy zakończone i sprawy w toku

	Nowe sprawy ¹	Sprawy zakończone ²	Sprawy w toku na dzień 31 grudnia
1989	169	1	168
1990	59	82	145
1991	95	67	173
1992	123	125	171
1993	596	106	661
1994	409	442	628
1995	253	265	616
1996	229	186	659
1997	644	186	1117
1998	238	348	1007
1999	384	659	732
2000	398	343	787
2001	345	340	792
2002	411	331	872
2003	466	339	999
2004	536	361	1174
2005	469	610	1033
2006	432	436	1029
2007	522	397	1154
2008	629	605	1178
2009	568	555	1191
2010	636	527	1300
2011	722	714	1308
2012	617	688	1237
2013	790	702	1325
2014	912	814	1423
2015	831	987	1267
2016	974	755	1486
2017	917	895	1508
2018	834	1009	1333
2019	939	874	1398
Razem	16 147	14 749	

1| 1989 – Trybunał Sprawiedliwości przekazał 153 sprawy do nowo powstałego Sądu.
1993 – Trybunał Sprawiedliwości przekazał Sądowi 451 spraw wskutek pierwszego zwiększenia zakresu właściwości Sądu.
1994 – Trybunał Sprawiedliwości przekazał Sądowi 14 spraw wskutek drugiego zwiększenia zakresu właściwości Sądu.
2004–2005 – Trybunał Sprawiedliwości przekazał Sądowi 25 spraw wskutek trzeciego zwiększenia zakresu właściwości Sądu.
2016 – w dniu 1 września 2016 r. 139 spraw z zakresu służby publicznej zostało przekazane do Sądu.

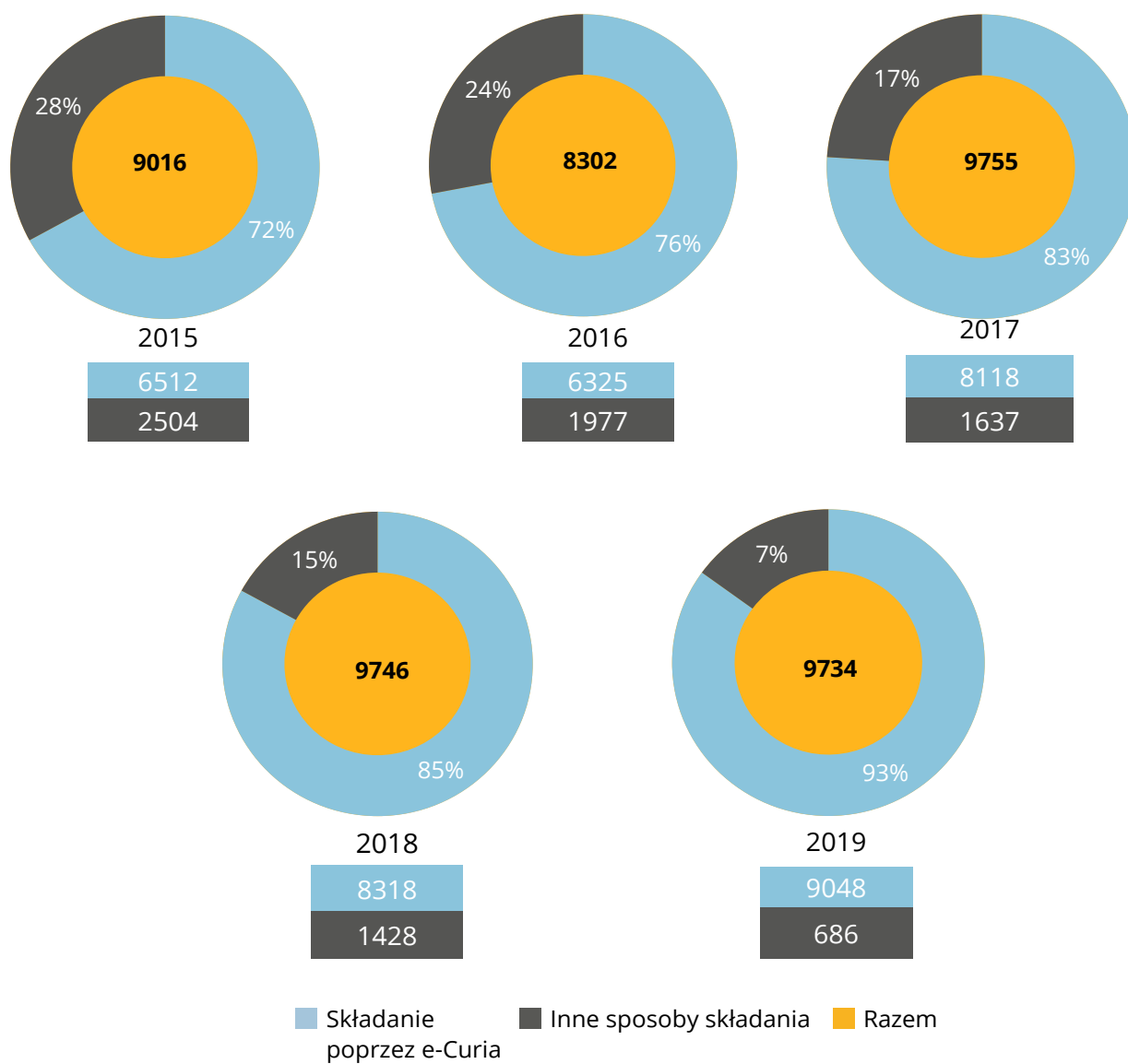
2| 2005–2006 – Sąd przekazał 118 spraw do nowo powstałego Sądu do spraw Służby Publicznej.

XXI. Działalność sekretariatu Sądu (2015–2019)

Rodzaj interwencji	2015	2016	2017	2018	2019
Pisma procesowe wpisane do rejestru sekretariatu ¹	46 432	49 772	55 069	55 389	54 723
Skargi wszczynające postępowanie ²	831	835	917	834	939
Sprawy z dziedziny służby publicznej przekazane do Sądu ³	–	139	–	–	–
Wskaźnik usuwania braków w skargach wszczynających postępowanie ⁴	42,50%	38,20%	41,20%	35,85%	35,04%
Liczba pism procesowych (innych niż skargi)	4484	3879	4449	4562	4446
charakterze interwenienta	194	160	565	318	288
Liczba wniosków o zachowanie poufności (danych zawartych w pismach procesowych) ⁵	144	163	212	197	251
Projekty postanowień przygotowane przez sekretariat ⁶ (oczywista niedopuszczalność przed doręczeniem, zawieszenie postępowania/podjęcie na nowo, połączenie spraw, połączenie zarzutu niedopuszczalności z rozpoznaniem sprawy co do istoty, niepodważana interwencja, wykreślenie, umorzenie w sprawach własności intelektualnej, otwarcie ustnego etapu postępowania na nowo i sprostowanie)	521	241	317	285	299
Liczba posiedzeń izby (ze służbami sekretariatu)	303	321	405	381	334
Protokoły z rozprawy i stwierdzenia ogłoszenia wyroku	873	637	812	924	787

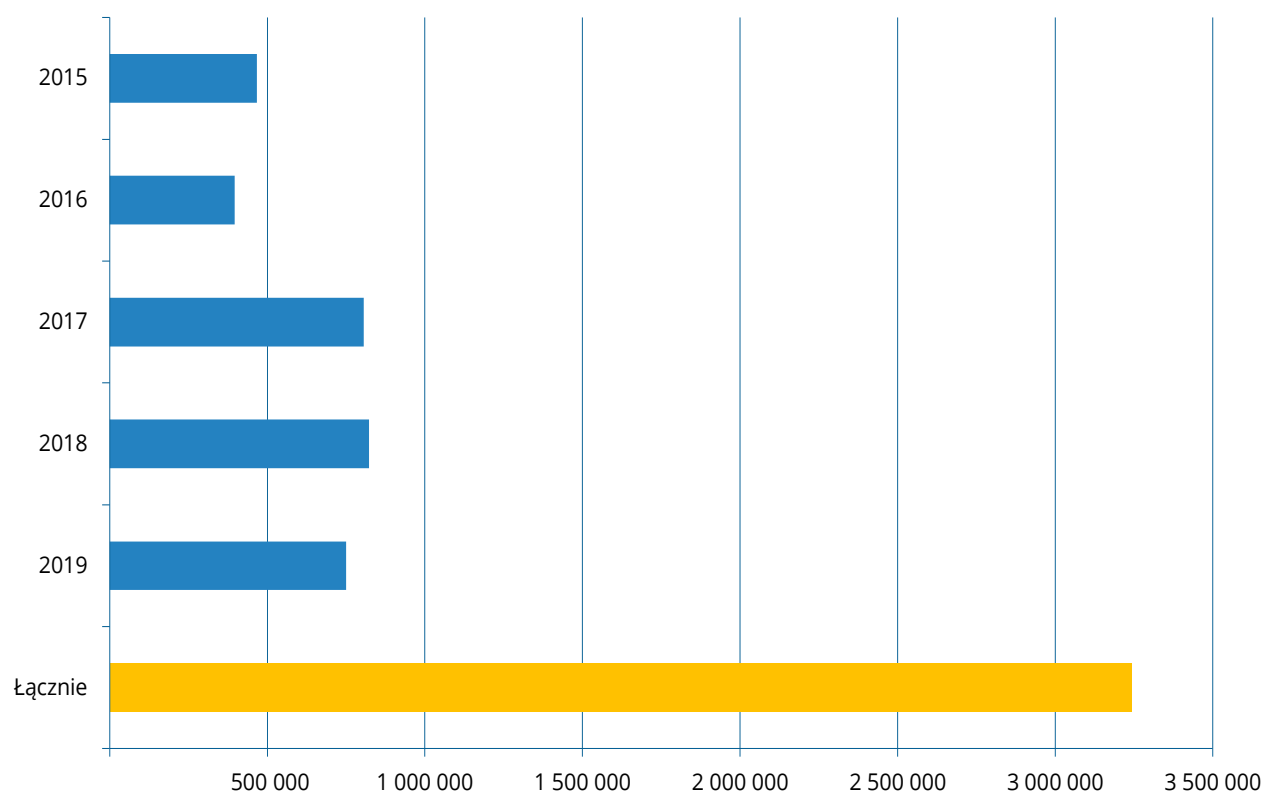
- 1] Ta liczba stanowi wskaźnik pomiaru ilości pracy służb, ponieważ każde pismo wpływające lub wychodzące stanowi przedmiot wpisu do rejestru. Liczbę zarejestrowanych pism procesowych należy oceniać z uwzględnieniem charakteru postępowań w danej instancji. Ponieważ liczba uczestników postępowania jest ograniczona w ramach skarg bezpośrednich [strona skarżąca, strona pozwana i w stosownym wypadku interwenient (interwenienci)], dokumenty doręczane są tylko tym uczestnikom.
- 2] Każde złożone pismo (w tym skarga) powinno zostać wpisane do rejestru, załączone do akt (w stosownym wypadku należy spowodować usunięcie braków), przekazane do gabinetów sędziów wraz z pismem wprowadzającym (niekiedy uszczegółowionym), następnie ewentualnie tłumaczone i wreszcie doręczone uczestnikom postępowania.
- 3] W dniu 1 września 2016 r.
- 4] W sytuacji gdy skarga (to dotyczy się również każdego innego pisma procesowego) nie przestrzega pewnych wymogów, sekretariat podejmuje działania w celu usunięcia jej braków, tak jak stanowią przepisy regulaminu postępowania.
- 5] Liczba wniosków o zachowanie poufności jest niezależna od liczby danych zawartych w piśmie lub pismach procesowych, o których poufne rozpatrzenie się wnioskuje.
- 6] Od dnia 1 lipca 2015 r., daty wejścia w życie nowego regulaminu postępowania przed Sądem, niektóre orzeczenia, wydawane wcześniej w formie postanowień (zawieszenie postępowania/podjęcie na nowo, połączenie spraw, interwencja bez zachowania poufności państwa członkowskiego lub instytucji), są wydawane w formie zwykłej decyzji załączonej do akt sprawy.

XXII. Sposoby składania pism procesowych do Sądu¹

1| Od dnia 1 grudnia 2018 r. komunikacja za pośrednictwem e-Curia jest obowiązującym sposobem prowadzenia korespondencji z przedstawicielami stron we wszystkich postępowaniach przed Sądem (z zastrzeżeniem określonych regulaminem wyjątków).

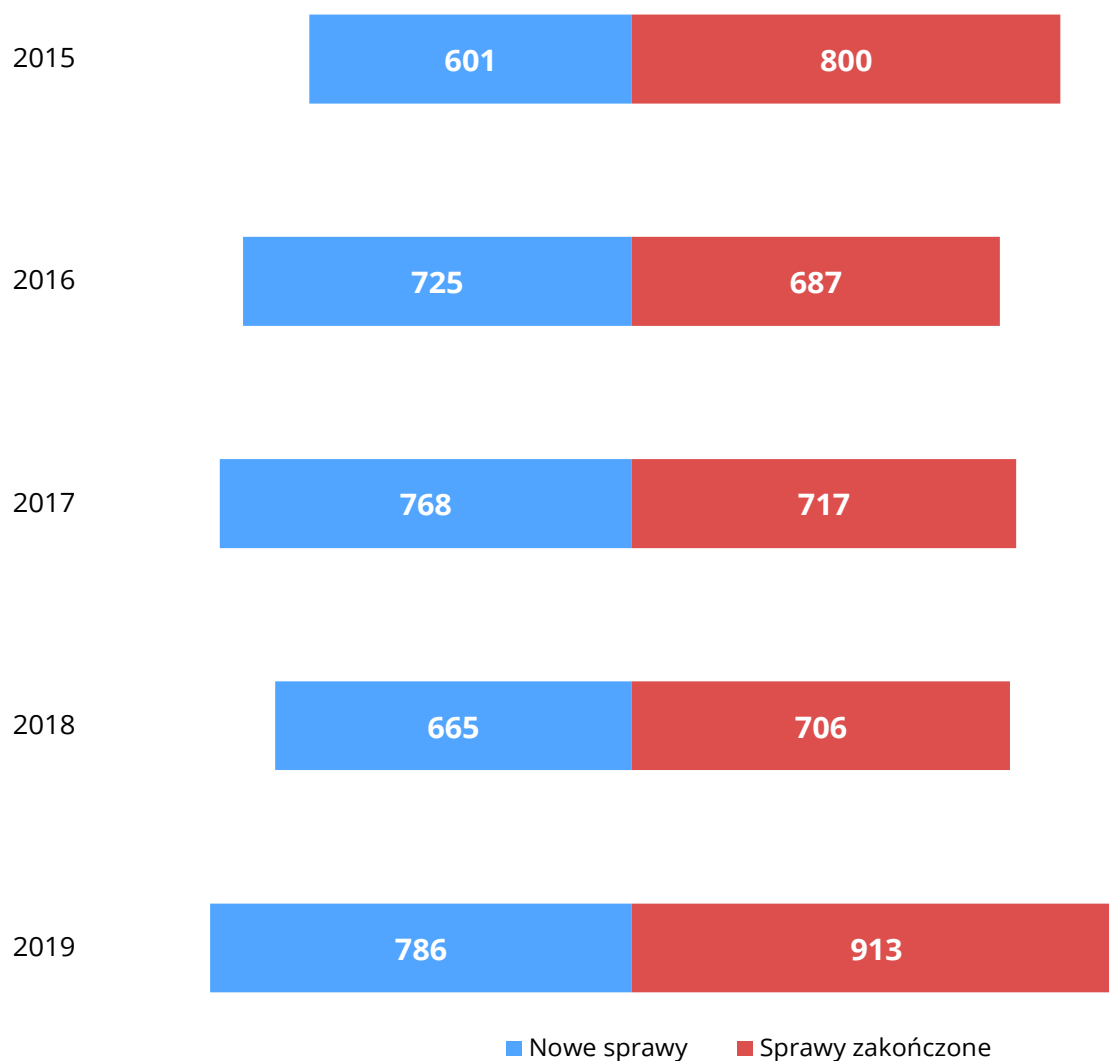
XXIII. Strony złożone poprzez e-Curia (2015–2019)¹

	2015	2016	2017	2018	2019	Łącznie
Strony złożone poprzez e-Curia	466 875	396 072	805 768	823 076	749 895	3 241 686

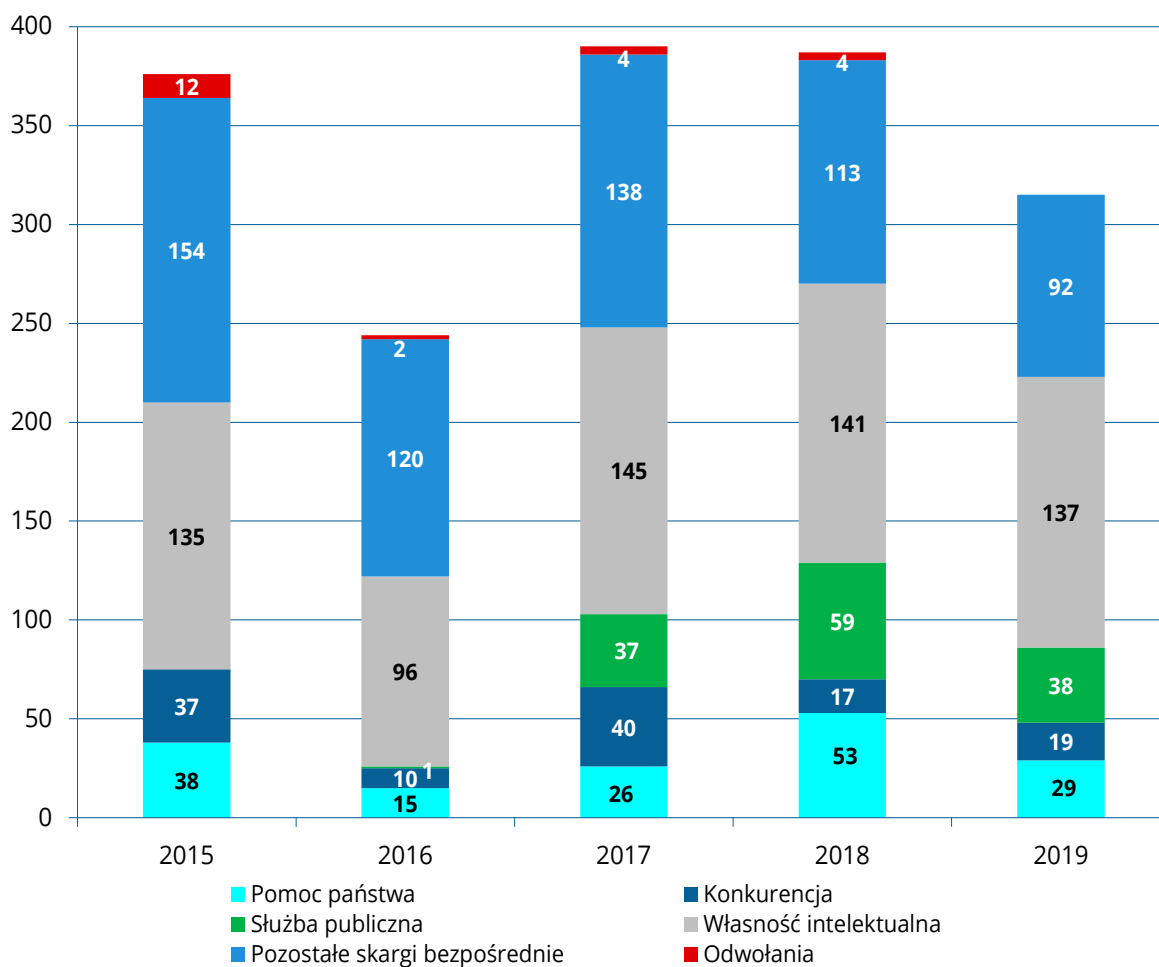
1| Dla lat 2015–2016 dane nie zawierają liczby stron pism wszczynających postępowanie.

XXIV. Komunikaty w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej* (2015–2019)¹

1| Na podstawie regulaminu postępowania (art. 79 i 122) w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej* publikuje się informację o skargach wnoszących postępowanie oraz orzeczeniach kończących postępowanie w sprawie.

XXV. Sprawy, w których przedstawiono stanowiska podczas rozprawy (2015–2019)

	2015	2016	2017	2018	2019
Razem	376	244	390	387	315

E | Skład Sądu

(Porządek pierwszeństwa na dzień 31 grudnia 2019 r.)

Pierwszy rząd, od lewej

prezesi izb: A. Kornezov, J. Svenningsen, A. Marcoulli, S. Gervasoni, V. Tomljenović, wiceprezes Sądu S. Papasavvas, prezes Sądu M. van der Woude, prezesi izb: H. Kanninen, A.M. Collins, D. Spielmann, R. da Silva Passos, M.J. Costeira, sędzia M. Jaeger

Drugi rząd, od lewej

sędziowie: C. Iliopoulos, L. Madise, E. Buttigieg, D. Gratsias, S. Frimodt Nielsen, I. Labucka, J. Schwarcz, M. Kancheva, V. Kreuschitz i I.S. Forrester

Trzeci rząd, od lewej

sędziowie: O. Spineanu-Matei, B. Berke, R. Barents, F. Schalin, Z. Csehi, V. Valančius, N. Półtorak, I. Reine, P. Nihoul i U. Öberg

Czwarty rząd, od lewej

sędziowie: J. Martín y Pérez de Nanclares, J. Laitenberger, T. Pynnä, G. De Baere, K. Kowalik-Bańczyk, J. Passer, C. Mac Eochaidh, R. Frendo, L. Truchot i R. Mastroianni

Piąty rząd, od lewej

sekretarz E. Coulon, sędziowie: R. Norkus, I. Nömm, M. Stancu, G. Hesse, O. Porchia, M. Sampol Pucurull, P. Škvařilová-Pelzl, G. Steinfatt i T. Perišin

1. Zmiany w składzie Sądu w 2019 r.

Uroczyste posiedzenie w dniu 20 marca 2019 r.

Decyzją przedstawicieli rządów państw członkowskich Unii Europejskiej z dnia 6 marca 2019 r., po tym, jak Peter George Xuereb został mianowany sędzią Trybunału Sprawiedliwości, Ramona Frendo została mianowana na stanowisko sędzi Sądu na pozostałą część kadencji Petera George’a Xuereba, czyli od 12 marca 2019 r. do 31 sierpnia 2019 r.

Uroczyste posiedzenie z okazji złożenia ślubowania i objęcia stanowiska przez nową sędzię odbyło się w Trybunale Sprawiedliwości w dniu 20 marca 2019 r.

Uroczyste posiedzenie w dniu 26 września 2019 r.

W ramach częściowego odnowienia składu Sądu, w drodze decyzji przedstawicieli rządów państw członkowskich Unii Europejskiej z dnia 1 lutego 2019 r., na kolejną kadencję trwającą od 1 września 2019 r. do 31 sierpnia 2025 r. powołani zostali sędziowie: Stéphane Gervasoni, Mariyana Kancheva, Alexander Kornezov, Ulf Öberg, Inga Reine i M. Fredrik Schalin.

W ramach częściowego odnowienia składu Sądu, w drodze decyzji przedstawicieli rządów państw członkowskich Unii Europejskiej z dnia 29 maja 2019 r., sędziami Sądu na okres od 1 września 2019 r. do 31 sierpnia 2025 r. zostali: Eugène Buttigieg, Anthony Collins, Ramona Frendo, Colm Mac Eochaidh, Jan Passer i Vesna Tomljenović.

W ramach realizacji trzeciego etapu reformy struktury sądowniczej instytucji, która przewiduje między innymi zwiększenie liczby sędziów Sądu¹, przedstawiciele rządów państw członkowskich Unii Europejskiej mianowali czternaścioro nowych sędziów Sądu.

- W drodze decyzji z dnia 1 lutego 2019 r. na stanowisko sędziego Sądu zostali powołani: Laurent Truchot na okres od 1 września 2019 r. do 31 sierpnia 2025 r. oraz Mirela Stancu na okres od 1 września 2019 r. do 31 sierpnia 2022 r.
- W drodze decyzji z dnia 6 marca 2019 r. na stanowisko sędziego Sądu na okres od 1 września 2019 r. do 31 sierpnia 2022 r. została powołana Tuula Riitta Pynnä.
- W drodze decyzji z dnia 29 maja 2019 r. na stanowisko sędziego Sądu na okres od 1 września 2019 r. do 31 sierpnia 2025 r. zostali powołani: Johannes Laitenberger, José Martín y Pérez de Nanclares, Rimvydas Norkus, Tamara Perišin, Miguel Sampol Pucurull, Petra Škvařilová-Pelzl i Gabriele Steinfattl oraz Iko Nömm na okres od 1 września 2019 r. do 31 sierpnia 2022 r.
- W drodze decyzji z dnia 10 lipca 2019 r. na stanowisko sędziego Sądu na okres od 1 września 2019 r. do 31 sierpnia 2025 r. zostali powołani Roberto Mastroianni i Ornella Porchia.
- W drodze decyzji z dnia 4 września 2019 r. na stanowisko sędziego Sądu na okres od 6 września 2019 r. do 31 sierpnia 2022 r. został powołany Gerhard Hesse.

Z okazji złożenia ślubowania i objęcia stanowisk przez nowych członków instytucji w dniu 26 września 2019 r. odbyło się w siedzibie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej uroczyste posiedzenie.

1| Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2015/2422 z dnia 16 grudnia 2015 r. zmieniające Protokół nr 3 w sprawie statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (Dz.U. 2015, L 341, s. 14).

W drodze decyzji z dnia 27 września 2019 r. Sąd wybrał Marca van der Woudego na stanowisko prezesa Sądu na kadencję trwającą od 27 września 2019 r. do 31 sierpnia 2022 r., a Savvasa Papasavvasa na stanowisko wiceprezesa Sądu na kadencję trwającą od 27 września 2019 r. do 31 sierpnia 2022 r.

2. Porządek pierwszeństwa

na dzień 31 grudnia 2019 r.

M. van der WOUDE, prezes Sądu
S. PAPASAVVAS, wiceprezes Sądu
H. KANNINEN, prezes izby
V. TOMLJENović, prezes izby
A.M. COLLINS, prezes izby
S. GERVASONI, prezes izby
D. SPIELMANN, prezes izby
A. MARCOULLI, prezes izby
R. da SILVA PASSOS, prezes izby
J. SVENNINGSSEN, prezes izby
M.J. COSTEIRA, prezes izby
A. KORNEZOV, prezes izby
M. JAEGER, sędzia
I. Labucka, sędzia
S. FRIMODT NIELSEN, sędzia
J. SCHWARCZ, sędzia
D. GRATSIAS, sędzia
M. KANCHEVA, sędzia
E. BUTTIGIEG, sędzia
V. KREUSCHITZ, sędzia
L. MADISE, sędzia
I.S. FORRESTER, sędzia
C. ILIOPOULOS, sędzia
V. VALANČIUS, sędzia
Z. CSEHI, sędzia
N. PÓŁTORAK, sędzia
F. SCHALIN, sędzia
I. REINE, sędzia
R. BARENTS, sędzia
P. NIHOUL, sędzia
B. BERKE, sędzia
U. ÖBERG, sędzia
O. SPINEANU-MATEI, sędzia
J. PASSER, sędzia
K. KOWALIK-BAŃCZYK, sędzia
C. MAC ECHÁIDH, sędzia
G. DE BAERE, sędzia
R. FRENDÓ, sędzia
T. PYNŃÁ, sędzia
L. TRUCHOT, sędzia
J. LAITENBERGER, sędzia
R. MASTROIANNI, sędzia
J. MARTÍN Y PÉREZ DE NANCLARES, sędzia
O. PORCHIA, sędzia

G. HESSE, sędzia
M. SAMPOL PUCURULL, sędzia
M. STANCU, sędzia
P. ŠKVAŘILOVÁ-PELZL, sędzia
I. NÖMM, sędzia
G. STEINFATT, sędzia
R. NORKUS, sędzia
T. PERIŠIN, sędzia

E. COULON, sekretarz

3. Dawni członkowie Sądu

(w kolejności objęcia stanowiska)

Sędziowie

Donal Patrick Michael BARRINGTON (1989–1996) (†)
Antonio SAGGIO (1989–1998), prezes (1995–1998) (†)
David Alexander Ogilvy EDWARD (1989–1992)
Heinrich KIRSCHNER (1989–1997) (†)
Christos YERARIS (1989–1992)
Romain Alphonse SCHINTGEN (1989–1996)
Cornelis Paulus BRIËT (1989–1998)
José Luis da CRUZ VILAÇA (1989–1995), prezes (1989–1995)
Bo VESTERDORF (1989–2007), prezes (1998–2007)
Rafael GARCÍA-VALDECASAS Y FERNÁNDEZ (1989–2007)
Jacques BIANCARELLI (1989–1995)
Koen LENAERTS (1989–2003)
Christopher William BELLAMY (1992–1999)
Andreas KALOGEROPOULOS (1992–1998)
Virpi TIILI (1995–2009)
Pernilla LINDH (1995–2006)
Josef AZIZI (1995–2013)
André POTOCKI (1995–2001)
Rui Manuel GENS de MOURA RAMOS (1995–2003)
John D. COOKE (1996–2008)
Jörg PIRRUNG (1997–2007) (†)
Paolo MENGOSZI (1998–2006)
Arjen W.H. MEIJ (1998–2010)
Mihalis VILARAS (1998–2010)
Nicholas James FORWOOD (1999–2015)
Hubert LEGAL (2001–2007)
Maria Eugénia MARTINS de NAZARÉ RIBEIRO (2003–2016)
Franklin DEHOUSSE (2003–2016)
Ena CREMONA (2004–2012)
Ottó CZÚCZ (2004–2016)
Irena WISZNIEWSKA-BIAŁECKA (2004–2016) (†)
Irena PELIKÁNOVÁ (2004–2019)
Daniel ŠVÁBY (2004–2009)
Vilenas VADAPALAS (2004–2013)
Küllike JÜRIMÄE (2004–2013)
Verica TRSTENJAK (2004–2006)
Enzo MOAVERO MILANESI (2006–2011)
Nils WAHL (2006–2012)
Miro PREK (2006–2019)
Teodor TCHIBEV (2007–2010)
Valeriu M. CIUCĂ (2007–2010)
Santiago SOLDEVILA FRAGOSO (2007–2013)

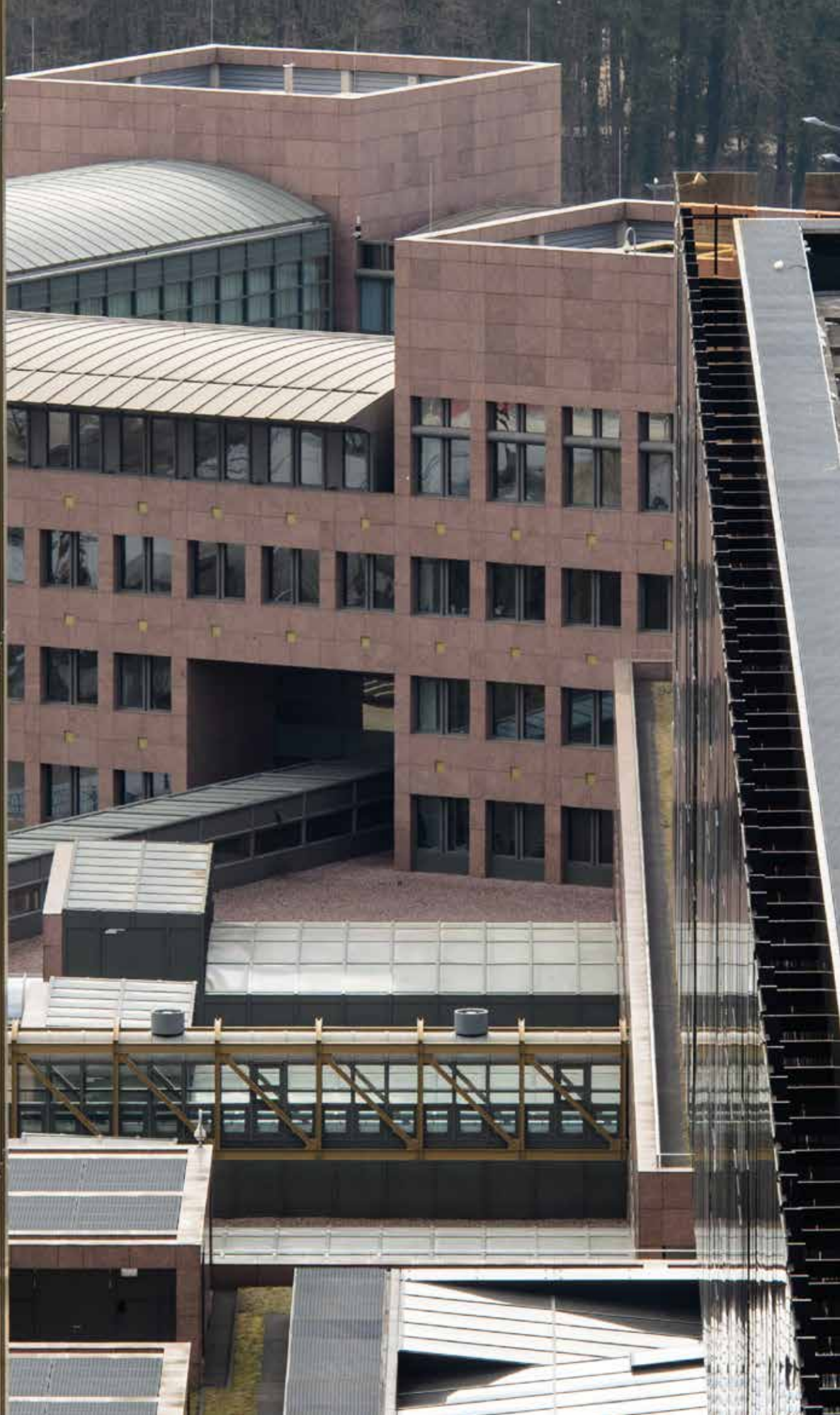
Laurent TRUCHOT (2007–2013)
Alfred DITTRICH (2007–2019)
Kevin O’HIGGINS (2008–2013)
Andrei POPESCU (2010–2016)
Guido BERARDIS (2012–2019)
Carl WETTER (2013–2016)
Egidijus BIELŪNAS (2013–2019)
Ignacio ULLOA RUBIO (2013–2019)
Ezio PERILLO (2016–2019)
Peter George XUEREB (2016–2018)
Leopoldo CALVO-SOTELO IBÁÑEZ-MARTÍN (2016–2019)

Prezesi

José Luis da CRUZ VILAÇA (1989–1995)
Antonio SAGGIO (1995–1998) (†)
Bo VESTERDORF (1998–2007)
Marc JAEGER (2007–2019)

Sekretarz

Hans JUNG (1989–2005) (†)

—
Dyrekcja Komunikacji
Wydział Publikacji i Mediów Elektronicznych

